

P. J. Proudhon

MÜLKİYET NEDİR

ÖTEKİ YAYINEVİ

Öteki

FELSEFE - KÜLTÜR

Çeviren

Fatma Zehra Çolak

Yayına Hazırlayan

Mazlum Hancı

Kapak ve Sayfa Düzenleme

Özgür Yurttaş

1. Baskı

Ocak 2017

© Öteki Yayınevi

Sertifika No: 34460

Baskı ve Cilt

Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık

ve Yay. San. Tic. Ltd. Şti.

İkitelli Org. San. Bölğ. Deposite İş Merk.

A 6 Blok Kat:3 No: 309 Başakşehir / İstanbul

Tel: (0212) 671 61 51

Yönetim Yeri

Eğitim Mah. Saygı Sok. Selimoğlu Sitesi

17 A Kadıköy / İstanbul

Tel: 0216 405 25 22

kitap@otekiyayinevi.com

ISBN: 978-975-584-293-6

P. J. PROUDHON

MÜLKİYET NEDİR?

ya da

Hak ve Hükümet İlkesinin Sorgulanması

Çeviren

Fatma Zehra Çolak

ÖTEKİ YAYINEVİ

Pierre-Joseph Proudhon, Fransız ekonomist ve düşünür. Kendini anarşist olarak adlandıran ilk kişidir ve ilk anarşist düşünür olarak nitelenir. Fransa'da bir köyde doğan ve çocukluğu çobanlıkla geçen Proudhon daha sonra kendini eğitime vermiştir. Anarşizmin en etkili yazarı olarak kabul edilir. 1848 olaylarından sonra kendini Federalist olarak tanımladı. En çok tanınan sözü "Mülkiyet Hırsızlıktır"dır. 1840'ta yayımlanan ve ilk büyük çalışması *Mülkiyet Nedir* adlı kitabıdır.

İÇİNDEKİLER

Kitaba Dair Kısa Bir Açıklama	9
P. J. PROUDHON: HAYATI VE ESERLERİ	11
PARİS, 5 Aralık, 1831	18
GİRİŞ	41
İLK METİN	53
BÖLÜM 1.	
- BU ESERDE KULLANILAN METOT – BİR DEVRİM FİKRİ	53
BÖLÜM 2.	
- DOĞAL BİR HAK OLARAK DÜŞÜNÜLEN MÜLKİYET.	
- MÜLKİYETİN ETKİLİ TEMELLERİ OLARAK MESLEK	
VE MEDENİ KANUN.....	81
1. Doğal Bir Hak Olarak Mülkiyet.....	83
2. Mülkiyete Başlık Olarak İş.....	91
3. Mülkiyetin Temeli ve Müeyyidesi olarak Sivil Kanun	106
BÖLÜM 3.	
- MÜLKİYET ALANININ ETKİLİ SEBEBİ OLARAK EMEK	119
1. Toprak Ele Geçirilemez.....	122
2. Evrensel Kabul Mülkiyeti Meşru Kılmaz.	127
3. Zaman Aşımıyla Mülkiyete Elde Edilemez.	128
4. Emek – Emegin Doğal Zenginliğe El Koymak İçin	
Fitri Gücünün Olmaması	136
5. Emegin Mülkiyet Eşitliğine Yol Açması Hakkında.....	141
6. Toplumda Bütün Ücretlerin Eşit Olması Hakkında.....	150
7. Güçlerin Eşitsizliğinin Servetin Eşitliğinin	
Gerekli Şartı Olması Hakkında	157
8. Adaletten Hareketle, Emegin Mülkiyete	
Zarar Vermesi Hakkında.....	174

BÖLÜM 4.

MÜLKİYETİN İMKANSIZLIĞI.....	177
Mülkiyet fiziksel ve matematiksel olarak imkansızdır.....	179
İspat	179
Aksiyom	179
İlk Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü Yoktan Bir Şeyler talep etmektedir... 184	
İkinci Önerme	
Mülkiyet imkansızdır çünkü her nerede mülkiyet varsa,	
Ürün maliyeti kendi değerinden daha fazladır.	192
Üçüncü önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü verili bir sermayede,	
Üretim emeğe orantılıdır, mülkiyete değil.	196
Dördüncü Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü Cinayettir.	199
Beşinci Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü eğer varsa,	
Toplum kendini parçalayıp tüketir.....	205
Beşinci Önermeye Ek.....	215
Altıncı Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü Tiranlığın Anasıdır.....	226
Yedinci Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü, Hasılatını tüketmekle, onları kaybeder; stok yapmakla, onları lağveder ve onları Sermaye olarak kullanmakla, onları Üretimin aleyhine çevirir.	228
Sekizinci Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü onun biriktirme gücü sonsuzdur ve yal- nızca sonlu nicelikler üzerinde uygulanır.....	233
Dokuzuncu Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü Mülkiyet karşısında güçsüzdür.....	235
Onuncu Önerme	
Mülkiyet imkansızdır, çünkü o eşitliğin Yadsınmasıdır.	239

BÖLÜM 5.

ADALET VE ADALETSİZLİK FİKRİNİN PSİKOLOJİK OLARAK BEYANI VE YÖNETİM VE HAK PRENSİBİNİN BELİRLENMESİ	241
1. KISIM.....	241
1. İnsanlardaki ve Hayvanlardaki Ahlak Duygusu.....	241
2. Sosyalliğin Birinci ve İkinci Mertebeleri	246
3. Sosyalliğin Üçüncü Derecesi.....	253

Mülkiyet Nedir?

2.KISIM.....	264
1. Hatalarımızın Sebepleri, Mülkiyetin Kökeni	264
2. Komünizmin ve Mülkiyetin Özellikleri	271
3. Toplumun üçüncü şeklinin belirlenmesi. Sonuç.....	289
İKİNCİ METİN	297
MÜLKİYET NEDİR?	297
M. Blanqui'ya bir mektup, PARİS, 1 Nisan, 1841.	297

Kitaba Dair Kısa Bir Açıklama

Proudhon'un "Mülkiyet Nedir" isimli bu eserini tam olarak Türkçeye kazandırmış durumdayız. 2010 yılında başka bir yayınevinden yayınlanan önceki çevirisinde "İkinci Metin" Türkçeye çevrilmemiştir. Bu kısmın; 1841'de M. Blanqui'ye Mektup'unun Mülkiyet üzerine yapılan tartışmalarda önemi vardır. Yayımlanmamış metin kitabın üçte biri kadardır. Bu önem Özel Mülkiyet ile Sahiplik Hakkını birbirinden ayırdığı ve bu mesele ile ilgili tartışmayı yürüttüğü yerdire. Mülkiyet hırsızlıktır derken bu sahiplik hakkını bu tarz bir mülkiyete indirgemez.

Proudhon'u çok sonraları küçümseyerek eleştirilere tabi tutan K. Marx yayımlandıktan sonra övgülerle karşıladığı "Mülkiyet Nedir" isimli bu kitaba dair "Kararlı, acımasız ve bilimsel bir çalışma," der ve başka bir yerde bu kitap için "Fransız proleteryasının bilimsel manifestosu," yakıştırmayı yapar.

Proudhon bir devrimcidir fakat onun devrimi şiddet ve iç savaşla gelmez. Onun devrimi pasifisttir ve toplumsal dönüşümü hedeflemektedir. "Bir Devrimcinin İtirafı"nda Anarşinin İktidarsız Bir Düzen olduğunu iddia etmiştir. İşçi/köylünün bireysel sahipliğinin yanında işçi birlikleri ve kooperatiflerini savunmuştur.

Bu kitapta geçen millet kavramı ulus devletin milleti anlamında kullanılmaz. Onu daha çok halk olarak anlamakta yarar

vardır. Gene bir yerde “Kelimenin politik anlamında ne ulus ve ne de anavatan olacaktır sadece insanın doğduğu yer olacaktır. Rengi ve ırkı ne olursa olsun evrende ikamet eden ve haklara sahip olan vatandaş; insan olacaktır.” (19. Yüzyılda Devrime Dair Genel Düşünceler).

Proudhon fikirlerini yaşamı boyunca geliştirmiş ve bu konuda hiçbir çekincede bulunmamış bir Anarşisttir. Kadın ve Erkek üzerine fikirlerinin bugünün anarşist ve feminist atmosferinde oldukça şiddetle reddedileceği ve kınanacağı oldukça açıkken (Zamanında Joseph Déjacque tarafından anarşizmini sorgulamak noktasında eleştiriler almıştır) – Onun “Evlilik ve Aşk” isimli kitabı yakında yayınevimiz tarafından yayınlanacaktır – Proudhon’un Yahudi düşmanlığı da zamanının anarşistlerince oldukça sert eleştirilere tabii tutulmuştur.

Günahı ve sevabıyla bu samimi düşünürün eserini tam metin olarak Türkçeye kazandırmaktan ve diğer eserlerini de kazandıracak olmaktan memnunuz.

İyi okumalar.

Editör

P. J. PROUDHON: HAYATI VE ESERLERİ

Proudhon'un bugün ilk ciltlerini yayınladığımız yazışmaları ölümünden itibaren kızının sadık ve akıllı uğraşları sayesinde ve birkaç arkadaşın yardımı ile toplanmıştır. Sainte Beuve'ye teslim edildiğinde henüz tamamlanmamıştı, ancak ünlü akademisyenin gördüğü kısım, onu bir edebi kritik olarak karakterize eden sağlam muhakemesi sayesinde, bütününün nasıl olduğunu tahmin etmesi için yeterliydi.

Okurlarının kesinlikle unutmayacağı önemli bir eserinde, her ne kadar ölümü bitirmesine müsaade etmese de Sainte Beuve, ünlü politik yazarın yazışmalarını şöyle değerlendirmektedir:

“Proudhon'un mektupları, kendisinin belli arkadaş çevreleri dışında bile, hep değerli olacaktır. Onlardan her zaman öğreneceğimiz şeyler vardır ve yazışmalarının genel karakterini belirleyeceğimiz uygun yer burasıdır.

“Özellikle çok ünlü olduğundan bu yana külliyatı geniş olmuştur ve doğruyu söylemek gerekirse, şuna ikna oldum ki, gelecekte Proudhon'un yazışmaları onun en temel hayati eseri olacak ve kitaplarının birçoğu bunun sadece aksesuarı ve onaylayıcısı olarak görülecektir. Her halükarda, onun kitapları ancak mektuplarının yardımı ile ve şüpheye düştüklerinde ona danışanlara ve ondan pozisyonunu daha açık tanımlamasını rica edenlere yaptığı devamlı açıklamalarla iyi anlaşılabilir.

“Ünlü insanlar arasında birçok yazışma metodu vardır. Kimisine göre mektup yazmak sıkıcıdır; bunlar soruların ve iltifatların hücumuna uğrayınca bir an önce o iş bitsin diye acele ile cevaplarlar ve kibarlığa az çok espri ile karışık bir kibarlıkla cevap verirler. Bu tarz yazışma, her ne kadar ünlülerden de geliyor olsa, önemsizdir ve toplamaya, sınıflandırmaya değmez.

“Mektuplarını hoşla gitmeyen bir iş performansı ile yazanlardan sonraya ve önemsizlikte onlarla yan yana olacak şekilde, tamamen dışsal, tamamen yüzeysel, sadece dalkavukluğa adanmış, övgüleri altın gibi saymadan saçıp savuran tarzda yazan kişileri ve ayrıca her kelimeyi tartarak, resmi bir şekilde ve afra tafrayla, güzel deyişler ve etkilere nazar ederek yazanları koyardım. Onlar yalnızca kelimeleri deşış tokuş ederler ve onları sadece ışıltıları ve gösterişleri için seçerler. Bir birey olarak size konuştuklarını düşünürsünüz, fakat Avrupa'nın dört köşesinden sizin şahsınızda kendilerine seslenmektedirler. Böyle mektuplar boştur ve teatral uygulamadan ve yazarlarının favori tavırlarından başka bir şey öğretmezler.

“Bu sonuncuları, kişilere yazarken bir gözleri de gelecek nesillerde olan ölçülü ve bilge yazarlar arasında sınıflandırmıyorum. Biliyoruz ki bu metodu takip eden pek çok kişi uzun, bitmiş, çekici, baştan çıkarıcı ve oldukça doğal mektuplar yazmışlardır. Beranger, bizi bu sınıfın en iyi örnekleriyle donatmıştır.

“Ancak Proudhon tamamen farklı bir fitratın ve alışkanlıkların adamıdır. Yazılarında, kendi fikri ve hitap ettiğı kişi dışında başka bir şey düşünmez: *ad rem et ad hominem*. Fikir ve prensip insanıdır; yazmak onu yormaz, sorgulanmak onu kızdırmaz. Biri yanına geldiğinde, Proudhon'un umurunda olan tek şey o kişinin boş merakla değıl, hakikat aşkı ile yönlenmiş olmasıdır; ciddi olacağını varsayar; sorularınızı cevaplar, itirazlarınızı inceler, bazen sözlü bazen yazılı olarak. Bunu da şu şekilde ifade eder: ‘Yazışma ile açıklanamayacak bazı noktalar konuşarak iki dakikada anlatılabilir, bazen de tam tersi söz konusudur: yazıda açık-

ça ifade edilmiş bir itiraz, direk ve pozitif bir cevaba yönlendiren iyi anlatılmış bir şüphe, on saat sözlü görüşmeden çok daha faydalıdır.’ Size yazarken, konuya yeni bir biçimde yaklaşmak konusunda tereddüt etmez, düşüncelerinin temelini ve üstyapısını açıklar; nadiren kendisinin yenildiğini itiraf eder – bu onun tarzı değildir; kendi pozisyonunu korur, ancak kırılmaları değişimleri kısacası zihinsel gelişimini kabul eder. Zihninin tarihi mektuplarında ve orada aranmalıdır.

“Her kim ona hitap ederse, Proudhon her daim hazırdır; aynı kalemle size cevap vermek için üzerinde çalıştığı kitabın sayfasını bırakır, sabrını kaybetmeden, şaşırmadan, mürekkebinden sakınmadan ya da şikayet etmeden. Halk adamıdır, tüm metotları kullanarak fikrinin yayılmasına adanmıştır. Onun için en iyi metot şu andaki en son metottur. Kendi el yazısı, cesur yeknesak, okunaklıdır, en bezdirici pasajlarda bile telaşa mahal vermez, bitirmek için acelesi yoktur. Her satır kesindir: hiçbir şey şansa bırakılmamıştır; noktalamalar, çok doğru ve biraz güçlü ve kararlı olmakla, kendi tez zincirindeki bağlantıları ve ayrımları çok kesin ve hassasça ayırdığına delalet eder. Size yazarken, başkasına değil tamamen size, kendi işine ve sizin işinize adar kendini. Gördüğüm bütün mektupları ciddiye; hiçbiri alelade değildir.

“Fakat aynı zamanda o asla tamamen artistik ya da yapmacık değildir; mektuplarını inşa etmez, onları yeniden yazmaz, onları okumak için hiç vakit harcamaz; bir ilk müsveddeye sahibiz, mükemmel ve açık, kaynaktan bir yudum, fakat o kadar. Fikirlerine destek olması için keşfettiği ya da muhalefetin kendisine telkin ettiği yeni argümanlar, kabul edilebilir sürprizlerdir ve kendi işlerinde bile beyhude yere aradığımız bir ışık tutar. Yazışmaları, kitaplarından temelden ayrışır, burada size hiç tedirginlik vermez; sizi muhatabının kalbine yerleştirir, onu size açıklar ve sizde ahlaki bir itibar ve neredeyse entelektüel bir güven izlenimi uyandırır. Samimiyetini hissederiz. Bu açıdan kendisiyle yerinde bir şekilde karşılaştırılabilecek George Sand’dan başkasını bil-

miyorum ki onun da yazışmaları hayli fazladır ve aynı zamanda samimiyetle doludur. Rolü ve doğası birbirine tekabül eder. Eğer şüpheli bir kaygı içerisinde ona içini döken bir genç adama ya da hassas konularda kendisini yönlendirmesi için başvuran bir genç kadına yazıyorsa, mektubu kısa, etik bir makale, itiraf dinleyen bir rahibin tavsiyeleri biçimine bürünür. Bir de şansına Ponsart'ın komedilerinden birini ya da Charles Edmond'un dramlarından birini görmeye tiyatroya katılmışsa (kendisi için çok nadir bir şeydir), izlenimlerini kendisine bu zevk için borçlu olduğu arkadaşına aktarmayı bir borç bilir ve mektubu, hiçbir şey benzemez, kelimenin tam anlamıyla edebi ve felsefi bir eleştiriye dönüşür. Samimiyeti yazışmalarına uygundur; hiç kabalık göstermez. Yazıştığı kişilere yönelik medenilik ya da duygusal yakınlık gibi hisleri akli başında, ölçülü, birbirine uygun, basitliğinde ve sadeliğine dürüsttür. Ahlak ya da aile konularında konuştuğunda, İncil'deki aile reislerinin zamanlarında yaşıyor gibi görünür. Dile hakimiyeti tamdır ve hiçbir zaman bundan yararlanmakta başarısızlığa uğramaz. Şimdi ve o zaman baskı aşamasında, kaba saba bir kelime, birkaç karakter, çok acı ve biraz haksız ve ziyankar şekilde ortadan kaldırılmak zorundaydı; ancak zaman geçip gittikçe birçok şeye izin veriyor ve onları zararsız hale getiriyor. Proudhon'un azımsanamayacak önemdeki yazışmalarının, bir gün eserlerinin en çok erişilebilen ve en çekici parçası olacağını söylemekte haklı mıyım?"

Proudhon'un neredeyse bütün gerçek biyografisi yazışmalarında mevcuttur. Elde edebildiğimiz ilk mektubunun tarihi olan 1837'ye kadarki, kendisinden sayısız alıntı yaptığımız Sainte Beuve tarafından anlatılan hayatı birkaç sayfada özetlenebilir.

Pierre Joseph Proudhon 15 Ocak 1809'da, Besançon'un varoşlarında, Mouillère diye bilinen yerde doğdu. Babası ve annesi M. Renaud'a ait büyük bira fabrikasında çalışıyordu. Babası, Dijon fakültesinde şöhretli bir profesör olan hukukçu Proudhon'un kuzeni olmasına rağmen, bira fabrikasında yevmi-

yeli işçiydi. Doğuştan köylü olan annesi sıradan bir hademeydi. Büyük bir akl-ı selim sahibi, derli toplu bir insandı ve onu tanıyanların söylediğine göre, Besançon'daki saygıdeğer kütüphaneci M. Weiss'in tabiriyle, kahramanca bir karaktere sahip üstün bir kadındı. Proudhon özellikle annesine benziyordu; annesine ve annesinin ona anlattığı, kendisinin de cesurca eylemlerini "Adalet" üzerine yazdığı kitapta tanımladığı köylü bir asker olan büyükbabası Tournesi'ne benziyordu. Annesi Catharine'e her zaman derin bir hürmet besleyen Proudhon, en büyük kızına onun ismini verdi. 1814'te, Besançon kuşatıldığı zaman, kasabanın duvarlarının önünde duran Mouillère yok edildi ve Proudhon'un babası Battant'ın varoşlarında, Vignerons denilen yerde bir fiçı dükkanı açmıştı. Çok dürüst fakat basit akıllı ve uzağı göremeyen, en büyükleri Pierre Joseph olan beş çocuk sahibi bu fiçici, hayatını fakirlik içinde geçirdi. Sekiz yaşına kadar Proudhon ya ev işlerine yardım etti ya da dışarıda sığırlara baktı.

Proudhon'un "Adalet" üzerine olan güzel ve değerli eserini herkesin okuması gerekir. Eserinde sığır çobanı iken yaptığı kırsal sporları tanımlar. On iki yaşındayken, bir konaklama yerinde bulaşıkçı olarak çalışıyordu. Ancak bu onun çalışmasına engel olmadı.

Bira fabrikasının önceki sahibi M. Renaud annesine büyük yardımlarda bulundu. O dönemde işten emekli olmuştu ve çocuklarının eğitimi ile ilgileniyordu. Proudhon altıncı sınıfta okula yatsız öğrenci olarak girdi. Okula katılımı ister istemez düzensizdi; evle ilgili işler ve baskılar bazen okula gitmesini engelliyordu. Buna rağmen derslerinde başarılıydı; ciddi azim gösterdi. Ailesi o kadar fakirdi ki, ona kitap tedarik edemiyorlardı; arkadaşlarından ödünç almak ve derste işleyecekleri metinleri kopyalamak zorunda kalıyordu. Kendisi bize derse girerken tah-tadan yapılmış ayakkabılarını sesi rahatsız etmesin diye kapının dışında bıraktığını ve hiç şapkası olmadığı için okula başı açık gittiğini anlatmıştı.

Bir gün derslerin sonuna yaklaşırken, taçlarla dolu ödüllerin dağıtımından dönerken, evde yiyecek hiçbir şey bulamadı. Sainte Beuve şöyle der: “Çalışma isteği ve ilim arzusu ile dolu olan Proudhon, öğretmenlerinin verdiği eğitimden memnun değildi. On iki yaşından on dört yaşına kadar kasabadaki kütüphanenin müdavimiydi. Bir merak diğerine yol açtı ve arka arkaya kitap aldı, bazen bir oturuşta sekiz ya da on kitap okuyordu. Charles Nodier’in arkadaşı ve neredeyse kardeşi olan bilgili kütüphaneci M. Weiss bir gün Proudhon’a yaklaşır ve gülümseyerek şöyle der: ‘Küçük dostum, bütün bu kitaplarla ne yapmak istiyorsunuz?’ Çocuk başını kaldırır, soruyu soranı süzer ve şöyle cevap verir: ‘Bundan size ne?’ Güvenilir M. Weiss bunu, bugüne kadar hafızasında tutmuştur.”

Geçimini sağlamak zorunda olan Proudhon çalışmalarına devam edememiştir. Besançon’da düzeltmen olarak bir basım ofisinde çalışmaya başlamıştır. Hemen sonrasında dizmen olup bu sıfatla Fransa’da bir tur yapmıştır. Parasız ve işsiz kaldığı Toulon’da belediye başkanı ile “Adalet” üzerine olan eserinde tanımladığı bir ilişki yaşamıştır. Sainte Beuve’nin dediğine göre, Fransa turundan sonra hizmet kitabı iyi sertifikalarla dolunca Proudhon usta pozisyonuna yükseltilir. Ancak, Fallot tarafından yazılmış bir mektuptan habersiz olduğu için, ki biz de 6 ay öncesine kadar hiç duymamıştık, matbaacının o dönemde öğretmen olmak için işini bırakmayı düşündüğünden bahsetmez bize.

1829’a doğru, Proudhon’dan biraz daha yaşlı olan Fallot, 1832’de Suard maaşını aldıktan sonra, yirmi dokuz yaşında Enstitü’de kütüphaneci asistanlığı pozisyonundayken ölür. Besançon’da yayınlanmış olan “Azizlerin Hayatı”nı, Protestan olmasına rağmen, revize ettiği için suçlanmıştır. Kitap Latince, Fallot da Latince bazı notlar eklemiştir.

“Ancak,” der Saint Benuve, “bazı hatalar dikkatinden kaçmıştı ve o zamanlar baskı ofisinde düzeltmen olan Proudhon, bu hataları göstermekten geri kalmamıştır. Fallot bir atölyede bu

Mülkiyet Nedir?

kadar iyi Latince bilen biri olduğuna şaşırarak, onunla tanışmak istemiştir ve hemen aralarında ciddi ve samimi bir arkadaşlık başlamıştır; zihnin ve kalbin arkadaşlığı.”

Gelecekteki ününü resmi anlamda tahmin ederek 22-23 yıllık bir yazıcıda ele alınan Fallot’un mektupları bize çok ilginç geldiği için, tamamını yeniden basmakta tereddüt etmiyoruz.

“PARİS, 5 Aralık, 1831.

“BENİM SEVGİLİ PROUDHON’UM, Kibar mektubuna cevap yazmakta geciktiğim için, şaşımaya hatta memnuniyetsiz olmaya hakkın var; sana bunun nedenini anlatacağım. Senin fikirlerinin açıklamasını M.J. de Gray’e iletmek gerekli hale geldi; onun itirazlarını duymak ve onlara cevap vermek ve onun tanımlayıcı cevabını beklemek için, ki bu da bana kısa bir süre önce ulaştı; zira M.J. bir çeşit finansal kraldır, bizim gibi zavallı şeytanlar ile uğraşırken dakik olma zahmetine katlanmaz. Ben de iş mevzularında dikkatsizimdir; bazen ihmalkarlığım düzensizlik seviyesine gelir ve zihnimi sürekli meşgul eden metafizik düşünceler Paris’in eğlencelerine eklenince sevgiyatla müzakere yaptığım için beni dünyadaki en kabiliyetsiz adama dönüştürür.

“M.Jobard’ın kararı bende; şu şekilde: Kararında, onun çocukları için senin çok bilgili ve zeki olduğunu, zihnini ve karakterini onların yaşı ve durumunda genel olan çocukça düşüncelere uyarlayamayacağından korktuğunu söylüyor. Kısacası, onu bütün dünya iyi bir baba olarak bilir; yani çocuklarını şımartmak istiyor ve bunu kolayca yapabilmek için çok bilgili olmayan şu andaki öğretmenle devam etmeyi uygun görüyor; bu öğretmen onların oyunlarına ve eğlenceli sporlarına mükemmel bir rahatlıkla katılıyor, alfabenin harflerini küçük kız çocuğuna gösteriyor, küçük erkek çocuklarını ayine götürüyor ve ahabamız değerli Abbe P.

den daha az yardımsever olmadığı için, Madame eğlensin diye her an onun için dans edebilir. Böyle bir meslek sana uygun değil, sen özgür, gururlu ve erkeksi bir ruha sahipsin: reddedildin: bu mevzuu zihnimizden silelim. Belki başka bir zaman yalnızlığım daha az şanssız olur. Senden sadece affını dileyebilirim, sana neredeyse hiç danışmadan senden kurtulmayı düşündüğüm için. Bahanem beni yönlendiren sebeplerde saklı; senin rahatını ve bu dünyanın yöntemleriyle ilerlemeni planlıyordum.

“Dostum, mektubunda, mükemmel nükteler yoluyla saçmış olduğun açık sade neşenin altında, beni yaralayan az bir üzüntü ve umutsuzluk görüyorum. Mutsuzsun arkadaşım: şu andaki durumun sana uymuyor; bu şekilde devam edemezsin, sen bunun için değilsin, bu senin altında kalıyor; yaralayıcı etkisi yeteneklerini etki altına almadan ve senin mesleğinde dedikleri gibi, sabitleşmeden önce muhakkak bundan kurtulmalısın; böyle bir şeyin olması hiç mümkün müydü ki ben bunu tamamen reddediyorum. Mutsuzsun; tabiatın senin için çizdiği yola henüz girmedin. Ancak, çekingen ruh, bu umutsuzluk için bir sebep olabilir mi? Bezgin hissetmeli misin? Mücadele et, *morbleu*, durmadan mücadele et ve başaracaksın. J. J. Rousseau dehası ortaya çıkana dek 40 yıl boyunca el yordamıyla ilerledi. Evet, sen J. J Rousseau değilsin; fakat dinle: “Emile”nin yazarını o 20 yaşındayken kutsallaştırmalı mıydım bilmiyorum, onun çağdaşı olduğumu ve onunla tanışma şerefine erişmiş olduğumu varsayarsak. Ama seni tanıyorum, seni seviyorum ve senin geleceğini kutsuyorum, böyle bir şeyi söylemeyi göze alırsam: hayatımda ilk kez, bir kehanette bulunma riskine gireceğim. Bu mektubu sakla, 15-20 yıl sonra belki 25 yıl sonra tekrar oku ve eğer o zaman yapmak üzere olduğum tahmin henüz gerçekleşmemişse, bir yardım ve hatıra saygı göstergesi olarak aptallığın bir parçası olan bu mektubu yak. Bu benim tahminim: sen Proudhon, kendine rağmen, kaçınılmaz bir şekilde, kaderinin bir tezahürü olarak, bir yazar, eser sahibi, bir filozof olacaksın, yüzyılın aydınlarından biri olacak-

sın ve senin ismin 19. Yüzyılda gerçekleşen olayların kaydında yer alacak, aynı 17. yüzyılda Gassendi, Descartes, Malebranche ve Bacon gibi ve 18. yüzyılda Diderot, Montesquieu, Helvetius. Locke, Hume ve Holbach gibi. Senin talihin bu şekilde olacak! Şimdi ne istiyorsan onu yap, bir baskı ofisinde sayfaları hazırla, çocuk büyüt, inzivaya çekil kapat kendini, ücra ve yalnız köyler ara, hepsi benim için aynı; kaderinden kaçamazsın; en asil özelliğinden kurtulamazsın; o aktif güçlü ve sana bahşedilmiş olan araştırmacı zihin, senin dünyadaki yerin tayin edilmiş durumda ve o yer boş kalmaz.

İstediyin yere git, seni Paris'te bekliyorum, felsefe ve Plato'nun öğretilerini konuşurken; gelmek durumundasın; istesen de istemesen de. Bunu sana söyleyen ben bunu kağıda dökme konusunda istekli olmak için bundan çok emin olmalıyım, çünkü peygamberce yeteneğime ödül olmazsa-bunun için seni temin ederim en küçük bir talebim yok-kuş beyinli bir adam olma riskini taşıyorum, belki yanılırsam diye: genç bir adamın geleceğini kutsama gibi çok saçma ve önemsiz bir değer karşılığında sağduyusunu kartlar üstünde riske atarak cesur bir oyun oynayarak.

“Seni Paris'te bekliyorum derken, sadece bilindik bir ifadeyi kullanıyorum, bunun seni projelerime ve planlarıma dair yanıtmasına izin verme. Paris'te yaşamak bana uygun değil, hiç hem de, ne zaman bu güzel sanat tutkusu beni bırakırsa, burayı pişmanlık duymadan terkedeceğim, taşrada kasabada daha huzurlu bir yerleşim arayacağım, tabi kasaba, yaşamak için ihtiyacım olan şeyleri bana sağlarsa; ekmek, yatak, kitaplar, istirahat ve yalnızlık.”

“Güzel Proudhon'um, Besançon'da yaşadığım o karanlık mütevazı dumanlı odayı nasıl özlüyorum. O odada felsefe tartışarak geçirdiğimiz mutlu saatler, hatırlıyor musun? Ama şimdi geride kaldılar. O mutlu zaman geri gelir mi? Yine buluşalım mı bir gün? Burada hayatım huzursuz, belirsiz, istikrarsız ve daha kötüsü tembel, cahil ve berduş. Hiç bir iş yapmıyorum, başboşluk içerisindeyim, boş boş geziniyorum; okumuyorum, artık ça-

lışıyorum; kitaplarım terkedilmiş halde; arada birkaç metafizik esere bakıyorum ve kirli pis kalabalık sokaklarda yürüdükten sonra boş kafa ve yorgun vücutla aynı performansı ertesi gün tekrarlamak üzere uzanıyorum. Bu yürümlerin amacı nedir diye soracaksın. Ziyaretler yapıyorum dostum; aptal insanlarla röportaj yapıyorum. Sonra canlılar içinde en az meraklı olan beni bir merak duygusu ele geçiriyor: ziyaret edilecek müzeler, kütüphaneler, meclisler, kiliseler, saraylar, bahçeler ve tiyatrolar var. Resimlere, müziğe, heykele, hayranım. Bunların hepsi güzel ve iyi, ancak açlığı yatıştırmıyorlar ya da okuyabildiğim dönemde şöminenin yanında okuduğum zevkli Bailly, Hume ve Tennemann okumalarının yerini tutamıyorlar.”

“Ama bu kadar şikayet yeter. Bu mektubun seni çok etkilemesine izin verme, ya da benim keyifsizliğe umutsuzluğa kapıldığımı düşünme; hayır ben kaderciyim ve yıldızıma güveniyorum. Henüz vazifemin ne olduğunu bilmiyorum, ya da nazik edebiyatın hangi bölümü için en uygun olduğumu; herhangi bir şey için uygun muyum ya da olacak mıyım onu dahi bilmiyorum, ama ne önemi var ki? Acı çekiyorum, uğraşıyorum, hayal ediyorum, zevk alıyorum, düşünüyorum ve bir kelime ile, son saatim geldiğinde, yaşamış olacağım.”

“Proudhon, seni seviyorum, sana saygı duyuyorum ve bana inan, bunlar sadece ifadeler değil. Zavallı bir matbaacıyı şımartmak ve övmekten ne gibi kazancım olabilir ki? Zengin misin ki nedimlerine ödeme yapabilesin? Şatafatlı bir masan, gösterişli bir eşin ve saçacak altının mı var ki insanları evine çekebilesin? Görkemini, onurun, itibarın mı var ki tanıdıklarını gösterişi ve şerefi ile mutlu etsin? Hayır, fakirsin, gösterişsiz, terkedilmiş, fakat fakir, gösterişsiz ve terkedilmiş halinle, bir dostun var, ki bu dost o kelimeyi üstüne almaya cesaret ettikleri zaman onun onurlu insanlara yüklediği bütün zorunlulukların farkında. Bu dost benim: beni test et.”

“GUSTAVE FALLOT.”

Bu mektupta görünüyor ki, eğer bu dönemde, Proudhon geleceği görebilen bir arkadaşına çoktan araştırma ve soruşturma dehasını sergilemişse, bu ekonomik ve sosyal meselelerden çok felsefi sorunlara yönelikti.

Besançon'da büyük bir basım kuruluşu olan Gauthier & Co'da ustabaşı olunca kiliseye ait yazarların, *the Fathers of the Church* (Kilisenin Babaları), provalarını düzeltilti. İncil, Vulgate¹ basarlar-ken, Latince ve orijinal İbranice karşılaştırmasını yaptı.

“Bu şekilde,” der Sainte Beuve, “İbranice’yi kendi öğrendi ve her şey zihninde bağlantılı olduğu için, karşılaştırmalı dil bilimi çalışmaya yöneldi. Gauthier basımevi kilise tarihi ve teoloji üzerine birçok eser basınca, o da her şeyi araştırma arzusu yoluyla, geniş teoloji bilimi elde etti. Bu sonrasında yanlış bilgilendirilmiş insanların papaz okuluna katıldığını düşünmesine yol açtı.”

1836’ya doğru Proudhon, Gauthier basımeviden ayrıldı ve bir iş arkadaşı ile beraber Besançon’da küçük bir basım evi kurdu. Ortaklığa katkısı sermaye ile olmasa da ticaret bilgisi ile devam etti. 1838’de ortağı intihar edince Proudhon işi tek başına yürütmek zorunda kaldı. Bunu yapmak umduğu kadar çabuk ve kolay olmadı. O zaman arkadaşları Suard bursu için yarışmacılar arasına girmeye teşvik etti. Bu burs Besançon Akademisine Madame Suard, akademisyenin dul karısı, tarafından vasiyet edilmiş olan Doubs departmanında, edebiyat ya da bilim lisansı olan, kalan ve serveti olmayan genç bir adama Besançon Akademisi tarafından edebi ya da bilimsel bir kariyer ya da hukuk veya tıp çalışmaları için üç yılda bir kez verilecek olan 1500 Franktan oluşuyordu. Suard bursunu ilk kazanan Gustave Fallot idi. Bilimler Akademisinde seçkin bir astronom olan Mauvais, ikinciydi. Proudhon üçüncü olmayı arzuluyordu. Hak kazanmak için, edebiyat lisansına kabul edilmeli ve Besançon Akademisine

1 İncil’in 4. yüzüyle ait Latince versiyonu

bir mektup yazmalıydı. Şartlarını düzenlemek zorunda kaldığı ancak ruhunu değiştirmeyi kesinlikle reddettiği mektubun bir yerinde Proudhon, işçilerin, kardeşlerinin şartlarını iyileştirmek için gayret göstereceğine dair kesin kararlılığını ortaya koydu.

O zaman yayınladığı tek şey yazarının imzası olmadan çıkan “Genel Gramer Üzerine Deneme” idi. Besançon’da, Abbé Berger tarafından Latin ve Fransızca köklerle İbranice köklerin karşılaştırılması sonucunda keşfedilen “Dillerin İlk Elementleri” yeniden basılırken, Proudhon “Genel Gramer üzerine Deneme”nin yayınına genişletmişti.

Yayın tarihi’nin 1837 olması, o dönemde Suard bursu için yarışmayı düşünmediğini gösteriyor. Abbe Berger’i devam ettiren ve tamamlayan bu eserinde, Proudhon, Musa ve İncil geleneği ile aynı bakış açısını benimsemiştir. 2 yıl sonra, 1839’da, Suard bur-suna çoktan sahipken, Enstitüye Volney ödülü yarışmacısı olarak “Gramatik Sınıflandırma ve Bazı Fransızca kelimelerin Türetimi” isimli inceleme yazısında ithafta bulunmuştur. Bu revize edilmiş ve başka bir formda sunulmuş ilk eseridir. Sadece 4 inceleme yazısı Enstitüye gönderilmiştir ve hiçbir ödül kazanmamıştır. 2 kez mansiyon ödülü verilmiştir, birincisi inceleme yazısı Numara 4’e verilmiştir, yani Proudhon’a, Besançon’daki basımcıya. Hakimler M. Amédde Jaubert, Reinaud ve Burnouf’tur.

Beş akademisyenin Perşembe günü 2 Mayıs 1839’da gerçekleşen yıllık toplantısında sunulan rapor şöyle demiştir: “Komite 1 ve 4 numaralı metinlere özel itina göstermiştir. Yine de, ödülü bu eserlerden birine verebileceğini düşünmemektedir, çünkü metinler yeterince detaylandırılmış görünmüyor. Komite, 4 numaralı metinde özellikle İbranice dilinin mekanizmalarına dair bazı yaratıcı analizler görmüştür. Ancak ne yazık ki, yazar tehlikeli varsayımlara başvurmuş ve komitenin özel tavsiyesi olan deneysel ve karşılaştırmalı metoda başvurmayı bazen unutmuştur”

Proudhon bunu hep hatırladı. Eugène Burnouf’un derslerine katıldı ve Bopp’un ve ondan sonra gelenlerin emekleri ve keşifle-

ri ile karşılaşınca, Academy of Inscriptions and Belleslettres tarafından kınanan bir hipotezi hemen terketti. Sonrasında, 1837’de yayınladığı “Deneme”nin kalan kopyalarını kağıdın değerinde sattı. 1850’de hala bir manavın arka dükkanında yatıyorlardı. Sonra komşu bir yayıncı o basımı piyasaya üstünde çekici Proudhon ismi ile tekrar çıkardı. Bunun sonucunda bir dava başladı ve davada yazar dövuıldı. O dönemde bir sürü olan düşmanları onun dönük ve sözünü tutmayan biri olduğunun kanıtlanmasından mutlu olurlardı. “Adalet” üzerine eserinde Proudhon bu davaya dair bazı ilginç detaylar vermektedir.

Suard bursuna sahipken, Proudhon, Besançok Akademisinin başlattığı, Pazar kutlamasının yararı meselesi üzerine yarışmaya katıldı. Metni, mansiyon ödülü ve kendisine 1839’da, 24 Ağustos’ta açık oturumda sunulan bir madalya kazandırdı. Komite raporörü Abbe Doney, sonrasında Montanuban Piskoposu olmuştur, yeteneğinin sorgulanamaz üstünlüğüne dikkat çekti.

“Ancak,” der Sainte Beuve, “O Proudhon’u tehlikeli teorileri benimsediğı ve direk niyetlerin ve halkın refahı için heveslenmenin ihtiyatsız çözümleri meşrulaştıramadığı pratik politikalar ve sosyal organizasyon meselelerine değindiğinden dolayı kınamıştır.”

Proudhon’u eşitlik üzerine düşüncelerini Musa hukuku arkasına gizlemeye iten politika mıydı yoksa ihtiyatlılık mıydı? Sainte Beuve, birçokları gibi, öyle olduğunu düşünüyor. Ancak şunu çok iyi hatırlıyoruz ki, 1848 Ağustos’unda Proudhon’a Charles Fourier gibi hemşerilerine bazı açılardan borçlu olduğunu düşünüp düşünmediğı sorulmuştur ve ondan şu cevabı almıştık: Fourier’i kesinlikle okudum ve eserlerimde ondan birçok defalar bahsettim, ancak genel olarak ona borçlu olduğumu düşünmüyorum. Benim gerçek ustalarım, zihnimde verimli fikirlerin oluşmasına yol açanlar üç kişidir: birincisi İncil, ikincisi Adam Smith ve sonuncusu Hegel.

“Pazar Kutlaması”nda özgürce itiraf edildiğı gibi, İncil’in Proudhon üzerindeki etkisi mülkiyet üzerine ilk metninde nok-

sansız görülebilir. Proudhon bu esere şüphesiz kendisine ait olan birçok fikirle katkıda bulunmuştur, ancak bu eser aşırı faizli ilginin ve toprağı kişisel mülk edinme hakkının inkarını kınayan eski Yahudi kanunlarının asıl temelinde yoktur.

Mülkiyet üzerine ilk metin 1840'ta "Mülkiyet Nedir ya da Hak ve Yönetim Prensibinin Sorgulanması" başlığı altında ortaya çıkmıştır. Proudhon eserini, giriş olarak basılan bir mektubunda, Besançon Akademisine ithaf etmiştir. "Bursiyer tarafından duruşmaya çağrılan Besançon Akademisi, mevzuyu ciddiye almış ve olabildiğince hızlıca hatırlatmıştır," der Sainte Beuve. Burs şartların eşitliği ilkesinin cesur savunucusunun elinden ani bir şekilde alınmaktan kıl payı kurtulmuştur. O zamanki Adalet Bakanı M. Vivien'den, ciddi bir şekilde yazarı yargılaması istenmiştir. O da ilk olarak Tinsel ve Politik Bilimler Akademisi üyesi ekonomist Blanqui'nin fikrini almak istemiştir. Proudhon bu akademiye kitabının bir kopyasını sunmuştur ve M. Blanqui onu gözden geçirmek için atanmıştır. Bu değerlendirme, Proudhon'un görüşlerine karşı çıksa da, onu korumuştur. M. Blanqui tarafından *savant* (fikir adamı) muamelesi gören yazar yargılanmamıştır. M. Blanqui'ye ve Vivien'a karşı iyi muamelelerinden dolayı hep minnettar kalmıştır.

Le Moniteur tarafından 7 Eylül 1840'ta yeniden basılan M. Blanqui'nin değerlendirmesi doğal olarak Proudhon'un Nisan 1841'de çıkan mülkiyet üzerine ikinci metninde, bir mektup formatında, ona atıfta bulunmasına yol açmıştır. İlk metninde Proudhon şartların eşitliği arayışının hak ve hükümetin doğru prensibi olduğunu göstermeye çalışmıştır. "M. Blanqui'ye Mektup"ta, bu prensibin giderek bütün toplumlarda, özellikle modern toplumda, anlaşılmasını sağlayan birçok çeşitli metotların değerlendirmesini sunar.

1842'de "Mülk Sahipleri için bir Duyuru, ya da 'La Phalange'ın Editörü M. Victor Considerant'a' Mülkiyetin Savunmasına Cevaben bir Mektup" isimli üçüncü metin çıktı. Bu metinde

Adam Smith'in etkisi ortadadır ve açıkça kabul edilmiştir. Eşitlik prensibinde Adam Smith, ücretleri yöneten kanunların hepsinin ilkinin bulmamış mıdır? Şüphesiz başka kanunlar da vardır; ancak Proudhon ilk metninde tanımladığı gibi, onların hepsinin mülkiyet prensibinden çıktığını düşünmektedir. Bu yüzden, beşeriyette iki prensip vardır, birisi bizi eşitliğe yönlendirirken diğeri bizi ondan ayırır. Öncekine göre, birbirimize arkadaş gibi davranırız; sonrakine göre ise düşman değilse de yabancı olarak davranırız. 3 metinde de sürekli karşılaşılan bu ayırım, içinde çoktan, tohum halinde, 1846'da çıkan "Ekonomik Çelişkiler Sistemi"ni doğuran fikri, antimon ya da *contre-loi* (yasa karşıtlığı) fikrini taşımaktadır.

"Mülk Sahiplerine Duyuru" Besançon'un yargıçları tarafından ele geçirildi ve Proudhon bir hafta içinde Doubs'un mahkemesine çıkmak için çağrıldı. Yazılı savunmasını jüriye şahsen okudu ve aklandı. Jüri, M.Blanqui gibi, onu bir filozof, araştırmacı ve *savant* (fikir adamı) olarak gördüler.

1843'te Proudhon "Beşerde Düzenin Yaratılışı" isimli sadece sosyal ekonomik meseleleriyle ilgilenmeyen geniş bir cilt yayınladı. Din, felsefe, metot, kesinlik, mantık ve diyalektik hatırı sayılır uzunlukta ele alınmıştır. Aynı yılın 1 Mart'ında basım ofisinden muaf kalan Proudhon, yaşamını idame ettirmek için bir fırsat aramak zorunda kaldı. En büyüklerinin Proudhon'un çocukluk arkadaşı olduğu, Messrs. Gauthier Kardeşler, Mullhouse ve Lyons arasında su yoluyla nakliye yapan bir firma, Proudhon'un yeteneğini işlerinde kullanmak ve günlük karşılaşılan zorluklarla ilgili sayısız sorunu halletmek için Proudhon'u mutlu eden işe alma fikrini ifade etti. "Ekonomik Çelişkilerin Sistemi"nin yayınlanmasını 1846 Ekim'ine kadar geciktiren yeni görevlerinin anlamayı zorunlu kılan geniş hesapların yanı sıra, kitapçık halinde çıkmadan önce "Revue des Economistes"te yayınlanan bir eserden bahsetmeliyiz: "Demiryolları ve Gemiseferine uygun yollar arasında Yarış". 1845'te, Mart ayında "Revue Independan-

te”de “Le Miserere (Elli birinci mezmurun bestesi) ya da Kralın Tövbesi”ni Lent döneminde Lacordaire Lyon’da vaaz verirken yazması, kendisini ekonomik problemler için çalışmasına şevkle adanmışsa da, Proudhon’un din tarihi meselelerine olan ilgisini kaybetmediğinin kanıtıdır. Bu meseleler üzerine yazılarında - ki bunları maalesef bitirmeden bırakmak zorunda kaldı - ilk Hristiyan aykırı görüşlerinin neredeyse tamamlanmış bir tarihinden ve Hristiyanlığın Sezarizme karşı mücadelesinden bahsedebiliriz.

1848’te Proudhon’un üç ustayı tanıdığını söylemiştik. Hiç Almanca bilmediğinden Hegel’in eserlerini okuyamadı; o dönemde Hegel, Fransızcaya çevrilmemişti. Fransa’ya çeşitli felsefi ve sosyalist sistemleri çalışmaya gelen bir Alman olan Charles Grün ona Hegel’in fikirlerinin ana fikrini anlatmıştı. 1844-45 kışı boyunca, Charles Grün’ün Proudhon’la uzun diyalogları olmuştur. Bunlar, sadece *bisontin* düşünüre ait olan fikirleri değil, 1843 sonrasında emek harcadığı Guillaumin tarafından 1846’da basılan önemli eserinin formunu kesin olarak belirlemiştir.

Hegel’in Proudhon tarafından benimsenmiş olan ve “Ekonomik Çelişkilerin Sistemi”nde harika bir yetenekle anlattığı mühim fikri şu şekildedir: Antinomi, yani iki kanun ve eğilim arasında karşıtlık olması sadece iki farklı şeyle değil bir tane aynı şeyle de mümkündür. Onların tezine göre bakıldığında, yani, onları yaratan kanun ya da eğilime göre, bütün ekonomik kategoriler rasyoneldir, rekabet, monopol, ticaretin dengesi ve mülkiyet, iş bölümü, makineler, vergi ve kredi. Ancak komünizm ve nüfus gibi, bütün bu kategoriler antinomikaldir; hepsi karşıttır, sadece birbirlerinin değil kendilerinin de karşıtıdırlar. Bütün karşıtlık ve düzensizlik bu karşıtlık sisteminden doğmuştur. Bu yüzden eserin alt başlığı “Sefaletin Felsefesi”dir. Hiçbir kategori bastırılmaz: her birinde varolan karşıtlık, antinomi ya da *contre-tendance* bastırılmaz.

O zaman sosyal problemin çözümü nedir? Hegel’in fikirlerinden etkilenen Proudhon cevabı tezi ve antitezi barıştıracak daha

üstün bir sentezde aramaya başladı. Sonrasında, “Adalet” üzerine eseri için çalışırken, elektrik pillerin zıt kutupları birbirine nasıl zarar vermiyorsa, antinomik olan terimlerin de birbirinin etkisini yok etmediğini, onların hareketin, yaşamın ve ilerlemenin üretken sebebi olduklarını, problemin onların birleşimini değil hiçbir zaman sabit olmayan ve toplumun gelişimiyle değişen dengesini keşfetmek olduğunu gördü.

“Ekonomik Çelişkilerin Sistemi”nin kapağında, Proudhon hemen çıkacak olan “Sosyal Problemin Çözümü” çalışmasını duyurdu. 1848 Devrimi olduğunda meşgul olduğu bu eser, kitapçıklara ve gazete makalelerine bölünmek zorunda kalmıştı. 1848 Mart’ında Le Représentant du Peuple’in editörü olmadan önce yayınladığı iki kitapçık, aynı başlığı taşıyor “Sosyal Problemin Çözümü”. Genel olarak geçici hükümetin ilk uygulamalarının bir eleştirisi olan ilk kitapçık, diğerlerinin hepsinden önce milli atölyelerinin kurulmasına aktif bir şekilde karşı çıkmasından dolayı önemlidir. İkincisi, “Kredi ve Sirkülasyonun Organizasyonu”, birkaç sayfada ekonomik kalkınmaya dair fikirlerini özetlemektedir: derece derece faizin, karın, kiranın, vergilerin ve ücretlerin azaltılması. Şimdiye dek bütün kalkınma bu şekilde olmuştur ve bu şekilde yapılmaya devam edilmelidir. Ücretlerinde az bir artışa razı olan ve bütün çıkarlarına rağmen geri adım atan o işçiler bilinçsizdirler.

“Le Représentant du Peuple” da “Bank of Exchange”in (hissedarları olmadığı için herhangi bir kar elde etmeyecek olan ve sonuç olarak ticari senetlere faizsiz iskonto uygulayan ve sadece cari masraflarını karşılamak için komisyon alan bir banka) tüzüklerini yayınladıktan sonra, Proudhon birkaç makalesinde bankanın mekanizmasını ve gerekliliğini açıklamaya çalıştı. Bu makaleler bir ciltte çift başlık altında toplandı: “Sosyal Meselelerin Devamı; Exchange Bankası”. Aralık 1848’e kadar olan diğer makaleleri olayların gelişiminden ilham aldı ve başka bir ciltte toplandı: “Devrimci Fikirler”.

1848 Mart'ında neredeyse hiç bilinmeyen ve Nisan'da Kuru-cu Meclis için aday listesi içerisinde Lüksemburg'da oturuma katılan işçi delegasyonu tarafından seçilen Proudhon, Nisan'da genel seçimlerde oldukça az oy aldı. Haziran'ın ilk günlerinde yapılan tamamlayıcı seçimlerde, Paris'te 77.000 oyla seçildi.

Haziran'ın ölümcül günlerinden sonra, *le terme* üzerine, "Le Représentant du Peuple"ın ilk kez geçici olarak durdurulmasına sebep olan bir makale yayınladı. O dönemde Meclis'e Finans Komitesi'ne hitaben bir poliçeyi tanıttı. Buna karşılık ilkin M.Thiers bir rapor verdi ve ona cevaben de 31 Temmuz'da Proudhon'un bir konuşması oldu. Birkaç gün sonra tekrar çıkan "Le Représentant du Peuple"da, dergilerin senet vermesini gerektiren bir kanun teklifinden bahseden "The Malthusians" üzerine meşhur makalesini yazdı (10 Ağustos, 1848). 10 gün sonra "Le Représentant du Peuple" yayını tekrar durduruldu ve kesin bir şekilde çıkmayı bıraktı. Yayımcısı olduğu ve ilk sayısı Eylül'ün ilk döneminde basılmış olan "Le Peuple" yeterli senet ihtiyacını karşılamak için ilkin haftalık çıktı, sonrasında haftada bir gün iki kere olmak üzere günlük çıktı. "Le Peuple" ilk bonosunu elde etmeden önce, Proudhon "Çalışma Hakkı" üzerine enfes bir kitapçık yayınladı. O zamanlar onaylandığı şekliyle inkar ettiği bir hakta bu. Aynı dönemde, Poissonniere şöleninde, Devrim Şerefine kadeh kaldırdı.

Proudhon'dan şölene başkanlık etmesi istenmişti, reddetti ve kendi yerine ilkin Ledru-Rollin'i teklif etti, şölen organizatörlerinin gönülsüzlüğünü görünce de Mountain partisinin çalışkan başkanı Lamennais'i teklif etti. Açıkça niyeti, aşırı solun temsilcilerini Demokratik ve Sosyal Cumhuriyeti sonunda kendisiyle beraber duyurmaya teşvik etmektir. Lamennais organizatörler tarafından kabul edilince, Mountain şölende hazır olmaya söz verdi. Bir önceki gece General Cavaignac Bakan Senart'ın yerini Bakan Dufaure-Vivien ile değiştirdiğinde her şey yolunda görünüyordu. Mountain, hükümeti sorgulayarak eski bakan için

güvenoyu ve kapalı bir şekilde yeni bakan için güvensizlik önergesi verdi. Proudhon bu önergeyi oylamaya yanaşmadı. Mountain, Proudhon katıldığı takdirde şölene gelmeyeceğini deklare etti. Beş Montagnards, (Mountain üyeleri) başlarında Mathieu of Drôme olmak üzere, bunu bildirmek için “Le Peuple” in geçici ofisine gittiler. Organizatörlere, Proudhon da oradayken “Vatandaş Proudhon, Mountain’ın oylamasından kaçınarak Cumhuriyetçi davaya ihanet etmiştir,” dediler. Şiddetli bir şekilde sorgulanan Proudhon savunmasına bir yandan atılmış bakanın tutumunu hatırlayarak, diğer yandan da yeni bakan, M. Vivien’in 1840’da kendisine karşı sergilemiş olduğu tarafsız muameleyi hatırlayarak başladı. Daha sonra Mountain’a, Mountain’ın sadece bir bahane aradığını, kendisi ya da şölen organizatörleri ile özel muhabbet ederken Sosyalizm mesleğinde olmalarına rağmen, halk karşısında kendisini sosyalist olarak ilan edecek cesareti olmadığını delegelerine anlatarak saldırdı.

Sonraki gün, Devrimin Şerefine gününde ki bu şerefine içme önceki gecenin heyecanlı sahnesine dair kinayelerle doluydu. Proudhon, Mountain’a karşı mücadelesini başlattı. Félix Pyat ile düellosu bu mücadelenin bölümlerinden birisidir. Proudhon açısından mücadele, Mountain sonunda açıktan açığa Demokratik ve Sosyal Cumhuriyeti ilan edince, daha az şiddetli bir hal almıştır. Cumhuriyetin Başkanının seçim kampanyası daha yeni başlamıştır. Proudhon, yapıtlarından kabul edilen bir “Başkanlık üzerine Kitapçık” eserinde Louis Bonaparte’ın adaylığına karşı keskin bir saldırıda bulunmuştur. Bu kurumun bir karşıtı olarak, Kurucu Mecliste karşıt oy kullanmıştır. Başta kampanyada yer almamaya karar vermiştir ancak bunun Louis Bonaparte’ın şansını artırdığını görünce ve eğer oyların çoğunluğunu Bonaparte alamazsa, ki bu hiç olası görünmüyordur, Meclis’in General Cavaignac’ı seçmek konusunda tereddüt etmeyeceğini görünce, şeklin hatırına, Sosyalist Komitedeki arkadaşlarının desteklediği Raspail’in adayını tutmuştur. Raspail’i Mountain

adayı Ledru-Rollin'e tercih ettiği için onu affedemeyen "La Révolution Démocratique et Sociale" in yayımcısı Charles Delescluze, Proudhon'a seçimden sonra bütün sınırları aşan bir şiddetle saldırmıştır. Başta, Proudhon onu cevaplamaktan uzak duracak sağduyuyu göstermiştir. En sonunda, aşırılığa sürüklenince, o da agresifleşmiş ve Delescluze ona yardımcılarını göndermiştir. Bu kez, Proudhon pozitif bir şekilde kavga etmeyi reddetmiştir; eğer cesareti mevzubahis olmasa, Felix Pyat ile de kavga etmeyecektir. 25 Ocak 1849'da, Proudhon hasta yatağından kalktığında, Kurucu Meclisin varlığının monarşi yanlısı partilerin çoktan darbe hazırlığı içinde olan Louis Bonaparte ile koalisyonundan dolayı tehlikeye düştüğünü gördü. Henüz 5 milyon oy almış olan adama açıkça saldırmak konusunda tereddüt etmedi. Saplantıyı kırmak istedi; sadece kendi hakkında soruşturma açılması konusunda başarılı oldu ve kendini kınadı. Kendisinden talep edilen sorgulama yetkisini Kurucu Meclisin çoğunluğu, bu olay üzerine konuşma yapmasına rağmen, vermişti. Jüri tarafından suçlu ilan edilerek, Mart 1849 da 3 yıl hapisle ve 10 bin Frank para cezası ile cezalandırılmıştır.

Proudhon, sermaye olmadan, yeterli sayıda tüccar ve üretici ile destekleyenler için çalışacak olan, Bank of Exchange projesinden bir an olsun vazgeçmemiştir. O zamanlar Halkın Bankası olarak adlandırdığı ve etrafında 24 Şubat 1848'den beri kurulan sayısız işçi derneklerini toplamayı istediği bu banka, çoktan belirli sayıda abone ve 37bine yakın taraftar kazanmıştı.

Proudhon'un cezası onu hapis ve sürgün arasında seçim yapmak zorunda bıraktığında banka operasyonlarına başlamak üzereydi. Projesini terketmek ve parayı abonelere geri vermek konusunda tereddüt etmedi. "Le Peuple"da çıkan bir makalesinde bu karara yönelten sebepleri açıkladı.

Belçika'ya kaçarak orada birkaç gün kaldı, sonra takma bir isimle Paris'e gitti ve Chabrol Sokağı'nda bir evde gizlendi. Saklandığı yerden hemen hergün Le Peuple'a imzalı ve imzasız

makaleler gönderdi. Akşamları, bir bluz giyinerek, ücra bir yere hava almaya çıkardı. Kısa süre sonra alışkanlığın verdiği cesaretle, Boulevards üzerinde bir akşam gezintisine çıkma riskine girdi ve sonrasında gün ortasında Gare du Nord civarında dolaşacak kadar tedbirsiz davrandı. Polis tarafından tanınması uzun sürmedi ve 6 Haziran 1849'da Faubourg-Poissonniere Sokağı'nda tutuklandı. Önce komiserin ofisine sonra Sainte-Pélagie'ye götürüldü. Le Peuple'in şiddetli bir şekilde kapatılması ile biten, 13 Haziran 1849'da Conciergerie'de idi. Sonraki yıl sonuna doğru yayınlanan "Bir Devrimcinin İtirafı" kitabını yazmaya başladı. 1847'de evlenme teklif ettiği genç bir işçi kız olan Bayan Euphrasie Piégard ile Aralık 1849'da evlendiğinde yeniden Sainte-Pélagie'ye transfer edilmişti. Bayan Proudhon 4 kız çocuğu doğurdu. Bunlardan sadece ikisi, Catherine ve Stephanie babalarından uzun yaşadılar. Stéphanie 1873'te öldü.

1849 Ekim ayında, Le Peuple'in yerine "La Voix du Peuple" isimli Proudhon'un hapisane hücrelerinden editörlüğünü yaptığı bir dergi çıkarıldı. Dergide Pierre Leroux ve Bastiat ile olan tartışmaları yayınlandı. Proudhon'un "La Voix du Peuple" a gönderdiği politik makaleler hükümeti o kadar rahatsız etti ki sonunda bir süre gizlice hapsedikleri Doullens'e transfer ettiler.

Sonrasında, La Voix de Peuple'da yazdığı bir makale ile ilgili Seine jürisinin karşısına çıkmak için Paris'e geri götürüldü, savunmasını M.Cremieux yaptı ve aklandı. Conciergerie'den tekrar Sainte-Pélagie'ye gitti ve hapisanede 3 yılını 6 Haziran 1852'de, orada sonlandırdı. 31 Mayıs kanununun ilanından önce kapatılan "La Voix du Peuple"un yerini haftalık bir gazete almıştı, 1850'nin "Le Peuple"i. Mountain'in ana üyelerinin yardımı ile kurulan bu dergi de çok geçmeden ondan öncekilerin kaderini yaşadı. 1851'de, darbeden birkaç ay önce, Proudhon "19. Yüzyıl Devriminin Genel Fikri"ni yayınladı. Burada, üniter hükümetlerin mantıklı silsilesini gösterdikten sonra – ilkterim olan monarşiden, son terim olan direk insanların hükümetine kadar – anarşi-

ya da özerklik idealine karşı çıkararak komünist ya da hükümetssel ideali savunur.

Bu dönemde, 1848'dekinden çok daha büyük bir muhafazakar zafer ile sonuçlanan 1849 seçimleri ile cesareti kırılan ve ulusal temsil makamına henüz 31 Mayıs 1850 kanununu geçirdiği için haklı olarak kızgın olan Sosyalist Parti, doğrudan yasama ve doğrudan hükümet talep etti.

Proudhon, ne pahasına olursa olsun, seçimlere dayalı sistem istemiyordu. Bunun özgürlüğü yaktığını düşünmesi için yeterince sebebi vardı ve bunları, evrensel oy kullanmanın antinomisi olan doğrudan yasamadan her şeyi bekleyen arkadaşlarına söylemekten geri durmadı. En çok kişinin faydası doğrultusunda başarma niyetinde olan bir kurum olduğu sürece, mülkü olan oyların karşı çıkacağı sosyal reformlar; evrensel oy kullanımı güçsüzdür; özellikle de direk yasıyormuş ya da yönetiyormuş gibi yapıyorsa.

Çünkü sosyal reformlar başarılarına kadar, çoğunluk, zaruri olarak, en az aydın ve sonuç olarak reformları anlama ve etkileme kabiliyeti en düşük olanlardır. Kendisi tarafından işaret edilen özgürlüğün ve hükümetin antinomisi ile ilgili olarak – hükümet monarşik, aristokratik ya da demokratik olsun ya da olmasın – asıl arzusu özgürlüğü korumak olan Proudhon, doğal olarak çözümü özgür kontratta aramıştır. Özgür kontrat her ne kadar sadece ekonomik sorunlar için pratik bir çözüm üretse de, politikada kullanılamaz. Proudhon bunu, “Savaş ve Barış” üzerine güzel çalışması, onu, özgürlüğün ve hükümetin kesin dengesini federal ilkede bulmaya yönlendirdiğinde, on yıl sonra anlamıştır.

“Darbenin Gösterdiği Sosyal Devrim”, hapisten çıkmasından birkaç ay sonra 1852'de çıkmıştır. O dönemde, korku o kadar yayılmıştır ki hükümetten açık izin almadan kimse kitabını yayınlamaya istekli değildi. Louis Bonaparte'a bir mektup yazarak bu izni almayı başardı, mektubu eserle birlikte yayınladı. Eserin satışa çıkmasıyla, Proudhon aynı tarzda kitap yayınlamasına

müsaade edilmeyeceği söylenerek uyarıldı. O dönemde Chronos isimli evrensel tarih yazma fikri hoşuna gitti. Bu proje hiç gerçekleşmedi.

İki çocuk babasıydı ve üçüncüsü de doğmak üzereydi. Yaşamını kazanmak için acil bir şeyler bulmak zorundaydı. İşine kaldığı yerden devam etti ve isimsiz olarak ilkin “Hisse Senedinde Borsacının El Kitabı”nı yayınladı. Sonra 1857’de eserini tamamlayınca, imzalamak konusunda tereddüt etmedi ve girişte ortağı G.Duchene’ye olan minnettarlığından bahsetti. Bu arada boşu boşuna bir dergi, inceleme çıkarmak için izin almaya çalıştı. Bu izin istikrarlı bir şekilde verilmedi. Emperyal hükümet “Darbenin Gösterdiği Sosyal Devrim”den sonra hep şüpheyle yaklaştı. 1853’ün sonuna doğru, Proudhon Belçika’da “Gelişmenin Felsefesi” isimli bir kitapçık yayımladı. Fransa’ya göndermeye çalıştığı bu kitapçık, her ne kadar tamamen zararsız olsa da, sınırda ele geçirilmiştir. Proudhon’un şikayetleri fayda etmemiştir.

İmparatorluk büyük şirketlere arka arkaya ödenek vermektedir. Fransa’nın doğusunda bir tren yolu için ödenek talep eden finansal bir dernek, bu talebi desteklemek için Proudhon’dan birkaç metin yazmasını istediler. Ödenek başka bir şirkete verildi. Yazara telafi için ödeneği alan şirket tarafından tazminat teklif edildi. Söylemeye dahi gerek yok, Proudhon hiçbir şey kabul etmeyecekti. Daha sonra, halka ve hükümete aklındaki sonu açıklamak için “Demiryollarının Yönetiminde Etkili Hale Getirilmesi Gereken Reformlar” isimli eseri yayınladı.

1854’ün sonuna doğru, zorlukla iyileştiği şiddetli bir kolera saldırısına uğradığında, Proudhon “Adalet” üzerine eserine çoktan başlamıştı. Ondan beri sağlık durumu hep hassastı. Sonunda 22 Nisan 1858’de, 3 cilt halinde, 1854’ten beri üzerinde çalıştığı önemli eseri tamamladı. Bu eserin iki başlığı vardı, ilki “Devrimde ve Kilisede Adalet”, ikincisi “Uygulamalı Felsefenin Yeni Prensipleri, Besançon’un Kardinal-Başpiskoposu, Ekselansları Monseigneur Mathieu’ye ithafen”.

Henüz eseri okumak için çok az vakit geçmişken, 27 Nisan'da, hakim tarafından kitabın ele geçirilmesi için bir emir çıktı. 28'inde el koyma gerçekleşti. Hakimliğin bu tutumuna karşı, suçlanan kitabın yazarı 11 Mayıs'ta güçlü bir şekilde motive olmuş bir dilekçeyle karşılık verdi ve 1802 sayılı sözleşmenin, ya da diğer bir ifadeyle Kilise'yle Devlet arasındaki ilişkinin yeni bir düzenlenmesinin, bir revizyonunu talep etti. Nihayetinde bu dilekçe çalışmanın mantıksal bir sonucundan başka bir şey değildi. "Senato'ya Dilekçe"nin (Petition to the Senate) 17 Mayıs'ta binlerce basılmış versiyonu, kamu savcısı tarafından bir ilavesi olarak kabul ettiği eserlerinde tespit edilen suçun ya da suçların devamı olarak görülmüş ve ayın 23'üne gelindiğinde el konulmuştur.

1 Haziran'da, yazar ikinci bir "Dilekçe" ile Senatoya başvurmuştur. Bu dilekçe ilk olarak, 1852 Anayasası'nın, 89. ilkesine göre, koruyucu ve garantör olan Meclis Sekreterliği'nde tutulmuştur. 2 Haziran'da, iki süreç birleştirilince, Proudhon kitabı ve dilekçeyi basan yayıncısıyla mahkemeye çıktı ve sulh hakimi tarafından 3 yıl hapis, 4 bin Frank para cezası ve eserinin yok edilmesi cezasına çarptırıldı. 6. Mahkeme tarafından yayıncı ve basımcıların da hüküm giydiğini söylemeye gerek yok.

Proudhon karara itiraz etti; 1819 kanununun duruşma öncesinde yayın yapma yetkisini kullanarak bir metin yazdı. Bu kanun olmasaydı yeni bir yargılamaya maruz kalırdı. Kanunun izin verdiği yolları kullanarak, kendisi ile birlikte yargılanan basımcıları kendisine yardım etmeleri için boşuna uğraştı. Daha sonra Başsavcı Chaix d'Est Ange'den 17 Mayıs 1819 kanununun 23. Maddesini uygulamaya geçirerek, yazılı savunma yapmasına ve savunmayı basması risk oluşturmayacak bir basımcının onu basmasına izin vermesini talep etti. Başsavcı açıkça reddetti. Sonra Proudhon, savunmasını bastığı Belçika'ya doğru yola çıktı ki o savunma da Fransız sınırını geçememişti. Bu metin, Beaumarchais'in en iyileri arasına girmeye hak kazanmıştır. Başlığı: "Kilisenin Dava Açtığı Adalet; P.J.Proudhon'a Seine'nin Sulh Hakimi

tarafından 2 Haziran 1858'de verilen Hükme İtiraz"dır. 6. Mahkemenin aldığı kararın gerekçelerine çok yakın bir tartışma ve aynı zamanda harika eserinin mükemmel devamı niteliğindedir.

Proudhon, Belçika'ya ulaşınca orada kalmaya devam etti. 1859'da İtalyan savaşı sonrasında genel af çıkınca kendisini de kapsadığını düşündü. Ancak arkadaşlarının danıştığı emperyal hükümet, kendi fikrince, M. Faustin Helie'nin aksi tavsiyesine rağmen, ona karşı olan suçlamanın politik olmadığını söyledi. Hükümet tarafından ahlaksız eserlerin yazarları arasında sınıflandırılan Proudhon, protesto etmenin itibarına yakışmayacağını düşündü ve sabırla Fransa'ya tekrar dönmesine yol açacak 1863 yılının gelmesini bekledi.

Hemen yeni arkadaşlıklar kurduğu Belçika'da, 1859-60 yıllarında, ayrı bölümler halinde "Adalet" üzerine olan eserinin yeni bir baskısını yayınladı. Her bölüm, dikkatlice gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş orijinal metnin yanı sıra, sayısız açıklayıcı notlar ve birkaç "Devrimden Havadisler" içeriyordu. Bir nevi Avrupa'da fikirlerin gelişimini gözden geçiren bu havadislerde, Proudhon üzgün bir şekilde, Fransa'nın uzun bir süre ilerlemeci milletlerin başında yürümesine rağmen, şüphe eder gibi görünmeden, en gerici millet haline geldiğini ifade eder ve ülkenin birden fazla ciddi şekilde ahlaki ölüm tehdidiyle karşı karşıya olduğunu düşünür.

İtalya savaşı 1861'de yayınladığı "Savaş ve Barış" isimli yeni bir eser yazmasına sebep olur. Bu eser, o zamana kadar incelenmeden kabul edilmiş olan birçok fikre karşı çıkarak, papazlığa ait ve aristokratik bir Polonya restorasyonuna ve İtalya'da üniter bir hükümet kurulmasına karşı çıkarak, Proudhon'a birçok düşman kazandırmıştır. Birçok arkadaşı, gücün hakkı şeklindeki kategorik doğrulamasından rahatsız olmuş ve yeni yayını kesinlikle onaylamadıklarını bildirmişlerdir. Her zaman kavga ettiği kişiler zafer çılgınlıkları atmış ve "Gördünüz mü, bu adam safsatıcıdan başka bir şey değil!" demişlerdir.

Önceki çalışmalarından yola çıkarak her şeyi hak meselesine göre test eden Proudhon, Savaş ve Barış'ta şunu sormaktadır: "Savaşın savunmasını yaptığı, zaferin kanıtladığı gerçek bir hak var mı?" Bu hak, Proudhon kabaca en güçlü olanın ya da gücün hakkı demektedir buna, savaştan bağımsız olarak, en nihayetinde, sadece kesin belli durumlarda tercih yapma liyakati olanlara aittir, der. Bu hakkın, gereklilik açık bir şekilde, içerisinde bulunduğu limit dahilinde, bir iradenin diğerine bağlanmasını talep etmedikçe, yani birinin diğeri tarafından köleleştirilmesini içermedikçe, meşru bir şekilde doğruluğu kanıtlanamaz. Milletler arasında, çoğunluğun hakkı ki bu sadece gücün hakkının bir neticesidir, evrensel monarşi kadar kabul edilemez bir şeydir. Dolayısıyla, devletler ve milli güçler arasında bir denge kuruluncaya ve tanınıncaya kadar savaş olmalıdır. Savaş, der Proudhon, hangi tarafın daha güçlü olduğuna karar vermek için her zaman gerekli değildir: ve bu örnekleri kanıtlamak için ailesinden, atölyesinden ve başka yerlerden örnekler vermek konusunda bir sorunu yoktur. Daha sonra savaş araştırmasına dönerek, savaşın pratik olarak hiçbir şekilde gücün hakkı teorisine uymadığını kanıtlar. Savaşın sistematik dehşetleri, doğal olarak bu hakkın savunmasından çok, bunun için bir sebep aramaya iter ve ancak ondan sonra, iktisatçı sebebi kendinde arayarak, sebebin kendisi gibi barış isteyenler olduğunu ilan eder. Her milletin içinde ekonomik denge olmamasından dolayı yaşanan mutsuzluk için, yurtdışında bir telafi bulma gerekliliği, Proudhon'a göre, savaşın asıl gerçek ve hep gizlenen sebebidir. Bunu göstermeye ve fakirlik teorisine ayırdığı sayfalar, ki bunları sefalet ve yoksulluktan açıkça ayırmıştır, felsefe tarihi üzerine yeni bir ışık tutmuştur. Yazarın sonucuna gelince çok basittir. Westfalya Antlaşması'ndan bu yana ve özellikle 1815 anlaşmalarından beri, denge Avrupa'nın uluslararası hukuku olmuştur. Şu anda yapılması gereken ona zarar vermek değil, onu devam ettirirken, onun korunduğu her millette huzurlu bir

şekilde ekonomik güçlerin dengesi için çalışmaktır. Açıkça emperyal hırsı kontrol etmek için yazılmış olan kitabın son satırında şu yazar: “İnsanlık daha fazla savaş istemiyor!”

1861’de, Garibaldi’nin seferinden ve Castelfidardo savaşından sonra, Proudhon, İtalyan üniterliğinin kurulmasının Avrupa muvazenesine ciddi bir darbe olacağını hemen farketmişti. Temelde bu dengeyi devam ettirmek için, her ne kadar başta monarkların federasyonu olacak olsa da, enerjik bir şekilde İtalyan federasyonunun lehinde beyanda bulunmuştur. Fransa tarafından kurulmasından dolayı İtalyan üniterliğinin Avrupa dengesini bizim lehimizde kıracağına boşu boşuna itiraz edilmiştir. Proudhon, tarihe hitap ederek, kendi lehinde dengeyi bozan her devletin sadece diğer devletlerin buna karşı birleşmesine sebep olacağını ve dolayısıyla kendi etkisini ve gücünü azaltacağını göstermiştir. Devletlerin özünde bencil olmasından dolayı İtalya’nın kendi çıkarlarını minnettarlığının üstüne çıkarması için eline bir fırsat geçtiğinde bunu değerlendireceğini eklemiştir.

Proudhon’un politik programı; Avrupa dengesini devam ettirmek için, büyük devletleri azaltmak ve küçük olanları çoğaltmak, küçük olanları saldırı değil savunma için organize olmuş federasyonlar halinde birleştirmek ve çoktan cumhuriyetçi olmayan ancak hemen olacak olan bu federasyonlarla büyük askeri monarkları 1861 başlarında olduğu gibi kontrol etmektir.

Federasyonlarının amacının, huzurun lütufluk saltanatının mümkün olduğu kadar garanti edilmesi olduğunu ve ilerde her millette despotluğa karşı özgürlüğün zaferini teminat altına alma etkisi olacağını söyledi.

En geniş üniter devletin olduğu yerde, özgürlük en çok tehlike altındadır; daha da ötesi eğer bu devlet çoğunluğun eş ağırlığı olmadan demokratik ya da despotsa, ondan korkulmalıdır. Federasyonda öyle değildir. Federal devletin evrensel oyu birleşik devletlerin evrensel oyu tarafından kontrol edilir ve birleşik devletler bunun karşılığında mülkiyet ile dengelenir, özgürlüğün

kalesine zarar vermeye değil, karşılıklılık kurumlarıyla dengelemeye yönelir.

Bütün bu fikirler ve birçok diğeri, Savaş ve Barış üzerine eserinde sadece ima edilmiştir ve sonraki yayınlarında geliştirilmiştir. Bunlardan birinin sloganı şöyle:“Her zaman Reform, Hiçbir zaman Ütopya”. Düşünür açıkça evrimini bitirmişti.

Vaud Kantonu’nun Danıştayı, Lozan’da yapılan kongrede önceden tartışılan vergi meselesi üzerine denemeleri için Proudhon’a ödül teklif etmişti. Proudhon dereceye girdi ve birincilik ödülünü kazandı. Anıları “Vergi Teorisi” başlığı altında 1861’de metni yayınlandı.

O dönemde, Brükselde, “L’Office de Publicité”de harika birkaç makalede, Belçika’da yapılan bir kongrede tartışılan, edebi mülkiyet sorunu üzerine yazdı. Bu makaleler aynı mevzudan daha bütün bir şekilde bahseden ve 1863’te Fransa’ya hemen dönüşünden sonra yayınlanan “Literary Majorats” ile karıştırılmamalıdır.

1859’da kasten affin dışında bırakılan Proudhon, 2 yıl sonra özel bir yasa tarafından affedilmiştir. Proudhon bu iyilikten faydalanmak istememiştir ve zamanaşımı ayrıcalığını elde etmesi gereken 2 Haziran 1863’e kadar Belçika’da kalmaya kararlı görünmüştür. İtalya’da birlik federasyon üzerine yayınladığı bir makalesinin Brüksel’de absürt ve saçma bir ayaklanmaya sebep olması Fransa’ya dönüşünü hızlandırmasına sebep olmuştur. Faubourg d’Ixelles’te yaşadığı eve taş atılmıştır. Karısını ve kızlarını Brüksel’de arkadaşlarının yanında güvenli bir yere yerleştirdikten sonra 1862 Eylül’ünde Paris’e varmıştır ve orada “İtalya’da Üniterlik ve Federasyon” isimli, doğal olarak, Brüksel’deki ayaklanmacılar için mazeret işlevi gören bir makale ile başlayan bir kitapçık yayınlamıştır.

Proudhon’un Belçika’dayken başlattığı eserler arasında, ölümünün bitirmeye müsaade etmediği, sonradan yayınlanacak olan “Polonya’nın Tarihi” isimli eseri ve “Sanat Prensibi ve Sos-

yal Kaderi” isimli ciltten sonra ve “Şerhli Müjdeler”den önce 1865’te yayınlanan “Mülkiyetin Teorisi” eserini zikretmeliyiz.

Proudhon’un 1863’te yaptığı yayınları: 1) Edebi Majorats: Yazarların, Mucitlerin ve Sanatçıların Yararına Sürekli Tekel Yaratma Amacı Olan Bir Poliçenin Değerlendirmesi 2) Federal İlk Evre Devrimci Partiyi Yeniden Kurmanın Gerekliliği 3) Yeminli Demokratlar ve Asiler 4) 1815 Anlaşmalarının Varlığı Son Buldu mu? Gelecek Kongrenin Eylemleri.

Onu öldürecek olan hastalık gittikçe daha da kötüleşti ancak Proudhon sürekli çalışmaya devam etti. 1864’te “Le Messenger de Paris”te yayınlanan bir dizi makale, “İtalyan Üniterliği Üzerine Yeni Gözlemler” isimli bir kitapçıkta toplandı. Aynı yıl, “Emekçi Sınıfların Politik Kapasitesi” üzerine eserini yayınlamayı ümit ediyordu ancak son bölümü yazamadı. Gittikçe zayıfladı. Doktoru dinlenmesini tavsiye etti. Ağustos ayında Franche Comte’ye gitti ve bir ay geçirdi. Paris’e dönünce işine güçlkle devam etti. Aralık ayından sonra, kalp hastalığı hızla ilerledi, baskı katlanılmaz hale geldi, ayakları şişti ve uyuyamaz oldu.

19 Ocak 1865’te sabaha karşı ikide, karısının, baldızının ve bu satırları yazan arkadaşının kollarında öldü.

Kızı Catherine’nin sadık bir şekilde bağlı olduğu yazışmalarının yayınlanması, hiç şüphesiz bir düşünür bir yazar ve dürüst bir insan olarak Proudhon’un ününü artıracaktır.

J. A. LANGLOIS

GİRİŞ

Aşağıdaki kısım bu metnin ilk basımının girişidir:

“Besançon Akademisi üyelerine.

PARIS, 30 Haziran, 1840.”

“Beyler, - Madame Suard tarafından kurulan, üç yılda bir olan bursla ilgili olarak, 9 Mayıs 1833 tartışması sırasında, şu temenniyi dile getirdiniz:

“Akademi yıllık olarak sunmak için Temmuz’un ilk ondört-günü boyunca, henüz sonlanmış olan yıl boyunca yaptığı çeşitli çalışmaların kısa öz ve mantıklı bir derlemesi ile birlikte unvan talep etmektedir.

“Şu anda, beyler, bu görevi yerine getirmeyi teklif ediyorum.

“Oylarınızı istediğimde, çabalarımı sadece sayısız ve daha fakir sınıfların fiziksel, ahlaki ve entelektüel şartlarını düzeltmeye doğru yönelteceğime dair niyetimi açıkça itiraf ettim. Adaylığımın amacına uzak gelse de bu fikri hoş karşıladınız ve beni onurlandırma zevkinin vermiş olduğu değerli paye ile bu resmi teklifi ihlal edilemez kutsal bir zorunluluğa çevirdiniz. O zamandan beri, ne kadar kıymetli ve onurlu bir toplumla çalıştığımı anladım; bu toplumun ilmine karşı saygım, faydalarına dair farkındalığım, görkemine karşı gayretim sınırsızdır.

“Aşınmış fikir ve sistemlerin yolundan ayrılmak için, bilimsel yollarla insanı ve toplumu çalışmanın gerekliliğine ilham olmuş olarak, aktif anlamda bir yılı filoloji, gramer, dil bilimi, ya da

zihnimin karakterine bilimler içinde en çok uyan ve yapmaya başlayacağım araştırmayla en yakın ilişki içerisinde olan konuşmanın doğal tarihini çalışmaya adadım. Bu dönemde, karşılaştırmalı gramerin¹ en ilginç meseleleri üzerine yazılmış bilimsel bir inceleme, şaşırtıcı bir başarı ortaya çıkarmasa da, çalışmalarımın bütünlüğüne şahitlik yapmıştır.

“O dönemden beri metafizik ve ahlaki bilimler tek çalışma alanım olmuştur; bu bilimlerin, her ne kadar amaçlarıyla ilişkili olarak kötü bir şekilde tanımlansalar ve kendi alanlarına kısıtlanmasalar da, doğal bilimler gibi ispat ve kesinliğe duyarlı olması yönündeki algım çabalarımı ödüllendirmiştir.

“Ancak, beyler, takip ettiğim bütün efendiler arasında, size olduğu kadar kimseye borçlu değilim. Sizin işbirliğiniz, programlarınız, tavsiyeleriniz, gizli dileklerim ve en çok değer verdiğim ümitlerimle anlaşmalı olarak, her zaman beni aydınlatmış ve yol göstermiştir; mülkiyet üzerine olan bu metin sizin düşüncelerinizin çocuğudur.

“1838’de, Besançon Akademisi şu soruyu teklif etmiştir: Git-tikçe artan intiharları hangi sebeplere bağlamalıyız ve bu ahlaki hastalığın etkilerini ortadan kaldırmanın düzgün yolları nelerdir?

“Dolayısı ile daha genel terimlerle, sosyal kötülüğün sebebini ve çaresini soruyordu. Beyler, kendiniz şunu kabul ettiniz ki, komiteniz yarışmacıların netlikle intiharın doğrudan ve özel sebeplerini birer birer söylediklerini ve her birini engelleme yollarını raporladıklarında, az çok yetenek ile kaydedilmiş bu listelemeden, ne kötülüğün asıl sebebine ne de çaresine dair hiç pozitif bilgi elde edilememiştir.

“1839’da akademik ifadeleri her zaman orijinal ve çeşitli olan programınız, çok daha net hale gelmiştir. 1838 araştırmaları, sos-

---

1 “An Inquiry into Grammatical Classifications.” “Gramer Sınıflandırmalarına Dair Bir Soruşturma” P. J. Proudhon. Yazıtlar Akademisinden Mansiyon almıştır, 4 Mayıs 1839.

yal hastalığın sebepleri ya da semptomları olarak din ve ahlak prensiplerinin ihmali, zenginlik arzusu, zevk tutkusu ve politik kargaşaları işaret etmiştir. Bütün bu bilgiler sizin tarafınızdan tek bir cümle ile somutlaştırılmıştır: Hijyen, ahlak ve sosyal ve politik ilişkilerle ilgili olarak Pazar kutlamasının faydası.

“Beyler, Hristiyan bir ifade ile sordunuz, doğru toplum sistemi nedir? Bir yarışmacı¹ sürdürme cesareti gösterdi ve ispatladığına inandı ki haftalık aralıklarla dinlenme günü kurumu, şartların eşitliğine dayalı bir politik sistemle ayrılmaz biçimde bağlanmıştır; öyle ki bu eşitlik olmadan bu kurum bir anomali ve imkansızlıktır: bu eşitlik tek başına, bu antik ve gizemli yedinci günün korunmasını canlandırabilir. Bu argüman, sizin yargıladığınız yarışmacının işaret ettiği alakayı reddetmedikçe, sizin onayınıza uygun gelmiyor ve doğrusu beyler, şu şartların eşitliği ilkesi kanıtlanmıyor, yazarın düşünceleri hipotezlerden öte bir şey değil.

“Sonuçta, beyler, bu temel eşitlik ilkesini şu takip eden şartlarda sundunuz: *Miras yoluyla mülkiyetin çocuklar arasında eşit paylaşımıyla ilgili yasanın, Fransa'da bugüne kadarki ve gelecekte olacağı beklenen, ekonomik ve ahlaki sonuçları.*

“Genişliği ve önemi dikkate almadan ortak ve tek bir noktaya sınırlandırmak yerine, bana göre sizin sorunuz şu şekilde geliştirilmeliydi:

“Eğer yasa bir babanın bütün çocuklarına ortak miras hakkını sağlayabiliyorsa, bütün torunlara ve sonraki torunlara da aynı hakkı sağlayamaz mı?

“Eğer yasa artık ailedeki herhangi bir ferdin yaşına bakmıyorsa, miras hakkına göre, ırkına, kavmine ya da milletine de bakmayı durduramaz mı?

“Eşitlik, yerini alma hakkına bakarak, kuzenler ve kardeşler

---

1 "The Utility of the Celebration of Sunday," P. J. Proudhon. Besançon, 1839, Paris, 1841.

arasında olduğu kadar, vatandaşlar arasında da korunabilir mi? Bir kelimeyle, yerini alma ilkesi, eşitlik ilkesine dönüşebilir mi?

“Bütün bu fikirleri bir tek kapsayıcı soruyla özetlemek için: Miras ilkesi nedir? Eşitliğin kaynakları nelerdir? Mülkiyet nedir?

“Bunlar, beyler, bugün size önerdiğim raporun amacıdır.

“Eğer sizin düşüncenizin amacını doğruca kavradıysam; eğer şüphe edilemez bir gerçeği ortaya koymakta başarılı olmuşsam, fakat yeterince açıklandığını ifade edecek cesarete olmam sebebiyle yanlış anlaşılmışımdır; eğer araştırmanın yanılmaz metoduyla, şartların eşitliğinin yaratılmasını oluşturmuşsam; eğer sivil hukuk ilkesini, adaletin mahiyetini ve toplumun yapısını belirlemişsem; eğer mülkiyeti sonsuza kadar yok etmişsem – size beyler, bütün zaferin yararı olacak, çünkü bunu sizin yardımlarınıza ve ilhamınıza borçluyum.

“Bu çalışmadaki amacım metodun felsefedeki problemlere uygulanmasıdır; diğer bütün kasıtlar bu amaca yabancı ve bunu kötüye kullanmış demektir.

“İçtihat bilimine dair düşünmeden konuştum: Doğruyudum; fakat bu yapmacık bilimle onu uygulayan kişiler arasında ayırım yapmadığım için haksız olmalıyım. Yorucu ve haşin çalışmalara adanmış, ilimleri ve belagatleri ile vatandaşlarımızın güvenini her yönüyle kazanmış hukukçularımız, yalnızca bir sistemi hak ediyorlar ki o da keyfi olan yasalara aşırı bağlılıklarıdır.

“İktisatçılarla ilgili eleştirilerimde acımasız davrandım: Onlar için, itiraf etmeliyim ki, genel olarak herhangi bir sempati yok. Yazılarının kibri ve boşluğu, münasebetsiz gururları ve mazur görülemez gaffları beni iğrendirdi. Her kim onları biliyor, onları affediyor veya okuyabiliyorsa.

“Bilinen Hıristiyan Kilisesi’ni sertçe suçladım: Bu benim görevimdi. Bu suçlama dikkat çektiğim gerçeklerin sonucuydu: Neden Kilise anlamadığı şeylerle ilgili hüküm vermişti? Kilise dogmada ve ahlakta hatalıydı; fizik ve matematik ona karşı tanıklık yapar. Bunu benim söylemem belki yanlış olabilir, ama şurası

kesin ki bunun doğru olması Hıristiyanlık için talihsizdir. Dini restore etmek için, beyler, Kilise'yi suçlamak gereklidir.

“Bir ihtimal, beyler, bütün dikkatimi metot ve kanıta verip biçimi ve stili çok fazla gözardı etmemi esefle karşılayacaksınız: daha iyisi için çalışmak boşuna olurdu. Edebi ümit ve inanç bende hiç yok. On dokuzuncu yüzyıl, benim gözümde, ilkelerin ortaya konduğu fakat yazılan hiçbir şeyin ileriye kalmayacağı bir başlangıç dönemidir. Bu sebeple, benim görüşüme göre, çok sayıdaki yetenekli kişi arasından, Fransa bugün bir tane büyük yazar saymamaktadır. Bizimki gibi bir toplumda, edebi bir zafer arayışında olmak bana anakronizm gibi görünmektedir. Yeni bir ilham perisi doğmak üzereyken, antik bir falcı kadını çağırmanın ne yararı var? Trajedinin acınası aktörleri sonlarına yaklaşmakta, bu sonda bize düşen karmaşanın yatıştırılması için bir şeyler yapmak. Aramızdaki en değerli kişi bu rolü en iyi şekilde oynayan dır. Şey, ben artık bu üzücü başarı için hevesli değilim.

“Neden itiraf etmeyeyim beyler? Sizin oy hakkınıza heves ettim ve bursunuzu talep ettim, varolan her şeyden nefret ederek ve yok olmaları için projelerle dolu olarak; bu soruşturmayı sakın bir ruh halinde ve felsefi bir tevekkülle bitirmeliyim. Hakikatin bilgisinden, baskı hissinden gelen öfkeye göre daha çok huzur sağlayabildim ve bu rapordan toplayabilmeyi umduğum en kıymetli meyve de okurlarımın, kötülüğün ve onun sebeplerinin açık bir ferasetinden kaynaklanan ruh dinginliğiyle ilham alması olurdu ve bu da tutku ve şevkten daha güçlüdür. Ayrıcalığa ve insan otoritesine nefretim nihayetsizdir; belki de, bazı zamanlar, öfkemle birlikte, kişileri ve şeyleri karıştırmaktan suçluyumdur; şu an sadece küçümseyebilir ve şikayet edebilirim; nefret etmeye son vermeyi sadece bilmeyi ihtiyacım var.

“Sizin için şimdi, beyler, görevi ve karakteri gerçeğin ilanı olanlar için, insanları bilgilendirmek ve onlara neye ümit beslemeleri gerektiğini ve neden korkmaları gerektiğini anlatmak var. Kendileri için en iyi olanın ne olduğuyla ilgili sağlıklı karar bile

veremeyecek durumdaki insanlar, ayrım gözetmeksizin birbirleriyle en fazla çelişen fikirleri alkışladı, bu şekilde dalkavukluğun tadını aldılar: onlar için düşüncenin yasaları imkanlının sınırları gibidir; bugün artık bir bilgeyle safsatıcıyı birbirinden ayıramazlar, vaktiyle bir büyücüden bir hekimi ayırt edebiliyorken.

‘Sağa sola bakmadan kabul ederek, bir araya getirerek ve yeni olan her şeyi birleştirerek, bütün raporları doğru ve şüphe götürmez görerek, yeniliğin soluğunda ya da çağrısında, arıların havzanın sesinde toplandıkları gibi bir araya geldiler.’¹

“Sizler de, beyler, eşitliği benim kendi arzuladığım gibi arzulayın; sizler de, ülkemizin sonsuz mutluluğu için, onun yaygınlaştırıcısı ve müjdeleyicisi olun; ben de bursiyerlerinizin sonuncusu olayım! Dile getirebileceğim bütün dilekler arasında, beyler, şu en size yakışanı ve benim için en onurlusudur.

En içten saygılarım ve en ağırbaşlı minnettarlığımla,
Bursiyeriniz,

P. J. PROUDHON.”

Bu mektubun tesliminden iki ay sonra, Akademi, 24 Ağustos’taki tartışmasında, bursiyere bir notla cevap verdi, onun metnini aşağıda alıntılıyorum:

“Bir üye, Akademi’nin dikkatini, geçen Haziran’da Suard bursiyeri unvanıyla basılan, “Mülkiyet Nedir?” başlıklı ve yazarı tarafından Akademi’ye ithaf edilen kitapçığa çekti. Kendisi şu kanıdadır ki, toplum onu adalete, örneğe ve kendi onuruna borçludur, açık bir biçimde yayındaki toplum karşıtı doktrinlerle ilgili bütün sorumluluğu reddetmektedir. Sonuç olarak talepleri şöyledir:

“1: Akademi, en resmi şekilde, Suard bursiyerinin çalışmasını, rızası dışında basıldığı ve buna bağlı olarak üyelerinin her birinin görüşleriyle taban tabana zıt görüşleri içerdiği için red-

1 Charron, on “Wisdom,” Bölüm xviii.

detmeli ve kınamalıdır. [1] Charron, “Erdem” üzerine, XVIII. Bölüm;

“2: Bursiyer cezalandırılmalı, kitabının ikinci bir basımını yayınlayıp ithafı kaldırmalı;

“3: Akademi’nin bu yargısı arşivlerde yer almalı.

“Bu üç öneri, oylanarak, benimsenmiştir.”

Bu gülünç karardan sonra, onun yazarları ona bir çelişki biçimini vererek daha güçlü kıldıklarını düşünmüşlerdi, okuyucuya sadece, vatandaşlarının zekasını Akademimizle ölçmemeleri konusunda yalvarabilirim.

Sosyal ve politik bilimlerdeki büyüklerim broşürüme karşı garezle verip veriştirirken, birisi, Franche-Comté’ye yabancı, beni tanımayan, belki de kendisini iktisatçılara yönelik çok keskin yargılarını üstüne alınmış, öğrenildiği kadarıyla mütevazı bir yayıncı, acılarını hissettiği insanlarca sevilmiş, dalkavukluk etmeden ya da yerin dibine sokmadan aydınlatmaya uğraştığı iktidar tarafından onurlandırılmış, M. Blanqui – Enstitü’nün üyesi, politik ekonomi profesörü, mülkiyet taraftarı – iş arkadaşlarından ve bakanlıktan önce benim savunmamı aldı ve böylece beni her zaman kör çünkü her zaman cahil olan adaletin rüzgarından kurtardı.

Bana öyle geliyor ki okuyucu, M. Blanqui’nin ikinci inceleme yazımın yayınlanmasından sonra yazarak beni onurlandırdığı, gönderildiği kişiyi pohpohladığı kadar yazarı için de onurluca olan bir mektubu yakından incelemek ister.

“PARİS, 1 Mayıs, 1841.

Bayım, - Size mülkiyet üzerine ikinci incelemenizi bana gönderdiğiniz için ivedi şekilde teşekkür ediyorum. İlkiyle olan aşinalığın doğal olarak canlandırdığı bütün ilgiyle okudum. Böylesi ciddi bir esere tarz ve bir broşür görünümü verecek olan, biçimdeki kabalığı gidermenize çok memnun oldum; beni biraz kurtmuşsunuz, bayım ve yeteneğinizin beni maksatlarınız konu-

sunda güven vermesi gerekliydi. Birisi, ülkesini öfkelenmek amacıyla bu kadar gerçek bilgiyi tüketmez. Bu önerme, şimdi farkına varılıyor ki – mülkiyet hırsızlıktır! – görünüşe göre yargılamayan en ciddi zihinleri bile kitabınızdan tiksindirme doğasındaydı, kaba basitliği için kalmasında ısrarcıydınız. Eğer biçimi yumuşatmışsanız, bir şekilde doktrinlerinizin temel çalışmasına sadık kalmışsınızdır ve her ne kadar bana bu tehlikeli öğretmenlikte bir pay vererek beni onurlandırmış olsanız da, yeteneğim müsaade ettiği sürece bana bir övgü olarak göreceğim fakat diğer bütün yönlerden ödün vermem anlamına gelecek bir ortaklığı kabul edemeyeceğim.

“Size sadece bir konuda katılıyorum: şöyle ki, her çeşit mülkiyet bu dünyada çok sık suiistimal ediliyor. Ancak suiistimalden yok etme sonucuna varmaya çalışmıyorum – ölüme benzeyen bütün kötülükleri iyileştiren kahramanca bir ilaç. Daha ileri gideceğim: Şunu itiraf edeceğim, bütün suiistimaller arasında, en çok nefret ettiğim mülkiyete dair olanlar; ancak bir kez daha söylüyorum, bu kötülük için onu ihlal etmeyecek dahası zarar vermeyecek olan bir ilaç var. Medeni kanunumuz kuran değil, onu incelemek de yanlış değil. O zaman mülkün kullanımını yöneten kanunları değiştiriniz, ancak aforoz edilmişleri koruyun; çünkü mantıklı olarak elleri tamamen temiz olan dürüst biri yok. Sizce bir insan bilmeden, dilemeden, kuşku duymadan soyguncu olabilir mi? Toplumun şu anki haliyle, her insan gibi, anayasasında atalarından miras kalan her çeşit değeri ve kötülüğü içerdiğini kabul ediyor musunuz? O zaman mülkiyet sizin gözünüzde, metafizik değirmeninizde telkarar yoğurup eşitleyebileceğiniz - eğer bu şekilde diyecek olursam - kadar basit ve soyut bir şey mi? Bu iki güzel ve çelişkili doğaçlamada bu kadar harika ve pratik şeyler söylemiş olan birisi saf ve değişmez bir ütopyacı olamaz. Devrimlerin sert kelimeleri ile oynamak için ekonomik ve akademik anlatım biçimi ile fazla tanışsınız. O zaman, mülkiyeti Rousseau gibi değerlendirdiğinizi düşünüyorum, sekiz yıl önce,

ince zekanın ve ilmin harika ve şiirsel anlatımı ile ele alınmış yazılar. En azından bu benim fikrim.

“Bunlar kitabınız üzerine raporumu sunduğumda Enstitüye söylediklerim. Mahkemede size karşı dava açmak istediklerini biliyordum; belki de onları ne kadar kıl payı bir şansla engellemeyi başardığımı bilmiyorsunuz¹. Eğer beni şahsi ve kamusal

1 M.Vivien, Adalet Bakanı, “Mülkiyet Üzerine Metinler”e karşı dava işlemlerine başlamadan önce, M. Blanqui'nin fikrini sorsaydı ne büyük kederlere gark olurdu; bir kitabı bu değerli akademisyenin güçlü gözlemlerinden dolayı korumuştur, kralın danışmanı, yani, entelektüel cellat, sizin kitabınıza ve şahsınıza saldırmak için tam olarak benim yolu takip etmişti.

“Esasen iki korkunç gece geçirdim ve kitabınızın bir kundakçısının manifestosu değil sadece akademik bir tez olduğunu göstererek seküler cenahı engelleme konusunda başarılı oldum. Tarzınız, sosyal düzenimizin ciddi meselelerini tartışan deli adamlara herhangi bir şekilde hizmet etmek için fazla kibirli, kaldırım taşlarını onların silahları olarak kullanın. Ancak efendim, çok geçmeden onlar bu zorlu mühimmat deposunda cephaneye gelmezlerse ve sizin gayretli metafiziğiniz meseleyi açıktan ölen seyircinin karşısında tartışabilecek olan pazardaki bir safsatacının eline düşmezse icabına bakınız; söylev sonucu için ganimet edinmeliyiz.

“İşaret ettiğiniz suiistimleri, sizin kadar derinden hissediyorum efendim; ancak düzene yönelik o kadar ciddi bir düşüncüm var ki - polisin tatmin olduğu bu genel bağnaz düzen değil, insan toplumlarının empoze ettiği görkemli düzen - bazen belli suiistimlere saldırdığım için utanıyorum. Diğer elle zarar vermeye mecbur bırakılırken, bir elle inşa etmek istiyorum. Yaşlı bir ağacı budarken, tomurcuk ve meyvelerin zarar görmesini engelleriz. Bunu herkes gibi siz de biliyorsunuz. Bilgili ve akıllı bir adamsınız; düşünceli bir zihniniz var. Günümüz fanatiklerini karakterize etmek için kullandığınız terimler niyetinize dair en şüpheli hayallere güvence verecek kadar güçlü; ancak siz mülkiyetin ortadan kaldırılmasını savunan bir sonuca varyyorsunuz. İnsan zihninin en güçlü motorunu ortadan kaldırmak istiyorsunuz; en tatlı illüzyonlarla babasal duygulara saldırıyorsunuz; bir kelime ile sermayenin oluşumunu tutukluyorsunuz ve sonuç olarak biz kayanın değil kumun üzerine inşa ediyoruz. Buna katılmıyorum ve bu sebepten güzel sayfalarla dolu tutku ve dahice bilgilerin yer aldığı kitabınızı eleştiriyorum.

“Keşke, efendim, bozulmuş sağlığım müsaade etseydi de sizinle sayfa sayfa, benden de bahsederek ki bu çoktan hakimlerin öfkelenmesine yol açmıştı, onurlandırdığınız metni gözden geçirebilseydik. İlk yayınımdan beri yardım ve koruma anlamında M. Vivien borçlu olduğum tek memur değil; politik alanda bu tarz bir cömertlik o kadar nadir ki, insan zarif ve özgür bir şekilde kabul

olarak övseleirdi, ne üzüntülere gark olurdu. Bazı önemli eleştirilerim olacağını düşünüyorum. Şu an için, benden bahsederken kullanmayı uygun gördüğünüz kibar kelimeler için size teşekkür ederek kendimi tatmin etmeliyim. Her birimiz samimiyet değerine sahibiz; ihtiyatlılık değerini de arzuluyorum. İşçilerin çektiği hastalığın ne kadar derin olduğunu biliyorsunuz. O kaba kıyafetlerin altında ne kadar asil kalplerin olduğunu biliyorum ve sabah erken çalışmak için, vergilerini ödemek için ve ülkemizi güçlü yapmak için uyanan binlerce cesur insana karşı dayanılmaz kardeşçe bir sempati duyuyorum. Bazıları onları yoldan çıkarmak isterken, ben onlara hizmet etmeye ve onları aydınlatmaya çalışıyorum. İki harika manifesto yayınladınız, ikincisi birincisinden daha tedbirli; ikinciden daha tedbirli olan bir üçüncüsünü yayınlayın ve ilk kaidesi sükunet ve tarafsızlık olan bilimde yüksek dereceler alın,

“Hoşçakalın efendim! Hiçbir insan bir başkasına benim size duyduğum saygıdan daha fazlasını duyamaz.

“BLANQUI.”

Bu asil ve etkili mektuba bazı konularda kesinlikle itiraz etmeliyim; ancak şunu itiraf ediyorum ki sonlandırdığı tahmini anlamaya, gereksiz yere karşıtlarının sayısını artırmaktan çok daha meyilliyim. Çok fazla çelişki beni yoruyor ve bıktırıyor. Kelimelerin savaşında sarfedilen zeka savaşındaki gibi: boşa gitmiş zeka. M. Blanqui mülkiyetin birçok zararlı şekilde suiistimal edildiğini kabul ediyor; ben mülkiyeti yalnızca bu suiistimallerin toplamı olarak adlandırıyorum. Her birimiz için mülkiyet, açları kesilmesi gereken bir çokgen gibi görünüyor; ancak operasyon yapıldı-

---

etmekten kendini alamıyor. Nasıl ki bazı kurumların korkak ve ikiyüzlü davranmalarının tek sebebi onları yöneten ruhan kaynaklanıyorsa, kendi adıma, kötü kurumların kötü hakimler yetiştirdiğini düşündüm hep. Neden, mesela, onları öne çıkaran değerleri ve yeteneklerine rağmen, akademisyenler genelde entelektüel baskının, aptallığın ve aşağılık entrikaların merkezinde oluyorlar? Bu soru bir akademi tarafından sorulsaydı hiç yarışmacı eksikliği olmazdı.

ğında, M. Blanqui şeklin hala bir çokgen olacağına inanıyor (matematikte kanıtlanmasa da kabul edilen bir hipotez), ben ise bu şeklin bir çember olacağını düşünüyorum. En azından dürüst insanlar birbirini anlayabilir. Geri kalanlar için, meselenin şu andaki haliyle, zihnin meşru bir şekilde mülkiyetin kaldırılması yönünde karar vermeden önce tereddüt edeceğini düşünüyorum. Birinin davasında muzaffer olması için, politik teorilerimizi sistematik olarak tekrarlamamanın tartışılmaz değerini gösteren genel olarak tanınmış bir prensibi ortaya atmak yetmez, karşı prensibi de ortaya koymak ve oradan takip edecek sistemi formüle etmek de gerekir. Dahası, yeni sistemin ilkinin kurulmasına yol açan ahlaki ve politik ihtiyaçları nasıl gidereceğine dair metodu da göstermesi gerekir. Aşağıdaki şartlar, daha sonraki kanıtlara bağlı olarak, önceki tezlerimin doğruluğuna dayanır: İçinde mülkiyetin ya da mülkiyetin suistimallerinin toplamının dışında, bütün var olan kurumların sadece yer bulmayacağı, kendilerinin de eşitliğin araçları olarak hizmet edeceği mutlak eşitlik sisteminin keşfi. Bireysel özgürlük, güç paylaşımı, halk bakanlığı, jüri sistemi, idari ve adli organizasyon, yönergenin birliği ve tamamiyeti, evlilik, aile, direk ve soydaş intikalde kalıtım, satma ve takas hakkı, vasiyet etme hakkı ve hatta doğumhakkı - mülkiyetten daha iyi bir şekilde, sermaye oluşumunu garanti eden ve herkesin cesaretini yüksek tutan, daha üstten bir bakışla, Plato ve Pisagor'dan, Babeuf, Saint Simon ve Fourier'e şimdiye kadar teklif edilmiş cemiyet teorilerini açıklayan, düzelten ve tamamlayan bir sistem; sonuç olarak, geçiş görevi görerek, hemen uygulanabilir olan bir sistem.

Çok fazla iş olduğunun, yirmi Montesquieus'nin çabasının gerektiğinin farkındayım; yine de bitirmesi için tek bir adama verilmezse de, tek bir adam bu işe başlayabilir. İçinden geçeceği yol sonunu görmesi ve sonuçtan emin olması için yetecektir.

İLK METİN

Adversus hostem æterna auctertas esto.
Düşmana karşı, mülkü geri alma isteği ebedidir.
12 Masanın Kanunu

BÖLÜM 1.

-BU ESERDE KULLANILAN METOT – BİR DEVRİM FİKRİ

Eğer bana kölelik nedir diye sorulsaydı ve tek kelime ile cevap vermem istenseydi, cinayet dediğimde ne kastettiğim hemen anlaşılırdı. Bir insanın elinden düşüncesini, iradesini, şahsiyetini alma gücünün yaşam, ölüm gücü olduğunu ve bir insanı köleleştiririnin onu öldürmek olduğunu göstermek için ekstra tartışmaya ihtiyaç olmayacaktı. O zaman neden, mülkiyet nedir sorusuna aynı şekilde hırsızlıktır diyerek, yanlış anlaşılmayacağımdan emin olarak cevap veremiyorum; ikinci öneri birincinin dönüşümünden başka bir şey değil iken.

Hükümetimizin ve kurumlarımızın hayati prensibi olan mülkiyeti tartışma işine giriştim: kendi başınayım. Araştırmalarım sonucunda vardığım yargıda hatalı olabilirim: kendi başınayım.

Kitabımın son düşüncesi ile başlamayı uygun görüyorum: hala kendi başıyım.

Böyle bir yazar mülkiyetin işle gelen ve yasayla onaylanan sivil bir hak olduğunu öğretir, başka birisi doğal bir hak olduğunu ve meslekle oluştuğunu söyler -ve bu her iki doktrin de, her ne kadar tamamen karşıt görünse de, teşvik edilir ve alkışlanır. Ben ne çalışmanın ne mesleğin, bu hukukun mülkiyeti yaratacağını düşünmüyorum; sebebi olmayan bir etki olduğuna inanıyorum: eleştirilebilir miyim?

Ancak uğultular yükseliyor!

Mülkiyet hırsızlıktır! Bu 93'ün savaş narası! Bu devrimlerin işareti!

Okuyucu, sakinleş: Gürültünün, isyan meşalesinin temsilcisi değilim. Tarihi birkaç gün önceden görüyorum; Gelişimini boşuna tutuklamaya çalışacağımız bir doğruyu açıklıyorum; gelecek anayasamızın girizgahını yazıyorum. Size küfür gibi gelen bu önerge - mülkiyet hırsızlıktır- eğer önyargularımız düşünmeye müsaade etse, yaklaşan yıldırımdan bizi koruyacak olan bir paratoner olarak tanınırdı; ancak buna engel olan çok fazla menfaat var! Ne yazık! Felsefe olayların gidişatını değiştirmeyecek; kehanete bakmaksızın kader gerekeni yapacak. Ayrıca, adalet yerini bulmasın mı ve eğitimimiz bitmesin mi?

Mülkiyet hırsızlıktır! İnsan fikirlerinde ne büyük bir devrim! Mülk sahipleri ve soyguncular her zaman düşman olarak belirdikleri kişiler kadar çelişkili ifadeler olmuştur; bütün diller bu karşıtlığı idame ettirmiştir. O zaman hangi otoriteye göre evrensel rızaya karşı çıkmaya cesaret ediyorsunuz ve insan ırkını yalanlıyorsunuz? Benim karışık bireyselliğimin sizin için sonucu nedir ey okuyucu? Sizin gibi, mantığın sadece gerçeklik ve kanıtta boyun eğdiği bir çağda yaşıyorum. Benim adım, sizinki gibi, HAKİKAT ARAYICISI¹. Benim amacım kanunun şu kelimele-

---

1 Yunanca, skeptikos examiner; işi, doğruluğu aramak olan bir filozof.

rinde yazılıdır: *Nefretsiz ve korkusuz konuş; bildiğin şeyi anlat!* Bizim ırkımızın işi bilimin tapınağını inşa etmektir ve bu bilim insanı ve Doğayı içerir. Şimdi, doğruluk kendini herkese göstermektedir; bugün Newton ve Pascal'a, yarın vadideki çobanlara ve dükkandaki günlük işçilere. Her biri binaya kendi taşını koymaktadır ve görevi tamamlanan gözden kaybolur. Sonsuzluk bizden önde gider, bizi takip eder: iki sonsuzluk arasında, neye göre zavallı fani birini bu asır soruşturmalıdır?

O zaman okuyucu, unvanımı ve karakterimi boşver ve sadece argümanlarımla ilgilen. Evrensel onaya uygun olarak evrensel hatayı düzeltmeye giriştim; insan ırkının fikrine göre, ben onun inancına başvuruyorum. Beni takip etme cesareti göster ve eğer iraden hürse, vicdanın özgürse, eğer zihnin iki öneriyi birleştirip oradan bir üçüncüyü çıkarabilirse, benim fikirlerim kaçınılmaz olarak senin olacaktır. Başlangıçta son sözümü söyleyememekteki amacım seni uyarmaktı, meydan okumak değildi; çünkü şundan eminim ki, eğer beni okursan, beni onaylamaya kendini mecbur hissedeceksin. Konuşacağım şeyler o kadar basit ve açık ki, onları daha önce algılamadığına şaşıracaksın ve şöyle diyeceksin: "Düşünmeyi ihmal ettim". Başkaları sana, Doğa'nın gizemlerini elinden alarak ve onun yüce mesajlarını senin önünde ortaya çıkararak dehanın büyük gösterisini sunarlar; burada sadece adalet ve hak üzerine bir dizi deney bulacaksın, bir nevi vicdanının ölçülerinin ve ağırlıklarının onaylanması. Operasyonlar senin tam gözünün önünde gerçekleşecek; sonucu sen tartmalısın.

Buna rağmen, ben bir sistem inşa etmiyorum. İmtiyazın son bulmasını, köleliğin kaldırılmasını, hakların eşitliğini ve kanunun hüküm sürmesini istiyorum. Adalet, başka bir şey değil; bu benim argümanımın alfası ve omegası; dünyayı yönetme işini başkalarına bırakıyorum.

Bir gün kendime sordum: Neden toplumda bu kadar üzüntü ve keder var? İnsan her zaman sefil mi olmalı? Reformcuların yaptıkları açıklamalardan tatmin olmayınca -genel sıkıntıyı hü-

kümetin korkaklığına ve yetersizliğine, komploculara ve isyanlara, cahilliğe ve genel yolsuzluğa bağlayanlar - ve tribün ve basın arasındaki bitmez tükenmez tartışmalardan bıkınca, mevzuyu kendim anlamaya karar verdim. Bilimin efendilerine danıştım; yüz cilt felsefe, hukuk, politik ekonomi ve tarih okudum: Keşke bu kadar çok okumanın faydasız olduğu bir yüzyılda yaşasaydım. Kesin bilgiyi elde etmek için, öğretileri karşılaştırarak, itirazları cevaplayarak, devamlı denklik kurarak ve argümanlardan çıkarımlar yaparak ve binlerce kıyaslamayı en titiz mantık ölçüğünde tartarak her tür çabaya başvurdum.

Bu yorucu işte birçok ilginç unsurla karşılaştım, boş vaktim olur olmaz arkadaşarımla ve halkla paylaşmalıyım. Ancak şunu söylemeliyim ki, çok yaygın ve kutsal olan: *adalet, eşitlik, özgürlük* kelimelerinin anlamını anlamadığımızı hemen anladım. Bu prensiplere dair fikirlerimiz hep tamamen belirsiz oldu ve aslında bu cahillik, bizi yiyip yutan fakirliğin ve insan ırkına acı veren felaketlerin tek sebebiydi.

Zihnim bu tuhaf sonuçtan korkmuştu: aklımdan şüphe ettim. Ne! dedim, gözün görmediği, kulağın duymadığı, içgörünün anlamadığını, sen keşfettin!

Zavallı adam, hastalıklı beyninin vizyonları ile bilimin gerçeklerini karıştırma! Bilmiyor musun ki (büyük filozoflar öyle demiştir) Pratik ahlak hususunda evrensel hata bir çelişkidir?

O zaman argümanlarımı test etmeye karar verdim ve bu yeni giriştiğim işte şu sorulara cevap aradım: İnsanlığın ahlaki prensiplerin uygulanmasında bu kadar uzun zamandır ve bu kadar evrensel olarak hatalı olması mümkün mü? Nasıl ve neden hatalı olabilir? Bu hata, evrensel olunca, nasıl düzelebilir?

Çözümü sonuçlarımla keskinliğine bağlı olan bu sorular analiz için yeterince uzun dayanıklılık göstermedi. Bu eserin 5. bölümünde görüleceği üzere, ahlak düşüncesinde, bilimin diğer tüm dallarında olduğu gibi, en ciddi hatalar bilimin dogmalarıdır; hatta adalet eserlerinde bile, hatalı olmak insanı asilleş-

tiren bir imtiyazdır: ve bana bağlayacağı her tür felsefi değer son derece küçüktür. Bir şeyi isimlendirmek kolaydır: zor olan bir şeyi görmeden farketmektir. Bir fikrin son aşamasını ifade ederken, -bütün zihinlerde dolaşan, eğer ben bugün ilan etmezsem yarın başka birinin açıklayacağı bir fikir,- söylemenin önceliği dışında bir liyakat iddia edemem. Şafağı ilk gören insanı över miyiz?

Evet: bütün insanlar inanıyor ve tekrar ediyorlar, şartların eşitliği hakların eşitliği ile aynıdır; mülkiyet ve soygun eş anlamlı kelimelerdir; üstün yetenek ve hizmet adı altında her tanınan ya da gasp edilen sosyal avantaj alçaklık ve zorbalıktır. Diyeceğim şu ki, bütün insanlar özünde bu gerçekliklere şahit olur; sadece anlamaları için zorlanmaları gerekmektedir. Önümdeki soruya direk girmektense, içinden geçeceğim yola dair bir şey söylemeliyim. Pascal geometrik bir problemle karşılaşınca, bir çözüm metodu inşa etti; felsefedeki bir problem çözmek için de aynı şekilde bir metot gerekir. Felsefenin ele aldığı problemlerin ne kadarı sonuçlarının ciddiyeti bakımından geometrinin tartışıklarının önüne geçer! Ne kadar daha fazla mecburi bir şekilde, çözümleri için derin ve titiz bir analiz talep ederler!

Modern psikologlar, tabiri caizse, bizim anlayışımızdan önce varolan ve orijinal durumunu oluşturan belirli şekillerde, zihin tarafından hissedilen her algının zihni yöneten belli genel kanunlarla belirlendiğinin, şekillendiğinin her daim şüphe götürmeyen bir gerçek olduğunu söylerler.

Dolayısıyla, eğer zihnin doğuştan fikirleri yoksa en azından doğuştan formları vardır derler. O yüzden, örneğin, her fenomen zaruri olarak bizim tarafımızdan zamanda ve uzayda olduğu şeklinde tasavvur edilir, -bu da bizi meydana gelmesinin sebebini anlamaya zorlar; her olan şey *madde, yöntem, ilişki, rakam* fikirlerini ima eder, bir kelime ile, kendisinden bağımsız hiçbir şeyin olmadığı mantığın bazı genel prensipleri ile ilişkili olmayan hiç bir fikri oluşturamayız.

Anlayışın bu aksiyomları, bütün kararlarımızı ve fikirlerimizi kaçınılmaz olarak şekillendiren ve duygularımızın sadece aydınlatmak için hizmet ettiği bu temel tipler okullarda kategoriler olarak bilinir. Zihindeki ilkel varlıkları bugün ortaya çıkarılır; sadece sistemleştirilmeye ve listelenmeye ihtiyaçları vardır. Aristo 10' u tanımıştı; Kant bu rakamı 15' e çıkardı. M. Cousin üçe, ikkiye, bire düşürdü ve bu profesörün tartışılmaz görkemini sebebi, kategorilerin doğru teorisini keşfetmemiş olsa da, en azından, herkesten daha açık bir şekilde bu sorunun geniş önemini görmüş olması olacak, -en mükemmel ve belki de metafiziğin ilgilenmek durumunda kaldığı tek soru.

Özcülüğe inanmadığımı itiraf ediyorum, sadece fikirlerin özcülüğü değil, anlayışımızın formları ve kanunlarının özcülüğüne de. Reid ve Kant' ın metafiziğinin Aristo' nun doğrusundan çok daha uzak olduğunu düşünüyorum. Ancak, burada zihne dair bir tartışmaya girmek istemediğim için - ki bu çok daha fazla emek gerektirirdi ve halkın ilgisini çekmezdi. En genel ve en gerekli fikirlerimizin - zaman uzay, madde ve sebep gibi - orijinalde zihinde olduğunu ya da hemen onun yapısından türediği hipotezini kabul etmeliyim.

Alışkanlığın ikinci bir fitrat gibi, zihinde bizi etkileyen görüntülerden türeyen yeni kategorik formları tamir etme gücü olması ve görüntüler tarafından genelde tarafsız gerçeklikten soyulmak, ancak görüntülerin kararlarımız üzerindeki etkisinin orijinal kategorilerden daha az önceden belirleyici olmaması, filozofların çok az önemseydiği, buna karşın doğru olan bir psikolojik gerçektir. O yüzden, zihnimizin ebedi ve kesin kanunlarına ve aynı zamanda kusurlu gözlemin sunduğu ikincil kurallara, genelde kusurlu olanlara bakarak akıl yürütürüz. Bu, yanlış önyargıların en verimli kaynağıdır ve birçok hatanın kalıcı ve yenilmez bir sebebidir. Bu önyargıların yol açtığı yanlışlık o kadar güçlüdür ki, sıklıkla, mantığımızı ters gelen, vicdanımızın onaylamadığı, zihnimizin yanlış olduğunu düşündüğü bir prensibe karşı savaşı-

yorken bile, bilmeden onu savunuruz, ona göre mantık yürütürüz ve ona saldırırken itaat ederiz. Bir daireyle çevrelenmiş zihnimiz, yeni bir gözlem içimizde yeni fikirler yaratıp, hayal gücümüzü ele geçirmiş olan hayaletten bizi kurtaracak olan bir dış prensibi sunana kadar kendi etrafında döner.

O yüzden, sebebi hala bilinmeyen evrensel bir manyetizmin kanunları sayesinde bugün biliyoruz ki, iki beden (hiç engel olmaksızın) yerçekimi adını verdiğimiz hızlandırılmış son derece etkili bir güç tarafından birleştirilmeye temayül eder. Desteklenmeyen bedenleri yere düşüren, onlara ağırlık veren ve üzerinde yaşadığımız dünyaya bizi bağlayan yerçekimidir. Bu sebebin ihmal edilişi atalarımızın antipotlara inanmasını engelleyen tek bariyerdir. “Görmüyor musun” dedi St. Augustine, Lactantius’tan sonra, “eğer ayaklarımızın altında adamlar olsaydı, başları aşağı bakardı ve gökyüzüne düşüyor olurlardı?” Göze öyle görüldüğü için, dünyanın düz olduğunu düşünen Hippo’nun piskoposu sonuç olarak şöyle tahmin etmiştir, zirveyi en alt noktalarla farklı yerlerden düz çizgilerle bağlayabilirsek, bu çizgiler birbirine paralel olurdu ve bu çizgilerin doğrultusunda yukardan aşağıya her hareketi takip etmiştir. Bu yüzden doğal olarak yıldızların gökyüzü mahzenine yerleştirilmiş yuvarlanan meşaleler oldukları ve eğer kendi başlarına bırakılacak olsalar, yeryüzüne bir ateş yağmuru halinde düşecek oldukları; yeryüzünün dünyanın daha aşağı kısmını oluşturan geniş bir ova olduğu, sonucuna varmıştır. Eğer dünyanın kendisini ne ile idame ettirdiği sorulsaydı, bilmediğini ancak Tanrı için hiçbir şeyin imkansız olmadığını söylerdi. St. Augustine’in yer ve harekete dair, bir görüntüden türemiş olan bir önyargı ile sabitlenmiş olan ve onunla birlikte kararın genel ve kategorik bir kuralı haline gelmiş olan fikirleri, bu şekildeydi. Bedenlerin neden düştüğüne dair zihni hiçbir şey bilmiyordu; sadece bir bedenin düştüğü için düştüğünü söyleyebilirdi. Bize göre düşüş fikri daha karışık: onun ima ettiği yer ve harekete, sebebin daha yüksek bir fikrini veren, bir merkeze doğru çekimi

ekliyoruz. Ancak eğer fizik bu açıdan bizim kararımızı tamamen düzeltirse, St. Augustine'in önyargısından halen faydalanabiliriz ve bir şey düştü dediğimizde, basit ve genel anlamda bir yerçekimi etkisinden bahsetmiyoruz, bunun özel olarak bilhassa yeryüzüne doğru olduğunu ve bu hareketin yukarıdan aşağıya doğru olduğunu söylüyoruz. Zihnimiz boşuna aydınlanmış durumda; hayal gücü baskın çıkar ve bizim dilimiz ebediyen uslanmaz. Cennetten inmek cennete çıkmak kadar yanlış bir ifade; ancak bu ifade insanlar dili kullandıkları sürece yaşayacak.

Bütün bu ifadeler - yukardan aşağıya; cennetten inmek; bulutlardan düşmek gibi - bundan böyle zararsız, çünkü onları pratikte nasıl düzeltereğimizi biliyoruz; ancak hadi bir an durup bilimin gelişmesini nasıl geciktirdiklerini düşünmeye tenezzül edelim. Eğer, gerçekte, bedenlerin düşmesinin gerçek sebebinin bilinmesi istatistik, mekanik, hidrodinamik ve balistik bilimi için biraz mühim olsa ve uzaydaki genel hareketlere dair fikirlerimiz kesin olsa, evrenin sistemini, med-cezirin sebebinin, dünyanın şeklini ve cennetlerdeki pozisyonunu açıklamaya giriştiğimizde tamamen başka türlü olur: bunları anlamak için görüntülerin çemberinden ayrılmalıyız. Tüm çağlarda dahi makinistler, mükemmel mimarlar, yetenekli topçu erleri olmuştur; dünyanın yuvarlaklığı ve yerçekimine dair düşmeleri muhtemel hiçbir hata, sanatlarının gelişimini hiçbir şekilde geciktirmemiştir; binalarının sağlamlığı ve amaçlarının kesinliği ondan etkilenmemiştir. Ancak er geç, yeryüzünün yüzeyinden yükseltelen tüm dikey çizgilerin varsayılan paralelliğinin anlaşılmasız hale getirdiği bu fenomenle uğraşmak zorunda kalmışlardır; sonra yüzyıllarca günlük pratiğe kafi gelen önyargılar ile gözlerin şahitliğinin yalanlar gibi görüldüğü önceden görülmemiş fikirler arasında bir mücadele başlamıştır.

Dolayısıyla, bir yandan en yanlış kararlar, ister izole olmuş gerçeklere ister sadece görüntülere dayalı olsun, her daim, alanı, geniş ya da küçük, belli sayıdaki çıkarımlar için yere müsaade eden, ötesine geçtiğimizde saçmalığa düşeceğimiz bazı gerçek-

leri kucaklarlar. Örneğin St. Augustine'in fikirleri şu doğruları içermektedir: bedenler yeryüzüne doğru düşerler, düzgün bir çizgi halinde düşerler, ya güneş ya da yer hareket eder, ya gökyüzü ya da yeryüzü döner gibi. Bu genel bilgiler her zaman doğru olmuştur; bizim bilimimiz onlara hiçbir şey eklememiştir. Ancak, diğer yandan, her şeyi açıklamak gerektiğinden, daha kapsamlı prensipler aramaya mecburuz: bu yüzden sırasıyla ilk olarak dünyanın düz olduğu fikrini ve sonra da evrenin sabit merkezi olduğuna ilişkin teoriyi terk etmek zorunda kaldık.

Eğer şimdi fiziksel doğadan ahlaki dünyaya geçerse, doğaçlamanın ve alışkanlığın aynı etkisiyle, kendimizi hala görüntünün aynı aldatmacasına maruz kalmış buluruz. Ancak bilgimizin bu ikinci kısmının ayırt edici özelliği, bir yandan, fikirlerimizi kendisinden türettiğimiz iyi ya da kötüdür ve öbür yandan ise bize eziyet eden ve bizi öldüren önyargıyla savunduğumuz inatçılıktır.

Yeryüzünün şekline ve ağırlığının sebebine dair hangi teoriyi benimserseniz benimseyelim, dünyanın fiziği acı çekmez ve bize gelince sosyal ekonomimiz bundan ne kar elde eder ne de zarara uğrar. Ancak bizim içimizde ve bizim yolumuzla ahlaki doğanın kanunları işleyebilir; şimdi bu kanunlar bizim kasti yardımlarımız olmadan ve sonuç olarak biz onları bilmezsek uygulanamaz. O zaman eğer ahlaki kanunlar bilimimiz yanlış ise, şu açık ki, kendi iyiliğimizi arzularken, kendi kötülüğümüzü gerçekleştiriyoruz; eğer sadece tamamlanmamış ise, sosyal kalkınmamız için bir süre yetebilir, ancak uzun vadede bizi yanlış bir yola sürükler ve sonunda bizi felaketler cehennemine düşürür.

O zaman en yüksek yargılarımızı uygulamaya ihtiyacımız var ve zaferimize dair söylendiği gibi, bunlar hiçbir zaman kusurlu bulunmamışlardır: ancak sonra eski önyargılarla yeni fikirler arasında kızgın bir mücadele başlar. Büyük yangın ve ızdırap günleri! Aynı inançlarla, aynı kurumlarla tüm dünyanın mutlu görüldüğü zamanlardan bahsedilir: neden bu inançlardan şikayetçisin; neden bu kurumlar yasaklansın? Mutlu çağın tam ola-

rak toplumda uykuda olan kötülük prensibini geliştirme amacına hizmet ettiğini kabullenmede yavaşız; insanları ve tanrıları, yer-yüzünün güçlerini ve doğanın güçlerini suçluyoruz. Kötülüğün sebebini kendi zihninde ve kalbinde aramak yerine, insan efendilerini, rakiplerini, komşularını ve kendini suçlar; milletler silahlanır, birbirlerini öldürüp yok ederler, ta ki geniş nüfuz azaltımı ile denge sağlanıp barış yeniden savaşçıların küllerinden doğana kadar. İnsanlık, atalarının geleneklerine dokunmak, toplumların kurucularının çerçevesini çizdiği ve yılların sadık gözleminin onayladığı kanunları değiştirmek konusunda çok isteksiz.

Nihil motum ex antiquo probabile est: Hiçbir yeniliğe güvenme, yazmıştı Titus Livius. Şüphesiz ki, insan değişime zorlanmasa daha iyi olurdu: fakat o da ne! Cahil doğduğu için, sadece dereceli öz eğitim şartına bağlı var olduğu için, ışığı inkar mı etmeli, mantığını mı bırakmalı ve kendini şansa mı terketmeli? Mükemmel sağlık nekahetten daha iyidir: hasta adam o zaman tedavi görmeyi red mi etmeli? John the Baptist ve Jesus Christ asırlardır “Yenilik! Yenilik!” diye bağırmişlardır. 50 yıl önce babalarımız “Yenilik! Yenilik!” diye bağırmişlardır ve şimdi uzun bir süre biz “Yenilik! Yenilik!” diye bağırmalıyız.

Çağımın ızdırabını görünce kendime dedim ki: Toplumu destekleyen prensipler arasında anlamayan, cahilliğinin zarar verdiği ve var olan bütün kötülöklere sebep olan bir tanesi var. Bu prensip hepsinin içinde en eskisi: çünkü devrimlerin karakterinde en modern prensipleri yıkmak ve uzun süredir duranlara saygı göstermek vardır. Bize çektiren kötülük bütün devrimlerden önce geldi. Cahilliğimizden dolayı bozulmuş olan bu prensip onurlandırılır ve sevgiyle anılır; çünkü öyle anılmasa kimseye zarar vermezdi, hiç etkisi olmazdı.

Bu prensip, amacı doğru olan fakat yanlış anlaşılan insanlık kadar eski olan bu prensip ne olabilir? Din olabilir mi?

Herkes Tanrı'ya inanır; bu dogma onların vicdanına ve zihnine aittir. İnsanlık için Tanrı, bizim anlayışımızdaki sebep, madde

zaman ve uzay kategorik fikirleri kadar ilkel bir gerçek, kaçınılmaz bir fikir ve gerekli bir prensiptir. Tanrı zihnin herhangi bir müdahalesi olmadan önce vicdan tarafından kanıtlanır bize; aynen güneşin tüm fizik argümanlarından önce duyuların şahitliğiyle kanıtlanması gibi. Fenomenleri ve kanunları gözlem ve tecrübe yolu ile keşfederiz; ancak bu daha derin duyu varlığı bize gösterir. İnsanlık, Tanrı'nın olduğuna inanır ancak Tanrı'ya inanarak neye inanmaktadır? Bir kelime ile Tanrı nedir?

İlahiyatın bu nosyonunun doğasını, -bu ilkel, yarışta doğmuş evrensel nosyonu- insan zihni henüz anlamamıştır. Her attığımız adımda, doğa ve sebepler araştırmamızda, Tanrı fikri uzatılır ve yüceltilir; ilim ilerledikçe, Tanrı gelişir ve genişler gibi görünür.

İnsanbiçimcilik ve putperestlik zaruretten, gençliğinde zihnin inancından oluşuyordu, çocukluk ve şairlik teolojisi. Zararsız bir hata, eğer onu davranış kuralları haline getirmeye çalışmasalardı ve düşünce özgürlüğüne saygı duyacak kadar akıllı olsalardı. Fakat Tanrı'yı kendi görüntüsünde yapınca, insan onu daha fazla kendine mal etmek istedi; Ulu olanı biçimsizleştirmekten tatmin olmayınca, ona mirası, eşyaları, sahip oldukları gibi davrandı. Canavar şekillerinde resmedilen Tanrı, dünyanın her yerinde, insanın ve devletin eşyası haline geldi. Ahlakın din tarafından bozulmasının ve dindar kan davalarının ve kutsal savaşların kaynağı buydu. Çok şükür! Herkese kendi inancını yaşamasına müsaade etmeyi öğrendik; dinin sınırları dışında ahlaki kanunlar arıyoruz. Tanrının doğasına ve niteliklerine, teolojinin dogmalarına ve ruhlarımızın kaderine göre yasama yapmak yerine, akıllıca bilimin neyi reddedip neyi kabul etmemiz gerektiğini söylemesini bekliyoruz. Tanrı, ruh, din, -usanmaz düşüncemizin ve en ölümlü inhirafın ebedi objeleri, çözümü ebediyen bulunamayan, ebediyen teşebbüs edilen, korkunç problemler- bütün bu sorulara dair halen hatalı olabilir, ama en azından bizim hatamız zararsız. Dinde özgürlük ile ve manevi olanın maddi güçten ayrılması ile dini fikirlerin toplumun gelişimine etkisi tamamen

negatif; hiçbir kanun politik ya da sivil kurum din üzerine kurulmuyor. Dinin empoze ettiği görevlerin ihmali genel yolsuzluğu artırabilir, ancak bu temel sebep değil, sadece bir yardımcı ya da sonuç. Evrensel olarak, özellikle şu an dikkatimizi çeken konuda, insanlar arasındaki şartların eşitsizliğinin sebebinin -fakirlik, evrensel mutsuzluk, hükümete dair utançlar- dinde aranamayacağı, daha fazla geriye gidilmesi ve daha derinlerde araştırılması kabul edilmiştir.

Ancak dini duygulardan daha yaşlı olan daha derinde olan ne var ki?

İnsanın kendisi var; yani irade ve vicdan, özgür irade ve kanun, ebediyen düşmanca. İnsan kendisiyle savaşa: neden?

Teologlar“İnsan başlangıçta günah işledi; ırkımız eski bir cürümden suçludur. Bu günahattan dolayı insanlık düşmüştür; hata ve cahillik onun gıdası haline gelmiştir. Tarihi okuyun, milletlerin kalıcı sefaletinde bu kötülüğün gerekliliği için evrensel kanıt bulacaksınız. İnsan hep acı çekmiştir ve hep çekecektir; hastalığı kalıtsal ve anayasaldır. Geçici çarelere başvurun, yumuşatıcılar kullanın; bir çaresi yoktur,” derler.

Bu argüman teologlara tuhaf da gelmez; bunun eşdeğer bir dilde, sınırsız mükemmelleştirilebilirliğe inanan materyalistlerin felsefi metinlerinde de ifade edildiğini görürüz. Destutt de Tracy fakirliğin, suçun, savaşın sosyal durumumuzun kaçınılmaz şartları olduğunu resmi olarak öğretir; kendilerine karşı isyan etmenin ahmaklık olacağı gerekli kötülükler. İster kötülüğün gerekliliği ya da orijinal yoksunluk deyin, temelde aynı felsefe.

“İlk insan günah işledi. Eğer İncil’in ateşi taraftarları sadık bir şekilde yorumlamış olsalardı, şöyle derlerdi: *insan başlangıçta günah işlemiştir*, yani hata yapmıştır; çünkü *günah işlemek, başarısız olmak, hata yapmak*, hepsi aynı anlama gelir.

“Adem’in günahının sonuçları ırkına miras kalmıştır; ilki cahilliktir.”Gerçekten, ırk, birey gibi, cahil doğmuştur; ancak birçok sorunla ilgili olarak, ahlaki ve politik alanlarda, bu cahillik

yok edilmiştir; tamamen ortadan kalkmayacağını kim söyleyebilir? İnsanlık devamlı olarak hakikate doğru ilerlemektedir ve ışık her zaman karanlığı yener. O zaman hastalığımız tamamen tedavi edilemez değil ve teologların teorisi yetersizden de beter; saçma, şu laf kalabalığına indirgenebilir: “İnsan yanılır, çünkü öğrenir.” Şimdi, eğer insan bilmesi gerektiği her şeyin bilgisine ulaşırsa, hata yapmayı bırakıp acısının dineceğine inanmak makul. Ancak, insanın kalbine kazılı olduğu söylenen bu kanunla ilgili doktorları sorgularsak: Hakkında hiçbir şey bilmedikleri bir konuda tartıştıklarını, en önemli sorulara dair neredeyse yazarlar kadar fikir sahibi olduklarını, en iyi hükümet şekli, otorite prensibi ve hakkın doğasına dair birbiriyle aynı fikirde olan iki kişinin olmadığını, hepsinin kıyasız ve dipsiz bir denizin üzerinde gelişigüzel açıldıklarını ve mütevazı bir şekilde doğru mantık olarak kabul ettikleri özel düşüncelerinin rehberliğine terkedildiklerini hemen görürüz. Bu çelişkili fikirlerin karmaşasını görünce, şöyle deriz: “Bizim araştırmalarımızın amacı kanundur, sosyal prensibin belirlenmesidir. Şimdi, politikacılar, yani sosyal bilimciler birbirini anlamıyor; o zaman hata kendilerinde ve her hata amacına yönelik bir gerçeklik barındırır; doğruyu bulmak için bilinçsiz bir şekilde depolama yaptıkları kitaplarını araştırmalıyız.”

Şimdi avukatlar ve politika yazarları neye göre muamele yaparlar? Adalet, eşitlik, özgürlük, doğal kanun, medeni kanunlar vb. Fakat adalet nedir? Prensibi, karakteri, formülü nedir? Bu soruya doktorlarımızın açıkça bir cevabı yok; yoksa diğer türlü, açık ve iyi tanımlanmış bir prensiple yola çıkan bilimleri, ihtimaller alanına bıraktı ve tüm tartışmalar son bulurdu.

Adalet nedir? Teologların cevabı: “Bütün adalet Tanrı’dan gelir”. Bu doğru ancak öncesinden daha fazla bir bilgimiz yok.

Filozoflar daha iyi bilgilendirilmeli: adalet ve adaletsizlik konusunda çok tartışmaktalar! Ne yazık ki, bir incelemenin kanıtlandığı üzere bilgileri hiçbir şeye karşılık gelmiyor ve onlar için bu -güneşe her duaları sadece O! O! olan yabancılerde olduğu

gibi- beğeni, aşk, gayret çılgılığı; ancak güneşin O! nidasını çok az önemseydiğini bilmeyen var mıdır. Bu aynen adaletle ilgili olarak filozoflara bakış açımızdır. Adalet, derler, *Cennetin kızıdır; dünyaya gelen her insanı aydınlatan bir ışıktır; fitratımızın en güzel imtiyazıdır; bizi hayvanlardan ayırır ve Tanrıya benzetir* -ve benzer binlerce başka şey. Bu dindar teranenin neye karşılık geldiğini soruyorum? Yabancıların ayınlerine: O!

Adaletle yönelik insan aklının en mantıklı öğretilerinin tümü şu ünlü atasözü ile özetlenebilir: *Başkalarına sana davranılmasını istediğin şekilde davran; Başkalarına sana davranılmasını istemediğin şekilde davranma*. Ancak ahlaki pratiğin bu kuralı bilimsel değil; başkalarının bana nasıl davranacağını dilemekle ilgili ne hakka sahip olabilirim? Aynı zamanda hakkımın ne olduğu anlatılmadığı sürece, bana görevimin hakkım ile eşit olduğunun anlatılmasının bir faydası yok.

Daha net ve pozitif bir sonuca varmaya çalışalım.

Adalet toplumları yöneten merkezdeki yıldızdır, politik dünyanın etrafında döndüğü kutuptur, bütün faaliyetlerin düzenleyicisi ve prensibidir. İnsanlar arasında, *hakkın* hatırı dışında; adaletin ismi geçmeden hiçbir şey gerçekleşmez. Adalet kanunun işi değildir; tam tersine, kanun adaletin insanların iletişime geçmekle yükümlü oldukları her koşulda deklare edilmesi ve uygulanması demektir. Eğer, adaletle ve hakka dair fikirlerimiz tam tanımlanmamış ise, hatalı hatta yanlış ise, o zaman tüm yasama uygulamalarımızın yanlış, kurumlarımızın çok kötü, politikalarımızın hatalı olacağı açık: sonuç olarak düzensizlik ve sosyal kaos olur.

Zihinlerimizdeki ve kaçınılmaz olarak hareketlerimizdeki, adaletin çarpıklığı hipotezi, insanların fikirlerinin adalet düşüncesi ve uygulamaları ile sürekli bir ilişki içerisinde olmadığı, farklı dönemlerde değişikliklere maruz kaldığı, bir kelime ile, fikirlerde gelişim olduğu gösterilince, ispat edilmiş bir gerçek olur. Bunu tarih etkileyici şahitlik ile kanıtlamıştır.

1800 yıl önce, Sezar hükümrânlığı altında bulunan dünya, kendini kölelik, batıl inanç ve şehvete düşkünlükle tüketti. İnsanlar—kendinden geçmiş ve bir bakıma uzun süren seks partilerinden aptallaşmış bir halde—hakkın ve vazifenin gerçek fikrini kaybetmişlerdi; sırasıyla savaş ve sefahat onları süpürdü; tefecilik ve makinelerin çalışması (yani kölelerin), geçim kaynaklarından yoksun bırakarak, türlerini devam ettirmeye engel oldu. Barbarlık, sinsi bir şekilde, toplu yolsuzluk sonucunda yeniden ortaya çıktı ve nüfusu az bölgelerde yiyip bitiren cüzzam gibi yayıldı. Bilgeler imparatorluğun yıkılışını önceden gördü ancak bir çare geliştiremedi. Gerçekte ne düşünebilirlerdi? Bu yaşlı toplumu kurtarmak için, halk saygınlığının ve hürmetinin objelerini değiştirmek ve tamamen seküler olan bir adaletin onayladığı hakları ortadan kaldırmak gerekecekti; şöyle dediler: “Roma, politikaları ve tanrıları sayesinde fethetti; teolojisinde ve kamuoyunda herhangi bir değişiklik ahmaklık ve küfür olurdu!”

Fethettiği milletleri zincirlere bağlasa da onlara karşı merhametli olan Roma, hayatlarını bağışladı; köleler zenginliğinin en verimli kaynağıdır; milletlerin özgürlüğü onun haklarının inkarı ve maliyesinin çökmesi demektir. Evrenin ganimetleri ile tıka basa doldurulmuş ve zevkleri ile sarmalanmış olan Roma aslında zafer ve hükümet ile ayakta; lüksü ve zevkleri fetihlerinin bedelidir: ne kendini terkedebilir ne de tahliye edebilir.” Bu yüzden Roma, kendi tarafına gerçekleri ve hukuku almıştı. İddiaları evrensel gelenek ve milletlerin hukuku tarafından haklı kılınıyordu. Kurumları, dinde putperestlik, devlette kölelik, özel hayatta Epikürcülüğe dayanıyordu; bunlara dokunmak toplumu temelinden titretmek ve modern tabirle, devrimlerin cehennemine yol vermek demektir. O yüzden bu fikir kimsenin aklına gelmedi ancak insanlık kan ve lüks içinde yok oluyordu.

Aniden kendisine *Tanrı'nın Sözü* diyen bir insan çıktı. Bugüne dek kim olduğu, nereden geldiği, fikirlerini nereden aldığı bilinemedi. O her yerde o anki toplumun sonunun geldiğini, dün-

yanın yeni bir doğuma hazırlandığını, papazların hain olduğunu, avukatların zır cahil ve filozofların iki yüzlü ve yalancı olduklarını; efendi ve kölelerin eşit olduklarını, tefecilik ve ona benzer her şeyin soygun olduğunu, mülk sahiplerinin ve aylakların bir gün yanacaklarını, fakir ve kalbi temiz olanların ise huzurlu bir liman bulacaklarını söyleyerek geziyordu.

Bu adam –*Tanrı'nın Sözü* -ihbar edildi ve halk düşmanı olarak, halkı onun ölümünü talep etmeleri için nasıl ikna edeceğini bilen, papazlar ve avukatlar tarafından tutuklandı. Fakat bu hukuki cinayet, her ne kadar suçlarına son darbeyi vursa da, Tanrı'nın Sözü'nün ektiği doktrinel tohumlara zarar vermedi. Ölümünden sonra, asıl müritleri, *iyi haber* adını verdikleri şeyleri vaaz ederek ve sonuç olarak milyonlarca misyoner yaratarak ve vazifeleri tamamlanmış görününce, Roma adaletinin kılıcı ile ölümlerini her yöne seyahat ettirdiler. Bu devamlı gerginlik, cellatların ve şehitlerin savaşı, dünyanın dönüşümüyle sonuçlanarak, neredeyse üç yüzyıl sürdü. Putperestlik yıkıldı, kölelik ortadan kaldırıldı, dağılma daha ciddi bir ahlak için imkan oluşturdu ve zenginliği aşağılama bazen neredeyse mahrumiyet sınırlarına itildi. Toplum kendi prensiplerinin inkarı ile kurtarıldı, dininde devrim ve en kutsal hakların ihlal edilmesi ile. Bu devrimde, adalet düşüncesi eski sınırlarına dönmeyecek şekilde önceden hayal edilemeyecek bir boyuta taşındı. Şimdiye dek, adalet sadece efendiler için olmuştur¹; o andan sonra köleler için de olmaya başladı.

Buna rağmen, o dönemde yeni din hiçbir şekilde meyvelerinin hepsini vermemişti. Genel ahlakta farkedilebilir bir gelişme ve baskıdan kısmen serbest kalma gerçekleşmişti; ancak bunun dışında, İnsanoğlu tarafından ekilmiş olan tohumlar, puta tapan kalplere düş-

1 Din, kanunlar, evlilik başta özgür insanların ve sadece asillerin imtiyazlarıydı. *Dii majorum gentium* –aristokrat ailelerin tanrıları; *jus gentium* – milletlerin hakları; yani, ailelerin ve asillerin. Yani; Köleler ve halk tabakasının hiç ailesi yoktu; çocukları hayvanların yavrularıymış gibi muamele görüyorlardı. Hayvan olarak doğmuşlardı hayvan olarak yaşamalıydılar.

tüğünden, sayısız gürültü ve yarı romantik bir mitoloji dışında hiçbir şey üretmemiştir. Tanrının Kelimesi tarafından öğretilen ahlak ve hükümet prensiplerini pratik sonuçlara dönüştürmek yerine, takipçileri kendilerini doğumu, aslı, şahsiyeti, hareketleri ile meşgul ettiler; onun kıssalarını tartıştılar ve cevaplanamaz sorulara verilen en müsrif fikirlerle, kimsenin anlamadığı metinlerden doğan çelişkiden, sınırsız *saçmalığın bilimi* olarak tanımlanabilecek *teoloji* doğdu.

Doğru Hristiyanlık havariler döneminde yaşanmadı; Yunanlar ve Latinler tarafından sembolize edilen ve yorumlanan, pagan masallarla dolu İncil, tam olarak bir çelişkiler yığını haline geldi ve bugüne değin şaşmaz Kilisenin saltanatı, karanlığın uzun bir çağı oldu. Cehennemin kapılarının her zaman üstün gelmeyeceği, Tanrının Sözleri'nin döneceği ve bir gün insanların doğruluk ve adaleti bileceği söylenir; ancak bu Yunan ve Roman Katolisizmi'nin sonu olacaktır, aynen bilimin ışığı altında düşüncenin kapislerinin kaybolması gibi.

Havarilerden sonra gelenlerin yok etmeye kararlı oldukları canavarlar bir anlık korktular, çılgın fanatizm ve bazen papazlarla teologların bilerek göz yummaları sayesinde yavaş yavaş yeniden çıktılar. Fransız yerel idarelerinin oy hakkı vermesinin tarihi, kralların, asillerin ve ruhban sınıfının birleşik çabalarına karşı, sürekli insanlar arasında yayılan adalet ve özgürlük fikirlerinin bir gösterisini sunar. Hristiyan çağının 1789 yılında, kastla bölünmüş olan fakir ve bastırılmış Fransız milleti, kraliyet mutlakiyeti, asillerin ve parlamentonun tiranlığı ve papazların toleranssızlığı üçlü şebekesinde mücadele ettiler. Kralın hakkı ve papazın hakkı, aristokratın hakkı ve avamın hakkı vardı; doğumdan, eyaletten, yerel idareden, derneklerden ve ticaretten gelen imtiyazlar vardı; hepsinin en altında şiddet, ölümsüzlük ve sefalet vardı. Sadece kendi çıkarları için açıkça reform arzu edenler ve bundan az beklenti ile bir şey demeyerek kazançlı çıkacak olanlar bir süre reformasyondan bahsettiler. Uzun bir süre boyunca, bu zavallı insanlar, ya güvensizlikten, kuşkudan ya da

ümitsizlikten, haklarını sormaya tereddüt ettiler: hizmet etme alışkanlığının orta çağlarda çok cesur olan bu eski halklardan cesareti alıp götürdüğü söylenir. Sonunda bütün mevzuyu şu iki önerme ile özetleyen bir kitap çıktı: *Üçüncü sınıf nedir? - Hiçbir şey. Ne olmalıdır? - Her şey.* Birisi yorumda ekleme yaptı: *Kral kimdir? - İnsanların hizmetçisi.*

Bu ani bir aydınlanmaydı: perde yırtılmıştı, gözlerden kalın bir bandaj düşmüştü. Dolayısıyla insanlar mantık yürütmeye başladılar:

Eğer kral bizim hizmetçimiz ise, o bize rapor vermelidir;

Eğer bize rapor vermeliyse, kontrol edilmeye tabidir;

Kontrol edilebilirse, sorumlu demektir;

Sorumlu ise, cezalandırılabilir;

Cezalandırılabilirse, liyakatine göre cezalandırılmalıdır;

Liyakatine göre cezalandırılmalı ise, ölümle cezalandırılabilir.

Sieyes'in *broşürünün* yayınlanmasından 5 yıl sonra, üçüncü sınıf her şeydi; kral, asiller, ruhban sınıfı artık yoktu. 1793'te, millet, egemenliğin ihlal edilemezliğinin anayasal kurgusunda durmaksızın, 16. Louis'yi darağacına götürdü; 1830'da, 10.Charles'a Cherbourg yolunda eşlik etti. Aslında her vakada, suçun yargılanmasında hata yapılmış olabilir; ancak, hak olarak, bu harekete götüren mantık kusursuzdur. İnsanlar tam olarak, egemenlerini cezalandırarak, Strasburg olayından sonra Temmuz hükümetinin Louis Bonaparte'ı idam etmeyi reddedip başarısız olarak çok şiddetli sansüre maruz kaldığında yapamadığını yaptı: Doğru sanığı vurdular. Genel hukukun bir uygulamasıydı, ceza kanunlarını uygulayan adaletin resmi bir kararıydı¹.

89 hareketine yol açan ruh, inkar ruhuydu, kendinin inkarı, bu, eski sistemin yerine getirilen şeylerin düzeninin metotlu ya da iyi

1 İdari gücün başındaki mesul ise, vekiller de mesul olmalı. Bu fikrin kimsenin aklına gelmemiş olması şaşırtıcı; ilginç bir makalenin konusu yapılabilirdi. Ancak bunu, ne pahasına olursa olsun, devam ettirmem; insanlar benim için hala argümanlarla donatılmayacak kadar çok mantıklı.

düşünülmüş olmadığını; öfke ve nefretten doğduğu için, gözlem ve çalışmaya dayalı bilimin etkisini yaratamayacağını; bir kelime ile temellerinin Doğanın ve toplumun kanunlarından gelen derin bir bilgiye dayanmadığını kanıtıyor. Bu yüzden, insanlar sözde yeni kurumlar arasındaki cumhuriyetin tam olarak karşısında mücadele ettiği prensiplerle hareket ettiğini ve zarar vermek istedikleri bütün önyargılara meylettiklerini gördüler. Kendimizi tedbirsiz bir heves ile görkemli Fransız Devrimi, 1789'un yenilenmesi, bundan etkilenen harika değişiklikler ve kurumların eski haline dönmesinden dolayı tebrik ediyoruz: hayal bu, hayal!

Madde, materyal, entelektüel ya da sosyal meseleler üzerine fikirlerimiz yeni gözlemlerin sonucu olarak derin bir değişimden geçince, ben buna *devrim* zihninin hareketi diyorum. Eğer fikirler sadece genişletilmiş ya da düzeltilmişse, sadece ilerleme var demektir. Bu yüzden Ptolemy sistemi astronomik gelişimde bir adımdı, Kopernik sistemi bir devrimdi. Dolayısıyla, 1789'da, mücadele ve ilerleme vardı; devrim yoktu. Teşebbüs edilen reformların değerlendirmesi bunu kanıtıyor. Uzun süre boyunca monarşik bencilliğin kurbanı olan millet, sadece kendisinin egemen olduğunu deklare ederek ebediyen serbest kalmayı düşündü. Fakat monarşi neydi? Bir adamın egemenliği. Demokrasi nedir?

Milletin egemenliği, ya da, aslında milli çoğunluğun egemenliği. Ancak her iki durumda da, hukukun egemenliği yerine insanın egemenliği, mantığın egemenliği yerine iradenin egemenliği; bir kelime ile adalet yerine tutkular. Şüphesiz, bir millet monarşiden demokrasiye geçtiğinde ilerleme olur, çünkü egemenleri artırarak, mantığın iradenin yerine geçmesi için seçenekleri artırıyoruz; ancak gerçekte prensip aynı kaldığı için hükümette devrim yok. Bugün en mükemmel demokrasi ile özgür olamayacağımıza dair elimizde kanıt var¹.

1 De Tocqueville'nin "Amerika'da Demokrasi" ve Michel Chevalier'in "Kuzey Amerika üzerine Mektuplar"ına bakınız. Plutarch, "Perikles'in Hayatı"nda şöyle

Hepsi bu da değil. Milletın kralı egemenliğini kendi uygulayamaz; temsilcilere yetki vermeye mecbur: bu onun hoşnutluğunu kazanmak isteyenler tarafından devamlı yinelenir. Bu temsilciler beş, on, yüz, bin olsun, rakamın ne önemi var; ismin ne önemi var? Her zaman, insanın hükümeti, iradenin ve kaprisin egemenliği. Bu göstermelik devrimin nede devrim yaptığını soruyorum.

Bu egemenliğin nasıl uygulandığını da biliyoruz; ilk Kongre tarafından, daha sonra Yönetim kurulu ve sonra Konsolos tarafından ele geçiriliyor. İmparatora gelince, millet tarafından o kadar sevilen ve yası tutulan güçlü adam, hiçbir zaman ona bağımlı olmak istemedi; ancak, egemenliğini isyankarlığa oturtmak istemesine, oy hakkı talep etmeye: yani, onun istifasını, bu devrolunamaz egemenliğin istifasını talep etmeye cesaret etti ve aldı.

Fakat egemenlik nedir? *Kanun yapma gücüdür*, derler¹. Bir diğer saçmalık, despotluktan bir kalıntı. Millet uzun süre emirlerini bu şekilde bildiren kralar görmüştü: *for such is our pleasure*²; karşılığında kanun yapmanın zevkini tatmak istemişti. Elli yıl boyunca, binlercesi tarafından verildi; her zaman temsilcilerin aktörlüğünde anlaşıldı. Oyun henüz bitmekten çok uzak.

Egemenliğin tanımı kanunun tanımından türetildi. Kanun *egemenin arzusunun dışı vurumudur* dediler: o zaman monarşi altında, kanun, kralın arzusunun ifadesidir; cumhuriyette kanun insanların isteklerinin ifadesidir. İsteklerin sayılarındaki farklılık dışında, iki sistem tamamen aynı: ikisi de aynı hatayı paylaşıyor, yani, kanunun bir arzunun ifadesi olması için bir gerçeğin ifadesi olması gerekir. Dahası iyi liderleri takip ettiler; Cenevre

---

der: Atina'da dürüst insanlar çalışırken devlet dairesi için aday olarak görülmek korkusundan kendilerini gizlemek zorunda kalırlardı.

- 1 "Egemenlik" Toullier'e göre, "insanın her şeye gücünün yetmesidir". Materyal bir tanım: eğer egemenlik herhangi bir şey ise, bir haktır güç ya da yetenek değildir. İnsanın her şeye gücünün yetmesi ne demektir?
- 2 "Keyfimize göre..." anlamına gelen ve eskiden Kralların kullandığı İngilizce bir deyim.

vatandaşını peygamber olarak, sosyal sözleşmeyi Kur'an olarak kabul ettiler.

Yeni yasa koyucuların bütün ifadelerinde önyargı ve peşin hükümlülük açıktır. Millet bir çok dışlanma ve imtiyazdan dolayı acı çekmişti; temsilciler şu deklarasyonu bildirdiler: Doğası gereği kanun önünde bütün insanlar eşittir; muğlak ve gereksiz bir deklarasyon. Doğası gereği insanlar eşittir: bu onların beden, güzellik, yetenekler ve değer açısından eşit oldukları anlamına mı geliyor? Hayır; o zaman politik ve sivil eşitliği kastetmişlerdi. Öyleyse şunu demek yeterli olurdu: *Bütün insanlar kanun önünde eşittir.*

Kanun önünde eşitlik nedir? Ne 1790 ne 1793 anayasası, ne verilen sözleşme ne de kabul edilen sözleşme onu kesin bir şekilde tanımlamamıştır. Hepsi hakların eşitliğinin gölgesi ile dahi uyumlu olmayan talihte ve toplumsal konumda eşitsizliği ima ederler. Bu açıdan bütün anayasalarımızın popüler isteklerin sadık ifadeleri olduğu söylenebilir: bunu kanıtlayacağım.

Önceden insanlar sivil ve askeri görevlerden dışta bırakılmışlardı; aşağıdaki gösterişli madde Hakların Deklarasyonu'na eklendiğinde hayretle karşılanmıştı: "Bütün vatandaşlar eşit şekilde devlette çalışmak için hak sahibidir; özgür milletler memur seçerken değerler ve yetenekler dışında bir nitelik aramazlar."

Bu kadar güzel bir fikri kesinlikle beğenmeleri gerekirdi: bir parça saçmalık hoşlarına gitti. Neden! Egemen insanlar, yamacılar, reformistler devlet dairelerinde, açıkça konuşmak gerekirse, sadece finansal ilerlemeye dair fırsatlar görüyorlar. Onları bir kar kaynağı olarak gördüğü için, vatandaşların uygunluğunu karara bağlamaktadır. Eğer kazanılacak bir şey yoksa bu tedbirin ne faydası olabilir? Astronomlara ya da coğrafyacılar pilot olmalarını ya da kekemelere tiyatrodaki ve operada oynamayı yasaklamayı emretmeyi kimse düşünmez. Millet hala kralların taklidini yapıyordu: onlar gibi, arkadaşlarını ve yağcılarını karlı pozisyonlarla ödüllendirmeyi arzu ediyordu. Maalesef- ve bu son

özellik benzerliği tamamlıyor - halk canlıların listesini kontrol etmedi; bu onun faillerinin ve temsilcilerinin elindeydi. Onlar, diğer taraftan, zarif hükümdarlarının arzusunu engellemek için dikkat ettiler.

Hakların Deklarasyonu'nun, 1814 ve 1830 sözleşmelerinde tutulan, ahlakça yükselten bu maddesi, birkaç çeşit sivil eşitsizliği, yani kanun önünde eşitsizliği; durumun eşitsizliğini ima eder. Çünkü devlet görevi sadece getirdiği itibar ve gelir, varlık eşitsizliği için istenir; eğer malı eşitlemek için arzu edilseydi, devlet görevi bir vazife olarak görülürdü, ödül olarak değil; imtiyazın eşitsizliği konusunda kanunun yetenekler ve değerler derken ne kastettiği belli değil. İmparatorluk altında, değer ve yetenek sadece askeri cesaret ve imparatora bağlılıktan oluşuyordu; bu, Napolyon kendi asil sınıfını yaratarak onu atalarla bağlamaya çalıştığı zaman gösterilmişti. Bugün, 200 Frank'a kadar vergi ödeyen adam faziletli; yetenekli adam dürüst yankesici: bunun gibi gerçekler önemsiz karşılanır.

İnsanlar sonunda mülkiyeti yasallaştırdılar. Tanrı affetsin, ne yaptıklarını bilmiyorlardı. 50 yıl boyunca, sefil hatalarının cezasını çektiler. Ancak nasıl oldu da, insanların sesi vicdanı şaşmayan Tanrı'nın sesi haline geldi - nasıl insanlar hata yaptılar? Özgürlük ve eşitlik ararken nasıl oldu da imtiyaz ve köleliğe geri döndüler? Her zaman eski rejimi taklit ederek.

Eskiden, asiller ve ruhban sınıfı Devletin masraflarına yalnızca gönüllü yardım ve karşılıksız hediyelerle katkıda bulunuyordu; mülkleri borç karşılığında bile alınamıyordu -vergi yükü ve yasalarla ezilen avam ise, kralın vergi toplayıcıları ve asiller ve ruhbanlar tarafından devamlı eziyet görüyordu.

Satılmaz mülkü olanlar ne vasiyet bırakabiliyorlardı ne de miras yoluyla mülk alabiliyorlardı; erişim hakkı yolu ile hizmetleri ve çocukları efendilerine ait olan hayvanlar gibi davranılıyorlardı. İnsanlar mülkiyet şartlarının herkes için aynı olmasını istediler; herkesin özgürce kendi mülkünden, gelirinden, emeğinin

ve çabalarının meyvesinden yararlanması ve onları kullanması gerektiğini düşündüler.

Mülkiyeti insanlar icat etmedi; ancak onunla ilgili asiller ve rahiplerle aynı imtiyazlara sahip olmadıkları için, bu hakkın herkes tarafından aynı şartlar altında uygulanması gerektiğine karar verdiler. Mülkiyetin daha çirkin türleri -tüzük işleri, satılmaz mülk, ustalık ve devlet görevinden dışlanma- ortadan kalktı; yararlanma şartları düzenlendi: prensip hala aynı kaldı. Hakkın düzenlenmesinde gelişme oldu ancak devrim olmadı.

O zaman, 1789 ve 1830 hareketleri tarafından arka arkaya kurulan, modern toplumun üç temel ilkesi şunlar: 1- İnsan iradesinin egemenliği; kısacası despotluk. 2- Varlıkta ve rütbede eşitsizlik. 3- Mülkiyet -egemenlerin asillerin ve mülk sahiplerinin koruyucu meleştiği olarak başvuru ADALET'in üstünde; tüm toplumun genel, ilkel, kategorik kanunu olan ADALET.

İnsanların durumuna pozisyonuna ve ilişkilerine göre çeşitli formlar varsayarak; despotizm, sivil eşitsizlik ve mülkiyet fikirlerinin adaletin ilkel nosyonu ile uyum içinde olup olmadığını ve mecburen onu takip edip etmediğini ya da farklı şeylerin karmaşasının, fikirlerin ölümcül bir birleşiminin, meşru olmayan bir sonucu olup olmadıklarını belirlemeliyiz. Adalet özellikle yönetim, insanların durumu ve şeylerin sahipliği konularıyla ilgilendiği için, evrensel fikirlere ve insan zihninin gelişimine bakarak, hangi şartlar altında yönetimin, vatandaşların şartlarının ve şeylerin sahipliğinin adil olduğunu belirlemeliyiz; ondan sonra bu şartları karşılamayan her şeyi silince, sonuç bize meşru yönetimin ne olduğunu, vatandaşların meşru şartlarının neler olduğunu ve şeylerin meşru sahipliğinin ve son olarak, analizin son neticesi, adaletin ne olduğunu hemen anlatacak.

İnsanın insan üzerinde otoritesi adil midir?

Herkes şöyle cevap veriyor: "Hayır; insanın otoritesi yalnızca kanunun otoritesidir ki bu adalet ve hakikat olmalıdır." İlkin ya-

sayı yapmak için hakikati ve adaleti keşfetmekten ve ikinci olarak o yasanın uygulanmasında denetleme yapmaktan oluşan yönetim içinde özel hayat hiçbir anlam ifade etmez. Yönetimimizin anayasal yapısı bu şartları sağlayıp sağlamadığını, mesela bakanlığın taleplerinin yasanın ilan edilmesinde ve yorumlanmasında bir etkisi olup olmadığını, ya da vekillerimizin tartışmalarında rakamların gücünden çok argümanlara göre mi galip gelip gelmediklerini araştırarak değilim: benim için yeterli olan iyi yönetim tanımımın doğru olmasına izin verilmesi. Bu düşünce kesindir. Ancak Doğulu milletler için egemenlerinin despotizminden daha adil bir şey görünmediğini; eski uygarlıklar ve filozoflarının düşünceleriyle birlikte köleliğin adil olduğunu; ortaçağlarda soyluların, rahiplerin ve piskoposların köle bulundurmaya meşru gördüklerini; 14. Louis'nin "Devlet! Devlet benim!" dediğinde haklı olduğunu düşündüğünü; Napolyon'un devlet kendi iradesine karşı geldiğinde bunu suç saydığını görüyoruz. Yani, yönetim ve egemenliğe uygulanan adalet düşüncesi her zaman bugün olduğu gibi değildir; bugünkü durumuna varana dek kendini farklı derecelerde geliştirdi ve biçimlendirmeye devam etti. Fakat son aşamasına ulaşmış mıdır? Öyle düşünmüyorum: yalnızca, aşılması gereken son engel daha önce hiç dokunmadığımız mülkiyet kurumundan yükseldiği için, yönetimde reformu ve devrimi tamamlamayı sonuçlandırmak adına, bu kuruma saldırmalıyız.

Siyasi ve sivil eşitsizlik adil midir?

Bazıları evet diyor, bazıları hayır. Öncelikle şöyle karşılık verebilirim, insanlar doğumun ve sosyal sınıfın bütün ayrıcalıklarını yaktıklarında, bütün ihtimaller içinde bu onların avantajına olduğundan bunu yaptılar; o halde neden servetin ayrıcalıklarını, rütbenin ve ırkın ayrıcalıklarından daha fazla savunsunlar? Çünkü, diyorlar ki, siyasi eşitsizlik mülkiyetin bir sonucudur; ve mülkiyet olmadan toplum imkansızdır: böylece problem sadece bir mülkiyet problemi olarak beliriyor. İkinci olarak, şu mülahazayla kendimi rahatlatırım: Eğer siyasi eşitliğin keyfini sürmek

istiyorsanız, mülkiyeti yok edin; aksi halde, neden şikayet ediyorsunuz?

Mülkiyet adil midir?

Herkes tereddüt etmeden cevap veriyor: “Evet, mülkiyet adildir.” Herkes diyor, çünkü bugüne kadar kendi sözlerinin anlamını derinlemesine anlayan hiç kimse hayır cevabı vermedi. Böyle bir soruya anlayışlı bir biçimde yanıt vermek kolay bir şey olmadığı için; yalnızca zaman ve deneyim bir cevap temin edebilir. Şimdi, bu cevap verildi; onu anlamak bize kalmış. Ben bunu kanıtlamaya girişiyorum.

İspatın geliştirilmesinde aşağıdaki sırayı takip edeceğiz:

I. Katiyen münakaşa etmeyiz, kimseyi yalanlamayız, hiçbir şeyi inkar etmeyiz; mülkiyet yanlış olduğu öne sürülen bütün argümanları kabul ederiz ve kendimizi onun ilkesini araştırmaya hasrederiz, ta ki böylece bu ilke dürüstçe mülkiyet tarafından öne sürülmüş mü değil mi öğrenebiliriz. Aslında, mülkiyet, adalet temeli dışında savunulabilir bir temele sahip olmadığından, adaletin fikri ya da en azından niyeti, mecburen mülkiyeti savunmak için geliştirilen her argümanın altında yatmak durumundadır ve öte yandan mülkiyet hakkı sadece hisler tarafından takdir edilen şeyler üzerinde uygulandığı için, adalet, gizlice kendini nesneleştirerek, tabiri caizse, cebirsel bir formül biçimini almalıdır. Bu araştırma metoduyla, yakında göreceğiz ki mülkiyet lehine icat edilen her argüman, her ne olursa olsun, her zaman ve mecburen eşitliğe çıkmaktadır; bu da mülkiyetin reddedilmesidir.

İlk kısım iki bölümü kapsamaktadır: ilki çalışmanın devam ettirilmesi, haklarımızın kaynağı; diğeri, mülkiyet ve sosyal eşitsizliğin sebepleri olarak görülen emek ve yetenek.

Bu bölümlerin ilki çalışma hakkının mülkiyeti men ettiğini ispatlayacaktır; ikincisi de emek hakkının onu yok ettiğidir.

II. Mülkiyet, o zaman, mecburen yalnızca eşitlikle bağlantılı olarak düşünüldü, mantığın gerekliliklerine rağmen, eşitliğin neden var olmadığını ortaya çıkarmak için öyle kaldı. Bu yeni araş-

tırma da ayrıca, iki bölümü içermektedir: ilkinde, mülkiyet olgusunun kendisini gözönünde tutarak, bu olgu gerçek mi, var mı, mümkün mü araştırıyoruz; bir çelişkiyi ima etmesi durumunda, toplumun bu iki zıt yapısı, eşitlik ve eşitsizlik, birlikte mümkün müydü? O zaman, tuhaf bir biçimde, mülkiyetin kendini aslında kazara ispat etmiş olabileceğini keşfederiz; fakat bu, kurumsal ve ilkesel olarak, matematiksel anlamda imkansızdır. Böylece, okulun ilk söylevi – *ab actu ad posse valet consecutio*: fiili olandan mümkün olana çıkarım iyidir – mülkiyet bahis mevzu olduğunda, yalanlanmıştır.

Son olarak, son bölümde, psikolojiyi yardıma çağırarak ve insanın doğasını baştan aşağıya irdeleyerek, adalet ilkesini – onun formülünü ve karakterini – açığa çıkarmalıyız; toplumun organik yasasını açık bir şekilde ortaya koymalıyız; mülkiyetin orijinini, kurulmasının sebeplerini, uzun hayatını ve yaklaşan ölümünü açıklamalıyız; tanımlayıcı bir biçimde onun kimliğini hırsızlıkla belirlemeliyiz. Ve bu üç önyargının – insanın egemenliği, şartların eşitsizliği ve mülkiyet – bir ve aynı olduğunu; birbiri yerine alınabileceğini ve karşılıklı olarak değiştirilebilir olduğunu gösterdikten sonra, oradan, çelişki ilkesine göre, yönetimin ve hakkın temeline çıkarım yapmakta sıkıntı çekmeyiz. Orada araştırmamız, gelecekteki işlerde devam etme hakkını koruyarak, sonlanacaktır.

Dikkatimizi meşgul eden konunun önemi bütün zihinler tarafından haklı bulunmaktadır.

“Mülkiyet,” der M. Hannequin, “sivil toplumun yaratıcı ve muhafazakar ilkesidir. Mülkiyet şu temel kurumlardan, yakında sunulamayacak yeni teorilerden birisidir; unutulmamalı ve politika yazarı ve devlet adamı bilmelidir ki, mülkiyet sosyal düzenin bir ilkesi mi yoksa sonucu mudur, bir sebep mi yoksa etki olarak mı ele alınmalı sorusunun cevabı tamamen ahlaka ve sonuç olarak tamamen insan kurumlarının otoritesine dayanmaktadır.”

Bu sözler umut ve inancın adamlarına bir meydan okumadır; fakat eşitlik mücadelesi soylu bir mücadele olsa da, henüz kim-

se mülkiyetin savunucuları tarafından düelloya davet için atılan eldiveni yerden almadı; hiç kimse mücadeleye girmeye yetecek kadar cesaretli değildi. Mülkiyet tarafından kontrol edilen kibirli hukuk biliminin suni öğrenimi ve politik ekonominin absürt aforizmaları en cömert zihinleri karıştırdı; özgürlüğün ve halkın çıkarlarının en etkili dostları arasında eşitliğin bir kuruntu olduğu bir çeşit şifredir! Çok sayıda yanlış teoriler ve anlamsız analogiler, normalde keskin fakat bilinçsizce popüler önyargılardan kontrol edilen zihinleri etkiliyor. Eşitlik her gün ilerliyor – *fit aequalitas*. Özgürlüğün askerleri, zafer saatinde bayraklarımızı mı bırakmalıyız?

Eşitliğin bir savunucusu olarak, keskinlik ve öfke olmadan; bir filozofa dönüşmenin bağımsızlığı ve özgür bir insanın cesaret ve metanetiyle konuşmalıyım. Acaba, bu çok mühim mücadelede içimi dolduran ışığı bütün kalplere taşıyabilir miyim ve argümanımın başarısıyla, eşitliğin kılıçla fethedilemediğini ancak belki kalemle fethedebileceğini gösterebilir miyim!

BÖLÜM 2.

- DOĞAL BİR HAK OLARAK DÜŞÜNÜLEN MÜLKİYET.—MÜLKİYETİN ETKİLİ TEMELLERİ OLARAK MESLEK VE MEDENİ KANUN.

Tanımlar.

Roma hukuku mülkiyeti, kanun sınırları içerisinde, kendine ait olanı kullanma ve suistimal etme hakkı olarak tanımlamıştır *-jus utendi et abutendi re sua, guatemus juris ratio patitur*. Suistimal etme kelimesini, mantıksız ve ahlaksız suistimale değil, sadece mutlak alana işaret ettiği gerekçesi ile meşrulaştırmaya teşebbüs edilmiştir.

Anlamsız bir ayırım! Mülkiyet için bahane olarak icat edilmiş ve ne engelleyebildiği ne de bastırabildiği sahipliğin taşkınlığına karşı güçsüz. Mülk sahibi, eğer tercih ederse, ürünlerinin ayakaltında çürümesine müsaade edebilir; tarlasına tuz ekebilir; ineklerini kumun üzerinde sağabilir; bağını bir çöle dönüştürebilir ve sebze bahçesini park olarak kullanabilir: bu şeyler suistimal etmeye girer mi, girmez mi? Mülkiyet meselesinde, kullanmak ve suistimal etmek ister istemez birbirinden ayırt edilemez.

93 Anayasasına giriş olarak yayımlanan, İnsan Hakları Deklarasyonuna göre, mülkiyet “birinin eşyalarının, gelirinin, eme-

ğinin ve çabalarının meyvesinden istediği şekilde faydalanma ve onları istediği şekilde kullanma hakkıdır.”

Napolyon yasası, madde 544: “Mülkiyet, kanunlar ve yönetmelikler tarafından önceden belirlenen limitleri aşmadığımız sürece, şeylerden en mutlak biçimde faydalanma ve tasarruf etme hakkıdır,” der.

Bu iki tanım Roma kanununda yazandan farklı değildir: hepsi mülk sahibine bir şey üzerinde mutlak bir hak verir ve kod tarafından empoze edilen kısıtlamaya gelince, - *kanunlar ve yönetmelikler tarafından önceden belirlenen limitleri aşmadığımız sürece* - onun amacı mülkiyeti kısıtlamak değildir, bir mülk sahibinin alanının diğeri ile çatışmasını engellemektir. Bu, prensibin kısıtlanması değil onaylanmasıdır.

Farklı çeşit mülkiyetler vardır: 1- Saf ve basit mülkiyet, bir şey üzerindeki baskın ve beylik güç; ya da, adlandırıldığı şekliyle, çıplak mülkiyet. 2- *Sahiplik*. “Sahiplik”, der Duranton, “gerçek durum meselesidir, hak meselesi değil.” Toullier: “Mülkiyet bir haktır, yasal güçtür; sahiplik bir durumdur”. Kiracı, çiftçi, *commandité*, intifa hakkı olanlar mutasarrıflardır; kullanım için izin ve ödünç veren sahipler, intifa hakkı olan kişinin ölümü ile temellük edecek olan varisler mülk sahipleridir. Eğer karşılaştırmaya cüret edecek olursam: sevgili mutasarrıftır, koca mülk sahibidir.

Mülkiyetin bu iki tanımı- mülkiyet ve tasarruf - ilerdeki mevzuları kavramak için yüksek öneme sahiptir ve çok iyi anlaşılmalıdır.

Tasarruf ve mülkiyet arasındaki ayırmadan iki çeşit hak doğar: *jus in re*, bir şeyin içindeki hak, elde ettiğim mülkiyeti herhangi birilerinde bulduğumda tekrar o hak yoluyla geri isteyebilirim ve *jus ad rem*, bir şeye doğru olan, mülk sahibi olma talebini veren hak. Bu nedenle, partnerlerin birbirleri ile evlenme hakkı *jus in re*; nişanlanmış olanlar için ise sadece *jus ad rem* olur. İlkinde tasarruf ve mülkiyet birleşmiştir; ikincisi sadece çıplak

mülkiyete girer. Benim için, Doğanın ve kendi işimin ürünlerinin tasarrufunda hak sahibi bir çalışan olarak - ve işçi olduğum için hiçbirinden faydalanmayan biri olarak - *jus ad rem* sebebiyle *jus in re'* ye katılma talep ediyorum.

Jus in re ve *jus ad rem* arasındaki ayrım, tümü onların geniş sınırları içerisine dahil edilmiş içtihat biliminin gerçek kategorileri olan *possessoire* and *petitoire* arasındaki meşhur ayrımın temelidir. *Petitoire* mülkiyete dair her şeye, *possessoire* mülkiyetle ilişkili olan şeylere karşılık gelir. Mülkiyete karşı bu metni yazarak, evrensel topluma karşı bir *action petitoire* sunmuş oluyorum. Bugün elinde bulunmayanların elinde bulunanlarla aynı unvan altında mülk sahibi olduklarını kanıtlıyorum; ancak oradan mülkün herkes tarafından paylaşılması gerektiği çıkarımını yapmak yerine, genel güvenlik adına, tamamen kaldırılmasını talep ediyorum.

Eğer davamı kazanmayı başaramazsam, geriye bizim için (işçi sınıfı ve kendim) boğazlarımızı kesmekten başka hiçbir şey kalmaz: milletlerin adaletinden daha fazla bir şey bekleyemeyiz; çünkü prosedür kodunun (madde 26) enerjik tarzı ile bize anlattığı üzere, *mülkiyet hakkını tanıma davasında davası düşen davacı zilyetlik davası açmaktan mahrum bırakılmıştır*. Aksine, eğer kazanırsam, o zaman, mülkiyet ile mahrum bırakıldığımız varlıktan istifade etmenin yeniden sağlanması için zilyetlik davası başlatmalıyız. Umuyorum o kadar aşırılığa zorlanmayız; ancak, bu yol aynı prosedür kodu tarafından yasaklandığı için bu iki dava hemen yürütülemez. Sorunun kalbine inmeden önce, birkaç ön görüş belirtmek faydasız olmaz.

1. Doğal Bir Hak Olarak Mülkiyet

İnsan Hakları Deklarasyonu mülkiyeti insanların doğal ve devredilemez haklarının listesine koydu, dördü: özgürlük, eşitlik, mülkiyet, güvenlik. 93'ün kanun yapıcıları bu listeyi oluşturur-

ken hangi kuralı takip ettiler? Hiç. Prensipleri ortaya koydular, aynı egemenlik ve kanunları tartıştıkları gibi; genel bir bakış açısıyla ve kendi fikirlerine göre. Her şeyi kendi kör yöntemlerince yaptılar. Toullier'e inanabilirsek: "Mutlak haklar üçe indirgenbilir: *güvenlik, özgürlük, mülkiyet.*" Eşitlik, Rennes profesörü tarafından çıkarılmıştır; neden? Özgürlük onu ima ettiği için mi, yoksa mülkiyeti yasakladığı için mi? Bu noktada "Droit Civil Expliqué" nin yazarı sessiz; mevzunun tartışılıyor olduğu bile aklına gelmemiş.

Yine de, eğer bu üç ya da dört hakkı birbiri ile karşılaştırırsak, mülkiyetin diğerlerine hiçbir şekilde benzemediğini; vatandaşların çoğunluğu için sadece potansiyel olarak antrenmanı olmayan keşfedilmemiş bir kuvvet gibi var olduğunu; ondan istifade eden diğerleri için doğal hak fikri ile uyum içinde olmayan belirli işlemlere ve düzeltmelere karşı hassas olduğunu; uygulamada hükümetlerin, mahkemelerin ve kanunların ona saygı duymadığını ve son olarak herkesin spontan olarak tek bir sesle onu asılsız gördüğünü anlarız.

Özgürlük dokunulmazdır. Özgürlüğümü ne satabilirim ne de devredebilirim; özgürlüğün devredilmesi ya da askıya alınmasını belirten her sözleşme ve kontratın her şartı hükümsüzdür: köleler özgürlük toprağına ayak bastığı anda özgür olurlar. Toplum bir caniyi yakalasa ve özgürlüğünden mahrum bıraksa, orada meşru bir savunma sözkonusudur: her kim sosyal sözleşmeyi bir suç işleyerek ihlal ederse kendisini halk düşmanı ilan etmiş olur: başkalarının özgürlüğüne saldırarak, onları kendi özgürlüğünü almaya zorlar. Özgürlük insanın asıl halidir; özgürlüğü reddetmek insanın doğasını reddetmektir: bundan sonra insanın yaptıklarını nasıl gerçekleştirebiliriz? Aynı şekilde, kanun önünde eşitlik ne engellenebilir ne dışta bırakılabilir.

Bütün Fransızlar eşit şekilde devlet görevi için uygundur: sonuç olarak bu eşitliği var olması durumunda, şartla ve aile birçok durumda seçim üzerinde etkili değildir. En fakir vatandaş

mahkemelerde en yüksek konumda olan birine karşı kazanabilir. Milyoner Ahab Naboth bağlarında bir şato inşa etmiş olsun: şartlara göre, milyonlara mal olacak olsa da, mahkemenin şatonun yıkımını emretme, yoldan geçenlere bağı eski haline geri döndürmeye zorlama ve zararı ödeme gücü olacaktır. Kanun meşru yollardan elde edilmiş bütün mülkiyetin değerine bakmaksızın ve insanlara saygı duymaksızın, bozulmamış halde tutulmasını arzu eder.

Doğru, belli politik hakların uygulanması için sözleşme, servet ve kapasitede bir takım şartlar talep eder; ancak bütün politika yazarları bilir ki kanun yapıcıların niyeti bir imtiyaz kurmak değil, güvenlik önlemi almaktır. Kanun tarafından belirlenen şartlara uyulduğunu varsayalım, her vatandaş bir seçmen olabilir ve her seçmen hak kazanabilir. Bir kez elde edilince hak herkes için aynıdır; kanun insanları ya da oyları karşılaştırmaz. Bu sistem en iyisi mi diye sormuyorum; sözleşmenin ve herkesin fikrine göre kanun önünde eşitliğin mutlak olması ve özgürlük gibi taviz kabul etmemesi yeterli.

Güvenlik hakkı için de aynı şey geçerli. Toplum üyelerine yetersiz bir koruma, sahte bir savunma sunar; nasıl ki onlar kendilerini ona bağlıyorlarsa, o da kendini onlara bağlıyor. Onlara şöyle demiyor: “Benim için bir maliyeti olmazsa sizi koruyacağım. Benim için bir risk olmazsa sizi koruyacağım.” Şöyle diyor, “Sizi herkese karşı koruyacağım; sizi koruyup intikamınızı alacağım, ya da kendimi yok edeceğim.” Devletin tüm gücü her bir vatandaşın hizmetindedir; onları bağlayan zorunluluk mutlaktır.

Mülkiyete gelince ne kadar farklı! Herkes tarafından tapılır, kimse tarafından kabullenilmez: kurallar, değerler, gelenekler, kamu vicdanı ve kişisel vicdan, hepsi onun ölümünün ve tahrip olmasının komplosunu kurarlar.

Desteklemesi gereken orduları, yapması gereken işleri ve maaş ödemesi gereken memurları olan yönetimin masraflarını karşılamak için, vergilere ihtiyaç vardır. Haydi, hep birlikte bu

masraflara katkıda bulunalım: daha adil ne olabilir. Ama neden zenginler fakirlerden daha fazla ödüyor? Bu adildir derler, çünkü onlar daha fazla şeye sahipler. Bu tarz bir adaletin benim idrakimin ötesinde olduğunu itiraf ediyorum.

Vergiler neden ödenir? Doğal haklarının uygulanmasında herkesi korumak - özgürlük, eşitlik, güvenlik ve mülkiyet; devlette düzeni devam ettirmek; halkı faydalı ve hoş konforlarla donatmak için.

Şimdi, zengin adamın hayatını ve özgürlüğünü savunmak fakir adaminkini korumaktan daha mı maliyetli? Saldırı, kıtlık ya da salgın döneminde kim daha fazla zarara sebebiyet verir -devletin yardımı olmadan kötülükten kaçan büyük mülk sahibi mi, ya da kulübesinde tehlikeye karşı korunmasız oturan işçi mi?

Kamu düzeni değerli vatandaş tarafından mı, yoksa esnaf ve günlük işçi tarafından mı daha çok tehlike altındadır? Neden, polis işi olmayan birkaç yüz işçiden, iki yüz bin seçmenden korktuğundan daha çok korkar?

Büyük geliri olan adam, milli festivalleri, temiz sokakları, güzel anıtları fakir adamdan daha mı büyük bir hevesle takdir ediyor? Neden, kendi kır konutunu bütün popüler zevklere tercih ediyor ve eğlenmek istediğinde yağlı bir direk beklemiyor!

İki şeyden birisi doğru: ya oransal vergi daha büyük vergi ödeyicilerine daha iyi güvenlik sunuyor, ya da bu yanlış. Çünkü eğer mülkiyet doğal bir hak ise, 93 Deklarasyonu'nun ilan ettiği gibi, bu haktan dolayı bana ait olan her şey benim şahsım kadar kutsaldır; o benim kanımdır, benim hayatımdır, kendimdir: her kim ona dokunursa gözbebeğimi rencide eder. Benim yüz bin frank gelirim Fransız işçi kızın günlük yetmiş beş kuruşu kadar dokunulmaz; onun tavan arası benim apartman dairelerimden daha kutsal değil. Vergi, güç, büyüklük ya da yeteneğe göre toplanmaz: artık mülkiyete göre de toplanmamalıdır.

Eğer, o zaman, devlet benden daha fazla alıyorsa, bana karşılık olarak daha fazla vermesi ya da hakların eşitliğinden bah-

setmeyi bırakması gerekir; yoksa diğer türlü, toplum mülkiyeti korumak için değil ona zarar vermek için kurulmuş olur. Devlet, oransal vergi yoluyla, soyguncuların başı haline gelir; Devlet, sistemli yağmanın örneğini oluşturur; Devlet, profesyonel kiskançlık güdülerini öldüren, melun güruh olan bu iğrenç eşkıyaların başında yargı barosuna getirilmelidir.

Ancak, mahkemelerin ve polis güçlerinin bu ayak takımını engellemek için kurulduğunu; hükümetin sigortalama yapmadığı için, tam olarak sigorta kurumu değil, kin ve bastırma kuruluşu olduğunu söylüyorlar. Bu kuruluşun kopardığı prim, vergi, mülkiyetle orantılı olarak, yani her mülkiyet parçasının yönetim tarafından ödenen intikamcı ve baskılayıcıları içine soktuğu bela ile orantılı olarak bölünür.

Bu mülkiyetin mutlak ve devredilemez hakkı dışında her anlama gelir. Bu sistem altında fakir ve zengin birbiriyle savaşa girer. Peki, savaşın amacı nedir? Mülkiyet. Böylece mülkiyet, mecburen mülkiyet üzerine savaşa eşlik eder. Zenginin özgürlüğü ve güvenliği fakirin özgürlüğü ve güvenliğinden dolayı sıkıntıya girmez; tersine, karşılıklı birbirini güçlendirir ve devamlılığını sağlarlar. Tam aksine, zengin adamın mülkiyet hakkı, fakir adamın mülkiyet arzusunun karşı devamlı olarak savunulmalıdır. Ne büyük çelişki! İngiltere’de fakirlere yardım vergisi var: benim bu vergiyi ödememi istiyorlar. Ancak benim doğal ve devrolunamaz mülkiyet hakkım ile on milyon sefil insanın çektiği açlık arasında ne ilişki var? Din bize yoldaşlarımıza yardımcı olmayı emrettiğinde, kanun adına değil, hayırseverlik adına konuşmaktadır. Bana Hristiyan ahlakı tarafından empoze edilen ihsan zorunluluğu, herhangi bir fakir evin ya da insanın çıkarı için bana politik bir vergi olarak empoze edilemez. Uygun gördüğüm zaman, başkalarının acıları, filozofların bahsettiği ve benim inanmadığım o sempatiyi içimde uyandırırsa sadaka veririm: onlara boyun eğmeye zorlanmayacağım. Kimse bu emre uymaktan daha fazlasını yapmaya zorlanamaz: *Kendi hakların uygulanırken başkalarının haklarına tecavüz*

etme; özgürlüğün tam tanımı olan bir emir. Şimdi benim eşyalarım bana ait; kimse onlar üzerinde hak iddia edemez: üçüncü teolojik değer günün düzenine göre yerleştirilmesine karşı çıkıyorum.

Fransa'da herkes bonoların yüzde beşinin çevrilmesini talep ediyor; dolayısıyla mülkiyetin bir türünün tamamen feda edilmesini talep ediyorlar. Eğer kamu ihtiyacı bunu gerektirirse, bunu yapmaya hakları var; ancak sözleşmenin garanti ettiği adil tazminat nerede? Ortada hiç olmadığı gibi, bu tazminat mümkün bile değil; çünkü eğer tazminat feda edilen mülkiyete eş değer olsaydı, dönüşüm faydasız olurdu. Devlet bugün, Calais şehrinin Edward III tarafından kuşatıldığında ileri gelen eşrafına aldığı pozisyonun aynısını senet sahiplerine karşı alıyor. İngiliz fatihi, kendileriyle ne isterse onu yapacağı en önde gelen vatandaşlarını teslim ettiği takdirde, halkını korumaya rıza gösterdi. Eustache ve diğer birkaçı kendilerini teklif ettiler; onların asaletindendi ve bizim bakanlarımız da onların örneğini senet sahiplerine tavsiye etmeliler. Ancak şehrin onları teslim etme hakkı var mıydı? Kesinlikle hayır. Güvenlik hakkı mutlakdır; ülke hiç kimseyi kendini feda etmeye zorlayamaz. Düşman menzilinde nöbet tutan asker de bunun dışında değildir. Her nerede bir vatandaş nöbet tutuyorsa, ülke onunla nöbet tutar: bugün sıra birindedir, yarın diğerinde. Tehlike ve adanma sıradan hale gelince, kaçmak babanın katledilmesidir. Kimsenin tehlikeden kaçma hakkı yoktur; kimse günah keçisi görevi göremez. Caiaphas'ın şiarı, - bir insanın devleti için ölmesi haktır - sosyal yozlaşmanın iki aşırı ucunun, ayak takımının ve tiranlarıdır.

Bütün daimi yıllık ödeneklerin aslında kurtarılabilir olduğu söylenir. Sivil yasanın bu şiarı, devlete uygulandığında, emek ve varlığın doğal eşitliğine dönmek isteyenler için iyidir; ancak, mülk sahibinin bakış açısından ve dönüşümcülerin ağzından o müflislerin dilidir. Devlet sadece borç alan değildir, mülkiyetin garantörü ve koruyucusudur; güvenliğin en iyisini sağlayarak, en ihlal edilemez mülkü temin eder. Nasıl, o zaman, kendisine

güvenen alacaklılarının ellerini zorla açabilir ve onlarla kamu düzeninden ve mülkiyetin güvenliğinden konuşabilir? Böyle bir durumda olan Devlet, kendi borcunu ödeyen bir borçlu değildir; hissedarlarını tuzağa çeken bir anonim şirkettir ve oradan, gerçek sözüne zıt olarak, anapara üzerinden yüzde yirmi, otuz, ya da kırk faiz koparır.

Hepsi bu değil. Devlet, toplumun bir yasası ile umumi hukuk altında toplanan vatandaşların üniversitesidir. Bu yasa mülkiyete sahip olan herkesi korur; birinin arsasını, diğerinin bağıını, bir üçüncüsünün kiralarnını ve gerçek emlak almış olma ihtimali olup, hazineden yardım istemeyi tercih etmiş tahvil sahibinin, bonolarını garanti altına alır. Devlet, denk bir arsanın bir dönümünü ya da bir bağın köşesini feda etmeden bir talepte bulunamaz; yine de kiralarnı daha aza indirebilir: Neden Devletin bonoların faizini azaltma hakkı olsun? Bu hak, eğer tahvil sahipleri fonlarını eşit avantajı olacak bir yere yatıramazlarsa ve dönüşümün sebebi olan, yani, daha iyi avantaj ödünç alma gücü Devletle olduğu için, yatıracak bir yer bulduğu Devletle sınırlanırsa? Bu yüzden, mülkiyet prensibine dayalı bir hükümet, sahiplerinin rızası olmadan yıllık ödenekleri amorti edemez. Cumhuriyete yatırılmış para diğer mülkiyetlere saygı duyulurken, dokunulma hakkı olmayan mülkiyettir; bozdurmaya zorlamak sosyal sözleşmeyi ihlal etmek ve tahvil sahiplerini yasa dışı ilan etmektir.

Tahvillerin dönüşümüne dair tüm çelişki sonunda şuna indirgenebilir:

Soru. Bu sadece, 100 frank ya da daha az olan bonolarından bir gelir elde eden 45 bin ailenin sefaletini azaltmak için midir?

Cevap. 7 ya da 8 milyon vergi ödeyenini üç frank ödemeleri gerekirken beş frank ödemeye mecbur bırakmak için mi? İlk etapta, cevabın gerçekte bir cevap olmadığı açık; ancak yanlış daha görünür yapmak için şu şekilde değiştirelim bunu: Bu düşmana yüz kafa teslim edip onları kurtarabilecek iken sadece 100 bin adamın hayatını tehlikeye atmak için mi? Okuyucu karar versin!

Şu andaki sistemin savunucuları tarafından bu açık bir şekilde anlaşılmıştır. Ancak, buna rağmen, er ya da geç, dönüşüm etkilenecek ve mülkiyet ihlal edilecektir, çünkü başka bir yol mümkün değil; çünkü bir hak olmayan ancak hak olarak görülen mülkiyet, hakkıyla ölmeli; çünkü olayların gücü, vicdanın kanunları ve fiziksel ve matematiksel gereklilik sonunda zihinlerimizin illüzyonunu yok etmeli.

Özetlemek gerekirse: özgürlük mutlak bir haktır, çünkü madenin nüfuz edilemezliği ne ise özgürlük de insan için odur, varlığın olmazsa olmazıdır; eşitlik mutlak bir haktır, çünkü eşitlik olmadan toplum olmaz; güvenlik mutlak bir haktır, çünkü her insanın gözünde kendi özgürlüğü ve yaşamı bir başkasının kadar değerlidir. Bu üç hak mutlaklardır; yani, ne artmaya ne de azalmaya yatkındır; çünkü toplumda her ortak verdiği kadar alır, -yaşamda ve ölümden özgürlük için özgürlük, eşitlik için eşitlik, güvenlik için güvenlik, beden için beden, ruh için ruh.

Ancak mülkiyet, türetilmiş haliyle ve kanunun tanımlarına göre, toplumun dışında bir haktır; çünkü şu açıktır ki, eğer her birinin varlığı sosyal varlık olsaydı, hepsi için şartlar eşit olurdu ve şunu demek bir çelişki olurdu: *Mülkiyet insanın kendi arzusuna göre sosyal mülkiyetten tasarruf etmesidir.* O zaman eğer özgürlük, eşitlik ve güvenlik hatırına birleştiresek, mülkiyet hatırına birleşmedik; o zaman mülkiyet *doğal* bir hak ise, bu doğal hak sosyal değil, anti-sosyaldir. Mülkiyet ve toplum tamamen uzlaştırılmaz kurumlardır. İki mülk sahibini bir araya getirmek, zıt kutuplu iki mıknatısı birleştirmek kadar imkansız. Ya toplum ölmeli ya da mülkiyeti yok etmeli.

Eğer mülkiyet doğal, mutlak, satılamaz ve devrolunamaz bir hak ise, neden, bütün çağlarda, aslına dair bu kadar çok spekülasyon olmuştur? Çünkü bu onun ayırt edici özelliklerinden birisidir. Doğal bir hakkın kaynağı! Aman Tanrım! Özgürlük, güvenlik, eşitlik haklarının temelini her kim araştırdı ise? Onlar da bizim var olduğumuz aynı hakla var olurlar; bizimle doğarlar, bizimle yaşar ve ölürler. Aslında mülkiyette bu çok farklı. Kanuna göre,

mülkiyet mülk sahibi olmadan olabilir, öznesi olmayan bir nitelik gibi. Daha var olmamış insan için ve artık olmayacak seksenlikler için vardır. Ancak, sonsuz ve sınırsız olanın tadını çıkararak bu harika yeteneklere rağmen, mülkiyetin temelini asla bulamadılar; doktorlar hala katılmıyor. Sadece bir konuda uyum içindeler; yani, mülkiyet hakkının geçerliliğinin aslının gerçekliğine bağlı olması. Öz meselesini çözmeden neden hak konusunu kabullendiler?

Belli sınıflar mülkiyetin yapmacık başlıklarına ve büyüleyici belki de rezil tarihine dair araştırmadan hoşlanmıyorlar. Şu önergeye tutunmak istiyorlar: mülkiyet gerçektir; her zaman öyle olmuştur ve her zaman öyle olacaktır. Bu önerge ile alim Proudhon¹ mülkiyetin aslının faydasız bir soru olduğuna ilişkin “Kullanım Hakkı Üzerine İnceleme”sine başlamıştır. Eğer rahat şartlar içinde olan hemşerilerimin tamamı hayır! onu onaylamayacağım deseler, övgüye layık bir huzurun aşkından ilham aldığına inanarak, belki de bu doktrini onaylardım.

Mülkiyet hakkını ona dayandırıyormuş gibi yaptıkları başlıkların sayısı iki: iş ve emek. Onları arka arkaya bütün açılardan ve detaylı olarak inceleyeceğim ve okuyucuya şunu hatırlatayım, hangi otoriteye başvurursak, mülkiyetin adil ve mümkün olması için, durumu için mecburen eşitliğe sahip olması gerektiğini şüphesiz biçimde kanıtlayacağım.

2. Mülkiyete Başlık Olarak İş

Kanunun tartışıldığı Devlet Konseyinin o toplantılarında, mülkiyetin temeline ve prensibine dair anlaşmazlık çıkmamış olması dikkate şayan. 2. Kitabın 2. Cildinin mülkiyete ve göreve gelme hakkına dair bütün maddeleri muhalefet ya da değişiklik olmadan geçirildi.

---

1 Proudhon'un atıfta bulunduğu J. B. V. Proudhon'dur; seçkin bir Fransız hukuk adamı ve yazarın uzak akrabasıdır.

Hukukçularına diğer mevzularda çok sorun yaşatmış olan Bonaparte'in mülkiyetle ilgili söyleyeceği hiçbir şey yoktu. Buna şaşmayın: yaşamış en bencil ve inatçı insan olan bu adamın gözünde, nasıl otoriteye teslim olmak en kutsal vazife ise, mülkiyette hakların ilkidir.

İş hakkı ya da elinde bulundurma hakkı, bir şeyin gerçek, fiziksel, sahipliğinden kaynaklanır. Ben bir arazi parçasını işgal edersem; aksi kanıtlanana kadar, olasılık benim mülk sahibi olduğumdur. Böyle bir hakkın karşılıklı olmadığı sürece gerçekte meşru olamayacağını biliriz; hukukçular da o kadarını söyler.

Cicero yeryüzünü büyük bir tiyatroya benzetir: *Quemadmodum theatrum cum commune sit, recte tamen dici potest ejus esse eum locum quem quisque occupavit.*

Bu pasaj antik felsefenin mülkiyetin temeline dair söyleyeceği her şeyi anlatmaktadır.

Tiyatro, der Cicero, herkes içindir; ancak herkesin oturduğu yer *kendine aittir*; yani o yer *sahiplenilmiştir, ele geçirilmemiştir*. Bu karşılaştırma mülkiyeti ortadan kaldırır; dahası eşitliği ima eder. Ben bir tiyatrodan aynı anda pitte bir yer, locada bir yer ve galeride üçüncü bir yerde oturabilir miyim? Eğer Geryon gibi üç bedenim yoksa ya da büyücü Apollonius gibi aynı anda farklı yerlerde olamıyorsam hayır.

Cicero'ya göre, hiç kimse ihtiyacı olandan daha fazlasını hak etmez: onun meşhur özdeyişinin doğru yorumu budur - *suum quidque cujusque sit*, ona ait olan herkese tuhaf bir şekilde uygulanan bir özdeyiştir. Her birine ait olan şey her birinin sahip olduğu şey olmayabilir, ama her birinin sahip olma hakkı olan şeydir. Şimdi, neye sahip olmaya hakkımız vardır? Emegimiz ve tüketimimiz için gereken şeye; Cicero'nun yeryüzünü bir tiyatroya benzetmesi bunu kanıtlar. Buna göre, herkes istediği yere oturabilir, eğer yapabilirse onu güzelleştirip donatabilir; buna izin vardır; ancak kendisine hiçbir zaman onu bir diğerinden ayıran limiti aşmaya müsaade etmemelidir. Cicero'nun öğretisi direk

eşitliğe yol açar; çünkü kullanmak katışıksız müsamaha olunca, eğer müsamaha karşılıklı ise (ki başka türlü olamaz) mülkler de eşit olur.

Grotius tarihe dalar; ancak doğal olduğu söylenen bir hakkın Doğanın dışında bir yerde orijinini arayan nasıl bir mantıktır? Bu eskilerin metodudur: gerçek vardır, o zaman gereklidir, o zaman adildir, o zaman ondan önce gelenler de adildir. Yine de, buna bir bakalım.

“Temelde, her şey ortak ve bölünmemiştir; her şey herkesin mülkiyetiydi.” Daha ileri gitmeyelim. Grotius bize bu orijinal komünizmin hırs ve aç gözlülük sonucunda nasıl sonlandığını; nasıl altın çağından sonra demir çağının geldiğini vb. anlatır. Böylece, mülkiyet ilk olarak savaş ve fethe, sonra antlaşmalar ve sözleşmelere bağlı oldu. Ancak, orijinal komünizmin yaptığı gibi ya bu antlaşmalar ve sözleşmeler serveti eşit olarak dağıttı (barbarların aşına olduğu tek dağıtım metodu ve anlayabildikleri tek adalet şekli. Sonra orijin meselesinin bu şekilde olduğu farz edilir: Eşitlik daha sonraları nasıl kaybolmuştur?) ya da bu anlaşmalar ve sözleşmeler güçlüler tarafından zayıflara dayatılmıştır ve bu durumda geçersizdirler. Gelecek nesillerin sözsüz rızası onları geçerli kılmaz ve biz kalıcı bir açaklık ve sahtekarlık içinde yaşarız.

Bir zamanlar var olan şartların eşitliğinin sonradan nasıl yok olduğunu asla anlayamayız. Bu bozulmanın sebebi neydi? Hayvanların içgüdüleri canlı türlerinin farklılıkları gibi değiştirilemez; insan toplumunda orijinal eşitliğin olduğunu varsaymak var olan eşitsizliğin bu toplumun doğasının bozulmasından kaynaklandığını ima yoluyla kabul etmektir ki bunu mülkiyetin savunucuları açıklayamaz. Buradan şunu çıkarıyorum, eğer Tanrı eşitlik şartında insanları ilk sıraya koysaydı, bu onun arzularının bir göstergesi, diğer şekillerde anlamalarını istediği bir model olurdu; aynı kalplerine koyduğu dini duyguların gelişerek kendini farklı şekillerde göstermesi gibi. İnsanın sürekli ve değiştirileme-

yen doğasından başka bir şeyi yoktur: onu içgüdü ile takip eder, tefekkür yoluyla ayrılır, muhakeme ile geri ona döner; bizim de şimdi dönmediğimizi kim söyleyebilir?

Grotius'a göre, insan eşitliği terketti, bana göre, yine de ona dönecek. Nasıl oldu da insan onu terketti? Neden ona geri dönecek? Bunlar gelecekte düşünülməsi gereken sorular.

Reid şöyle yazar:

“Mülkiyet hakkı fitri değildir, ancak elde edilebilir. İnsanın anayasasına değil hareketlerine bağlıdır. İctihat bilimi yazarları onun orijinini ortak anlayışta olan her insanı tatmin edecek şekilde açıkladılar. Yeryüzü insana genel olarak Cennetin hediyesi olarak yaşamak amacıyla verilmiştir. Ancak onu bölmek, ürünün bir kısmı birine, diğer kısmı başka birine, kendilerine güç ve anlayış verilmiş olan insanların işi olmalıdır ki bu yolla başkasına zarar vermeden, herkes uyum sağlayabilir.”

“Yeryüzüne yerleşilmeden ve ele geçirilmeden, onun ürettiğinin her insanın genel hakkı olması eski ahlakçılar tarafından usulen her vatandaşın, herkesin gelip boş bir koltuğa oturduğu ve dolayısıyla eğlence bitene kadar onu elinde bulundurma hakkı elde ettiği ancak başka birisinin elinden alma hakkı olmadığı, halk tiyatrosuna gitme hakkı ile karşılaştırılırdı.”

“Yeryüzü Yüce Yaratıcı tarafından, bütün insanların eğlenmesi ve kullanması için mükemmel hikmetlerle ve iyilikle donatılmış harika bir tiyatrodur. Burada her insan, başkalarına zarar vermeden, seyirci olarak kalma hakkına ve kendi bölümünü aktör olarak oynama hakkına sahiptir.”

Reid'in doktrininin sonuçları.

- 1- Herkesin aldığı payda kimseye haksızlık olmamalıdır, paylaşacak olan kişilerin sayısına göre bölünecek ve paylaşılacak olan mülkiyetin toplam miktarının oranına eşit olmalıdır.
- 2- Yer sayısının mecburen seyirci sayısı ile her zaman eşit ol-

ması gerektiği için, hiçbir seyirci iki yere oturamaz, hiçbir aktör birkaç bölüm oynayamaz.

- 3- Ne zaman bir seyirci gelse veya gitse, hepsinin yeri ona uygun olarak daralır ya da genişler, çünkü, der Reid, “mülkiyet hakkı fitri değildir, ancak elde edilir”. Sonuç olarak, mutlak değildir; sonuç olarak, onun bağlı olduğu kullanım süresi, şartlı bir gerçek olduğundan, bu hakka kendi sahip olmadığı bir sabitlik bahşedemez. Bu Edinburg profesörünün de düşünceleri gibi duruyor, şöyle eklemiştir:

“Yaşam hakkı, yaşamanın gerekli yolları hakkı anlamına gelir ve masum birinin yaşamını almayı yasaklayan adalet, ondan yaşamak için gerekli olan şeyleri almayı da yasaklamaktadır. Diğerleri gibi bunu da savunmak için aynı hakkı vardır. Bir başkasının masum emeğini engellemek ya da onu onun meyvesinden yoksun etmek, aynı tür bir adaletsizliktir ve onu zincire bağlamak ya da hapse koymakla aynı etkiye sahiptir ve eşit şekilde adil bir dargınlık sebebidir.

Bu yüzden Scotch okulunun müdürü, yetenek ya da emeğin eşitsizliğini düşünmeden, her işçinin kendi şahsına ait kaygısını terkederek ebedi aksiyom; *İyi çalışan iyi kazanır*’ın arkasından ilk olarak emek yollarının eşitliğini öne sürer.

Filozof Reid prensibin bilgisinde değil, onu sonuna kadar götürme cesareti konusunda eksiktir. Eğer yaşam hakkı eşit ise, emek hakkı da eşittir, iş hakkı da eşittir. Eğer mülkiyet adı altında bazı adalılar kıyıya ulaşmaya çalışan talihsiz gemi enkazı kurbanlarını kovsalar suç olmaz mıydı? Böyle bir zalimliğin düşüncesi bile hayal gücünü hasta eder. Mülk sahibi, adasındaki Robinson Crusoe gibi, medeniyetin dalgası ile gemiden denize vurmuş ve mülkiyetin kayaları üzerine ayak basmaya çalışan işçi sınıfını mızrak ve tüfekte def eder. “Bana iş ver,” diye tüm gücüyle mülk sahibine bağırır: “Beni geri itme, senin için her ücrette çalışırım”. “Benim senin hizmetine ihtiyacım yok”, diye ce-

vaplar mülk sahibi, mızrağının ucunu ya da silahının namlusunu göstererek. “En azından kiramı düşür.” “Yaşamak için bu gelire ihtiyacım var.” “Hiç işim yok iken sana nasıl para ödeyebilirim?” “Bu senin sorunun”. Sonra talihsiz işçi kendisini dalgalara terkeder ya da mülkiyetin kıyısına ayak basmaya teşebbüs ederse, mülk sahibi onu hedef alır ve öldürür.

Henüz bir spiritualisti dinledik, şimdi de bir materyalisti sorulayacağız, sonra da bir eklektiği ve felsefe dairesini tamamlamış olarak hukuğa döneceğiz.

Destutt de Tracy’e göre mülkiyet fitratımızın gereğidir. Bu gereklilik hoş olmayan sonuçlar içermektedir ve bunu inkar etmek ahmaklık olur. Ancak bu sonuçlar prensibi geçersiz kılmayan gerekli fenalıklardır; yani ürettiği suistimallerden dolayı mülkiyete karşı isyan etmek sonunda ölüm olduğu kesin olduğu için hayattan şikayet etmek kadar mantıksızdır. Bu vahşi ve acımasız felsefe en azından dürüst ve kapalı mantık vadeder. Bakalım sözünü tutuyor mu?

“Mülkiyetin şartları hakkında çok ciddi konuşuyoruz... sanki mülkiyetin neden oluştuğuna karar vermek bizim uzmanlık alanımızmış gibi... öyle görünüyor ki, belli filozofları ve kanun yapıcılarını duymak için, belli bir dönemde, spontan ve sebepsiz olarak, insanlar *senin* ve *benim* kelimelerini kullanmaya başladılar; ve onlardan vazgeçmiş olabilirler ya da vazgeçmeliydiler. Ancak *senin* ve *benim* hiçbir zaman icat edilmedi.

Kendin bir filozof olarak, çok gerçekçisin. *Senin* ve *benim* senin felsefen, benim eşitliğim dediğimde olduğu gibi öze işaret etmez; çünkü *senin* felsefen *senin* felsefi düşünmendir ve benim eşitliğim benim eşitliği iddia etmemdir. *Senin* ve *benim* sık sık bir ilişkiye işaret eder: *Senin* ülken, *senin* kilisen, *senin* terzin, *senin* sütçü kızın; *benim* odam, *benim* tiyatrodaki koltuğum, *benim* şirketim ve Milli Muhafız Teşkilatında benim müfrezem. Önceki anlamda bazen, *benim* işim, *benim* yeteneğim, *benim* değerim diyebiliriz; asla *benim* ihtişamım ya da *benim* görkemim

demeyiz: sonraki anlamda sadece, benim arsam, benim evim, benim bağım, benim param, tam olarak bankacı yazmanının benim kasam dediği gibi. Kısacası, senin ve benim kişisel ve eşit olan hakların işaretleri ve ifadeleridir; bizim dışımızdaki şeylere uygulandıklarında sahiplik, fonksiyon ve kullanıma işaret ederler, mülkiyete değil.

Bu mümkün görünmüyor, ancak yine de, alıntılarla, yazarmızın tüm teorisinin şu saçma oyalamaya dayalı olduğunu kanıtlayacağım.

“Bütün sözleşmelerden önce, insanlar Hobbes’in dediği gibi, tam olarak düşmanlık içerisinde değil yabancılaştırma halindedir. Bu durumda, adalet ve adaletsizlik bilinmiyor; birinin hakkı diğerinin hakkı ile hiç ilişki içinde değil. Herkes ihtiyacı olduğu kadar hakka sahip ve herkes emrinde olan her yolla bu ihtiyaçları karşılamayı vazifeleri gibi hissediyor.”

Kabul edelim, doğru ya da yanlış, farketmez. Destutt de Tracy eşitlikten kaçamaz. Bu teoride, insanlar, yabancılaştırma halinde iken, birbirlerine karşı bir zorunluluk yok. Başkalarının ihtiyaçlarına bakmadan kendi ihtiyaçlarını karşılama hakları ve sonuç olarak güçlerini her biri kendi kapasite ve yeteneklerine göre Doğa üzerinde kullanma hakları var. Bu en büyük varlık eşitsizliğidir. Şartların eşitliği o zaman yabancılaştırma ya da barbarlığın tipik özelliğidir: Rousseau’nun fikrinin tam tersi. Daha ötesine bakalım:

“Bu hakların ve görevin kısıtlanması ima edilen ya da ifade edilen sözleşmelerin üzerine anlaşıldığı zaman başlar. Sonra ilk kez adalet ve adaletsizlik ortaya çıkar; yani şimdiye kadar mecburen eşit olan birinin hakları ile diğerinin hakları arasındaki denge.”

Dinle: haklar eşitti; bu her bireyin başkalarının ihtiyaçlarına atıfta bulunmadan kendi ihtiyaçlarını karşılama hakkına sahip olduğu anlamına geliyor. Diğer bir deyişle, hepsinin birbirini incitme hakkı olduğuna; güç ve kurnazlık dışında bir hak olmadığı

anlamına geliyor. Birbirlerini incittiler, sadece savaş ve yağmalama yolu ile değil, gasp ve el koyma yoluyla da. Şimdi, güç ve hileye başvurmanın eşit hakkını ortadan kaldırmak için - kötülük yapma eşit hakkı, faydaların ve zararların eşitsizliğinin tek kaynağı - ya ima edilen ya da ifade edilen sözleşmeler yapmaya başladılar ve bir denge kurdular. Sonra bu anlaşmalar ve bu denge bütün eşit rahatlığı garanti altına almaya niyet etti; o zaman çelişkiler kanunu ile, eğer izole olma eşitlik prensibi ise, toplum eşitlik üretmeli. Sosyal denge güçlü ve zayıfın eşitlenmesidir; çünkü onlar eşit değilse yabancılardır; birlik oluşturamazlar, düşman olarak yaşarlar. O zaman, eğer şartların eşitsizliği gerekli bir fenalık ise izolasyon da öyledir, çünkü toplum ve eşitsizlik bir-biri ile uyumlu değildir. O zaman, eğer toplum insanın varlığının doğru şartı ise, eşitlik de öyledir. Bu sonuçtan kaçınılamaz.

Bu böyle iken, nasıl oluyor da bu dengenin kurulmasından beri, eşitsizlik artış gösteriyor? Nasıl adalet ve izolasyon hep birbirine eşlik ediyor? Destutt de Tracy bunu şöyle cevaplar:

“İhtiyaçlar ve araçlar, haklar ve görevler, iradenin ürünleridir. Eğer insan istemese bunlar olmazdı. Ancak ihtiyaçların, araçların, hakların, görevlerin olması demek bir şeye *sahip olmak* demektir. Bunlar kelimeyi en genel anlamıyla kullanan, mülkiyetin çok farklı çeşitleridir, bunlar bize ait olan şeylerdir.”

Genelleme ihtiyacının meşrulaştıramadığı rezil bir oyalama! *Mülkiyet* kelimesinin iki anlamı vardır: 1- Bir şeyi kendisi yapan kaliteyi belirler; ona has olan, onu ayırt eden özellik. Üçgenin ya da *rakamların* özellikleri dediğimizde onu bu anlamda kullanırız; *mıknatısın özellikleri* vb. 2- Özgür ve zeki bir canlı tarafından bir şey üzerindeki mutlak kontrol hakkını ifade eder. Hukuk bilimciler tarafından bu anlamıyla kullanılır. Bu yüzden, *demir mıknatıs özelliği kazanır* ifadesinde, özellik kelimesi şu cümlede taşıdığı ifadeyi taşımaz: *Bu mıknatısı eşyam olarak aldım. Zavallı bir adama kolları ve bacakları olduğu için eşyası olduğunu söylemek, çektiği açlığın ve açık havada uyuma gücünün onun*

eşyalarını olduğunu söylemek, kelime oyunu yapmak ve acıya aşağılama katmaktır.” /

“Mülkiyet fikrinin tek temeli şahsiyet fikridir. Mülkiyet doğar doğmaz, mecburen, bir bütün olarak doğmuştur. Bir insan *kendini* bilir bilmez, -ahlaki kişiliği, eğlenme, acı çekme, hareket etme kapasitesi, illa ki, bu benliğin içinde yaşadığı bedeninin, organların, güçlerin, yeteneklerin vb. tek sahibi olduğunu da görür. Yapay ve geleneksel mülkiyet olduğu sürece, doğal mülkiyet de olmalı; çünkü Doğada karşılığı olmayan hiçbir şey sanatta da olamaz.”

Filozofların dürüstlüğünü ve muhakemesini beğenmemiz gerekir! İnsanın özellikleri vardır; yani kelimenin ilk manasıyla, melekeleri vardır. Mülkü vardır; yani ikinci anlamda, mülk hakkı vardır. O zaman mülk sahibi olmanın mülkiyetinin mülkiyetine sahiptir. Sadece Destutt de Tracy’in otoritesini düşünüyorsa, böyle bir aptallığı fark ettiğim için nasıl utanmalıyım. Ancak tüm insanlık ırkı, toplum ve dilin ortaya çıkışından beri, metafizik ve diyalektik ilk ortaya çıktığında, bu çocuksu düşünce karışıklığının suçlusu oldular. İnsanın kendisinin diyebileceği her şey zihninde şahsıyla eşleştirildi. Onu kendi mülkiyeti, varlığı, kendinin bir parçası, bedeninin bir üyesi, zihninin bir melekesi gibi gördü. Şeylerin sahipliği bedeninin ve zihnin güçlerinin mülkiyetine benzetildi ve mülkiyet hakkı bu yanlış analogi üzerine temellendi. Destutt de Tracy’in çok zarif bir şekilde ifade ettiği gibi *Doğanın sanat tarafından imitasyonu...*

Fakat neden bu ideolog insanın kendi melekelerinin dahi sahibi olmadığını algılamadı? İnsanın güçleri, nitelikleri, kapasiteleri vardır; onlar Doğa tarafından insan yaşasın, öğrensin ve sevsin diye verilmiştir: insan onlara sahip değildir, sadece kullanabilir; ancak Doğanın kanunlarına uygun olmayan bir şekilde kullanmaz. Eğer insan kendi melekeleri üzerinde mutlak hakimiyete sahip olsaydı, açlıktan ve soğuktan kaçabilirdi; sınırsız yiyebilirdi, ateşin içinden yürüyebilirdi; dağları hareket ettirebilirdi, bir dakika içinde yüz fersah yürüyebilirdi, ilaçlar olmadan sadece

iradesinin gücü ile tedavi edebilir ve kendisini ölümsüz yapabiliyordu. “Üretmek istiyorum,” derdi ve işleri kelimelerle biterdi; “Bilmek istiyorum,” diyebilirdi ve bilirdi; “Seviyorum,” derdi ve keyfini çıkarırdı. O zaman nedir? İnsan kendinin efendisi değildir, ama belki çevresindekilerin olabilir. Bırakalım doğanın zenginliğini kullansın, çünkü sadece onu kullanarak yaşayabilir; ancak iddialarını mülk sahibi unvanına terk etsin ve unutmayın sadece metaforik olarak böyle adlandırılır.

Özetlemek gerekirse: Destutt de Tracy her ikisini de mülkiyetin türleri yaparak, Doğanın ve sanatın dış üretimlerini ve insanın *güçlerini* ya da *melekelerini* birlikte sınıflandırır ve bu kelime oyunu üzerine, hiç zarar görmesin diye çok sıkı bir şekilde, mülkiyet hakkını kurmayı ümit eder. Ancak mülkiyetin bu farklı türleri arasında bazıları hafıza, hayal, güç, güzellik gibi fitridir; diğerleri sonradan elde edilir, arsa, su, ormanlar gibi. Doğa ya da izolasyon şartlarında, en güçlü ve en yetenekli olan (yani doğuştan en iyi özelliklere sahip olanlar) sonradan kazanılan mülkiyeti elde etme şansı en yüksek olandır. Şimdi, bu gaspı ve onun sonucunda çıkan savaşı engellemek için, doğuştan gelen mülkiyet eşitsizliğini sonradan kazanılan mülkiyetle olabildiğince düzeltmek adına bir denge (adalet) kuruldu ve sözleşmeler (ima ya da ifade edilmiş) üzerine karar verildi. Bölünme eşitsiz olduğu sürece, partnerler düşman kaldığı sürece sözleşmelerin amacı şeylerin durumunu değiştirmektir. Bu yüzden bir yanda izolasyon, eşitsizlik, düşmanlık, savaş, soygun, cinayet; diğer yanda toplum, eşitlik, kardeşlik, huzur ve aşk var. Aralarından seçin!

M. Joseph Dutens - fizikçi, mühendis, geometrici, çok zayıf bir hukukçu ve kesinlikle filozof olmayan biridir - Politik Ekonominin Felsefesi'nin yazarıdır. Kitapta, mülkiyet adına mücadele etmenin vazifesi olduğunu düşünmüştür: Mantığını Destutt de Tracy'den almış gibi duruyor. Mülkiyetin Sganarelle'ye layık şu tanımını ile başlar: “Mülkiyet, bir şeyin birinin olması hakkıdır”. Direk çevrildiğinde: Mülkiyet, mülkiyet hakkıdır.

İrade, özgürlük ve kişilik mevzularına bulaştıktan sonra; *materyal olmayan-doğal* mülkiyet ile *materyal-doğal* mülkiyet ayırımını yaptıktan sonra, ki bu ayırım Destutt de Tracy'nin fitri ve elde edilen mülkiyeti ile benzerdir, M. Joseph Dutens şu iki genel önerme ile sonlandırır. 1- Mülkiyet her insanın doğal ve elden çıkarılamaz hakkıdır; 2- Mülkiyetin eşitsizliği Doğanın gerekli bir sonucudur. Bu önermeler daha basit bir ifadeye dönüştürülebilir: Her insan eşitsiz mülkiyet için eşit haklara sahiptir.

M. de Sismondi'yi arazi mülkiyetinin kanundan ve resmiyetten başka temeli olmadığını öğrettiği için azarlar ve kendisi şöyle der, insanların mülkiyet için hissettikleri saygıya gelince, “onların sağduyusu orijinal sözleşmenin toplum ve mülk sahipleri arasında yapıldığını gösterir.

Mülkiyeti sahiplik ile, komünizmi eşitlik ile, doğruluğu doğrulukla ve doğalı mümkün olanla karıştırır. Bu farklı fikirleri birbirine denk görür, sonra onları ayırt eder. Bunu o kadar çok yapar ki onu çürütmek anlamaktan son derece daha kolay olur. İlk eserinin başlığı, Politik Ekonominin Felsefesi ile cezbe olmuş iken, yazarın belirsizlikleri arasında, en sıradan fikirlerle karşılaştım. Bu yüzden ondan bahsetmeyeceğim.

M. Cousin, “Ahlak Felsefesi” sayfa 15'te, bütün ahlakın, kanunların, hakların insana şu ihtarla verildiğini söyler: “Özgür insan, özgür kal”. Bravo! Efendim; eğer kalabilirsem özgür kalmak istiyorum. Şöyle devam eder:

“Bizim prensibimiz doğrudur; iyidir, sosyaldır. Onu sonuna kadar götürmekten korkmayın.

“1- Eğer insan kutsal ise, onun bütün doğası kutsaldır; özellikle de iç aksiyonları, hisleri, düşünceleri, gönüllü kararları. Bu felsefeye, dine, sanat endüstrisine, ticarete ve özgürlüğün tüm sonuçlarına olan saygıyı açıklar. Sadece müsamaha değil, saygı diyorum; çünkü eğer bir hakka müsamaha göstermezsek, ona saygı duyarız.”

Başımı bu felsefenin önünde eğiyorum.

“2- Benim kutsal olan özgürlüğüm, tarafsız aksiyon için adına beden dediğimiz bir aracıya ihtiyaç duyuyor: beden o zaman özgürlüğün kutsallığına katılıyor; o zaman ihlal edilemez oluyor. Bu bireysel özgürlük prensibinin temelidir.”

“3- Benim özgürlüğüm, objektif aksiyon için, üzerinde çalışacağı materyale ihtiyaç duyar; diğer bir ifadeyle, mülkiyete ya da bir şeye ihtiyaç duyar. Bu şey ya da mülkiyet doğal olarak benim şahsımın ihlal edilemezliğine katılırlar. Örneğin, özgürlüğümün dışıya yönelik gösteriminde gerekli ve faydalı olmuş bir objeyi sahipleniyorum. Diyorum ki, ‘Bu obje benimdir çünkü başka birine ait değildir; sonuç olarak ben ona meşru anlamda sahibim.’ Sahiplenmenin meşruiyeti iki şarta bağlıdır. Bir, ben özgür biri olarak sahipleniyorum. Özgür aktiviteyi bastır, benim uğraşma gücüne zarar verirsin. Şimdi sadece uğraşarak bu eşyayı ya da şeyi kullanabilirim ve onu sadece kullanarak ona sahip olurum. O zaman özgür hareket mülkiyet hakkının prensibidir. Ama bu tek başına sahiplenmeyi meşrulaştırmaz. Herkes özgürdür, herkes uğraşarak eşyayı kullanabilir. Bu herkesin mülkiyet hakkı olduğu anlamına mı gelir? Hayır, asla. Meşru bir şekilde sahiplenmek için sadece özgür birey kapasitemle uğraşıp üretmemeliyim, ayrıca mülkiyeti tutan ilk kişi olmalıyım. Kısacası, eğer emek ve üretim mülkiyet hakkının prensibi ise, ilk ele geçirme gerçeği onun zaruri şartıdır.

“4- Meşru bir şekilde elimde bulunduruyorum: o zaman mülkümü istediğim şekilde kullanma hakkım var. Birine verme hakkım da var. Vasiyet etme hakkım da var; çünkü eğer bağış yapmaya karar verirsem, kararım yaşarken olduğu gibi öldükten sonra da geçerli.”

Aslında, mülk sahibi olmak için, M.Cousin’in fikrine göre, bir insan ona çalışarak emeğiyle sahip olmalıdır. Ben zaman unsurunun da düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum; çünkü eğer ilk malikler her şeyi aldılarsa, yeni gelenler ne yapmalı? Çalışabilecekleri araçları olan ancak üzerine çalışacakları materyalleri

olmayan olanlara ne olacak? Birbirlerini mi yemeliler? Felsefi ihtiyatlılığın göremediği korkunç bir aşırılık; çünkü büyük dahiler küçük şeyleri ihmal ederler.

M.Cousin ne sahip olmak ne de emeğin, ayrı ayrı ele alındığında, mülkiyet hakkının meşrulaştıramayacağını ve bu hakkın sadece ikisinin birleşmesinden doğacağını söyler, buna dikkat edin. Bu M.Cousin'in eklektik dönüşlerinden biridir ve herkesten çok bundan kaçınmaya çalışmalıdır. Analiz, karşılaştırma, elimine etme ve indirgeme metotlarıyla ilerlemek yerine (çeşitli düşünce formları ve tuhaf fikirler arasında doğruyu keşfetmenin tek yolu), bütün sistemleri karıştırır ve sonra her birini doğru yanlış diye ilan ederek çılgılık atar: "İşte doğru burada".

Ancak sözümü tutarak, onu çürütmeyeceğim. Sadece, mülkiyet hakkını meşrulaştırmak için kullandığı argümanlarla onu öldüren eşitlik prensibini kanıtlayacağım. Çoktan söylediğim gibi, tek niyetim şudur: bütün bu pozisyonların temelinde kaçınılmaz esası olan eşitliği göstermeyi ve bundan sonra mülkiyet prensibinin ekonomik, ahlaki, yönetsel bilimin temel elementlerine zarar vererek onları yanlış yöne götürdüğünü göstermeyi ümit ediyorum.

M.Cousin'in bakış açısından, eğer insanın özgürlüğü kutsal ise, bütün bireylerde eşit şekilde kutsal olduğu; objektif hareketi için mülkiyete ihtiyacı varsa; yani, yaşamı için, materyalin tahsis edilmesinin herkes için eşit şekilde gerekli olduğu; eğer tahsis etme hakkına saygı duyulmasını isteniyorsam, başkalarının kendi haklarına da saygı duymam gerektiği; ve sonuç olarak sınırsız alanda, bir insanın tahsis etme gücü kendisi tarafından kısıtlanırsa da, sınırlı alanda, aynı gücün insanların sayısı ile oturdukları yer arasındaki matematiksel ilişki tarafından kısıtlandığı doğru değil mi? Eğer bir birey başka bir bireyi - hemşerisini - kendisinininkine denk bir miktar materyali sahiplenmekten alıkoyamıyorsa, onun arkasından gelecek olanları da durduramayacağı; çünkü bireysellik ölse de, evrenselliğin devam edeceği ve ebedi kanunların

tecellilerinin kısmi görüntüleriyle belirlenemeyeceği sonucu çıkmaz mı? O halde, ne zaman bir insan doğsa, diğerlerinin yaklaşım toplanmaları ve zorunluluğun karşılıklılığınca, eğer yeni gelen sonradan bir varis olacaksa, sonradan gelmenin değil seçim hakkının ona biriktirme hakkı vermesi sonucuna varmalı değil miyiz?

M.Cousin'i tarzını taklit edecek kadar takip ettim ve bundan utanıyorum. Böyle basit şeyler söylemek için bu kadar gösterişli ve böyle tantanalı ifadelere ihtiyacımız var mı? İnsanın yaşamak için çalışması gerekir; sonuç olarak çalışabileceği aletlere ve materyallere ihtiyaç duyar. Üretme ihtiyacı üretme hakkını oluşturur. Bu hak kendileri ile bu anlamda bir anlaşma yaptığı arkadaşları tarafından garanti edilir. 100.000 adam hiç yaşayanı olmayan Fransa gibi büyük bir ülkeye yerleşirler: her insanın toprağın 1/100.000'inde hakkı vardır. Eğer mülk sahipleri artarsa, sonuç olarak her birinin porsiyonu azalır; böylece, eğer yaşayanlar 34 milyon olursa, her birinin sadece 1/34.000.000 hakkı olacaktır. Şimdi, polis sistemini, yönetimi, işi, takası, mirası vb. düzenleyin ki çalışmanın araçları herkes tarafından eşit olarak paylaşılsın ve her birey özgür olsun; ardından da toplum mükemmel olacaktır.

Mülkiyetin savunucuları arasında, M.Cousin en ileri giden olmuştur. Ekonomistlere karşı işten önce gelmezse emeğin mülkiyet hakkını belirlemeyeceğini, hukukçulara karşı medeni kanunun doğal bir hakkı belirleyip uygulayabileceğini ancak yaratamayacağını savunmuştur. Aslında şunu demek yeterli değildir, "Mülkiyet hakkı mülkiyetin varlığı ile ortaya çıkar; medeni kanunun fonksiyonu tamamen açıklayıcıdır." Bunu söylemek, gerçeğin meşruluğunu sorgulayanlara bir cevap olmadığını itiraf etmektir. Her hak kendi içinde ya da önceden gelen bir hak tarafından meşrulaştırılabilir olmalıdır; mülkiyet buna istisna değildir. Bu sebeple, M.Cousin onu insan kişiliğinin kutsallığı ve iradenin bir şeyi asimile ettiği hareket üzerine bina etmeyi denemiştir. M. Cousin'in müritleri "İnsanlar tarafından bir kez dokunulunca, şeyler ondan kendilerini dönüştüren ve insancillaştırıran bir karakter alır,"

derler. Kendi düşünceme göre, bu büyüye hiç inanmadığımı ve insanın iradesinden daha az kutsal bir şey bilmediğimi itiraf ediyorum. Ancak bu teori, psikolojiye içtihat bilimi kadar zayıf görünse de, kanun yetkisine ya da emeğe dayalı teorilerden daha felsefi ve daha derindir. Şimdi, bu bahsettiğimiz teorinin neye sebep olduğunu görmüş olduk: ifadesi bakımından ima edilen eşitliğe.

Ancak belki de felsefe meselelere çok kibirli bir açıdan bakıyor ve bu yeterince kullanışlı değil; belki de spekülasyonun yüce zirvesinden insanlar metafizikçiye o kadar küçük görünürler ki onları ayırt edemezler; belki de, aslında, şartların eşitliği genellemeler gibi çok doğru ve yüce prensiplerden birisidir, ancak onu aktif bir şekilde hayatın geleneklerine ve sosyal işlemlere uygulamak saçma ve hatta tehlikeli olurdu. Şüphesiz, bu bizi meseleleri aşırıya taşıma karşısında uyarıcı ve bize her tanımdan şüphe etmemizi tavsiye eden ahlakçıların ve hukukçuların akıllı ihtiyatlılığının yapaylığını çağrıştıran bir durumdur; çünkü korkunç sonuçları geliştirilerek tamamen zarar verilemez olan başka bir tane yoktur, derler - *Omnis definitio in jure civili periculosa est: parum est enim ut non subverti possit*-. Şartların eşitliği mülk sahibinin kulağında korkunç bir dogma, fakirler için rahatlatıcı bir gerçek; adamın hasta yatağı, anatomistin bıçağı altında korkunç bir gerçeklik, politik, sivil ve endüstriyel sahalarda oluşturulan şartların eşitliği sadece cazibeli bir imkansızlık, davet eden bir tuzak ve şeytanca bir aldanmadır.

Okuyucumu şaşırtmak hiçbir zaman niyetim değildir. Sözleri ve hareketleri ile dalavereye başvuran adamdan ölümden nefret ettiğim kadar nefret ederim. Bu kitabın ilk sayfasından itibaren, kendimi o kadar sade ve kararlı bir şekilde ifade ettim ki, herkes düşüncemin ve ümitlerimin eğilimini görebilir ve eğer aynı zamanda daha fazla dürüstlük ve açıklık göstermenin zor olacağını söylerlerse bana karşı hakkaniyetli davranmış olurlar. Şu anda filozoflarda - bu mutlu araç ahlak ve politik bilim profesörleri tarafından çok güçlü tavsiye edilmişti - çok beğenilen bu rezervin

uzak olmayan bir zamanda prensibi olmayan bir bilimin utanç verici bir özelliği ve lanetinin mührü olarak düşünüleceğini ilan etme konusunda tereddüt etmiyorum.

Yasamada ve ahlak kurallarında, geometride de, aksiyomlar mutlaktır, tanımlar kesindir ve mantıklı çıkarımlar olduğu sürece, bir prensibin bütün sonuçları kabul edilir. Acınacak durumda gurur! Tabiatımıza dair hiçbir şey bilmiyoruz. Gaflarımızı onun hesabına yazıyoruz ve doğal bir cahillikle, çılglık atıyoruz, “Gerçek şüphede, en iyi tanım hiçbir şeyi tanımlamıyor!” Hukuk biliminin bu acı veren belirsizliğinin araştırmalarının doğasından mı yoksa bizim önyargılarımızdan mı; sosyal fenomenleri açıklamak için mi olduğunu bir süre bilmemiz gerekiyor, hipotezimizi değiştirmek için yeterli değil, Ptolemy’nin sistemini ters yüz ettiğinde Kopernik’in yaptığı gibi.

Ancak bu aynı hukuk biliminin sürekli mülkiyeti eşitlik üzerine dayandığını gösterdiğimde ki hemen bunu yapacağım, o zaman ne denilecek? Ne cevap verilebilir?

3. Mülkiyetin Temeli ve Müeyyidesi olarak Medeni Kanun

Pothier mülkiyetin kraliyet gibi ilahi hak ile var olduğunu düşünüyor gibidir. Onun orijinini Tanrının kendisine götürür - *ab Jove principium*. Şu şekilde başlar:

“Tanrı evrenin ve içindeki her şeyin mutlak yöneticisidir: *Domini est terra et plenitudo ejus, orbis et universi qui habitant in eo*. İnsan ırkı için yeryüzünü ve tüm canlıları yaratmıştır ve sadece kendisine tabi olan bir kontrol vermiştir. “Sen insanın senin ellerinin yaptıkları üzerinde hakimiyet kurmasına izin verdin; sen her şeyi onun ayağının altına serdin,” der Mezmur yazarı. Tanrı bu hediye yaratılıştan sonraki ilk ebeveynimize hitaben şu kelimelerle birlikte vermiştir: “Bereketli olun, çoğalın ve yeryüzünü doldurun.”

Bu mükemmel girişten sonra, insan ırkının kardeşçe, birlik-telik içinde saygıdeğer bir babanın koruması altında yaşayan, kocaman bir aile olduğuna inanmayı kim reddeder? Ama Allah Allah! Kardeşler düşman mıdır? Babalar yapmacık, çocuklar müsrif mi?

Tanrı yeryüzünü insan ırkına verdi. O zaman benim neden hiç yok? Her şeyi ayağımın altına serdi ve ayağımı uzatacak yerim yok! Çoğalın, diyor bize tercümanı Pothier aracılığı ile. Ah bilge Pothier! Bunu yapmak söylemek kadar kolay; ancak kuşa yuvasını yapması için yosun vermelisin.

“İnsan ırkı çoğalınca, insanlar yeryüzünü ve onun üstündeki birçok şeyi kendi aralarında böldüler; kime ne düştüyse, o zamandan beri sadece ona ait oldu. Mülkiyet hakkının temelinde bu vardır.”

Daha doğrusu elinde bulundurma hakkı deyin. İnsan komünizm durumunda yaşadı; pozitif ya da negatif bir önemi yok. Sonra hiç mülkiyet yoktu, özel mülk dahi yoktu. Sahipliğin doğuşu ve gelişimi insanları yavaş yavaş destekleri için çaba göstermeye zorladı, resmi ya da sözsüz olarak - hangisi olduğunun bir farkı yok - işçinin emeğinin meyvesinin tek sahibi olması gerektiğine katıldılar, yani ondan sonra hiçbirinin çalışmadan yaşayamayacağını basitçe ilan ettiler. Mecburen arkadan şu takip etti; ürünlerin eşitliğini elde etmek için, iş eşitliği olmak zorunda ve iş eşitliğini elde etmek için, iş için olanaklarda eşitlik olmak zorunda. İş olmayan her kimse güç ya da strateji yoluyla başka birinin geçimi olan mülkü edinirse, eşitliğe zarar vermiş ve kendisini kanunun üstüne ya da dışına koymuştur. Her kim daha büyük endüstri için üretim yollarını monopolize ederse eşitliğe zarar vermiştir. Eşitlik hak olanın ifadesi olduğundan, onu ihlal eden her kimse *adaletsiz* davranmıştır.

Bu yüzden, iş özel mülkiyete yol açar; bir şeyde hak - *jus in re*. Ancak neyde? Açıkça üründe, *toprakta* değil. Böylece, Araplar onu her zaman anlamıştır ve Sezar ve Tacitus'a göre,

Almanlar evvelden sorumludurlar. M. de Sismondi, "Araplar, bir adamın yetiştirdiği sürüdeki mülkiyetini kabul ederler, tohumu ekenden ürünü esirgemezler; ancak başka birinin, kendi eşiti olan birinin, sırası gelince, neden ekme hakkı olması gerektiğini anlamazlar. İlk elinde bulundurmanın sahte hakkından kaynaklanan eşitsizlik onlara adalet prensibine dayalıymış gibi görünür ve bütün topraklar belli sayıda yerlinin eline düşünce, milletin geri kalanına karşı onların lehinde, teslim etmek istemeyecekleri bir tekel oluşur.

Evet, onlar toprağı paylaştılar. Oradan daha güçlü bir iş organizasyonu çıkacağını ve bu belli dayanıklı dağıtım metodunun üretime avantajlı olacağını kabul ediyorum, ancak bu bölünme devredilemez mülkiyet hakkı olan her birine nasıl transfer edilebilir mülkiyet hakkı verebilir? Hukuk biliminin şartlarına göre, elinde bulundurmadan mülk sahibi olmaya dönüşüm yasal olarak imkansızdır; mahkemelerin yargısında *possessoire* ve *petitoire* birleşimini ve toprağı paylaşanların karşılıklı imtiyazlarının doğal haklar içinde gidiş gelişten farksız olduğunu ima eder. Toprağın asıl yetiştiricileri ki bunlar kanunların da asıl yapıcılarıydı, bizim kanun koyucularımız kadar bilgili değillerdi, kabul ediyorum ve olsalardı daha kötüsünü yapamazlardı. Özel mülkiyet hakkının mutlak mülkiyet hakkına dönüşmesinin sonuçlarını görmediler. Ancak sonradan *jus in re* ve *jus adrem* arasındaki ayrımı yapanlar onu neden mülkiyet prensibinin kendisine uygulamadılar?

Hukuk bilimi üzerine yazanların dikkatini kendi özlü sözlerine çekmek istiyorum.

Mülkiyet hakkı, eğer bir tane amacı olacaksa, onun dışında başka olamaz -*Dominium non potest nisi ex una causa contingere*. Birkaç unvana sahip olabilirim; ancak bir tanesi ile mülk sahibi olabilirim -*Non ut ex pluribus causis idem nobis deberi potest, ita ex pluribus causis idem potest nostrum esse*. Temizlemiş olduğum, yetiştirdiğim, üzerine evimi inşa ettiğim beni ailemi hayvanlarımı

destekleyen arsaya sahip olabilirim: 1- Asıl oturan olarak; 2- İşçi olarak; 3- Onu benim payım olarak ayıran sosyal sözleşmenin gereği olarak. Ancak bu unvanlardan hiç birisi bana mülkiyet hakkını vermez. Çünkü eğer onu ben oturmaya dayandırırsam, toplum şöyle cevap verebilir, “Ben asıl oturanım”. Eğer işime başvurursam, şöyle der, “Ancak bu şartla sahip olabilirsin.” Eğer anlaşmalardan bahsedersen, şöyle der, “Bu anlaşmalar sadece senin kullanım hakkını belirler.” Ancak, mülk sahiplerinin ilerledikleri unvanlar sadece bunlardır. Başkaca keşfedememişlerdir. Gerçekte, her hak - bunu söyleyen Pothier’dir - ondan hoşlanan insan için üreten bir sebep varsayar; ancak yaşayan ve ölen insanda, gölge gibi geçip giden yeryüzünün bu oğlunda, ölümsüz şeyler bakımından, sadece elinde bulundurma unvanları vardır, mülkiyetin bir unvanı değil. O zaman toplum neden üreten bir sebep yokken kendisi için aşağılayıcı bir hak tanımıştır? Neden, tasarrufa uyarak, mülkiyeti de kabul etmiştir? Neden kanun bu güç suiistimalini onaylamıştır?

Alman Ancillon şöyle cevaplar:

“Bazı filozoflar insanın doğal bir obje üzerinde güç kullanarak -bir ağaç ya da tarla diyelim- objenin kendisine değil, sadece yaptığı düzeltmelere, objeye verdiği şekle bir hak kazandığını iddia ederler. Faydasız bir ayırım! Eğer şekil objeden ayrılabilseydi, belki soruya mahal olurdu ancak bu neredeyse imkansız, insanın gücünün görünür dünyanın farklı bölümlerine uygulanması mülkiyet hakkının, malın aslının temelidir”.

Gereksiz bahane! Eğer şekil objeden ayrılamazsa, mülkiyet de sahiplikten ayrılamaz, sahiplik paylaşılmalıdır; her durumda, toplum mülkiyetin şartlarını düzeltme hakkını elinde bulundurmaktadır. Tahsis edilmiş bir çiftliğin brüt olarak on bin frank kazanç sağladığını ve nadiren olduğu gibi, bu çiftliğin bölünemediğini varsayalım. Daha ileri gidip, ekonomik hesaplama ile, bir ailenin yıllık masraflarının üç bin frank olduğunu: bu çiftliğin sahibinin ailenin iyi babası olarak ününü korumak için topluma on bin frank ödemeye mecbur olduğunu varsayalım - yetiştir-

menin tüm masraflarından daha az ve ailenin geçimi için üç bin frank gerekiyor. Bu ödeme kira değil, tazminat.

O zaman şöyle kanunlar yapan adalet nasıl bir adalettir:

“Mademki, çalışma bir şeyin şeklini değiştirdiği ve şekil ve madde şeye zarar vermeden ayırt edilemediği için, ya toplum mahrum edilmeli ya da işçi emeğinin karşılığını kaybetmeli ve

“Mademki, her diğer durumda, ham materyal olan mülkiyet eklenen düzeltmelere tutarından aşağıda bir unvan katacak ve mademki bu durumda, geliştirilen mülkiyet başta olana bir unvan vermeli;

“Bu yüzden, çalışma yoluyla elde etme hakkı bireylere karşı asla kabul edilmemelidir, sadece topluma karşı kabul edilebilir.”

Kanun yapımcılar mülkiyete ilişkin her zaman bu şekilde mantık yürütürler. Kanun, insanların karşılıklı haklarını korumak içindir; yani her birinin hakkını birbirine karşı ve her birinin hakkını tümüne karşı ve sanki bir oran dört dönemden daha azı ile olabirmiş gibi, kanun yapımcılar sonrakini her zaman ihmal ederler. İnsan insana karşı olduğu sürece, mülkiyet mülkiyeti dengeler ve iki güç birbiri ile bir denge kurar; insan izole olur olmaz, yani kendisinin temsil ettiği topluma karşı olur olmaz, hukuk bilimi kusurludur. Themis dengesinin bir ayağını kaybetmiştir.

Profesör Rennes’i, bilgili Touiller’i dinleyin:

“Oturma ile meşru yapılmış olan bu iddia ayakta durmaya devam edebilecek olan, ilk oturan malı bıraktıktan sonra tekrar geri istenebilecek sabit ve kalıcı mülkiyete dönüştürülebilir?

“Tarım insan ırkının çoğalmasının doğal sonucuydu ve tarım, kendince, popülasyonu destekler ve kalıcı mülkiyetin kurulmasını gerekli kılar; eğer biçmeyeceğinden emin olmasaydı, kim sabanla sürüp ekme riskine girerdi?

Çiftçiyi tatmin etmek için, ona ürünlerinin sahipliğini garanti etmek yeterliydi; bulunduğu arsadaki hakkı orayı ekip biçtiği sürece korunması kabul edilmeli. Bekleyebileceği tek hak buydu; medeniyetin ilerlemesinin talep ettiği tek şey buydu. Ancak mül-

kiyet, mülkiyet! Kimsenin oturmadığı ekip biçmediği topraklar üzerinde varissizin hakkı - kimin onu vermeye yetkisi vardı? Kim ona sahip olduğunu iddia etmişti?

“Tarım tek başına kalıcı mülkiyeti kurmak için yeterli değildi; pozitif kanunlara ve onları uygulayacak yargıçlara ihtiyaç vardı; bir kelime ile sivil Devlete ihtiyaç vardı.”

“İnsan ırkının çoğalması tarımı gerekli kılmıştı; yetiştiricinin emeğinin karşılığını garanti altına alma ihtiyacı kalıcı mülkiyeti ve onun korunması için kanunları gerekli kıldı. Bu yüzden, sivil Devleti yarattığı için mülkiyete borçluyuz.”

Evet, bizim sivil Devletimiz, sizin yaptığınız gibi; ilkin despotluk, sonra monarşi, sonra aristokrasi, bugün demokrasi ve her zaman zorbalık olan bir Devlet.

“Mülkiyet bağları olmadan, insanı kanunun faziletli boyunduruğuna bağlamak asla mümkün olmazdı ve kalıcı mülkiyet olmadan yeryüzü kocaman bir orman olarak kalırdı. O zaman en dikkatli yazarlarla kabul edelim, eğer geçici mülkiyet ya da işten kaynaklanan tercih hakkı, sivil toplumun kurulmasından önce olsa, kalıcı mülkiyet, bugün bildiğimiz hali ile medeni kanunun işidir. Bir kez elde edildiğinde, mülkiyetin sadece mülk sahibinin hareketi ile elden çıkacağını ve mülk sahibi eşyanın sahipliğini bıraksa bile, onun üçüncü bir grubun eline düşeceğini söyleyen medeni kanundur.”

“Bu yüzden aslında birleşik olan mülkiyet ve elinde bulundurma, medeni kanunla iki ayrı ve bağımsız şeyler oldular; kanun dilinde ortak hiçbir şeyi olmayan iki şey. Burada mülkiyette ne harika bir değişikliğe etki ettiğini ve Doğanın medeni kanunlarla ne derece değiştiğini görüyoruz.”

Bu yüzden, kanun, mülkiyeti kurarken, psikolojik bir gerçekliğin gösterimi, doğal bir kanunun gelişmesi, ahlaki bir prensibin uygulanmasının ortaya çıkması değildir. Açıkça kendi alanı dışında bir hak yaratmıştır. Bir soyutlamayı, metaforu, kurguyu, doğru mu yanlış mı araştırmadan gerçekleştirmiştir.

Bencilliği yasallaştırmıştır; canavarca iddiaları onaylamıştır; dipsiz bir çukuru doldurabilir, cehennemi doyurabilirmiş gibi saygısız sözleri hoş karşılamıştır. Kör kanun; cahil adamın kanunu; kanun olmayan bir kanun; gürültünün, aldatmanın ve kanın sesi! Sürekli canlandırılarak, yeniden kurularak, yenilenecek, restore edilerek, güçlendirilerek -toplumun paladyumu olarak- insanların vicdanlarını sızlatan, efendilerin zihinlerini bulan-dıran ve milletleri felakete götüren afetlere yol açan budur. Bu Hristiyanlığın kınadığı ancak Doğayı ve insanı inceleme isteği ve Kutsal Metin okuma yeteneği çok az olan cahil bakanların idolleştirdiği budur.

Fakat gerçekten kanun mülkiyet alanını yaratırken hangi rehberi takip etmiştir? Hangi prensip onu yönlendirmiştir? Standartı neydi?

İnanır mısınız? Bu eşitlikti.

Araziye ait sahipliğin temeli ve fakirliğin asıl nedeni tarımdı. Eğer üretim yolları da garanti altında değilse, çiftçinin emeğinin karşılığını güvence altına almanın bir faydası yoktu. Zayıfları güçlülere karşı korumak, gasp ve sahtekarlığı bastırmak için sahipler arasında kalıcı ayırım çizgileri, geçilmez engeller kurulması ihtiyacı hissedildi. Her yıl insanların çoğaldığı, çiftçilerin aç gözlülüğünün arttığı görüldü: Hırsın boşuna geçmeye çalışacağı sınırları çizerek hırsı dizginlemenin en iyisi olduğu düşünüldü. Bu şekilde, toprak halk güvenliği ve huzurlu sahiplik için gerekli olan eşitlik ihtiyacı yoluyla elde edilmiş oldu. Şüphesiz ayırım coğrafi olarak eşit değildi; bazıları Doğada bulunan ancak yanlış yorumlanan ve daha yanlış uygulanan birçok hak - miras alma, hediye, takas; doğum ve durum imtiyazları, cahilliğin ve zorba gücün gayri meşru yaratılışları gibi - mutlak eşitliği engellemek için kullanıldı. Ancak buna rağmen prensip aynı kaldı: eşitlik, sahipliği yasallaştırmıştı; eşitlik, mülkiyeti yasallaştırmıştı.

Çiftçi her yıl ekeceği bir arsaya ihtiyaç duyuyordu; barbarlar için- yıllık kavgalara ve dövüslere girerek, sürekli evlerini, eş-

yalarını, ailelerini oradan oraya taşımak yerine - her bireye sabit ve devredilemez mülk tahsis etmekten daha uygun ve basit bir ayarlama olabilir mi?

Askerin sefer dönüşünde, ülkesine henüz yaptığı hizmetler karşılığında evsiz barsız kalması adil değildi; malı ona tekrar verilmeliydi. Dolayısıyla, mülkü sadece niyetle devam ettirmek gelenek oldu - *nudo animo*; sadece mülk sahibinin rızası ve hareketi ile feda edilebilirdi.

Ayrımda eşitliğin, her ailenin ölümünden sonra yeniden bir dağılım yapmadan bir kuşaktan diğerine devam ettirilmesi gerekliydi; o yüzden merhumla ilişki derecelerine göre, çocukların ve ailelerin atalarının varisi olmaları doğal ve adil görüldü. Sonra ilk olarak, eşitlik prensibinin oldukça zıt bir uygulaması olan, bütün çocukların babanın mülkünden bir pay almasını kabul eden, sadece bir varisi tanıyan feodal ve ataerkil gelenek ve son zamana kadar bizim aramızda da olan, en büyük çocuğun hakkının koşulsuz yıkılması görüldü.

Ancak bu içgüdüsel organizasyonun kaba taslakları ile doğru sosyal bilim arasında ortak olan nedir? İstatistiğe, değerlendirmeye, politik ekonomiye dair en ufak fikri olmayan bu adamlar nasıl bizi yasama prensipleriyle donatabildiler?

Hukuk bilimi üzerine modern bir yazar "Kanun sosyal arzunun göstergesidir, bir gerçeğin ilanıdır; kanun yapan onu yapmaz, onu ilan eder," der. Bu tanım kesin değildir. Kanun, sosyal arzuların tatmin edilmesi için bir metottur; insanlar onu oylamazlar; kanun yapıcı onu göstermez: alimler onu keşfeder ve formülleştirir. Ancak, onun tanımı için bir cildin yarısını ayıran M. Ch. Comte'a göre kanun, aslında başlangıçta sadece bir isteğin tezahürüydü ve onu karşılama yollarının gösterilmesi idi ve o, bu güne değin başka bir şey olmadı. Hukukçular - mekanik sadakatle, inatçılıkla dolu, gerçekliğe gömülmüş felsefe düşmanları - iyi niyetli, ancak sağduyuda istekli olan adamların sadece düşüncesiz arzuları olan bilimin son kelimesini her zaman yanlış anlamışlardır.

Mülkiyet alanının eski kurucuları, birinin mülkünü sürekli ve mutlak olarak bulundurma hakkının - yaygın olduğu için onlara eşit görünen bir hak - onu transfer etme, satma, verme, kazanma ve kaybetme hakkını barındırdığını ve sonuç olarak bunun devam ettirmek için kurdukları eşitliğin yıkımından daha az bir şeye yol açmayacağını öngörmediler. Öngörmeleri gerekiyor olsa da, ihmal ettiler; anlık istek bütün dikkatlerini meşgul etti ve bu durumlarda sıradan bir şekilde olduğu gibi dezavantajlar ilkin güç bela algılanabilirdi fakat fark edilmediler.

Bu dahi kanun yapıcılar, eğer mülkiyet sadece niyetle elde tutulabilir olsaydı - *nudo animo* -kitle başka bir şeyle meşgul iken, izin verme, kiralama, faiziyle ödünç verme, takasla kar etme, yıllık ödenekleri karşılama ve kasten rezerve edilen bir arsadan vergi toplamanın da onunla beraber geleceğini öngörmediler.

Hukuk biliminin bu babaları, miras hakkının Doğanın varlık eşitliğini koruma metodundan başka bir şey olursa, ailelerin anında en feci dışlanmaların kurbanı olacaklarını ve toplumun, en kutsal prensiplerinden biri tarafından kalbi delinmiş olarak, zenginlik ve sefalet yoluyla sonunun geleceğini öngörmediler¹.

1 Burada, özellikle atalarımızın basitliği bütün kabalığı ile kendini gösteriyor. Meşru çocuk olmadığına, ilk kuzenleri varis yaptıktan sonra, aynı ailede aşırı zenginlik ve aşırı fakirliğin aynı anda olmasını engellemek için mülkiyeti iki farklı kola bölemediler. Örneğin: James ölürken iki oğul bırakır, Peter ve John, servetinin varisleri: James'in mülkiyeti ikisi arasında eşit olarak bölünür. Ancak Peter'in sadece bir kızı vardır ve erkek kardeşi John altı oğul bırakır. Eşitlik ve veraset prensibine sadık kalmak için iki mülk Peter ve John'un çocukları arasında yedi eşit porsiyona bölünmesi gerektiği açık; çünkü diğer türlü Peter'in kızıyla yabancı biri evlenebilir ve bu birleşimden James'in, büyükbabanın, mülkünün yarısı diğer bir aileye geçmiş olur ki bu da veraset prensibine aykırıdır. Dahası, sayılarından dolayı John'un çocukları fakir olur ve tek çocuk olan kuzenleri zengin olur ki bu da eşitlik prensibine aykırıdır. Görünüşte birbirine zıt olan bu iki prensibin birleştirilmiş uygulamasını genişletirsek, günümüzde çok az akılla saldırılan, varis olma hakkının, eşitliğin devam ettirilmesi için bir engel olmadığına ikna oluruz.

Hangi yönetim şekli altında yaşarsak yaşayalım, her zaman *le mort saisit le vif* denebilir; yani her kim varis olursa olsun veraset ve intikalin ebediyen süreceği

Onlar öngörmediler... Fakat neden daha derine ineyim ki?

O zaman mülkiyetin tarihi sadece araştırma ve merak meselesidir. Gerçeğin doğruyu tasdik etmemesi hukuk biliminin bir kuralıdır. Şimdi, mülkiyet bu kuralın bir istisnası değildir: o zaman mülkiyet hakkının evrensel itibarı mülkiyet hakkını meşrulaştırmaz. Aynı göktaşlarının sebebi ve gök cisimlerinin hareketi konusunda yanıldığı gibi, insan toplumun yapısı, hakkın doğası ve adaletin uygulamasına dair hatalıdır. Eski fikirleri inanç maddeleri sayılamaz. Hint ırkının dört sınıfa ayrılmasının; Nil ve Ganjın kıyılarında kan ve pozisyonun toprak dağılımını önceden belirlemesinin; Yunanlıların ve Romalıların mülkiyeti tanrıların koruması altına almasının; dini törenlerle toprağı bölmenin ve eşyalara değer biçmenin birleşmesinin bizim için ne sonucu olabilir? İmtiyazın şekillerinin çeşitliliğı adaletsizliğı onaylamaz. Jupiter'in inancı, mülkiyet sahibi¹, vatandaşların eşitliğine karşı, Venüs'ün, oyunbazın, sırlarının, evliliğın iffetine karşı kanıtladığından daha fazlasını kanıtlayamaz.

İnsan ırkının otoritesi, mülkiyet hakkının lehinde kanıt olarak tesirsizdir çünkü bu hak mecburen eşitliğe dayandığı için kendi prensibine ters düşer. Onu onaylayan dinlerin kararı tesirsizdir, çünkü tüm çağlarda papaz prene boyun eğmiştir ve tanrılar her zaman politikacıların arzu ettiği şekilde konuşmuştur; mülkiyete

---

söylenabilir. Ancak St. Simoncular varislerinin yargıç tarafından belirlenmesini isterler; diğerleri onun ölmüşler tarafından seçilmesini ya da kanun tarafından öyle seçilmiş olmasının varsayılmasını isterler: asıl nokta eşitlik kanunu izin verdiği müddetçe Doğa'nın arzusunun tatmin edilmesidir. Bugün verasetin asıl kontrolcüsü şans ya da kapristir; şimdi yasama mevzularında, şans ya da kapris rehberler olarak kabul edilemez. Şansın ardından gelen çoğaltılmış fitnelerden kaçınmak amacıyla, Doğa bizi eşit yarattıktan sonra bize, bitmiş işimizi tamamlamak için en iyisi olarak değerlendirdiğimiz kardeşlerimizin hepsinin arasından toplumun bize seçmek için sorduğı bir ses olarak görev gören, kalıtım prensibini sunar. Sonuçlar yeterince yalındır ve şu an bütün Yaşay eleştirmek için doğru bir zaman değil.

1 Zeus klésios.

atfedilen sosyal avantajlar, kendi adına alıntılanamaz [1] *Zeus klésios*, çünkü hepsi tasarruf eşitliği prensibinden gelir.

O zaman mülkiyet üzerindeki bu ditiramp ne anlama gelir?

“Mülkiyet hakkı insan kurumlarının en önemlisidir.”...

Evet, monarşinin de en görkemlisi olduğu gibi.

“İnsanın yeryüzündeki refahının asıl sebebidir.”

Çünkü adaletin onun prensibi olduğu farz edildi.

“Mülkiyet onun hırsının meşru sonu, varlığının ümidi, ailesinin sığınağı; bir kelime ile yerel ikamet, toplumların ve politik Devletin köşe taşı oldu.”

Bunun hepsini sahiplik üretti.

“Sonsuz prensip, -

Mülkiyet ebedidir, her olumsuzlama gibi,

“Bütün sosyal ve sivil kurumlar arasında.”

Bu sebeple, mülkiyete dayalı her kurum ve her kanun mahvolacaktır.

“Özgürlük kadar değerli bir lütuf.”

Zengin mülk sahibi için.

“Aslında, yaşanabilir yeryüzünün yetiştirilme sebebi.”

Eğer çiftçi kiracı olmayı bıraksa, toprağa daha mı kötü bakılırdı?

“İşin ahlakı ve garantisi.”

Mülkiyet rejimi altında, iş bir şart değildir, imtiyazdır.

“Adaletin uygulanması.”

Talih eşitliği olmadan adalet nedir? Yanlış ağırlıklı bir denge.

“Bütün ahlak,

Çok aç bir mide ahlak bilmez,

«Bütün kamu düzeni, -

Kesinlikle, mülkiyetin korunması, -

“Mülkiyet hakkına dayan.”¹

Bütün hepsinin köşe taşı, bütün hepsinin ayak bağı olması gereken, -mülkiyet böyledir.

1 Giraud "Romalılar Arasında Mülkiyet Hakkı Araştırmaları."

Özetlemek ve sonuçlamak gerekirse:

İş sadece eşitliğe yol açmaz, mülkiyeti de engeller. Çünkü her insan var olması gerçeğinden dolayı, iş edinme hakkına sahiptir ve yaşamak için üzerinde yetiştirmek için çalışabileceği materyale ihtiyaç vardır. Öbür taraftan oturanların sayısı doğum ve ölümlerden dolayı sürekli değiştiği için her işçinin iddia edebileceği materyalin miktarı oturanların sayısına göre değişeceği ve sonuç olarak işin her zaman nüfusa bağlı olduğu sonucu çıkar.

Sonuç olarak, sahiplik, doğrudan, sabit kalmayacağına göre, aslında onun mülkiyet olması imkansızdır.

O zaman her oturan, mecburen mülk sahipliğini dışarda bırakan, kullanma hakkına sahiptir. Şimdi bu kullanım hakkı olanın hakkıdır: onun zimmetine verilmiş olandan mesuldür; onu genel kullanıma uygun olarak, korumak ve geliştirmek maksadıyla kullanılmalıdır; onu dönüştürme, azaltma ya da doğasını değiştirme gücü yoktur: kendisi ürünü alırken başkasının işi yapması için kullanım hakkını bölemez. Bir kelime ile kullanım hakkı toplumun gözetimi altındadır, iş şartına ve eşitlik kanununa teslim edilmiştir.

Bu şekilde mülkiyetin Roma tanımı yok edilmiştir - *kullanma ve suiistimal etme hakkı* - şiddetten doğan bir ahlaksızlıktır. Medeni kanunların onayladığı en korkunç savdır. İnsan kullanım hakkını, tek kalıcı sahip olan toplumun ellerinden alır. Birey ölür, toplum ölümsüzdür.

Bu basit gerçekleri tartışırken ruhumu ne derin bir tiksinti kaplıyor! Bugün bu şeylerden şüphe ediyor muyuz? Onların zaferi için yeniden silahlanmak gerekecek mi? Ve güç, mantığın yokluğunda, onları kanunlarımıza tanıtabilir mi?

Herkes eşit kullanma hakkına sahiptir.

Kullanılan miktar ölçüldüğünde, irade ile değil, yer ve rakamın değişen şartlarına göre, mülkiyet var olamaz.

Bunu hiçbir kod ifade etmemiştir; bunu hiçbir anayasa kabul

edemez! Bunlar medeni kanunun ve milletlerin kanununun inkar ettiği aksiyomlardır.

Ancak başka bir sistemin partizanlarının haykırışlarını duyuyorum: “İş, iş! Mülkiyetin temeli budur!”

Okuyucu, aldanma. Mülkiyetin bu yeni temeli ilkinden daha kötüdür ve meseleleri şimdiye kadar baktığımızdan daha açık gösterdiğim, daha adaletsiz iddiaları çürüttüğüm için hemen affınızı rica etmeliyim.

BÖLÜM 3.

- MÜLKİYET ALANININ ETKİLİ SEBEBİ OLARAK EMEK

Hukuk bilimi üzerine yazan modern yazarların neredeyse tamamı, ipucunu ekonomistlerden alarak, ilk kullanım teorisini çok tehlikeli buldukları için terk etmişler ve mülkiyeti işten doğmuş olarak düşünen teoriyi benimsemişlerdir. Bunda hatalıdır, bir döngü içinde mantık yürütürler. M. Cousin çalışmak için, kullanmak gerektiğini söyler. Sonuç olarak, sıram gelince, herkesin eşit kullanma hakkı olursa, çalışmak için eşitliğe teslim olmak gerektiğini ekledim. Jean Jacques, “Zenginler ‘bu duvarı ben yaptım; bu toprağı emeğimle kazandım’ diyecek kadar kibirlidir,” der.

Kim sana görev verdi? Bizim sana dayatmadığımız işten dolayı bizden hangi hakla ödeme talep ediyorsun? diye cevaplayabiliriz. Bu argüman karşısında bütün safsata yerle bir olur.

Ancak emeğin partizanları kendi sistemlerinin, sözleşmeler ve koşulların mülkiyetin ilk kullanım gerçeği üzerine dayalı olduğunu varsayan Kanun ile mutlak bir zıtlık içinde olduğunu görmezler. Eğer iş, sonuçlarının benimsemesi ile, tek başına mülkiyete yol açarsa, Medeni Kanun, sözleşme bir yalandır, bütün sosyal sistemimizin hakkın bir ihlali olduğu yalanını söyler. Bu

bölümde ve sonraki bölümde dikkatimizi hem emek hakkı hem mülkiyet gerçeğine dair meşgul eden tartışmanın sonunda şu sonuca varmalıyız. Bir yandan kendine karşı olan kanunlarımızı ve diğer yandan da kendi prensibine ve yasamıza karşı olan yeni hukuk ilmini görürüz.

Mülkiyeti emeğe dayandıran sistemin, kullanıma, şans eşitliğine dayandıran sistemden daha azını ima etmediğini öne sürdüm; okuyucu, yetenek ve melekelerin eşitsizliğinden yola çıkarak bu eşitlik kanunu çıkarımını nasıl ileri sürdüğümü öğrenmek için sabırsız olmalı: okuyucunun merakı doğrudan tatmin edilmeli. Ancak onun dikkatini bir süreliğine sürecin bu harika özelliğine çekmem uygun olur; ince zeka, emeğin kullanımla mülkiyet prensibi olarak yer değiştirmesi ve mülk sahiplerinin başvurmaya alışkın oldukları, yasamanın onayladığı, emek sisteminin tamamen altüst ettiği önyargıların bazılarını hızlıca gözden geçirmeliyim.

Okuyucu, hiç bir suçlunun sorgulamasında bulundun mu? Oyunlarını, dönüşlerini, kaytarmalarını, ayrımlarını, kaçamaklarını izledin mi? Yenilmiş, bütün iddiaları tersyüz edilmiş, merhametsiz hakim tarafından yoz bir geyik gibi takip edilmiş, hipotezden hipoteze izi sürülmüş - kıyasın yetmiş iki şeklini icat edenden bin kez daha zeki ve dahi bir şekilde ifadesini verir, düzeltir, geri alır, yalanlar, diyalektiğin bütün hilelerini kurutur. Hakkını savunması istendiğinde mülk sahibi böyle yapar. İlk cevaplamayı reddeder, bağırır, tehdit eder, karşı koyar; sonra tartışmayı kabul etmeye zorlanmış olarak, kendini hilekarlık ile silahlandırır, dayanıklı ağır silahlar ile donatır, ateşin karşısına geçerek, kullanıma, sahipliğe, kısıtlamaya, sözleşmelere, eski geleneklere ve evrensel rızaya tek tek ve hep beraber karşı çıkarak.

Bu cephede fethedilmiş mülk sahibi, yaralı bir domuz gibi takipçilerine döner. “ Ben kullanmaktan daha fazlasını yaptım,” diye korkunç duygularla çığlık atar; “ Çalıştım, ürettim, geliştirdim, dönüştürdüm, *yarattım*. Bu ev, bu arsalar, bu ağaçlar benim

ellerimin ürünü; ben bu dikenleri bağa ve bu çalılığı incir ağacına çevirdim ve bugün emeğimin semeresini alıyorum. Toprağı terimle zenginleştirdim; onlara verdiğim işi yapmasalar açlıktan ölecek olan adamlara para ödedim. Kimse bu sıkıntıları ve masrafı paylaşmadı benimle; getirilerini de kimse paylaşmamalı.

Ey mülk sahibi, sen çalıştın! Öyleyse neden asıl sahiplikten bahsediyorsun? Hakkından mı emin değildin, yoksa insanları aldatmayı ve adaleti bir ilüzyona dönüştürmeyi mi ümit ettin? Çabuk ol o zaman, bizi savunma şeklinle tanıştı, çünkü karar son olacak ve sen onun sahibine iade meselesi olacağını biliyorsun.

Sen çalıştın! Ancak vazifenin seni yapmaya zorladığı iş ile ortak bir çıkarı barındıran eşyalara el konulması arasında ne benzerlik var? Toprak üzerindeki hakimiyetin, hava ve ışık üzerindeki gibi, *Zaman aşımı* ile kaybolamayacağını bilmiyor musun?

Sen çalıştın! Hiç başkalarını çalıştırmadın mı? Neden, o zaman senin onlar için çalışmayarak elde ettiğini neden onlar senin için çalışarak kaybettiler?

Sen çalıştın! Çok güzel; hadi emeğinin sonuçlarına bakalım. Hesaplayalım, tartalım ve ölçelim. Balthasar karar verecek; çünkü ben denge, seviye, yüzölçümüne çok güveniyorum, eğer herhangi bir şekilde başkasının emeğini ele geçirdiyse, her vuruşunu geri iade etmelisin.

Bu yüzden elinde bulundurma prensibi terkedilir, daha fazla "Toprak onu ilk sahiplenene aittir" denmez. İlk siperine girmeye zorlanan mülkiyet, eski vecizesini reddeder; adalet utanmış halde şiarlarını toplar ve keder bandajını utanmış yanakları üzerine indirir. Sosyal felsefede bu gelişme dün başlamadı: elli yüzyıl gerekti bir yalanın yok edilmesi için.

Bu içler acısı dönem boyunca, kaç tane gasp onaylandı, kaç saldırı yüceltildi, kaç zafer kutlandı! Olmayanların malına el koyulmuş, fakirler sürülmüş, açlar aksiyona geçmek için her zaman hazır ve cesur olan zenginler tarafından dışlanmış! Milletler arasında kıskançlıklar ve savaşlar, kundakçılık ve kan dökme. Ancak

bundan sonra, çağ ve onun ruhu sayesinde, yeryüzünün bir yarışta kazanılacak bir ödül olmadığı kabul edilmelidir, başka herhangi bir engelin yokluğunda, güneşin altında herkes için yer vardır. Herkes keçisine koşum takabilir, sürüsünü otlamaya sürebilir, bir arsanın köşesini ekebilir ve kendi ekmeğini kendi ocak başında pişirebilir.

Ama hayır her biri bunları yapamaz. Her taraftan ilan edildiğini duyuyorum, “*her yeteneğe kendi ürettiğine göre*; herkesin yeteneğine göre emek harcaması ve çalışmasının şerefine!” Ve yine insan ırkının dörtte üçünün yağmalandığını, birkaçının işinin geri kalanın işine bela olduğunu görüyorum.

M. Hennequin “Problem çözülmüştür,” diye haykırır. “Mülkiyetten, emeğin kızı, şimdi ve gelecekte sadece kanunların koruması altında istifade edilebilir. Onun özü doğal kanunlardadır; gücünü medeni kanundan ve bu ikisinin birleşiminden, *emek ve korumadan*, pozitif yasama sonuçlarından alır.”

Evet, problem çözüldü, mülkiyet emeğin kızıdır. O zaman, basit elinde bulundurmakla mülk sahibi olma hakkı değilse de, elde etme hakkı, intikal hakkı, bağış yapma hakkı nedir? Çoktan işçi olanın elinde bulundurma hakkına, yani mülkiyeti kazanıp kaybetmesine dair çeşitli şartlar değilse de, çoğunluğun yaşını, kurtuluşunu, himayesini, kısıtlanmasını ilgilendiren kanunlarınız nelerdir?

Bu sefer, Kanunun detaylı bir tartışmasına giremediğimden, mülkiyeti desteklemek için sık sık başvurulan üç argümanı inceleyerek kendimi tatmin etmeliyim. 1- *Ele geçirme*, ya da *sahip olma yoluyla mülkiyetin oluşumu*; 2- İnsanlığın rızası; 3- *Zaman aşımı*. O zaman emeğin işçilerin göreceli durumları ve mülkiyet üzerindeki etkilerini araştırmalıyım.

1- Toprak Ele Geçirilemez.

“Mahsul yetiştirmeye müsait olan toprakların insan tarafından yaratılmadığı, Doğanın insana karşılıksız hediyesi olduğu için doğal zenginlik olarak görülmesi beklenir. Ancak varlık hava ve

su gibi kaçak olmadıkça - bir arsa sabit ve sadece belli insanların erişebildiği ve bu mal edinmeye razı olan diğerlerinin dışlandığı, sınırlı bir alandan oluşursa - karşılıksız ve doğal bir hediye olan toprak, kullanmak için ödeme yapmamız gereken sosyal bir zenginliğe dönüşmüştür.” - Politik Ekonomi diyelim.

Bu bölümün başında ekonomistlerin yasama ve felsefede en kötü olduklarını söylemekle hata mı ettim. Açıkça soruyu soran, bu sınıf insanların *babasıdır*. Doğanın kaynakları, Tanrı tarafından yaratılmış zenginlik, nasıl özel mülkiyet olabilir ve yazarının duygu ya da dürüstlük yoksunu olduğunu bizim çok az bildiğimiz, o kadar büyük bir kaçamağa kim cevap verir? Yeryüzünün sabit ve sağlam doğasının eline geçirme hakkı ile ne alakası var, soruyorum? Sınırlı ve yerleşik olan bir şeyin, toprak gibi, ele geçirmek için sudan ya da güneş ışığından daha fazla şans sunduğunu; hakiyet hakkını toprak üzerinde uygulamanın atmosfer üzerinde uygulamaktan daha kolay olduğunu anlıyorum: ancak şeyin zorluğu ile ilgilenmiyoruz ve Say, ihtimal ile hakkı birbirine karıştırıyor. Yeryüzünün neden denizden ve havadan daha fazla ele geçirildiğini sormuyoruz; insanın hangi hakla *yaratmadığı* ve *Doğanın ona karşılıksız verdiği* serveti ele geçirdiğini bilmek istiyoruz.

Say, o zaman sorduğu soruyu çözmedi. Eğer çözmüş olsaydı, eğer bize verdiği açıklama mantıksız olduğu kadar tatmin edici olsaydı, insanın el işi olmayan bu varlığa, bu toprağın kullanımına kimin tam ödeme hakkı olduğunu önceden daha iyi bilemezdik. Toprağı kiralamaya kimin yetkisi vardır? Şüphesiz ki toprağın üreticisi. Toprağı kim yarattı? Tanrı. O zaman, mülk sahibi, sen emekli ol!

Ancak toprağın yaratıcısı onu satmıyor; veriyor ve vermede insanların rütbesine bakmıyor. Neden o zaman bazı çocukları meşru iken diğerleri serseri muamelesi görüyor. Eğer paylaşım eşitliği orijinal bir hak ise, neden şartların eşitsizliği ölüm sonrası bir hak?

Say, anlamak için, hava ve suyun geçici fitratta olmasalar ele geçirileceklerini anlatır. Bunun bir hipotezden ötesi olduğunu

gözlemleme izin verin; bu bir gerçek. İnsanlar havayı ve suyu ele geçirdiler, onların söylediği kadar sık söylemeyeceğim, onlara müsaade edildiği sıklıkta söylerim.

Portekizliler, Ümit Burnundan Hindistan'a giden yolu keşfedince, bu yola tek hakkın kendilerinin olduğunu iddia ettiler ve Hollandalılar tarafından, bu meseleyle ilgili olarak danışılan Grotius, bu hakkı tanımayı reddetti, özellikle bu durum için "Denizlerin Özgürlüğü" üzerine, denizin ele geçirilmeye tabi olmadığını kanıtlamak adına inceleme yazdı.

Avlanma ve balık tutma hakkı her zaman lordlar ve mülk sahipleriyle sınırlıydı; bugün yönetim ve ilçeler tarafından lisans ücretini ve kirayı ödeyebilen herkese kiraya veriliyor. Avlanmayı ve balık tutmayı düzenlemek mükemmel fikir, ancak onu satış konusu yapmak hava ve suyun tekeline yaratmaktadır.

Pasaport nedir? Seyahat eden kişinin evrensel tavsiyenamesidir; kendisi ve mülkü adına güvenlik sertifikasıdır. Fıtratı en iyi şeyleri bozmak olan hazine pasaportu casusluk ve vergi aracına dönüştürmüştür. Bu seyahat hakkının satılması değil midir?

Sonuç olarak, ne mülk sahibinin izni olmadan başkasının toprağındaki kaynaktan su çekmek caizdir, çünkü eğer başka bir iddia yoksa kaynak iltihak hakkından dolayı toprak sahibinindir; ne vergi ödemedi onun mülkünde bir gün geçirilebilir; mülk sahibinin rızası olmadan ne avlusuna, bahçesine, meyve ağaçlarına bakabilir; ne de sahibinin isteğine karşı parkında ya da arazisinde gezinebilir: herkes kendini hapsedip etrafını çitle çevirme konusunda serbesttir. Bütün bu yasaklamalar sadece toprağı değil havanın ve suyun da çok fazla olumlu tecritleridir. Emekçi sınıfına ait olan bizleri, mülkiyet aforoz etmektedir! *Terra, et aqua, et aere, et igne interdicti sumus.*

İnsan diğer üçünü ele geçirmeden maddelerin en sabit olanını ele geçiremedi; çünkü Fransız ve Roma kanunlarına göre, yüzeydeki mülkiyet kendisiyle birlikte mülkiyeti zirveden en aşağıya taşıyor - *Cujus est solum, ejus est usque ad cælum.* Şimdi, eğer

suyun havanın ve ateşin kullanımı mülkiyeti dışta bırakıyorsa, toprağın kullanımı da öyle. Bu mantık zinciri M.Ch.Comte tarafından “Mülkiyet Üzerine İnceleme”sinde, 5. Bölümde sunulmuş gibi duruyor.

“Eğer bir insan sadece birkaç dakikalık havadan yoksun bırakılsa, varlığı durur ve kısmi bir yoksunluk şiddetli acı çekmesine sebep olur; yiyeceğin kısmi ya da tamamen eksikliği daha az ani olsa da benzer etkileri üretir; eğer kıyafet ve barınaktan yoksun bırakılsa, en azından belli iklimlerde aynısı olurdu! O zaman, hayatını devam ettirmek için insanın devamlı olarak birçok farklı şey elde etmesi lazım. Ama bu şeyler benzer oranlarda yok. Bazıları, mesela yıldızların ışığı, yeryüzünün atmosferi, denizleri ve okyanusları oluşturan su gibi, o kadar büyük miktarlarda ki insan mantıklı bir artış ya da azalmayı algılayamaz; her biri başkalarının istifadesine engel olmadan, en küçük bir zarar vermeden, kendi ihtiyaçları ne kadar gerektirirse o kadar alabilir. Bu tarz şeyler, tabir caizse, insan ırkının ortak mülküdür; bu anlamda her birey üzerine empoze edilmiş tek vazife başkalarının hakkına hiçbir şekilde tecavüz etmemektir.”

M. Ch. Comte'nin argümanını tamamlayalım. Karayolunda yürümesi, tarlalarda dinlenmesi, mağaralara sığınması, ateş yakması, böğürtlen toplaması, ot toplaması ve onları pişmiş kilde kaynatması yasaklanan bir adam - böyle bir adam yaşayamaz. Sonuç olarak yeryüzü - su, hava, ışık gibi - başkasının hakkına tecavüz etmeden, her birinin özgürce kullanma hakkının olduğu, temel ihtiyaç aracıdır. O zaman neden yeryüzü sahiplenilir? M. Ch. Comte'nin cevabı ilginçtir. Say, *geçici* olmadığı için öyle olduğunu iddia eder; M. Ch. Comte sınırlı olduğu için böyle olduğu güvencesini verir. Toprak miktar olarak sınırlıdır. O zaman, M. Ch. Comte'ye göre, sahiplenilmelidir. Tam tersine, şöyle demesi beklenirdi, O zaman sahiplenilmemelidir. Çünkü herkes ne kadar büyük miktarda hava ya da ışığı sahiplenirse sahiplensin, ondan dolayı kimse zarar görmez; her zaman herkese yetecek

kadar vardır. Toprağa gelince, işler değişir. Kim tutacaksa ya da tutabilirse tutsun güneşin ışınlarını, geçen esintiyi, denizin dalgalarını... benim iznim var ve onun kötü niyetleri için özür dilirim. Her yaşayan adam arazisinin sahipliğini mülkiyet hakkına dönüştürmeye cesaret etsin ve ben ona savaş açacağım, ölümüne savaşacağım.

M. Ch. Comte'nin argümanı pozisyonunu çürütüyor. "Hayatın korunması için gereken şeyler arasında bazıları o kadar büyük miktardadır ki tükenmez; daha az miktarda olan diğerleri sadece belli sayıda insanın isteklerini karşılayabilir. Öncekilere genel denir, sonrakiler özeldir," der.

Bu mantık yürütme kesin olarak makul değildir. Su, hava, ışık ortak şeylerdir, ancak tükenmez oldukları için değil, vazgeçilmez oldukları için; ve o kadar vazgeçilmezler ki, tam olarak bu sebepten Doğa onları neredeyse sınırsız miktarda yaratmıştır, çoklukları sahiplenmeyi engelleyebilir diye. Aynı şekilde toprak bizim varlığımız için vazgeçilmezdir - sonuç olarak ortak bir şeydir ve sahiplenmeye uygun değildir; ancak diğer elementlerden daha kısıtlıdır, o yüzden kullanımı birkaçının çıkarı için değil, herkesin çıkarı ve güvenliği adına düzenlenmelidir. Bir kelime ile; hakların eşitliği ihtiyaçların eşitliği tarafından kanıtlanır. Şimdi, hakların eşitliği, miktarı kısıtlı olan bir eşya durumunda, sadece sahipliğin eşitliği ile gerçekleşebilir. Tarımsal bir kanun M. Ch. Comte'nin argümanlarının altını çizer.

Mülkiyet sorununa hangi açıdan bakarsak bakalım - en altına indiğimizi varsayalım - eşitliğe ulaşırız. Daha fazla sahiplenilebilir ve sahiplenilemez şeyler arasındaki ayrım üzerinde ısrar etmeyeceğim. Bu noktada, ekonomistler ve hukukçular saçmalamanın da ötesine geçtiler. Medeni Kanun, mülkiyeti tanımladıktan sonra, sahiplenmenin uygunluğuna dair hiçbir şey söylemez; ve eğer piyasa olan şeylerden bahsederse, onları numaralandırmadan ya da tanımlamadan bahseder. Ancak, ışık istekli değil. Şunlar gibi birkaç özdeyiş var: *Ad reges potestas omnium perti-*

net, ad singulos proprietatis; Omnia rex imperio possidet, singula dominio. Özel mülkiyete karşı çıkan sosyal egemenlik! - buna eşitliğin kehaneti, cumhuriyetçi bir kahin denemez mi? Örnekler üstümüze üşüşüyor: bir zamanlar kilisenin mülkleri, hükümdarın arsaları, asillerin hasları devredilemez ve daimiydi. Eğer, bu imtiyazı yıkmak yerine, seçmen onu her bireye genişletseydi; çalışma hakkının özgürlük gibi, kaybedilemeyeceğini ilan etseydi - o anda devrim tamamlanmış olurdu ve şimdi biz kendimizi başka alanlarda geliştirmeye adayabiliydik.

2. Evrensel Kabul Mülkiyeti Meşru Kılmaz.

Say'ın yukardaki alıntısında, yazarın mülkiyet hakkını toprağın yerleşik karakterine mi dayandırmak istediği, yoksa bütün insanların bu sahiplenmeye göstermiş olduklarını düşündüğü rızaya mı dayandırmak istediği açık değil. Dili o şekilde kullanmış ki iki anlamdan biri de olabilir, aynı anda ikisi de olabilir ki bu bize yazarın şöyle demeye niyetlendiğini varsayma hakkı verir, "Temelde istemenin egzersizinden kaynaklanan mülkiyet hakkı, onun arsaya uygulanmasına izin veren toprağın sahipliği ve evrensel kabul bu uygulamayı onaylamıştır."

Bu böyle olsa da, insan karşılıklı rıza ile mülkiyeti meşrulaştırabilir mi? Ben hayır diyorum. Böyle bir sözleşme, Grotius, Montesquieu ve J. J. Rousseau tarafından tasarlansa da, bütün insan ırkı tarafından imzalanırsa da, adaletin gözünde hükümsüzdür ve onu zorla kabul ettirmek yasal değildir. İnsan çalışmayı da özgürlük gibi bırakamaz. Toprak mülkiyet hakkını tanımak demek işi bırakmak, çalışma araçlarını bırakmak demektir; doğal bir haktan vaz geçmek ve kendimizi insanlıktan mahrum etmek demektir.

Kendisinden çok şey çıkarılan bu rızanın, üstü kapalı ya da resmi olarak verilmiş olmasını dilerdim. Sonuç ne olurdu? Açıkça, teslim olanlar çift taraflı olurdu; hiçbir hak, karşılığında bir

denklik alınmadan terkedilmezdi. Bu şekilde tekrar eşitliğe geliyoruz - sahiplenmenin *sine qua non* u; böylece evrensel kabul ile mülkiyeti meşrulaştırdıktan sonra, yani eşitlikle, mülkiyetin şartlarının eşitsizliğini meşrulaştırmaya mecburuz. Kendimizi bu ikilemden kurtaramayız. Aslında, sosyal sözleşme şartlarında, eğer mülkiyet, eşitlik bittiğinde kendi durumu için eşitliğe sahipse, sözleşme bozulur ve bütün mülkiyet yağma olur. O zaman insanlığın bu yapmacık rızasından hiçbir şey elde edemeyiz.

3. Zaman Aşımıyla Mülkiyet Elde Edilemez.

Mülkiyet hakkı yeryüzündeki kötülüğün kaynağıydı, insan ırkının doğduğundan beri katlandığı uzun suç ve şanssızlık zincirinin ilk halkası. *Zaman aşımı* aldatmacası, zihnin üzerine atılan öldürücü darbe, vicdana üflenen ölüm cezasıdır, insanın hakikate doğru gelişimini tutuklamak ve hataya tapınmayı desteklemektir.

Bu yüzden Kanun *Zaman aşımı*'nı şöyle tanımlar: "Zamanın geçişiyle kazanma ve kaybetme süreci". Bu tanımlı fikirlere ve inançlara uygularken, *Zaman aşımı* kelimesini eski batıl inançların lehinde olan ölümsüz önyargıyı, amaçları ne olursa olsun, sık sık öfkeli ve kanlı olan, aracılığıyla her zaman yeni ışık alınan ve bilgeyi şehit yapan karşıtlığı göstermek için kullanabiliriz. Bir prensip değil, keşif değil, cömert bir düşünce değil, ancak dünyaya girerken, bütün eski önyargıların komplosu gibi görünen peşin hükümlerin zorlu bir bariyeri ile karşılaştı. Mantığa, gerçeklere, önceden bilinmeyen her doğruya karşı *Zaman aşım-ları* - yani, muhafazakarların yüzyıllardır parolası olan statüko felsefesinin aslı.

Evangelik reform dünyaya açıldığında, şiddetin sefahatin ve bencilliğin lehinde Zaman aşımı vardı; Galileo, Descartes, Pascal ve müritleri felsefe ve bilimlerini yeniden oluşturduğunda, Aristo felsefesi lehinde *Zaman aşımı* vardı; 89'da babalarımız özgürlük

ve eşitlik talep ettiklerinde tiranlık ve imtiyazlar lehinde *Zaman aşımı* vardı. “ Her zaman mülk sahipleri oldu ve her zaman olacak.” Bu derin sözle, son hendeğinde ölen bencilliğin son çabası ile, sosyal eşitsizliğin dostları rakiplerinin saldırılarını geri püskürtmeyi ümit ediyorlar; mülkiyet gibi fikirlerin *Zaman aşımı* ile kaybolabileceğini şüphesizce ümit ederek.

Bugün bilimin zafere ait yürüyüşü ile aydınlanmış, en yüce başarılar tarafından fikirlerimizin sorgulanması öğretilmiş olarak, en derin analizlere dayalı binlerce deneyle henüz keşfedilmemiş bir kanun, yeni bir prensip takip eden doğanın gözlemcisini memnuniyetle karşılıyor ve alkışlıyoruz. Hiçbir fikri, gerçeği eskiden aynı fenomenleri fark etmemiş ya da aynı analogileri anlamamış olan bizden daha yetenekli insanların yaşadığı bahanesi ile reddetmemeye dikkat ediyoruz. Neden politik ve felsefi sorulara karşı benzeri bir tutum sürdürmüyoruz? Her şeyin söylendiğini, yani zihinsel ve ahlaki bilimlere dair her şeyi bildiğimizi onaylayan bu saçma cinnetin sebebi ne? Neden *güneşin altında yeni bir şey yoktur* atasözü sadece metafizik araştırmalara uygulanıyor?

Çünkü felsefeyi hala gözlem ve metot yerine hayal gücü ile çalışıyoruz; hoşlanmak ve arzu, argümanlar ve gerçekler yerine evrensel olarak hakim olarak görülüyor - bugüne kadar şarlatanı filozoftan, alimi sahtekardan ayırmak mümkün olmadı. Solomon ve Pisagor zamanından beri, hayal gücü sosyal ve psikolojik kanunları tahmin etmekten yoruldu; bütün sistemler ileri sürüldü. Şu açıdan bakınca, her şeyin söylenmiş olduğu doğru olabilir; ancak her şeyin kanıtlanmayı beklediği de daha az doğru değildir. Politikada (felsefenin sadece bu alanına bakacak olursak), herkes kendi ilgilerine ve tutkusuna göre seçtiği parti ile yönetilir; zihin, iradenin hilelerine teslim olmuştur - bilgi yoktur, kesinliğin gölgesi bile yoktur. Bu şekilde, genel cahillik genel tiranlık üretir ve düşüncenin özgürlüğü sözleşmede yazılı iken, düşüncenin köleliği, çoğunluğun yönetimi adı altında, sözleşme tarafından hükme bağlanmıştır.

Kanunun bahsettiği sivil Zaman Aşımı'na kendimi sınırlamak için, mülk sahipleri tarafından öne sürülen bu haşatı çıkmış nesne üzerine tartışmaya başlamaktan geri durmalıyım; çok yorucu ve tantanalı olur. Önceden belirlenemeyen haklar olduğunu herkes bilir. *Zaman aşımı* ile elde edilen şeylere gelince: Zaman Aşımı'nın kesin şartlar gerektirdiğini ve birini çıkarmanın onu hükümsüz kılacağını herkes bilir. Örneğin, eğer doğruysa, mülk sahibinin mülkünün sivil, kamusal, barışçıl ve kesintisiz olması, ona rağmen adil bir unvana bağlı olmadığına doğru olduğudur; çünkü gösterebileceği tek unvan - kullanma ve çalışma - talep eden emekçi sınıfı kadar savunan mülk sahibini de kanıtlar. Dahası, bu mülkiyet dürüst değildir, çünkü *Zaman Aşımı*'ni engelleyen bir hak ihlali üzerine kurulmuştur, St. Paul'un sözüne göre - *Nunquam in usucapionibus juris error possessori prodest*. Hakkın ihlali ya elde bulunduranın sadece kullanması gerekirken mülk sahibi olarak tuttuğunu ya da kimsenin aktarma ya da satma hakkı olmayan bir şeyi aldığını gösterir.

Zaman Aşımı'nın mülkiyetin lehinde (hukuk biliminden alınmış bir sebep) kanıt gösterilemeyeceğine dair başka bir sebep gayrimenkule sahip olma hakkının en kritik dönemlerde bile tamamen zarar görmemiş evrensel bir hakkın parçası olmasıdır ve emekçi sınıfının, gücünü tekrar kazanıp tamamen uygulamak için onu her zaman kısmen uyguladığını kanıtlaması gerekir. Evrensel olarak bir şeye sahip olma, verme, değiştirme, ödünç verme, izin verme, satma, dönüştürme ya da zarar verme hakkı olan birisi, bu yetkisini başka hiçbir şekilde göstermese de sadece ödünç verme eylemi ile bu hakkın bütünlüğünü korumuş olur. Aynı şekilde, mülklerin eşitliğinin, hakların eşitliğinin, özgürlüğün, iradenin, şahsiyetin bir ve aynı fikrin özdeş ifadeleri olduğunu görürüz; bir kelime ile; insan ırkı yeryüzünden kaybolana kadar yaşam hakkına karşı bir *Zaman aşımı* olamaz.

Sonuç olarak, *Zaman aşımı* için gereken süreye gelince, mülkiyet hakkının genel olarak on, yirmi, yüz, bin, yüz bin yıl basit

sahiplikle elde edilemeyeceğini göstermek gereksiz olur ve mülkiyet hakkını anlama ve onunla mücadele etme yeteneği olan bir baş olduğu sürece, bu hak asla *Zaman Aşımı*'na uğramayacak. Çünkü hukuk ilmi prensipleri ve mantık aksiyomları tesadüfi ve beklenmedik gerçeklerden farklıdır. Bir insanın malı başka bir insanın malına karşı *Zaman Aşımı* ile hak kazanabilir; ancak nasıl ki mal sahibi kendine karşı hükümsüz kılamazsa, mantık da her zaman değişim ve reformasyon özelliğine sahiptir. Geçmiş hata geleceği bağlamaz. Mantık her zaman aynı sonsuz güçtür. Mülkiyet kurumu, cahil mantığın eseri, daha aydınlanmış bir mantıkla kaldırılabilir.

Sonuç olarak mülkiyet *Zaman Aşımı*'na tabi olamaz. Bu öyle kesin ve doğrudur ki, *Zaman Aşımı* durumunda, bir hak ihlalinin heba olması ilkesine dayanır.

Ancak ben metoduma dair ürkek olmalıyım ve *Zaman Aşımı*'na dair ileri sürececek bir şeyim yok ise, okuyucu beni şarlatanlık ve kötü niyetlilikle suçlama hakkına sahip olur. İlk, toprağı sahiplenmenin yasal olmadığını gösterdim yani yasal olduğu zannedilen toprağa mülkiyet eşitliğinin eşlik etmesi gerektiğini gösterdim. İkinci olarak, evrensel rızanın mülkiyetin lehinde bir şeyi kanıtlamadığını ve eğer bir şeyi kanıtlıyorsa, mülkiyet eşitliğini kanıtladığını gösterdim. *Zaman aşımı*'nın, eğer kabul edilirse, mülkiyet eşitliğini önceden varsaydığını kanıtlayacağım.

Bu ispat zor ya da uzun olmayacak. Sadece *Zaman aşımı*'nın neden tanıtıldığına dikkat çekmeye ihtiyacım var.

Dunod, "*Zaman aşımı* kimseye başkasını bilgisi ve rızası olmadan malından yoksun bırakmaya ya da başkasının pahasına kendisini zengin yapmaya izin vermeyen doğal eşitliğe zıt görünüyor. Ancak sıklıkla olduğu gibi, *Zaman aşımı* yokluğunda, dürüstçe kazanmış olan uzun süre sahiplikten sonra devrilecek; hatta hakiki sahibinden bir şey almış olan, bütün zorunluluklardan meşru olarak muaf tutulan, unvanını kaybederek, malından olmaya ya da bağımlı kılmaya maruz kalacak - kamu yararı,

sonrasında kimsenin gerçek mal sahiplerine zarar vermesinin müsaade edilmeyeceği ya da çok uzun zamandır ihmal edilmiş hakların tekrar geri verileceği sabit bir dönem talep etti. Medeni kanun, *Zaman aşımı*'ni düzenleyerek, sadece doğal kanunu mükemmelleştirmeyi ve milletlerin kanuna ekleme yapmasını amaçlamıştı ve kamu faydası üzerine kurulduğu için - ki bu her zaman bireysel refahtan önce gelmelidir - *bono publico usucapio introducta est* - kanunun gerektirdiği şartlar yerine getirildiği sürece hoş karşılanmalıdır.”

Toullier, Medeni Kanun'unda, “mülkiyet sahipliği sorununun çok uzun süre çözülmeden kalmaması ve ailelerin huzurunu ve sosyal alışverişin dengesini bozarak dolayısıyla kamu refahına zarar vermemesi için, kanun bütün iddiaların iptal edileceği ve sahipliğin mülkiyete dönüşerek eski imtiyazını kazanacağı bir zaman belirledi” der.

Cassiodorus mülkiyete dair, onun yalanın şiddetinden ve para tutkusu tufanından sığınak aranabilecek tek güvenli liman olduğunu söylemiştir. *Hic unus inter humanas pro cellas portus, quem si homines fervida voluntate praeterierint; in undosis semper jurgiis errabunt.*

Bu yüzden, yazarların fikrine göre, *Zaman aşımı* kamu düzenini korumanın bir yoludur; mülkiyet elde etmenin asıl yönteminin belli durumlara yeniden restore edilmesidir; bütün gücünü başka türlü son bulmayacak olan farklılıkları çözme gerekliliğinden alan medeni kanunun bir kurgusudur. Çünkü, der Grotius, zamanın etki üretme gücü yoktur; her şey zamanda olur ama hiçbir şey zaman tarafından yapılmaz. *Zaman aşımı* ya da zamanla elde etme hakkı, o yüzden, kanunun geleneksel olarak benimsenen bir kurgusudur. Ancak mecburen bütün mülkiyet *Zaman aşımı* ile başlamıştır, ya da Latinlerin dediği gibi, *usucapion*; yani, devamlı sahiplik. O zaman ilk olarak, elinde bulundurmanın zamanla nasıl mülkiyet olabildiğini soruyorum? Sahipliğe istediğiniz kadar devam edin, yıllarca, yüzyıllarca devam edin, süreye

- kendisinden hiçbir şey yaratmayan, hiçbir şeyi değiştirmeyen, düzeltmeyen - hiçbir zaman kullanım hakkını mülk sahibine dönüştürme gücünü veremezsin.

Bırakalım medeni kanun şansla gelenlere karşı pozisyonunu yıllarca tutan dürüst kullanıcıyı korusun - bu çoktan saygı duyulan bir hakkı onaylar ve *Zaman aşımı*, bu şekilde uygulanınca, yirmi yıl, otuz yıl, yüzyıl devam eden sahipliğin basitçe oturan kişi tarafından devam ettirilmesi anlamına gelir. Ancak ne zaman kanun *Zaman Aşımı*'nın kullanıcıyı mülk sahibine dönüştürmesini ilan eder, o zaman üreten bir sebep göstermeden bir hakkın yaratılabileceğini farzeder; konunun karakterini savunulmaz biçimde değiştirir; yasamaya açık olmayan bir konuda yasama yapar; kendi gücünü aşar. Kamu düzeni ve özel güvenlik sadece kullanımın korunmasını talep eder. Neden kanun mülkiyeti yarattı? *Zaman aşımı* sadece gelecek için güvenlikti; neden kanun onu bir imtiyaz meselesi haline getirdi?

Bu şekilde, *Zaman Aşımı*'nın aslı mülkiyet ile aynıdır; sonraki eşitlikle birlikte olunca kendini meşru gösterebilir, *Zaman aşımı* bu değerli eşitliği devam ettirme gerekliliğinin aldığı binlerce şekilden biridir. Kanıt bütün Kanunlarda yazılıdır.

Ve aslında, eğer bütün milletler, adalet içgüdüsü ve muhafazakar doğaları yoluyla, *Zaman aşımı*'nin faydasını ve gerekliliğini tanımış olsalar ve eğer onların dizaynı sahiplerin çıkarlarını güvence altına almak olsa - ailesinden ve ülkesinden ticaret, savaş ya da esaret yoluyla ayrılmış ve sahiplik hakkını kullanamayacak durumda olan eksik bir vatandaş için bir şey yapabilirler mi? Hayır. Ayrıca, *Zaman aşımının* kanuna sokulması ile aynı zamanda, mülkiyetin sadece niyet tarafından korunduğu kabul edildi. *-nudo animo*. Şimdi, mülkiyet eğer sadece niyetle korunuyorsa, sadece mülk sahibinin hareketi ile kaybolabiliyorsa, *Zaman Aşımı*'nin ne faydası olabilir? Kanun, sadece niyet ile koruyan mülk sahibinin, mal edinmeye izin verdiği şeyi terk etmeye niyet ettiğini farz etmeye nasıl cesaret eder? Nasıl bir zaman aşımı böyle

bir konjektüre izin verebilir ve hangi hakla kanun mülk sahibinin yokluğunu onu eşyalarından yoksun bırakarak cezalandırır? O zaman ne olacak! Zaman aşımı ve mülkiyetin aynı olmadığı bir anı yakaladık ve şimdi onların karşılıklı yıkıcı olduğunu görüyoruz.

Bu zorluğu algılayan Grotius, o kadar tuhaf bir şekilde cevap verdi ki kelimeleri alıntılanmayı hak ediyor: *Bene sperandum de hominibus, ac propterea non putandum eos hoc esse animo ut, rei caducae causa, hominem alterum velint in perpetuo peccato versari, quo d evitari saepe non poterit sine tali derelictione.* “Nerede o insan ki, Hristiyanlığa çok aykırı bir ruhla, önemsiz bir şey için, bir mal sahibinin günahını devam ettirecek ki bu da eğer kendi hakkını terk etmeye razı olmazsa, kaçınılmaz son olacak?” Tanrının yanında! Ben o adamım. Bir milyon mülk sahibi onun için cehennemde yanacak olsalar da, bu dünyanın mülkünde benim payımda beni yoksun bıraktıkları için suçu onların üzerine atıyorum. Grotius bu güçlü düşünceye cevap verir, tartışmalı bir hakkı terk etmenin, kanuna gitmekten, milletlerin huzuruna zarar vermekten ve sivil savaşın ateşini karıştırmaktan daha iyi olduğunu söyler. Eğer dilerseniz, bana zararı ödediğiniz sürece, bu argümanı kabul ediyorum. Fakat eğer bu ödeme benden reddedilirse, ben bir emekçi, zenginlerin huzuru ve güvenliğini neden umursayım? Kamu düzeni için mülk sahibinin güvenliği kadar az endişeleniyorum. Bir işçi olarak yaşamak istiyorum yoksa bir savaşçı olarak öleceğim.

Ne yöne dönersek dönelim, Zaman Aşımı'nın mülkiyetin zıttı olduğu ya da Zaman Aşımı ve mülkiyetin aynı prensibin iki şekli olduğu, birbirini düzeltme rolü gören iki şekil, sonucuna geliriz; eski ve modern hukuk bilimi onları uzlaştırmayı iddia ederek gafflarından en azını yapmamıştır. Aslında, eğer mülkiyet kurumunu her bireyin sadece kendi toprak payını ve çalışma hakkını güvence altına alma arzusu; çıplak mülkiyet ile sahiplik arasındaki ayrımı, mevcut olmayanlar, öksüzler ve haklarını bilmeyenler ile

devam ettiremeyenler için sadece bir sığınak; Zaman aşımı'nı haksız iddialara ve tecavüzlere karşı ya bir savunma ya da mal kullanıcılarının ortadan kaldırılması ile farklılıkların giderilmesinin yolu olarak görürsek - insan adaletinin bu farklı şekillerinde zihnin sosyal içgüdünün yardımına gelmek için spontan çabalarını anlarız. Bütün hakların korumasındaki eşitlik duygusunu, sürekli ayarlama eğilimini görürüz. Ve daha derinde, bu prensiplerin abartılmasında, doktrinimizin onayını buluruz. Çünkü eğer şartların eşitliği ve evrensel birlik hemen sağlanmazsa, bu kanun yapımcıların ve hakimlerin aptallığının insanların sağduyusunun önüne kısa bir süre için attıkları engel yüzünden ve toplum orijinal halinde hakikatin bir ışıltısı ile aydınlanmış iken, liderlerinin ilk spekülasyonlarının karanlık dışında bir şey getirememiş olmasından dolayı olacaktır.

İlk şartlardan sonra, kanunların ve anayasaların ilk taslaklarından sonra ki bunlar insanın asıl ihtiyaçlarının ifadesiydi, kanun yapımcıların vazifesi kanunların hatalarını reform etmek, noksan olanı tamamlamak, çelişir görünenleri daha üstün tanımlarla uyumlaştırmak. Bunun yerine, yorumcuların ve anlatıcıların ikincil rolünü oynamaktan memnun, kanunların yalın anlamı üzerinde durdular. O dönemde mecburen zayıf ve hatalı olan insan zihninden ebedi ve sorgulanamaz hakikatin aksiyomları için ilham alarak - kamuoyundan etkilenmiş, popüler din tarafından köleleştirilmiş - bütün zamanlarda, bütün yerlerde, bütün insanlar tarafından kabul edilmiş hatasız hakikatin prensibiyle (bu anlamda teologların örneğini takip ederek) aynı şekilde başladılar. - *quod ab omnibus, quod ubique, quod semper*; sanki genel fakat doğal fikir hakikatin göstergesinden başka bir şeymiş gibi. Aldanmayalım: bütün milletlerin fikirleri bir gerçeğin algısını, bir kanunun üstü kapalı duygusunu gerçekleştirmeye hizmet edebilir; bize gerçek ya da kanun hakkında hiçbir şey öğretmez. İnsanlığın rızası Doğanın bir göstergesidir; Cicero'nun dediği gibi, Doğa'nın bir kanunu değil. Göstergenin altında, inancın inanabi-

leceği ancak sadece düşüncenin bilebileceği hakikat saklıdır. Fiziksel fenomenlerin ve dehanın yarattıklarına dair insan zihninin sürekli gelişimi bu şekilde olmuştur; vicdanın gerçekleri ve insan davranışlarının kuralları ile başka türlü nasıl olabilir?

4. Emek – Emeğin Doğal Zenginliğe El Koymak İçin Fitri Gücünün Olmaması

Politik ekonominin ve kanunun şiarları ile, yani mülkiyet tarafından tanınan otoriterlerle, şunu göstermeliyiz,

1. Emeğin doğal zenginliği ele geçirmek için fitri bir gücü yoktur.
2. Eğer çalışmanın bu gücünün olduğunu kabul edersek, doğrudan mülkiyet eşitliğine sürükleniriz - ne çeşit iş olursa olsun, ürün kıt ya da işçilerin yeteneği oransız olsa da.
3. Adalet düzeyinde, emek mülkiyeti *yok eder*.

Rakiplerimizin örneğini takip ederek ve yolda hiç engel bırakmadan, sorunu mümkün olan en güçlü ışık altında inceleyelim.

M. Ch. Comte “Mülkiyet üzerine İnceleme”sinde şöyle der: “Fransa’nın, bir millet olarak düşünülünce, kendine ait bir toprağı vardır.”

Fransa, bir şahsiyet olarak, yetiştirdiği bir toprağa sahiptir; o onun mülkü değildir. Milletler birbirine bireyler gibi bağlıdır: Onlar sıradan insanlar ve işçilerdir; onlara mülk sahibi demek dili suiistimal etmektir. Kullanma ve suiistimal etme hakkı ne milletlere ne de insanlara ait değildir; bir milletin toprağı suiistimal edip etmediğini kontrol etmek amacıyla yapılan bir savaşın kutsal bir savaş olduğu dönem gelecek.

Böylece, - mülkiyetin nasıl doğduğunu açıklamaya girişen ve milletin mülk sahibi olduğu tahmini ile başlayan - M. Ch. Comte cevaplamaktan kaçınmak olarak bilinen hataya düşer; bu onun bütün argümanını bozan bir hatadır.

Eğer okuyucu, bir milletin sahip olduğu toprakta mülkiyet hakkının sorgulanmasının mantığı çok zorladığını düşünüyorsa, ona sadece bütün çağlarda milli mülkiyetin kurgusal haklarının sonuçlarını; nihayetinde vergi ödeme reddi, isyanlar, savaşlar ve nüfus azaltımı ile sonuçlanan hükmetme, haraç, monarşik imtiyazlar, mevzuat-ışi, insanların ve paranın kotası, ticari eşya tedarikleri vb. iddialar olduğunu hatırlatacağım.

“Bu toprağa yayılmış olan ve bireysel mülkiyete dönüştürülmemiş, genişletilmiş araziler. Genelde ormanlardan oluşan bu topraklar, bütün popülasyona ve hasılatı alan, onları herkesin çıkarı için kullanan ya da kullanması gereken hükümete aittir.

Kullanması gereken yerinde oldu: bu şekilde bir yalandan kaçınıldı.

“Bırakalım satışa çıkarılsın...”

Neden satılsın? Kimin onları satma hakkı var? Millet mülk sahibi olsa bile, bugünün kuşağı yarının kuşağını mülkiyetten mahrum bırakabilir mi? Millet, kullanma hakkı fonksiyonu ile onlara sahiptir; onları hükümet yönetir, idare eder ve korur. Eğer toprak da verse, sadece onların kullanımını için verebilir; onları hiçbir şekilde satma ya da devretme hakkı yoktur. Mülk sahibi olmadığı için, mülkiyeti nasıl verebilir?

“Çalışkan bir adamın bir pay, örneğin geniş bir bataklık aldığı varsayalım. Bu gasp olmaz, çünkü aynı değeri kamu yönetimin elinden alacaktı ve satıştan önce olduğu gibi sonrasında da zengin olacaktı”.

Ne saçma! Ne! Savurgan, tedbirsiz, yetenezsiz bir memur Devletin malını satıyor diye, ben, Devletin vasisi - Devlet konseyinde ne bir danışmanı olan ne de bilinçli bir sesi olan ben— satışa karşı çıkmaya müsaade edilmezken, bu satış haktır ve yastır ha! Milletin koruyucuları onun servetini boşa harcıyorlar ve bunun telafisi yok! Yönetimin ellerinden, siz söyleyin, satış hasılatından payıma düşeni aldım: ancak ilkin, satmak istemedim ve isteseydim satamazdım. Hakkım yoktu. O zaman bu satıştan

çıkarım olduğunu düşünmüyorum. Benim koruyucularım bazı askerleri giydirdiler, eski bir kaleyi tamir ettiler, onların şerefine pahalı ancak değersiz bir anıt diktiler, sonra birkaç havai fişek patlattılar ve yağlı bir sırık kurdular. Benim kaybımla karşılaştırıncaya bütün bunlar neye karşılık geliyor?

Alıcı sınırları çiziyor, kendisini içeri hapsediyor ve "Bu benimdir, her biri ayrı ayrı, her biri kendi başına." O zaman burada, bundan sonra mülk sahibi ve arkadaşları dışında, kimsenin ayak basma hakkı olmayan, mülk sahibi ve hizmetçileri dışında kimseye fayda sağlayamayan bir toprak parçası vardır. Hadi bu satışları arttıralım ve anında insanların - ne satabilen ne de satmaya istekli olan ve satış hasılatından hiçbir şey almamış olan - ne kalacak bir yeri, ne barınacak bir yeri ve ne de sürecek bir toprağı kalır. Mülk sahibinin kapısında, doğuştan gelen hakları olan mülkünün köşesinde açlıktan ölürlere ve mülk sahibi onların öldüğünü izlerken çığlık atar, " Geberin aylaklar ve serseriler!"

Mülk sahibinin gaspıyla bizi barıştırmak için, M. Ch. Comte, satış anında topraklarının az değeri olduğunu varsayar.

"Bu gaspların önemi abartılmamalı: işgal edilmiş olan toprağın destekleyeceği insanların sayısına onları hangi yollarla donatacağına göre ölçülmeli. Örneğin, eğer, bugün bin frank değerinde olan bir toprak parçası gasp edildiğinde sadece beş kuruş olsaydı, sadece beş kuruşluk değer kaybedeceğimiz açıktır. Dünyanın bir metre kare fersahının sıkıntıda olan bir yabaniye yarar sağlaması çok zor olurdu; bugün bin insanın geçimini tedarik ediyor. Bu toprağın 999 bölümü kullanıcıların meşru mülkiyetidir; sadece değerinin binincisi gasp edilmiştir."

Bir gün bir köylü, üç yüz frank borçlu olduğunu gösteren bir belgeyi yok ettiğini itiraf ederek kabul etti. İtirafı dinleyen rahip şöyle dedi, "Bu üç yüz frankı geri vermelisin." "Hayır," dedi köylü "Kağıdı ödemek için bir peni ödeyeceğim."

M. Ch. Comte'nin mantığı bu köylünün dürüstlüğüne benzer. Toprağın sadece entegral ve gerçek değeri yoktur, ayrıca bizim

onu değerli kılma ve işimizde kullanma yeteneğimize bağlı olan potansiyel değeri vardır - geleceğin bir değeri -. Bir takas faturasını, vaat içeren bir notu, tahsisat tapusunu yok edin - bir kağıt olarak neredeyse hiçbir değer yok; ancak bu kağıtla unvanınızı yok edersiniz ve unvanınızı kaybederek eşyalarınızdan mahrum kalmış olursunuz. Toprağı yok edin, ya da aynı şey, satın - sadece bir iki ya da birkaç ürünü transfer etmiyorsunuz, onlardan sizin, çocuklarınızın, çocuklarımızın çocuklarının alabileceği, bütün ürünleri ortadan kaldırılıyorsunuz.

M. Ch. Comte, mülkiyetin havarisi ve çalışmanın methiyecisi, yönetim tarafından toprağın yabancılaşmasını varsayar, onun düşünmeden ve amaçsızca böyle yaptığını düşünmemeliyiz; bu onun pozisyonunun gerekli bir bölümüdür. Kullanma teorisini reddettiği ve dahası çalışmanın kullanmak için daha önceki bir izin olmadan hakkı oluşturamayacağını bildiği için, bu izni yönetimin otoritesi ile bağlamaya mecburdu ki bu da mülkiyetin insanların egemenliğine dayalı olduğu anlamına gelir; diğer bir ifade ile evrensel rızaya. Bu teoriye çoktan bakmıştık.

Mülkiyetin çalışmanın kızı olduğunu söylemek, sonra da kendisini egzersiz yapması için çalışma materyali vermek, eğer hatalı değilsem, bir döngü içinde akıl yürütmektir. Bundan çelişkiler çıkar.

“Belli bir boyuttaki bir toprak parçası bir insana bir gün yetecek kadar yiyecek üretir. Eğer mal sahibi, çalışarak, iki gün yetecek kadar üretme metodunu keşfederse, değerini ikiye katlar. Bu yeni değer kendi işidir, kendi eseridir; kimseden alınmamıştır, kendi mülkiyetidir.”

Ben ikiye katlanmış mahsulündeki çalışması ve sıkıntıları için kullanıcıya ödeme yapılmasını ancak toprakta hak kazanmamasını savunuyorum. “Bırakalım işçi emeğinin karşılığını alsın.” Çok iyi ancak ürünlerden oluşan mülkiyetin kendisiyle birlikte ham maddeden oluşan mülkiyeti de taşımasını anlamıyorum. Arkadaşları ile aynı kıyıda daha fazla balık yakalayabilen bir ba-

lıkçının yetenekli olması balıkçılık alanının mülk sahibi yapar mı? Bir avcının uzmanlığı bir orman oyunu için mülkiyet unvanı olarak görülebilir mi? Harika bir analogi - çalışkan çiftçi çalışmasının ödülünü ürününün çokluğunda ve üstünlüğünde bulur. Eğer toprağında düzenlemeler yaptıysa, kullanıcı hakkı tercihi-ne sahiptir. Asla, hiçbir şart altında, yetiştirici yeteneğine bağlı olarak, yetiştirdiği toprakta mülkiyet unvanı iddia etmesine izin verilemez.

Kullanımı mülkiyete dönüştürmek için, çalışmanın yanında bir şeyler gerekir ki çalışma olmadan bir insan işçi olmayı bıraktığında mülk sahibi olmayı da bırakır. Şimdi, kanun mülkiyeti çok eski, sorgulanamaz sahiplik yani *Zaman Aşımı* üzerine dayandırır. Çalışmak sadece makul işarettir, kullanımın ortaya koyulduğu fiziksel harekettir. Eğer o zaman çiftçi çalışmayı ve üretmeyi bıraktıktan sonra mülk sahibi olarak kalırsa; eğer malı, önce bağışlanıp, sonra tolere edilerek, en nihayetinde elden çıkarılamaz olursa - bu medeni kanunun izniyle ve kullanma prensibinin sonucu olarak olur. Bu o kadar doğru ki, bir satış faturası yok, çiftlik kira kontratı yok, yıllık ödenek yok ama onu ima ediyor. Sadece bir örnek alıntılacağım.

Toprağın değerini nasıl ölçüyoruz? Ürünüyle. Eğer bir parça toprak bin frank ürün veriyorsa, yüzde beşinin yirmi bin frank değerinde olduğunu söyleriz; yüzde dördü yirmi beş bin frank vb. ki bu diğer bir ifade ile, yirmi ya da yirmi beş yılda alıcının başta toprak için ödenen miktarı tamamen geri kazanacağı anlamına gelir. Eğer o zaman, belli bir süre sonra, bir parça toprağın fiyatı tamamen geri kazanılıyorsa, neden alıcı mülk sahibi olmaya devam ederki? Kullanım hakkından dolayı, çünkü o olmadığına, her satış bir telafi olur.

O zaman mülkiyetin emek teorisi Kanununun inkarıdır ve bu teori yanlıları onunla kanunları açıkladıklarını iddia ettiklerinde, kendilerini yalanlarlar.

“Eğer insan önceden verimsiz olan hatta belli bataklıklar gibi ölüm üreten bir toprağı verimli yapmak konusunda başarılı olursa, o suretle bütünüyle mülkiyet yaratmış olur.”

O şekilde gerçekliği değiştirmeyi ümit ediyormuşuz gibi, bir ifadeyi yüceltmenin ve kelime oyunları yapmanın ne faydası var? Bütünüyle mülkiyet yaratırlar. Önceden olmayan üretici bir kapasite yarattıklarını söylüyorsunuz; ancak bu kapasite materyal destek olmadan yaratılamaz. Toprağın maddesi aynı kalır; sadece nitelikleri ve tadilatları değiştirilir. İnsan materyalin kendisi dışında her şeyi yaratmıştır. Şimdi ben, daimi çalışma şartı ile, ürettiği şeylerde şimdilik mülkiyet hakkını vererek, bu materyali sadece istifade edip kullanabileceğini savunuyorum.

O zaman bu ilk çözülen mevzu: üretimde mülkiyet, eğer çok bağışlarsak, üretim yollarındaki mülkiyeti beraberinde getirmez; bu bana daha fazla gösterilmesi gereken bir şey gibi gelmiyor.

Kollarına sahip olan asker, uğraşına adadığı materyallere sahip olan duvarcı, suya sahip olan balıkçı, tarlalara ve ormanlara sahip olan avcı, topraklara sahip olan çiftçi arasında bir fark yok: hepsi, eğer öyle diyorsanız, kendi ürünlerinin sahipleridirler - hiçbiri üretim araçlarının sahibi değildir. Ürün hakkı özeldir - *jus in re*; araç hakkı ortaktır - *jus ad rem*.

5. Emeğin Mülkiyet Eşitliğine Yol Açması Hakkında

Ancak çalışmanın materyaldeki mülkiyete bir hak verdiğini kabul edin. Neden bu prensip evrensel değil? Neden bu sahte kandan sadece birkaç kişi faydalıyor ve işçilerin çoğu mahrum bırakılıyor? Güneş ışınları tarafından ısınan yeryüzünden hayvanların eskiden mantarlar gibi fırladığını savunan bir filozofa, doğanın neden artık ürün vermediği sorulduğunda, şöyle cevapladı: “Çünkü o eski ve verimliliğini kaybetti.” Bir zamanlar çok verimli olan iş aynı şekilde kısır mı oldu? Önceden mülk sahibinin çalışarak elde ettiği toprağı kiracı neden çalışarak elde edemiyor?

“Çünkü”, diyorlar, “o çoktan alınmış.” Bu bir cevap değil. Bir çiftlik *hektar* başına elli ölçek veriyor; kiracının yeteneği ve çalışması bu ürünü ikiye katlıyor: artış kiracı tarafından yaratılıyor. Mal sahibinin, nadiren karşılaşılan bir insafla, bu ürünü kirayı artırarak emmeye kadar gitmeyeceğini, ancak çiftçiye emeğinin sonuçlarından istifade etmeye izin vereceğini varsayalım; o zaman dahi adalet gerçekleşmiş olmaz. Kiracı, toprağı geliştirerek, mülkiyete yeni değer katmıştır; bu yüzden mülkiyetin bir kısmında hakkı vardır. Eğer çiftlik aslen yüz bin frank değerindeyse ve eğer kiracının çalışması ile değeri yüz elli bin frank artmış ise, bu ekstra değeri üreten kiracı, çiftliğin üçte birinin meşru sahibidir. M. Ch. Comte bu doktrinin yanlış olduğunu söyleyemez, çünkü bunu diyen kendisiydi:

“Toprağın verimliliğini artıran adamlar hemşerilerine yeni toprak yaratmaktan daha az faydalı değildiler.”

Neden o zaman, bu kural toprağı temizleyen kişi için olduğu kadar, ıslah eden kişi için de geçerli değil? İlkinin emeği toprağı bir değerine taşır; ikincinin emeği iki değerine taşır: her ikisi eşit değerler yaratırlar. Neden her ikisine de eşit mülkiyet verilmiyor? Yine ilk çalışma hakkına başvurmadan, bu argümanı çürütecek herkese karşı çıkıyorum. “Ancak”, denecek, “dileğin yerine getirilse bile, mülkiyet şimdi olduğundan daha adil dağıtılmayacak. Toprak ebediyen değeri artarak devam etmez; iki ya da üç mevsim sonra maximum verimliliğini elde eder. Tarımsal sanatla eklenen çiftçinin yeteneğinden çok, bilimin gelişmesi ve bilginin yayılmasından kaynaklanır. Sonuç olarak, mülk sahiplerinin toplamına birkaç çiftçinin eklenmesi mülkiyete karşı bir argüman oluşturmaz.”

Eğer emeklerimiz sadece toprak imtiyazını ve endüstriyel tekelini genişletmekte milyonlarca işçi sınıfı arasından birkaç yüz işçiyi azat etmekte birikseydi; bu tartışma, aslında, neredeyse faydasız olduğunu kanıtlayacaktı. Ancak bu da gerçek düşüncemizin yanlış yorumu ve genel bilgi ve mantık eksikliğini kanıtlamaktan başka bir şey yapmıyor.

Mülkiyet Nedir?

Eğer bir şeye değer ekleyen işçinin onda mülkiyet hakkı var ise, bu değeri devam ettiren aynı hakkı elde eder. Devam ettirmek nedir? Sürekli eklemektir, devamlı yaratmaktır. Yetiştirmek nedir? Her yıl toprağa değerini vermektir, yıllık yenilenmiş yaratılışla, toprak parçasının değerinin küçülmesini ya da zarar görmesini engellemektir. O zaman, mülkiyetin rasyonel ve meşru olduğunu kabul ederek -kiranın eşit ve adil olduğunu kabul ederek- yetiştiren kişinin temizleyen ya da geliştiren kişininki kadar iyi bir unvanla mülkiyet elde ettiğini ve ne zaman bir kiracı kirasını ödese, onun bakımına verilmiş topraktan paydası ödenen kiraya eşit olan, mülkiyetin bir parçasını elde ettiğini söylüyorum. Eğer bunu kabul etmezseniz, mutlakiyetçilik ve tiranlığa düşersiniz; sınıf imtiyazlarını tanırırsınız, köleliği onaylarsınız.

Her kim çalışırsa mülk sahibi olur - bu politik ekonominin ve hukuk biliminin kabul edilmiş prensiplerinin kaçınılmaz bir indirgemesidir. Ve mülk sahibi dediğimde, sadece (bizim ikiyüzlü ekonomistler gibi) ödeneğinin, maaşının, ücretinin sahibi olmayı kastetmiyorum - sadece efendinin istifade ettiği, kendi yarattığı değer sahibi olmayı kastediyorum.

Bunların hepsi maaş teorisi ve ürünlerin dağıtımı ile ilgili olduğu için -ve bu konu kısmen bile olsa aydınlanmadığı için- bunda ısrar etmek için izin istiyorum: bu tartışma eldeki çalışmaya faydasız değildir. Birçok insan çalışan kişileri ürünlerde ve karda bir paya sahip olmasını kabul etmekten bahsediyor ancak zihinlerinde bu katılım halis hayırseverlik; bunun doğal, gerekli bir hak olduğunu, çalışmanın özünde olduğunu ve üreticinin fonksiyonundan işinin en düşük şeklinde bile ayrılmaz olduğunu hiç göstermediler - belki hiç şüphelenmediler de.

Benim teklifim şu: İşçi ücretini aldıktan sonra bile, ürettiği şeyde doğal bir mülkiyet hakkına sahiptir.

Yine M.Ch. Comte'den alıntı yapıyorum:

“Bazı işçiler bunaltıcı bataklıklarda, ağaçları ve çalılıkları kesme işinde, bir kelime ile toprağı temizlemede çalışır. Değerini

artırırlar, mülkiyetin miktarını daha büyük yaparlar - ekledikleri değer karşılığında yiyecek ve günlük ücret alırlar: o zaman kapitalistin mülkiyeti olur.”

Bu ücret yeterli değildir: işçilerin emeği bir değer yarattı; şimdi bu değer onların mülkiyeti. Ancak onu ne sattılar ne takas ettiler ve sen, kapitalist, sen onu kazanmadın. Sağladığın materyaller ve şartlar için bütünden kısmi bir hak alman tamamen adil. Üretime katkıda bulundun, tasarrufu paylaşmalısın. Ancak senin hakkın sana rağmen üretim işinde iş arkadaşların olan işçilerin hakkını ortadan kaldırmaz. Neden ücretten bahsediyorsun? İşçilerin ücretlerini ödediğin para sana terk ettikleri daimi mülkün sadece birkaç yılının hakkını verir. Ücretler günlük geçimin ve işçinin ara öğünlerinin tutarıdır. Ona satış ücreti demekle hata ediyorsun. Çalışan adam hiçbir şey satmadı; o ne hakkını bilir, ne sana verdiği tavizin boyutunu, ne onunla yapmış gibi görüldüğün kontratın anlamını bilir. Onun tarafında tamamen cahillik var, senin tarafında hata ve sürpriz, aldatma ve sahtekarlık demese de.

Daha vurucu başka bir örnekle bunu daha açık hale getirelim.

İşlenmemiş toprağın ekilebilir ve üretken toprağa dönüşümünde karşılaşılan zorlukların herkes farkındadır. Bu zorluklar o kadar büyüktür ki, genelde izole olan bir adam toprağı en az geçim sağlayacak kadar ürün verecek duruma getirmeden önce ölür. Bu yüzden toplumun bir araya gelmiş çabalarına ve sanayinin bütün kaynaklarına ihtiyaç vardır. Kendi sistemine karşı şahit topladığını çok az düşünerek M. Ch. Comte bu konu üzerinde sayısız ispatlanmış gerçekten alıntı yapar.

Yirmi ya da otuz aileden oluşan bir koloninin çalılık ve ormanlarla kaplı vahşi bir bölgede yerleştiğini ve anlaşma ile yerlilerin geri çekilmeye razı olduklarını varsayalım. Bu ailelerin her biri mütevazı ancak yeterli miktarda sermaye sahibi, bir kolonistin seçmeye eğilimli olacağı türden - hayvanlar, tohumlar ve aletleri, biraz para ve yiyecek. Toprak bölündükten sonra, her biri

olabildiğince rahat bir şekilde yerleşir ve kendine tahsis edilen hisseyi temizlemeye başlar. Ancak, önceden hiç bilmedikleri, harap edici ve neredeyse faydasız çalışmadan kaynaklanan birkaç hafta yorgunluk ve inanılmaz acıdan sonra, kolonistlerimiz ticaretlerinden şikayet etmeye başladılar, durumları onlara zor gelir, iç karartıcı varlıklarına lanet okurlar.

Aniden aralarından en açık göz olanlardan biri bir domuz öldürür, etin bir kısmını konserve yapar ve geri kalanını feda etmeye kararlı bir şekilde gittiğinde arkadaşlarını sefalet içinde görür. “Arkadaşlar,” diyerek iyiliksever bir tonda konuşmaya başlar “az iş yapmak ve rahatsız bir şekilde yaşamak size ne kadar sıkıntıya mal oluyor! İki haftalık iş sizi son noktaya getirdi! Hepinizin kar elde edeceği bir anlaşma yapalım, haydi. Ben size yiyecek ve şarap teklif ediyorum: her gün çokça alabilirsiniz; birlikte çalışacağız ve aman Tanrım! Arkadaşlar, mutlu ve rahat olacağız”

Boş midelerin böyle bir davete dayanmaları mümkün olur muydu? En açları hain kıskırtıcıyı takip eder. Çalışmaya giderler; toplumun cazibesi, öykünme, sevinç ve karşılıklı yardım güçlerini ikiye katlar; işin geliştiği görülebilir. Şarkı söyleyerek ve gülerек doğaya baş eğdirirler. Kısa bir süre içinde, toprak tamamen değişir; olgunlaşmış toprak sadece tohum bekler. Bu olunca, mülk sahibi işçilerine ödeme yapar onlar da karşılık olarak teşekkür ederler ve onunla geçirdikleri mutlu günlerin bitmesinin yasını tutarlar.

Diğerleri bu örneği takip eder, her zaman aynı başarı ile.

O zaman bunlar kurulunca, gerisi dağılır - her birisi kendi kök sökme işine döner. Ancak, kök sökerken, yaşamak gereklidir. Komşuları için temizlik yaparken kendileri için hiç yapmamışlardır. Bir yılın tohum zamanı ve hasatı çoktan geçmiştir. Emeklerini ödünç verirken kendi kumanyalarını saklayacakları için kazanacaklarını ve daha iyi yaşarken daha fazla para alacaklarını hesaplamışlardı. Yanlış hesap! Bir diğeri için üretim yollarını yarattılar ve kendileri için hiçbir şey yapmadılar. Temizlemenin zorlukları aynıdır; kıyafetleri yıpranır, yiyecekleri biter ve hemen

çalıştıkları kişinin çıkarı için keseleri boşalır ve sadece o kişi ihtiyaçları olan kumanyaları sağlayabilir çünkü sadece o üretebilecek konumdadır. Ve zavallı kök sökücü kaynaklarını tüketince, kumanyaları olan adam (masaldaki kurbanını uzaktan koklayan kurt gibi) yine gelir. Birisini günlük işe almayı teklif eder; diğerrinden makul bir fiyata kötü toprağının bir kısmını almayı teklif eder ki bunun zaten ona bir faydası yoktur, asla olamaz da: yani kendi çıkarı için başka birinin arsasını yetiştirmek amacıyla birinin emeğini kullanır. Böylece yirmi yıl sonunda, varlık olarak başlangıçta eşit olan otuz bireyden, bütün bölgenin sahibi beş ya da altı kişi olmuştur, geri kalan ise yardımsever bir şekilde mülksüz bırakılmıştır.

Doğmaktan şeref duyduğum, bu *burjuva* ahlakı asrında, ahlak duygusu o kadar bayağı ki eğer değerli bir mülk sahibi tarafından bunda adil ve meşru olmayan ne gördüğüm sorulsa şaşırılmamalıyım. Bayağı yaratık! Canlandırılmış ceset! Gösterdiğim zaman soygunu anlamıyorsan, seni ikna etmeyi nasıl umabilirim? Bir insan, yumuşak ve üstü kapalı kelimelerle, kendini yerleştirmek için başkalarını vergiye bağlamanın sırrını keşfeder; sonra, onların birleşik çabaları ile zenginleşmiş olarak, kendi dikte ettiği şartları, onun servetini yapanların refahı için reddeder: ve sen bunun nasıl sahtekarlık olduğunu soruyorsun? İşçilerine ödeme yaptığı ve onlara daha fazla bir borcu olmadığı, kendisini başkalarının hizmetine adanarak kazanacak bir şeyi olmadığı bahanesi ile, kendi uğraşları dikkatini gerektirirken, -başkalarının tutuncak bir yer edinmesini reddeder, ben söylüyorum, kendisininkini edinirken ona yardım edildiği için ve izolasyonlarının zayıflığı, bu zavallı işçiler doğuştan gelen haklarını satmaya mecbur kalınca, o - nankör mülk sahibi, bu alçak sonradan görme - onların yoksunluğuna ve mahvına bitirici darbeyi vurmak için hazırdır. Ve bunun adil mi olduğunu düşünüyorsun? Dikkat et! Senin irkilmiş çehrende suçlu bir vicdanın sitemini okuyorum, gönülsüz cahilliğin masum şaşkınlığından çok daha açık.

“Kapitalist”, derler, “işçilere *günlük ücretlerini* ödedi.” Net olmak gerekirse, kapitalistin her gün çalıştırdığı işçiler kadar bir günlük ücret ödediği söylenmelidir - ki bu kesinlikle aynı şey değildir. Çünkü işçilerin harmonisi ve birliğinden ve çabalarının yakınlığı ve aynı anda olmasından kaynaklanan yoğun güç için hiçbir şey ödememiştir. 200 el bombalı asker Luxor’un dikilitaşını birkaç saat içinde üssünde dikmişlerdir; bir adamın aynı görevi 200 gün içinde tamamlayabileceğini mi varsayıyorsun? Yine de, kapitalistlerin kitaplarında, ödenen ücretler aynı olacaktı. Evet, yetiştirmek için hazırlanacak bir çöl, inşa edilecek bir ev, çalıştırılacak fabrika - bütün bunlar dikilecek dikilitaşlar, hareket ettirilecek dağlardır. En küçük servet, en önemsiz yerleşim, en düşük endüstrinin harekete geçirilmesi, o kadar çok farklı çeşit iş ve yeteneğin bir araya gelmesini gerektirir ki muhtemelen bir adam onların hepsini yürütemez. Ekonomistlerin bu gerçeğe hiç dikkat çekmemiş olmaları şaşırtıcıdır. O zaman kapitalistin makbuzları ile ödemeleri arasında bir denge kurun.

İşçi çalışırken yaşamasını mümkün kılacak bir maaşa ihtiyaç duyar; çünkü tüketmezse üretmez. Her kim bir adamı işe alırsa, ona geçimini ve desteğini borçlanır ya da aynısını tedarik etmeye yetecek ücreti borçlanır. Bütün üretimde yapılması gereken ilk şey budur. Şu an için, kapitalistin bu anlamda görevini yerine getirdiğini kabul ediyorum. İşçinin üretiminde, şu andaki desteğine ek olarak, gelecek desteği için de bir garanti bulması gerekli; diğer türlü, üretimin kaynağı kurur ve üretici kapasitesi tükenir; başka bir kelime ile, başarılı iş devamlı olarak yeni iş getirmelidir - reproduksiyonun evrensel kuralı böyledir. Bu şekilde, bir çiftliğin sahibi şunları bulur: 1- Ürünlerinde, sadece kendisini ve ailesini geçindirme yolları değil, sermayesini devam ettirme ve geliştirme, hayvanlarını besleme - bir kelime ile yeni iş ve devamlı yeniden üretim yolları. 2- Üretici bir ajansın sahipliğinde, yetiştirme ve işin kalıcı temeli.

Ancak hizmetlerini ödünç veren - onun yetiştirmesinin temeli nedir? Mülk sahibinin farz edilen ona olan ihtiyacı ve onu çalıştırmak istemesinin mazur görülemez faraziyesi. Nasıl ki sıradan insan bir kere lordun cömertliği ve lütfu ile onun toprağını tuttu, bugün işçi emeğini efendinin ve mülk sahibinin lütfu ve ihtiyaçları ile tutuyor. Buna kararsız bir unvan tarafından sahiplik denir¹. Ancak bu istikrarsız şart adaletsizdir, çünkü pazarlıkta bir eşitsizlik ima eder. Kapitalist işçi tarafından üretilen enstrümanda bir bağımsızlık vaadi ve gelecek için güvenlik bulurken, işçinin ücretleri cari masraflarını çok az aşmaktadır ve yarın için ücret garanti etmez.

Şimdi bu üretken etki - hayatın bu ebedi mikrobu, toprağın bu hazırlanması ve üretim için alet-edevatın imal edilmesi - kapitalistin üreticiye asla ödemediği borcunu oluşturur ve işçinin fakirliğine, aylaklığın lüksüne ve şartların eşitsizliğine sebep olan bu sahtekar inkardır. Bütün diğer her şeyin üstünde, insanın insan tarafından sömürülmesi olarak uygun bir şekilde isimlendirilen budur.

Üç şeyden biri yapılmalıdır. Ya işçiye ücretlerine ek olarak üründen bir hisse verilmelidir ya da işveren üretken hizmette işçiyi denk hale getirmelidir ya da onu ebediyen çalıştırmaya söz vermelidir. Ürünün bölünmesi, hizmetin karşılıklı olması ya da ebedi çalışmanın garantisi bu yollardan birinin seçilmesi ile kapitalist kaçamaz. Ancak bu şartların ikincisini ve üçüncüsünü karşılayamayacağı açıktır - ne kendisini, onun yerleşmesine doğrudan ya da dolaylı olarak yardım etmiş olan binlerce işçinin hizmetine koyabilir, ne de onlara ebediyen iş verebilir. O zaman, geriye mülkiyetin bölünmesinden başka yol kalmaz. Ancak mülkiyet bölünürse, bütün şartlar eşit olacaktır - artık büyük kapitalistler ve büyük mülk sahipleri olmayacaktır.

1 İstikrarsız (Precarious), precor'dan gelir. «Dua ediyorum» çünkü taviz vermek açıkça lordun insanların ve kölelerin dualarına cevap olarak, onlara çalışma izni verdiğiine işaret etti.

Sonuç olarak, M. Ch. Comte - hipotezini takip ederek - kapitalistin arka arkaya çalışanlarının emeklerinin ürünlerini ele geçirdiğini gösterdiği zaman, gittikçe çamura daha derin batar. Argümanı değişmez, elbette bizim cevabımız aynı kalır.

“Diğer işçiler binada çalışırlar: bazıları taş ocağından taş çıkarır, diğerleri onu taşır, diğerleri keser ve diğerleri yerleştirir. Her biri ellerinden geçen materyale belli bir değer ekler ve bu değer, çalışmasının ürünü, onun mülkiyetidir. Onu yapar yapmaz binanın sahibine satar, o da karşılığında yemek ve ücret verir.”

Divide et impera – böl ve emret; böl ve zengin ol; böl ve insanları aldat; zihinlerini sersemlet, adaletle dalga geç! İşçileri birbirinden ayır, belki de her birinin günlük ücreti her bireyin ürününün değerini aşar: ancak üzerinde düşünülen soru bu değil. Yirmi gün çalışan bin adamlık bir güç, bir insanın elli beş yıl çalışarak alacağı ücretin aynısını alıyor; ancak bu bin kişilik güç yirmi günde bir insanın bir milyon asır çalışsa tek başına başaramayacağını yapıyor. Bu takas eşit mi? Bir kez daha hayır; bütün bireysel güçlere ödeme yaptığınızda, kolektif güç hala ödeme yapılmasını bekliyor. Sonuç olarak, orada her zaman elde etmediğin ve haksız yere istifade ettiğin kolektif mülkiyetin hakkı kalıyor. Yirmi günlük ücretin bu kalabalığı beslemek, barındırmak ve giyindirmek için yirmi gün yeteceğini kabul edin: bu süre sonunda işten atılınca, eğer ürettikleri hızda ürünlerini onları anında atacak olan mülk sahiplerine terk ederlerse, onlara ne olacak? Mülk sahibi pozisyonunda sağlam bir şekilde (işçilerin yardımları sayesinde) güvenli bir yaşam sürerken ve iş ya da ekme yokluğu korkusu çekmezken işçinin tek dayanağı özgürlüğünü sattığı ve teslim ettiği aynı mülk sahibinin hayırseverliği. Eğer o zaman, mülk sahibi, rahatlığının ve haklarının arkasına sığınarak, işçiye çalıştırmayı reddederse, işçi nasıl yaşayacak? Harika bir tarla sürmüş ve onu ekemiyor; şık ve rahat bir ev yapmış ama içinde yaşayamıyor; her şeyi üretmiş ve hiçbir şeyden faydalanamıyor.

Emek bizi eşitliğe götürür. Attığımız her adım bizi ona yaklaştırır ve eğer işçiler eşit güce, dikkate ve çalışkanlığa sahip olsalar, açıkça onların serveti de eşit olurdu. Aslında, eğer, iddia edildiği gibi - ve kabul ettiğimiz gibi - işçi yarattığı değerın sahibidir ve:

1. İşçi aylak mülk sahibine rağmen sahip olur.
2. Bütün üretim mecburen kolektif olunca, işçinin ürünlerden ve çalışmasıyla orantılı olarak kardan hisse alma hakkı vardır.
3. Bütün toplanan sermaye sosyal mülkiyet olduğundan kimse onun tek sahibi olamaz.

Bu çıkarımlar kaçınılmazdır: sadece bunlar bütün ekonomik sistemimizi ve kurumlarımızı ve kanunlarımızda devrim yapmak için yeterli olur. Asıl bu prensibi yazanlar şimdi neden onun rehberliğini reddediyor? Neden mülkiyetin çalışarak doğduğunu söyledikten sonra Says, Comtes, Hennequins ve diğerleri onu iş ve *Zaman aşımı* ile tamir etmeye çalışıyorlar? Ancak bu sofistleri kendi çelişkileri ve körlüklerine bırakalım. İnsanların sağduyusu onların kelime oyunlarına adaletli yaklaşacaktır. Hadi onu aydınlatmak ve ona doğru yolu göstermek için acele edelim. Eşitlik yaklaşıyor; onunla bizim aramızda çoktan kısa bir mesafe kaldı: yarın bu mesafe bile aşılmış olacak.

6. Toplumda Bütün Ücretlerin Eşit Olması Hakkında

St. Simoncular, Fourierciler ve genel olarak günümüzde sosyal ekonomi ve reform ile bağlantılı olan herkes, pankartlarına aşağıdakileri yazdığı zaman,

“Herkes kendi yeteneğine göre, her yetenek kendi ürettiğine göre” (St Simon);

“Herkes kendi sermayesi, emeği ve yeteneğine göre” (Fourier)

-çok fazla kelime ile söylemeseler de, doğanın iş ve çalışma tarafından elde edilen ürünlerinin her çeşit üstünlüğe ve büyüklüğe teklif edilen bir ödül, bir avuç, bir taç olduğunu söylemek istiyorlar. Toprağı içinde artık kılıçlarla ve mızraklarla, güç ve ihanet ile değil, kazanılan zenginlik, ilim, yetenek ve değer kendisi ile ödüllerin çarpıştığı geniş bir alan gibi düşünüyorlar. Bir kelime ile en yüksek kapasitenin en yüksek ödüle verildiğini ve ticari ifade kullanmak gerekirse - ki bu en azından doğrudan olma değerine sahip - maaşların kapasite ve sonuçları tarafından yönetilmesi gerektiğini kastediyorlar ve herkes onlara katılıyor.

Bu kendinden menkul iki reformistin takipçileri onların böyle düşündüğünü inkar edemezler; çünkü öyle yaparak onların resmi yorumlarını yalanlamış ve sistemlerin birliğine zarar vermiş olurlar. Dahası, onlar tarafından böyle bir inkardan korkulmasına gerek yok. İki cemaat, kapasitelerin eşitsizliğini kastedtiğini söyledikleri doğadan mantık yürüterek, şartların eşitsizliğinin prensibini oluşturmakla övünüyor. Sadece bir şeyle övünürler, yani, politik sistemlerinin mükemmel olması sosyal eşitsizliklerin her zaman doğal eşitsizliklerle uyum içinde olması. Kendilerini, kapasitenin bir ölçüsünü düzeltmek için yaptıklarından daha fazla şartların eşitsizliğinin - maaşları kastediyorum - mümkün olup olmadığını araştırmakla sıkıntıya sokmuyorlar¹.

“Herkes kendi yeteneğine göre, her yetenek kendi ürettiğine göre”

“Herkes kendi sermayesi, emeği ve yeteneğine göre”

St. Simon ve Fourier’in ölümünden beri, sayısız takipçileri arasından bir kişi halka bu büyük vecizenin bilimsel bir göstermesini vermeye teşebbüs etmedi; ve ben yüzde bir bahse girerim

---

1 St. Simon'un sisteminde, St. Simoncu papaz her değer kapasitesini papaya ait hatasızlığa istinaden, Roma Kilisesini taklit ederek, belirliyor: Fourier'ininde, dereceler ve değerler, anayasal *regime* taklit edilerekoyla belirleniyor. Açıkça, büyük insan okuyucu için bir dalga aracı; sırrını anlatmak istememişti.

hiçbir Fourierci bu iki şekilli aforizmanın iki yorumuna yatkın olduğundan şüphe bile etmiyordur.

“Herkes kendi yeteneğine göre, her yetenek kendi ürününe göre”

“Herkes kendi sermayesi, emeği ve yeteneğine göre”

Bu önerme, derler ya, ona genelde atfedilen manası ile alındığında - *in sensu obvio* - yanlış, saçma, haksız, çelişkili, özgürlük düşmanı, tiranlık dostu, anti-sosyal ve mülkiyet fikrinin açık etkisi altında talihsiz bir biçimde şekillenmiştir.

Ve ilkin, sermaye ödüle layık görülen elementler listesinden çıkarılmalıdır. Fourierciler, - kitapçıklarından öğrenebildiğim kadarı ile - kullanma hakkını reddediyorlar ve çalışma dışında mülkiyet için bir temel tanımıyorlar. Benzer bir öncül ile başlayınca, mesele üzerinde akıl yürütselerdi - sermayenin sadece kullanım hakkından dolayı mülk sahibi için bir üretim kaynağı olduğunu ve bu yüzden bu üretimin gayrimeşru olduğunu göreceklerdi. Gerçekte, eğer çalışmak mülkiyetin tek temeli ise, ben başka birinden kira alır almaz arsamın sahibi olmayı bırakıyorum. Bunu bütün itirazların ötesinde gösterdik. Bütün sermaye için aynı durum geçerli; böylece sermayeyi kanun kararı ile bir işletmeye yatırmak, onu ürünlerden oluşan denk bir tutar ile takas etmek demek. Bu faydasız tartışmaya tekrar girmeyeceğim, çünkü sonraki bölümde *sermaye yoluyla üretim* konusunu teferruatıyla incelemeyi teklif ediyorum.

Böylece, sermaye takas edilebilir, ancak bir gelirin kaynağı olamaz.

Emek ve *yetenek* kalır; ya da St. Simon'un dediği gibi, ürünler ve *yetenekler*. Onları arka arkaya inceleyeceğim.

Ücretler emek tarafından mı belirlenmeli? Diğer bir ifade ile en fazla iş yapan en fazla mı kazanmalı? Okuyucudan bu noktaya çok dikkat etmesini istiyorum.

Problemi bir vuruşta çözmek için, kendimize sadece şu soruyu sormamız gerekiyor: “Emek bir şart mıdır ya da bir *mücadele* midir?” cevap açık görünüyor.

Tanrı insana, “Ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın,” dedi, -yani, kendi ekmeğini üretmelisin, az çok kolaylıkla, çabalarını yönlendirme ve birleştirme yeteneğine göre, çalışmalısın. Tanrı şunu demedi: “Ekmeğin için komşunla tartışmalısın” ancak “Komşunun yanında çalışmalısın ve uyum içinde birlikte yaşamalısınız,” dedi. Bu kanunun anlamını geliştirelim, aşırı basitliği yanlış yorumlamaya maruz bırakıyor.

Çalışmada, iki şey fark edilmeli ve ayırt edilmeli: *birleşme* ve *erişilebilir materyal*.

İşçiler ilişkili oldukları sürece eşittirler ve birine diğerinden daha fazla ödenmesini söylemek bir çelişki içerir. Çünkü bir işçinin ürünü sadece diğer işçinin ürünüyle ödenebilir, eğer iki ürün eşit değilse kalan - ya da daha büyük ve daha küçük arasındaki fark - toplum tarafından ele geçirilemez ve sonuç olarak takas edilmemek ücretlerin eşitliğini etkilemez. Daha güçlü olan işçinin lehinde doğal bir eşitsizlik olacak, doğru ancak onun gücü ve üretken enerjisinden dolayı kimse acı çekmediği için sosyal eşitsizlik olmayacak. Bir kelime ile, toplum sadece eşit ürünleri takas eder - yani kendi çıkarı için olan dahil hiçbir emeği ödüllendirmez; sonuç olarak bütün işçilere eşit ödeme yapar: onun alanı dışında ürettikleri ile onların sesleri ve saçları arasındaki farklılıklar dışında yapabileceği bir şey yoktur.

Eşitsizlik prensibini öneriyor gibi görünüyorum: bunun tersi doğru. Toplum için belli bir yere yapılabilecek işin toplam miktarı (yani takasa uygun işin), işçilerin sayısı ne kadar fazla ise o kadar büyük ve her birinin görevi büyüklük olarak daha az olunca - doğal eşitsizliğin kendisini birleşme genişledikçe ve sonuç olarak üretilen değerlerin tüketilebilirliğinin miktarı arttıkça nötrleştirdiği anlaşılıyor. Bu şekilde toplumda çalışma eşitsizliğini geri getirebilecek olan tek şey kullanım hakkıdır - mülkiyet hakkıdır.

Şimdi, bu günlük görevin çiftçilik, çapalama, iki dekametre kareyi hasat etmeyi içerdiğini ve bunu bitirmek için ortalama ge-

reken sürenin yedi saat olduğunu varsayın: bir işçi altı saatte bitirecek diğeri için sekiz saat gerekecek; ancak çoğunluk yedi saat çalışacak. Ancak her biri talep edilen iş miktarını, ne kadar süre çalışırsa çalışsın, tamamlarsa, eşit ücretleri hak ederler.

Görevini altı saatte bitirme yeteneği olan işçi, daha üstün gücü ve aktivitesi olduğu için, daha az yetenekli işçinin görevini kullanma ve sonuç olarak onu işinden ve ekmeğinden etme hakkına sahip olmalı mıdır? Böyle bir teklifi sürdürmeye kim cesaret edebilir? Diğerlerinden önce bitiren eğer isterse dinlenebilir; kendisini gücünün devamı, zihninin irfanı ve hayatının lezzeti için faydalı egzersize ve çalışmaya adayabilir. Bunu kimseye zarar vermeden yapabilir: ancak sadece kendisini etkileyecek işlerle kendisini sınırlamasına izin verilsin. Kuvvet, deha, dikkat ve bundan kaynaklanan bütün kişisel avantajlar doğanın eseridir ve belli bir dereceye kadar insanın eseridir; toplum onları değer verdikleri saygı ile ödüllendirir ancak onlara ödenen ücret güçlerine göre değil ürettiklerine göre ölçülür. Şimdi her birinin ürünü hepsinin hakkı tarafından sınırlanır.

Eğer toprak boyut olarak sınırsız olsaydı ve erişilebilir materyallerin miktarı tüketilemez olsaydı, o zaman bile bu sözü kabul edilemezdi - her biri kendi emeğine göre. Ama neden? Tekrar ediyorum çünkü toplum, öznelere sayısı ne olursa olsun, hepsine aynı ücreti ödemek zorunda çünkü sadece onların ürünlerine ödüyor. Henüz yapılan hipotez üzerine, sadece güçlü olan onların bütün avantajlarını kullanmaktan engellenemezse, doğal eşitsizliğin uyumsuzlukları sosyal eşitliğin bağrında yeniden görünecektir. Ancak yaşayanların üretici gücünü ve çoğalma yeteneğini düşününce, toprak kısıtlı; ayrıca, ürünlerin yoğun çeşitliliği ve işin aşırı bölünmesi ise sosyal görevin başarılmasını kolay kılar. Şimdi, bu üretilebilir şeylerin kısıtlanması ve onları üretmenin kolaylığı yoluyla, mutlak eşitlik kanunu etkisini gösterir.

Evet, hayat bir mücadeledir. Ancak bu mücadele insanlarla insanlar arasında değil insanlar ve doğa arasında ve kendi payını

almak herkesin görevi. Eğer mücadele içinde güçlü olan zayıfın yardımına gelirse, onların kibarlığı övgüyü ve sevgiyi hak eder; ancak yardımları bedava hediye olarak kabul edilmelidir - bir güç tarafından empoze edilmemeli ya da bir fiyat karşılığında teklif edilmemelidir. Hepsinin önünde aynı kariyer vardır, ne çok uzun ne de çok zor; her kim onu bitirirse sonunda ödülünü bulur: oraya ilk gitmek gerekmez.

İşçilerin genelde götürü olarak çalıştığı baskı ofislerinde, dizmen, dizilen her bin harf başına; basımcı, basılan her bin kağıt başına para alır. Orada, başka yerlerde olduğu gibi, yetenekte eşitsizlikler görülür. Donukzaman için şans yoksa (baskı ve dizgi, diğer ticaretler gibi bazen bekleme moduna geçer), herkes en iyisini yapmak ve yeteneklerini en üst düzeyde kullanmak konusunda özgürdür: daha fazla yapan daha çok kazanır; daha az yapan daha az alır. İş gevşeyince, dizmenler ve basımcılar işlerini bölerler; tüm tekelcilerden soyguncular ya da hainler gibi nefret edilir.

Bu baskıcıların tutumlarının, ne ekonomistler ne hukukçular tarafından ortaya çıkarılmamış bir felsefesi vardır. Eğer kanun yapıcılarımız Kanunlarına yazıcı ofislerini yöneten dağıtıcı adalet prensibini koymuş olsalardı; popüler içgüdüleri gözlemlemiş olsalardı - süfli taklit için değil, yenilemek ve genelleştirmek için - çok geçmeden bu özgürlük ve eşitlik hareket ettirileme bir temel üzerine kurulmuş olurdu ve şimdi biz mülkiyet hakkı ve sosyal ayrımların gerekliliği üzerine tartışmıyor olurduk.

Eğer iş bütün güçlü bireyler tarafından eşit olarak paylaşılsa, Fransa'da, her bireyin iş mesaisinin beş saati geçmeyeceği hesaplandı. Bu böyle iken, nasıl işçilerin eşitsizliğinden konuşmaya yelteniyoruz? Eşitsizliğe sebep olan Robert Macaire'nin işi.

Herkes kendi emeğine göre prensibi, şu anlamda yorumlanır, en fazla çalışan en fazla kazanır ve bu yüzden iki somut hataya dayanır: birisi, ekonomide bir hata, toplumun çalışmasında görevlerin mecburen eşitsiz olması; diğeri fizikte bir hata, üretilebilir şeylerin miktarında sınır olmaması.

“Ancak,” denecektir, “görevlerinin sadece yarısını gerçekleştirmek isteyecek olan bazı insanlar olduğunu düşünün?”... Bu çok utanç verici değil mi? Muhtemelen maaşlarının yarısı ile tatminler. Yaptıkları işe göre ödeme yapıldığında, neden şikayet edebilirler ki? Ve başkalarına ne zararı olabilir? Bu anlamda, şu sözü uygulamak doğru olur - *Herkes kendi sonuçlarına göre*. Bu eşitliğin kanununun kendisidir.

Ayrıca, polis sistemi ve çalışmanın organizasyonu ile ilgili sayısız zorluklardan bahsedilebilir. Onların hepsine şu bir cümle ile cevap vereceğim - hepsi eşitlik prensibi ile çözümlenmelidir. Bu yüzden, bazıları gözlem yapabilir, “burada üretime zarar vermeden ertelenemeyecek bir görev var. Birkaç kişinin ihmalinden dolayı toplum sıkıntı çekmek zorunda mı? Ve çalışma hakkına saygıdan dolayı, onların kendisine vermediği ürünü elleriyle garanti alma ya cüret etmeyecek mi? Böyle bir durumda maaş kimin olacaktır?

İşi yapmasına izin verilen toplumda, ya kendisi ya da temsilcileri aracılığı ile ama daima genel eşitliği hiçbir zaman ihlal etmeyecek şekilde olmalı ve sadece daha aylak olan aylaklığı için cezalandırılmalı. Ayrıca, eğer toplum tembel üyelerine karşı aşırı şiddet kullanmazsa, kendini suiistimallerden korumak, savunmak için hakkı var.

Ancak her endüstri, bunu ekleyecekler, liderlere, eğitmenlere, amirlere ihtiyaç duyar. Bunlar genel görevlere angaje olacaklar mı? Hayır; çünkü onların görevi yönetmek, eğitmek ve denetlemektir. Ancak onlar işçilerin kendileri tarafından işçilerin arasından seçilmeliler ve liyakat şartlarını karşılamalıdır. Bütün kamu fonksiyonları için, yönetim olsun eğitim olsun aynı şey geçerli.

O zaman evrensel anayasanın ilk maddesi şu olacak:

“Erişilebilir materyallerin sınırlı miktarı işi bütün işçiler arasında bölmenin gerekliliğini kanıtıyor. Herkeşe verilen bir sosyal görevi - yani eşit görev - tamamlama kapasitesi ve bir işçiye diğerinin ürünlerinden ödeme yapmanın imkansızlığı ücretlerin eşitliğini haklı kılar”.

7. Güçlerin Eşitsizliğinin Servetin Eşitliğinin Gerekli Şartı Olması Hakkında

Şuna itiraz edilir - ve bu itiraz St. Simoncuların şiarlarının ikinci bölümünü, Fouriercilerin üçüncü bölümünü oluşturur, -

“Bütün iş çeşitlerinin aynı kolaylıkla yapılamayacağı, bazıları yetenek ve zekanın yüksek üstünlüğünü gerektiriyor ve fiyat bu üstünlüğe dayanıyor. Sanatçıya, alime, şaire, devlet adamına sadece mükemmelliğinden dolayı değer verilir ve bu mükemmeliyet onlarla diğer adamlar arasındaki bütün benzeşmeye zarar verir; bu bilimin ve dehanın zirvesinin karşısında, eşitlik kanunu kaybolur. Şimdi eğer eşitlik mutlak değilse, eşitlik yoktur. Şairden romancıya, heykeltıraştan taşçıya; mimardan duvarcıya; kimyacıdan aşçıya vb. iniyoruz. Kapasiteler sınıflandırılıyor ve sıralarına, cinslerine çeşitlerine göre alt sınıflara bölünüyor. Yetenekte aşırı olanlar orta yeteneklerle bağlanıyor. İnsanlık, insanın kendini karşılaştırarak değerlendirdiği ve fiyatını halk tarafından ürününe koyulan değer üzerinden sabitlediği geniş bir hiyerarşi.”

Bu itiraz her zaman zorlu görünmüştür. Bu ekonomistlerin ve eşitlik savunucularının engelidir. Öncekileri korkunç gaflara itmiş, sonrakileri inanılmaz klişeler söylemesine sebep olmuştur. Gracchus Babeuf bütün üstünlüğün *zorlayıcı bir şekilde bastırılmasını* istedi ve hatta *sosyal bir felaket olarak ezilmesini* istedi. Kendi komünist binasını kurmak için, bütün vatandaşları en küçüğün ayarına indirdi. Cahil eklektikler bilginin eşitsizliğine itiraz etmekle bilinirler ve eğer birisi değerın eşitsizliğine karşı isyan ederse şaşırmmalıyım. Aristo yasaklanmıştı, Sokrat baldıran içti, Epaminondas zekada ve değerde daha üstün olduğunu kanıtladığı için bazı sefih ve aptal demagoglar tarafından suçlanarak hesap soruldu. Bu aptallıklar varlık eşitsizliği, yeni tiranların güce gelmesinden korkarak, zenginler tarafından körleştirilen ve baskı gören halkı meşru kıldığı sürece tekrar edilecek.

Çok yakından incelediğimizden başkası daha yapay görünmez ve sık sık hiçbir şey doğrunun kendisinden daha az doğru gibi görünmez. Diğer taraftan, J. J. Rousseau'ya göre, "her gün gördüğümüzü bir kez gözlemleyebilmek çok felsefe gerektirir." Ve d'Alembert'e göre, "hayatın sıradan doğruları, eğer dikkatlerini özellikle onlara vermemişlerse, insanlar üzerinde az etki dışında bir şey yapmazlar. Ekonomistlerin okulunun babası (Say), ondan şu iki alıntıyı yapıyorum, onlardan faydalanabilirdi; ancak körlere gülen kişi gözlük takmalıdır ve onu fark eden miyoptur.

Tuhaf! Ki birçok zihni korkutan, sonuç olarak, eşitliğin bir itirazı değil - eşitliğin dayandığı asıl şart!

Doğal eşitlik talih eşitliğinin şartı! Bu ne paradoks! İddiamı tekrar ediyorum ki kimse gaf yaptığımı düşünmesin - güçlerin eşitsizliği talih eşitliğinin olmazsa olmaz şartıdır.

Toplumda düşünülmesi gereken iki şey vardır - fonksiyonlar ve ilişkiler.

1. Fonksiyonlar. Her işçinin kendisine verilen görevi yerine getirebilme becerisinin olduğu varsayılır; ya da, genel bir ifade kullanmak için, "her işçi işini bilmelidir." İşçi eşittir işi - fonksiyonla görevli arasında bir denklem vardır.

Toplumda, fonksiyonlar benzer değildir; o zaman farklı kapasiteleri olmak zorundadır. Ayrıca, - belli fonksiyonlar daha fazla zeka ve güç gerektirir. O zaman daha üstün zeka ve yetenek sahibi insanlar vardır. İşin yapılması için mecburen bir işçi gerekir; ihtiyaçtan fikir doğar ve fikir üreticiyi doğurur. Biz sadece hislerimizin neyi istediğini ve zekamızın neyi talep ettiğini biliriz; anlayamadığımız şeylere arzu duymayız ve algılama gücümüz ne kadar büyükse, üretme kabiliyetimiz de o kadar büyüktür.

Bu yüzden fonksiyonlar ihtiyaçlardan doğar, ihtiyaçlar arzular, arzular gelişigüzel algı ve hayal gücünden. Hayal eden zeka üretebilir de; sonuç olarak hiçbir iş işçiden üstün değildir. Bir kelime ile; eğer fonksiyon görevliyi devreye sokarsa, bu görevli fonksiyondan önce var olduğu içindir.

Hadi doğanın ekonomisini takdir edelim. İzole insanın kendi başına karşılayamayacağı bize verdiği çeşitli ihtiyaçlara yönelik olarak, Doğa ırka, insana vermediği bir güç bahsetti. Bu *iş bölümü* prensibine yol açar - *mesleklerin özelliğine* dayalı olan bir prensip.

Bazı ihtiyaçların karşılanması insandan devamlı yaratmasını talep eder; diğerleri, tek bir bireyin çalışması ile; milyonlarca insanın binlerce asır çalışması ile tatmin edilir. Örneğin, kıyafet ve yemek ihtiyacı devamlı yeniden üretim gerektirir; evrenin sisteminin bilgisi ebediyen iki ya da üç yüksek yetenekli insan tarafından sürekli elde edilebilir. Nehirlerin sürekli akımı ticaretimizi destekler, makinemizi çalıştırır; ancak güneş, uzayın ortasında bir başına, bütün dünyaya ışık verir. Çiftçileri ve çobanları yarattığı gibi, Platos'u ve Virgils'i, Newton'u ve Cuviers'i de yaratan doğa, öyle yapmayı uygun görmez; bunun yerine, dehanın nadirliğini ürünlerinin dayanıklılığına göre oranlamayı ve kapasitelerin sayısını her birinin yeterliliğine göre dengelemeyi tercih eder.

Burada, bir adamı diğerinden ayıran mesafenin, yetenek ve zeka bakımından, medeniyetin tüketilebilir şartından mı kaynaklandığını ya da şimdi *gücün eşitsizliği* denilen şeyin ideal bir toplumda gücün çeşitliliğinden daha fazlası olup olmayacağını araştırmıyorum. Konuya dair en kötü bakışı seçiyorum ve döneklilikle, zorluklardan kaçmakla suçlanmak istemiyorum. Bir insanın isteyebileceği bütün eşitsizlikleri kabul ediyorum¹

Eşitleme filarini seven belli filozoflar, bütün zihinlerin eşit ve bütün farklılıkların eğitimin sonucu olduğunu düşünürler. İtiraf ediyorum ki ben bu doktrine inanmıyorum ki doğru olsaydı bile, arzu edilenin tam tersi ile sonuçlanırdı. Çünkü eğer kapasiteler

---

1 Herhangi birinin belli insanların eğilimlerinin ve isteklerinin temeline işaret ederek, şartların eşitsizliğini meşrulaştırmaya nasıl cesaret ettiğini anlayamıyorum. Birçoğunun kurban düştüğü bu utanç verici kalp ve zihnin yozlaşması, mülkiyetin onları soktuğu sefalet ve bayağılıktan değilse nereden geliyor?

eşit ise, güçlerinin derecesi ne olursa olsun (kimse zorlanamayacağı için) kaba, aşağı, alçaltıcı görülen, daha yüksek ödemeyi hak eden fonksiyonlar var - eşitliğe, *her yeteneğe kendi ürettiğine göre* prensibinden daha az zıt olmayan bir sonuç. Tam aksine, bana içinde her çeşit yeteneğin toplumun ihtiyaçlarıyla uygun rakamsal bir ilişki içinde olduğu ve her üreticiden kendi özel fonksiyonuna göre üretmesini talep eden bir toplum verin ve asla fonksiyonların hiyerarşisine zarar vermeden, talih eşitliğini çıkarayım.

Bu benim ikinci noktam.

2. İlişkiler

Çalışma unsurunu düşününce, bir sosyal görevi yerine getirme kapasitesine sahip olan üretici hizmetlerin aynı sınıfında, ödül eşitsizliğinin bireysel güçlerin eşitsizliğine dayandırılmayacağını gösterdim. Ancak, belli kapasitelerin belli hizmetleri yapma konusunda oldukça beceriksiz olduğunu söylemek adil olur; böylece eğer insan endüstrisi eğer sadece bir sınıf ürünle kısıtlı olsaydı, sayısız yetersizlik ortaya çıkardı ve sonuç olarak en büyük sosyal eşitsizlik olurdu. Ancak herkes, benden bir ima olmadan, endüstrilerin çeşitliliğinin bu zorluktan kaçındığını görüyor; bu o kadar açık ki bunu tartışmayı bırakmamalıyım. O zaman sadece fonksiyonların birbirine eşit olduğunu kanıtlamamız gerekiyor; aynen aynı fonksiyonu gerçekleştiren işçilerin birbirine eşit olması gibi.- Mülkiyet insanı harem hadım eder sonra da kuru çürüyen bir ağaçtan başka bir şey olmadığı için azarlar.

Dehayı, bilgiyi, cesareti - bir kelime ile dünyanın beğendiği bütün mükemmellikleri - yüksek makamdakilere karşı saygıyı, güç ve zenginliğin ayrıcalıklarını reddettiğim için bana şaşıyor musunuz? Onu reddeden ben değilim: ekonomi, adalet ve özgürlük. Özgürlük! Bu tartışmada ilk kez ona başvuruyorum. Bırakalım kendi savunmasını yapsın ve zaferini kazansın.

Ürünlerin ve hizmetlerin takası ile sonlanan her iş *ticari bir operasyon* olarak adlandırılabilir.

Her kim ticaret derse, eşit değerlerin takası diyordur; çünkü eğer değerler eşit değilse ve zarar görmüş taraf bunu algılasa, takasa rıza göstermeyecek ve hiç ticaret olmayacak.

Ticaret sadece özgür insanlar arasında olur. Alışverişler şiddet ve sahtekarlık yoluyla diğer insanlar tarafından etkilenebilir ancak hiç ticaret yoktur.

Özgür bir insan mantığının ve melekelerinin kullanımından istifade eden, ne tutkusu tarafından kör edilmiş, ne baskı ile engellenmiş ya da yönlendirilmiş, ne de hatalı fikirler tarafından aldatılmış insandır.

Böylece, her takasta, sözleşme yapan iki grubun da diğerinin pahasına kazanamayacağı ahlaki bir zorunluluk vardır; yani meşru ve doğru olmak için, ticaret bütün eşitsizlikten muaf olmalı. Bu ticaretin ilk şartıdır. İkinci şartı, onun gönüllü olması yani grupların özgür ve açık hareket etmesidir.

O zaman ticareti ya da takası toplumun bir hareketi olarak tanımlıyorum.

Karısını bir bıçak için, çocuklarını birkaç parça cam için ve kendini bir şişe konyak için satan zenci özgür değildir. Müzakere ettiği insan eti tüccarı, iş arkadaşı değildir, düşmanıdır.

Bir dilim ekmek yemek için somun pişiren, ahırda uyuyabilmek için saray inşa eden, paçavra giyebilmek için zengin kumaşlar diken, her şeyi dağıtabilmek için her şeyi üreten medeni işçi özgür değildir. Aralarında gerçekleşen maaşların ya da hizmetlerin takasında iş arkadaşı olmayan patronu düşmanıdır.

Ülkesine aşkla değil korkuyla hizmet eden asker özgür değildir, arkadaşları, subayları, askeri adaletin organlarının bakanları, hepsi düşmanlarıdır.

Toprağı kiralayan köylü, sermaye ödünç alan imalatçı, yol parası, gümrük vergileri, patent ve lisans ücretleri, kişisel ve mülkiyet vergilerini ödeyen vergi ödeyicisi ve onlar için oy veren vekil - hiçbirisi ne zekice ne de özgürce hareket etmezler. Mülk sahipleri, kapitalistler, hükümet onların düşmanlarıdır.

İnsanlara özgürlük ver, sözleşmelerinin anlamını bilsinler diye zihinlerini aydınlat ve yetenek ve ilmin üstünlüğüne bakmadan takaslarda en harika eşitliği göreceksin ve ticari ilişkilerde, yani toplum alanında üstünlük kelimesinin duyudan yoksun olduğunu kabul edeceksin.

Homeros şiirini okusun. Bu yüce dehayı basit bir sığırtmaç, mütevazı bir çiftçi, hiçbir şey olmayan kendimle karşılaştırarak dinliyorum. Aslında - eğer ürünle ürün karşılaştırılacak olsa - benim peynirlerim ve fasulyelerim onun "İlyada"sı karşısında nedir? Ancak eğer Homeros benden sahip olduğum her şeyi almak istese ve taklit edilemez şiiri karşılığında beni kölesi yapmak istese, onun şiirinin zevkini bir yana bırakır ve onu kapı dışarı ederim. Onun "İlyada"sı olmadan yaşayabilirim ve bekle, eğer gerekirse, "æneid" için. Homeros benim ürünlerim olmadan 24 saat yaşayamaz. O zaman benim teklif edeceğim az şeyi kabul etsin ve onun ilham perisi beni eğitsin, teşvik etsin ve rahatlınsın.

"Ne! Tanrıların ve insanların şarkısını söyleyenlerin durumu bu mu olmalı? Beraberinde getirdikleri aşağılama ve acı ile, sadakalar... ne barbarca bir cömertlik!... Heyecanlanmayın, yalvarırım. Mülkiyet bir şairi ya Croesus ya da dilenci yapar; sadece eşitlik onu onurlandırmayı ve övmeyi bilir. Onun görevi nedir? Söyleyenin hakkını ve dinleyicinin görevini düzenlemek... Şimdi, bu sorunun çözümünde çok önemli olan şu noktaya dikkat edin; her ikisi de özgür, satılacak olan ve alınacak olan. Bu yüzden kişisel iddialar boşa gider ve adil ya da adaletsiz, birisi dizinin üzerine, diğeri onun özgürlüğü üzerine yapılmış olan tahmin, sözleşmenin şartları üzerinde etki sahibi olamaz. Pazarlık yaparken, artık yeteneği ölçmemeliyiz; sadece ürünlere bakmalıyız.

Achilles'in şairi vadesi dolmuş ödülünü almak için ilkin kendini istenir yapmalıdır; bu yapılırca, dizesinin herhangi bir çeşit ücret ile takası, özgür bir hareket olduğundan, aynı zamanda adil bir hareket olmalı, yani şairin ücreti ürününe eşit olmalı. Şimdi bu ürünün değeri nedir?

İlk olarak, bu “İlyada”nın - eşit şekilde ödüllendirilmesi gereken bu şaheserin - gerçekten bedelinin üstünde olduğunu ve ona nasıl değer biçeceğimizi bilmediğimizi varsayalım. Eğer onu alma özgürlüğü olan halk, bunu reddetse, o zaman şiir takas edilemez olduğundan onun asıl değerinin azaltılamayacağı açıktır; ancak onun takas edilebilir değeri, ya da üretken faydası, sıfıra indirilir ve hiçbir şey olmaz.

O zaman bir tarafta sonsuzluk ile diğer tarafta hiçbir şey arasında birbirinden eşit uzaklıkta ödenmesi gereken ücretlerin miktarını çıkarmalıyız, çünkü bütün haklar ve özgürlükler eşit saygıyı hak eder; diğer ifadeyle, sabitlenmesi gereken satılan şeyin asıl değeri değil göreceli değeridir. Soru daha da basitleşir: göreceli değer nedir? “İlyada” gibi bir şiir, yazarına ne ödül hakkı kazandırıyor?

Politik ekonominin ilk işi, tanımlarını sabitledikten sonra, bu problemin çözümüyüdü; şimdi sadece çözülmemekle kalmadı, ayrıca çözülemez ilan edildi. Ekonomistlere göre, şeylerin göreceli ya da takas edilebilir değeri mutlak bir şekilde belirlenemez; mecburen değişir.

“Bir şeyin değeri,” der Say, “sadece belli bir süre pozitif bir miktardır. Onun doğası devamlı değişmektir, bir noktadan diğerine değişmek. Hiçbir şey onu tamamen sabitleyemez çünkü o her an değişen ihtiyaçlara ve üretim yollarına bağlıdır. Bu değişimler ekonomik fenomenleri karmaşık hale getirir ve sık sık onların gözlemlenmesini ve çözümünü zorlaştırır. Bunun için bir çare bilmiyorum; şeylerin doğasını değiştirmek bizim gücümüzü aşar.”

Başka bir yerde Say, değer, faydaya bağlı olduğunu ve fayda tamamen ihtiyaçlarımıza, heveslerimize ve geleneklere bağlı olduğundan, değer, fikir kadar değişken olduğunu söyler ve tekrar eder. Şimdi, politik ekonomi değerlerin, onların üretiminin, dağıtımının, takasının ve tüketiminin bilimi olduğundan - eğer takas edilebilir değer mutlak olarak belirlenemezse, politik ekonomi nasıl mümkün olabilir? Nasıl bir bilim olabilir? Nasıl iki ekono-

mist birbirinin yüzüne gülmeden bakabilir? Nasıl metafizikçileri ve psikologları aşağılamaya cesaret ederler? Ne! Descartes çılgını felsefenin, üzerine bilimin mabedinin inşa edileceği, hareket ettirilemez - *an aliquid inconcussum* - bir temele ihtiyacı olduğunu hayal etti ve onu araştırarak kadar basitti! Ve ekonominin Hermes'i, Trismegistus Say, bu önemli metnin çoğaltılmasına bir cildin yarısını adayarak, *politik ekonomi bir bilimdir*, hemen sonrasında bu bilimin amacını belirleyemeyeceğini doğrulama cesaretine sahiptir ki bu onun prensipsiz ya da temelsiz olduğunu söylemeye denktir. Meşhur Say, o zaman bilimin doğasını bilmez; daha doğrusu tartıştığı konuyla ilgili hiçbir şey bilmez.

Say'ın örneği meyvelerini vermiştir. Politik ekonomi, şimdi olduğu gibi, ontolojiye benzer: etkileri ve sebepleri tartışarak, hiçbir şey bilmez, bir şeyi açıklamaz ve bir şeye karar vermez. Ekonomik kanunlar adına onurlandırılan fikirler, ekonomistlerin çok ses çıkaran kelimeler giydirek derinlik görüntüsü vermeyi düşündükleri birkaç üstünkörü genellemeden başka bir şey değildir. Ekonomistlerin sosyal problemleri çözmek için yaptıkları teşebbüslere gelince; onlarla ilgili söylenebilecek olan şey, eserlerinde eğer bazen bir düşünce parıltısı görünürse, anında saçmalığa düşerler. 25 yıl politik ekonomi, ağır bir sis gibi, zihnin çabalarını kontrol ederek ve özgürlüğün sınırlarını belirleyerek Fransa'nın üzerine çöktü.

Endüstrinin her yarattığı rüşvet yiyen, mutlak, değiştirilemez ve sonuç olarak meşru ve doğru bir değer midir? - Evet.

İnsanın her ürettiği insanın başka ürünü ile takas edilebilir mi? Tekrar Evet.

Kaç tane çivi bir çift ayakkabı değerindedir?

Eğer bu müthiş problemi çözebilirsek, insanlığın altı bin yıldır araştırdığı sosyal sistemin anahtarını bulmuş oluruz. Bu problem karşısında, ekonomist tepkiler şaşkın; ne okuyabilen ne yazabilen köylü tereddüt etmeden cevaplar: "Aynı zamanda aynı gider ile ne kadar yapılabilirse."

O zaman bir şeyin mutlak değeri zamanda ve giderdeki tutarıdır. Sadece toplama emeği olan bir elmas ne kadar değerindedir? - Hiç; o insan ürünü değildir. Kesildiğinde ve çoğaltıldığında ne kadar tutacak? - İşçiye mal olan zaman ve gider. O zaman neden o kadar yüksek bir fiyata satıldı? - Çünkü insanlar özgür değildir. Toplum en nadir şeylerin takasını ve dağıtımını düzenlemelidir, en genel olanlarınkini yaptığı gibi, herkesin istifadesinden pay alacağı şekilde düzenlemelidir. O zaman düşünceye dayalı olan değer nedir? - Aldanma, haksızlık ve soygun.

Bu kural ile herkesi uzlaştırmak kolay. Eğer sınırsız bir değerle hiç değer arasında bulmaya çalıştığımız orta terim, ürünün mal olduğu zaman ve gider miktarı tarafından, her ürünün durumunda gösterilirse, yazarına otuz yıl emek ve on bin frank dergi, kitap vb. giderlere mal olan bir şiir, bir işçi tarafından otuz yıl boyunca alınan sıradan ücretlerle ödenmelidir. Ayrıca oluşan masraflar için on bin frank tazminat da ödenmelidir. Bütün miktarın elli bin frank olduğunu varsayın; eğer üretimin faydasını alan toplum bir milyon insansa, benim borçtaki payım beş senttir.

Bu birkaç gözleme yol açar.

1. Aynı ürün, farklı zamanlarda ve farklı yerlerde, az çok zamana ve harcamaya mal olabilir; bu açıdan, değerler değişken bir miktar olduğu doğrudur. Ancak bu değişim, değerlerin değişiminin sebepleri listesine sadece üretim yollarını değil, zevk, kapris, moda ve fikri de koyan ekonomistlerin değildir. Kısaca, bir şeyin gerçek değeri parasal ifade ile değişebilir olsa da, cebirsel ifade ile değişmez.
2. Talep edilen her ürünün fiyatı, zamanda ve giderlerdeki maliyeti olmalıdır - ne daha fazla ne daha az: talep edilmeyen her ürün üretici için bir kayıptır - ticari değersizlik.
3. Değerlendirme prensibinin ihmali ve onu uygulama şartlarının altındaki zorluk, ticari sahtekarlığın kaynağıdır ve servet eşitsizliğinin en etkili sebeplerinden biridir.

4. Belli endüstrileri ödüllendirmek ve belli ürünlere ödeme yapmak için yeteneklerin nadirliğiyle, ürünlerin pahasıyla ve sanat ve bilim çeşitliliği ile uyum içinde olan bir topluma ihtiyaç var. Örneğin, eğer elli çiftçiden oluşan bir toplum bir öğretmeni destekleyebilirse, bir ayakkabıcı için yüz kişi, nalbant için yüzelli kişi, terzi için ikiyüz kişi vb. Eğer çiftçilerin sayısı bine, on bine, yüz bine çıkarsa, onların sayısının arttığı hızda, gereken görevlilerin de sayısı aynı oranda artmalı. Böylece en yüksek fonksiyonlar sadece en güçlü toplumlarda mümkün olur¹. Bu kapasitelerin tuhaf özelliğidir; dehanın karakteri, şanının mührüdür, harika bir milletin bağı dışında bir yerde kendiliğinden ortaya çıkıp kendini geliştiremez. Ancak dehanın varlığı için gereken bu fizyolojik şart, onun sosyal haklarına bir şey eklemeyi: onun ötesinde - görüntüsündeki ertelenme, ekonomik ve sivil meselelerde, en yüksek zekanın eşyanın eşitliğine, onun önünde bulunan ve ondan tacın oluşturulduğu bir eşitliğe teslim olması gerektiğini kanıtlar.

Bu gururumuza zor gelir ancak merhametsiz bir doğrudur. Ve burada psikoloji sosyal ekonominin yardımına gelir, yeteneğin ve materyal telafinin hiç ortak ölçüsü olmadığını anlamak için bize vererek, bu anlamda, bütün üreticilerin şartları eşittir: sonuç olarak, onlar arasındaki bütün karşılaştırma ve servetteki bütün ayırım imkansızdır.

Aslında, insanın elinden gelen her iş - onun olduğu ham madde ile karşılaştırınca - fiyatın ötesindedir. Bu anlamda, bir çift ahşap ayakkabı ile ceviz ağacı gövdesi arasındaki uzaklık, Scopas'ın heykeli ile bir mermer bloğu arasındaki uzaklık kadar büyüktür. En basit mekaniğin dehası onun kullandığı materyal-

---

1 Bir felsefe profesörünü desteklemek için kaç vatandaşa ihtiyaç vardır? - 35 milyon. Bir ekonomist için ne kadar? - iki milyar. Alım, sanatçı, filozof ya da ekonomist olmayan gazete romanları yazan edebi bir insan için ne kadar? - Hiç.

lerin üzerinde, Newton'un zihninin uzaklıklarını, hacimlerini ve devrimlerini hesapladığı eylemsiz küreler üzerindeki etkisi kadar etki yapar.

Yeteneğin ve dehanın onur ve ödüle uygun gelme derecesini istiyorsun. Ağaç kesicinin yeteneğinin değerini benim için sabitle, ben de Homeros'unkini sabitleyim. Eğer herhangi bir şey zekayı ödüllendirebilirse, o zekanın kendisidir. Farklı sınıf üreticiler birbirlerine karşılıklı beğeni ve övgü haracı ödeyince olan budur. Ancak eğer karşılıklı ihtiyaçları gidermek düşüncesiyle ürünleri takas etmeyi düşünürlerse, bu takas yetenek ve deha mülahazalarına duyarız olan ve kanunları belirsiz ve anlamsız beğeniden değil borç ve kredi arasındaki adil bir dengeden, kısaca ticari hesaplardan çıkarılmış bir ekonomi sistemine uygun olarak etkilenmek zorundadır.

Şimdi, kimse satın almanın ve satmanın özgürlüğünün ücretlerin eşitliğinin tek temeli olduğunu ve toplumun yeteneğin üstünlüğüne karşı tek korumasının hakla ortak hiçbir yönü olmayan tembelliğin belli bir gücünde yattığını kimse hayal edemezse de, neden bütün kapasitelerin aynı ödüle layık görüldüğünü ve neden ücretlerdeki karşılıklı farklılığın adaletsizlik olacağını açıklamalıyım. Sosyal seviyeye düşme zorunluluğunun yeteneğin özünde olduğunu ve asıl dehanın üstünlüğünde talih eşitliğini bulacağımı kanıtlamalıyım. Bütün kapasiteleri benzer şekilde ödüllendirme lehinde henüz negatif bir argüman verdim; şimdi direk ve pozitif argümanı vereceğim.

İlkin ekonomisti dinleyin: nasıl mantık yürüttüğünü adaleti nasıl anladığını görmek her zaman hoştur. Dahası o olmasa, onun eğlendirici gafları ve harika argümanları olmasa, hiçbir şey öğrenemeyiz. Ekonomiste iğrenç gelen eşitlik, her şeyi politik ekonomiye borçludur.

“Bir fizikçinin ailesi (metin bir avukata der ki bu çok iyi bir örnek değildir) onun eğitimine kırk bin frank harcadıklarında, bu miktar onun başına yatırılmış sermaye olarak görülebilir. O

yüzden bunun yıllık dört bin frank gelir getirdiğini düşünmeye izin vardır. Eğer fizikçi otuz bin kazanırsa, doğanın ona verdiği kişisel yeteneklerden dolayı yirmi altı bin franklık bir gelir kalır. Bu doğal sermaye, o zaman, eğer yüzde onunu faiz oranı olarak kabul edersek iki yüz altmış bin franka karşılık gelir ve ona ailesi tarafından eğitiminin masraflarını karşılama için verilen sermaye, kırk bin frank eder. Bu iki çeşit sermayenin birleşimi servetini oluşturur.” - *Say: Tüm Desler vb.*

Say, fizikçinin servetini ikiye böler: birisi eğitimini ödemek için kullanılan sermayeden oluşur, diğeri kişisel yeteneklerini temsil eder. Bu ayırım adildir; şeylerin doğası ile uyum içindedir; evrensel olarak kabul edilir; kapasitelerin eşitsizliğini kuran büyük argümanın asıl önermesi olarak hizmet eder. Bu önermeyi niteliksiz kabul ediyorum; şimdi sonuçlara bakalım.

1- Say, fizikçiye kırk bin frank kredi veriyor - eğitim masrafı. Bu miktar hesabının borç kısmına girilmeli. Çünkü bu masraf onun için oluşturulsa da, onun tarafından oluşturulmadı. O zaman, bu kırk bin frankı ele geçirmek yerine, fizikçi onu ürününün fiyatına eklemeli ve onda hakkı olanlara geri ödemeli. Dahası, Say'ın *geri ödemededen* değil, *gelirden* bahsettiğine; sermayenin üreticiliğini yanlış prensip üzerinde kanıtlamaya çalıştığına dikkat edin.

Bir değeri, eğitmenin masrafı onun yeteneği tarafından kontrata bağlanmış bir borçtur. Var olması gerçeğinden dolayı, üretiminin maliyetine eşit olan bir miktarın borçlusu olur. Bu o kadar doğru ve basittir ki, eğer bir ailedeki çocuğun eğitimi kardeşlerinin eğitiminden iki ya da üç katı tutsa, kardeşler, mülkiyetin ayrılmadan önceki halinin oransal bir miktarını hak ederler. Reşit olmayan kimselerin adına gayrimenkul idare edildiği zaman, vasilik durumunda bununla ilgili bir zorluk yoktur.

2- Henüz söylediğim, yeteneğin getirdiği zorunluluktan dolayı eğitimin masrafını tekrar ödeme, ekonomisti utandırmaz. Yetenek insanı, der, ailesinden diğer şeylerin arasında eğitimi-

nin maliyeti için kırk bin frank talep eder ve sonuç olarak onun sahibi olur. Ancak bu yetenek hakkını terk etmektir ve kullanma hakkının üstüne düşmektir; ki bu da yine 2. Bölümde sorulan soruları hatırlatır. Kullanım hakkı nedir? Veraset nedir? İntikal hakkı bir biriktirme hakkı mıdır yoksa sadece seçim hakkı mıdır? Fizikçinin babası servetini nasıl elde etti - mülk sahibi miydi yoksa sadece kullanma hakkı olan biri miydi? Eğer zenginse, bırakalım kendi varlığını açıklasın; fakirse bu kadar büyük bir masrafı nasıl oluşturabildi? Eğer yardım aldıysa, bu yardımı bağışçıların dezavantajına kullanmaya ne hakkı vardı vb. ?

3- “Ona doğa tarafından verilen kişisel yeteneklerden dolayı 26 bin frank gelir kalır.” (Say -yukarda alıntılıandığı gibi) Bu önermeden yola çıkarak, Say bizim fizikçinin yeteneğinin 260 bin frank sermayeye denk olduğu sonucuna varır. Bu yetenekli hesaplayıcı sonucu prensiple karıştırır. Yetenek elde edilen tarafından ölçülmemelidir, ancak elde edilen yetenek tarafından ölçülmelidir; çünkü değerine rağmen, şöyle olabilir, malum fizikçi hiçbir şey elde edemeyecek ki bu durumda yeteneğinin ya da talihinin sifıra denk olduğu sonucuna varmak mı gerekecek? Ancak Say’ın mantık yürütmesi böyle bir sonuca götürecekti, açıkçası saçma olan bir sonuç.

Herhangi bir yeteneğe para ile değer vermek imkanız çünkü yetenek ve paranın ortak ölçütü yok. Bir fizikçiye, bir köylünün iki üç ya da yüz katı kadar ödenmesi gerektiği hangi makul temele dayanıyor? Para tutkusu, gereklilik ya da baskı tarafından asla çözülmemiş olan kaçınılmaz bir zorluk. O yüzden yetenek hakkının karar verilmesine gerek yok. Ama nasıl karar verilmeli?

4- İlk olarak, fizikçinin diğer üreticiler kadar iyilikle muamele görmesi gerektiğini ve başkalarının seviyelerinin altına koyulmaması gerektiğini söylüyorum. Bunu kanıtlamayı bırakmaya çağım. Ancak her ikisinin de bu seviyenin üzerine çıkarılmamasını ekliyorum; çünkü onun yeteneği ödemediği ve hep borçlu olduğu kolektif mülkiyettir.

Nasıl ki üretimin her enstrümanının yaratılışı kolektif gücün sonucu ise, bir insanın yeteneği ve bilgisi de birkaç ustanın ve birçok daha aşağı endüstrinin yardımıyla yavaşça birikmiş evrensel zekanın ve genel bilginin ürünüdür. Fizikçi öğretmenler, kitapları, diplomaları ve eğitim masrafların bütün diğer kalemleri için ödediğinde, yeteneği için kapitalistin işçilerine ücretlerini verdiği zaman evi ve toprağı için yaptığı ödemeden daha fazlasını ödememiştir. Yetenek insanı, kendisinde faydalı bir enstrümanın üretimine katkıda bulunmuştur. O zaman eşyada bir payı vardır, onun sahibi değildir. Onun içinde yanyana özgür bir işçi ve biriktirilmiş sosyal sermaye vardır. Bir işçi olarak enstrümanın kullanımından sorumludur, bir makinenin yani kapasitesinin kontrolünde. Sermaye olarak, kendinin ustası değildir, kendini kendi faydası için başkalarının faydası için kullanır.

Eğer yetenek kendi mükemmelliğinde, ona mal olan fedakarlıklar için bir ödül bulmamış olsa bile, yine de, ödülünü düşürmek için sebepler bulmak genel seviyenin üstüne çıkarmak için bulmaktan daha kolay olurdu. Her üretici eğitim alır; her işçi bir yetenek bir kapasitedir - yani, kolektif mülkiyetin bir parçası. Ancak bütün yetenekler eşit şekilde maliyetli değildir. Bir çiftçi ya da tamirci olmak sadece birkaç öğretmen, birkaç yıl, biraz çalışma gerektirir: üretici çaba ve - eğer böyle bir dil kullanmaya cesaret edebilirsem - sosyal gebelik süreci kapasitenin yüksekliğiyle orantılıdır. Ancak fizikçi, şair, sanatçı ve alim yavaş yavaş az bir şey dışında üretemezlerse, çiftçinin ürettikleri daha az belirsizdir ve çok uzun süre gerektirmez. O zaman insanın kapasitesi ne olursa olsun - bu kapasite bir kez yaratılınca - ona ait olmaz. Çalışkan bir elin biçimlendirdiği materyal gibi *olma* gücüne sahipti ve toplum ona *olmayı* verdi. Vazo çömlekçiye, "ben benim, sana hiç borcum yok" mu demeli?

Sanatçı, alim ve şair toplumun onlara kendilerini sadece bilime ve sanata adanmaları için verdikleri izinde haklı telafilerini

bulurlar: böylece gerçekte kendileri için değil onları yaratan ve onlardan başka vazife beklemeyen toplum için çalışırlar. Eğer ihtiyaç olursa toplum yazı ve dize, müzik ve resim ve ayın ve yıldızların hareketinin bilgisi olmadan yaşayabilir; ancak yemek ve barınak olmadan tek bir gün yaşayamaz.

Şüphesiz, insan sadece ekmekle yaşamaz; ayrıca (İncil'e göre), *Tanrı'nın kelamı ile yaşamalıdır*; yani iyiliği sevmeli ve iyilik yapmalı, güzel olanı bilmeli ve beğenmeli ve Doğanın mucizelerini incelemelidir. Ancak zihnini geliştirmek için, önce bedenine bakmalıdır - sonraki görev öncekinin asaleti kadar gereklidir. İnsanları büyülemek ve eğitmek görkemli olduğu gibi onları beslemek de onurludur. Toplum ne zaman - iş bölümü ilkesine sadık kalarak - sıradan işi terk etmesine izin vererek, üyelerinden birine bir bilim ya da sanat eseri verirse, endüstriyel olarak üretmesini engellediği için ona tazminat borçludur; başka bir şey borçlu değildir. Eğer daha fazla talep ederse, toplum, hizmetlerini reddederek, iddialarını ortadan kaldırmalıdır. O zaman, yaşamak için, kendisini doğasına zıt işe adamaya mecbur kalan deha insan zayıflığını hisseder ve en iğrenç hayatı yaşar.

Rusya'nın İmparatoriçesi (2. Catherine) den hizmetleri için yirmi bin ruble talep eden ünlü bir şarkıcıdan bahsederler. Catherine "bu benim savaş alanındaki komutanlarıma verdiğimden daha fazla," dedi. Diğeri, "Majestelerini savaş alanındaki komutanlarını şarkıcı yapmalıdır," diye cevap verdi.

Eğer Fransa (2. Catherine'den daha güçlü) Matmazel Rachel'a "yüz louis için oynamalı ya da pamuk eğirmelisin," dese, M. Duprez'e "ikibindört yüz frank için şarkı söylemelisin, yoksa bağda çalışmalısın," dese - oyuncu Rachel'in ve şarkıcı Duprez'in sahneyi terk edeceğini mi düşünüyorsun? Eğer etselerdi, buna pişman olacak ilk kişi olurlardı.

Matmazel Rachel'in Comedi-Française'den yıllık altmış bin frank aldığını söylüyorlar. Onunkisi gibi bir yetenek için, az bir

ücret. Neden yüzbin frank, ikiyüz bin frank değil? Neden sivil bir liste değil? Ne bu alçaklık! Gerçekten Matmazel Rachel gibi bir sanatçıyla pazarlık etmekten suçlu muyuz?

Cevap olarak, tiyatro yöneticilerinin kayıp oluşmadan daha fazla veremeyecekleri, genç çalışanlarının üstün yeteneğini kabul ettikleri ancak onun maaşını sabitleyerek şirketin makbuzlarını ve masraflarını da göz önünde bulundurmamak mecburiyetinde kaldıkları söylenir.

Bu adildir, ancak sadece söylediğimi onaylar; yani, bir sanatçının yeteneği sınırsız olabilir ancak paralı asker iddiaları mecburen sınırlıdır -bir yanda onu ödüllendiren topluma faydası ile, diğer yanda bu toplumun kaynakları tarafından; başka bir şekilde söylersek, satıcının talebi alıcının hakkı ile dengelenir.

Matmazel Rachel'in Théâtre-Français hazinesine altmış bin franktan fazla kazandırdığını söylüyorlar. Kabul ediyorum ama o zaman tiyatroyu suçluyorum. Théâtre-Français bu parayı kimden alıyor? Tamamen özgür olan bazı tuhaf kişilerden. Evet, ama işçiler, kiracılar, eşyalarını rehin bırakarak ödünç alanlar, bu meraklı insanlar tiyatroya ödediklerini kimden geri alacaklar -onlar özgür mü? Ve ürünlerinin iyi kısmı oyundaki başkaları tarafından tüketilince, ailelerinin ihtiyacı olmadığını garanti edebilir misiniz? Fransızlar, bütün sanatçılara, alimlere ve kamu görevlilerine ödenen maaşlar üzerine düşünerek, konuyla ilgili istek ve kararlarını açıkça ifade edinceye kadar, Matmazel Rachel ve tüm sanatçı arkadaşlarının maaşları, gurusu ödüllendirmek, sefahati desteklemek için, zorunlu bir vergi olarak zorla gasp edilecektir.

Ne özgür ne de yeterince aydınlanmış olmadığımız için, pazarlıklarımızda aldatılmaya yatkın oluyoruz; işçi gücün başarısıyla, aylağın merakı üzerindeki yeteneğin bencilliği tarafından el konulan vergileri ödüyor ve devamlı olarak kamuoyu tarafından teşvik edilen ve alkışlanan bu canavarca eşitsizlikler tarafından mahcup ediliyoruz.

Bütün millet ve sadece millet, yazarlarına, alimlerine, sanatçılarına, memurlarına onların maaşlarının geçtiği eller ne olursa olsun öder. Onlara hangi temelde ödeme yapılmalıdır? Eşitlik temelinde. Bunu yeteneğin değerini tahmin ederek kanıtladım. Bunu bir sonraki bölümde, bütün sosyal eşitsizliğin imkansızlığını kanıtlayarak doğrulamalıyım.

Şimdiye dek ne gösterdik? Çok basit oldukları için gerçekten aptal görünen şeyleri:

Yolcu içinden geçtiği rotaya el koyamadığı gibi, çiftçide ektiği arsaya el koyamaz;

Eğer buna rağmen, çalışmasının gerekçesi ile, bir işçi kullandığı materyali sahiplenirse, her materyalin çalışanı, aynı unvanla, mülk sahibi olur;

Bütün sermaye, materyal ya da zihinsel, kolektif işin sonucu olduğundan, sonuçta kolektif mülktür.

Güçlü olanın zayıf olanın işine tecavüz etme hakkı ya da kuruzun basit olanın saflığından yararlanma hakkı yoktur;

Sonuç olarak, hiç almadığı şey için halen ödeme yapmaya, kimse istemediği bir şeyi almaya zorlanamaz ve sonuç olarak bir ürünün değişim değeri, ne satıcının ne de alıcının fikrine göre değil, onun harcanan zaman ve gider masraflarına göre ölçüldüğünden her birinin mülkiyeti her zaman aynı kalır.

Bunlar çok basit doğrular değil mi? Evet okuyucu, onlar sana basit gibi görünse de, daha onları sönüklük ve basitlikte geçen diğerlerini göreceksin. Bizim yolumuz geometricilerin yolunun tersi olduğu için: onların durumunda, ne kadar ilerlerse problemleri o kadar zor olur; biz, öbür taraftan en anlaşılması güç önerilerle başladıkten sonra, aksiyomlarla sonlandırırız.

Ancak bu bölümü hukukçular ve ekonomistler tarafından hiç hayal edilmemiş olan şaşırtıcı gerçeklerin bir yorumlaması ile kapatmalıyım.

8. Adaletten Hareketle, Emeğin Mülkiyete Zarar Vermesi Hakkında

Bu önerme henüz özetlediğimiz önceki iki bölümün mantıklı sonucudur.

İzole olmuş adam isteklerinin sadece küçük bir kısmını karşılayabilir; bütün gücü ilişkide ve evrensel çabanın zeki birleşiminde yatar. Çalışmanın bölünmesi ve işbirliği, ürünlerin miktarını ve çeşidini artırır; fonksiyonların bireyselliği kalitesini geliştirir.

O zaman bir adam yok, birkaç bin farklı endüstrinin üzerindeki hayatlar var; işçi değil ancak genel manada tükettiklerini ve bunlarla yeniden üretme gücünü toplumdan alır. Kim, gerçekten “tükettiğim her şeyi, kendi çabamla üretiyorum; kimse- nin yardımına ihtiyacım yok,” gibi ifadeleri kullanmaya cesaret eder?

İlk ekonomistlerin tek gerçek üretici olarak gördükleri çiftçi -duvarcı, marangoz, terzi, değirmenci, fırıncı, kasap, manav, nalbant vb. tarafından desteklenen çiftçi- kendisi yardım almadan kendi çabası ile ürettiğini söyleyerek övünebilir mi çiftçi?

Tüketimin çeşitli maddeleri her birine hepsi tarafından verilir; sonuç olarak, her birinin üretimi hepsinin üretimini içerir. Bir ürün diğeri olmadan var olamaz; izole olmuş bir endüstri imkansız bir şeydir. Eğer diğerleri onun için ahır, vagon, saban, kıyafet üretmezse, çiftçinin hasadı ne olur? Yayıncı olmasa alim nerede olurdu; baskıcı, dizgici ve makinist olmadan ve bunlar, onların sırasında, diğer birçok endüstri olmadan nerede olurdu? Bu kataloğu uzatmayalım - genişletmek çok kolay - yoksa basmakalıp sözler söylemekle suçlanırsınız. Bütün endüstriler tek grup içinde karşılıklı ilişkilerle birleşmiştir; bütün üretimler araç ve amaç olarak karşılıklı hizmette bulunurlar; bütün yetenek çeşitleri daha aşağı olandan daha üstün olana bir değişiklikler serisinden başka bir şey değil.

Şimdi ürünün her türünün genel katılımının bu tartışılmamış ve tartışılmaz gerçeği bütün bireysel ürünleri ortak yapar; böylece üreticinin elinden gelen her ürün, toplum tarafından önceden ipotek edilmiştir. Üreticinin kendisi ürününün sadece o hissesinde hak sahibidir ki bu paydası toplumu oluşturan bireylerin sayısına eşit olan bir kesir tarafından gösterilmiştir. Bunun karşılığında aynı üreticinin diğerlerinin bütün ürünlerinde bir payı olduğu doğrudur. Böylece hepsi üstünde bir iddiası vardır, aynı şekilde hepsinin de onun üzerinde iddiası vardır; ancak bu karşılıklı ipoteklerin, mülkiyeti izin vermekten çok uzak olduğu ve hatta sahipliğe zarar verdiği açık değil mi? İşçi kendi ürününün bile sahibi değil, toplum onu isterken onu ancak bitirmiştir.

“Ancak,” diye cevap verilecek, “bu böyle olsa bile - ürün üreticiye ait olmasa bile - toplum hala her işçiye ürünü için bir denklik verir ve bu denklik, bu maaş, bu ödül, bu ödenek onun mülkü olur. Bu mülkün meşru olduğunu inkar mı ediyorsun? Eğer işçi, bütün maaşını tüketmek yerine, iktisat yapmayı tercih ederse - onun öyle yapma hakkını sorgulamaya kim cesaret edebilir?

İşçi işinin fiyatının sahibi bile değildir ve onun idaresini kesinlikle kontrol edemez. Sahte bir adalet tarafından kör edilmeyelim. İşçiye ürünü ile takas olarak verilen ona geçmişte yaptığı işe ödül olarak verilmedi, gelecek işini sağlamak ve garanti etmek için verildi. Üretmeden önce tüketiyoruz. Günün sonunda işçi şöyle diyebilir, “Dünün masraflarını ödedim; yarın bugünün masraflarını ödemeliyim.” Hayatının her anında, toplumun üyesi borç içinde; ödenmemiş borcu ile ölüyor: onun için biriktirmek nasıl mümkün olabilir?

Mülk sahibinin hobisi olan ekonomiden konuşuyorlar. Eşitlik sistemi altında, sonraki yeniden üretimi ya da istifadeyi amaçlamayan bütün ekonomi imkansızdır - Neden? Çünkü korunan şey sermayeye dönüştürülemediği için, amacı yoktur ve asıl gayeden yoksundur. Bu gelecek bölümde tamamen açıklanacak.

Sonuç olarak:

İşçi, toplumla ilişkisinde, mecburen iflas etmiş olarak ölen borçludur. Mülk sahibi kendi bakımına adanan depozitonun mabuzunu inkar eden sadakatsiz koruyucudur ve son güne kadar koruyuculuğu için para ödenmesini ister.

Henüz ileri sürülen prensipler bazı okuyuculara çok metafizik görünebilir diye, onları daha somut bir biçimde en önemli sonuçlara gebe ve en donuk beyinler için anlaşılabilir olarak yeniden üretmeliyim.

Şimdiye dek, mülkiyeti dışlamanın bir gücü olarak gördüm; şimdiden sonra onu saldırının gücü olarak inceleyeceğim.

BÖLÜM 4.

MÜLKİYETİN İMKANSIZLIĞI

Mülk sahiplerinin son çaresi – baskın olan argümanın yenilmez iktidarı onlara güven verir – şudur ki, onların düşüncesinde, şartların eşitliği imkansızdır. “Şartların eşitliği bir kuruntudur,” derler bilmiş bir havayla; “bugün serveti eşit olarak dağıtın, yarın bu eşitlik kaybolacaktır.”

Bu sıradan itiraza ki her yerde en fevkaledede özgüvenle tekrarlarlar, şu yorumu, bir çeşit Çok Yaşasın Babamız gibi, eklemekten de asla geri durmazlar: “Eğer bütün insanlar eşit olsaydı, kimse çalışmazdı.” Bu marş çeşitli şekillerde söylenir.

“Eğer herkes efendi olsaydı, kimse itaat etmezdi.”

“Eğer kimse zengin değilse, fakire kim iş verirdi?”

Ve “Kimse fakir değilse, zenginler için kim çalışırdı?”

Fakat isterseniz tahkir etmeyi bırakalım – elimizde daha iyi argümanlar var.

Eğer mülkiyetin kendi içinde imkansız olduğunu, mülkiyetin bir çelişki, bir kuruntu, bir ütopya olduğunu gösterirsem ve eğer bunu artık metafizikle ve yargı içtihadıyla değil de, rakamlarla, denklemlerle ve hesaplamalarla yaparsam, hayretler içinde kalmış mülk sahibinin korkusunu hayal edin! Ve sen, okuyucu; sert cevaba ne dersin?

Sayılar dünyayı yönetir – *mundum regunt numeri*. Bu deyiş uygun bir biçimde, yıldızlara ve moleküler dünyaya ek olarak,

ahlaki ve siyasi dünyaya da uyarlanabilir. Adaletin unsurları, cebirinkilerle özdeştir; yasama ve yönetme basitçe güçlerin sınıflandırılması ve dengelenmesi sanatıdır; bütün içtihat bilimi aritmetiğin kuralları arasında yer alır. Bu ve bir sonraki bölüm bu sıra dışı doktrinin temellerini yerleştirmeye hizmet edecek. Sonrasında okuyucunun görüşüne uçsuz bucaksız ve yepyeni bir seviye kazandıracak; sonrasında rakamsal ilişkilerde felsefe ve bilimlerin sentetik birliğini görmeye başlamalıyız ve Doğanın bu içten ve muhteşem basitliği için Hayranlık ve coşkuyla dolarak, o havariyle birlikte haykırmalıyız: “Evet, Sonsuz olan her şeyi sayılarla, ağırlıkla ve ölçüyle yarattı!” Sadece şartların eşitliğinin imkanı olduğunu değil, diğer her şeyin imkansız olduğunu; bu görünüşteki, suçlandığımız imkansızlığın bizim her zaman onu mal sahipleri ya da komünist rejimle – onun gibi insan doğasıyla uyumlu olmayan politik sistemlerle – ilişkili olarak düşündüğümüz gerçekten ortaya çıktığını anlamalıyız. Sonunda görmeliyiz ki eşitlik, sürekli bizim bilgimiz dışında farkında olunur, hatta onu telaffuz ettiğimiz esnada bile farkında olunmaktan uzaktır; zamanı yaklaştığında, herhangi bir çaba ya da hatta kendi isteğimiz olmadan, evrensel bir biçimde ortaya konmuş şekilde ona sahip oluruz; onunla, onun içinde ve onun sayesinde, doğal ve hakiki siyasi düzen kendini açığa çıkarmalıdır.

Derler ki, körlükten ve tutkuların inatçılığından bahsederken, eğer insanın aritmetiğin hakikatlerini inkar ederek kazanacağı bir şey olsaydı, onların rahatsız edici kesinliğinin bazı anlamlarını bulurdu: işte bu meraklı deneyi gerçekleştirmek için bir fırsat. Mülkiyete, artık kendi kurallarıyla değil, aritmetikle saldırıyorum. Mülk sahiplerinin benim rakamlarımı doğrulamasına izin verin; çünkü onlar için, eğer rakamların kesinliği ispat edilirse, maalesef mülk sahipleri kaybedecek.

Mülkiyetin imkansızlığını kanıtlamak adına, onun adaletsizliğinin kanıtını ikmal ediyorum. Gerçekte –

Adil olan, kullanışlı olmalıdır;

Kullanışlı olan, *doğru* olmalıdır;

Doğru olan *mümkün* olmalıdır;

Yani, imkansız olan her şey doğru değildir, kullanışsızdır, adaletsizdir. O zaman – *a priori* – bir şeyin adaletini onun mümkün olması ile yargılayabiliriz; böylece bir şey kesinlikle imkansızsa, o şey kesinlikle adaletsiz olacaktır.

Mülkiyet fiziksel ve matematiksel olarak imkansızdır.

İspat

Aksiyom. – Her şeyin üstüne bu benimdir diyerek damga basan mülk sahibinin iddiası Mülkiyet Artırma Hakkı olduğudur.

Bu önerme tamamen bir aksiyomdur, çünkü –

1- Mülkiyet hakkının içinde, satış, takas, hediye etme hakkı, transfer, değiştirme, tüketme, yok etme, kullanma ve suistimal etme hakkının vb. yer aldığını belirtmediği için bir tanım değildir. Bütün bu haklar mülkiyetin, ayrı ayrı ele alabileceğimiz, çok çeşitli güçleridir, fakat burada görmezden geliyoruz, bütün dik-katimizi sadece bir tek şuna veriyoruz: artırma hakkı.

2- Evrensel olarak kabul edilmiştir. Hiç kimse onu, gerçekleri reddetmeden, evrensel örf ve adet tarafından anında yalanlanmadan, inkar edemez.

3- Mülkiyet her zaman bu aksiyomun ileri sürdüğü gerçekle (halihazırda ya da potansiyel olarak) beraber olduğu için, izahtan varestedir ve bu gerçeğe binaen, mülkiyet, daha çok kendi kendisini ortaya koyar, kurar ve iddia eder.

4- Son olarak, olumsuzluğu bir çelişki barındırır. Artırma hakkı gerçekten de fitri bir haktır, mülkiyetin bir parçasına çok hayatidir, öyle ki, yokluğunda mülkiyet hükümsüz ve geçersizdir.

Gözlemler. – Artırma kazanç sağladığı şeye göre farklı isimler alır: eğer topraksa, *tarla-kirası*; eğer ev ve mobilyaysa, *kira*; eğer hayat yatırımıysa, *akar*; eğer paraysa, *faiz*; eğer takassa, *avantaj kazanımı*, *kar* (maaşlarla ya da emeğin yasal değeriyle karıştırılmaması gereken üç şey).

Artırma – somut ve tüketilebilir egemenliğin sağladığı bir

çeşit kraliyet imtiyazı – mülk sahibinin itibari ve metafizik kullanımının hesabından ileri gelir. Mührü, o eşyanın üstündedir; bu, bir başkasının onun izni olmadan kullanmasını önlemeye yeter.

Onun eşyalarını kullanma izni, eğer tercih ederse, mülk sahibince bedavaya verilebilir. Genelde, onu satar. Bu satış gerçekten de bir dolandırıcılık ve bir gasptır; fakat mülkiyet hakkının yasal kurgusunca, aynı satış, acı biçimde cezalandırılabilirken, neden olduğunu bilmediğimiz şekilde, başka durumlarda, mülk sahibi için bir kar ve değer kaynağıdır.

Mülk sahibi tarafından talep edilen miktar, izni için yapılan ödeme içinde, varsayımsal ürünün doğal olarak kazandırdığı kar payı, parasal terimlerle ifade edilir. Böylece, artırma hakkıyla, mülk sahibi ekini biçer ama toprağı sürmez; ekini toplar ama çiftçilik yapmaz; tüketir ama üretmez; keyfini sürer ama emek vermez. Mülkiyetin tanrıları, Mazmurcuların idollerinden çok farklıdır: ikincilerin elleri vardır fakat hissetmezler; ilki, aksine, *manus habent et palpabunt*.¹

Artırma hakkı çok gizemli ve doğaüstü bir tavırla müzakere ediliyor. Mülk sahibinin işe başlaması antik çağdaki kabul törenlerinin berbat seremonileriyle birlikte gerçekleşiyor. İlk olarak, mülkün *kutsanması* geliyor; bir kutsama ki herkesin mülk sahibine, uygun bir kurban sunmaları gerektiğini, ne zaman isterlerse, onun kazanılmış ve imzalanmış izniyle, onun mülkünü kullanabileceklerini bilmelerini sağlar.

İkinci olarak, bütün kişileri – adı geçen koşullar hariç – mülke dokunmaktan, mülk sahibinin yokluğunda bile, alıkoyan ve mülkü ihlal eden herkesi kutsallığa karşı saygısız, kötü şöhretli, seküler iktidara karşı sorumlu ve ona teslim edilmeyi hak eden kişi olarak ilan eden *lanetleme* gelir.

Son olarak, mülk sahibinin ya da koruyucu azizin – mülkü

---

1 Hem elleri vardır hem hissederler.

gözetlemek için seçilen tanrı –tapınağındaki ilahi bir güç gibi zihnen orada iskan etmesini sağlayan *adanma* gelir. Bu *adanma* nın vasıtasıyla, mülkün maddesi – tabiri caizse – kendi biçiminde ezelden beridir var olduğu varsayılan mülk sahibinin kişiliğine dönüşür.

Bu, kesin olarak yargı içtihadı yazarlarının doktrinidir. “Mülkiyet,” der Toullier, “bir şeye içsel ahlaki bir niteliktir; o şeyi mülk sahibine bağlayan, onun sözleşmesince korunan hakiki bir bağdır ve kırılmaz.” Locke, naçizane, Tanrı’nın maddeyi *zeka* sahibi yapıp yapamayacağından şüphe duymuştu. Toullier, mülk sahibinin ona *ahlak* verdiğini iddia ediyor. Tanrı olmaktan ne kadar eksiği kalıyor? Bunlar katiyen abartı değildir.

Mülkiyet artırma hakkıdır; bu da emeksiz üretme gücü anlamına gelir. Şimdi, emek vermeden üretmek bir yokluktan bir şeyler yapmak gibidir; kısaca, yaratmaktır. Tabi ki maddeyi ahlakileştirmekten daha zor bir şey değildir bu - *Ego dixi: Dii estis et fli Excelsi omnes* - “Dedim ki, siz tanrılarsınız ve hepimiz En Yüce’nin çocuklarıdır.”

Mülkiyet artırma hakkıdır. Bize göre bu aksiyom Kıyamet Günü’ndeki canavarın ismi gibi olmalıdır – bu canavarın bütün gizeminin tam açıklaması bu isimde saklıdır. Biliniyordur ki bu ismin gizemini çözen kişi bütün kehanetin bilgisini edinir ve canavarı yönetmeyi başarır. Güzel! Aksiyomumuzun en dikkatli yorumunda, mülkiyetin sfenksini öldürmemiz gerekir. Bu fazlasıyla karakteristik gerçekten – *artırma hakka* – başlayarak bu yaşlı yılanı kıvrımlarına doğru takip etmeliyiz; bu korkunç solucanın birbirine dolanmış ölümcül büklümlerini saymalıyız ki onun kafası, binlerce diliyle birlikte, bedeninin uçsuz bucaksız büyüklükteki parçalarını onlara terk etse bile, en vahşi düşmanlarının kılıcından her zaman saklanmış. Bu canavarı alt etmek cesarettten fazla bir şeyler gerektirir. Yazılmıştır ki, ancak bir sihirli değnekle kuşanmış bir proleterya onunla savaşıya kadar ölmemelidir.

Sonuçlar

1- *Artırımın miktarı artırılan şeye orantılıdır.* Artırımın oranı ne olursa olsun – yüzde üç, beş ya da on artmış olsun, ya da üçte birine, dörtte birine, onda birine düşmüş olsun – önemli değildir; artırım yasası aynı kalır. Yasa şöyledir:

Bütün sermaye – hesaplanabilen nakit değer – yüzlük oranda işlem yapan aritmetik bir seride bir değer olarak ve bu sermayeden kazanılan gelir de faizin derecesine eşit oranda işlem yapan bir başka aritmetik seride değer olarak ele alınabilir. Böylece, 500 Frank'lık bir sermaye yüzlük orandaki aritmetik işlemin beşinci terimidir, geliri yüzde üçtür. Oranı üç olan aritmetik işlemin beşinci terimi tarafından işaret edilir: - 100. 200. 300. 400. 500. 3. 6. 9. 12. 15.

Bu tarz logaritmalarla tanışıklık – ki buradaki çok yüksek derecelere kadar hesaplanan tablolar mülk sahiplerinin elinde bulunmaktadır – bize en zor problemlerin anahtarını vermektedir ve bir dizi sürprizi yaşamamıza sebep olur.

Artırım hakkının logaritmik teorisiyle, bir parça mülk, kendi geliriyle birlikte, logaritması birimlerinin yüze bölünmesi ve faiz oranıyla çarpılmasının toplamına eşit olan bir sayı olarak tanımlanabilir. Mesela, 100 bin Frank değer biçilen ve yüzde 5'le kiralanan bir ev, $100,000 \times 5 / 100 = 5,000$ formülüne göre 5 bin Frank'lık bir gelir kazandırır. Tam tersi, bir parça toprak, yüzde iki buçukta, 3 bin Frank gelir getirirken, bu formüle göre, $3,000 \times 100 / 2 \frac{1}{2} =$ yüz yirmi bin Frank değerindedir.

İlk durumda, faizin artışını gösteren işlem oranı beş; ikincide iki buçuktur.

Gözlem. – 1- Tarla-kirası, gelir ve faiz olarak bilinen artış biçimleri yıllık ödeniyor; kira haftalık, aylık ya da yıllık ödenir; karlar ve kazançlar alışveriş esnasında ödenir. Böylece, artışın miktarı hem artan şeye orantılıdır hem de arttığı sürede geçen zamana; bir başka deyişle, tefecilik kanser gibi büyür – *foenus serpit sicut cancer.*

2- *Kullanıcı tarafından mülk sahibine ödenen artış ilki için kesin kayıptır.* Mülk sahibinin aldığı artışın karşılığı olarak verdiği izinden biraz daha fazlasını borçlanması sebebiyle, mülkiyet hakkı mükemmel olamaz – *jure optimo, jure perfecto* sahip değildir; yani gerçekte bir mülk sahibi olmayacaktır. O zaman artış adı altında kullanıcının elinden mülk sahibinin eline geçen her şey, kullanma izninin fiyatının ikincisi için kalıcı bir kazanç, ilki için bir kesin kayıp ve imha olmasıyla; kullanıcı için hiçbiri, hizmeti karşılığında ödenen hediye, sadaka, maaş ya da ortaya koyduğu ticaretin bedeli olarak kayıt edilip, geri dönmeyecektir. Bir kelimeyle artış, ödünç alanın kaygılanmaya başlamasına kadar yok olup gider; ya da daha enerjik Latin bir deyiş kullanmak gerekirse – *res perit solventi*.

3- *Artış hakkı yabancıya olduğu kadar mülk sahibine de zulmeder.* Bir şeyin efendisi, onun mülk sahibi olarak, kendi mülkünün kullanımı için kendisine, sahiplik sebebiyle, üçüncü bir kişiden alacağına eşit olacak şekilde bir vergi koyar; böylece sermaye, ödünç alanın ve ortağının elinde olduğu gibi sermayedarının elinde de faizini taşır. Eğer, gerçekten de, apartman dairem için 500 Frank kirayı kabul etmek yerine, onu kullanmayı ve keyfini sürmeyi seçersem, aşıkam ki, kabul etmediğime eşit oranda bir kirayı kendime borçlu olmalıyım. Bu ilke iş dünyasında evrensel olarak uygulanır ve ekonomistler tarafından bir önkabul olarak ele alınır. Kendi yüzergezer sermayelerinin mülk sahibi olmanın avantajına sahip üreticiler, ayrıca, kimseye bir faiz borçları olmamasına rağmen, kendilerinden çıkan karı hesaplarırken, sadece işletme maliyetlerini ve çalışanların maaşlarını değil, bir de sermayeleri üzerindeki faizi hesaplarlar. Aynı sebeple, borç para verenler kendi uhdelerinde olabildiğince az para tutarlar; çünkü bütün sermaye mecburen faiz taşıdığı için, eğer bu faiz kimse tarafından karşılanmazsa, bu para sermayeden çıkar ki bu oranda da azalır. Böylelikle, artış hakkıyla, sermaye kendini yiyip bitirir. Bu, şüphe yok ki, Papinius'un meşhur deyişine koymaya çalıştığı, sık olduğu kadar

da zorlayıcı, fikirdir – *Foenus mordet solidam*. Bu konuyu tartışırken sıklıkla Latince kullandığım için affınızı dilerim; bu gelmiş geçmiş en faizci millete karşı saygımdan ötürüdür.

İlk Önerme. *Mülkiyet imkansızdır, çünkü Yoktan Bir Şeyler talep etmektedir.*

Bu önkabulle ilgili tartışma, ekonomistler tarafından çokça münazara edilen tarla-kirasının orijiniyle aynı temelde örtüşmektedir. Bu adamların yazdıklarının büyük bölümünü okuduğumda, tiksiniğin absürtlükle aşık attığı bu safсата yığınının manzarasında, öfkeyle karışık bir küçümseme duygusunu engelleyemiyorum. Sonuçların hunharlığı olmasaydı, aydaki fil hikayesinin bir tekrarı olurdu. Sadece soygun, gasp ve yağma olan ve her zaman öyle olması gereken, bir şeyin rasyonel ve meşru aslını aramak – bu mülk sahibinin aptallığının zirvesi; normalde makul olan zihinlerin bencilliğin sapmasıyla içine atılabileceği kaygının son derecesi olmalı.

“Bir çiftçi,” der Say, “un yapmak için kullandığı materyali geliştirmek için, diğer araçlar içerisinde, büyükçe bir aracı, tarla dediğimiz aracı kullanan bir un üreticisidir. Eğer tarlanın mülk sahibi değilse, eğer sadece kiracıysa, mülk sahibine bu aracın üretken hizmeti için ödeme yapar. Kiracının masrafları, alıcı tarafından, alıcının başkası tarafından, ta ürün tüketiciye ulaşana kadar karşılanır ki tüketici ilk ödemeyi, *artı* ürünün en son kendi eline gelmesine yardımcı olan bütün diğer ödemeleri, karşılar.”

Ürünü tüketiciye ulaştırarak sonradan gelen ödemeleri bir yana bırakalım ve şimdilik sadece ilkinde dikkat verelim – kiracı tarafından mülk sahibine ödenen kiraya. Hangi temelde, diye sormalyız, mülk sahibi bu kirayı almaya nasıl hak kazanır?

Ricardo, MacCulloch ve Mill’e göre, tarla-kirası, aslını söylemek gerekirse, basitçe *değersiz vasıftaki toprak parçalarının üzerindeki en verimli toprak parçasının ürününün fazlalığıdır*; öyle ki nüfus artışı ikincisinin ekilip biçilmesini gerekli kılmadıkça, ilki için tarla-kirası istenmez.

Bunda bir mana bulmak zordur. Bir toprak parçasıyla ilgili hak nasıl bir toprak parçasının kalitesindeki değişikliğe bağlı olabilir? Toprağın çeşitleri yasama ve politika için nasıl bir ilke yaratabilir? Bu akıl yürütme ya kurnazca ya da çok aptalcadır; öyle ki üzerine ne kadar düşünürsem, o kadar şaşırıyorum. Eşit alandaki iki toprak parçası düşünün; ilki, A, on bin kişiyi besleyecek kapasiteye sahip; diğeri, B, sadece dokuz bini besleyecek kapasitede: rakamlardaki artışa bağlı olarak borçlanarak, A'nın sakinleri B'yi ekip biçmeye zorlandığı zaman, A'nın mülk sahipleri A'nın kiracılarından onla dokuz arasındaki farka oranla bir kira talep edecektir. Bence Ricardo, MacCulloch ve Mill böyle diyor. Fakat eğer A besleyebileceği en fazla kişiyi beslerse – yani, eğer A'nın sakinleri, hipotezimize göre, kendilerini hayatta tutacak kadar toprak parçasına sahip olursa – tarla-kirasını nasıl ödeyecekler?

Eğer toprak parçasındaki değişikliğin tarla-kirasına *sebebi olduğu yerine yol açtığını* söylemekten daha öteye gitmezlerse, bu gözlem bize değerli bir ders verebilir; yani, tarla-kirası, eşitlik isteğinden doğmaktadır. Doğrusu, eğer bütün insanlar iyi bir toprak parçasına sahip olma konusunda eşit haklara sahipse, hiç kimse kötü bir toprak parçasını ekip biçmeye, zararı karşılanmadan, zorlanamaz. Tarla-kirası – Ricardo, MacCulloch ve Mill'e göre – bu durumda kayıp ve zorluklar için bir tazminat olarak düşünülebilirdi. Bu pratik eşitlik sistemi kötüdür, şüphe yok; fakat o iyi niyetlerden kaynaklanmaktadır. Buradan Ricardo, MacCulloch ve Mill mülkiyetin lehine nasıl bir argüman geliştiriyor? Teorileri kendilerine dönüyor ve onları boğuyor.

Malthus, arazi-kirasının kaynağının, onu ekip biçen insanların isteklerini karşılamak için gerekli olandan fazlasını üreten toprak parçasının sahip olduğu iktidarda olduğunu düşünüyor. Malthus'a, başarılı bir emeğin bir aylağa ürünlerden bir hisse hakkı versin diye sordum.

Fakat değerli Malthus, gerçekleri göz önünde bulundurursak,

yanlıştır. Evet; toprak parçası onu ekip biçenlerin ihtiyaçlarından daha fazlasını üretme gücüne sahiptir, eğer ekip biçenlerden kasıt sadece kiracılar. Ayrıca terzi giydiğinden daha fazla kıyafet yapar ve doğramacı da kullandığından fazla mobilya üretir. Fakat çeşitli meslekler birbirini işaret ettiği ve ayakta tuttuğu müddetçe, sadece çiftçi değil, fakat bütün sanatların ve ticaretlerin takipçileri – hatta doktor ve öğretmen bile – toprak parçasının ekip biçenleridir ve öyle olmalıdır. Malthus toprak-kirasını ticaret ilkesine dayandırır. Şimdi, ticaretin temel yasası değiş tokuş edilen ürünlerin eşdeğeri olduğunda, bu eşdeğerliği yok eden her şey yasayı ihlal eder demektir. Bu tahminde düzeltilmesi gereken bir hata var.

Buchanan – Smith üzerine bir yorumcu – tarla-kirasını tekelin sonucu olarak görüyordu ve emek tek başına üretkendir diye devam ediyordu. Sonuç olarak, düşünüyordu ki, bu tekel olmadan ürünler değer olarak yükselir. O tarla-kirasının medeni kanunda tutulmasında hiçbir temel bulamıyordu. Bu fikir, medeni kanunu mülkiyetin temeli olarak görmenin bir sonucudur. Fakat neden medeni kanun – adaletin bir ifadesi olarak yazılması gerekirken – tekeli meşrulaştırmıştır? Herkes tekelin mecburen adaleti dışarıda bıraktığını söyler. Şimdi, tarla-kirasının kanun tarafından uygulanan bir tekel olduğunu söylemek, adaletsizliğin adalet üzerine kurulduğunu söylemektir – ki kavramsal bir çelişkidir bu.

Say, Buchanan’a şöyle yanıt verir: mülk sahibi tekelci değildir, çünkü tekelci “kendi ellerinden geçen ticari ürünlerin faydasını arttırmayan kişidir.”

Mülk sahibi, kiracısının ürünlerinin faydasını ne kadar artırır? Saban mı sürer, tohum mu eker, orak mı sallar, tarlayı mı biçer, yaba mı yapar, otları mı ayıklar? Bunlar, kiracının ve çalışanlarının, yeniden üretim maksadıyla tükettikleri materyallerin faydasını arttırmak için yaptıkları işlemlerdir.

“Arazinin mülk sahibi ürünlerin yararlılığını, kendi donanımı, yani arazi vasıtasıyla artırır. Bu donanım bir durumu alır ve unu

oluşturan materyallere dönüştürür. Arazinin bu hareketi çoğalttığı materyali yok ederek değiştirdiği kimyasal bir süreçtir. Toprak o zaman faydanın bir üreticisidir ve ne zaman ödemesini [toprak?] kar olarak ya da tarla kirası olarak mülk sahibi için soracak olsa, aynı zamanda tüketiciye de ödediği miktara karşılık olarak bir şeyler verir. Ona, üretilmiş bir faydayı verir ve bu faydanın üretilmesidir ki emeğin yanı sıra bize araziye verimli olarak niteleme hakkı verir.”

Bu meseleyi anlaşılır kılalım.

Çiftçi için tarım aletleri üreten demirci, ona at arabası yapan tekerlekçi, onun ahırını inşa eden duvarcı, marangoz, sepetçi vb. – bunların hepsi sağladıkları aletlerle tarımsal üretime katkıda bulunurlar – faydanın üreticileridir; sonuç olarak, ürünlerin bir parçasında hak sahibidirler.

“Şüphe yok,” der Say, “fakat o zaman, arazi de ayrıca hizmeti karşılığında ödeme yapılması gereken bir donanımdır...”

İtiraf etmeliyim ki arazi bir vasıta; fakat onu kim yaptı? Mülk sahibi mi? O mu – mülkiyet hakkının etkileyici erdemiyle, toprağa sinmiş bu *ahlaki vasıfla* – araziye kuvvet ve verimlilik bahşeder? Kesinlikle, mülk sahibinin tekeli burada yatar; işin gerçeği, vasıtayı o yapmadığı halde, kullanımı hakkında ödeme talep eder. Ne zaman Yaraticı kendisini tanıtır ve tarla-kirası ister, konuyu onunla konuşabiliriz; ya da hatta ne zaman mülk sahibi – onun yapmacık temsilcisi – vekalet belgesini gösterirse.

“Mülk sahibinin hizmeti,” diye ekler Say, “itiraf etmeliyim ki, kolaydır.”

Bu dürüst bir itiraftır.

“Fakat bunu görmezden gelemeyiz. Mülkiyet olmaksızın, bir çiftçi diğeriyle alanın sahipliği konusunda mülk sahibi bulunmadan çekişip durur ve tarla ekilip biçilmeden kalır...”

O zaman mülk sahibinin işi, çiftçileri, onları soyarak uzlaştırmaktır. Ey mantık! Ey adalet! Ey ekonomistlerin muhteşem bilgeliği! Mülk sahibi, eğer doğrularsa, Perrin-Dandin gibidir ki

o iki seyyah tarafından istiridye konusunda bir tartışmaya çağrıldığında, içini açar, silip süpürür ve onlara şöyle söyler:

“Mahkeme hepinizi birer kabukla ödüllendirdi.”

Mülkiyet hakkında daha kötü bir şey söylenebilir mi?

Say bize söyleyecek midir, mülk sahipleri olmasaydı toprağın sahipliği konusunda birbiriyle çekişecek olan çiftçiler, bugün mülk sahipleriyle neden bu konuda çekişmezler? Açıkça, çünkü onların yasal sahipler olduğunu düşünürler ve çünkü hayali dahi olsa bir hakka olan saygıları tamahkarlıklarını aşar. İkinci Bölüm’de ispatladım ki, sahiplik, mülk olmadan da, toplumsal düzeni sağlamak için yeterlidir. Efendisi olmayan sahiplerle uzlaşmak, o zaman, mülk sahiplerince kontrol edilen kiracılarla uzlaşmaktan daha zor olmaz mı? Aylakların yapmacık haklarına – çoğu kendi zararına olsa da – saygı duyan emekçi insanlar, üreticinin ve imalatçının doğal haklarını ihlal eder mi? Eğer çiftçi toprağa olan hakkını, onunla meşgul olmayı bıraktıktan sonra kaybederse, daha açgözlü olabilir mi? Ve artış talebinin, bir başkasının emeğini vergilendirmenin imkansızlığı tartışmanın ve dava dosyalarının kaynağı olabilir mi? Ekonomistler tekil mantık kullanırlar. Fakat biz henüz mülk sahibinin arazinin meşru efendisi olduğu noktasında değiliz.

“Arazi, bir üretim aracıdır,” derler. Bu doğru. Fakat ne zaman, ismi sifata değiştirerek, deyişi başkalaştırırlar, böylelikle, “Arazi üretken bir araçtır,” gibi aşağılık bir gaf yaparlar.

Quesnay ve eski ekonomistlere göre, bütün üretim araziden gelir. Smith, Ricardo ve de Tracy, aksine, emek üretimin tek faktörüdür, derler. Say ve onun çoğu takipçisi, arazi ve emek ve sermaye üretkendir diye öğretirler. Sonuncusu politik ekonominin eklektik okulunu oluşturur. Gerçek şu ki, *ne arazi, ne emek ne de sermaye üretkendir*. Üretim bu üç eşit derecede gerekli elementin bir arada çalışması neticesinde gerçekleşir ki bunlar ayrı ayrı olsa, eşit oranda kısırdır.

Politik ekonomi, doğrusu, üretimden, dağıtımdan ve varlığın

ya da değerlerin tüketiminden bahseder. Fakat hangi değerlerden? İnsan endüstrisinin ürettiği değerlerden; yani insan tarafından maddede yapılan değişikliklerden ve Doğa'nın gelişigüzel üretimlerinden değil, kendisi için kendine mal ettiklerinden bahseder. İnsanın emeği ellerin örgütlenmesine dayanmaktadır. Ne zaman bu sorunu göze alsın, bir değer üretir. O zamana kadar, denizin tuzu, kaynağın suyu, meraların otları ve ormanların ağaçları hiç olmadığı kadar onun içindir. Deniz, balıkçı ve onun pusulası olmadan, hiç balık üretmez. Orman, oduncu ve baltası olmadan ne yakıt ne de kereste çıkarabilir.

Çayırılık, biçme makinesi olmadan, ne saman ne de hasat üretir. Doğa, işlenmeye ve ürünlere dönüştürülmeye hazır muazzam kütlede bir materyaldir; fakat Doğa kendi kendine hiçbir şey üretmez: ekonomik anlamda, onun ürünleri, insana alakaları açısından, henüz ürün değillerdir.

Sermaye, araçlar ve makine gücü de aynı şekilde üretken değildir. Çekiç ve örs, demirci ve demir olmadıkça, demir dövmez. Değirmen, değirmenci ve taneler olmadıkça, öğütmez vs. Aletleri ve ham maddeyi bir araya getirin; bir sabanı ve biraz tohumu verimli bir toprağın üstüne yerleştirin; bir çilingire girin, ateşi yakın ve dükkanı kapatın – hiçbir şey üretemeyeceksiniz. Şu görüş kendi meslektaşlarının çoğundan daha iyi algıya sahip olan bir ekonomist tarafından dile getirildi: “Say doğası gereği mesnetsiz olan aktif bir tarafla sermayeye itibar ediyor; kendine kalsa başıboş bir alettir.” (*J. Droz: Political Economy.*)

Son olarak, emek ve sermaye birlikte, maalesef birleştiğinde, hiçbir şey üretmez. Kumlu bir çölü sabanla, nehirlerin suyunu döv, matbaa harfini elekten geçir – ne un, ne balık ne de kitap elde edeceksin. Senin çabalaman, Xerxes'in ordusunun devasa çalışması kadar verimsiz olacaktır ki Herodot'un dediği gibi, yüce kralın nehrin karşısına attığı köprü dubasını kırma ve parçalamanın cezası olarak, üç milyon askeriyle, Hellespont'u yirmi dört saat boyunca kamçıladi.

Aletler ve sermaye, arazi ve emek, tek başlarına ve soyut olarak ele alınsa, kelimenin tam anlamıyla konuşmak gerekirse, üretken değillerdir. Bir aracın kullanılması ya da arazisinin üretken gücü sebebiyle ödüllendirilmeyi bekleyen mülk sahibinin, kanıksanması, o halde tamamıyla yanlıştır; yani, sermaye kendi çabasıyla üretiyor ve bu hayali ürün için ödeme almakla, ciddi anlamda hiçbir şey için bir şeyler alır.

İtiraz. – Fakat eğer demirci, tekerlekçi, kısaca bütün imalatçılar temin ettikleri donanımların karşılığında üründe hak sahibiyse ve arazi de üretim için bir donanımsa – neden bu donanım kendi mülk sahibine de hak kazandırmazın, saban ya da vagon üreticilerinin meselesinde olduğu gibi, gerçek ya da hayali onun ürünlerdeki bir payı olmasın?

Cevap. – Burada sorunun kalbine dokunduk, mülkiyetin gizemi; artırma hakkının tuhaf etkileri hakkında herhangi bir şey anlamak istiyorsak, onu aydınlığa kavuşturmamız lazım.

Çiftçinin aletlerini temin eden ya da onaran kişi ücretini *bir kez* ya teslim zamanında ya da çeşitli ödemelerle almış oluyor ve bu ücret bir kez üreticiye ödenince, göndermiş olduğu aletler artık onun olmuyor. Aynı alet ya da aynı tamir işi için çifte ödeme talebi olmuyor. Eğer çiftçinin ürünlerinden yıllık pay sahibi olursa, bu durum çiftçiye yıllık olarak bir şeyler yaptığından dolayıdır.

Mülk sahibi, öte yandan, donanımından kazanç sağlamıyor; onun için sonsuza kadar ödeme alır, sonsuza kadar onu elinde tutar.

Aslında, mülk sahibi tarafından alınan kira donanımın tamiiri ya da sürdürülmesine yönelik masrafları karşılamak maksatlı değildir; bu harcama ödünç alana yüklenmiştir ve mülk sahibini, yasanın korunmasıyla ilgili olmadıkça, alakadar etmez. Eğer tamir işlerine katılma yükünü üstlenirse, bu amaçla harcadığı paranın da geri ödenmesini gözetir.

Bu kira, donanımın kendisi hiçbir şey üretmediği sürece, donanımın ürününü temsil etmez; bunu az önce ispatladık ve bunu daha açık şekilde sonuçlarıyla ispatlamalıyız.

Son olarak, bu kira mülk sahibinin üretim aşamasına katılımını temsil etmez; çünkü bu katılım, tıpkı demirci ve tekerlekçinin gibi, sadece donanımının bir kısmını ya da tamamını bırakmasıyla oluşur ki bu durumda o mülk sahibi olmayı terk eder ve bu da mülkiyet fikrinde bir çelişki barındırır.

O zaman, mülk sahibi ile kiracısı arasında ne değer, ne de hizmet açısından bir alışveriş vardır; o zaman, aksiyomumuzun dediği gibi, tarla-kirası gerçek artıştır – bir yandan sahtecilik ve şiddete, diğer yandan zayıflık ve cehalete dayalı bir soygundur. Ürünler, der ekonomistler, *sadece ürünlerle alınabilir*. Bu şiar, mülkiyetin mahkum edilmesidir. Mülk sahibi ne kendi emeğiyle ne de elindeki donanımla bir şey üretmektedir ve hiçbir şey karşılığında ürünler alması ya parazitlik ya da hırsızlıktır. O zaman, eğer mülkiyet sadece bir hak olarak varolabiliyorsa, mülkiyet imkansızdır.

Sonuçlar. 1- Mülkiyeti “bir kişinin emeğinin meyvesinden tat alabilme hakkı” olarak tanımlayan 1793 cumhuriyetçi anayasa, fena halde yanıldı. Şöyle demeliydi: “Mülkiyet, bir başkasının ürünlerinin – bir başkasının endüstrisi ve emeğinin meyvelerinin – keyfini sürme ve üzerinde tasarrufta bulunmasıdır.”

2- Tadilat masrafını aşacak miktar karşılığında birine borç veren her mülk, ev, mobilya, makine, alet, para vb. sahibi dolandırıcılık ve soygun suçu işlemiştir (diğer ürünlerle takas ettiği ürünleri temsilen Tadilatlar borç verenden karşılanır). Kısaca, alınan her kira (sözde tahribat karşılığı olarak, fakat gerçekte ödünç alma ödemesi olarak) bir mülkiyet – bir soygun – eylemidir.

Tarihsel yorum. Muzaffer bir milletin, fethedilmiş bir milletin zorla topladığı vergi hakiki manada bir tarla-kirasıdır. 1789 Devrimi tarafından yok edilen beylik hakları – öşür vergisi, satılmaz mülk, karşılıksız kamu hizmeti vb. – mülkiyet haklarının farklı biçimleridir ve bu hakları kullanan soylu, bey, papaz vb. gibi ünvanlar altındaki kimseler mülk sahiplerinden ne aşağı, ne de yukarıdır. Bugün mülkiyeti savunmak, Devrime hakarettir.

İkinci Önerme. Mülkiyet imkansızdır çünkü her nerede mülkiyet varsa, Ürün maliyeti kendi değerinden daha fazladır.

Önceki önerme, doğası gereği yasamaya ilişkindi; bu ekonomiye dairdir. Kökeni şiddete dayanan, sonuçta bir hiç olan mülkiyeti ispat etmeye yarar.

“Üretim,” der Say, “büyük ölçekte bir alışveriştir. Bu alışverişi verimli hale getirmek için verilen hizmete dair bütün masrafların değerinin, ürünün değeri tarafından dengelenmesi zaruridir. Eğer bu şart yerine getirilmezse, alışveriş eşitsizdir; üretici aldığından daha fazlasını vermektedir.”

Şimdi, değer zorunlu olarak faydaya dayandığında, her faydasız ürünün mecburen değersiz olduğu ortaya çıkar – böylece alınıp satılamaz ve sonuç olarak, üretimle ilgili hizmetler için ödeme olarak verilemez.

O zaman, üretim tüketime denk olabilse de, asla onu aşamaz; çünkü yararlılığın üretiminin olduğu yerde, gerçek üretimin birikimi yoktur ve tüketimin imkanının olduğu yerde yararlılık birikimi yoktur. Böylece, aşırı bolluğun tüketilemez hale getirdiği bunca ürün yararsız, değersiz, alınıp satılamaz hale gelir – sonuç olarak, herhangi bir şey için ödeme olarak verilmeye uygun olmaz ve artık bir ürün değildir.

Tüketimin, öte yandan, meşru – gerçek tüketim – olabilmesi için, fayda sınırını aşmamalıdır; çünkü, eğer verimli değilse, yok ettiği ürünlerin değerleri iptal edilir – nesnelere tamamen bir kayba mal edilir; bu ürünlerin değerlerini kaybetmesine yol açan bir durumdur. İnsan yok etme gücüne sahiptir, fakat ancak kendi ürettiklerini tüketir. O halde ekonominin doğru işlediği sistemde üretimle tüketim arasında bir denge vardır.

Bu noktaları yerli yerine yerleştirmek için, bin aileden oluşan bir toplum düşünelim, belirli bir çevrede, kapalı bir bölgede yaşasınlar ve yabancılarla iletişime kapalı olsunlar. Bu topluluğun, dünya üzerine dağılmış ve gerçekten izole haldeki insan ırkını temsil ettiğini düşünelim. Aslında, bir toplumla insan ırkı arasın-

daki fark yalnızca sayısal olduğunda, ekonomik sonuçlar her iki durum için de aynı olacaktır.

Diyelim ki, o zaman, bu bin aile, kendilerini özel olarak buğday-kültürüne adanarak, kitleden seçilecek yüz kişiye yıllık yüzde on oranında, ürünleri için bir kira vermek zorunda olsun. Böyle bir durumda, şu açıktır ki, artış hakkı sosyal üretim üzerine konmuş zorla alınan bir vergiyle eşdeğerdir. Bu verginin ne yararı var?

Bir toplumu tedarikle beslemek için – çünkü bununla tarla-kirası arasında hiçbir ortak yan yoktur; ya da hizmetler ve ürünlere ödeme yapmak için zorla vergi toplanamaz – mülk sahipleri için, çalışan diğer herkes gibi, yalnızca kendileri için çalışma vardır. Sonuç olarak, kendi tüketimleri için yeterli buğdayı işleyen ve ticaret ve imalatın olmadığı bir toplumda onun karşılığında hiçbir şey elde edemeyen, dolayısı ile gelirlerinin avantajını kaybeden alıcılar için bu verginin bir faydası yoktur.

Böyle bir toplumda, yani üretimin onda biri tüketilemeyen, emeğin onda birinin karşılığını alamadığı bir yerde, üretim masrafları değerinin üstündedir.

Şimdi, buğday üreticisi 300 kişimizi, her türden zanaatkara çevirelim: yüz tane bahçıvan ve şarap üreticisi, altmış ayakkabıcı ve terzi, elli marangoz ve demirci, seksen kadar çeşitli meslek erbabı ve sakın eksik olmasın, yedi okul yöneticisi, bir belediye başkanı, bir hakim ve bir rahip; her sektör bütün toplumu kendi özel üretimiyle besler. Şimdi, toplam üretimin bin olduğu durumda, her çalışanın tüketimi birdir; yani, buğday, et ve tahıl, 0,7; şarap ve sebzeler, 0,1; ayakkabı ve giyim, 0,06; demir işleri ve mobilya, 0,05; öteberi, 0,08; öğretim, 0,007; yönetim, 0,002; ibadet, 0,001, toplamda 1.

Fakat toplumun yüzde onluk kira borcu vardır ve bunu sadece çiftçilerin mi ödeyeceği yoksa bütün emekçilerin sorumluluğundan mı olacağı çok fark etmez – sonuç aynıdır. Çiftçi, ürününün fiyatını borçta kendi payına düşen miktarla orantılı olarak arttırır;

diğer çalışanlar da aynı örneği takip eder. O zaman, bazı dalgalanmalardan sonra, denge oluşur ve hepsi yaklaşık aynı miktarda kira öder. Bir toplum içinde tarla-kirasını sadece çiftçilerin ödediğini varsaymak ölümcül bir hatadır – bu kirayı bütün toplum öder.

O zaman derim ki, bu yüzde onluk vergiyle her çalışanın tüketimi şu şekilde azalmaktadır: buğday, 0.63; şarap ve meyve, 0,09; giyim ve ayakkabı, 0.054; mobilya ve demir işleri, 0,045; diğer ürünler, 0.072; okul, 0.0063; yönetim, 0.0018; ibadet, 0.0009. Toplam, 0,9.

Çalışan 1 üretti; yalnızca 0,9 tüketti. Bu durumda, emeğinin ücretinin onda birini kaybeder; üretimi hala değerinden daha masraflıdır. Öte yandan, mülk sahiplerince alınan onda bir israftan başka bir şey değildir; çünkü çalışanlar kendileri olsa, onlar da, diğerleri gibi, ürünlerinin onda dokuzunda yaşamak için gerekli şeylere sahip olurlar: hiçbir şey istemiyorlar. Eğer ne tüketebiliyor ne de alışverişte kullanamıyorlarsa, neden ekmekteki, şaraptaki, etteki, kıyafetlerdeki, barınaktaki paylarının ikiye katlanmasını istesinler ki? O zaman tarla-kirası, kendileriyle ve diğer bütün çalışanlarla, israftır ve ellerinde kaybolup gitmektedir. Hipotezi genişletin, ürünlerin çeşitlerini ve sayılarını arttırın, yine de aynı sonucu elde edeceksiniz.

Şimdiye dek, mülk sahibinin üretimde sadece enstrümanını kullanmasıyla değil, fakat efektif bir şekilde ve elinin emeğiyle birlikte rol aldığını göz önünde bulundurduk. Şimdi, böylesi koşullar altında, görmek kolaydır ki, mülkiyet asla varolmayacaktır. Peki ne olur?

Mülk sahibi – temelde, erdem ya da utanmadan yoksun, şehvet düşkününü bir hayvan – düzenli ve disiplinli bir hayattan tatmin olmaz. Mülkiyeti sever, çünkü bu ne hoşuna gidiyorsa ve ne zaman hoşuna gidiyorsa boş vakitlerinde onları yapmasını sağlar. Hayatın araçlarının sağlanmasıyla birlikte, kendini abesliklere ve uyuşukluğa adar; zevk alır, zamanını boşa geçirir, merakların ve yeni heyecanların arayışına girer. Mülkiyet – kendini eğlendir-

mek için – normal hayatı terk etmelidir ve kendini lüks meşguliyetlerle ve ahlaksız eğlencelerle meşgul etmelidir.

Tarla-kirasından vazgeçmek yerine ki ellerinde kaybolup gitmekte ve böylece toplumun emeğini azaltmakta, yüz mülk sahibimiz istirahati tercih eder. Bu vazgeçmenin neticesi olarak – tüketim aynı kalırken, kesin üretimin bu yüz kişi tarafından azaltılmasıyla – üretim ve tüketim dengelenir görünür. Fakat her şeyden önce, mülk sahipleri emek sarfetmediğinde, tüketimleri, ekonomik ilkelere göre, verimsizdir; sonuç olarak, toplumun bir önceki durumu – yüz kişinin emeği üretimsizlikle ödüllendirildiğinde – yüzünün ürünleri emek harcanmaksızın tüketildiği bir durum tarafından hükümsüz kılınır. Ortaya konan hangi muhasebe kalemi olursa olsun, açık her zaman aynıdır. Ya politik ekonominin ilkeleri yanlıştır, ya da onlarla çelişen mülkiyet, imkansızdır.

Ekonomistler – bütün verimsiz tüketimi şeytani, insan ırkının bir hırsızlığı olarak ele alırsak – mülk sahiplerine yenilikçilik, emek ve ekonomi hususunda öğüt vermekte hiç başarısız olmazlar; onlara kendilerini yararlı kılmanın, onlardan kazandıkları üretimi arttırmanın gerekliliği konusunda vaaz verirler; lüks ve tembellik konusunda en berbat hakaretleri ederler. Çok güzel bir ahlak, kesinlikle; yazık ki sağduyudan uzaktır. Çalışan mülk sahibi, ya da ekonomistin dediği gibi, *kendini faydalı kılan* mülk sahibi, bu emek ve fayda için ödeme alır; bu durumda, kendisi kullanmadığı ama ondan gelir elde ettiği mülkiyete gelince daha mı az aylaktır? Kendi durumu, her ne yapıyorsa, verimsiz ve *canıcedir*; mülk sahibi olmaktan vazgeçmedikçe, israf etmekten ve yok etmekten de geri duramaz.

Ancak bu mülkiyetin yol açtığı kötülüklerin sadece küçük bir kısmıdır. Toplum bazı aylak insanları öyle ya da böyle beslemek durumundadır. Her zaman körler, sakatlar, deliler ve budalalar olacaktır. Kolaylıklar birkaç miskini destekleyebilir. Bu noktada, imkansızlıklar sıklaşır ve karmaşık hale gelir.

Üçüncü önerme. **Mülkiyet imkansızdır, çünkü verili bir sermayede, Üretim emeğe orantılıdır, mülkiyete değil.**

Yüz kişinin tarla-kirasını, ürünün yüzde onu oranında ödemek için, ürün bin olmalıdır; ürünün bin olduğu durumda da, bin işçinin gücü gerekir. Geliri olan insanların hayatını yönetmek için hepsinin eşit hakka sahip olduğu yüz tane çalışan-mülk sahibi henüz yapmış olduğumuz gibi izin vererek, kendimizi onların kiralalarını ödeyemeyecek bir pozisyona koymuş olduk. Aslında, başlangıçta bin olan üretici kuvvet, şimdi dokuz yüzdür, ürün de ayrıca dokuz yüze indirildi ki onun da onda biri doksandır. O zaman, ya yüz mülk sahibinden onuna ödeme yapılamayacak -kalan doksanının bütün tarla-kiralalarını aldıkları varsayılırsa- ya da hepsi yüzde on oranında bir indirimde gitmeyi kabul edecek. Çünkü mülk sahibinin geri çekilmesiyle acı çekmek, geçmişteki gibi üreten, özel bir talepte de bulunmamış olan emek sahibine düşmez. Mülk sahibi, kendi aylıklığının sonuçlarına katlanmak zorundadır. Fakat o zaman, mülk sahibi keyfini sürmeyi umduğu tek sebepten ötürü daha fakir olur; hakkını uygulayarak, onu kaybeder; öyle ki mülkiyet biz yakasına yapıştığımız oranda azalır ve kaybolur – daha çok peşine düştükçe, daha çok kavrayışımızdan çıkar. Sayısal ilişkiler tarafından yönetilen nasıl bir haktır ki bu, bir aritmetik hesaplama onu yok edebiliyor?

Çalışan-mülk sahibi, ilkin çalışan olarak 0.9 maaş alır; ikinci kez, mülk sahibi olarak, tarla-kirasından 1 alır. Kendisine, “Benim tarla-kiram yeterli; yeteri kadarına sahibim ve emeğime gerek olmadan fazlasını da kazanıyorum,” der. Ve böylece, hesapladığı üzerinden geliri onda bir oranında düşer – aynı zamanda bu düşüşün sebebi konusunda şüphe bile duymaz. Üretimde rol alarak, bu kaybolan onda birin yaratıcısı kendisidir ve çalışmayı yalnızca kendisi için düşünürken, farkında olmadan sayesinde kendi tarla-kirasının onda birini kendine ödediği ürünlerinin takasındaki kayıptan dolayı zarar görür. Herkes gibi, 1 üretir ve fakat 0.9 alır.

Eğer, dokuz yüz çalışan yerine, beş yüz çalışan olsaydı, tarla-kirasının tamamı elliye düşerdi; eğer yalnızca yüz tane çalışan olsaydı, ona düşerdi. O zaman, şu aksiyomu mülkiyetçi ekonominin bir kanunu olarak ortaya koyabiliriz: *Aylakların sayısı çoğaldıkça, artış azalmalıdır.*

Bu ilk sonuç bizi daha bir başka sürpriz bir sonuca götürecektir. Etkisi, bizi mülkiyetin bütün kötülüklerinden, onu yok etmeden, mülk sahiplerini yalancı çıkarmadan ve hayli muhafazakar bir işlemlerle, sadece bir seviye uzağa götürür.

Az önce ispat ettik ki eğer bin kişilik bir topluluktaki tarla-kirası yüz ise, dokuz yüz kişide doksan, sekiz yüz kişide seksen, yüz kişide ondur vs. Öyle ki, eğer bir toplulukta yalnızca bir çalışan varsa, tarla-kirası yalnızca 0.1 olur; tahsis edilen arazi ne kadar büyük ve değerli olursa olsun. Bu yüzden, *verili bir arazi sermayesinde, üretim mülkiyete değil emeğe orantılıdır.*

Bu ilkenin ışığında, her türlü mülkiyetin maksimum artışını ortaya çıkarmaya çalışalım.

Esas olarak tarla kiralamak nedir? Mülk sahibinin bir kiracıya arazisinin kullanımını, bir parçasının ona, mülk sahibine kazandıracığını göz önünde bulundurarak teslim ettiği bir kontrattır. Eğer, evindeki bir artışın sonucu olarak, kiracı mülk sahibinden on kat daha güçlü olsa, o şekilde on kat daha fazla üretecektir. Böyle bir durumda mülk sahibi tarla-kirasını on misli arttırmakta haklı olabilir mi? Onun hakkı, daha çok üretirsen daha çok talep ederim, değildir. Onunki, daha fazla fedakarlık yaparsam, daha fazla talep ederimdir. Kiracının evindeki artış, onun kullanımındaki ellerin sayısındaki artış, endüstrisindeki kaynakların artışı – bütün bunlar üretimin artmasına hizmet eder, fakat mülk sahibiyle hiçbir ilişkisi yoktur. İddiaları kendi üretken kapasitesi ile ölçülmelidir, başkalarınınkini ile değil. Mülkiyet artırma hakkıdır, kelle başına ödenen vergi değil. Nasıl olur da bir adam, birkaç dönüm araziyi kendisi ekip biçme kapasitesinden yoksunken, bir topluluktan, mülkiyetinden on bin dönümlük bir kısmı kullandığı

için, kendisi bir dönümden üretmediğinin bin katını talep edebilir? Neden bir kiralama işleminin tutarı, mülk sahibinin feda ettiği yararlılık yerine ödünç alanın yeteneği ve kuvveti ile yönetiliyor? O halde, bu ikinci ekonomik kanunu bilmeliyiz: *Artış mülk sahiplerinin üretiminin bir bölümü tarafından ölçülür.*

Şimdi nedir bu üretim? Bir başka deyişle, bir sahip ya da efendi bir parça araziyi bir kiracıya ödünç vermekle ne türlü bir fedakarlıkta bulunduğu iddia edebilir?

Mülk sahibinin üretim kapasitesi, diğer herhangi bir çalışan gibi, bir olduğunda, arazisinin çevresinde feda ettiği ürün de biridir. Eğer, o zaman, artış miktarı yüzde olduğunda, maksimum artış 0,1 olur.

Fakat gördük ki, ne zaman bir mülk sahibi üretimden vazgeçse, üretimin miktarı 1 azalıyor. Sonra onun payına düşen artış kendisi hala çalışanlar arasındayken 0.1'e eşit olurken, çalışmaktan çekildiğinde, tarla-kirasının düşüşü yarasına göre, 0.09'a tekabül ediyor. Böylece şu son formüle geliyor: *Mülk sahibinin maksimum geliri bir işçinin üretiminin kareköküne eşittir* (bu ürünle ilgili bazı rakamlarda anlaşma sağlandığında). *Gelirin acısını çektiği düşüş, eğer mülk sahibi aylaksa, payı 1 ve paydası ürünü karşılayan rakam olan bir kesire eşit oluyor.*

Böylece aylak bir mülk sahibinin ya da toplumun dışında sadece kendisi için çalışan birisinin maksimum geliri, her çalışan için bin Franklık üretim ortalamasında yüzde on olarak hesaplanırsa, doksan Frank olacaktır. Eğer, o zaman, Fransa'da her biri bin Frank gelire sahip, üretmeden tüketen, bir milyon mülk sahibi varsa, onlara yıllık ödeme yapan bin milyon kişinin yerine, onlar keskin bir adaleti ve kesin hesaplamalara göre yalnızca doksan milyonu hak ediyorlar.

Çalışan sınıfın üzerine ağırlığınca bastıran yüklerin üstünden dokuz yüz on milyon kazanmak, bir çeşit kötüye gidiştir! Yine de, hesaplama bitmedi ve çalışan hala haklarının bütün yönlerinin farkında değil.

Adil sınırlar içinde tutulduğunda artış hakkı nedir? Kullanma hakkının tanınmasıdır. Fakat herkes eşit kullanım hakkına sahip olduğunda, herkes aynı unvanla mülk sahibidir. Her kişi üretimine bölünmüş eşit bir gelir elde etme hakkına sahiptir. Eğer, o zaman, çalışan mülkiyet hakkı sebebiyle mülk sahibine bir kira ödemek zorunda kalırsa, mülk sahibi de aynı hakka göre aynı miktarda parayı çalışana ödemek zorundadır ve ikisinin hakları birbirini dengelediği sürece, aralarındaki fark sıfırdır.

Şerh. – Eğer tarla-kirası mülk sahibinin varsayılan üretiminin bir kısmıysa, mülkün değeri ve miktarı her ne olursa olsun, çok sayıdaki küçük ve farklı mülk sahipleri için de aynı durum geçerlidir. Çünkü her ne kadar bir kişi her bir mülkü ayrı ayrı kullanabilse de, tüm mülkü aynı anda kullanamaz.

Özetlemek gerekirse; sadece çok dar sınırlar içinde varolabilecek, üretim yasaları tarafından tanımlanan artış hakkı, kullanım hakkı tarafından yok edilmektedir. Şimdi, artış hakkı olmadan, mülkiyet olmaz. O halde mülkiyet imkansızdır.

Dördüncü Önerme. *Mülkiyet imkansızdır, çünkü Cinayettir.*

Eğer artış hakkı akıl ve adaletin yasalarına bağlı olsaydı, maksimumun asla aşılamayacağı, tek bir çalışanın üretebileceğinin belirli bir bölümü için bir tazminata ya da ödüle indirgenebilirdi. Bu bizim az önce gösterdiğimizizdir. Fakat neden artış hakkının –bırakın onu doğru ismiyle analım, hırsızlık hakkı– akıl ile idare edildiği halde, onunla ortak bir şeyi yoktur? Mülk sahibi kendisine iyi hislerden ve eşyanın doğası tarafından tahsis edilen artışla yetinmez: on katını, yüz katını, bin katını, milyon katını talep eder. Kendi emeğiyle, mülkiyeti ona yalnızca bire bedel ürün verir ve o toplumdaki artık kendi üretim kapasitesine oranlı olarak değil fakat kişi başına düşen vergiye oranlı olarak bir hak talep eder. Vatandaşlarını güçlerine, sayılarına ve endüstrilerine göre vergilendirir. Bir çiftçinin bir oğlu olur. “Güzel!” der mülk sahibi, “artış için bir fırsat daha!” Hangi işlem marifetiyle tarla-kirası birden kelle başı vergisine dönüşmüştür? Neden hukuk

adamımız ve din adamımız, bütün açıkgözlülükleriyle, artış hakkının genişletilmesini kontrol etmekte başarısız oldu?

Mülk sahibi, kendi üretim kapasitesini mülkünün çalıştıracağı emekçi sayısına göre kestirirken, mümkün olan en çok sayıda bölüme ayırır ve der ki: “Her biri bana kazanç getirmeli.” Gelirini arttırmak için, sadece kendi mülkünü bölmesi gerekir. Kendi emeğinin karşılığı olan çıkarını hesaplamak yerine, kendi sermayesi üzerinden hesaplar ve bu yer değiştirmeye, kendi sahibinin elindeyken sadece bir kazandıran aynı mülkiyet, ona on, yüz, bin, milyon değerinde olur. Sonuç olarak, o sadece kendisine başvuracak çalışanların isimlerini kaydetmek için hazırlamak zahmetine katlanır – görevi kiraları ve faturaları hazırlamaktır.

Görevlerinin hafifliği ile tatmin olmayan mülk sahibi, aylıklılığının sonucu olan açığı taşımaya dahi meyletmez; bu açığı hep aynı ödülü talep ettiği üreticinin omuzlarına yükler. Bir arazinin tarla-kirasının değeri en yüksek değerine ulaştığında, mülk sahibi onu asla düşürmez; yüksek ücretler, emeğin azlığı, mevsimsel dezavantajlar, hatta kiranın kendisinin onun üzerinde hiç etkisi yoktur – çalışmıyorsa zaten neden kötü zamanlardan etkilensin ki?

Burada yeni bir fenomen serisi başlar.

Say – vergilendirmeye saldırdığı zaman şahane bir açıklıkla akıllı yürütür ancak mülk sahibinin, vergi toplayıcısı kadar ve aynı biçimde, kiracısından çaldığı gerçeğine kördür – Malthus’a ikinci mektubunda şöyle der:

“Eğer vergilerin toplayıcısı ve onu görevlendiren ürünlerin altıda birini tüketirse, onlar dolayısıyla üreticileri ürettiklerinin altıda beşiyle doymaya, giyinmeye ve kendilerini geçindirmeye mecbur bırakırlar. Bunu itiraf ediyorlar fakat aynı zamanda ürettiklerinin altıda beşiyle yaşamı sürdürmenin imkanı olduğunu söylüyorlar. Eğer bunda ısrarcıysa ben de itiraf ediyorum; fakat acaba ondan ürettiklerinin altıda biri yerine altıda ikisini ya da üçte birini istedikleri durumda üreticinin yaşayabileceğine ina-

nıp inanmadıklarını sorarım? Hayır; fakat o hala yaşayabilir. O zaman, onun üçte ikisini soymaları durumunda yaşamaya devam edip etmeyeceğini sorarım, sonra da dörtte üçünü? Fakat hiçbir yanıt duymuyorum.”

Eğer Fransız ekonomistlerinin üstadı mülkiyetle ilişkili önyargıları tarafından daha az körleşmiş olsaydı, tarla-kirasının tam olarak aynı etkiyi yaptığını görecekti.

Altı kişiden oluşan bir köylü ailesini ele alalım – baba, anne ve dört çocuk – kırsal bir yerde yaşıyorlar ve küçük bir alanı ekip biçiyorlar. Farzedelim ki tutturdukları sıkı çalışmayla, dedikleri gibi, iki amaç da karşılanıyor; kalacak yer, ısınma, giyinme ve kendilerini doyurmayla birlikte, borçlarını da ödüyorlar fakat biriktirecek hiçbir şey kalmıyor. Yıllar geçtikçe, bir şekilde yaşamının yolunu buluyorlar. Eğer bereketli bir yıl olmuşsa, baba biraz daha fazla şarap içer, kızlar kendilerine birer kıyafet alırlar, oğullar birer şapka; biraz peynir ve ara sıra da et yerler. Diyorum ki bu insanlar enkaza ve yıkıma uğramanın yolundadırlar.

Çünkü aksiyomumuzun üçüncü sonucuna göre, kendi sermayeleri üzerinden kendilerine faiz borçlular. Bu sermayeyi, yüzde iki buçuk faizde sadece 8 bin Frank olarak hesaplarsak, yıllık ödenecek 200 Frank ortaya çıkacaktır. O zaman, bu 200 Frank, toplam üretimden çıkarılıp kenara ayrılmak ve sermayeye eklenmek yerine, tüketilirse, aile varlıklarında yıllık 200 Frank açık oluşacaktır; böylece, bu iyi insanların kırk yıllarının sonunda, hiç şüphe olmaksızın bu açık, mülklerinden yiyip bitirecek ve iflasa dönüşecektir.

Bu sonuç gülünç görünür – oysa acı bir gerçektir.

Askerlik çağrısı gelir. Askerlik çağrısı nedir? Hükümet tarafından hiç uyardıktan aileler üzerinde uygulanan bir mülkiyet hareketidir – insan ve para talanıdır. Köylüler oğullarıyla ayrılmayı istemezler – bu konuda yanlış olduklarını düşünemem. Yirmisindeki genç bir adam için kışla hayatından bir şey kazanmak zordur; ahlaki bozulmadıkça, bu durumdan tiksindir. Çoğunlukla

bir askerin ahlakını üniformasından nefretine göre ölçebilirsiniz. Talihsiz zavallılar ya da değersiz yaramazlar – böylesi Fransız ordusunun kişiliğidir. Bu böyle olmamalıdır – ama öyledir. Yüz binlerce adamı sorgulayın, hiçbiri önermemle çelişmeyecektir.

Köylümüz, askere alınan iki oğlunu fidye verip kurtarmak için, bu iş için ödünç aldığı 400 Frankı sarfeder; buradaki faiz, yüzde beşten, 200 Franktır – toplamı yukarıda bahsedilene eşittir. Eğer, şu ana kadar, ailenin üretimi, sürekli olarak tüketimiyle dengelenerek, bin 200 Frank olmuşsa ya da kişi başı 200 Franksa – bu faizi ödeyebilmek için, ya altı çalışan yedi kişilik üretecek, ya da beş kişilik tüketecektir. Tüketimde kısıntı yapamazlar – ihtiyaçları nasıl kısımlırlar? Daha fazla üretmek imkansızdır; ne daha sıkı ne de daha fazla çalışabilirler. Acaba bir orta yolu tutturmalılar ve beş buçuk tüketip altı buçuk üretirler mi? Zamanla anlayacaklardır ki mide varken taviz mümkün değildir – belirli bir perhiz seviyesinin ötesinde devam etmesi imkansızdır – katı zorunluluk sağlığı kaybetmeden ancak küçük bir miktar azaltılabilir. Üretimin artırılmasına gelince – bir fırtına, bir kıtlık, bir salgın hastalık geldiğinde, çiftçinin bütün umutları alt üst olur. Kısaca, kira ödenmeyecektir, faiz birikecektir, tarlaya el konacaktır ve kullanıcı defedilecektir.

Böylece mülkiyet hakkını uygulamaktan geri durduğu sırada huzur içinde yaşayan bir aile, hakkın kullanılması zorunlu hale döndükten hemen sonra sefilliğe düşer. Mülkiyet, aile babasından ellerini ikiye katlayacağı kadar büyütmesini ve kolay bir emirle onu verimlileştirmesini talep eder. Bir adam basitçe bir arazinin kullanıcısıyken, onda asgari geçimi bulur; mülk sahipliği yapar gibi görünür görünmez, o artık ona yetmez. Sadece tükettiği kadarını üretebilmekle, emeğinin meyvesi sadece dertlerini karşılar – kullandığı araç için hiçbir şey kalmaz. Üretemediğini ödemek zorunda olunca – bu durum kiracının, mülk sahibi toplumsal üretimden, yeni metotlarla diğerlerinin çalışması üzerine spekülasyonlar yapmak için emekli olduğunda yaşadığı durumudur.

Şimdi ilk hipotezimize dönelim.

Dokuz yüz çalışan, gelecekteki üretimlerinin geçmiştekine eşit olduğundan emin olarak, tarla-kiralalarını ödedikten sonra, kendilerini geçen yıla göre onda bir oranında daha fakir bulduklarında bayağı şaşırırlar. Esasında, bu onda bir – ki aslında bu miktar daha önce üretildi ve mülk sahibi-çalışan üretimde yer alırken ödendi ve toplumsal giderlerin bir parçası olarak ödendi – şimdi üretilmemiştir ve ödenmiştir. Bu, üreticinin tüketiminden alınmak durumundadır. Bu nedeni anlaşılmasız açığı durdurmak için emekçi, geri ödeme kabiliyeti ve isteğine güvenerek, borç alır – öyle bir güven ki, gelecek yılki yeni bir kirayla *artı* en başta faizle sarsılır. Kimden borç alır peki? Mülk sahibinden. Mülk sahibi kendi artı değerini çalışana ödünç verir ve bu, geri vermesi gereken artı değer – faizle verilmiştir – ona yeni bir kar olur. O zaman borç sonsuza dek artar; mülk sahibi kendisine asla geri ödeme yapmayan üreticiye kredi açar ve üretici, devamlı surette soyulurarak ve hırsızlardan borç alarak, iflase gider, elindeki her şeyi kaybeder.

Farzedelim ki mülk sahibi – kendisine bir gelir getirsin diye kiracısına ihtiyacı var – kiracısını borçlarından azat etsin. Böylece çok iyilik dolu, ona vaizin dualarında anılmayı temin edebilecek bir amelde bulunacaktır; bu sınırsız hayır karşısında şaşkına dönmüş ve ilmihali tarafından velinimetine duacı olmayı öğrenmiş zavallı kiracı, enerjisini ikiye katlama vaadinde bulunacak ve çok şefkatli üstadına olan borcunu ödeyebilmek için yeni çabalar sarf edecektir. Bu sefer ihtiyatı tedbirler alır; tanelerin fiyatını arttırır. İmalatçı da kendi ürünlerinde aynıını yapar. Tepki gelir ve biraz dalgalanmadan sonra, tarla kirası – kiracının imalatçının sırtına yüklemeyi düşündüğü kira – neredeyse dengelenir. Böylece, kendi başarısı için kendini kutlarken, yine kendini yoksullaşmış bulur, fakat bir yere kadar öncekinden daha az küçülmüş halde. Çünkü fiyat yükseltme genel olduğundan, mülk sahibi de diğerleriyle birlikte bundan etkilenir; bundan dolayı çalışanlar, onda bir oranında fakirleşmek yeri-

ne, sadece dokuzyüzde biri kaybeder. Fakat bu her zaman bir ödünç almaya, bir ödeme faizine, ekonomiye ve perhize ihtiyaç duyan bir borçtur. Ödenmemesi gereken ama ödenen dokuzyüzde birler için perhiz; borçların azabı için perhiz; bunların faizlerini ödemek için perhiz. Bir de ürünler çıkmazsa, perhiz birden kıtlığa dönüşür. Derler ki, “*Daha çok çalışmak gerekir.*” Bu, açıkça, *daha çok üretmek gerekir* anlamına gelir. Üretim hangi şartlarla gerçekleşir? Emek, sermaye ve arazinin ortak eylemiyle. Emeğe gelince, kiracı onu sağlamakla yükümlüdür; fakat sermaye sadece ekonomi tarafından belirlenir. Şimdi, eğer kiracı herhangi bir şey biriktirebilirse, borçlarını ödeyecektir. Fakat bir yığın sermayesi olduğunu düşünsek bile, eğer ekip biçtiği arazinin büyüklüğü hep aynı kalırsa, ona ne faydası olur ki? Tarlasını büyütmesi gerekir.

Acaba daha avantajlı olmak için, sonunda, daha çok çalışması gerektiği söylenecek midir? Ama tarla-kirası hesaplamamızda, en yüksek üretim ortalamasını öngörmüştük. En yüksek olmasaydı, mülk sahibi tarla-kirasını arttıracaktı. Geniş arazileri olan mülk sahiplerinin, nüfustaki artış ve endüstrideki gelişmelerle mülklerinden toplumun ne kadar üretim elde edebileceğine emin olur olmaz kirayı derece derece arttırdıkları durum da bu değil midir? Mülk sahibi topluma yabancıdır; fakat akbaba gibi, gözleri her zaman avına kilitlenmiştir, kendini saldırmak ve bir çırpıda yemek için hazır tutar.

Bin kişilik bir toplulukta, dikkatinize sunduğumuz gerçekler her millette ve insanların yaşadığı her yerde, geniş bir ölçekte tekrarlanır fakat sonsuz çeşitlilikte ve sayısız biçimdedir ki tarifini yapmaya mecalim kalmadı.

Sözün kısası, mülkiyet –tefecilikle çalışanı soyduktan sonra- açlıkla onu yavaşça öldürür.

Şimdi, hırsızlık ve cinayet olmadan, mülkiyet varolamaz; hırsızlık ve cinayet ise destek bulamadığı için zamanla ölür. Bu yüzden imkansızdır.

Beşinci Önerme. Mülkiyet imkansızdır, çünkü eğer varsa, Toplum kendini parçalayıp tüketir.

Eşeğe çok yük bindirildiğinde, devrilir; insan her zaman devam eder. Bu inatçı cesaretin üstüne, mülk sahibi – varlığının iyice farkında olarak – umutlarını spekülasyona bağlar. Serbest çalışan on üretir; o benim için on iki üretecektir diye düşünür mülk sahibi.

Açıkçası – arazilerinin müsadere edilmesine razı olmasından önce, babadan kalma çatıya elveda demeden önce – hikayesini az önce anlattığımız köylü, umutsuz bir çaba gösterir; yeni bir arazi kiralar; üçte biri fazlasını ekecektir ve bu yeni ürünün yarısını kendisi için ayırmakla, altıda bir fazladan hasat edecek ve böylece kirasını ödeyecektir. Nasıl bir kötülük! Üretimini altıda bir oranında arttırmak için, çiftçi çalışmasına altıda bir değil, altıda iki katmak durumundadır. Böyle bir fiyata, Tanrı'nın gözünde borçlu olmadığı bir tarla-kirasını ödemektedir.

Kiracının örneği, imalatçı tarafından takip edilir. Önceki daha çok toprağı sürer ve komşularının mülkünü zapteder; sonraki mallarının fiyatını düşürür ve imalat ve satışını tekelleştirmeye ve rakiplerini yerle bir etmeye çabalar. Mülkiyeti tatmin etmek için, emekçi öncelikle ihtiyaçlarından fazlasını üretmelidir. O zaman, gücünün ötesinde üretmelidir; çünkü mülk sahibi olan çalışanların çekilmesiyle, biri sürekli diğerinin sonucunu çıkarır. Fakat gücü ve ihtiyaçlarının ötesinde üretmek için, başkasının üretimini işgal etmeli ve sonuçta üreticilerin sayısını düşürmelidir. Böylece mülk sahibi – oyun dışı kalmakla üretimi düşürdükten sonra – emeğin tekelleşmesine cesaretlendirerek üretimi daha da düşürür. Gelin hesaplayalım.

Emekçinin açığı, kirasını ödedikten sonra, gördüğümüz gibi, onda bir olduğunda, üretimini bu oranda artırmaya çalışır. Çalışmasını arttırarak bu artışı sağlamayı başarmanın hiçbir yolunu bulamaz: yaptığı ayrıca bu kadardır. Kiralarının tamamını almamış mülk sahiplerinin huzursuzluğu; daha güvenilir, daha

sanayileşmiş, daha gayretli olduğu sanılan diğer çiftçilerin yaptıkları avantajlı teklifler ve verdikleri sözler; gizli senaryolar ve entrikalar – bütün bunlar emeğin yeniden bölüştürülmesi için bir harekete ve belirli bir sayıda üreticinin elenmesine yol açar. Dokuz yüz arasından, doksanı sistemden çıkarılacaktır ki diğerlerinin üretimi belki onda bir oranında artsın. Fakat toplam üretim artacak mıdır? Hiç de bile: dokuz yüz birim üreten sekiz yüz on emekçi olacaktır. Halbuki amaçlarını gerçekleştirmek için bin birim üretmek zorundadırlar. Şimdi, tarla-kirasının emek yerine yerleşik sermayeye orantılı olduğu ve asla azalmadığı ispatlandığında, emek arttığı halde borçlar da geçmişte olduğu gibi devam etmelidir. Burada, o zaman, kendi kendini sürekli olarak yok eden bir topluma sahibiz. Politik ve ekonomik karmaşalar dengeyi yeniden sağlar ve evrensel gerginliğin gerçek sebeplerinden dikkatleri kaydırır.

Toprak ve sermaye tekeli, emekçileri çalışma hayatının dışına atmakla sonuçlanan ekonomik işlemler yoluyla devam ettirilir. Faiz, çiftçi ve imalatçının omuzları üzerinde sabit bir yük olduğunda, her biri kendi adına konuşarak, şöyle haykırırlar: “Bu kadar çok kişiye ödeme yapmasaydım, kiramı ve faizimi vasıtasıyla ödeyeceğim araçlara sahip olmam gerekirdi.” O zaman, çalışma performansının kolay ve hızlı oluşunu sağlamayı amaçlayan hayranlık verici o yenilikler çalışanları biner biner öldüren bir suikast makinesine dönüşür.

“Birkaç yıl önce, Strafford Kontesi mülkünden on beş bin kişiyi, ki bunlar kiracı olarak değer katıyorlardı, çıkardı. Bu özel yönetim hareketi 1820’de, bir başka büyük İskoç mülk sahibi tarafından, altı yüz kiracı ve ailesine yönelik tekrarlandı.” – Tissot: İntihar ve Kalkışma Üzerine

Alıntı yaptığım ve modern toplumda yaşayan devrimci ruhla ilgili de benzer şeyler yazan yazar, bu türlü sürgünler tarafından bir isyanı onaylayıp onaylamadığını belirtmiyor. Benim açımdan, açıkça beyan ederim ki gözümde bu hakların ilki ve görev-

lerin en kutsalı olurdu ve bugün arzu ettiğim en büyük şey şu ki, inanç konusundaki uzmanlığım anlaşılın.

Toplum kendi kendini yiyip bitirir – 1) Çalışanların şiddetli ve periyodik şekilde feda edilmesiyle: bunu gördük ve göreceğiz; 2) Mülkiyetten kaynaklanan, üreticinin tüketiminin tıkanmasıyla. Bu iki tür intihar önceleri eşzamanlıdır; fakat sonrasında ilki, ikinciden, kıtlığın emeği derhal daha gerekli ve daha nadir hale getirmek üzere tefecilikle birleşmesiyle, ek kuvvet alır.

Ticaret ve politik ekonominin ilkelerine bakarak, endüstriyel bir girişimin başarılı olabilmesi, ürününün tedarik edilmesi zorunluluğuna bağlıdır, – 1) Yatırılan sermayenin faizi; 2) Sermayenin birikmesi için gerekli araçlar; 3) Bütün çalışanların ve sözleşmelilerin maaşları. Dahası, olabilecek en büyük kar gerçekleştirilmelidir.

Finansal açığözlülük ve mülkiyetin hırsı hayranlık uyandırıcıdır. Artışın aldığı her farklı isim mülk sahibine onu almak için bir fırsat bahsetmektedir – 1) Faiz biçiminde; 2) Kar biçiminde. Çünkü, der, gelirin bir bölümü yatırılan sermayenin faizinden oluşan ürünlerden kaynaklandı. Eğer bir imalat girişimi için 100 bin Frank yatırım yapılırdı ve bir yıllık zaman diliminde 5 bin Frank, giderlere ilaveten, oradan alınsaydı, sermaye üzerinde hiç kar olmaz, sadece faiz olurdu. Şimdi, mülk sahibi boşu boşuna çalışacak biri değildir. Fabrika aslan gibi, bütün vasıfları için ödeme alır; öyle ki, hizmet verdiğinde, yanındakilere hiçbir şey kalmaz.

Ego primam tollo, nominor quia leo.

Secundam quia sum fortis tribuctis mihi.

Tum quia plus valeo, me sequetur tertia.

Malo adficietur, si quis quartam tetigerit.

Bu fabrika daha sevimli hiçbir şey bilmiyorum.

“Ben sözleşmeciyim. İlk payı ben alırım.

Ben emekçiyim, ikinci ben alırım.

Ben sermayedarım, üçüncüyü ben alırım.

Ben mülk sahibiyim, hepsini alırım.”

Dört dizede, Phaedrus mülkiyetin bütün biçimlerini özetlemiş.

Bu faizin, bu kardan çok daha fazla, imkansız olduğunu söylüyorum.

Çalışanlar birbiriyle ilişkisine göre nedirler? İş ve fonksiyonların bölüşümü ilkesine göre, her biri genel üretimin belirli bir bölümünde görevlendirilmiş, geniş bir endüstriyel toplumun çok sayıdaki üyeleridirler. İlk olarak, varsayalım ki bu toplum sadece üç bireyden oluşsun – sığır yetiştiricisi, deri tabaklayan ve bir ayakkabıcı. Sosyal endüstri, bu durumda, ayakkabıcılıktır. Eğer her üreticinin toplumsal üründen payı ne olmadır diye soracak olursam, karşıma çıkan ilkokul öğrencisi, ticaret ve birlik kuralına göre, üçte bir olmalıdır der. Fakat burada bizim görevimiz geleneksel olarak bir araya gelmiş emekçilerin haklarını dengelemek değildir: biz şunu ispatlamalıyız, bir araya gelmiş ya da değil, üç çalışmamız öyleymiş gibi davranmak zorundadır; öyle davranır ya da davranmazlar, eşyanın kuvvetiyle bir araya getirilmeleri, matematiksel bir zorunluluğa göredir.

Ayakkabının imalatında üç işlem gereklidir – sığırın yetiştirilmesi, derilerinin hazırlanması, kesme ve dikme. Eğer sığır derisi, çiftçinin ahırında kalırsa, değeri birdir, tabakhanede kalırsa değeri ikidir ve ayakkabıcının dükkanında değeri üçtür. Her çalışan faydanın bir parçasını üretmiştir; öyle ki, bu üç parçayı toplayarak, ürünün değerini hesaplıyoruz. Bu ürünün herhangi bir miktarını elde etmek için, her üretici, o halde, ilkin kendi emeği için ve ikinci olarak da diğer üreticilerin emeği için ödeme yapmalıdır. Böylece, on sığır derisinden yapılabilecek en fazla ayakkabıyı elde etmek için, çiftçi otuz ham sığır derisi ve tabakçı yirmi işlenmiş deri verecektir. Çünkü on deriden yapılan ayakkabılar, üzerlerindeki ekstra emeğin sonucu olarak, otuz ham deri değerindedir; tıpkı tabaklanmış yirmi derinin, tabakçının emeğinin hakkı için, otuz ham deri değerinde olması gibi. Fakat eğer ayakkabıcı çiftçinin üretiminden otuz üç birim talep ederse, ya da

tabakçıdan, onu kendine olmak üzere, yirmi iki talep ederse, alış-veriş olmaz; çünkü, eğer, çiftçi ve tabakçı, ayakkabıcıya emeği karşılığında on ödedikten sonra, kendilerinin ona sattığı için on bir ödemek zorunda kalırlarsa, bu durum, tabi ki, imkansızdır¹.

Pekala, herhangi bir ücret alındığı her durumda; kira da olsa, tarla-kirası da, faiz de ya da kar da olsa olan tam olarak budur. Sözümlü ettiğimiz küçük toplulukta, eğer ayakkabıcı – araçlar temin etmek, deri stoğu satın almak ve yatırımından bir şeyler kazanana kadar kendini geçindirmek için – faizle para ödünç alsa, açıktır ki bu faizi ödeyebilmek için tabakçıdan ve çiftçiden para kazanmak zorundadır. Fakat bir üçkağıt çevirmeden bu kar imkansız olduğundan, faiz talih-siz ayakkabıcının omuzlarına yük-lenecektir ve onu mahvedecektir.

Bir yapay basitlik vakası hayal etmişim. Üçten fazla zanaat olmaksızın ayakta durabilen hiçbir insan topluluğu yoktur. En medeni olmayan toplum sayısı endüstriyi barındırır; bugün, endüstriyel işlerin sayısı (endüstriyel işlerden kastım bütün yararlı işler), belki bini aşmıştır. Fakat, meslekler ne kadar çok olursa olsun, ekonomik kural aynı kalır – Üretici yaşadıkça, maaşı ürünü tekrar satın almalıdır.

Ekonomistler, yapmacık bilimlerinin bu olgunlaşmamış ilkesine kayıtsız kalamazlar: neden, o halde, bıkmadan usanmadan mülkiyeti, maaşların eşitsizliğini, tefeciliğin meşruiyetini ve karın dürüstlüğünü savunup dururlar – ki bunların hepsi de ekonomi kanunuyla çelişir ve alış-verişi imkansız kılar? Bir üstlenici ham madde için 100 bin Frank, maaşlar için 50 bin Frank öder ve sonrasında 200 bin Franklık bir ürün almayı bekler – yani, ham maddeden ve çalışanlarının emeğinden bir kar elde etmek ister. Fakat eğer çalışanlar ve ham maddenin tedarikçisi, maaşları bir araya

1 Yazarın buradaki hesaplamasında bir hata var; fakat çevirmen, okuyucunun Proudhon'un ne anlatmak istediğini anlayacağından emin olduğu için, rakamları değiştirmemeyi tercih etmiştir. (ç.n.)

geldiğinde, üstlenici için ürettikleri şeyi yeniden satın alamazlarsa, nasıl yaşarlar? Sorumu geliştireceğim. Burada detaylar gerekli.

Eğer işçi emeği karşılığında günde ortalama 3 Frank alsa, işvereni (kendi maaşının ötesinde bir şeyler kazanmak için, sırf sermayesindeki faiz için bile) o günkü çalışanın emeğini, ürün biçiminde, 3 Frank'tan fazlaya satmalıdır. İşçi, o zaman, efendisi için ürettiğini yeniden satın alamaz. Her ne ticaret olursa olsun, bu böyledir. Terzi, şapkacı, dolapçı, demirci, tabakçı, duvarcı, mücevherci, matbaacı, katip vs. çiftçi ve şarap üreticisine kadar kendi ürünlerini satın alamazlar; öyle ya da böyle kar eden bir efendi için üretildiği sürece, kendi emeklerinin ürünü için kendi aldıklarından daha fazla ödemek zorundadırlar.

Fransa'da, yirmi milyon çalışan, bilim, sanat ve endüstrinin bütün branşlarıyla içli dışlıdır ve insana yararlı her şeyi üretir. Yıllık maaşları, yaklaşık olarak, 20 milyara dayanır; fakat, mülkiyet hakkı sonucunda ve artışın çeşitli formları, primler, ondalık vergi, faizler, cezalar, karlar, tarla-kiraları, ev-kiraları, gelirler, her türde ve tanımda maaşlar sebebiyle, ürünleri mülk sahipleri ve işverenler tarafından 25 milyar olarak hesaplanır. Bu neye işaret eder? Yaşamak için bu ürünleri almak durumunda olan çalışanların, dört karşılığında ürettikleri için beş ödemeleri ya da beş günün birinde perhiz yapmaları anlamına gelir.

Eğer Fransa'da bu hesaplamanın yanlış olduğunu gösterebilecek bir ekonomist varsa, ortaya çıkmasını davet ediyorum ve mülkiyete karşı saldırılarımda yanlışlıkla ve günahkarca dile getirdiğim her şeyi geri çekmeye söz veriyorum.

Şimdi bu karın sonuçlarına bakalım.

Eğer işçilerin maaşları bütün çalışmalarında aynı olsaydı, mülk sahibinin vergisinden kaynaklanan açık eşit olarak her yerde hissedilirdi; fakat ayrıca kötülüğün kaynağı da çok görünür olurdu ki kısa sürede keşfedilir ve bastırılırdı. Fakat, aynı maaşların eşitsizliğinde olduğu gibi (leş yiyen hayvandan devletin bakanına kadar) mülkiyetten başlayarak, hırsızlık devamlı surette

güçlüden zayıfa doğru yansır; öyle ki, emekçi zorlukları arttığı halde sosyal skalada alçaldığı durumda, en düşük sınıftaki insanlar kelimenin tam anlamıyla çıplak kalır ve diğerleri tarafından canlı canlı yenir.

Çalışan insanlar ne kendi diktikleri kıyafetleri alabilirler, ne kendi imal ettikleri mobilyayı; ne dövdükleri demiri, ne kestikleri mücevheri, ne de kabarttıkları baskıları. Ne ettikleri buğdayı elde edebilirler, ne ürettikleri şarabı, ne de yetiştirdikleri hayvanların etlerini. Ne inşa ettikleri evlerde oturmalarına izin vardır, ne emeklerinin desteklediği oyunlara katılmaya ve ne de vücutlarının gereklerini karşılamaya. Neden? Çünkü artırma hakkı bu şeylerin, bütün emekçilerin ödemeyi karşılayabilecekleri, yani mal oldukları fiyata satılmalarına izin vermez. Kendi fakirliği içinde imrendiği satış yerlerinin tabelalarında, emekçi büyük harflerle okur: “Bu senin işindir ve sen bunu alamazsın.” *Sic vos non vobis!*

Bin kişiyi çalıştıran ve her birinden günlük bir metelik kazanan her imalatçı, işçilerini yavaş yavaş sefilliğe doğru itmektedir. Kar eden her adam kıtlıkla birlikte gizli ittifaka girmektedir. Fakat, mülkiyetten dolayı aç bırakmak vasıtasıyla bütün millet bu emeği eşit olarak bölüşmez. Neden? Çünkü işçiler maaşlarının yetersizliği tarafından emeği tekelleştirmeye zorlanıyorlar ve çünkü, kıtlık tarafından yok edilmeden önce, rekabetle birbirlerini yok ediyorlar. Müsadenizle bu hakikate daha fazla devam etmeyelim.

Eğer çalışanın maaşı kendi ürününü alamayacaksa, bundan şu sonuç çıkar: ürün üretici için yapılmamıştır. O zaman, kimi amaçlamıştır? Daha zengin tüketiciyi; yani toplumun sadece bir kesimini. Fakat ne zaman bütün toplum çalışırsa, bütün toplum için üretmiş olur. O zaman, sadece toplumun bir kısmı tüketirse, eninde sonunda toplumun bir kısmı aylaklaşacaktır. Şimdi, aylaklık emekçi için olduğu kadar, mülk sahibi için de ölümdür. Bu sonuç kaçınılmazdır.

Hayal edilebilecek en acı verici gösteri, üreticilerin bu matematiksel gerekliliğe, bu önyargılarının kendilerini kör ettiği rakamların gücüne karşı direnmesi ve mücadele etmesinin görüntüsüdür.

Eğer 100 bin matbaacı, 34 milyon insan için yeterli okuma materyalini üretebilirse ve eğer kitapların fiyatları sadece o sayının üçte birinin satın alabileceği kadar pahalı olursa, açıktır ki, 100 bin matbaacı, kitapçıların satabileceğinin üç katı fazla üretim yapmış olacak. Çalışanların ürünlerinin tüketicinin taleplerini aşmaması gerektiğinden, emekçiler ya üç günün ikisinde dinlenecektir ya da üç ayrı gruba bölünmeli, birbirlerini haftada, ayda ya da mevsimde üç kez avutmalı; yani, hayatlarının üçte ikisinde yaşamamaları gerekli. Fakat endüstri, mülkiyetin etkisi altındayken, böylesi bir düzenle ilerlemez. Kısa bir zamanda çok büyük oranda üretmeye çabalar, çünkü ürünler çoğaldıkça ve üretim zamanı azaldıkça, her ürün daha aza mal olur. Bir talep hissedilir hissedilmez, fabrikalar dolar ve herkes işe gider. O zaman iş canlıdır ve hem yöneten hem de yönetilenler keyif alır. Fakat bugün ne kadar çok çalışırlarsa, yarın o kadar aylak olacaklardır; ne kadar gülerlerse, o kadar ağlamalıdır. Mülkiyet kuralının altında, endüstrinin çiçekleri yalnızca cenaze çelenklerine dokunmuştur. Çalışan kendi mezarını kazar.

Eğer fabrika çalışmayı durdurursa, üretici sermayesi üzerine daha öncekiyle aynı şekilde faiz ödemek zorundadır. Doğal olarak o da, o zaman, giderleri azaltarak üretimi sürdürmeye çalışır. Böylece maaşların düşürülmesi gelir; makineleşmenin başlaması; erkeğin işi için kadının ve çocuğun istihdam edilmesi; kötü işçiler ve sefil bir iş. Hala üretirler, çünkü düşürülmüş maliyetler daha büyük bir pazar yaratır; fakat uzun süre üretemezler, çünkü, ürünün niteliğine ve hızlılığına bağlı olarak ucuz olmasıyla, üretici güç tüketimi geride bırakmaya her zamankinden daha fazla meyleder. Maaşları kendilerini günden güne beslemeye ucu ucuna yeten işçiler işten çıkarıldığı zaman-

dır ki mülkiyet ilkesinin sonuçları en korkutucu hale gelir. Asla masrafları kısamazlar, hiç birikimleri yoktur, kendilerini bir gün daha besleyebilecek bir sermaye biriktirmemişlerdir. Bugün fabrika kapanır. Yarın insanlar sokaklarda açlığa mahkum olur. Ertesi gün, ya hastane de öleceklerdir, ya da hapishanede karınlarını doyuracaklardır.

Ve hala yeni bahtsızlar bu berbat durumu karmaşıklaştırmaya gelirler. İşlerin duraklamasının sonucunda ve satılan malların aşırı ucuzluğunda, imalatçı ödünç aldığı sermayesinin üzerindeki faizi ödeyemez hale gelir; bunun üzerine korkan alacaklılar aceleyle fonlarını geri çekerler. Üretim askıya alınır ve emek durma noktasına gelir. O zaman insanlar sermayenin ticareti terk edişini ve kendini borsaya atışını görüp hayrete düşerler ve ben bu sefer M. Blanqui'nin kapitalistlerin kör cehaletinden dövuündüğünü duyuyorum. Sermayenin bu hareketinin sebebi çok basittir; fakat tam da bu sebeple ekonomist onu anlayamaz ya da açıklayamaz. Sebep yalnızca rekabette yatar.

Rekabet derken, sadece iki aynı işle ilgilenen iki taraf arasındaki çekişmeyi değil, fakat her türlü işlerde birbirinin önüne geçmek için sarf edilen genel ve eşzamanlı çabayı kastediyorum. Bu çaba bugün çok güçlü, o kadar ki satılan ürünün değeri, üretimin ve dağıtımın masrafını ucu ucuna karşılıyor; böylece, bütün çalışanların maaşları azaltılır, hiçbir şey, hatta kapitalistler için faiz bile kalmaz.

Ticari ve endüstriyel durağanlıkların en başta gelen sebebi, bu durumda, sermaye üzerindeki faizdir – o faiz ki antik dönemde ittifakla, ne zaman paranın kullanımı için verilse tefecilikle birlikte anılmış, fakat kimse onu ev-kirası, tarla-kirası ya da kar biçimindeyken lanetlemeye cesaret göstermemiştir. Sanki ödünç verilmiş eşyanın doğası, ödünç verme için bir ücreti garanti edebilirmiş gibidir; yani hırsızlık.

Kapitalistin aldığı artışa oranlı olarak ticari krizlerin yoğunluğu ve sıklığı açığa çıkacaktır – ilki verildiğinde, her zaman di-

ğer ikisini belirleyebiliriz *ya da tersi*. Toplumun düzenleyicisini bilmek ister misiniz? Aktif sermayenin miktarını öğrenin; yani, faiz taşıyan sermaye ve bu faizin yasal oranı. Olayların gidişatı, sayısı ve şiddeti sermayenin aktifliğine orantılı olan bir dizi altüst oluşa varacaktır.

1839'da, sadece Paris'teki iflasların sayısı 1.064'tü. Bu oran 1840'ın ilk aylarında da devam etti; ve şu an bu satırları yazarken, kriz henüz sona ermiş değil. Dahası, deniyor ki, kendi işlerini tasfiye eden evlerin sayısı açıklanan iflasların sayısından çok daha fazladır. Bu selle birlikte, sağanak yağışın çekme gücünü anlayabiliriz.

Toplumun kırılması belki hissedilmez ve kalıcıdır, belki periyodik ve şiddetlidir; mülkiyetin alacağı biçime bağlıdır. Mülkiyetin bir hayli eşit miktarda dağıtıldığı ve küçük işlerin yapıldığı bir ülkede – herkesin hakları ve varlıkları diğerleriyle dengelebildiğinde – istilanın gücü yok edilmiştir. Orada – gerçekten söylenebilir ki – artış hakkı güç bela uygulandığı müddetçe, mülkiyet var olmaz. İşçilerin şartları – yaşam güvenliği açısından – tıpkı aralarında tam bir eşitlik varmış gibidir. Tam ve özgür birlikteliğin avantajlarından mahrum kalırlar ama varoluşları hiçbir şekilde tehlike altında değildir. Mülkiyet hakkının birkaç münferit kurbanı müstesna – başat sebebini kimsenin anlayamadığı bir bahtsızlıktan ötürüdür – toplum bu tarz bir eşitliğin bağrında sakince dinlenir. Fakat dikkat buyurun; bir kılıcın ucunda denge dedir: en ufak bir şokta, düşecek ve ölümlerle tanışacaktır!

Doğaldır ki, mülkiyet anaforu kendi yerini belirler. Bir yandan, tarla-kirası bir noktada durur; diğer yandan, rekabet ve fazla üretimin sonucu olarak, üretilmiş malların fiyatı artmaz – öyle ki köylünün durumu çok az değişir ve büyük oranda mevsimlere bağlıdır. Mülkiyetin yiyip bitiren eylemi, o zaman, ilkesel olarak işin üzerinde etkilidir. Yaygın olarak *ticari krizler* deriz, *tarımsal krizler* değil; çünkü artış hakkıyla çiftçi yavaş yavaş kendini tüketirken, imalatçı tek bir lokmada yutulur. Bu da, işin durağanlaşmasına, servetin yok edilmesine ve çalışan insanların faaliyet

dışı kalmasına götürür ki bu insanlar ardı ardına otoyollarda, hastanelerde, hapishanelerde ve gemilerde ölürlər.

Bu önermeyi özetleyecek olursak:

Mülkiyet ürünleri işçiye ona ödediği ücretten daha pahalıya satar; bu sebeple imkansızdır.

Beşinci Önermeye Ek.

I. Belli başlı reformcular ve hatta çoğu politika yazarı – belirli bir ekole bağlı olmasalar da, kendilerini fakirlerin ve daha çok sayıda sınıfın paylarının bölüştürülmesi için araçları akıl etmekle meşgul ederler – bugünlerde emeğin daha iyi organizasyonuna dikkat çekiyorlar. Fourier'in talebeleri, özellikle, diğer hiziplerin absürtlüğü ve aptallığına karşı aynı nefesle nutuk çekerek “*Bö-lüklere!*” (“*On to the phalanx!*”) diye haykırmayı bırakmıyor. *Beş ve dördün toplamı dokuz yapar, ikiyi çıkar yine dokuz kalır* diye bir şey keşfeden mukayese edilemez yarım düzine dehadan oluşuyorlar – ve Fransa'nın körlüğü için gözyaşı döküyor, bu hayret verici aritmetiğe inanmayı reddediyorlar¹.

Aslında, Fourieristler kendilerini, bir yandan, mülkiyetin, artış hakkının savunucuları olarak ilan ediyorlar ki bunu şu şekilde formüle etmişlerdi: *Her birine, sermayesine, emeğine ve yeteneğine göre.* Diğer yandan, işçinin toplumun bütün varlığından faydalanabilme noktasına gelmesini diliyorlar; yani – ifadeyi kısaltırsak – kendi ürününün bölünmemiş zevkine varmasını diliyorlar. Bu, işçiye şöyle söylemeye benzemez mi: “Emek, günde 3 Frank almalısın; 55 metelikle yaşamalısın; kalanını mülk sahibine vermelisin ve böylece 3 Frank tüketeceksin”?

---

1 Fourier, bütün bir sayıyı bir kesirle çarparak, asla çarpılan sayıdan çok daha büyük bir ürün elde etmekte başarısız olmadı, derler. Kabul etmiştir ki kendi ahenk sisteminde civa, sıcaklık sıfırın üstündeyse katılaştır. Ayrıca şunu da demiş olabilir ki 'Ahenkçiler' (Harmonians) yanan buz yapabilirler. Bir zamanlar zeki bir Fourier takipçisine, bu tarz fizik hakkında ne düşündüğünü sordum. “Bilmiyorum,” diye cevap verdi, “fakat inanıyorum.” Ve aynı adam, İsa'nın son akşam yemeği ayininde ekmek ve şarap olarak etyle ve kanıyla orada bulunduğu (Real Presence doktrinine) inanmıyor.

Eğer yukarıdaki konuşma Charles Fourier'in sisteminin tasta-
mam bir somut örneği değilse, kendimi, kanıma batırdığım kale-
mimle birlikte, Fouriercilerin ahmaklığına adayacağım.

Eğer mülkiyet sürdürülecekse ve emek hiçbir zaman masraf-
larını çıkaramayacaksa, endüstri ve tarımda reform yapmanın ne
faydası var – genel manada çalışmanın, açıkçası, ne faydası var?
Mülkiyet yok edilmeden, emeğin organizasyonu ne az, ne de çok,
tam bir aldanmadır. Eğer üretim dört misline çıkarılmalıysa – ki
bana hiç de imkansız gibi görünmeyen bir şey bu – burada kay-
beden emek olur: eğer artırılan ürünler tüketilmediyse, hiçbir de-
ğere sahip değildir ve mülk sahibi bunu faiz olarak almayı kabul
etmeyecektir; eğer tüketildiyse, mülkiyetin bütün dezavantajları
yeniden belirecektir. İtiraf edilmelidir ki, 'arzulu çekim' teorisi,
bu konuda ağır biçimde yanlıştır ve Fourier, *tutkuyu* mülkiyet
için uyumlu hale getirmeye çalıştığında – kötü bir tutku, aksine
ne söylerse söylesin – kendi arabasının tekerlerini bağlamıştır.

Fourierci ekonominin saçmalığı hayli büyüktür ki birçok kim-
se Fourier'in, mülk sahiplerine gösterdiği onca saygıya rağmen,
mülkiyetin gizli bir düşmanı olmasından şüphe ediyor. Bu görüş,
makul argümanlarla desteklenebilir; yine de benim argümanım
değildir. Şarlatanlık böyle bir adamın oynaması için çok önemli
bir rol ve içtenlik de aşırı derecede önemsiz. Bunun yerine Fou-
rier'in kurnaz olmaktan çok cahil (genelde onaylanır bu) olduğu-
nu düşünüyorum. Tilmizlerine gelince, kendilerine ait herhangi
bir görüşü formüle etmeden önce, ilk ve son kez, kesin surette
ve hiçbir zihni rezerv koymadan, mülkiyeti savunmayı kast edip
etmediklerini ve meşhur mottolarıyla, "Herkes sermayesine,
emeğine ve yeteneğine göre" ile neyi kastettiklerini açıklamaları
gerekir.

II. Fakat, bazı yarı-dönüştürülmüş mülk sahibi gözlemleye-
cektir ki, "bankayı, gelirleri, tarla-kirasını, ev-kirasını, her tür-
lü tefeciliği ve nihayet mülkiyetin kendisini ortadan kaldırarak,
ürünleri kapasitelerine göre oranlamak mümkün olmaz mı? Bu

St. Simon'un fikriydi, ayrıca Fourier'in de; insan vicdanının arzusu bu ve hiçbir samimi insan devletin bir bakanının bir köylüden daha iyi yaşamasını savunmaya cesaret edemez.”

Ey Midas! Kulakların uzun! Ne! Maaşların uyumsuzluğuyla artış hakkının bir ve aynı olduğunu hiç anlamadın mı? Gerçekten de, St. Simon, Fourier ve onların saygıdeğer sürüleri eşitsizlikle komünizmi, bir de, birleştirmeye çalışmakla çok büyük bir gaf yapmış oldu; diğeri, eşitsizlik ve mülkiyet: fakat sen, sayıların insanı, ekonomi insanı –sen, logaritmik tablolarını adı gibi bilen– nasıl bu kadar aptalca bir hata yapabilirsin? Politik ekonominin kendisi sana, bir insanın üretimini, bireysel kapasitesi ne olursa olsun, emeğinden daha fazla değeri olmayacağını ve bir insanın emeğinin kendi tüketiminden fazla değeri olmayacağını öğretmedi mi? Sen bana büyük anayasa yapıcı, , bir milletin vatandaşlarını on iki sınıfa bölen – ya da, isterseniz, on iki kademeye bölen – on dokuzuncu yüzyılın Sieyés'i zavallı Pinheiro-Ferreira'yı hatırlatıyorsun ki o bir kısmına, her biri için 100 bin Frank maaş; diğerlerine 80 bin; sonra 25 bin, 15 bin, 10 bin vs. bin 500'e ve bin Frank'a, bir vatandaşın asgari ödeneğini belirlemişti. Pinheiro ayrımlara bayılırdı ve artık mızıka şefi olmayan bir orduyu düşünememekten daha fazla, yüksek rütbelileri olmayan bir devleti hayal edemiyordu ve ayrıca özgürlük, eşitlik ve kardeşliği seviyor ya da sevdiğini düşünüyordu. Eski toplumumuzun iyi ve kötü yanlarını, bir anayasa olarak somutlaştırdığı eklektik bir felsefede birleştirmişti. Mükemmel Pinheiro! Pasif teslimiyete bile özgürlük, dilin kimliğine bile kardeşlik, jüri koltuğunda ve giyotinde bile eşitlik – bunlar onun ideal devletiydi. Kıymeti bilinmemiş deha ki şimdiki yüzyıl ona layık değildir, fakat gelecek öcünü alacaktır!

Dinle, mülk sahibi. Vasıfların eşitsizliği gerçekte vardır; haklar açısından kabul edilebilir değildir, boşa gider, düşünülemez bile. Bir yüzyıldaki bir Newton, 30 milyon kişiye eşittir; psikolog öylesi bir dehanın ender görünüşüne hayran olur, yasa koyucu sadece görevin nadir oluşunu görür. Böylece, görevin nadirliği

görevi yapana hiçbir ayrıcalık bahsetmez ve bu çeşitli sebeplerle eşit olarak etkilidir.

- 1- Dehanın nadirliği, Yaratıcı'nın tasarımında, toplumu üstün yetenekleri olan insanın önünde diz çökmek zorunda bırakacak bir gerekçe değil, fakat herkesin en fazla avantajına olacak şekilde bütün fonksiyonların performansları için tam vaktinde yetişen araçlardır.
- 2- Yetenek, Doğa'nın bir hediyesi olmaktan çok, toplumun yarattığı bir şeydir; sahibinin sadece onun bekçisi olduğu biriktirilmiş sermayedir. Toplum olmadan – eğitim ve sağladığı güçlü yardımlar olmadan – en iyi doğa bile en sıradan kapasitelere karşı, parlaması gereken her türlü meselede, aşağıda kalırdı. Bir insanın bilgisi genişledikçe, hayal gücü o kadar güçlü, yeteneği o kadar çok yönlü olacaktır – eğitimi ne kadar masraflı olursa, öğretmenleri ve rol modelleri ne kadar seçkin ve çok olursa, borcu da o kadar fazladır. Çiftçi beşiğinden ayrıldığı zamandan mezarına gireceği güne kadar üretir: sanatının ve ilminin meyveleri geç gelir ve kıttır; çoğunlukla ağaç meyve vermeden ölür. Toplum, yeteneğe yatırım yaparak, umut için bir fedakarlık yapar.
- 3- Kapasiteler karşılaştırma için ortak bir standarta sahip değildir: gelişmelerin şartları eşit olduğunda, yeteneğin eşitsizliği basitçe yeteneğin üstünlüğüdür.
- 4- Maaşların eşitsizliği, tıpkı artış hakkı gibi, iktisadi açıdan imkansızdır. En lehteki vakayı ele alın – ki o vakada her çalışan maksimum üretimini elde etmiş olsun; ürünlerin adil dağıtımı olsun, her birinin payı, toplam üretim çalışanların sayısına bölüldüğünde elde edilen sonuca eşit olsun. Bunlar sağlanırsa, kalanla yüksek maaşlar nasıl ödenecek? Hiçbir şekilde.

Bütün çalışanların vergilendirilmesi gerektiği söylenecek midir? Fakat, o zaman, tüketimleri üretimlerine eşit olmayacaktır, maaşları üretim hizmetlerinin ücretini karşılamaz, kendi ürünlerini satın alma imkanları kalmaz ve bir kez daha mülkiyetin bütün felaketleri bize acı verecek demektir. Ben dolandırılmış emekçiye yapılan adaletsizlikten, rekabetten, hararetleli ihtirastan ve yanıp tutuşan öfkeden bahsetmiyorum – bunların tümü önemli mülahazalar olabilir, fakat asıl noktayı kaçıyorlar.

Öte yandan, her çalışanın görevi kısa ve kolay olduğunda ve onun başarıyla tamamlanmasının araçları bütün durumlarda eşit olduğunda, nasıl büyük ve küçük üreticiler var olabilecektir? Öte yandan, ya yeteneklerin ve kapasitelerin gerçekteki eşdeğerliği dolayısıyla ya da sosyal yardımlaşma sebebiyle bütün görevler eşit olduğunda, nasıl görevi üstüne alan biri kendi dehasının değerinde bir maaş talep edebilecektir?

Fakat, ne diyeyim? Eşitlikte ücretler her zaman yeteneklere göredir. Ücretlerin ekonomik anlamı nedir? Emekçinin üretken tüketimidir. Emekçinin ürettiği tam da bu eylem, o zaman, tam olarak konuşmakta olduğumuz üretime eşit olan bu tüketimin temelini oluşturmaktadır. Astronomun gözlemlerini, şairin mısralarını ya da bilginin deneylerini ürettiği zaman, araçları tüketirler, kitapları, yolculukları vesaire; şimdi, eğer toplum bu tüketimi sağlarsa, astronom, bilgin ya da şair başka ne talep edebilir? O halde şu sonuca varmalıyız ki eşitlikte ve sadece eşitlikte, St. Simon'un deyişi – Her birine kapasitesine göre, her kapasiteye sonuçlarına göre – tam ve tamamlanmış uygulamasını bulur.

III. Mülkiyetten kaynaklanan büyük kötülük – korkunç ve hep var olan kötülük – şudur ki, mülkiyet var olduğunda, nüfus, azaltılsa bile, haddinden fazladır ve her zaman öyle olmalıdır. Bütün çağlarda nüfusun fazlalığıyla ilgili şikayetler yapılmıştır; bütün çağlarda mülkiyet fakirliğin varlığı tarafından utandırılmış, onun sebebi olarak algılanmamış. Dahası, hiçbir şey onun kaldırılması

için sunulan planların çeşitliliğinden daha ilginç değildir. Hunharlığı ancak absürtlüğü ile eşitlenebilir.

Eskiler kendi çocuklarını terk etme pratiği geliştirmişlerdi. Kölelerin toptan ve parça parça katledilmesi, iç ve dış savaşlar, ayrıca yardımlarını ödünç vermişti. Roma'da (mülkiyetin tamamen yönetimde olduğu yerde) bu üç araç çok etkili biçimde çalıştırılıyordu ve çok uzun bir zaman sonra, nihayet imparatorluk kendine yerleşimci bulamaz hale geldi. Barbarlar geldiğinde, bulacağı hiç kimse yoktu; tarlalar artık ekilip biçilmiyordu; İtalyan şehirlerinin sokaklarını çimenler kaplamıştı.

Çin'de, çok eski zamanlarda, sadece kıtlıkla beraber fakirleri silip süpürme görevi kötüye gitti. Neredeyse sadece pirince bağlı yaşayan insanlar, eğer hasatın yok olmasına sebep olacak bir kaza olursa, açlık birkaç gün içinde yerleşimcileri oldukça fazla sayılarda öldürür; Çinli tarihçi imparatorluğun yıllıklarında kaydeder ki öylesi bir imparatorun öylesi bir yılında, 30, 40, 100, 1000 yerleşimci açlıktan ölmüştür. Sonra ölüyü yakar ve yeniden çocukların üretilmesine başlarlar ta ki bir başka kıtlık aynı sonucu versin. Bu durum öyle görünüyor ki, bütün çağlarda, Konfüçyus ekonomisi olmuştu.

Takip eden gerçekleri modern bir ekonomistten ödünç alıyorum:

“Ondördüncü ve onbeşinci yüzyıllardan beridir, İngiltere yoksulluk tarafından yağmalanmıştı. O zamanlar dilenciler yasa-ya göre cezalandırılıyordu.” Yine de, şimdikininki dörtte biri kadar nüfusa bile sahip olamamıştı.

“Edward sadaka vermeyi, hapis cezası uygulayarak yasaklamıştı... 1547 ve 1656 yasaları benzeri cezaları, ikinci kez suçun vuku bulması durumunda, öngörüyordu. Elizabeth her mahallenin kendi yoksullarını besleme zorunluluğu olduğunu emretmişti. Fakat bir yoksul nedir? II. Charles bir yerde tartışmasız şekilde kırk gün kalmanın bir mahalledeki yerleşim olduğuna karar vermiştir; fakat, eğer tartışma olursa, yeni gelen pıllını pırtını toplayıp geri dönmeye zorlanacaktır. II. James, yine William tarafından güncel-

lenen bu kararı günceller. Duruşmaların, kararların ve güncelleme-lerin ortasında yoksulluk artar ve işçi güçsüzleşir ve ölür.

“1774’te fakir vergisi 40 milyon Frank’ı geçmişti; 1783-4-5’te, ortalama 53 milyonu; 1813’te, 187 milyon 500 bin Frank’tan fazlaydı; 1816’da, 250 milyonu; 1817’de, 317 milyon olarak hesaplanmıştı.

“1821’de, mahalle listelerine girmiş yoksulların sayısı 4 milyon olarak tahmin ediliyordu, nüfusun yaklaşık üçte biriydi.

“Fransa. 1544’te, I. Francis fakirlerin yararı için zorunlu bir vergi koymuştu. 1566’da ve 1586’da, aynı ilke bütün krallığa uygulandı.

“XIV. Louis idaresinde, 40 bin yoksul başkenti istila etmişti [bugünküne aynı oranda]. Dilencilik ciddi biçimde cezalandırıldı. 1740’ta, Paris Parlamentosu, kendi yargısının içinde, mecburi vergilendirmeyi yeniden tabkim etmişti.

“Kurucu Meclis, onu tedavi etmenin zorluğu ve kötülüğünün boyutlarından korkarak, *statükoyu* takdir etti.

“Kongre fakire yardımı ulusal bir borç olarak ilan etti. Bu yasa uygulanmadan kaldı.

“Napolyon da ayrıca kötülüğe çare bulmayı umdu: onun fikri hapis cezasıydı. ‘Bu yolla,’ dedi, ‘zenginleri dilencilerin sınışmasından korumuş ve onları son derece kötü yoksulluğun iğrenç görüntüsünden kurtarmış olurum.’” Ne muhteşem adam!

Bu gerçeklerden, ki daha ileriye de götürebilirim, iki şey çıkarılır – ilki, yoksulluk nüfustan bağımsızdır; diğeri, şimdiye kadar onu yok etmeye yönelik bütün girişimler sonuçsuz kalmıştır.

Katoliklik hastaneler ve manastırlar kurmuş ve hayırseverliği emretmiş; yani sadakayı cesaretlendirmiş. Bu onun rahiplerinin seslendirdiği şekliyle anlayışının kapsamıdır.

Hıristiyan milletlerin seküler gücü şimdi zenginlere vergiler, fakirler için sürgün ve hapis cezası emrediyor; yani diğeryandan, mülkiyet hakkının ihlali ve bir başka yönden, sivil ölüm ve cinayet.

Modern ekonomistler – yoksulluğun özel olarak nüfusun haddi aşmasından kaynaklandığını düşünürken – kendilerini denetlemeleri düzenlemeye adanmışlar. Bazıları fakiri evlenmekten men etmeyi umuyor; böylece – dinsel sebeple evlenmemeyi lanetlerken – zoraki evlenmeme öneriyorlar ki bu da kaçınılmaz olarak ahlaksızca evlenmemeye dönüşecektir.

Diğerleri çok şiddetli buldukları bu metodu onaylamaz ve derler ki bu metot fakir insanı *bu dünyada bildiği tek zevkten mahrum bırakmaktır*. Onlar kısaca fakir adama *açıkgözlü* olmasını tavsiye ederler. Bu fikir, Malthus, Sismondi, Say, Droz, Duchatel vb. tarafından benimsenir. Fakat eğer fakir *açıkgözlü* olacaksa, zengin örnek olmalıdır. Neden fakirin evlenebileceği yaş 30'a ertelenmişken, zenginin evlenebileceği yaş 18'e sabitlensin?

Yine, acil çok acil biçimde çalışana önerdikleri evlenmeye dair *açıkgözlülükle* ne kastettiklerini açıkça anlatırlarsa iyi ederler; çünkü burada belirsizlik özellikle tehlikelidir ve ekonomistlerin enine boyuna anlaşılmadıklarından şüpheleniyorum. “Bazı yarı-aydınlanmış rahipler, evlilikle ilgili *açıkgözlülüğün* tavsiye edildiğini duyduklarında alarına geçer; ilahi kararın – artır ve çoğal – bir kenara bırakılmasından korkarlar. Mantıklı olmak için, bekarları aforoz etmelidir.” (J. Droz: *Politik Ekonomi*.)

Bay Droz, neden bu ahlakçı safsatacılarının bu kadar alarına geçtiklerini görmek için çok dürüst bir adam, biraz teolog ve bu saf, bozulmamış cahillik kalbinin saflığının en iyi kanıtıdır. Din hiçbir zaman erken evlilikleri cesaretlendirmede ve lanetlediği *açıkgözlülüğün* bu çeşidi Sanchez'in şu Latince cümlesinde tarif edilmişti: *An licet ob metum liberorum semen extra vas ejicere?*¹

Destutt de Tracy, *açıkgözlülüğün* her çeşitinden hoşnutsuz görünüyor. Şöyle diyor: “İtiraf etmeliyim ki, ahlakçıların zevklerimizimizi azaltma ve yasaklama isteklerini, politikacıların üretkenlik güçlerimizi arttırmasından ve üremeyi hızlandırmasın-

---

1 Özgür olanların tohumunun aletlerinden taşması korkusundan mı? (ç.n)

dan bile daha çok benimsemiyorum.” Bu durumda, inanıyordu ki ne zaman canımız isterse o zaman aşık olmalı ve evlenmeliyiz. Aştan ve evlilikten yaygın bir sefalet çıkıyor, fakat bizim filozofumuz aldırıyor. Kötülüğün dogmasının gerekliliğinin hakikati, bütün problemlerin çözümünü aradığı kötülüktür. Şunu ekliyor: “Toplumun bütün sınıflarında insanlar çoğalmaya devam ederken, yüksek sınıflardaki fazla üyeler aşağı sınıflar tarafından beslenir ve bu ikinciler yoksulluk tarafından yok edilir.” Bu felsefe bariz çok az yandaşa sahip; fakat uygulamadaki diğer her kanıtın tartışılmaz avantajından fazlasına sahip. Seçimlerle ilgili reform tartışmalarının ortasında Fransa, Temsilciler Meclisi’nde şunun savunulduğunu duyulmuş çok olmadı: *Yoksulluk her zaman varolacaktır*. Devletin bakanının Bay Arago’nun argümanlarını tuzla buz etmek için kullandığı siyasi aforizma buydu. *Yoksulluk her zaman varolacaktır*. Evet, mülkiyet var olduğu sürece.

Fourieristler – çok sayıda harikulade cihazın mucitleri – bu alanda, karakterleriyle çelişemezler. Nüfusun isteğe bağlı artışını kontrol etmekle ilgili dört metot geliştirmişlerdi.

- 1- *Kadınların coşkunuğu*. Bu noktada, deneyim tarafından tekzip edilirler; çünkü, her ne kadar coşkun kadınlar daha az gebe kalsalarda, yine de en sağlıklı çocukları doğururlar; yani anneliğin avantajı onlardan yanadır.
- 2- *Tümleyici egzersiz*, ya da bütün fiziksel güçlerin eşit gelişmesi. Eğer bu gelişme eşitse, nasıl olacak da üremenin kuvveti azaltılacak?
- 3- *Gastronomik rejim*; ya da, sade İngilizcede, göbek felsefesi. Fourieristler der ki, zengin yiyeceklerin terk edilmesi, kadının kısırlaşması neticesini verir; tıpkı çok fazla bitki özünün –çiçeklerin güzelliğini zenginleştirirken– onların üretken kapasitelerini yok etmesi gibi. Fakat analogi yanlış. Çiçekler, ne zaman stamenler –ya da erkek organlar– taç

yapraklarına dönüşürse, o zaman kısırlaşır, tıpkı bir gülü incelediğinizde görülebileceği gibi. Ve aşırı nemden ötürü polen dölllenme yeteneğini kaybettiği zaman kısırlaşma yaşanır. O zaman – gastronomik rejimin ona atfedilen sonuçları üretebilmesi için – kadınların sadece yağlanması yetmez, erkeklerin de iktidarsız yapılması gerekir.

- 4- Çiçekli bitki ahlakı (Phanerogamic morality), ya da kamusal cariyelik. Neden Fourieristler Fransızca açıkça ifade edilebilecek fikirler için Yunanca kelimeler kullanırlar bilmiyorum. Bu yöntem –daha önceki gibi– medeni örf-lerden kopyalanmıştır. Fourier’in kendisi fahişelerin örneğini kanıt olarak alıntılar. Şimdi, alıntı yaptığı gerçeklerle ilgili henüz kesin bir bilgimiz yok. Parent Duchatelet de “Prostitution” (Fahişelik) isimli çalışmasında böyle diyor.

Bir araya getirebildiğim bütün bilgilerden, şunu çıkardım ki, yoksulluk ve doğurganlığın bütün çareleri – evrensel pratik, felsefe, politik ekonomi ve son reformcuların yaptırımları – takip eden listede özetlenebilir: masturbasyon, onanizm¹, oğlancılık, çok kocalık, fahişelik, kısırlaştırma, kendini tutma, kürtaj ve yeni doğmuş bebekleri öldürme².

---

1 *Hoc inter se differunt onanismus et manuspratio, nempe quod hæc a solitario exercetur, ille autem a duobus recipitur, masculo scilicet et faemina. Porro foedam hanc onanismi venerem ludentes uxoria mariti habent nunc omnigam suavissimam.*

Editörün Notu: Onanizm ismi İncil'in Yaratılış bölümünde geçen Onan'dan gelir. Anlamı Vajina'nın dışına boşalmak anlamında masturbasyondur.

2 Yeni doğmuş bebekleri öldürme İngiltere'de yakın zamanda, Malthus'un bir öğrencisinin yazdığı kitapçıkta, açıkça savunuldu. Yasanın öngördüğünden fazla sayıda çocuğa sahip ailelerde, yıllık olarak masumların katliamını önerdi; ve fazlalık çocuklar için özel olarak ayrılmış gömülme yeriyile, çiçekler, çeşmeler, koruluk ve heykellerle süslenmiş muhteşem bir mezarlık istedi. Anneler bu küçük meleklerin mutluluğunu hayal etmek üzere bu enfes yere sık sık uğrar ve rahatlamış bir şekilde, sıraları geldiğinde gömülmek üzere, diğerlerini doğurmak üzere evine dönebilir.

Bütün bu metotlar yetersiz kaldığında, geriye sürgün etme kalıyor.

Maalesef, sürgün etme, fakirlerin nüfusunu düşürse de, oranlarını artırmış oluyor. Eğer mülk sahibinin ürünün üzerine yüklediği faiz ürünün yalnızca yirmide birine eşitse (yasaya göre sermayenin yirmide birine eşit), bunun anlamı, yirmi işçi sadece on dokuz için üretiyordur; çünkü onların arasındaki, mülk sahibi denen kişi, iki kişinin payını yiyor. Düşünün ki yirminci işçi – fakir olan – öldürüldü: gelecek yılın üretimi yirmide bir oranında düşecektir; sonuçta ondokuzuncu onun payını da kazandırmak zorunda kalacak ve yok olacak. Çünkü, mülk sahibine ödenmesi gereken on dokuz ürünün yirmide biri değil, fakat yirmi ürünün yirmide biri olduğundan (üçünü önermeye bakınız), hayatta kalan her işçi ürününün yirmide biri *artı* yüzde dördünü feda etmek zorundadır; bir başka deyişle, on dokuz kişiden biri öldürülmelidir. Öyleyse, mülkiyet varoldukça, ne kadar çok fakir insan öldürsek, aynı oranda da fakir doğacaktır.

Nüfusun geometrik gelişme göstererek arttığını açık şekilde ispatlayan Malthus, nüfus sadece aritmetik gelişme göstererek arttığında, mülkiyetin fakirleştirici gücünün farkına varmadı. Bunu gözlemleyebilseydi, yeniden üretimi kontrol etmeyi denemedi önce, artış hakkının yok edilmesi gerektiğini anlayacaktı; çünkü, bu hakkın tolere edildiği her yerde, toprağın büyüklüğü ve verimliliği ne olursa olsun, her zaman çok sayıda yerleşimci olacaktır.

Muhtemelen şu sorulacaktır. Nüfus ve üretim arasında nasıl bir dengeyi savunmalıyız; çünkü eninde sonunda bu problem çözülmelidir. Kendi metodumu burada vermezsem, okuyucu beni affedecektir. Çünkü, kanaatime göre, ispatlayamadıkça bir şey söylemek faydasızdır. Şimdi, benim metodumu tamamıyla anlatmam ciddi bir bilimsel tezi gerektirir. Bu da çok basit ve çok büyük, çok yaygın ve çok sıra dışı, çok doğru ve çok yanlış anlaşılabilir, çok kutsal ve çok dünyevi bir şeydir, öyle ki geliştirmeye

den ve ispatlamadan onu isimlendirmek de ancak hor görmeyi ve kuşkuculuğu şevke getirir. Tek tek. Eşitliği kurmamıza müsaade edin ve bu çare sonrasında belirecektir; çünkü hakikatler birbirini takip eder, tıpkı suçlar ve hatalar gibi.

Altıncı Önerme. Mülkiyet imkansızdır, çünkü Tiranlığın Anasıdır.

Hükümet nedir? Hükümet kamusal ekonomidir, kamusal işler ve ulusal varlıkların üzerindeki yüksek yönetici güçtür.

Şimdi, millet muazzam büyüklükte bir topluma benzer ki orada vatandaşlar hissedardır. Her birinin toplantıda söz hakkı vardır ve eğer hisseler eşitse, her birinin kullanacağı bir oy vardır. Fakat, mülkiyet *rejiminde*, hissedarların payları arasında büyük bir eşitsizlik vardır; o sebeple, birisi birkaç yüz oya sahipken, bir başkası sadece bir taneye sahiptir. Eğer, mesela, bir milyonluk gelirim varsa; yani, eğer iyi bir yatırımla 30 ya da 40 milyonluk servete sahip bir mülk sahibiysem ve bu servet milli sermayenin 30 binde 1'ine denk geliyorsa – açıktır ki mülkiyetimin kamusal yönetimi hükümetin görevlerinin 30 binde 1'ini oluşturmaktadır. Ve eğer millet 30-40 milyonluk bir nüfusa sahipse, 1.133 sıradan hissedar kadar payım olmalı.

Böylece Bay Arago, Ulusal Muhafızlar'ın bütün üyeleri için oy hakkı talep ettiğinde, kesinlikle haklıdır; her vatandaş en az bir ulusal hisseye sahip kılındığı sürece, bu da ona bir oy hakkı tanımaktadır. Fakat, tanınmış hatip aynı zamanda her seçicinin hissesi kadar oyu olması gerektiğini talep etmelidir; tıpkı ticari kuruluşlarda olduğu gibi. Çünkü tersini yapmak milletin bireylerin mülkiyetini onlara danışmadan düzenleme yetkisi varmış gibi yapması demektir; ki mülkiyet hakkında tersi doğrudur. Mülkiyetin var olduğu bir ülkede, oy hakkının eşitliği mülkiyetin ihlalidir.

Şimdi, eğer her vatandaşın egemenliği mülkiyetine göre olmalı ve olacaksa, bu demek oluyor ki küçük hisse sahipleri büyüklerin merhametine kalmıştır. Büyük hisse sahipleri, seçtikleri anda,

küçükleri köleleştirecek, zevk için onlarla evlenecek, onların eşlerini alacak, oğullarını kısırlaştırarak, kızlarını fahişeleştirecek, yaşlılarını köpekbalıklarına atacaktır – ve nihayet kendilerine aynı şekilde hizmet etmeye zorlanacaklar, ta ki hizmetçilerini desteklemek için kendilerini vergilendirmezlerse. Büyük Britanya bugün böyle bir durumdadır. John Bull – özgürlüğü, eşitliği ya da onuru çok az önemseyerek – hizmet etmeyi ve yalvarmayı tercih ediyor. Fakat siz, *bonhomme Jacques*?

Mülkiyet siyasi ve medeni eşitlikle uyumsuzdur; öyleyse mülkiyet imkansızdır.

Tarihsel Yorumlar.

1- Üçüncü sınıfın oyu, 1789'un Genel Kurulu'nda ikiye katlandığında, mülkiyet büyük anlamda ihlal edildi. Soylular ve ruhban sınıfı Fransa toprağının dörtte üçüne sahipti; ulusal temsilde oyların dörtte üçünü kontrol etmelilerdi. Üçüncü sınıfın oyunu ikiye katlamak, denir ki, sadece millet yaklaşık bütün vergileri ödediğinde adildir. Bu argüman, eğer vergiler dışında üzerine oy verilecek bir şey olmasaydı, makul gelirdi. Fakat bu, anayasayı ve hükümeti reforma götürme zamanlarının sorusuydu; sonuç olarak, üçüncü sınıfın oyunun ikiye katlanması gasptir ve mülkiyete bir saldırıdır.

2- Eğer radikal muhalefetin şimdiki temsilcileri iktidara gelecek olsaydı, her Ulusal Muhafız'ın seçmen olması ve her seçmenin seçilebilmesi yoluyla bir reforma çalışırlardı – mülkiyete bir saldırıdır.

Kamusal fonlar üzerindeki faiz oranını azaltırlardı – mülkiyete bir saldırıdır.

Kamunun çıkarı için, büyükbaşlar ve buğdayın ihracını düzenleyecek yasalar geçirirdi – mülkiyete bir saldırıdır.

Vergilerin tayin edilmesini değiştirirlerdi - mülkiyete bir saldırıdır.

Halkı ücretsiz eğitirdi – mülkiyete karşı bir komplodur.

Emeği organize ederlerdi; yani, işçiye emeği garanti ederlerdi ve kardan ona bir pay verirlerdi – mülkiyetin yok edilmesidir.

Şimdi, bu aynı radikaller mülkiyetin gayretli savunucularıdır – ne, ne yaptıklarının ne de ne istediklerinin farkında olmadıklarının radikal bir kanıtıdır.

3- Mülkiyet ayrıcalıklılığın ve despotizmin büyük sebebi olduğu sürece, cumhuriyetçi ahdinin biçimi değişmelidir. “Krallığa nefrete yemin ettim,” yerine, bundan sonra gizli topluluğun yeni üyesi şöyle demeli, “Mülkiyete nefrete yemin ettim”.

Yedinci Önerme. Mülkiyet imkansızdır, çünkü, Haslatını tüketmekle, onları kaybeder; stok yapmakla, onları lağveder; ve onları Sermaye olarak kullanmakla, onları Üretimin aleyhine çevirir.

I. Eğer, ekonomistlerle birlikte, emekçiyi yaşayan bir makine olarak düşünürsek, ona ödenen ücreti bu makineyi beslemeye ve onu tamire yetecek miktar olarak görülmelidir. Bir üretim kuruluşunun başı – emekçileri günde 3, 5, 10 ve 15 Franka işe alan ve denetleme işi için 20 Frank kazanan – kendi masraflarını kayıptan saymaz, çünkü kendisine ürün formunda geri döneceklerini bilir. Sonuç olarak, *emek ve yeniden üretilebilir tüketim* özdeştir.

Mülk sahibi nedir? Çalışmayan bir makinedir; ya da sadece kendi zevki için ve ne zaman uygun görürse o zaman çalışan, hiçbir şey üretmeyen bir makine.

Mülk sahibi olarak tüketmek nedir? Çalışmadan tüketmektir, yeniden üretmeden tüketmektir. Çünkü, bir kez daha, mülk sahibinin emekçi olarak tükettiği kendisine geri döner; emeğini mülkiyeti karşılığında vermez, çünkü, eğer yaparsa, orada mülk sahibi olmayı bırakmış olur. Emekçi olarak tüketmekle, tükettiğini telafi ettiği müddetçe, mülk sahibi kazanır ya da en azından kaybetmez; mülk sahibi olarak tüketmekle, kendisini yoksullaştırır. Mülk sahibi olmak için, o zaman, onu yok etmek gereklidir; gerçek bir mülk sahibi olmak için, bir kişi mülk sahibi olmayı bırakmalıdır.

Kendi ücretini tüketen emekçi yok eden ve yeniden üreten bir makinedir; kendi gelirini tüketen mülk sahibi dipsiz bir kuyudur

– suladığımız kumdur, ektiğimiz taştır. Bu o kadar doğrudur ki, mülk sahibi – nasıl üretileceğini ne isteyerek ne de bilerek ve mülkiyetini kullandığı hızla onu sonsuza dek yok ettiğinin farkına vararak – birinin kendi mekanında üretmesi gerektiği uyarısını almıştır. Bu, politik ekonominin, sonsuz adalet adına konuşarak, *kendi sermayesiyle, kendi araçlarıyla üretmek* dediğidir. Ve bu aslında *köleyle üretmek, bir hırsız ve bir tiran olarak üretmek* olarak anılmalıdır. Ey, mülk sahibi, üret! ... Hırsız diyecektir ki, “Üretiyorum”.

Mülk sahibinin tüketimi, *yararlı* tüketimin tersine, lüks olarak adlandırılmıştır. Az önce söylenenden anlıyoruz ki büyük lüks, zengin olmayan milletlerde de hayatta kalabilir – öyle ki yoksulluk lüksle birlikte bile artar *veya tersi*. Ekonomistler (en azından çok büyük kısmı onlara aittir) lüks korkusuna sebep olmuşlardır, öyle ki bugün çok büyük sayıdaki mülk sahibi – hemen hemen hepsi demiyoruz – emek, ekonomik olmak ve sermaye sağlamakla - aylaklıklarından utanmıştır. Kızgın tavadan doğrudan ateşin içine atlamışlardır.

Sıklıkla tekrarlayamam: çalışmaktan gelen gelirini hak ettiğini düşünen ve emeği için ücret alan mülk sahibi, fonksiyonu için iki kez ödeme alır; bu da aylak bir mülk sahibi ile çalışan bir mülk sahibi arasındaki tek farktır. Çalışmasıyla, mülk sahibi sadece ücretini üretir – gelirini değil. Ve durumu onu en karlı uğraşlarla meşgul olmasına imkan tanıdığı müddetçe, söylenebilir ki mülk sahibinin emeği topluma faydalı olmaktan çok zararlıdır. Mülk sahibi ne yaparsa yapsın, gelirinin tüketimi aslında kayıptır ki ücretlendirilen işlevi ne tamir eder ne de meşrulaştırır; bu da mülkiyeti, dışarıdaki üretim tarafından ikmal edilmedikçe, yok edecektir.

II. O zaman, tüketen mülk sahibi üretimi yok eder: eğer stok yaparsa, daha da kötü eder. Biriktirdiği şeyler başka bir dünyaya geçer; onlardan hiçbir şey görünmez, hatta *caput mortuum* bile – duman. Eğer aya gidebileceğimiz bazı ulaşım araçlarına sahip olsaydık ve eğer mülk sahipleri birikimlerini oraya taşımanın ta-

hayyülünü benimseselerdi, belli bir zamanın sonunda sudan ve topraktan oluşan gezegenimiz, kendi uydusuna onlarla birlikte taşınırdı!

Ürünleri stoklayan mülk sahibi ne başkalarının o ürünleri kullanmasına izin verir ne de kendisi onları kullanır; onun için ne sahipliktir ne de mülkiyet. Eli sıkı kimse gibi, hazineleri üstünde kuluçkaya yatar: onları kullanmaz. Onlar üzerinden gözlerine ziyafet çektirebilir; onlarla birlikte yatıp uzanabilir; kollarına alıp onlarla uyuyabilir: hepsi iyi, fakat bozuk paralar bozuk para doğurmazlar. Keyfi olmadan mülkiyet yoktur; tüketim olmadan keyif olmaz; mülkiyet kaybı olmadan tüketim olmaz – bunlar, Tanrının yargısının mülk sahibini eğilmeye zorlayan bükülmez gerekliliktir. Mülkiyet üzerindeki bir lanet!

III. Gelirini tüketmek yerine sermaye olarak kullanan mülk sahibi, onu üretimin aleyhine çevirir ve dolayısıyla hakkını kullanmayı kendine imkansız kılar. Üzerine ödenecek faizin miktarını arttırdığı her durumda, ücretleri azaltmaya daha fazla zorlanır. Şimdi, ücretleri daha da azalttıkça – yani, makinelerin devamlılığına ve tamirine daha az miktar tahsis ettikçe – emeğin kalitesini o kadar çok bozar ve emeğin kalitesiyle ürünün kalitesini de ve ürünün kalitesiyle kendi gelirinin temeldeki kaynağını da bozar. Takip eden örnekte ve açıkça görülecektir:

Ekilebilir arazi, çayırılık ve üzüm bahçelerinden oluşan, sahibinin ve kiracılarının ikamet ettiği bir emlağı düşünün; ve değer, tarım araç gereçleriyle beraber, 100 bin Frank, artış oranı da yüzde 3 olsun. Eğer, gelirini tüketmek yerine, mülk sahibi onu genişletmekte değil mülkünü güzelleştirmekte kullansa, yıllık bazda kiracılarından fazladan 90 Frank'ı, sermayesine böylece eklediği 3 bin Frank'la ilgili olarak isteyebilir mi? Elbette ki hayır; çünkü böyle durumlarda kiracı, daha öncekinden daha fazla üretmese de, yakında hiçbir şey için çalışmaya – ne diyebilirim? – kirasını elde tutmak için daha fazla acı çekmeye zorlanmış olacaktır.

Mülkiyet Nedir?

Aslında, gelir yalnızca üretken toprak artırılırsa artabilir: mermerden duvarlar inşa etmek ve altından sabanlarla çalışmak gereksizdir. Fakat sonsuza kadar ekleme yapmak, emlağa emlak eklemek, *birinin sahipliklerini sürdürmek* imkansız olduğu sürece, Latinlerin dediği gibi ve dahası mülk sahibi her zaman sermayeleştirme araçlarına sahip oldukça – demek oluyor ki hakkını uygulaması nihayet imkansız hale gelir. Peki, bu imkansızlığa rağmen, mülkiyet sermayeleştirilir ve sermayeleştirmede gelirini arttırır. Ticarete, imalat operasyonlarında ve bankacılıktaki belirli vakalara bakmayı bırakmaksızın, daha ağır bir gerçeği alınılacağı – ki bu durum bütün vatandaşları doğrudan etkiler. Bütçenin sonsuz artışını kastediyorum.

Vergiler her yıl artar. Hükümetin hangi bölümünde masrafların arttığını söylemek zor olacaktır; çünkü bütçeyle ilişkili herhangi bir bilgiyle kim övünebilir ki? Bu noktada, en muktedir finansçılar sürekli sürtüşürler. Hükümet bilimi üzerine, sorarım, ne düşünülebilir ki, onun profesörleri bile birbirlerinin rakamlarını anlayamazken üstelik? Bütçenin bu ani artışının sebepleri ne olursa olsun, şu kesindir ki, vergilendirme herkesin sıkıntı yaşamasına sebep olacak oranda artar. Herkes bunu görür, bunu kabullenir; fakat kimse birincil sebebi anlıyormuş gibi görünmez¹. Şimdi, ben diğer türlü olamayacağını söylüyorum – öyle ki bu gereklidir ve kaçınılmazdır.

Ulus, *hükümet* olarak adlandırılan zengin bir mülk sahibinin kiracısıdır, toprağın kullanımı için, vergi adı verilen bir tarla-ki-

---

1 "İngiliz hükümetinin mali durumu Lordlar Kamarası'ndaki 23 Ocak oturumunda ortaya konuldu. Cesaret vericiydi. Birkaç yıldır masraflar toplananları geçmişti ve Bakan dengeyi yalnızca yıllık olarak yenilenen ödünç kredilerle sağlayabiliyordu. 1838 ve 1839 yıllarının toplam açığı 47 milyon 500 bin Franka çıkmıştı. 1840'ta, masrafların toplananları 22 milyon 500 bin Frankı aşacağı bekleniyor. Bu rakamlara dikkatleri çeken Lord Ripon'du. Lord Melbourne cevap verdi: 'Soylu kont maalesef kamusal giderlerin sürekli olarak arttığını söylerken haklı ve onunla birlikte söylemeliyim ki herhangi bir şekilde azaltılabileceğine ya da karşılanabileceğine dair umuda da yer yok.'" National: 26 Ocak, 1840.

rası ile ona ödeme yapar. Ne zaman hükümet savaşa girse, bir çatışmayı kaybetse ya da kazansa, ordusunun görünümünü değiştirse, bir anıt dikse, bir kanal açsa ya da bir trenyolu inşa etse, faizini vergi-ödeyenlerin ödeyeceği şekilde, borç para alır; yani, hükümet üretim kapasitesine bir şey eklemeden, aktif sermayesini arttırır – bir kelimeyle, az önce bahsettiğim mülk sahibi edasıyla sermayeleştirir.

Şimdi, bir hükümet borcu için kontrat bir kez imzalanınca ve faiz bir kez şarta bağlanınca, bütçe azaltılamaz. Çünkü, bütçeyi tamamlamak için, ya kapitalistler faizlerinden vazgeçecekler ki bu mülkiyetin terk edilmesini beraberinde getirebilir ya da hükümet iflasa gitmek durumundadır ki bu siyasi ilkenin hileli bir reddidir; ya da borcu ödemek zorundadır ki bu bir başka borç gerektirir; ya da masrafları kısacaktır ki sadece toplanan mevcut vergilerin yeterli olmadığı gerekçesine dayanarak borç alındığı müddetçe, bu da imkansızdır; ya da hükümetin harcadığı para yeniden üretilebilir olmalıdır ki bu da üretim kapasitesinin artırılmasını gerektirir. Bu da hipotezimizle olumsuzladığımız bir durum; ya da, nihayet, vergi-ödeyenler borcu kapatmak adına yeni bir vergi ödemeye razı olurlar – imkansız bir şey. Çünkü bu yeni vergi bütün vatandaşlara aynı şekilde uygulanacaksa, vatandaşların yarısı ya da hatta daha fazlası onu ödeyemeyecektir; eğer zenginler tamamını üstlenmişse, bu zorla alınmış bir katkıdır – mülkiyetin işgalidir. Uzun finansal deneyim gösterdi ki borçlanma metodu, bir hayli tehlikeli olsa da, çok daha güvenli, daha uygun ve diğer herhangi bir metoda göre en az maliyetli olanıdır; sonuç olarak hükümet borç alır – yani sermayeştirmeye gider – ve bütçesini arttırır.

O zaman bir bütçe, azalmak bir kenara, mecburen ve sürekli artmak zorundadır. İktisatçıların, bütün öğrendikeriyle birlikte, bu kadar basit ve kanıtlanmış bir gerçeği anlamakta başarısız olması hayret vericidir. Eğer anlamış olsalardı, neden onu kınamayı ihmal etsinler ki?

Tarihsel Yorum. Şimdilerde bütçede bir kısıntıyla sonuçlanması beklenen bir finansal işlemde çok fazla ilgi hissediliyor. Yüzde beş olan mevcut artış oranını değiştirmek teklif ediliyor. Siyasi-hukuki sorunu bir kenara bırakıp yalnızca finansal sorunla uğraşalım. – şu doğru değil midir ki yüzde beş, yüzde dörde indirildiğinde bu aynı sebeple 4'ü de 3'e çevirmek gerekmeyecek mi; sonra 3'ü 2'ye, sonra 2'yi 1'e ve nihayet artışı tamamen ortadan kaldırmak gerekmeyecek mi? Fakat bu şartların eşitliğinin bir ilerlemesi ve mülkiyetin yok edilmesi olurdu. Şimdi bana öyle geliyor ki, akıllı bir millet, bükülmez bir gerekliliğin arabasınca sürüklenme acısı yerine, gönüllü olarak kaçınılmaz bir devrimle orta yolda buluşuyor.

Sekizinci Önerme. *Mülkiyet imkansızdır, çünkü onun biriktirme gücü sonsuzdur ve yalnızca sonlu nicelikler üzerinde uygulanır.*

Eğer eşitlik içinde yaşayan insanlar, kendilerinden olan birine özel mülkiyet hakkını verecek olsalar ve bu tek mülk sahibi, insan ırkına bileşik faiziyle, yirmi dört kuşak torunlarına ödenebilecek şekilde 100 Frank ödünç verecek olsa – 600 yıl sonunda yüzde beşten bu yüz Frankların toplamı 107,854,010,777,600 Frank'a karşılık gelir; 2 bin 696 ve Fransa'nın sermayesinin üçte biri (sermayenin 40 milyar olduğunu varsayarak), ya da kürenin toprağının değerinin yirmi katından fazlası!

Varsayalım ki bir adam, St. Louis devrinde, 100 Frank borç almış ve bunu geri ödemeyi – kendisi ve sonra gelen mirasçılardan – reddetmiş olsun. Bahsedilen varisleri kanuni mal sahipleri olmadığı bilindiği ve süre aşımı hep doğru zamanda sekteye uğramış olduğu halde – yine de yasalarımıza göre son varis 100 Frankı faiziyle ve faizin faiziyle birlikte geri ödemek zorundadır ki bu da, gördüğümüz üzere, hepsi içinde 108 trilyona ulaşmaktadır.

Her gün, servetler orta yerde bundan çok daha hızlı şekilde büyümektedir. Önceki örnek faizin sermayenin yirmide birine

eşit olduğunu varsaymıştı – genelde sermayenin onda birine, beşte birine, yarısına eşittir ve bazen sermayenin kendisidir.

Fourieristler – eşitliğin uzlaşmaz düşmanları, eşitlik yanlılarını *köpekbalığı* gibi görürler – üretimi dörde katlamakla, sermaye, emek ve becerinin bütün taleplerini tatmin etmeye niyetlenirler. Fakat, üretim dörtle, onla ya da belki yüzle çarpılacak olsa bile, mülkiyet, biriktirme gücüyle ve sermayeleştirme etkileriyle, yakında hem ürünleri hem sermayeyi ve araziye ve hatta çalışanları yutacaktır. Fourierciler sermayeleştirmeyi ve faizle borç almayı yasaklamışlardır mı? O zaman açıklayın, mülkiyetle birlikte ne anlama geldiğini.

Bu hesaplamaları daha ileriye taşıyacak değilim. Sonsuz varyasyonlarını yapmaya elverişliler ki üzerine ısrarcı olmak benim için çocukça olur. Sadece soruyorum, sahiplik için bir davaya karar vermeye çağrılan yargıçlar, hangi standartlara göre faizi belirliyor? Ve soruyu geliştirerek, soruyorum:

Yasa koyucu, Cumhuriyet'e mülkiyet ilkesini tanıtırken, bütün sonuçlarını ölçüp tarttı mı? İmkanın yasasını biliyor muydu? Eğer biliyorsa, neden Yasada yer almıyor? Neden mülk sahibine mülkiyet biriktirme ve faiz koymada – yargıca mülkiyetin alanını tanıma ve belirlemede – Devlet'e sürekli yeni vergiler koymada bu kadar genişlik hakkı verildi? Hangi noktada milletin bütçeyi, kiracının tarla-kirasını ve üreticinin sermayesi üzerindeki faizi kabul etmemesi meşru olur? Aylak nereye kadar çalışandan faydalanabilir? Talan hakkı nerede başlar, nerede biter? Ne zaman üretici mülk sahibine, "Sana başka hiçbir şey borçlu değilim" diyebilir? Mülkiyet ne zaman tatmin edilir? Ne zaman çalmayı bırakmalıdır?

Eğer yasa koyucu imkanın yasasını biliyordu ve görmezden geldiyse, adaleti hakkında ne düşünülmeli? Eğer bilmiyorsa, bilgeliği hakkında ne düşünülmeli? Lanetli ya da aptalca, otoritesini nasıl tanıyabileceğiz?

Eğer sözleşmelerimiz ve yasalarımız saçma hipotezlere dayanıyorsa, hukuk fakültelerinde ne öğretiliyor? Yargıtay'ın bir kararı ne anlama gelmektedir? Meclislerimiz ne hakkında tartı-

şırlar? *Politika* nedir? *Devletadamı* tanımımız nedir? *Hukuk bilgisinin* anlamı nedir? Onun yerine *jurisignorance*¹ demeli değil miyiz?

Eğer bütün kurumlarımız hesaplamalardaki bir yanlış üzerine kurulmuşsa, bu kurumların çoğunun sahte olduğu anlamına gelmez mi? Ve eğer bütün sosyal yapı mülkiyetin bu kesin imkansızlığı üzerine inşa edilmişse, hükmü altında yaşadığımız hükümetin bir vehim ve mevcut toplumumuzun bir ütopya olduğu doğru değil midir?

Dokuzuncu Önerme. *Mülkiyet imkansızdır, çünkü Mülkiyet karşısında güçsüzdür.*

I. Aksiyomumuzun üçünü sonucuyla, faiz yabancının olduğu kadar mülk sahibinin de aleyhindedir. Bu ekonomik prensip evrensel olarak kabul edilmiştir. İlk görüşte hiçbir şey daha basit değildir; gerçi, hiçbir şey daha saçma, daha çelişkilerle dolu ya da daha kesinlikle imkansız değildir.

Üretici, denir ki, kendi evi ve sermayesi üzerine kendine kira öder. *Kendine öder*; yani, onun ürünlerini alan halk tarafından ödeme alır. Çünkü, varsayalım mülkiyeti üzerinden bu karı elde edecek gibi görünen üretici, ayrıca ürünü üzerinden de elde etmeyi dilesin, o halde, kendine 90 sente mal olan ürün için kendine 1 Frank ödeyebilir ve bu işleminden para kazanabilir mi? Hayır: bu çeşit bir alışveriş tüccarın sağ elinden sol eline para aktarması fakat herhangi bir kar elde etmemesi olur.

Şimdi, kendisiyle ticaret yapan tek bir birey için doğru olan, bütün iş dünyası için de doğrudur. On, on beş, yirmi, ne kadar isterseniz o kadar üreticiden bir zincir oluşturun. Eğer A üreticisi B üreticisinden kar elde ediyorsa, ekonomik prensiplere göre, B'nin zararı C tarafından, C'ninki D tarafından karşılanır, Z'ye kadar böyle gider.

1 Hukuk bilgisi (*jurisprudence*) kelimesini bozarak Proudhon, hukuk bilgisizliği, cehaleti (*jurisignorance*) kelimesini icat ediyor. (ç. n.)

Fakat Z'ye kim, başlangıçta A'nın uyguladığı kar sebebiyle yaptığı zarar için, ödeme yapacak?

Tüketici, diye cevap verir Say. Rezilce bir kelime oyunu! Bu tüketici, o halde, A, B, C, D vb ya da Z'den başkası mıdır? Z kimden ödeme alacaktır? A'dan ödeme alsa, kimse kar yapamaz; sonuç olarak mülkiyet yoktur. Eğer, tersine, Z yükü kendi taşıyacak olsa, madem mülkiyet ve diğer ortaklarına sağladığı kar hakkını kabul etmiyorsa toplumun bir üyesi olmayı bırakır.

O zaman, bir ulus, evrensel insanlık gibi, kendi dışında hareket edemeyen devasa bir endüstriyel birlik olduğu sürece, açıktır ki hiç kimse bir başkasını fakirleştirmeden kendini zenginleştiremez. Çünkü, A'nın durumunda artış hakkının ve mülkiyet hakkının sağlanabilmesi için, Z'nin bu haklardan mahrum edilmesi gerekir; böylece şartların eşitliğinden ayrılmış hakların eşitliğinin nasıl bir gerçek olduğunu görüyoruz. Bu açıdan politik ekonominin alçaklığı, alenidir. “Ne zaman ben, bir üretici, bir işçinin emeğini satın alsam, ücretini işimin net üretimine dahil etmem; tersine, çıkarırım. Fakat işçi onu kendi net üretimine dahil eder...” (*Say: Politik Ekonomi*)

Bu işçinin bütün kazandığının *net üretim* olduğu anlamına gelir; fakat üreticinin kazancının, maaşı çıkarıldıktan sonra kalan, sadece o kısmı *net üretimdir*. Fakat neden kar hakkı sadece üreticiye hasredilmiştir? Neden bu hak ki mülkiyet hakkının da tabanıdadır, işçiye verilmez? Ekonomi biliminin kavramlarıyla, işçi sermayedir. Şimdi, bütün sermaye, devamlılık ve tamir masraflarının ötesinde, faiz taşınmalıdır. Bunu almayı mülk sahibi, hem sermayesi için hem de kendi için, gözetir. Neden işçi kendi sermayesi için, ki bu kendisidir, böyle bir faiz belirlemekten alıkonur?

Mülkiyet, o halde, hakların eşitsizliğidir; çünkü, eğer hakların eşitsizliği değilse, iyiliklerin eşitliği olacaktır – başka bir deyişle, var olamayacaktır. Şimdi, sözleşme hakların bütün eşitliklerini garanti eder. O halde, sözleşmeye göre, mülkiyet imkansızdır.

II. Bir emlağın mülk sahibi A, mülk sahipliği gerçeğine dayanarak komşusu B'ye ait arazinin sahipliğini almaya yetkili midir? “Hayır,” diye cevap verir mülk sahipleri, “fakat mülkiyet hakkıyla bunun ne ilgisi var?” Bunu size benzeri önermeler serisiyle göstereceğim.

Şapkacı C, komşusu ve ayrıca şapkacı D'yi dükkanını kapatmaya ve işlerini durdurmaya zorlama hakkına sahip midir? Dünyada olmaz.

Fakat C, D 50 sentle yetinirken, her şapkadan 1 Frank kar elde etmeyi ummaktadır. Ortadadır ki, D'nin ılımlılığı C'nin aşırı taleplerine zararlıdır. İkincisinin, D'yi satıştan mahrum etme hakkı var mıdır? Kesinlikle yok.

D'nin şapkalarını eğer isterse C'den 50 cent daha ucuza satma özgürlüğü olduğu sürece, C de kendi sırasında fiyatını 1 Frank indirmekte özgürdür. Şimdi, D fakirdir, C ise zengin; öyle ki iki ya da üç yıl sonunda D bu anlayışsız rekabetten ötürü mahvolur ve C pazarın bütün kontrolünü eline geçirir. Mülk sahibi D, mülk sahibi C'den herhangi bir tazminat alabilir mi? İşini ve mülkünü geri almak için ona karşı bir dava açabilir mi? Hayır; çünkü D, ikisi arasında zengin olan kendisi olsaydı, aynı şeyi yapacaktı.

Aynı düzlemde, büyük mülk sahibi A küçük mülk sahibi B'ye şöyle diyebilir: “Arazini bana sat, aksi halde buğdayını satamazsın” – ki bunu, ona en az yanlışı yapmadan ya da şikayet için ona alan bırakmadan yapar. Öyle ki eğer isterse A, B'den daha güçlü olması sebebiyle B'yi parçalayıp yutabilir. Sonuç olarak, A ve C'nin B ve D'yi soymasını sağlayan şey mülkiyet hakkı değil fakat güç hakkıdır. Mülkiyet hakkıyla ne iki komşu A ve B, ne de tüccarlar C ve D, birbirlerine zarar verebilir. Birbirlerinin ne mülkünü zapt edebilirler ne de bir diğerini yok edebilirler, ne de birbirlerinin kazançlarına sahip olabilirler. İşgalin gücü, üstün kuvvette yatar.

Fakat üreticinin çalışanlarının ücretlerini düşürmesini ve zengin tüccarın ve iyi stok yapan mülk sahibinin ürünlerini key-

fine göre satmasını sağlayan da üstün kuvvettir. Üretici işçiye, “Hizmetlerinle başka yere gitmekte özgür olduğun gibi benim de o hizmeti alma özgürlüğüm var. Sana çok şey öneriyorum,” der. Tüccar müşteriye, “Al ya da bırak; sen paranın efendisisin, benim malların efendisi olduğum gibi. Çok şey istiyorum,” der. Kim teslim olur? Zayıf olan.

Bu sebeple, kuvvet olmadan, mülkiyet, mülkiyete karşı güçsüzdür, kuvvet olmadığı müddetçe arttırma gücü yoktur; bu sebeple, kuvvet olmadan, mülkiyet hükümsüz ve geçersizdir.

Tarihsel Yorum. Kolonyal ve yerli şekerler arasındaki mücadele, bu mülkiyetin imkansızlığının vurucu bir örneğini temin eder bize. Bu endüstrileri kendilerine bırakın ve görün, yerli üretici kolonyalist tarafından yok edilecektir. Pancar kökünü sağlamak için, kamış vergilendirilmelidir: birinin mülkiyetini korumak için, bir başkasının mülkiyetine hasar vermek gereklidir. Bu işin en dikkat çeken özelliği açıkça en az dikkat verilen şeydir; yani, öyle ya da böyle, mülkiyet ihlal edilmelidir. Pazardaki dengeyi korumak amacıyla, her endüstriye orantılı bir vergi koyun ve böylece *maksimum fiyat* üretirsiniz – mülkiyete iki yolla saldırmış olursunuz. Bir yandan, verginiz ticaret özgürlüğüne müdahaledir; diğer yandan, mülk sahiplerinin eşitliğini tanımamaktır. Pancar kökünü koruyarak, vergi ödeyenin mülkiyetini ihlal edersiniz. Milletın zararı uğruna, iki tür şekeri ekip biçin, tıpkı tütünün çeşitleri ekilip biçildiği gibi – mülkiyetin bir cinsini yok edersiniz. Bu son yol daha basit ve iyi olanı; fakat, milletleri bunu uygulamaya ikna etmek, yetenekli zihinlerin birlikteliği ve şimdilerde konu dışı olduğu gibi cömert gönüller gerektirir.

Rekabet, bazen ticaret özgürlüğü olarak görülür – bir kelimeyle mülkiyet karşılığında – uzunca bir süre ticari yaşamamızın temeli olacaktır ki bu, ekonomik bakış açısından, bütün medeni kanunları ve bütün hükümeti kapsar. Şimdi, rekabet nedir? Silahların hakları denediği yakın bir arazideki düellodur.

“Kim yalancıdır – itham edilen ya da itham eden?” der barbar soyumuz. “Bırakalım kavgayla açığa çıkarsınlar,” diye cevap verir hala daha barbar olan hakim, “güçlü olan haklıdır.”

İkimizden hangisi komşumuza baharat satmalıdır? “Hadi herkes satış için teklif versin,” ilan eder ekonomist; “en hilebazı ya da en kurnazı en dürüst kişidir ve daha iyi tüccardır.”

Napolyon Yasası'nın doğru ruhu böyledir.

Onuncu Önerme. Mülkiyet imkansızdır, çünkü o eşitliğin Olumsuzlanmasıdır.

Bu önermenin açılımı ilerideki özetlerle olacaktır.

1- Ürünler yalnızca ürünlerce alınabilir, ekonomik adalet ilkesidir. Mülkiyet, yalnızca faydanın üreteceği zeminde savunabilecek durumdayken, hiçbir şey üretmediği sürece, sonsuza kadar lanetlenmiştir.

2- *Emek ürün tarafından dengelenmelidir*, ekonomik bir yasadır. Gerçektir ki, mülkiyetle birlikte, üretim değerinden daha fazlaya mal olur.

3- Bir başka ekonomik yasa: *Sermayenin verildiği durumda, sermayenin miktarına göre değil, fakat üretken kapasiteye göre, üretim hesaplanır*. Mülkiyet, gelirin her zaman, emeğe göre değil, sermayeye göre olmasını gerektirerek, sebep ve sonuç arasındaki bu denklemi tanımamaktadır.

4 ve 5- İpeğini ören böcek gibi, emekçi asla sadece kendi için üretmez. Mülkiyet, iki katı ürün talep edip ve onu sağlayamayarak, emekçiyi soyar ve onu öldürür.

6- Doğa herkese yalnızca bir akıl, bir kalp ve bir irade vermiştir. Mülkiyet, bir bireye çok oy hakkı tanıyarak, onun çoklu zihne sahip olduğunu varsayar.

7- Faydanın yeniden üretimi olmayan bütün tüketim yıkımdır. Mülkiyet, tüketerek ya da biriktirerek ya da sermayeleştirerek, *faydasızlığın* yeniden üretimidir – izole olmanın ve ölümün sebebidir.

8- Doğal bir hakkın tatmini bir eşitlemenin ortaya çıkmasına

sebepe olur; bir başka deyişle, bir şeye dair hak bir şeyin sahipliği ile dengelenmek zorundadır. Böylece, özgürlüğe hakkı olmakla özgür bir adamın koşulu arasında bir denge, bir eşitleme vardır; baba olma hakkıyla, babalık arasında bir eşitlik; güvenlik hakkıyla sosyal garanti arasında, bir eşitleme. Fakat artış hakkıyla ve bu artışın faturası arasında hiçbir zaman bir eşitlik yoktur; çünkü her yeni artış bir başka hakkı beraberinde taşır, ikincisi bir üçüncüsünü ve sonsuza kadar gider. Mülkiyet, hiçbir zaman amacını gerçekleştiremeyerek, Doğa'ya karşı ve mantığa karşı bir haktır.

9- Nihayet, mülkiyet kendiliğinden var değildir. Dışarıdan gelen bir sebep – ya kuvvet ya da sahtekarlık – hayatı ve hareketi için gereklidir. Bir başka deyişle, mülkiyet, mülkiyete eşit değildir: bir yok saymadır – aldanmadır.

- HİÇTİR

BÖLÜM 5.

- ADALET VE ADALETSİZLİK FIKRİNİN PSİKOLOJİK OLARAK BEYANI VE YÖNETİM VE HAK PRENSİBİNİN BELİRLENMESİ

Mülkiyet imkansızdır; eşitlik yoktur. İlkinden nefret ederiz ancak yine de ona sahip olmak isteriz; sonraki bütün düşüncelerimizi yönetir ancak ona nasıl ulaşacağımızı bilmeyiz. Vicdanımız ve irademiz arasındaki bu derin çelişkiyi kim açıklayacak? Adaletin ve toplumun en kutsal prensibi olan bu tehlikeli hatanın sebeplerine kim işaret edecek?

Bu görevi üstlenecek kadar cesaretliyim ve başarmayı ümit ediyorum.

Ancak insanın neden adaleti ihlal ettiğini açıklamadan önce, adaletin ne olduğunu belirlemek gerekiyor.

1. KISIM

1. İnsanlardaki ve Hayvanlardaki Ahlak Duygusu

Filozoflar insanın zekasını hayvanlardan ayıran çizginin yerini belirlemeye çalışmışlardır ve onların genel adetlerine göre,

almaları mümkün olan tek yola, gözleme karar vermeden önce çokça aptallığı dile getirmişlerdir. Sonu gelmeyen ihtilafı basit bir ayrımla; ancak sistemlerden daha değerli olan parlak ayrımlardan biriyle sonlandırmak; belki de kendi felsefesiyle övünmeyen, mütevazı bir alime ayrıldı. Frederic Cuvier içgüdüyü zekadan ayırdı. Ama henüz bu soruyu kimse sormadı:

İnsanın ahlaki duyuları ile hayvanınkiler arasındaki fark bir çeşit mi yoksa derece farkı mıdır?

Eğer, şimdiye dek, birisi sonraki alternatifi devam ettirmeye cesaret etmiş olsaydı, argümanları dini ve ahlakı lekeleyici, küfreden, çirkin argümanlar olarak görünürdü. Dini ve seküler tribünler onu tek sesle kınardı. Ve onların ahlaksız paradoksu damgalayacakları tarzı işaretleyin! “Vicdan” - diye çılgık atarlardı, - “vicdan, insanın asıl görkemidir, ona özel verilmiştir; adalet ve adaletsizlik, erdem ve erdemsizlik nosyonu onun asil imtiyazıdır, - yaratılışın efendisine, - dünyalık arzularına karşı koymanın, iyi ve kötü arasından seçmenin ve kendisini özgürlük ve adalet yolu ile Tanrının benzerliğine getirmenin yüce gücü sadece insana aittir...Hayır, değerın kutsal imajı insanın kalbi dışında bir yere oyulmamıştır. “Hisle dolu ama mantıktan yoksun kelimeler.”

İnsan rasyonel ve sosyal bir hayvandır - zvon logikon kai politikon - demiştir Aristo. Bu tanım o zamandan beri verilen her şeyden daha değerlidir. Ben, *insan organları tarafından hizmet edilen bir zihindir* diyen M. de Bonald'ın, bilineni bilinmeyenle açıklama yani yaşayan canlıyı zihinle açıklama ve insanın asıl özelliğini, hayvanlığını ihmal etme hatasına düşen meşhur tanımını dahi kabul etmiyorum.

İnsan o zaman toplumda yaşayan bir hayvandır. Toplum ilişkilerin genel toplamı yani kısacası sistemdir. Şimdi bütün sistemler sadece belli şartlarla vardır. O zaman insan toplumunun şartları,*kamunları* nelerdir?

İnsanın birbirine bağlı olarak *hakları* nelerdir; *adalet* nedir?

Çeşitli okulların filozofları ile, “O ilahi bir içgüdüdür, ölümsüz ve tanrısal bir sestir, Doğa tarafından verilmiş bir rehberdir, dünyaya geldiğinde her insana tecelli eden bir ışıktır, kalplerimize kazınmış bir kanundur; vicdanın sesidir, mantığın vecizesidir, duygunun ilhamıdır, hissin tutkusudur; başkalarında kendini sevmektir; aydınlanmış bencilliktir; ya da içten gelen bir fikirdir, uygulanmış mantığın imperatif emridir ki bu kaynağını saf aklın kavramlarından alır; tutkusal bir cazibedir” vb demek hiçbir şeye karşılık gelmez. Bu güzel görüldüğü kadar doğru da olabilir ancak tamamen anlamsızdır. Bu teraneyi on sayfa uzatmamız gerekse de (bin ciltten süzüldü), sorunun çözümüne daha yakın olamayız.

“Adalet,kamu menfaatidir” der Aristo. Bu doğru, ancak gereksiz bir tekrardır. “Halkın refahı prensibi, kanun yapıcının amacı olmalıdır,” der M. Ch. Comte “Yasama Üzerine İnceleme”sinde.” “O bir tarafa atılamaz. Ancak yasama onu duyuru ve gösterisiyle daha ileriye götüremez, o zaman tıp, doktorların hastaları tedavi etmesi demek anlamına gelir bu.”

Başka bir yol seçelim. *Hak* toplumu yöneten prensiplerin genel toplamıdır. Adalet, insanda, bu prensiplerin saygısı ve gözlenmesidir. Adaleti uygulamak sosyal içgüdüye itaat etmektir; adil bir eylemde bulunmak sosyal bir eylemde bulunmaktır. Eğer, o zaman, insanların zor şartlar altında birbirine karşı tutumunu izlersek toplumun varlığı ve yokluğu arasında ayırım yapmak bizim için kolay olacaktır; sonuçtan tümevarımsal olarak kanunu çıkarabiliriz.

Davaların en basiti ve en az şüphelisi ile başlayalım.

Kendi hayatı pahasına oğlunu koruyan ve onu desteklemek için her şeyi feda eden anne, toplumda onunladır - iyi bir annedir. Diğer yandan, oğlunu terk eden anne ise toplumsal içgüdüye sadık değildir, - anneye ait sevgi birçok özelliğinden biri olduğundan; o, doğal olmayan bir annedir.

Eğer boğulan bir adamı kurtarmak için suya dalarsam, ben

onun kardeşi, arkadaşımıdır eğer onu kurtarmak yerine onu batırırsam onun düşmanı ve katiliyimdir.

Her kim fakir bir adama sadaka verirse ona arkadaşı gibi davranır; tamamen değil ancak onunla paylaştığı miktara bağlı olarak. Her kim emeğinin ürünü olmayanı zorla ve hile ile alırsa, sosyal karakterine zarar vermiş olur - o bir eşkıyadır.

Yol kenarında uzanmış yolcuyu rahatlatan, yaralarını saran, memnun eden ve ona para veren Samaritanlar¹ onu arkadaşları ilan ederler - onun komşusu, papaz ve diğer taraftan geçen kişi onunla ilişkisiz ve onun düşmanıdır.

Bütün bu vakalarda, insan arkadaşına karşı onu sevmesine, tebrik etmesine ve teselli etmesine sebep olan gizli bir sempati ve içsel cazibeyle hareket eder; böylece bu cazibeye karşı koymak için iradesi, doğasına karşı mücadele etmek zorunda.

Fakat bu anlamda insan ve hayvanlar arasında kesin bir fark yoktur. Onların durumunda, genç olanın zayıflığı onları annelerine sevdirdikçe -bir kelime ile, anneleri ile bağladıkça- anneleri onları hayatları pahasına, ülkeleri için ölen kahramanları hatırlatan bir cesaretle korur. Belli türler avlanma amacı ile birleşirler, avlarını paylaşmak için birbirini ararlar, birbirini çağırırlar (bir şaire göre birbirini davet ederler); tehlikede birbirlerine yardım eder, birbirlerini korur ve uyarırlar. Fil hendeğe düşmüş olan arkadaşına çıkması için nasıl yardım edeceğini bilir. İnekler boynuzları dışarı doğru ve buzağuları merkezde olmak üzere, kurtların saldırılarını geri püskürtmek için bir çember oluşturur. Atlar ve domuzlar, onlardan birinde felaket çılgılığı geldiğini duyunca, onun geldiği yere koşarlar. Evliliklerine ve erkeklerin kadınlara karşı şefkatine ve aşklarının sadakatine dair ne tanımlar vereyim. Ancak şunu ekleyelim, tamamen adil olmak için, toplumun, kardeşliğin, komşunu sevmenin dokunaklı göstergeleri hayvanları

1 Eski bir Yahudi kavminin adıdır fakat burada iyilik seven kisiler anlamına gelmektedir. (ç.n.)

tartışmaktan, kavga etmekten, geçimini kazanırken ve yiğitliğini gösterirken birbirlerini öfkeli bir şekilde suiistimal etmekten alıkoymaz; onlar ve bizim aramızdaki benzerlik harikadır.

İnsandaki ve hayvandaki sosyal içgüdü az çok bir dereceye kadar vardır - doğası aynıdır. İnsan ilişki kurmaya daha çok ihtiyaç duyar ve onu daha çok kullanır; hayvan izolasyona daha dayanıklı görünür. İnsanda sosyal ihtiyaçlar daha buyurucu ve karışıktır, hayvanda daha az yoğun, daha az çeşitli ve daha az pişmanlık duyulur. Toplum, bir kelime ile, insanın durumunda, ırkın ve bireyin korunmasını amaçlar; hayvanlardaki amacı daha özel olarak, ırkın korunmasıdır.

Henüz insanın kendisinin sadece kendisi için yapabileceği bir iddia ile karşılaşmadık. Hayvanlarla paylaştığı sosyal iç güdü ve ahlaki duyu ve yardımseverlik, adalet adanma gibi birkaç hareketle tanrı gibi olmayı düşündüğü zaman, böyle yaparak doğası tamamen hayvani olan bir içgüdüye basitçe itaat ettiğini algılamaz. İyi, sevecen, şefkatli, adil olduğumuz için, tutkuluyuz, açgözlüyüz, uçar ve kindarız; yani hayvanlar gibiyiz. En büyük değerlerimiz, son analizde kör dürtüsel içgüdüler olarak görünür. Kutsallaştırma ve ilahlaştırma için ne konular değil mi!

Ancak biz iki elli iki ayaklılar ile diğer yaşayan canlılar arasında bir fark vardır? Nedir bu?

Bir felsefe öğrencisi cevap vermek için şöyle acele ederde: “Bu fark bizim sosyal melekemizin bilincinde olmamızda yatar; hayvanlar kendilerinininkinden bilinçsizdirler - biz sosyal içgüdümüzün operasyonu üzerine düşünüp mantık yürütürken, hayvanlar öyle şeyler yapmazlar.”

Daha ileri gideceğim. Reflektif ve mantık yürüten güçlerimiz sayesinde ki bunlarla özel olarak donatılmış görünürüz, adalet dediğimiz bizi yöneten sosyal içgüdüye direnmenin, önce başkalarına sonra bize zarar verdiğini biliriz. Bencil adamın, soyguncunun, katilin, bir kelime ile topluma ihanet edenin doğaya karşı günah işlediğini ve isteyerek yanlış yaptığında diğerlerine ve

kendisine karşı suçlu olduğunu, mantığımız bize öğretir. Sonuç olarak bir taraftan sosyal duygumuz diğer yandan mantığımız, bizim gibi canlıların hareketlerinden dolayı sorumluluk almaları gerektiğini düşünmemize sebep olur. Pişmanlığın intikamın ve ölüm cezasının prensibi böyledir. Ancak bu hayvanlar ve insanlar arasındaki duygusal değil entelektüel çeşitliliği kanıtlar; çünkü biz arkadaşlarımızla ilişkilerimizde mantık yürütsek de en basit hareketlerimiz üzerine de - mesela içmek, yemek, eş seçmek ya da yaşayacak yer aramak gibi - mantık yürütürüz. Dünyalık ve ahretlik şeyler üzerine düşünürüz; mantık güçlerimizin uygulanamaz olduğu bir şey yoktur. Şimdi, elde ettiğimiz dış olayların bilgisinin sebepler ve kanunlar üzerinde etkisi olmaması gibi tefekkür, içgüdümüzü aydınlatarak, sezen doğamıza dair bize bilgi verir, ancak onun karakterini değiştirmez; bizim ahlakımızın ne olduğunu anlatır ancak onu ne değiştirir ne düzeltir. Yanlış yaptıktan sonra kendimizle memnuniyetsizliğimiz, adaletsizlik görünce hissettiğimiz öfke, hak edilmiş ceza ve vadesi dolmuş tekrar sayma fikri, tefekkürün etkileridir, içgüdünün ve duygunun ani etkileri değildir. Bizim takdirimiz (özel takdir demiyorum, çünkü hayvanlar da yanlış yaptıklarını anlarlar ve onlardan birine saldırılınca öfkelenirler, ancak) bizim sosyal görevlerimizin sınırsız üstün takdiri, bizim iyi ve kötü bilgimiz, ahlaka yönelik olarak, insan ve hayvanlar arasında hayati bir fark oluşturmaz.

2. Sosyalliğin Birinci ve İkinci Mertebeleri

Henüz işaret ettiğim gerçek üzerinde; antropolojinin en önemli gerçeklerinden birinde ısrar ediyorum. Bizi birleşmeye sevk eden sempatik cazibe, kör azgın doğası gereği, her zaman geçici dürtü ile, daha yüksek haklara bakmadan ve liyakat ya da öncelik ayrımı yapılmadan yönetilir. Serseri köpek duyarsız bir şekilde kendisini çağıran herkesi takip eder; süt çocuğu her adamı babası her kadını hemşiresi sanır; her yaşayan canlı, hayvan toplumu-

nun türlerinden yoksun bırakıldığında, yalnızlıkta dostluk arar. Sosyal içgüdünün bu temel karakteri, her yeni yüze vurulmaya meyilli, iyi ya da kötü her şeye uyan ve geçici bir bağlantı için en eski ve en onurlu alakalarını feda etmeye hazır olan önemsiz kişilerin dostluklarını tolere edilemez hatta nefret edilir kılar. Böyle kişilerin hatası kalpte değildir karardadır. Sosyallik, bu derecede, kendimize yakın olan birini düşünerek içimizde uyanan ancak onu hisseden kişinin ötesine geçmeyen bir çeşit manyetizmdir; karşılıklı hale gelebilir ancak iletilemeyebilir. Aşk, hayırseverlik, acıma, sempati, ne isterseniz deyin, içinde saygıyı hak eden, insanı hayvanın üzerine çıkaran hiçbir şey yoktur.

Sosyalliğin ikinci derecesi adalettir ki bu *başkasının şahsiyeti ile kendimiz arasındaki eşitliğin* tanınması olarak tanımlanabilir. Hayvanlarla paylaştığımız adalet duygusu; sadece biz onunla ilgili net bir fikir oluşturabiliriz; ancak bizim fikrimiz, çoktan söylendiği gibi, doğasını değiştirmez. Birazdan hayvanın ulaşma yetisinin olmadığı üçüncü derece sosyalliğe insanın nasıl ulaştığını göreceğiz. Ancak ilk olarak metafizik yoluyla *toplumun, adaletin ve eşitliğin* üç denk terim olduğunu kanıtlamalıyım - aynı anlama gelen üç ifade -ki bunların karşılıklı dönüşümüne her zaman izin verilir.

Eğer bir gemi enkazı karmaşasının ortasında, az bir erzakla kaçmış, botta dalgalarla mücadele eden bir adam görsem, onun yardımına gitmek zorunda mıyım? Evet, topluma karşı cinayet ve ihanetten mahkum olma cezasına bağlı olarak zorunluyum.

Ancak onunla erzaklarımı paylaşmak zorunda mıyım?

Bu soruya cevap vermek için anlatım biçimini değiştirmeliyiz. Eğer toplum botu zorunlu kılıyorsa, yiyecekleri de zorunlu kılar mı? Şüphesiz. Bir arkadaşın görevi mutlaktır. İnsanın görevi sosyal doğasını aşar ve ona bağlıdır; ancak kullanma izni aynı şekilde herkese verildiğinde sahip olma özel olabilir. Bu örnekte görevimizi silikleştiren basiret gücümüzdür ki bu, muhtemel bir tehlikeye karşı bizi korkutmaya sebep olarak, bizi kullanmaya iter ve soyguncular katiller haline getirir.

Hayvanlar içgüdünün görevini onu uygulayanlar için oluşan dezavantajlardan daha çok hesaplamazlar; eğer insan zihni - hayvanların en sosyal - onun kanuna itaatsizlik etmesine sebep olsa tuhaf olurdu. Onu sadece kendi çıkarı için kullanmaya teşebbüs eden topluma ihanet eder; tarının bizi ihtiyattan yoksun bırakması bencilliğimizin bir aracı olarak görev görmesinden daha iyi.

“Ne!”, diyeceksiniz, “benim kazandığım ve bana ait olan ekmeği bilmediğim bir yabancı ile mi paylaşmalıyım; bir daha hiç göremeyebileceğim ve belki de bana minnet duymayacak biriyle? Eğer bu ekmeği beraber kazanmış olsaydık, eğer bu adam onu elde etmek için bir şey yapmış olsaydı, kendi payını talep edebilirdi, çünkü iş birliği ona bu hakkı verecekti; ama şu haliyle onun benden ne talebi olabilir? Birlikte üretmedik - beraber yememeliyiz.”

Bu argümandaki hata, yanlış varsayımdan kaynaklanıyor, her üreticinin başka üreticiler ile zorunlu olarak bağı olmadığını varsayımı.

İki ya da daha fazla birey bir toplumu düzenli olarak organize ettiğinde - sözleşmeler üzerinde anlaşılır, taslak çıkarılır, imzalanırsa - geleceğe dair bir zorluk yoktur. Herkes, iki insan, mesela, balık tutmak için bir araya gelseler bir tanesi hiç balık yakalayamasa da aynı şekilde arkadaşı tarafından yakalananlarda hakkı olduğunu bilir. Eğer ortaklık yapmış olan iki tüccarın, aralarındaki kar ve kayıplar bölünmüş şekilde ortaklıkları devam ettiği sürece, her biri kendisi için değil toplum için ürettikçe; dağıtım zamanı geldiğinde, düşünülen üretici değil arkadaşıdır. Bu yüzden ekicinin kendisine saman ve pilav verdiği köle ve kapitalistin kendisine her zaman küçük bir maaş ödediği medeni işçi - çalışanlarıyla ürettiği halde, onlarla ilişkili olmayan - ürün bölünürken gözardı edilir. Bu yüzden arabalarımızı çeken at ve at arabalarımızı çeken öküz bizimle üretirler ama bizimle ilişki içinde değildirler; biz ürünü müzümüzü alırız ama onlarla paylaşmayız. İşe aldığımız hayvanlar ve işçiler bizimle aynı ilişki içinde-

dir. Onlar için ne yaparsak yapalım adalet duygusundan değil saf hayırseverlikten yaparız¹.

Ancak hiçbir şekilde ilişki içinde olmamamız mümkün müdü? Son iki bölümde söylenmiş olanları hatırlayalım, her ne kadar ilişki içine girmek istemesek de, şeylerin gücü, tüketim gerekliliği, üretim kanunları ve takasın matematiksel prensibi bizi birleştirmek için bir araya gelir. Bu kuralın sadece basit bir istisnası var - artış hakkı ile üreten mülk sahibinin kimse ile ilişkisi olmaması ve sonuç olarak ürününü kimse ile paylaşmak zorunda olmaması, aynen kimsenin de onunla paylaşma mecburiyeti olmaması gibi. Mülk sahibi hariç, birbirimiz için çalışırız; başkalarının yardımını olmadan kendi başımıza hiçbir şey yapamayız ve sürekli olarak birbirimizle ürün ve hizmet takas ederiz. Eğer bunlar sosyal hareket değillerse, nedir?

Şimdi, eşitlik olmadığına ne ticari, ne endüstriyel, ne de tarımsal bir birleşim düşünülebilir; eşitlik onun olmazsa olmaz şartıdır. Bu şekilde, bu birleşimi ilgilendiren bütün mevzularda, toplumu ihlal etmek, adaleti ve eşitliği ihlal etmektir. Bu prensibi insanlığa etraflıca uygulayın. Bu söylenenlerden sonra, okuyucunun benim yardımından feragat etmesine olanak sağlayacak derecede öngörüsü olduğunu varsayıyorum.

Bu prensiple, bir arsanın sahipliğini alan adam, şöyle der, “Bu arsa benimdir.” Bu, herkesin eşit sahiplik hakkı olduğu sürece adaletsiz olmayacaktır; eğer yerini değiştirmek isterse de adaletsiz olmayacaktır, arsanın dengiyle değiştirir. Ancak başkasını kendi yerine koyarsa, ona şöyle der, “Ben dinlenirken benim için çalış” sonra adaletsiz, ilişkisiz, eşitsiz olur. O bir mülk sahibidir.

---

1 Birinin komşusuna hayırsever davranmasına, İbranicede, adaletli davranmak denir; Yunancada, merhamet etmek ya da acımak (elehmosunh, ki bundan Fransız aumone türetilmiştir); Latince, sevgi göstermek ya da yardım yapmak; Fransızcada sadaka vermek. Bu prensibin düşmesini çeşitli ifadelerle takip edebiliriz: ilki göreve işaret eder; ikincisi sadece sempatiye; üçüncüsü bir tercih meselesi, zorunluluk olmayan muhabbete ve dördüncüsü kaptıra işaret eder.

Karşılıklı olarak, miskin ya da zampara, hiç sosyal bir görevi yerine getirmeyen, diğerleri gibi - ve çoğunlukla başkalarından daha fazla - toplumun ürünlerinden istifade eden bir hırsız ve parazit olarak dava edilmelidir. Ona hiçbir şey vermemeye borçluyuz; ancak o yaşamak zorunda olduğu için, gözlem altında tutmalı ve çalışmaya zorlamalıyız.

Sosyallik hisli canlıların birbirlerine karşı hissettikleri çekimdir. Adalet, düşünce ve bilimle birlikte olan aynı çekimdir. Ancak hangi genel kavram altında, anlayışın hangi kategorisinde, adalet yer alır. Eşit miktarlar kategorisinde. Bu yüzden, adaletin eski tanımını - *Justum æquale est, injustu* 'dur. O halde adalet uygulamak ne demektir? Eşit iş şartlarında herkese eşit refahı sağlamaktır. Toplumsal olarak eylemektir. Bizim nefsimiz şikayet edebilir; kanıttan ve gereklilikten kaçış yoktur.

Kullanım hakkı nedir? Her işçinin payını yeni işçiler kendilerini sundukça azaltarak, toprağı bölmenin doğal bir yoludur. Bu hak eğer kamu çıkarı onu gerektirirse kaybolur ki, sosyal ilgi olduğundan, kullanıcıya da aittir.

Emeğin hakkı nedir? Gerekli şartları yerine getirerek, bir insanın servetten payını elde etme hakkıdır. Toplumun hakkıdır, eşitliğin hakkıdır.

Bir fikrin ve içgüdünün ürünü olan adalet, insan hissetmeye ve fikir oluşturmaya başlayınca kendisini insanda gösterir. Sonuç olarak, içten gelen ve orijinal bir duygu olarak kabul edilir; ancak bu fikir mantıksal ve kronolojik olarak yanlıştır. Ancak adalet, kompozisyonu yoluyla, duygunun ve zekanın birleşiminden doğan - eğer bu terimi kullanabilirsem - melez adalet, egonun birleşiminin ve basitliğinin en güçlü kanıtlarından biri gibi görünür; organizma böyle bir karışımı üretmeye hiç de yeterli olmaz ve ardından yarı işitsel, yarı görsel ikili bir duyu oluşturmanın görüntüsü ve işitmenin birleşik duyuları olur.

Adaletin bu çifte doğası 2. 3. ve 4. Bölümde gösterilenlerin tanımsal temelini verir. Bir yandan *adalet* fikri toplumunki ile

aynıdır ve toplum mecburen eşitliği ima edince, eşitlik mülkiyetin savunması için icat edilen bütün safsataları vurgulamalıdır; çünkü mülkiyet sadece adil ve sosyal bir kurum olarak savunulabilir. Mülkiyet eşitsizlik olduğundan, mülkiyetin toplumla uyum içinde olduğunu kanıtlamak için, adaletsizliğin adalet olduğu eşitsizliğin eşitlik olduğu - terimlerdeki zıtlık - gösterilmelidir. Diğer yandan, eşitlik fikri - adaletin ikinci elementi - şeylerin matematiksel oranına dayanır ve mülkiyet, ya da işçiler arasında refahın eşitsiz dağılımı, iş, üretim ve tüketim arasındaki gerekli dengeye zarar verdiği için - mülkiyet imkansız olmalıdır.

Bütün insanlar o zaman birbiriyle ilişkilidir; hepsi aynı adalette hak sahibidir; hepsi eşittir. Burdan aşk ve dostluk tercihlerinin adil olmadığı mı çıkar?

Bu açıklama gerektirir. Tehlikede olan ve benim ona yardım edebileceğim bir pozisyona olduğum bir adamın durumunu çoktan varsaydım. Şimdi, tehlikeye maruz kalan iki adam tarafından aynı anda çağrıldığımı varsayıyorum. Diğerini ölme riski ile karşı karşıya bırakarak, ilk olarak bana kan, dostluk, tanışıklık, ya da saygı bağı ile bağlı olanın yardımına koşmama izin verilmez mi, hatta emredilmez mi? Evet ve neden? Çünkü evrensel toplumda her birimiz için bireyler olduğu kadar özel toplumlar vardır ve sosyallik prensibinden dolayı, bize empoze edilen zorunlulukları, onlarla ilişkimizin yakınlığına göre yapmamız gerekir. O yüzden, diğerleri yerine babamıza, annemize, çocuğumuza, arkadaşlarımıza akrabalarımıza öncelik veririz. Ancak bu tercihi oluşturan nedir?

Bir hakimin karar vermesi gereken bir dava var, gruplardan birinde arkadaşı diğerinde düşmanı var. Bu durumda, yakın tanıdığını mı yoksa uzak tanıdığını mı tercih etmeli; aksine kanıta rağmen arkadaşının lehine mi karar vermeli? Hayır, çünkü eğer arkadaşının adaletsizliğini desteklerse, onun sosyal sözleşmeyi ihlalde ortağı olur; sosyal gövdeye karşı onunla bir çeşit komplo yapmış olur. Tercih sadece aşk, saygı, güven, yakınlık gibi, hep-

sinin bir anda düşünölemeyeceği, kişisel mevzularda gösterilmedir. Bu yüzden, yangın durumunda, bir baba komşusunu düşünmeden önce çocuğunu kurtarır; ancak bir hakimin durumunda bir hakkın tanınmasını tercihsel bir mevzu olmadığından, birini diğerinin zararına savunmada özgür değildir.

Bu özel toplumların teorisi - eş merkezli olarak, adeta ana gövdenin içinde her birimiz tarafından oluşturulmuş - sosyal görevin farklı çeşitlerinin karşıtlığı ve çatışmasından doğan problemlerin -eski trajedilerin dayandığı problemler - hepsinin anahtarını verir.

Hayvanlar arasında uygulanan adalet belli bir derecede negatiftir. Gençlerini koruma, avlanma ve süröleri yağmalama, ortak savunma için ve bazen bireysel yardım için birleşme dışında, aksiyondan çok engellemeye dayanır. Yerden kalkamayan hasta bir hayvan, ya da uçurumdan düşmüş olan tedbirsiz bir tanesi, ne ilaç ne de gıda alır. Eğer kendisini iyileştiremez ya da sıkıntısını geçiremezse, hayatı tehlikededir: Ne yatakta bakılacaktır ne de hapisnede beslenecektir. Arkadaşlarını ihmali zekalarının zayıflığından olduğu kadar kaynakların olmamasından da kaynaklanır. Yine de, insanlar arasında yaygın olan yakınlık dereceleri hayvanlar tarafından bilinmiyor değildir. Alışkanlık ve seçim dostlukları vardır; komşusal dostluklar, ebeveynsel dostluklar. Bizimle karşılaştınca, güçsüz anıları, miskin hisleri vardır ve neredeyse zekadan yoksundurlar; ancak bu melekelerin kimliği belli bir dereceye kadar korunur ve bu anlamda bizim üstünlüğümüz tamamen anlayışımızdan kaynaklanır.

Sosyal içgüdümüzün bizi gerçekleştirmeye ittiği ve bize onları nasıl daha etkili yapacağımızı öğreten ve adil bir şekilde dağıtacağımızı öğreten hareketleri artırmaya ve birleştirmeye yol açan hafıza gücümüz ve muhakememizin nüfuzudur. Toplumda yaşayan hayvanlar adaleti uygularlar, ancak doğasından habersizdirler ve onun üzerine mantık yürütmezler; düşüncesiz ya da felsefesiz içgüdülerine itaat ederler. Sosyal hissi sahip olmadık-

ları eşitlik fikri ile, bu fikir soyut olduğundan, birleştirmeyi bilmezler. Biz, diğer taraftan, toplumun eşitliği ima ettiği prensibi ile başlayarak mantık yürütme melekemizle haklarımızı halletme konusunda birbirimizi anlayarak kabul edebiliriz; muhakememizi bile büyük bir dereceye kadar kullandık. Ancak bütün bunda vicdanımız küçük bir rol oynar, hak fikrinin - bunun küçük bir belirtisini bizim zeka standardımıza diğerlerinden daha fazla yaklaşan belli hayvanlarda görürüz - barbarlar içindeki düşük konumundan, Plato ya da Franklin'de ulaşmış olduğu yüce yüksekliğe çıkması gerçeği tarafından kanıtlandığı gibi.

Eğer bireylerdeki ahlaki duygunun gelişimini ve milletlerdeki kanunların ilerlemesini izlersek, adalet fikirlerinin ve yasamaya ilişkin mükemmeliyetin zekayla her zaman orantılı olduğuna ikna oluruz. Adalet nosyonu - bazı filozoflar tarafından basit olarak görülmüştür - o zaman gerçekten karışıktır. Bir tarafta sosyal içgüdüden ve diğer tarafta eşitlik fikrinden çıkar; aynı suçluluk nosyonunun adaletin ihlal edildiği hissinden ve özgür irade fikrinden çıkması gibi.

Sonuç olarak, içgüdü tanışıklık tarafından onun doğasıyla değiştirilmez ve şimdiye kadar gözlemlediğimiz toplumun gerçekleri, insanlar arasında olduğu kadar hayvanlar arasında da olur. Adaletin anlamını biliyoruz; başka bir kelime ile; eşitliğin bakış açısından sosyalliğin anlamını biliyoruz. Bizi hayvanlardan ayıran hiçbir şeyle karşılaşmadık.

3. Sosyalliğin Üçüncü Derecesi

Okuyucu belki de, çalışmanın ve yeteneklerin özelliğinin ayırımına dair üçüncü bölümde söylenenleri unutmadı. Irkın yetenek ve kapasitelerinin genel toplamı her zaman aynıdır ve doğaları her zaman benzerdir. Hepimiz şair, matematikçi, filozof, sanatçı, zanaatkar, çiftçi doğarız ancak eşit olarak bahsedilmiş doğmayız. Toplumda bir adamla diğeri arasında ya da aynı birey-

deki bir meleke ile diğerk meleke arasında sonsuz bir fark vardır. Aynı melekelerdeki derece farklılığı, belli yönlerdeki yeteneğin üstünlüğünün, toplumun asıl temeli olduğunu söyledik. Zeka ve doğal deha doğa tarafından o kadar ekonomik ve buna rağmen o kadar özgürce dağıtılmıştır ki, toplumda özel yeteneklerin fazlalığı ya da kıtlığı gibi bir tehlike yoktur: Ve her işçi, kendisini görevine adanarak, arkadaşlarının çalışmaları ve keşiflerinden faydalanmak için gereken yeterlik seviyesine çıkabilir. Doğanın bu basit ve akıllı tedbirinden dolayı, işçi bu görev tarafından izole edilmez. Arkadaşları ile kalben birleşmeden önce, akli yoluyla iletişim kurar; böylece onunla aşk, zekanın doğumudur.

Hayvanlar toplumunda o şekilde değildir. Her türde, bütün bireylerin istidadı - çok kısıtlı olsa da - eşit sayıda ve (içgüdünün sonucu olmadıklarından) yoğunluktadır. Her biri bütün diğerlerinin yaptığı gibi yapar; yiyeceğini sağlar, düşmandan kaçar, toprakta çukur kazar, bir yuva yapar vb. hiçbir hayvan, özgür ve sağlıklıyken, komşusunun yardımını beklemez ve ihtiyaç duymaz; o da aynı şekilde bağımsızdır.

Birbiriyle ilişkili hayvanlar herhangi bir entelektüel görüşme ya da yakın iletişim olmadan yan yana yaşarlar - hepsi aynı şeyleri yaparak, öğrenmeleri ya da hatırlamaları gereken hiçbir şey olmadan; görür, hisseder ve birbirleri ile iletişime geçerler ancak birbirlerine asla nüfuz etmezler. İnsan devamlı olarak insanlarla fikirlerini, hislerini ürünlerini ve hizmetlerini takas eder. Toplumdaki her keşif ve hareket onun için gereklidir. Ancak bu kadar yoğun ürün ve fikir miktarı içinde, her birinin üretmesi ve elde etmesi gereken güneşteki bir atom kadardır. Toplum olmasa insan insan olmazdı ve toplum onu oluşturan güçlerin dengesi ve harmonisi ile desteklenir.

Hayvanlar arasında toplum basittir; insanlarda komplekstir. İnsanı insanla, hayvanı hayvanla birleştiren içgüdü insanı insanla birleştiren içgüdüyle aynıdır ancak insan hayvandan farklı olarak ilişkilidir ve ahlaktaki farklılığı oluşturan birleşmedeki bu farktır.

Mülkiyeti toplumun temeli gören kanunların ruhu ile ve politik ekonomi ile, şartların eşitliğinin ne kullanım önceliği ile, ne de yeteneğin, hizmetin, çalışmanın ve kapasitenin üstünlüğü ile meşru olmadığını - belki de çok uzun uzadıya - kanıtladım. Ancak, şartların eşitliği doğal hakkın, özgürlüğün, üretim kurallarının, fiziksel doğanın kapasitesinin ve toplumun kendisinin prensibinin gerekli bir sonucu olmasına rağmen - sosyal duyarlılığı *borç* ve *kredi* sınırlarına basmaktan engellemiyor. Hayırseverlik ve sevgi alanları daha ötelere genişliyor; ekonomi dengesini kurunca, zihin kendi adaleti ile fayda sağlamaya başlıyor ve kalp merhametinin sınırsızlığını genişletiyor.

O zaman sosyal duyarlılık yeni bir karaktere bürünüyor, bu farklı kişilerle değişiyor. Güçlü olanda, cömertliğin zevki oluyor; eşit olanlar arasında, dürüst ve candan arkadaşlık; zayıf olanda beğeni ve minnetin zevki.

Güç, yetenek ya da cesaretle daha üstün olan adam bunların hepsini, kendisi olmadan var olamayacağı, topluma borçlu olduğunu bilir. Kendisine tam olarak en düşük üyesine davrandığı gibi davranarak, toplumun ona karşı bütün görevini yerine getirdiğini bilir. Ancak kendi melekelere küçük görmez; gücünün ve harikuladeliğinin daha az bilincinde değildir ve insanlığa ödediği bu gönüllü hürmettir, kendisinin - tek başına görkem ve tapınmaya değer olan - doğanın bir enstrümanı olduğunun beyanıdır - ben bu kalbin ve zihnin aynı anda itirafının, Büyük Varlığın hakiki beğenisinin insanı ayırt ettiğini ve hayvanın erişme gücünün olmadığı bir sosyal ahlak seviyesine yükselttiğini söylüyorum. Herkül, Yunanistan'ın güvenliği için canavarları yok ederken ve şakileri cezalandırırken, Orpheus kaba ve vahşi Pelasgiyalılara öğretirken - ikisi de hizmetlerine bir değer koymazlar - orada şiirin en asil yaratılışlarını adalet ve değerini en yüksek ifadelerini görürüz.

Kendini feda etmenin zevkleri kelimelerle ifade edilemez.

Eğer insan toplumunu eski Yunan trajedileri ile karşılaştıracak

olsam, soylu zihinlerin falanjı ve yüksek ruhların *strophe*¹ dansı yaptıklarını ve alçak gönüllü çoğunluğun *antistrophe* yaptıklarını söylemeliyim. Acı veren kabul edilemez görevler yüklenen ancak rakamlarından ve görevlerinin uyumlu ayarlanmasından dolayı her şeye gücü yeter hale gelenler, sonrakiler diğerlerinin planlarını uygularlar. Onlar tarafından yönlendirilirler, onlara bir şey borçlu değildirler; onları onurlandırırılar, ancak, onlara övgü ve takdir ihsanında bulunurlar.

Minnet insanların kalbini beğeni ve gayretle doldurur.

Ancak eşitlik benim kalbimi mutlu eder. Hayırseverlik tiranlıkta dejenere olur ve hayranlık köleliğe sebep olur. Dostluk eşitliğin kızıdır. Ah sevgili arkadaşlarım. Sizin ortanızda özenme ve görkem olmada yaşayabilir miyim: eşitlik bizi bir araya getirsin, kader yerlerimizi tayin etsin. Sizlerin arasından en fazla itibarı kime borçlu olduğumu bilmeden ölebilir miyim.

Dostluk insanların çocuklarının kalpleri için değerlidir.

Cömertlik, minnet (burada sadece daha üstün bir gücün beğenisinden doğan minnettarlıktan bahsediyorum) ve dostluk, *equite* ya da *sosyal oransallık*² adını verdiğim basit bir duyarlılığın üç farklı gölgesidir. *Equité* adaleti değiştirmez; ancak *equite*'yi her zaman baz alarak, daha da saygı ekler ve dolayısıyla insanda üçüncü derecede sosyallik oluşturur. *Equité* bize ihtiyacı olan zayıflara yardım etmeyi ve onları dengimiz yapmayı; güçlülere adil bir minnet ve onur övgüsü göstermeyi, kendimizi onların kölesi yapmadan; komşularımıza, arkadaşlarımıza, dengimiz olanlara

-
- 1 Strophe: Eski Yunan tiyatrosunda okunan dörtlükler ve dans hareketleri
Antistrophe: Eski Yunan tiyatrosunda koronun "strophe"den sonraki dönüş hareketinde okuduğu satırlar.
Dansta ters hareketler yapma (E. Notu)
  - 2 Burada *équité* ile Latinlerin humanitas dedikleri şeyi kastediyorum - yani, insana yabancı olan sosyallik türü. İnsanlık, herkese karşı yumuşak ve kibar, değerleri, değerleri kimseye zarar vermeden nasıl ayırt edeceğini bilir. Bu sosyal sempatinin ve evrensel sevginin adil dağılımıdır.

onlardan aldıklarımız için hatta takasın hakkı için değer vermeyi bizim görevimiz ve zevkimiz haline getirir. *Equité*, mantık ve adaletle ideal seviyeye çıkarılan sosyalliktir; en yaygın manifestosu *medenilik* ve *kibarlıktır* ki bu belli milletlerde, neredeyse bütün sosyal görevleri tek bir kelime ile özetler.

Şimdi, bu his birbirlerini seven ve birbirlerine sadık kalan tercihlerini gösteren ancak saygıyı anlayamayan cömertlik, beğeni ya da kibarlık kabiliyeti olmayan hayvanlar arasında bilinmez.

Bu his hesaplayan, tahmin yürüten, dengeleyen ancak sevmeyen; gören fakat hissetmeyen zekadan kaynaklanmaz. Nasıl adalet, sosyal içgüdü ve düşünmenin birleşmesinin ürünüdür; *equite* adalet ve zevkin birleşmesinin; yani karar verme ve idealize etme güçlerimizin birleşiminin ürünüdür.

Bu ürün - insan sosyalliğinin üçüncü ve son derecesi - bizim karmaşık ilişki modumuz tarafından belirlenir ki bunun içinde eşitsizlik, daha doğrusu melekelerin ayrılması ve fonksiyonların özelliği -işçileri izole etmek için kendilerini yönlendirerek- daha aktif bir sosyallik talep eder.

Bu yüzden korurken baskılayan güç iğrençtir; neden aynı gözle sanatın harikalarını ve en kaba sanayinin ürünlerini izleyen aptal cehalet dile getirilemeyen aşağılamayı heyecanlandırıyor; neden “sana ödeme yaptım, bir borcum yok” diye övünen gururlu bayağılık özellikle tiksindiricidir.

Toplumsallaşabilme, adalet, eşitlik - bu üçlülük bizi arkadaşlarımızla iletişime yönlendiren ve fiziksel manifestosu *doğal varlıkta ve çalışmanın ürünlerinde eşitlik* formülü ile ifade edilen içgüdüsel melekelerin tam tanımıdır.

Sosyalliğin bu üç derecesi birbirini destekler ve ima eder. Eşitlik, adalet olmadan olamaz; adaletsiz bir toplum görgüsüzdür. Yeteneği ödüllendirmek için birinden alıp diğerine veriyorum, ilkinin adaletsiz bir şekilde soyarak, onun yeteneğine olması gerektiği şekilde saygı duymuyorum; eğer toplumda arkadaşım-dan daha çok kendime ödül verirsem, biz aslında ilişkili değiliz.

Adalet materyal şeylerin bölünmesinde açığa çıkan, ağırlığa ve ölçüye duyarlı sosyalliktir; eşitlik ölçülemeyen beğeni ve saygının eşlik ettiği adalettir.

Buradan birkaç çıkarım yapılabilir.

1- Her ne kadar saygımızı mümkün olan bütün derecelerde, birinden çok diğerine vermekte özgür olsak da, kimseye ortak varlıktaki payından daha fazlasını vermemeliyiz; çünkü *eşitlikten* önce bize empoze edilmiş olan adalet görevi, her zaman ondan önce gelmelidir. Eskilerin onurlandırdığı bir tiran tarafından kardeşinin ve kocasının ölümü arasında birini seçmek zorunda bırakılan kadın, başka bir koca bulabileceği ancak kardeş bulamayacağı gerekçesi ile kocasını feda etti - ben diyorum ki, bu kadın *eşitlik* duygusuna itaat ederek, adalet noktasında başarısız oldu ve kötü bir şey yaptı, çünkü evlilik ilişkisi kardeş ilişkisinden daha yakın bir ilişkidir ve komşumuzun hayatı bizim mülkiyetimiz değildir.

Aynı prensip ile, ücret eşitsizliği yetenek eşitsizliği gerekçesi ile kanun tarafından kabul edilemez; çünkü varlığın adil dağılımı ekonominin fonksiyonudur - gayretin değil.

Sonuç olarak, bağışlar, vasiyetler ve miras ile ilgili olarak toplum, hem kişisel alakaya hem de kendi haklarına dikkat ederek, hiçbir zaman aşkın ve taraftarlığın adalete zarar vermesine izin vermemeli. Ve her ne kadar babası ile uzun sürede, işte birlikte olmuş oğlun onu devam ettirme konusunda başkasından daha kabiliyetli olduğunu düşünmek güzel olsa da; ve görevin ortasında ölümle şaşırmış vatandaşın, işi için doğal merakı sonucunda, halefini ataması en uygundur; ve varisin birden fazla miras durumunda seçim hakkı olması gerekse de - buna rağmen, toplum bir insanın faydası için, sermaye ve endüstrinin toplanmasına, işin tekelleşmesine, el uzatmaya tolerans gösteremez¹.

1 Adalet ve eşitlik hiç anlaşılmamıştır.

"Düşmandan alınmış onikiye eşit olan bazı ganimetlerin, Achilles ve Ajax ara-

2- Eşitlik, adalet ve toplum sadece aynı türden bireyler arasında olabilir. Farklı ırkların birbirleriyle olan ilişkilerinde yer almazlar - örneğin, kurdun keçiyile, keçinin insanla, insanın Tanrı ile ama Tanrı ile insanınki şurda dursun. Adalet, eşitlik ve sevginin Tanrıya ithafı saf insanbiçimciliktir ve adil, merhametli, acıyan ve benzeri sıfatlar bizim ayinlerimizden tutulmalıdır. Tanrı sadece başka bir Tanrıya adil, eşitlikçi ve iyi gelebilir. Tanrının ilişkisi yoktur. Sonuç olarak iyilik, eşitlik ve 'adalet gibi sosyal eğilimleri tecrübe edemez. Çobanın koyunlarına ve köpeklerine adil olduğu söylenir mi? Hayır: Ve eğer altı aylık bir kuzudan kırptığı yün, iki yaşındaki koçtan kırptığı kadarsa; ya da genç bir köpekten beklediği işi, yaşlı olanından da beklediyse - sadece adaletsiz değil, aptal olduğunu da söylerlerdi. İnsan ve hayvan

---

sında bölünmesi gerektiğini düşünün. Eğer iki kişi eşitse, onların arka arkaya payları aritmetik olarak eşit olurdu. Achilles altı tane alırdı, Ajax altı tane alırdı. Eğer bu aritmetik eşitliği gerçekleştireceksek, Thersites Achilles kadar hak sahibi olurdu, ki bu son derece adaletsiz olurdu. Bu haksızlıktan kaçınmak için, insanların değeri hesaplanmalıdır ve ganimetler ona göre bölünmelidir. Achilles'in değerinin Ajax'ın iki katı olduğunu varsayalım; ilkinin payı sekiz, ikincininiki dört olur. Aritmetik bir eşitlik yoktur, ancak oransal bir eşitlik vardır. Aristo'nun dağılımsal adalet dediği, değerlerin bu karşılaştırması, rasyonumdur. Geometrik bir orandır." Toullier: Koda göre Fransız Kanunu.

Achilles ve Ajax ilişkili midir, değil midir? Bunu çözün bütün sorunu çözmüş olursunuz. Eğer Achilles ve Ajax ilişkili olmak yerine, onlara ödeyen Agamemnon'un hizmetinde iseler, Aristo'nun metoduna itiraz yoktur. Köleleri kontrol eden köle sahibi, çifte iş yapana çifte konyak ikram edebilir. Bu despotluğun kanunu; köleliğin hakkıdır. Eğer Achilles ve Ajax ilişkili ise, eşitlerdir. Achilles'in dört kişinin gücüne, Ajax'ın iki kişininkine sahip olmasının ne önemi var? Sonraki her zaman özgür olduğunu söyleyebilir; eğer Achilles dört kişinin gücüne sahipse, beş kişi onu öldürebilir. Sonuç olarak kişisel hizmet yaparak Achilles kadar büyük bir risk oluşturabilir. Aynı argüman Thersites için de geçerli. Eğer dövüşemezse, aççı olsun, müteahhit olsun, kahya olsun. Hiçbir şey için iyi değilse, hastaneye koyun. Hiçbir durumda ona zulmetmeyin ya da kurallar empoze etmeyin.

İnsan iki durumdan birinde yaşamalı: ya toplumda ya da onun dışında. Toplumda, şartlar mecburen eşit, sadece herbirinin alabileceği saygı ve düşünce derecesifarklı. Toplum dışında, insan ham madde, sermaye edilmiş bir alet ve sık sık kullanışsız ve faydasız bir eşya parçasıdır.

arasında bir toplum yoktur, eğilim olsa da. İnsan hayvanları şeyler olarak, canı isterse *hisseden şeyler* olarak sever ama *kişi* olarak değil. Felsefe, Tanrı fikrinden kurtulduktan sonra, batıl inançlar tarafından ona ithaf edilen tutkular liberal dindarlığımızın onu ödüllendirdiği değerlerden de kaçmaya mecbur bırakılacak.¹

Eğer Tanrı yeryüzüne inmiş olsa ve bizim aramızda yaşasa, bizim gibi olmadığı sürece onu sevemezdik; kendi bir şey üretmese ona bir şey de vermezdik; bizim hatalı olduğumuzu kanıtlamasa onu dinlemezdik; gücünü göstermese ona tapınmazdık. Doğanın bütün kanunları, duygusal, ekonomik ve entelektüel, bizi ona arkadaşlarımıza davrandığımız gibi davranmaktan engellerdi - yani mantık, adalet ve *eşitliğe* göre. Buradan şunu çıkarıyorum, eğer Tanrı kendisini insanla direk iletişime geçirmek isteseydi, insan olması gerekirdi.

Şimdi eğer krallar Tanrıların görüntüleri ve onun iradesinin uygulayıcıları ise, bizimle çalışmaya ve ilişki kurmaya razı olmadıkça, tükettikleri kadar üretmedikçe, halkı ile düşünüp harika şeyler yapmadıkça, bizden sevgi, varlık, itaat ve görkem alamazlar. Yine de, bazılarının iddia ettiği gibi, eğer krallar halk görevlileri ise, onların hak ettiği sevgi onların kişisel sevimliliğine, bizim onlara itaat etme zorunluluğumuza, emirlerinin bilgeliğine ve sivil listelerine, vatandaşlarının sayısına bölünmüş toplam sosyal üretime göre ölçülür.

Bu yüzden, hukuk bilimi, politik ekonomi ve psikoloji eşitlik kanununu kabul etmede anlaşılır. Hak ve görev - yetenek ve çalışmanın hak ettiği ödül - aşk ve gayret patlamaları - hepsi ön-

---

1 Kadın ve erkek arasında aşk, tutku, gelenek bağları ve benzeri olabilir ancak gerçek toplum yoktur. Erkek ve kadın arkadaş değildir. Cinsiyet farklılığı onların arasında bir bariyerdir, ırk farkından dolayı hayvanlar arasındaki bariyer gibi. Sonuç olarak, şimdi kadının özgürlüğü denileni desteklemekten daha öte, eğer başka bir alternatif olmasa, onu toplumdaki dışlamaya yönelirim. Kadının hakları ve erkeklerle ilişkileri evlilik yasası tarafından henüz belirlenmedi, sivil yasa gibi, bu gelecekte halledilecek bir mesele.

ceden değişmeyen bir standartla düzenlenir; hepsi sayı ve dengeye bağlıdır. Şartların eşitliği toplumun kanunudur ve bu kanunun onaylanmasının evrensel dayanışmasıdır.

Şartların eşitliği bizim tutkularımız ve cahilliğimiz yüzünden hiç gerçekleşmedi; ancak bu kanuna karşıtlığımız onu daha fazla gerekli kıldı. Tarih bu gerçekliğe devamlı tanık bulmaktadır ve olayların gidişatı bunu göz önüne serer. Toplum denklikten denklige ilerler. Ekonomistin gözünde, imparatorlukların devrimleri cebirsel miktarların azalması gibi görünür ki bunlar arası sonuç çıkarılabilir; şimdi, zamanın kaçınılmaz etkisinin yol açtığı bilinmeyen miktarların keşfi gibi. Rakamlar tarihin inayetidir. Şüphesiz insan gelişiminde diğer elementler de vardır; ancak milletleri karıştıran çeşitli farklı sebeplerden, işçi sınıfının mülkiyete karşı periyodik patlamalarından daha güçlü ya da sürekli, daha az belirsiz olan yoktur. Mülkiyet, dışlama ve saldırı ile hareket ederek, nüfus artarken, hayat prensibi ve bütün devrimlerin tanımlayıcı sebebi olmuştur. Dini savaşlar ve fetih savaşları, ırkların ortadan kaldırılmasını aniden durdurunca, milletlerin hayatının matematiksel gelişimi ile hemen tamir edilen sadece kazara fitneler olmuşlardır. Toplumların düşüşü ve ölümü mülkiyet tarafından sahiplenilen güç birikmesindedir.

Orta çağlarda, Floransa'yı alın - tüccarların ve tefecilerin cumhuriyeti, her zaman en bilinen hizipler tarafından kiralanan, Guelphs ve Ghibellines, ki bunlar en nihayetinde sadece birbiri ile kavga eden insanlar ve mülk sahipleriydi - Bankacılar tarafından yönetilen ve sonunda borçlarının ağırlığından eski zamanlarda ezilen Floransa¹. Roma'yı alın, dört başı mamur, doğumundan itibaren tefecilikle yağmalanan, buna rağmen, bilinen dünyanın korkunç işçi sınıfını işle donatan, dinlenmenin her aralığında sivil savaşın kanıyla kirlenmiş ve insanlar kaybettiğinde önceki

---

1 "Cosmo de Medici'nin güçlü kutusu Florentine özgürlüğünün mezarıydı" dedi M. Michelet Fransa Koleji

enerjisi ve ahlak duygusunun son parıltısı ile yorgunluktan ölen; Carthage, ticari ve finans şehri, sürekli iç rekabet tarafından bölünmüş; Tyre, Sidon, Jerusalem, Nineveh, Babylon, karşılığında ticari rekabet tarafından mahvedilmiş ve şimdi gösterdiğimiz gibi, piyasadaki kriz tarafından... Eğer insanlar, eğer Fransa, güçlü sesinin ani bir patlaması ile, mülkiyet rejiminin yıkılmasını gök gürültüsü tonunda duyurmazsa, bu meşhur örnekler modern milletleri bekleyen kaderi açıkça göstermiyor mu?

Burada benim görevim bitiyor. Fakirin hakkını kanıtladım; zenginin gasp etmesini gösterdim. Adalet talep ediyorum; cezayı vermek benim işim değil. Eğer eşitliği göstermenin yeterli olmadığını, onu organize etmenin gerekli olduğunu ve her şeyden öte onu huzurlu bir şekilde inşa etmenin tartışılması gerekiyorsa - meşru olmayan bir imtiyazı birkaç yıl uzatmak için - ben cevaplayabilirim: Baskı görenin varlığı resmi kontrolden daha önemlidir. Şartların eşitliği halk ekonomisinin ve hukuk biliminin dayalı olduğu doğal kanundur. Çalışma hakkı ve zenginliğin eşit dağılımı prensibi, güç endişelerine yol veremez. Kanunların çelişkilerini uzlaştırmak işçi sınıfının işi değildir, yönetimin hataları için acı çekmek de işleri değildir. Aksine, sivil ve yönetici gücün görevi kendisini politik eşitlik temelinde inşa etmektir. Bir kötülük bilindiğinde kınanmalı ve yok edilmelidir. Yasamacı, göz kamaştırıcı bir günahı desteklemek bahanesi ile cahilliği savunamaz. Tazminat ertelenmemelidir. Adalet, adalet! Hakkın tanınması! Proleteryanın eski durumuna getirilmesi! - bu sonuçlar başarıldığında, o zaman hakimler ve danışmanlar, siz polisinizi dinleyip cumhuriyet için bir yönetim sağlayabilirsiniz!

Gerisi için, okuyucularımın tek birinin bile beni nasıl yok edileceğini bildiğim için değil, nasıl inşa edileceğini bilmediğim için suçlayacağımı düşünmüyorum. Eşitlik prensibini göstererek, sosyal yapının temelini atmaktan daha fazlasını yaptım. Politik ve yasama-yı ilişkin problemlerin doğru metotla çözümünü için bir örnek verdim. Bilimin kendisi için, prensibinden daha fazlasını bilmediğimi itiraf

ediyorum ve şu anda daha derine girmekle övünen kimseyi tanımıyorum. Birçok insan çılgık atar, “bana gel, sana doğruyu öğreteceğim!” Bu insanlar doğruyu, doğru dışında her şey olan kendi aziz fikirleri ve ateşli hükümleri ile karıştırıyorlar. Toplum bilimi - diğer insan bilimleri gibi - ebediyen tamamlanamayacak. Onu saran soruların derinliği ve çeşitliliği sınırsız. Bu bilimin A, B, C sini çok az biliyoruz, henüz sistemler periyodundan çıkmadığımız ve gerçeklerin yerine çoğunluğun otoritesini koymayı bırakmadığımız da bunun kanıtı. Belli bir filolog toplumu dilbilimsel sorulara oy çokluğu ile karar verdi. Bizim meclis tartışmalarımız - eğer sonuçları daha az zararlı olsaydı - çok daha saçma olurdu. Doğru siyaset yazarının görevi, yaşadığımız dönemde, yalancıların ve şarlatanların ağızlarını kapatmak ve halka sembollerle ve programlarla memnun olmak yerine gösteri talep etmeyi öğretmektir. Bilimin kendisinden konuşmadan önce, onun objesini belirlemek, metodunu ve prensibini keşfetmek gerekir. Ortalık onu engelleyen önyargılardan temizlenmelidir. 19. Yüzyılın misyonu budur.

Kendim için, tahrip etme işime sadakat sözü verdim ve enkazın ve çöpün arasında doğruyu aramayı bırakmayacağım. Bir şeyin yarım kalmasından nefret ederim ve benim herhangi bir teminatım olmadan, şuna inanılacak, elimi Kutsal Ahit Sandığına kaldırmaya cesaret ettiğim için, kapağın kaldırılmasından memnun kalmamalıyım. Günah sığınağının surları açılmalı, eski ittifakın masası kırılmalı ve eski inancın bütün objeleri bir yığın halinde hınzırlara atılmalı. Bize bir sözleşme verildi - politik bilimin bir devamı, yirmi yasama aygıtının anıtı. Bir kanun yazılmıştı - bir fatihın gururu ve eski bilgeliğin özeti. Evet! Bu sözleşmeden ve bu kanundan bir madde dahi birbirini üzerinde dikilmemeli! Akıllı olanlar için yollarını seçme ve yeniden yapılanmaya hazırlanma vakti geldi.

Ancak, imha edilmiş bir hata, karşı gerçeği zorunlu olarak ima ettiğinden, bu incelemeyi politik bilimlerin, herkesin dikkatini çeken, ilk problemini çözmeden bitirmeyeceğim.

Mülkiyet yıkıldığında, toplum ne şekilde olacak? Bu Komünizm mi olacak?

2. KISIM

1. Hatalarımızın Sebepleri, Mülkiyetin Kökeni

İnsan toplumunun doğru şekli şu soru çözülmeden belirlenemez:

Mülkiyet bizim doğal durumumuz değilse nasıl tekrar tutunabildi? Neden hayvanlar arasında bu kadar güvenilir olan sosyal içgüdü, insanın durumunda hata yaptı? Neden toplum için doğan insan, hala ilişki içinde değil?

İnsan toplumunun doğası itibariyle *karmaşık* olduğunu söyledim. Bu ifade yanlış olsa da, işaret ettiği gerçek doğru; yani yeteneklerin ve kapasitelerin sınıflandırılması. Ancak bu yeteneklerin ve kapasitelerin, sınırsız çeşitliliğinden dolayı, sınırsız çeşitlilikte iradeye yol açtığını ve karakterin, eğilimlerin ve - eğer kullanmaya cesaret edebilirsem - ego şeklinin mecburen değiştiğini; böylece zeka düzeyinde olduğu gibi, özgürlük düzeyinde zevkleri, fantezileri, arzuları, farklı fikirlerle şekillendiğinden, mecburen çatışacak olan bireyler kadar çeşitler, başlar kadar karakterler olduğunu kim görmez? İnsan doğası ve içgüdü ile topluma yazgılıdır ancak sürekli değişen kişiliği ona muhaliftir.

Hayvan toplumlarında, bütün üyeler tamamen aynı şeyleri yaparlar. Aynı deha onları yönlendirir, aynı irade canlandırır. Hayvanlar toplumu yuvarlak, çengelli, kübik ya da üçgen ama her zaman tam olarak aynı atomlar koleksiyonudur. Bu kişilikler değişmez ve basit bir egonun onları yönlendirdiğini söyleyebiliriz. Hayvanların yaptığı işler, yalnız ya da toplum içinde, karakterlerinin tam ürünleridir. Arı sürülerinin doğada ve değerinde eşit bireysel arılardan oluşması gibi, petek de sürekli ve aynı şekilde tekrar edilen bireysel hücrelerden oluşur.

Ancak sosyal kaderine ve kişisel ihtiyaçlarına uygun olan insan zekası, çok farklı bir kompozisyonundan oluşur ve sonuç olarak harika çeşitlilikteki insan iradelerine yol açar. Arıda, irade sürekli ve

tekbiçimlidir, çünkü onu yönlendiren içgüdü değişmez ve hayvanın bütün yaşamını ve doğasını oluşturur. İnsanda yetenek değişir ve zihin bocalar, sonuç olarak onun iradesi çok biçimli ve belirsizdir. Toplumu arar, ancak baskıyı ve monotonluğu sevmez; taklitçidir fakat kendi fikirlerini sever ve eserlerine tutku ile bağlıdır.

Eğer her insan arılar gibi yeteneğe sahip olarak, belli çeşitlerin harika bilgisi ile, bir kelime ile, yapması gereken görevlerin doğal tanışıklığına sahip, ancak düşünme ve mantık yürütme melekesinden yoksun doğsaydı, toplum kendini organize ederdi. Bir insanı tarlayı sürerken, diğerini ev yaparken; bunu demir döverken, şunu kumaş keserken ve diğerlerini ürünleri depolarken ve dağılımını idare ederken görürdük. Her biri çalışma amacını araştırmadan ve kendisini görevinin boyutuna dair üzmeden, emirlere itaat eder ürününü getirir, maaşını alır ve bir süre dinlenirdi, bu arada hiç hesap tutmaz, kimseyi kıskanmaz ve kimseye adaletsiz davranmayan dağıtımcıdan memnun olurdu. Krallar yönetirdi ancak hüküm sürmezdi, çünkü hüküm sürmek demek Bonaparte'in dediği gibi, *proprietor à l'engrais* olmaktır ve herkes görevinde olacağı için verecek emir olmazdı ve yetkili ya da danışmandan çok toplanma merkezleri olarak hizmet verirlerdi. Kasten ya da özgürce girilmiş bir toplum değil, düzenli bir komünizm durumu olurdu.

Ancak insan sadece gözlem ve deney yolu ile yetenek kazanır. Sonra düşünür çünkü gözlem ve deney yapmak düşünmek demektir; mantık yürütür çünkü mantık yürütmeden yapamaz. Düşünürken aldanır; mantık yürütürken hata yapar ve kendini haklı düşünerek onlarda ısrar eder. Düşünceleri ile evlidir, kendisine saygı duyar ve başkalarını aşağılar. Sonuç olarak kendisini izole eder; çünkü iradesini ve mantığını bırakmadan çoğunluğa teslim olamaz - yani kendini inkar etmeden - ki bu imkansızdır. Ve bu izolasyon, bu entelektüel egoizm, bu fikrin bireyselliği, hakikat gözlem ve tecrübe tarafından gösterilene kadar sürer. Son bir açıklama bu gerçekleri daha açık hale getirecek.

Eğer bir arının kör fakat çakışan ve uyumlu içgüdülerine ani-

den düşünme ve muhakeme eklense, küçük toplum daha fazla var olamazdı. İlk olarak, arılar yeni bir endüstriyel süreç denemekten geri durmazlardı; örneğin, hücrelerini yuvarlak ya da kare yapmak gibi. Bütün sistem çeşitleri ve icatlar geometrinin yardımı ile, tecrübe onlara altıgen şeklin en iyisi olduğunu gösterene kadar denirdi. O zaman isyanlar olurdu. Parazitlerin kendilerine bakmaları ve kraliçelerin çalışmaları söylenirdi; işçiler arasında kıskançlık yayılırdı; fikir ayrılıkları çıkardı; hemen herkes kendi hesabını üretmek isterdi ve sonuç olarak kovan terk edilirdi ve arılar ölürdü. Kötülük, bal üreten cumhuriyete kendi görkemini oluşturması gereken asıl meleke, düşünmenin gücü olarak tanıtılırdı.

Bu yüzden ahlaki kötülük, ya da bu durumda, toplumdaki düzensizlik, doğal olarak düşünme gücümüzle açıklanır. Fakirliğin, suçun, isyanın ve savaşın annesi şartların eşitsizliği idi ki o da mülkiyetin kıızıydı ve o da mantığın iktidarından gelen direk bir hattan inen özel düşüncenin yarattığı bencillikten doğmuştu. İnsan çocukluğunda, ne suçlu ne de barbardır ancak cahil ve tecrübesizdir. Düşünme melekесinin kontrolü altında olan zorba içgüdülerle donatılmış olarak başta sadece biraz düşünür ve yanlış bir şekilde mantık yürütür; sonra hatalarından istifade ederek, fikirlerini artırır ve mantığını mükemmelleştirir. İlk etapta, bütün eşyalarını bir biblo için feda eden ve sonra da pişman olup ağlayan bir vahşidir. Doğum hakkını bir yemeklik çorba için satan ve sonra da pazarlığı iptal etmek isteyen Esau'dur. Güvensizlik içinde çalışan ve sürekli maaşının artırılmasını isteyen, ne kendisinin ne de işverenin eşitlik olmadığına çok olsa da her maaşın her zaman yetersiz olacağını anlamayan kişidir medeni işçi. Mirasını savunmak için ölen Naboth; köleleştirilmemek için iç organlarını yırtan Cato; düşünce özgürlüğü için ölümcül kupayı içen Sokrat; özgürlüğünü tekrar isteyen 89'un üçüncü sınıfı¹; çok

1 '89 Devriminden önce Fransa'da Aristokratlar ve Rahiplerin haricinde olan ve büyük bir desteğe sahip olan burjuva sınıfı. (ç.n.)

geçmeden maaş eşitliği ve üretim yollarında eşit bir yarım talep eden insanlar olacak.

İnsan sosyal bir varlık olarak doğmuştur, - yani bütün ilişkilerinde eşitlik ve adalet arar, ancak bağımsızlığı ve övgüyü sever. Bu farklı arzuları aynı anda tatmin etmenin zorluğu iradenin despotluğunun ve ondan kaynaklanan el koymanın ana sebebidir. Diğer taraftan insan, ürünleri için her zaman bir pazara ihtiyaç duyar; farklı tür değerleri karşılaştıramadığı için, yaklaşık olarak kendi tutkusuna ve kaptisine göre karar vermekten memnundur; ve dürüst olmayan ticaretle angaje olur ki bu da her zaman zenginlik ve fakirlikle sonuçlanır. Bu yüzden, insanın çektiği en büyük kötülükler sosyal doğasının ve gurur duyduğu ve acınası bir cahillikle uyguladığı aynı adaletin kötü kullanımından kaynaklanır. Adaletin uygulanması keşfedildiğinde ve yayıldığında, bize haklarımızı ve görevlerimizi öğreterek er geç sosyal düzensizliğe son verecek bir bilimdir.

İçgüdümüzün bu ilerlemeci ve acı veren eğitimi, gelişigüzel algılarımızın kasti bilgiye bu yavaş ve algılanamaz dönüşümü, içgüdüleri sabit kalan ve hiç aydınlanmayan hayvanlar arasında gerçekleşmez.

“Frederic Cuvier’e göre, ki kendisi hayvanlardaki içgüdüyle zekayı açık biçimde ayırmıştır, ‘içgüdü doğal ve içselleştirilmiş bir kısımdır, tıpkı hissetmek, öğrenmek ya da zeka gibi. Kendilerini yakalayacak tuzakları fark eden ve bunları engelleyen kurt ve tilki, konuşmalarımızın bir kısmını anlayan ve bize itaat eden köpek ve at, böylece *zeka* göstermiş olurlar. Yiyeceğinin kalan kısmını saklayan köpek, kendi hücrelerini inşa eden arı, kendi yuvasını yapan kuş, sadece içgüdüyle hareket eder. İnsanın bile içgüdüleri vardı: bu yeni doğmuş bebeğin emmesini sağlayan özel bir içgüdüdür. Fakat insanda, hemen her şey zeka ile başarılı ve zeka içgüdüyle tamamlar. Tersine hayvanlar için doğrudur: içgüdüleri onlara zekalarını tamamlamak üzere verilmiştir.” – *Flourens: F. Cuvier’in Gözlemlerinin Analitik Özeti*

“İçgüdüye dair kesin bir fikri sadece hayvanların *duyu merkezinde*, hareketlerini sıradan ve tesadüfi hislerin genel olarak yaptığı ile aynı şekilde etkileyen resimler ya da fitri ve sürekli hisler olduğunu kabul ederek oluşturabiliriz. Sürekli onları takip eden ve içgüdüyle alakalı her şeyin içinde uyurgezer olarak düşünülebilen bir hayal ya da bir vizyon gibi.” *F. Cuvier: Hayvanlar Krallığına Giriş*

Zeka ve içgüdü insanlar ve hayvanlar için ortak olduğundan, o zaman, farklı derecelerde, sonrakinin ayırt edici özelliği nedir? F.Cuvier’e göre, *bu kendimizin bir araştırması tarafından düşünme ya da entelektüel olarak bizim kendi değişikliklerimizi düşünme gücüdür.*

Bu açıklıktan yoksundur ve bir açıklama gerektirir.

Eğer hayvanlarda zeka olduğunu tasdik edersek onlara aynı zamanda bir dereceye kadar düşünmeyi de tasdik etmeliyiz; çünkü ilki ikincisi olmadan olamaz, F. Cuvier’in kendisinin de sayısız örnekle kanıtladığı gibi. Ancak bilgili gözlemcinin bizi hayvanlardan ayıran düşünce tarzını kendi değişikliklerimizi düşünme gücü olarak tanımladığına dikkat edin. Felsefi natüralizmin özlü anlatımı yeteneğimi geliştirerek, bunu yorumlamaya çalışmalıyım.

Hayvanlar tarafından gereken zeka, içgüdü ile yaptıkları operasyonları asla değiştirmez: O onlara bu operasyonlara zarar verebilecek beklenmedik kazalara karşı bir koşul olarak verilmiştir. Bunun aksine, insanda, içgüdüsel aksiyon sürekli kasti aksiyona dönüşmektedir. Bu şekilde, insan içgüdü ile sosyaldır ve her gün düşünme ve seçim ile sosyal olmaktadır. Başta, kelimelerini içgüdü ile oluşturmuştur;¹ ilhamla şairdir: bugün grameri bir bilim,

1 “Dilin orijini problemi Frederic Cuvier’in içgüdü ile zeka arasında yaptığı ayırım tarafından çözülmüştür. Dil önceden planlanmış, keyfi, geleneksel bir araç değildir; ne de Tanrı tarafından iletilmiş ya da ortaya çıkarılmış değildir. Dil insanın içgüdüsel ve planlanmamış bir icadıdır, bir arının kovarı gibi. Bu anlamda, dilin insan zihninin eseri olmadığı için, insanın eseri olmadığı söylenebilir. Dahası, di-

şiiri bir sanat yapar. Tanrı kavramı ve bir gelecek hayatı spontan ve içgüdüsel ve bu kavramın ifadeleri, sırayla, korkunç, tuhaf, güzel, rahatlatıcı ve iğrenç olmuştur. 18. Yüzyılın anlamsız dinsizliğin dalga geçildiği bütün bu farklı mezhepler, dini duygunun ifade yöntemidir. Bir gün, insan kendisine inandığı Tanrının karakterini ve ruhunun arzuladığı diğer dünyanın doğasını açıklayacak.

İçgüdüsel olarak yaptığı her şeyi aşağılar insan; ya da eğer beğenirse o kendinin değil, Doğanın işidir. Bu, ilk mucitlerin isimleri etrafındaki belirsizliği açıklıyor; ayrıca bizim dini mevzulara karşı duyarsızlığımızı ve dini geleneklerin üstüne yığılmış saçmalıkları da açıklıyor. İnsan sadece düşünce ve mantığın ürünlerine saygı duyar. İçgüdü'nün en iyi eserleri onun gözünde sadece tanrının gönderdikleridir; keşif ismini zeka eserleri için saklı tutar - neredeyse yaratılan demiştim - İçgüdü tutku ve gayret kaynağıdır; suç ve değere sebep olan zekadır.

Bu zekayı geliştirerek, insan sadece kendi gözlemlerini değil, başkalarınınkini de kullanır. Tecrübesinin hesabını tutar ve kaydını korur; böylece ırk ve birey, gittikçe daha zeki olur. Hayvanlar bilgilerini iletmez; her bireyin biriktirdiği onunla ölür.

O zaman, onunla *içgüdümüzün sürekli zeka olma eğilimini kastetmiyorsa*, hayvanlardan düşünme ile ayrıldığımızı söylemek yeterli değil. İnsan içgüdü ile yönetilirken, hareketlerinin bilincinde değildir. Eğer içgüdü onun tek rehberi olsaydı, hayvanlar

---

lin mekanizması düşünce sonucu olarak görülmediğinde daha harika ve dahi görünür. Bu gerçek dil biliminin gözlemediği en ilginç ve tartışılmaz olanlardan biridir. Diğer eserler arasında, F. G. Bergmann'ın (Strasbourg, 1839) Latince bir denemesini inceleyin; eserde bilgili yazar fonetik mikropun nasıl sansasyondan doğduğunu; dilin arka arkaya üç gelişme aşamasından nasıl geçtiğini; neden doğumunda bir dil yaratmanın içgüdüsel melekesi ile donatılmış insanın, bu melekeyi zihni gelişir gelişmez kaybettiğini ve dilleri çalışmanın gerçek doğal tarih olduğunu - aslında bir bilim olduğunu açıklar. Fransa bugün birinci sırada olan, nadir yeteneklerle ve derin felsefi öngörü ile donatılmış birkaç filoloğa sahiptir, -halkın bilgisi olmadan bilim geliştiren; kendilerini küçümsenerek aşağı görülen çalışmalara adayın ve başkalarının aradığı kadar alkıştan çekilen mütevazı alimler."

gibi, kendisini asla aldatmaz ve korkular, kötülükler düzensizlik asla ona sıkıntı vermezdi. Ancak eğer Yaratıcı bize düşünmeyi sonuna kadar bahsetmişse, içgüdümüz zeka olabilir diye ve bu düşünme ve sonuç bilgisi çeşitli aşamalardan geçtiği için, başlangıçta içgüdümüz düşünce tarafından yönlendirilmekten çok ona karşıdır; sonuç olarak düşünme gücümüz doğamıza ve sonumuza karşı hareket etmeye yönlendirir; kendimizi aldatarak, kötülük yapar ve acı çekeriz, bizi doğruya yönlendiren içgüdümüz ile, kötülüğe düşüren düşünce, bize sürekli değişmez bir şekilde birini arayıp diğerinden kaçınmaya sebep olan iyi ve kötünün bilimi ile yer değiştirene kadar.

Bu yüzden, kötülük - ya da hata ve sonuçları - iki karşıt melekenin, içgüdü ve düşüncenin birleşiminin ilk doğmuş oğludur; iyi ya da hakikat kaçınılmaz olarak ikinci çocuk olmalıdır. Ya da, tekrar resmi kullanmak için, kötülük rakip güçler arasındaki ensestir; iyi niyet er ya da geç onların kutsal ve gizemli birleşiminin meşru çocuğudur.

Mantık yürütme melekesinden doğan mülkiyet kendisini karşılaştırmaların arkasına yerleştirir. Ancak, nasıl ki düşünme ve mantık doğaçlamadan sonra, gözlem hissetmeden ve tecrübe içgüdünden sonra geliyorsa, mülkiyet de komünizmden sonra gelir. Komünizm - ya da basit şekilde birlik - sosyal doğanın gerekli objesi ve asıl arzusudur, onun yoluyla kendisini gösterdiği ve kurduğu doğaçlama harekettir. İnsan medeniyetinin ilk aşamasıdır. Toplumun bu durumunda, hukukçular buna *negatif komünizm* derler - insan insana yaklaşır ve onunla tarlasının meyvelerini ve hayvanların sütünü ve etini paylaşır. Yavaş yavaş bu komünizm - insan üretmediği sürece negatiftir - iş ve endüstrinin gelişimi ile pozitif ve organik olmaya meyleder. Ancak o zaman düşünce egemenliği ve mantık yürütmenin korkunç melekesi makul ya da makul olmayan bir şekilde insana, eşitlik toplumun olmazsa olmazı ise, komünizmin köleliğin ilk türü olduğunu öğretir. Bu fikri Hegelci bir formülle göstermek için şöyle derim:

Komünizm - sosyal doğanın ilk ifadesi - sosyal gelişimin ilk terimidir - *tez*; mülkiyet, komünizmin tersi, ikinci terimdir - *antitez*. Üçüncü terimi keşfettiğimizde, *sentez*, gerekli çözümü bulmalıyız. Şimdi sentez mecburen tezin antitez tarafından düzeltilmesi ile sonuçlanır. O yüzden onların özelliklerinin son bir incelemesi tarafından sosyalliğe düşman olan bu özelliklerden kaçınmak için gereklidir. Geriye kalan ikisinin birleşimi bize insan birleşiminin doğru şeklini verecek.

2.Komünizmin ve Mülkiyetin Özellikleri

I) Mülkiyet ve komünizmin her zaman tek mümkün toplum şekli olarak düşünüldüğü gerçeğini gizlememeliyim. Bu çok kötü hata mülkiyetin hayatı oldu. Komünizmin dezavantajları o kadar açık ki, eleştirmenleri insanları ondan derin bir şekilde iğrendirmek için hiçbir zaman çok fazla belagata ihtiyaç duymadılar. Onun sebep olduğu adaletsizliğin tamir edilemezliği, çekime ve tiksintiye uyguladığı şiddet, iradeye bağladığı demir boyunduruk, vicdanı maruz bıraktığı ahlaki işkence, toplum üzerindeki zayıflatan etkisi ve hepsini özetlemek gerekirse; insanın özgür aktif mantık yürüten teslim olmayan kişiliği üzerine dayattığı dindar ve aptal tektiplitik ortak akılı şok etti ve komünizmi değiştirilemez bir kararla kınadı.

II) Lehide kullanılan otoriteler ve örnekler onu onaylamıyor. Platon'un komünist cumhuriyetinde kölelik vardı; Lycurgus görevi efendileri için üretmek olan Helots'u çalıştırdı, böylece efendileri kendisini tamamen atletik sporlara ve savaşa adayabilirdi. J. J. Rousseau bile -komünizm ve eşitliği birleştirerek - bir yerde, kölelik olmadan şartların eşitliğinin mümkün olmadığını söyledi. İlk kilisenin toplumları birinci yüzyıl boyunca sürmedi ve ardından manastırlar dejenere oldular. Paraguay Jesuit'lerinde, bütün seyahat edenler tarafından siyahların durumunun kölelerinki kadar sefil olduğu söylenir ve iyi Babaların yeni dönenlerin kaç-

malarını engellemek için kendilerini hendeklerle ve duvarlarla çevrelemek zorunda oldukları bir gerçektir. Baboeuf takipçileri - herhangi belli bir inançtan çok mülkiyetin yüce korkusu tarafından yönlendirilen - prensiplerinin abartılması ile mahvolmuşlardı; St. Simoncular, komünizm ve eşitsizliği bir araya getirerek, maskara gibi öldü. Bugün toplumun maruz kaldığı en büyük tehlike bu kayanın üstünde başka bir gemi enkazıdır.

Yeterince tuhaf bir şekilde, sistematik komünizm - mülkiyetin açık inkarı - mülki önyargının direk etkisi altında düşünülmüştür ve mülkiyet bütün komünistik teorilerin temelidir.

Bir toplumun üyelerinin özel mülkiyeti olmadığı doğrudur; ancak toplum mülk sahibidir, sadece eşyaların değil kişilerin ve iradelerin de sahibidir. Mutlak mülkiyetin bu prensibinin sonucu olarak, insana sadece Doğanın empoze etmesi gereken bir şart olan iş, bütün toplumlarda bir insan emridir ve bu yüzden iğrençtir. Düşünen bir irade ile uzlaşmayan pasif itaat, zorla kabul ettirilir. Düzenlemelere sadakat, kusurlu olsa da akıllı düşünülebilir, şikayete müsaade etmez. Hayat, yetenek ve insan melekele-ri Devlet malıdır, onu kamu yararı için istediği şekilde kullanma hakkına sahiptir. Özel dernekler farklı karakterinin beğenisi ve nefretine rağmen sert bir biçimde yasaklanır, çünkü onları tolere etmek geniş bir toplum içinde küçük toplumlar ve sonuç olarak özel mülkiyet oluşturmak demektir; güçlüler zayıflar için çalışır, her ne kadar bunun hayırseverliğe bırakılması ve zorla uygulanmaması, tavsiye edilmesi ya da istenmesi gerekse de, adaletsiz olsa da çalışkanlar tembeller için çalışır. Saçma olsa da zekiler aptallar için çalışır ve sonuç olarak insan, kişiliği, spontanlığı, dehası ve duyguları bir kenara koyularak, mütevazı bir şekilde kendini muhteşem ve eğilmez Halkın ayağında yok eder.

Komünizm eşitsizliktir ancak mülkiyet gibi değil. Mülkiyet zayıfın güçlü tarafından sömürülmesidir, Komünizm güçlünün zayıf tarafından sömürülmesidir. Mülkiyette, şartların eşitsizliği gücün sonucudur, hangi ismin altına gizlenirse gizlensin: fiziksel

ve zihinsel güç, olayların gücü, şans, talih; birikmiş mülkiyetin gücü vb. Komünizmde, eşitsizlik sıradanlığı mükemmeliyet ile bir seviyeye koymaktan kaynaklanır. Bu zarar veren eşitleme vicdanı iter ve erdemin şikayet etmesine sebep olur; çünkü zayıfa yardım etmek güçlünün görevi olsa da, onu cömertlikten yapmayı tercih ederler - bir karşılaştırmaya asla tahammül etmezler. Onlara eşit çalışma fırsatları, eşit ücretler sunun ancak hiçbir zaman ortak görevin yapılışında karşılıklı sadakatsizlik şüphesi ile kıskançlıklarının uyanmasına müsaade etmeyin.

Komünizm baskı ve köleliktir. İnsan görev kanununa itaat etmeye, ülkesine hizmet etmeye, arkadaşlarına iyilik yapmaya isteklidir ancak istediği zaman istediği yerde ve istediği kadar yapmak ister. Sadece mecburiyet ile yönetilen kendi zamanını arkadaşlarını, eğlencesini, eğitimini seçmek için kullanmak ister; emirle değil muhakeme ile hareket etmek, kendisini bencilliği yolu ile feda etmek ister, süfli zorunlulukla değil. Komünizm, temelde melekelerimizin özgür egzersizine, en asil arzularımıza, en derin hislerimize karşıdır. Onu bireysel mantığın talepleri ve isteği ile uzlaştırmak için geliştirilecek her plan ismi korurken sadece şeyi değiştirmekle sonlanacaktır. Şimdi eğer dürüst hakikat arayıcıları isek kelimeler hakkında tartışmalardan kaçınmalıyız.

Bu yüzden komünizm vicdanın egemenliğini ve eşitliği ihlal eder; ilkin, zihnin ve kalbin spontanlığını ve düşünce ve aksiyon özgürlüğünü kısıtlayarak; ikincisi, işi ve tembelliği, yeteneği ve aptallığı ve hatta kötülük ve iyiliği rahatlık konusunda eşitliğe yerleştirerek. Gerisi için, eğer mülkiyeti biriktirme arzusu sebebiyle imkansız ise, komünizm işten kaçma arzusundan dolayı hemen öyle olurdu.

III) Mülkiyete sıra geldiğinde, eşitliği dışlama ve artış hakkı ile, özgürlüğü ise despotlukla ihlal eder. Mülkiyetin önceki etkisi son 3 bölümde yeterince geliştirildiğinden, kendimi son bir karşıtlık kurarak, onun mükemmel kimliği ve hırsızlığı ile tatmin edeceğim.

Hırsız için Latince kelimeler *fur* ve *latro*'dur; ilki Yunanca *for*'dan, Yunanca *ıþþþ* ya da *þhrw*'dan, Latince *fero*'dan, sürükleniyorum; sonraki *laqrw*'dan, *Ihqw*'den türemiş olan, Latince *lateo*, bir eşkiyanın rolünü oynuyorum, kendimi gizliyorum. Yunanlıların ayrıca *kelpthw*'den gelen *klepths*'leri vardır, aşırıyorum ki onun radikal ünsüzleri *kalnptw* ile aynıdır, kapatıyorum, gizliyorum. Bu yüzden, bu dillerde, hırsız fikri gizleyen, taşıyıp götüren ya da herhangi bir şekilde kendisine ait olmayan bir şeyi aktaran anlamına gelir.

Yahudiler aynı fikri *ganab* filinden gelen saklamak, saptmak anlamına gelen *gannab* – hırsız - kelimesi ile ifade etmiştir; *lo thi-gnob* (*Decalogue: Eighth Commandment*), çalmamalısın - yani tutmamalısın, hiçbir şeyi kendin için saklamamalısın. Bu sahip olduğu her şeyini getirme konusunda anlaştığı bir topluma girdiğinde, bir hisseyi meşhur mürit Ananias gibi saklayan bir adamın hareketidir.

Fransızca fiil *voler*'in kökeni daha önemlidir. *Voler* ya da, *fa-ire la vole* (Latince *vola*, el ayası), bir kağıt oyununda bütün hileleri almak demektir; böylece *le voleur*, soyguncu, aslan payını alan, her şeyi alan kapitalisttir. Muhtemelen *voler* fiili temelini profesyonel hırsızların argosundan almıştır ve oradan genel kullanıma ve son olarak hukuk ifadesine geçmiştir.

Soygun birkaç şekilde gerçekleşir ki bunlar yasa yapıcılar tarafından çok zeki bir şekilde iğrençliklerine ve erdemine göre sınıflandırılır, böylece bazı hırsızlar onurlandırılır ve diğerleri cezalandırılır.

Biz 1- Otobanda katlederek; 2- Yalnız, ya da bir grupta; 3- Binalara girerek ya da duvarları ölçerek; 4- Soyutlama ile; 5- Sahte iflas ile; 6- Kamu görevlilerinin ya da özel kişilerin imzasının taklidi ile; 7- Sahte para üreterek soygunculuk yaparız.

Bu türler mesleklerini zor kullanma ve açık sahtekarlık dışında bir yardım almadan icra eden bütün soyguncuları içerir. Haydutlar, eşkıyalar, korsanlar, kara ve denizdeki serseriler - bu isimler

mesleklerini karlı olduğu kadar asil de gören eski kahramanlar tarafından görkemli yapıldı. Nimrod, Theseus, Jason ve onun Argonautları; Jephthah, David, Cacus, Romulus, Clovis ve onun tüm Merovingian soyundan gelenler; Robert Guiscard, Tancred de Hauteville, Bohemond ve Norman kahramanlarının çoğu eşkiya ve soyguncuydular. Soygunun kahramansal karakteri Horace'in şu satırında Achilles'e ithafen gösterilmiştir, -"*Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis,*"¹ Ve Yahudilerin David'e uyguladığı ve Hristiyanların İsa'ya uyguladığı Jacob'un ölen kelimeleri: *Manus ejus contra omnes*. Günümüzde, soyguncu - eskilerin savaşçısı - olanca gayretle takip edilir. Mesleği, kanun dilinde, hapse girmekten darağacına kadar alçakça ve bedensel cezalar içerir. Fikirlerdeki üzücü değişiklik aşağıda görülebilir.

Biz 8- Aldatarak, 9- Dolandırarak; 10- Güveni suiistimal ederek; 11- Oyunlar ve piyangolarla soygun yaparız.

Bu ikinci tür Lycurgus kanunları tarafından gençlerin zekalarını keskinleştirmek için teşvik edildi. Ulysses, Solon ve Sinon tarafından, Jacob'dan Deutz'a eski ve modern Yahudiler tarafından ve Bohemler, Araplar ve bütün vahşi kabileler tarafından uygulanan tür. Louis XIII. ve Louis XIV. emri altında, oyunda aldatmak onursuz görülmezdi. Öyle yapmak oyunun parçasıydı ve birçok değerli insan Fortune kaprisini maharetli hilebazlık ile düzelme konusunda tereddüt etmedi. Bugün bile, bütün ülkelerde, köylüler tüccarlar ve dükkan sahipleri arasında nasıl pazarlık yapacağını bilmek, yani bir adamı aldatmak bir erdem işareti olarak düşünülür. Bu o kadar evrensel olarak kabul edilir ki, aldatılan taraf hiç alınmaz. Hükümetimizin nasıl bir gönülsüzlükle piyangoonun kaldırılmasına karar verdiği bilinmektedir. Mülkiyet bıçaklanmış gibi geldi. Kapkaççı, dolandırıcı ve şarlatan, özellikle ellerinin mahareti zihinlerinin şeytanlığı, çenelerinin büyü-

1 "Benim hakkım mızrağım ve kalkanımdır" der General de Brossard, Achilles gibi: "Mızrağım ve kalkanımla şarap, altın ve kadın alırım."

cü gücünden ve mükemmel icatlarının verimliliğinden istifade ederler. Bazen hırsa yem atarlar. Bu yüzden ceza yasası - zekayı kas gücüne tercih eden - yukarda bahsedilen dört türden, sadece ıslah edici olan, aşağılayıcı olmayan, cezalara yönelik ikinci bir kategori oluşturmuştur.

Şimdi kanunu materyalistçe ve ateist olduğu için suçlasınlar.

Biz, 12- Gasp etme yolu ile soyarız.

Soygunun bu kadar iğrenç ve İncil'in yayınlanmasından beri şiddetli olarak yayınlanan türleri, yasaklı ve yetki verilmiş soygun arasındaki bağlayıcı halkadır. Belirsiz doğasından dolayı, kanunlarda ve ahlakta birçok çelişkiye yol açmıştır, - avukatlar, finansçılar ve tüccarlar tarafından zekice kullanılan çelişkiler. Bu yüzden, ipoteği yüzde on, oniki ve onbeşe ödünç veren tefeci fark edildiğinde ağır bir şekilde cezalandırılır; aynı faizi alan bankacı ise (doğru krediden değil takas ya da indirimle - yani satışla) müthiş bir imtiyazla korunur. Ancak bankacı ile tefeci arasındaki ayırım tamamen semboliktir. Gerçek ya da kişisel, mülkiyet üzerinden ödünç veren tefeci gibi, bankacı iş kağıdı üzerinden verir; tefeci gibi faizini önceden alır; tefeci gibi, eğer mülke zarar gelmişse ödünç alandan tahsil edebilir (yani, eğer senet ödenmemişse), - ki bu durum onu para satıcısı değil para ödünç veren yapar. Ancak bankacı sadece kısa bir süreliğine ödünç verir, tefecinin kredisi bir iki üç ya da daha fazla yıl olabilir. Şimdi, kredi süresindeki farklılık ya da sözleşme şekli işlemin doğasını değiştirmez. Paralarını devlete ya da ticari operasyonlara yüzde üç, dört ve beşte - yani faizciliğe bankacılardan ve tefecilerden biraz daha düşük bir oran verenlere - yatıran kapitalistlere gelince, onlar toplumun çiçeği, dürüstlüğün kaymağıdır! Soygunda mütevazılık en yüksek erdemdir!¹

1 Tefecilik üzerine, ya da bazılarının tercih ettiği gibi daha nazık bir ifade ile faizle ödünç vermek üzerine, yazmış yazarları incelemek ilginç ve karlı olurdu. Teologlar tefeciliğe hep karşı çıktılar ancak kiranın meşruluğunu her zaman kabul ettiklerinden ve kira açıkça faizle aynı olduğundan, kendilerini ince ayrımların

Biz, 13- Çiftlik kirası, ev kirası ve her çeşit kira sözleşmesi ile soygun yaparız.

“Taşra Mektupları”nın yazarı onyedinci yüzyılın dürüst Hris-tiyanlarını Escobar, Jesuit ve *Mohatra* sözleşmesi pahasına eğ-lendirdi. Escobar, “*Mohatra* sözleşmesi, eşyaların yüksek bir fiyata kredi ile aynı anda aynı kişiye peşin para ile daha düşük fiyata tekrar satılması için alındığı bir sözleşmedir,” dedi. Escobar bu tarz tefeciliği savunmak için bir yol buldu. Pascal ve tüm Jansenistler ona güldüler. Ancak satirik Pascal, bilgili Nicole ve yenilmez Arnaud eğer Father Antoine Escobar de Valladolid on-lara şöyle cevap verse ne derlerdi: “Kira sözleşmesi ile gayri-menkul, tekrar aynı kişiye daha düşük fiyata belli bir süre zarfın-

---

labirentinde kaybettiler ve sonunda tefecilikle ilgili ne düşüneceklerini bilme-dikleri bir geçide vardılar. Kilise - ahlakın öğretmeni, onun öğretisinin saflığını kıskanan ve bundan gurur duyan - her zaman mülkiyetin ve tefeciliğin asıl do-ğasından habersiz olmuştur. Hatta papaları yoluyla en kötü hataları açığa vur-muştur. Non potest mutuum, demiştir Benedict XIV., locationi ullo pacto com-parari. “Kira” der Bossuet, “tefecilikten cennetin yerden uzaklığı kadar uzaktır. Böyle bir doktrin, faizle ödünç vermeyi nasıl kınayabilir? Tefeciliği açıkça ya-saklayan İncili nasıl savunabilir? Teologların yaşadığı zorluk ciddidir. Faizi ki-raya asimile eden, ekonomik göstergeleri çürütemeyince, faizi kınamaya daha fazla cesaret edemiyorlar ve sadece İncil yasakladığına göre tefecilik diye bir şey olmak zorunda diyebiliyorlar. O zaman tefecilik nedir? Bu milletlerin eğit-menlerinin, asla boş konuşmaz, olamaz dedikleri İncil'in otoritesi ile, ekonomik göstergelerin otoritesi arasındaki tereddütlerini izlemekten daha eğlenceli bir şey yok. Bence, İncil için bu sahte öğretmenlerinin eski sadakatsizliklerinden daha itibarlı bir şey olamaz. Salmasius, faizi kiraya asimile edince, Grotius, Pufendorf, Burlamaqui, Wolf ve Heineccius tarafından çürütüldü ve daha da ilginç olan Salmasius hatasını kabul etti. Salmasius'un bu doktrininden bütün artışın gayri-meşru olduğu çıkarımını yapmak ve İncil eşitliğinin gösterdiğine di-rek ilerlemek yerine, tam karşı sonuca vardılar, yani herkes kiranın izin verilebilir olduğunu kabul ettiğine göre, eğer faizin kiradan farklı olmadığına izin verirsek, tefecilik diye adlandırılacak bir şey kalmaz ve sonuç olarak İsa Mesih'in emri bir illüzyon olur, hiçbir şeye karşılık gelmez, ki bu da saygısız bir sonuçtur. Eğer bu yazı Bossuet zamanında çıksaydı, harika teolog, İlahi Hakka göre mülkiyetin var olduğunu ve tefeciliğin şeytan icadı olduğunu kutsal kitapla, pe-derlerle, geleneklerle, konseylerle ve papalarla kanıtlardı ve kafir eser yakılırdı, yazarı hapse atılırdı.

da, satılmak için yüksek fiyata kredi ile, alınabilir; sadece işlemi basitleştirmek için, alıcı birinci ve ikinci satış arasındaki farkı ödemekten memnundur. İster sözleşme kimliğini ve *Mohatra* sözleşmesini inkar edin ve sizi bir an içinde ortadan kaldırayım, ya da benzerliği ve doktrinimin sağlamlığını kabul edin: yoksa faizi ve kirayı bir darbede yasaklısınız”?

Jesuit'in bu etkileyici argümanına karşı, Montalte'nin atası uyarı çanını çalar ve toplumun tehlikede olduğunu, Cizvitlerin kendi temellerini baltaladığını haykırırdı.

Biz, 14- Tüccarın karı meşru maaşını aştığı zaman, ticaret yolu ile soygun yaparız.

Herkes ticaretin anlamını bilir. - *Altı frank değerinde olanı üç franka satın alma ve üç frank olanı altıya satma sanatı*. Tanımlanan ticaret ile *vol a l'americaine* arasındaki tek fark takas edilen değerlerin göreceli oranlarındadır - kısacası kar miktarındadır.

Biz, 15- Ürünümüzde kar elde ederek, işi az parası çok görevleri kabul ederek ve aşırı yüksek maaşlar kopararak soygun yaparız.

Tüketiciye belli bir miktar mısır satan ve ölçüm sırasında elini kileye sokup bir avuç tane alan çiftçi soyar; dersleri devlet tarafından ödenen ve bir kitap satıcısı aracılığı ile onları ikinci kez halka satan profesör soyar, gösteriş karşılığında çok büyük bir ürün alan beleşçi soyar; bir tane üreten ve karşılığında dört, yüz, bin ödenen memur işçi, her kimse, soyar; bu kitabın yayıncısı ve ben yazarı - değerinin iki katını isteyerek soyarız.

Özet olarak:

Adalet, negatif komünizmden geçtikten sonra, eski şairlerin *altın çağ* dediği, en güçlünün hakkı olarak başlar. Kendisini organize etmeye çalışan bir toplumda, melekelerin eşitsizliği erdem fikrini anımsatır; eşitlik sadece saygıyı değil ayrıca materyal rahatlığı da kişisel erdemle oranlanma planını teklif eder; ve o zaman tanınan en yüksek tek değer fiziksel güç olduğundan, en güçlü, apistos ve sonuç olarak en iyisi, apistos, en fazla paya la-

yıktır ve ona bu verilmezse doğal olarak onu zorla alır. Buradan her şeyde mülkiyet hakkı varsayımına sadece bir adım var.

Heroik çağda, Yunanlar ve Romalılar arasında cumhuriyetlerinin son gününe kadar en azından gelenek tarafından korunmuş adalet bu şekildeydi. Plato, Gorgias'ta, en güçlü olanın hakkını ateşli bir şekilde savunan Callicles isimli bir karakter tanıtır, eşitliğin savunucusu, ton ison, Sokrates bunu ciddi biçimde çürütür. Kolayca kızarması ve buna rağmen bu kelimelerin dudaklarından çıkması, harika Pompey ile ilgilidir: "Neden elimde silah varken kanunlara saygı göstermeliyim?" Bu onun içinde ahlaki duygu ve hırsın hakimiyet için mücadele ettiği ve kahraman ve eşkıyanın parolası yoluyla şiddetini savunmaya çalışan bir adam olduğunu gösterir.

En güçlüünün hakkından, insanın insan tarafından sömürülmesi doğar; tefecilik, ya da fethedilene fetheden tarafından koyulan haraç ve sayısız vergi ailesi, görevler, monarşik imtiyazlar, ev-kiraları, çiftlik-kiraları vb. bir kelime ile - mülkiyet.

O yönde mükemmelleşemeyen ve ağır bir şekilde mağlup olan, eski kahramanlar tarafından nefret edilen adaletin ikinci manifestosunu ustalık gücü takip etti. Güç hala çalışıyordu ancak fiziksel yerine zihinsel güç olarak. Yetenek bir düşmanı hain tekliflerle aldatarak ödülü hak ediyor göründü; buna rağmen, güçlüler her zaman dürüstlükleri ile gurur duydular. Bu günlerde, sözler verildi ve ruhtan daha çok lafza göre sözler tutuldu: *Uti lingua nuncupassit, ita jus esto*, - "Dil konuştuğu için, hak olmalı," der Oniki Masa Kanunu¹. Ustalık, ya da daha doğrusu hainlik, eski Roma politikasında asıl elementti. Diğer örnekler arasında, Vico, Montesquieu'nun da alıntılıdığı şu alıntıyı yapar: Romalılar Carthaginienslara eşyalarını ve şehirlerini koruma garantisi vermişlerdi, - kasten *civitas* yani toplum, devlet kelimesini kullanarak; aksine Carthaginiens onların materyal şehri, *urbs*,

1 Pleblerin ısrarı ile MÖ 450-451 yılında çıkarılmış Eski Roma Hukukundaki yasalardan biri. (ç.n.)

kastettiklerini düşündü ve buna göre duvarlarını yeniden inşa etmeye başladılar. Anında, sözleşmeyi ihlal ettikleri gerekçesi ile kahramanca hak fikri ile hareket eden ve düşmanlarını şaşırtmak için bir avantajdan faydalanarak adaletsiz bir savaş açtıklarını düşünmeyen Romalılar tarafından saldırıya uğradılar.

Ustalıktan, üretimlerin, ticaretin ve bankacılığın, ticari sahtekarlığın ve yetenek, deha gibi güzel isimlerle onurlandırılan ancak dolandırıcılık ve aldatmanın son derecesi olarak düşünülmesi gereken iddialar ve son olarak her çeşit sosyal eşitsizlik doğdu. Kanun tarafından yasaklanan bu soygun çeşitlerinde, güç ve ustalık yalnız olarak açık bir şekilde; otorize edilmiş halde çalışır, kendilerini kurbanlarını yağmalamak için kullandıkları bir aleti faydalı bir ürünün içine gizlerler.

Şiddetin ve hilenin doğrudan kullanımını erkendi ve evrensel olarak kınandı; ancak hiçbir millet, safsatanın bütün ikkilemelerinin ve hukuk biliminin sayısız çelişkilerinin kaynağı olan yetenek, çalışma, eşya yoluyla hareket eden soygun türünden henüz kurtulmadı.

Güç ve ustalık hakkı - “İlyada” ve “Odise” şiirlerinde epik şiir okuyucuları tarafından yüceltilen - Yunanların ve Romalıların yasamalarına ilham olmuştur ve oradan bizim ahlakımıza ve kodlarımıza geçmiştir. Hristiyanlık hiç değişmemiştir. İncil kınanmamalıdır, çünkü hukukçular kadar aptal olan papazlar, onu ne izah edebildiler ne de açıklayabildiler. Konseylerin ve papaların ahlak sorunlarına dair cahilliği pazar yeri ve para-satıcılarına dair cahilliklerine denk; ve hakka, adalete, topluma dair bu kati cahillik Kiliseyi öldürüyor ve öğretmenlerini ebediyen itibarsızlaştırıyor. Roma kilisesinin ve diğer Hristiyan kiliselerin sadakatsizliği alçakça; hepsi İsa'nın kaidelerini göz ardı ettiler; hepsi ahlaki ve doktrinsel noktalarda hata yaptılar; hepsi direk kötülüğe ve cinayete götüren yanlış ve saçma dogmalar öğretmekten dolayı suçlu. Tanrıdan ve insanlardan af dilesin - kendisini hatasız gören ve ahlakta aşın yolsuzlaşan bu kilise; ıslah olmuş kızkardeşleri kendi-

lerini aşağılasınlar... ve insanlar, aldanmamış olarak, ancak hala dindar ve merhametli bir şekilde, düşünmeye başlayacaklar.¹

Hakkın gelişimi, çeşitli anlatımlarında, mülkiyetin çeşitlerinde takip ettiği sıra ile aynı sırayı takip etmiştir. Her yerde adaletin soygunu önünde sürdürdüğünü ve gittikçe daha dar sınırlar içine hapsettiğini görüyoruz. Şimdiye dek, adaletin adaletsizlik üzerindeki ve eşitliğin eşitsizlik üzerindeki başarıları içgüdü ve şeylerin basit gücü ile kazanıldı ancak sosyal doğamızın son zaferi mantığımızdan dolayı olacak yoksa feodal kaosa geri düşeriz. Ya da bu görkemli yükseklik zekamız için, ya da bu mutsuz derinlik rezilliğimiz için rezerve edildi.

Mülkiyetin ikinci etkisi despotluktur. Şimdi despotluk meşru otorite fikri ile ayrılmaz şekilde bağlı olduğu için, ilkinin doğal sebeplerini açıklarken, ikincinin prensibi ortaya çıkacak.

Gelecekte yönetim şekli ne olmalı? Bazı genç okuyucularının şöyle dediğini duyuyorum:

“Neden, nasıl böyle bir soru sorarsın? Sen bir cumhuriyetçisin”, “Bir cumhuriyetçi! Evet; ancak bu kelime hiçbir şeyi belirlemez. *Res publica*; yani, kamu şeyi. Şimdi her kim kamu meseleleri ile ilgileniyorsa - hangi yönetim şekli altında olduğu önemli değil- kendisine cumhuriyetçi diyebilir. Krallar bile cumhuriyetçidir.”

“Ama sen bir demokratsın?” “Hayır.” “Ne! Monarşi mi ister-

---

1 “Ben İncil’i vaaz ediyorum ve İncil’le yaşıyorum”, dedi havari, emeği ile yaşadığını kastederek. Katolik rahipler mülkiyetle yaşamayı tercih ederler. Ortaçağ komünlerindeki papazlar ve piskoposlar, büyük mülk sahipleri ve derebeyleri arasındaki mücadeleler meşhurdur. Kiliseye ait gelirlerin savunması için patlayan papalığa ait aforozlar da daha az meşhur değildir. Bugün bile Gallican rahiplerinin resmi organları halen rahiplerin aldığı ödemenin bir maaş değil, bir zamanlar sahibi oldukları ve onlardan '89'da Üçüncü Sınıf tarafından alınan mülklerinin tazminatı olduğunu söylerler. Rahipler çalışmaktansa artış hakkı ile yaşamayı tercih ederler. Bugün İrlanda'nın fakirliğinin en büyük sebeplerinden birisi İngiliz rahiplerin büyük gelirleridir. Kafirler ve Ortodokslar - Protestanlar ve Papistler - birbirine sitem edemez. Hepsi adaletin yolundan ayrıldı; hepsi On Emir'den sekizinci emre itaatsizlik etti: “Çalmamalısın”.

din.” “Hayır.” “Meşrutiyetçi?” “Tanrı korusun!” “O zaman bir aristokratsın?” “Hiç değil.” “Karışık yönetim istiyorsun?” “Hiç değil.” “Nesin, o zaman?” “Ben bir anarşistim.”

“Tamam, anlıyorum, hicivli konuşuyorsun. Bu yönetime bir taş atma.” “Hayır hiçbir şekilde. Az önce inancımın ciddi ve iyi düşünülmüş bir açıklamasını verdim. Her ne kadar düzenin sıkı arkadaşı olsam da, (kelimenin tam anlamı ile) bir anarşistim. Beni dinle.”

Sosyal hayvanların bütün türlerinde, “genç olanın zayıflığı, yaşlı ve güçlü olana itaatlerinin prensibidir; ve alışkanlıktan, ki bu onlar için bir tür vicdandır, güç en yaşlı olanla kalır. O sonunda en zayıf olan olsa bile. Her ne zaman toplum bir şefin kontrolü altında olsa, bu şef hemen her zaman topluluğun en yaşlısıdır. Hemen her zaman diyorum çünkü kurulu düzen şiddetli isyanlarla bozulabilir. O zaman otorite bir diğerine geçer ve güç tarafından yeniden kurulunca, alışkanlıkla tekrar devam ettirilir. Vahşi atlar sürülerle giderler: başlarında yürüyen bir şef vardır, onu güvenle takip ederler ve o uçuş ya da savaş sinyalini verir.

“Yetiştirdiğimiz koyun bizi takip eder, ancak ortasında doğduğu sürünün eşliğinde takip eder. İnsanı sürünün şefi olarak görür... İnsan evcil hayvanlar tarafından toplumun üyesi olarak görülür. Yapması gereken tek şey kendini onlara bir arkadaş olarak kabul ettirmektir: üstün zekası sonucunda hemen onların şefi olur. Bu durumda, Buffon’un dediği gibi, hayvanların *doğal durumunu* değiştirmez. Aksine, bu doğal durumu kendi çıkarı için kullanır; diğer bir ifadeyle, *sosyal* hayvanlar bulur ve onların arkadaşı ve şefi olarak onları *evcilleştirir*. Bu şekilde, hayvanların *evcilliği* sadece özel bir durum, basit bir düzeltme ve sosyalliklerinin tanımlayıcı bir sonucudur. Bütün evcil hayvanlar doğası gereği sosyal hayvanlardır.” - *Flourens: F. Cuvier’in Gözlemlerinin Özeti*

Sosyal hayvanlar şeflerini *içgüdü* ile takip ederler; ancak şefin tüm görevinin *zeka* olduğuna dikkat edin (F. Cuvier devleti dışında bırakmıştır). Şef başkalarına nasıl ilişki kurulacağına, kendi

liderliği altında birleşileceğini, kendi türünü yeniden üretmeyi, uçmayı ya da kendilerini savunmayı öğretmez. Bu hususların her birinde, altındakiler kendisi kadar bilgilidir. Ancak birikmiş tecrübesi ile kazalara karşı tedarikte bulunan; zor durumlarda özel zekası genel içgüdüyü tamamlayıcı olan, düşünen, karar veren, başı çeken; kısacası aydınlanmış ihtiyatlılığı ile kamu rutinini herkesin faydası için düzenleyen şeftir.

İnsan (doğal olarak sosyal bir varlık) doğal olarak bir şefi takip eder. Aslında şef babadır, aile reisidir, daha yaşlı olandır; diğer kelime ile iyi ve akıllı adamdır, sonuç olarak fonksiyonları sadece düşünen ve entelektüel bir doğaya sahiptir. İnsan ırkı -sosyal hayvanların diğer bütün ırkları gibi- içgüdülere, fitri melekelerine, genel fikirlere ve duygu ve mantık kategorilerine sahiptir. Şefleri, yasa yapıcıları ya da kralları hiçbir şey geliştirmemiş, farz etmemiş, hayal etmemiştir. Topluma sadece birikmiş tecrübeyle, her zaman fikirlerle ve inançlarla uyumlu olarak rehberlik etmişlerdir.

İnsan ırkının aslında ne şefleri ne de kralları olduğunu onaylayan filozoflar (karanlık ve kışkırtıcı heveslerini ahlaka ve tarihe taşıyarak) insan doğasına dair hiçbir şey bilmezler. Kraliyet ve mutlak kraliyet - demokrasi kadar ve demokrasiden daha doğru bir şekilde - ilkel bir yönetim şeklidir. En uzak çağlarda bunu algılayarak, taçlar ve kraliyet kahramanlar, eşkıyalar, gezgin şövalyeler tarafından giyildi, iki şeyi birleştirdiler: Kraliyet ve despotluk. Ancak kraliyet insanın yaratılışına kadar gider; negatif komünizm çağında vardı. Eski kahramanlık (ve onun yarattığı despotluk) adalet fikrinin sadece ilk manifestosuyla başladı; yani gücün yönetimi ile. Erdemlerin karşılaştırmasında, en güçlü olanın en iyi olan olduğuna karar verilince, en eski pozisyonunu terketmek zorunda kaldı ve kraliyet despotik hale geldi.

Gelişigüzel, içgüdüsel ve - sözümona - kraliyetin fizyolojik orijini, ona başta insanüstü bir karakter verir. Milletler onu ilk krallarından kendisinden geldiğine inandıkları tanrılarla bağladı.

Bu düşünce kraliyet ailelerinin ilahi kütüğünün, tanrıların canlanmasının ve mesihe ait masalların temeliydi. Ondan, hala müstesna karakterlerin desteklediği, ilahi hak doktrini doğdu. Kraliyet başta seçiciydi, çünkü - insanın az ürettiği ve hiçbir şeye sahip olmadığı bir zamanda - mülkiyet kalıtım prensibini kurmak ve oğlu, babanın tahtına garantilemek için çok zayıftı ancak tarlalar temizlenip şehirler inşa edildi ve her fonksiyon diğer her şey gibi, ele geçirildi ve kalıtımsal krallıklar ve papazlıklarla sonuçlandı. Kalıtım prensibi en sıradan görevlere bile taşındı - bu durum sınıf ayrımlarına, görev gururuna ve sıradan insanların sefilliğine sebep oldu, bu da babadan intikal prensibinin Doğanın işteki boşlukları doldurmak ve bitmeyen görevleri tamamlamak için teklif ettiği bir metot olduğuna dair benim iddiamı doğruluyor.

Zaman zaman, krallıklara *zorla el koyma* ya da gasp etme hırsı tekrar başladı ve sonuç olarak bazıları hakkıyla kral olanlar ve meşru krallar ya da diğerleri *tiranlar* diye anıldı. Ancak biz bu isimlerin bizi aldatmasına izin vermemeliyiz. Çok berbat krallar ve çok tolere edilebilir tiranlar oldu. Kraliyet tek muhtemel yönetim şekli olduğunda her zaman iyi olabilir; hiçbir zaman meşru olmaz. Ne kalıtsallık, ne seçim ne evrensel oylama ne egemenin mükemmelliği ne de dinin ve zamanın kutsanması kraliyeti meşru kılamaz. Ne şekle girerse girsin - monarşik, oligarşik ya da demokratik - kraliyet ya da insanın insan tarafından yönetimi gayri meşru ve saçmadır.

İnsan, arzularını en derinlemesine, mümkün olan en yüksek hızda elde etmek için *düzene* ihtiyaç duyar. Başlangıçta, bu niyam, onun için yaşayan görünür ve somuttur. Babasıdır, efendisidir, kralıdır. İnsan ne kadar cahil olursa, o kadar itaatkar olur ve rehberine itimadı o kadar mutlak olur. Ancak kurala uymak insan doğasında olduğu için - yani onu düşünce ve mantık güçleri ile keşfetmek - insan liderinin emirleri üzerinde düşünür. Şimdi bu düşünce otoriteye karşı bir protesto - itaatsizliğin başlangıcıdır. İnsanın egemenliğinin iradesini yöneten dürtüleri araştırdığı

anda, o anda isyan eder. Kral emir verdiği için değil, emirlerinin bilgeliğini gösterdiği için itaat ederse, bundan sonra hiçbir otoriteyi tanımayacağı ve kendi kralı olduğu söylenebilir. Onu yönetmeye cesaret eden ve otoritesi olarak sadece çoğunluğun oyunu teklif eden mutsuz olur; çünkü er geç azınlık çoğunluk olacak ve bu tedbirsiz despot yıkılacak ve bütün kuralları ortadan kalkacaktır.

Toplum aydınlandıkça, kraliyetin otoritesi oransal olarak azalır. Bu bütün tarihin şahit olduğu bir gerçektir. Milletlerin ortaya çıkışında, insan boşuna düşünür ve mantık yürütür. Yöntem, prensip olmadan, mantığını nasıl kullanacağını bilmeden, varmış oldukları adaleti yargılayamazlar. O zaman kralların otoritesi çok büyük olduğu için, onu yalanlayacak hiçbir bilgi elde edilemedi. Ancak yavaş yavaş, tecrübe alışkanlık üretir, o da gelenek haline gelir; gelenekler prensiplere dönüşen şiarlar olarak formüle edilir - kısaca kanunlara dönüşür ve yaşayan kanun kral ona baş eğmek zorundadır. Geleneklerin ve kanunların sayısız olduğu ve sözüm ona, prensin iradesinin kamu iradesi tarafından sarıldığı ve tacı taktığında kurulu gelenekler ve kullanımlarla uyumlu olarak yöneteceğine yemin etmeye mecbur olduğu; ve kanunlarının kendisinden bağımsız yapıldığı bir toplumun sadece yönetici gücü olduğu bir zaman gelir.

Bu noktaya kadar, her şey içgüdüsel ve bir bakıma bilinçsiz olarak yapılmıştır; ancak bu hareketin nerede bitmesi gerektiğini görün.

Öz eğitim ve fikirlerin edinimi yoluyla, insan sonunda bilimin fikrini elde eder - yani gözlemden çıkarılmış, şeylerin gerçekliği ile harmoni içinde olan bilgi sisteminin fikrini. Cansız bedenlerin bilimini ya da sistemini araştırır - organik bedenlerin sistemini, insan zihninin sistemini ve evrenin sistemini: o zaman neden toplumun sistemini de araştırmasın? Ancak o yüксеklığe varınca, politik doğrunun ya da politika biliminin egemenlerin iradesinden, çoğunluğun fikrinden ve popüler inançlardan olduk-

ça bağımsız olduğunu - kralların, bakanların, yargıçların ve milletlerin, iradeler gibi, bilimle bağlantısı olmadığını ve düşünmeye değer olmadığını anlar. Aynı zamanda, eğer insan sosyal bir varlık olarak doğmuşsa, babasının onun üzerindeki otoritesinin zihni oluştuğunda ve eğitimi bittiğinde durduğunu, babasının arkadaşı olduğunu, gerçek liderinin ve kralının gösterilmiş hakikat olduğunu; politikanın oyun değil bir bilim olduğunu ve yasa yapıcının görevinin son analizde hakikatin yönetsel araştırmasına indirgendığını anlar.

Bu yüzden, belli bir toplumda, insanın insan üzerindeki otoritesi toplumun ulaşmış olduğu entelektüel gelişim aşaması ile ters orantılıdır ve bu otoritenin muhtemel süresi hakiki bir yönetim yani bilimsel bir yönetime olan genel arzuya göre az çok hesaplanabilir. Ve nasıl ki gücün hakkı ve ustalığın hakkı adaletin düzgün gelişiminden önce geri çekilir ve en sonunda eşitlikte ortadan kaldırılmalıdır, aynı şekilde iradenin egemenliği mantığın egemenliğine yol açar ve sonunda bilimsel sosyalizmde kaybolmalıdır. Mülkiyet ve kraliyet dünya kurulduğundan beri parçalara bölünüyor. İnsanın eşitlikte adalet araması gibi, toplum anarşide düzen arar.

Anarşi, - bir efendinin, egemenin olmaması¹ - her gün yaklaşık olarak değerlendirdiğimiz ve yönetimimiz için insan seçme alışkanlığımızın ve onun kanun arzusunun, bizi düzensizliğin zirvesi ve kaosun ifadesi olarak görmeye sebebiyet verdiği yönetim şekli budur. Paris'te onyedinci yüzyılda, bir vatandaşın Venedik'te kral olmadığını duyduğu ve iyi adamın şaşkınlıktan kurtulamadığı ve bu kadar saçma bir şeyin sadece bahsedilmesine dahi gülmekten neredeyse öldüğünün hikayesi anlatılır. Önyargımız bu kadar güçlü. Yaşadığımız sürece, bir şef ya da şefler isteriz ve tam şu anda elimde yazarının - ateşli bir komünist -

1 Anarşi kelimesine sıradan bir şekilde eklenmiş anlam prensibin, yönetimin yokluğudur sonuç olarak düzensizlik ile eş anlamlı görülmüştür.

ikinci Marat gibi, diktatörlüğü hayal ettiği bir *broşür* tutuyorum. Aramızdaki en gelişmişler mümkün olan çok sayıda hükümdar istiyorlar - en ateşli istekleri Milli Muhafızlar'ın egemenliğidir. Şüphesiz hemen vatandaş milislerini çekemeyen birisi, "Herkes kraldır" diyecek. Ancak o konuştuğunda, sıra bana gelince, ben "Kimse kral değil, biz istesek de istemesek de birbirimizle ilişkiliyiz," diyeceğim. İç politikanın her meselesine istatistikler bölümü tarafından karar verilmelidir; dış politikanın her sorunu uluslararası istatistiklerin bir meselesidir. Yönetimin bilimi haklı olarak, kalıcı sekreterinin mecburen başbakan olduğu, Bilimler Akademisinin bölümlerinden birine aittir ve her vatandaş Akademiye bir yazı gönderebileceği için her vatandaş bir yasamacıdır. Ancak, hakikat kanıtlanana kadar kimsenin fikri hiç değer taşımadığı için, kimse iradesini mantığın yerine geçiremez - kimse kral değildir.

Yasamanın ve politikanın bütün soruları bilim meselesidir, fikir değil. Yasama gücü sadece yönetsel olarak tanınmış ve gösterilmiş mantığa aittir. Her çeşit veto ya da yaptırım hakkını, her güce yüklemek tiranlığın son derecesidir. Adalet ve yasallık matematiksel doğru kadar bizim onayımızdan bağımsız iki şeydir. Mecbur bırakmak için, sadece bilinmeleri gerekiyor; bilinmek için, düşünölmeleri ve çalışılmaları gerekiyor. O zaman, egemen değilse, millet nedir - yasama gücünün kaynağı değilse? Millet kanunun koruyucusudur - millet *yürütme gücüdür*. Her vatandaş şunu diyebilir: "Bu doğru; bu adil; "ancak onun fikri kendi dışında kimseyi kontrol etmez. Açıkladığı doğrunun kanun olması için, tanınması gerekir. Bir kanunu tanımak nedir? Matematiksel ya da metafizik bir hesaplamaı onaylamaktır; bir deneyi tekrar etmektir, bir olayı gözlemlemektir, bir gerçeği kurmaktır. Sadece milletin şunu deme hakkı vardır, "Bilinsin ve karar verilsin."

Bunun alınan fikirlerin altüst olması anlamına geldiğini ve benim politik sistemimizi kökten değiştirmeye teşebbüs ediyor gibi göründüğümü itiraf ediyorum; ancak okuyucuya, bir pa-

radoks ile başladığım için, eğer doğru bir şekilde akıl yürüteceksem, her adımda paradokslarla karşılaşmak ve paradokslarla sonlandırmak zorunda olduğumu düşünmesi için yalvarıyorum. Gerisi için, vatandaşların özgürlüğünün, kanunun kılıcı, yasa yapıcının kalemi yerine onların eline verilmesinin onların özgürlüğünü nasıl tehlikeye atacağını anlamıyorum. Sadece iradeye ait olan yönetici güç, çok fazla vekile emanet edilemez. Bu milletin hakiki egemenliğidir ¹.

Mülk sahibi, soyguncu, kahraman, egemen - bütün bu unvanlar eş anlamlı olduğundan - iradesini kanun olarak empoze eder ve ne çelişkiden ne de kontrolden dolayı mağdur olmaz; yani aynı anda hem yasamacı hem de yönetici güç olduğunu iddia eder. Buna göre, bilimsel ve hakiki kanunun kraliyet iradesinin yerini alması sadece korkunç bir mücadele ile başarılı olacak ve bu sürekli yerini alma mülkiyetten sonra tarihin en etkili elementi, politik rahatsızlıkların en verimli kaynağıdır. Örnekler numaralandırmak için çok fazla ve çok çarpıcı.

Evet, mülkiyet zorunlu olarak despotluğa sebep olur - kaptis yönetimi, şehvi zevklerin saltanatı. Bu o kadar açık bir şekilde mülkiyetin özüdür ki, buna ikna olmak için sadece onun ne olduğunu hatırlamak ve çevresinde ne olduğunu gözlemlemek yeterli-

---

1 Eğer bu fikirler insanların zihnine sokulmuş olsa, bu temsilci yönetim ve konuşanların tiranlığı tarafından olacaktır. Bir zamanlar bilim, düşünce ve konuşma aynı ifade ile karakterize edilirdi. Düşünceli ve bilgili bir adamı belirlemek için "hızlı konuşan ve söylemi güçlü olan bir adam," derlerdi. Uzun bir süre, konuşma, bilim ve mantıktan soyut bir şekilde ayrıldı. Yavaş yavaş bu soyutlama mantıkçıların dediği gibi toplumda gerçekleşiyor; böylece bugün az konuşan birçok çeşit alim ve konuşma sanatında bile alim olmayan konuşanlar var. Bu yüzden bir filozof artık bir alim değil; konuşmacı. Yasamacılar ve şairler bir zamanlar derin ve yüce karakterlerdi şimdi konuşmacılar. Bir konuşmacı tantanalı bir zil gibidir. En küçük şok bile onu sürekli harekete geçirmek için yeter. Konuşmacı ile konuşmanın akışı her zaman düşünce fakirliği ile doğru orantılıdır. Dünyayı konuşanlar yönetiyor; bizi kapatıyorlar, sıkıyorlar, endişelendiriyorlar, kanımızı emiyorlar ve bize gülüyorlar. Alimlere gelince, onlar sessizler: eğer bir kelime söylemek isterlerse susturulurlar. Bırakın yazsınlar.

dir. Mülkiyet, *kullanma* ve *suiistimal* etme hakkıdır. Eğer o zaman yönetim ekonomi ise - eğer onun amacı üretim ve tüketim, iş ve ürünlerin dağılımı ise - mülkiyet var iken yönetim nasıl mümkün olabilir? Ve eğer eşyalar mülkiyet ise, o zaman neden mülk sahipleri krallar - *facultés bonitaires* ile orantılı krallar - despot krallar olmasın? Ve eğer her mülk sahibi kendi mülkü içinde egemen bir lord, kendi alanı içinde mutlak kral ise, mülk sahiplerinin yönetimi nasıl kaos ve karmaşa dışında bir şey olabilir?

3. Toplumun üçüncü şeklinin belirlenmesi. Sonuç.

O zaman, mülkiyete dayanan hiçbir yönetim, hiçbir kamu ekonomisi, hiçbir idare mümkün değildir. Komünizm *eşitlik* ve *kanun* arar. Mülkiyet, mantığın egemenliğinden ve kişisel erdem duygusundan doğduğu için, her şeyin üstünde *bağımsızlık* ve *orantılılık* ister.

Ancak komünizm, tek biçimliliği kanunla, seviyeciliği eşitlikle karıştırarak, zorba ve adaletsiz hale gelir. Mülkiyet, despotluğu ve tecavüzleri ile kendisini hemen baskıcı ve anti-sosyal olarak kanıtlar.

Komünizmin ve mülkiyetin amaçları iyidir - sonuçları kötüdür. Ve neden? Çünkü her ikisi de özeldir ve her biri toplumun iki unsurunu da gözardı eder. Komünizm bağımsızlığı ve orantılılığı reddeder; mülkiyet eşitliği ve kanunu tatmin etmez.

Şimdi eğer bu dört prensibe dayalı bir toplum hayal edersek, -eşitlik, kanun, bağımsızlık ve orantılılık- şunu buluruz:

- 1- *Sadece şartların* eşitliğinden oluşan bir *eşitlik*, yani, araçların eşitliği, rahat eşitliğinden değil - ki bu işçilerin eşit araçlar sağlandığında kendileri için başarımları gereken bir şeydir - hiçbir şekilde adaleti ve eşitliği ihlal etmez.
- 2- Gerçeklerin bilgisinden kaynaklanan ve sonuç olarak kendisi zorunluluğa dayanan *kanun*, asla bağımsızlıkla çatışmaz.
- 3- Bireysel *bağımsızlık*, ya da özel mantığın otonomisi, ye-

teneklerin ve kapasitelerin farklılığında ortaya çıkararak kanun sınırları içerisinde tehlike olmadan var olabilir.

- 4- Orantılılık, materyal nesnelere değil sadece zeka ve duyu alanında kabul edildiğinden, adaleti ya da sosyal eşitliği ihlal etmeden uygulanabilir.

Bu üçüncü toplum şekline, komünizm ve mülkiyetin sentezine, özgürlük diyeceğiz ¹

Özgürlüğün doğasına karar verirken, komünizmi ve mülkiyeti rastgele birleştirmeyiz; böyle bir süreç saçma seçmecilik olurdu. Bu elementleri analizle doğru olan ve Doğa ile toplumun kanunları ile uyum içinde olan her birinde, gerisini tamamen gözardı ederek ararız ve sonuç bize insan toplumunun doğal şeklinin yeterli ifadesini verir - bir kelime ile özgürlüğü verir.

Özgürlük eşitliktir, çünkü özgürlük sadece toplumda olur; eşitliğin yokluğunda toplum yoktur.

Özgürlük anarşidir, çünkü irade yönetimini kabul etmez sadece kanun otoritesini kabul eder, yani mecburen.

Özgürlük sınırsız çeşitliliktir, çünkü bütün iradelere kanun sınırları içinde saygı duyar.

Özgürlük orantılılıktır, çünkü en fazla genişliğe, erdem azmine ve görkem öykünmesine izin verir.

M. Cousin'in kelimeleriyle şimdi şunu söyleyebiliriz: "Bizim prensibimiz doğrudur, sosyaldir; onu son noktaya kadar götürmekten korkmayalım."

İnsanın sosyal doğası düşünce yoluyla *adalet*, kapasitelerin sınıflandırması ile *eşitlik*dir. Ve formül olarak özgürlüğü alır. Bütün hareketlerimizin düzenleyicisi ve prensibi olan ahlakın doğru temelini oluşturur. Bu felsefenin araştırdığı, dinin güçlendirdiği, bencilliğin gölgede bıraktığı ve yerini saf mantığın asla doldu-

---

1 Libertas, librare, libratio, libra - özgürlük, özgür kılmak, muvazene, denge (ağırlık) - ortak kökenden gelen kelimeler. Özgürlük, hakların ve görevlerin dengesidir. Bir insanı özgür kılmak onu diğerleri ile dengelemek yani onu diğerlerinin seviyesine koymaktır.

ramayacağı evrensel motordur. *Görev* ve *hak*, başkaları ile bağlantılı düşünüldüğünde bir hak, kendimizle bağlantılı düşünüldüğünde bir *görev* olan ihtiyaçtan doğarlar.

Yemeye ve uyumaya ihtiyaç duyarız. Dinlenmek ve beslenmek için gerekli olan şeyleri almak hakkımızdır. Doğa ihtiyaç duyduğunda onları kullanmak görevimizdir.

Yaşamak için çalışmamız gerekir. Öyle yapmak hem hakkımız hem görevimizdir.

Karımızı ve çocuklarımızı sevmemiz gerekir. Onları korumak ve desteklemek görevimizdir. Diğerlerince, tercihen, sevmek hakkımızdır. Evliliğe ait sadakat adalettir. Zina topluma karşı ihanet etmektir.

Ürünlerimizi diğer ürünlerle değiştirmeye ihtiyaç duyarız. Bu takasın denk olması bizim hakkımızdır ve üretmeden önce tükettiğimiz için bu meseleyi kontrol edebilmek son ürünümüzün, son tüketimimizi takip etmesinden emin olmak bizim görevimiz olurdu. İntihar sahte iflastır.

Hayatlarımızı mantığımızın prensiplerine göre yaşamamız gerekir. Özgürlüğümüzü sürdürmek hakkımızdır. Başkalarınınkine saygı duymak görevimizdir.

Arkadaşlarımız tarafından takdir edilmeye ihtiyaç duyarız. Onların övgüsünü hak etmek görevimizdir. Eserlerimiz tarafından yargılanmak hakkımızdır.

Özgürlük intikal ve vasiyet haklarına karşı değildir. Kendini eşitliğin ihlallerini önleyerek tatmin eder. “İki miras arasında seçim yapın ancak her ikisini de almayın” der bize. İletişimi, gerekliliği, kabullenmeyi ve eğer öyle bir kelime kullanmaya cesaret edebilirsem, psikopos yardımcılığını, ilgilendiren bütün yasamamız yeniden modellemeye ihtiyaç duyuyor.

Özgürlük zarar vermek yerine öykünmeyi uygun görür. Sosyal eşitlikte, öykünme benzer şartlar altında başarmayı içerir; o onun kendi ödülüdür. Kimse zaferden dolayı acı çekmez.

Özgürlük kendini feda etmeyi alkışları ve oylarıyla onurlan-

dırır ancak ondan vazgeçebilir. Adalet tek başına sosyal dengeyi devam ettirmeye yeter. Fedakarlık lüzumsuz bir harekettir. Ancak "Kendimi feda ediyorum," diyebilen insan mutludur ¹. Özgürlük aslında organize eden bir güçtür. İnsanlar arasında eşitliği ve milletler arasında huzuru temin etmek için, tarım ve endüstri ve eğitim merkezleri, iş ve depolama ülkenin iklimi ve coğrafik konumuna, ürünlerin doğasına, yaşayanların karakteri ve doğal yeteneklerine göre, öyle adil, bilge ve uyumlu oranlarda dağıtılmalıdır ki hiçbir yerde nüfus, tüketim ve ürünlerde ne fazlalık ne de eksiklik olmamalı.

Orada halkın bilimi ve özel hakkı, doğru politik ekonomi başlar. Bu, bundan sonra mülkiyetin yanlış prensibinden utanmayan, hukuk bilimi üzerine, yeni kanunları tanımlamak ve yeryüzüne huzur getirmek için yazanlar içindir. Bilgi ve dehadan yoksun değildirler; şimdi onlar için temel atılmıştır.²

---

1 İlk sayısı "L'Egalitaire" başlığı altında çıkan aylık bir yayında, fedakarlık eşitlik prensibi olarak gösterilir. Bu fikirlerin bir karmaşasıdır. Fedakarlık, tek başına, eşitsizliğin son derecesidir. Fedakarlıkta eşitlik aramak, eşitliğin doğaya karşı olduğunu itiraf etmektir. Eşitlik adalete, katı düzene, mülk sahibinin kendisinin başvurduğu prensiplere dayalı olmalı; diğer türlü asla olmayacak. Fedakarlık adaleten üstündür; ancak kanun olarak empoze edilemez, çünkü ödül kabul edemeyecek durumdadır. Aslında, herkesin fedakarlığın gerekliliğini tanıması arzu edilir ve "L'Egalitaire" fikri harika bir örnektir. Maalesef hiç etkisi olmayabilir. Size "kendimi feda etmek istemiyorum" diyen bir adama ne cevap vereceksiniz? Öyle yapmaya mecbur mu? Eğer fedakarlık zorlanırsa, baskı, kölelik, insanın insan tarafından sömürsü haline gelir. Bu yüzden, proleterler kendini mülkiyete adadı.

2 Fourier'in müritleri bana uzun zaman bütün modern sosyalistlerin en gelişmiş ve bu isme layık olmaları, neredeyse, sadece onlar gibi göründüler. Eğer görevlerinin doğasını anlasalardı, insanlarla konuşsalardı, onlarda sempati uyandırmasalardı ve anlamadıklarında sessiz kalsalardı; eğer daha az savurgan iddialarda bulunsalar ve kamu zekasına daha fazla saygı göstereceklerdi, - belki de onlar sayesinde reform ilerliyor olacaktı. Ancak neden bu çıldı reformcular devamlı güce ve zenginliğe - yani reforma karşı olan her şeye baş eğiyorlar? Düşünen bir çağda, dünyanın efsaneler ve alegorilerle değil, *kanıtlayarak* dönüşmesi gerektiğini nasıl anlamıyorlar? Medeniyetin ölümcül düşmanları neden ondan, buna rağmen, en tehlikeli meyvelerini - mülkiyeti, talih ve derece eşitsizliğini,

Ben görevimi tamamladım; mülkiyet tekrar ortaya çıkmamak üzere fethedildi. Bu eser her nerede okunur ve tartışılırsa, ölümün mikrobi mülkiyete bırakılacak; orada er ya da geç imtiyaz ve esaret ortadan kaybolacak ve iradenin despotluğu yerini mantığın hükmüne bırakacak. Şu basit önerilerin karşısında ne sofizmler, doğrusu, ne önyargılar (inatçı olsa da) kalabilir:

- I- Bireysel sahiplik¹ sosyal hayatın şartıdır; beşbin yıllık mülkiyet onu gösterir. *Mülkiyet* toplumun intiharıdır. Sahiplik bir haktır, mülkiyet hakkın karşısındadır. Sahipliği sürdürürken mülkiyeti bastırın ve prensibin bu basit değişimi ile kanunu, yönetimi, ekonomiyi ve kurumları kökten değiştirecek, kötülüğü yeryüzünden sileceksiniz.
- II- Hepsi eşit çalışma hakkına sahip olduğu için, sahiplik sahiplerin sayısına göre değişir; mülkiyet kendini kuramaz.
- III- Emegın etkisi herkes için aynı olduğundan, mülkiyet ortak refahla kaybolur.

---

açgözlülüğü, metresliğı, fahişeliğı, ödünç alıyorlar, ben ne biliyorum? Sihir, büyü, afsunculuk? Neden ahlakın, metafiziğın ve psikolojinin bu sonsuz kınanması, anlamadıkları bu bilimler suistimal edildiğinde, onların bütün sistemini oluşturuyor? Asıl erdemi, isimlerini bilmediğı şeyler hakkında kağıda yazılmış en güçlü dille saçma konuşmak olan bir insanı yüceltmek için bu cinnet neden? Bir insanın hatasızlığını her kim kabul ederse, o zaman diğerlerini eğitim kabiliyetini kaybediyor. Kendi mantığını reddeden hemen özgür düşünceyi yasaklıyor. Fouriercilerin gücü olsaydı öyle yapmaktan geri durmazlardı. Brakalım mantığı hor görsünler, sistematik olarak ilerlesinler, vahiyler yerine bize kanıtlar sunsunlar ve biz zevkle dinleyeceğiz. Sonra üreticileri, tarımı, ticareti organize etsinler; çalışmayı çekici hale getirsinler ve en mütevazı görevleri onurlu kılsınlar ve bizim övgümüz onlarıdır. Her şeyin üstünde, onlara inanan ve havariden çok sahtekar ve enayi görüntüsü veren İlluminizm'den kurtulsunlar.

- 1 Bireysel sahiplik sömürünün detaylı gelişmesine ve birliğine engel değildir. Küçük emlaktan kaynaklanan dezavantajları konuşmadımsa sebebi birçok başkasının söylediğı ve bu zamana kadar bütün dünyanın bilmesi gereken şeyleri tekrar etmeyi faydasız gördüğüm için. Ancak kürek tarımının dezavantajlarını çok açık bir şekilde gösteren ekonomistlerin, onun tamamen fakirlikten kaynaklandığını görmede başarısız olduklarına şaşırımdım; her şeyden öte, toprağı mobilize etme planlarının fakirliğin yıkılmasına doğru bir adım olduğunu algılamadılar.

- IV- Bütün insan emeği kolektif gücün sonucu olduğu için, bütün mülkiyet sonuç olarak kolektif ve üniterdir. Daha net konuşmak gerekirse, çalışmak mülkiyete zarar verir.
- V- İş için her kapasite, işin her enstrümanında olduğu gibi, birikmiş sermaye ve kolektif mülkiyet olduğundan, ücretlerin ve (kapasitelerin eşitsizliği zemininde) şansın eşitsizliği bu yüzden adaletsizlik ve soygundur.
- VI- Ticaretin gerekli şartları sözleşme yapan grupların özgürlüğü ve değiştirilen ürünlerin denkliğidir. Şimdi, zaman ve her ürünün mal olduğu gider miktarının gösterdiği değer ve özgürlük ihlal edilemez olduğundan, işçilerin ücretleri (hakları ve görevleri gibi) eşit olmalıdır.
- VII- Ürünler sadece ürünler tarafından satın alınır. Şimdi, bütün takasın şartı ürünlerin denkliği olduğu için, kar imkansız ve adaletsizdir. Ekonominin, yoksulluğun, lüksün, baskının, kötülüğün, suçun ve açlığın bu basit prensibini gözlemleyin ve aramızda açlık kaybolacaktır.
- VIII- İnsanlar gönüllü olarak tercihle ilişkilendirilmeden önce, üretimin fiziksel ve matematiksel kanunu ile ilişkilidirler. Bu yüzden, şartların eşitliği adalet tarafından talep edilir; yani katı sosyal kanun tarafından: saygı, dostluk, minnet, beğeni, hepsi *adil* ya da sadece oransal kanun alanına girer.
- IX- Özgür birleşme, özgürlük - ki tek fonksiyonu üretim yollarında ve takasların denkliğinde eşitliği devam ettirmektir - tek mümkün ve adil olan tek doğru toplum şeklidir.
- X- Politika özgürlük bilimidir. İnsanın insan tarafından yönetilmesi (her ne isim altında gizlenirse gizlensin) baskıdır. Toplum en yüksek mükemmeliyeti düzenin anarşi ile birleşmesinde bulur.

Eski medeniyet kendi yarışını yaptı; yeni bir güneş doğuyor ve yakında dünyanın yüzünü yenileyecek. Bırakalım şimdiki ku-

şak yok olsun, eski yalancılar çölde ölsünler! Kutsal yer onların kemiklerini örtmeyecek. Çağın yolsuzluğu ile tükenmiş ve adalet için kendi hevesinde tükenmiş genç adam! - eğer ülken senin için değerli ise ve eğer insanlığın çıkarlarını kalpten hissediyorsan, özgürlüğün amacı ile evlenme cesaretini göster! Bencilliğini bırak ve yükselen popüler eşitlik dalgasına atla! Orada ıslah olmuş ruhun yeni hayat ve kuvvet kazanacak; zayıflatılmış dehan ele geçirilemez bir enerji elde edecek ve belki de çoktan solmuş kalbin gençleşecek. Aydınlanmış vizyonuna her şey farklı bir yüz gösterecek; yeni duygular içinde yeni fikirlere yol açacak; din, ahlak, şiir, sanat, dil senin önüne daha asil ve dürüst şekillerde çıkacak; ve ondan sonra inancından emin, düşünceli bir şekilde gayretli olarak, evrensel yenilenmenin doğuşunu alkışlayacaksın.

Ve siz, iğrenç kanunların kahrolmuş kurbanları! - gülünç bir dünya sizi yağmalıyor ve hakaret ediyor! - sizin emeğiniz her zaman karşılıksız ve dinlenmeniz ümitsiz olmuştur – cesaretinizi kuşanın! Gözyaşlarınız sayılı! Babalar ıstırap ekti, çocuklar neşe biçmeli!

Ah özgürlük Tanrısı! Eşitlik Tanrısı! Sen benim içime adalet duygusunu mantığım onu anlayamadan önce koydun, bu şevkli dualarımı duy! Yazdığım her şeyi sen dikte ettin; düşüncemi sen şekillendirdin; sen benim çalışmalarımı yönlendirdin; zihnimi meraktan kalbimi bağlanmaktan sen vazgeçirdin ki böylece senin doğrunu, efendiye ve köleye yayınlayabileyim. Senin bana verdiğin güç ve yetenekle konuştum: eseri bitirmek senin işin. Ey özgürlük Tanrısı, kendi refahımı mı yoksa senin görkemini mi istediğimi en iyi sen bilirsin! Benim hafızamı öldür ve insanlığı özgür kıl! En azından boşluktan insanların sonunda eğitildiğini göreyim; asil öğretmenler onları aydınlatsın; cömert ruhlar yönlendirsin! Mümkünse duruşma zamanımızı kısalt; eşitlikte gururu ve para tutkusunu bastır; bizi köleleştiren bu görkem aşkını yok et; bu zavallı çocuklara özgürlüğün kalbinde ne kahramanların ne de harika adamların olmadığını öğret! Senin huzurunda

dudaklarımın asla söylememesi gereken güçlü adamlara, zengin adamlara suçlarının korkusu ile ilham ver; kefarecini ödemiş topluma katılmak için ilk başvuran o olsun; pişmanlığının çabukluğu affetmenin temeli olsun! O zaman, büyük ve küçük, akıllı ve aptal, zengin ve fakir, anlatılamaz bir kardeşlikle birleşir ve birlik içinde yeni bir ilahi söyleyerek, senin mihrabını yeniden inşa edeceklerdir, ey özgürlüğün ve eşitliğin Tanrısı!

İKİNCİ METİN

MÜLKİYET NEDİR?

M. Blanqui'ya bir mektup
PARİS, 1 Nisan, 1841.

MÖSYÖ, - “Yönetim ve Mülkiyet üzerine Araştırmalar”ı-
mı tekrar etmeden önce, bazı değerli insanların tatmin olması ve
düzenin çıkarı için, size basit ve doğrudan bir açıklama yapmalı-
yım. İyi yönetilen bir Devlette, kimseye toplumun dışsal biçimi-
ne ve kurumlarının temel işlerine onu kurma hakkına ilişkin ilkin
ahlakı ile, ikincisi kapasitesi ile ve üçüncüsü niyetlerinin saflığı
ile haklarını elde edene kadar saldırmaya müsaade edilmez. Ül-
kenin anayasası üzerine bir eser yayınlamak isteyen bu üçlü şartı
tatmin edemeyen herkes, yeterli özelliklere sahip olan sorumlu
bir haminin onayını almak zorunda kalırdı. Ancak biz Fransızlar
medya özgürlüğüne sahibiz. Bu büyük hak - erdemli vatandaşı
yasamacının seviyesine yükselten ve kötücül vatandaşı ihtilafın
bir aracı yapan düşüncenin kılıcı - hepimizi kanuna karşı ön so-
rumluluktan kurtarır ancak bizi duygularımızın ve düşünceleri-
mizin kamusal hesabını vermenin iç zorunluluğundan kurtarmaz.

Sözleşmenin önemli bir soruya ilişkin bize verdiği hakkı, bü-
tünüyle kullandım. Efendim, bugün vicdanımı sizin muhakeme-
nize ve zayıf öngörümü sizin ayrımcı mantığınıza teslim etmeye

geliyorum. Siz yumuşak bir ruhla - neredeyse yazar için taraf tutarak söylemişim - kınamanın sizin göreviniz olduğunu düşündüğünüz bir doktrini öğreten bir eseri eleştirdiniz. Raporunuzda “Ahlaki ve Politik Bilimlerin yazarın sonuçlarını istediği kadar kabul edebileceğini” söylediniz. Bu mektubu okuduktan sonra efendim, eğer sağduyunuz sizi hala kısıtlarsa, doğruluğunun bana adil davranmaya yol açacağını ümit etmeye cesaret ediyorum.

Kişiliklerinin şahsiyetinde ve kanun önünde eşit olan insanlar, şartlarında da eşit olmalıdır - Mülkiyet Nedir? Ya da Hak ve Yönetim Prensibinin bir Araştırması” isimli incelemede devam ettirip geliştirdiğim tez budur.

Sosyal eşitlik fikri, kişisel servetlerde dahi, insanın hayal gücü belirsiz bir önsezi gibi bütün çağlarda kuşatılmıştır. Şairler onu ilahilerinde söylemiş, filozoflar Ütopyalarında onu hayal etmiştir; papazlar onu öğretir, ancak sadece manevi dünya için. Onun tarafından yönetilen insanlar ona asla inanmamıştır ve sivil güç altın çağı masallarından ve Astrea'nın yönetiminden daha fazla hiç bu kadar rahatsız olmamıştır. Ancak bir yıl önce bu fikir henüz tatmin edici bir şekilde cevaplanmayan bilimsel bir kanıtla sahip olmuştur ve - eklememe izin verin - asla cevaplanmayacaktır. Bu kanıt, hafifçe coşkulu tarzından ve mantık yürütme metodundan dolayı - ki bu genel olarak kabul edilen otoritelerin kullandığı ile çok uyumsuzdu - ve sonuçlarının önemi ve yeniliği biraz telaşa sebebiyet verecek bir yapıdaydı. Ve eğer - sizin de çok iyi ifade ettiğiniz gibi efendim - genel halkı ilgilendiren sadece zeka sahibi insanlara ithafen yazılmış mühürlü bir mektup olmasa tehlikeli olabilirdi. Metafizik elbisesinden dolayı yazarın akıllı basiretini tanımış olduğunuzu görmekten memnunum ve size bundan dolayı teşekkür ediyorum. Tanrı tamamen barışçıl olan niyetlerimin bana ihanet olarak mal edilmesinden beni korusun. Yılan sürüsünün içine atılmış bir taş gibi, Mülkiyet üzerine İlk Yazı yoğun düşmanlık uyandırdı ve birçoğunun tutkularını

canlandırdı. Ancak, bazıları yazarın ve eserinin kamusal olarak ifşa edilmesini isterken, diğerleri onda toplumun temel problemlerinin basitçe çözümünü buldu; hatta birkaçı elde ettikleri yeni ışık üzerine kötü spekülasyonlarını temellendirdiler. Soyut bir şekilde bir araya getirilmiş ve daha soyut olarak ifade edilmiş girişler sisteminin birliğinde ve bölümlerinin her birinde eşit netlikle anlaşılacağı beklenmiyordu.

Eşitlik kanununu hayırda ve fedakarlıkta değil (ki fitratı gereği bağlayıcı değil), adalette bulmak için; fonksiyonların eşitliğini insanların eşitliğine dayandırmak için, takasın mutlak prensibini belirlemek için; kollektif bir güçle bireysel melekelerin eşitsizliğini nötrlemek için; mülkiyet ve soygunculuk arasında bir denklik kurmak için; intikal kanununu prensibe zarar vermeden değiştirmek için; insan kişiliğini mutlak ilişki sisteminde devam ettirmek için ve özgürlüğü komünizm zincirlerinden kurtarmak için; yönetimin monarşik ve demokratik şekillerini sentezlemek için; güçler ayrılığını tersine çevirmek için; yönetici gücü millette vermek için ve yasamayı pozitif, belirli ve mutlak bilim yapmak için - ne paradokslar dizisi ama! Ne aldanma dizisi! Eğer söyleyemezsem, ne de doğrular zinciri! Ancak burdaki amacım sahiplik hakkı teorisinin üzerinden geçmek değil. Dogmaları tartışmıyorum. Tek amacım düşüncelerimi savunmak ve sadece bir hakkı uyguladığımı değil, yazılarımda yaptığım gibi, bir görevi yerine getirdiğimi göstermek.

Evet mülkiyete saldırdım ve yine saldırırım, ancak efendim, *onursal düzeltmeyi* yapmamı talep etmeden önce, vicdanıma itaat ettiğim ve tam doğruyu konuştuğum için, yalvarırım, etrafımızda olan olaylara bir bakış atmaya tenezzül edin; vekillerimize, yargıçlarımıza, bakanlarımıza, profesörlerimize ve yazarlarımıza bakın; mülkiyet meselesi ile ilgilenme metotlarını inceleyin; kamu refahı adı altında hergün buna getirilmiş kısıtlamaları sayın benimle; çoktan yapılmış ihlalleri ölçün; bundan sonra toplumun yapmayı düşündüklerini tahmin edin; ortak bütün teoriler tarafın-

dan tutulan mülkiyete ilişkin fikirleri ekleyin; tarihi araştırın ve sonra bana yarım yüzyıl sonrasında bu eski mülkiyet hakkından geriye ne kalacağını anlatın; ve böylece benim çok fazla suç ortağım olduğunu algılayarak beni hemen masum ilan edeceksiniz.

Kamu faydası gerekçesi ile herkesin desteklediği ve hatta çok hafif gördüğü kamulaştırma kanunu nedir?¹ Mülkiyet hakkının alçakça ihlal edilmesi. Toplumun, mülksüzleştirilmiş mülk sahibinin zararını ödediği söyleniyor; ancak ona geleneksel ilişkilerini, şairane cazibesini ve mülkiyete eşlik eden aile gururunu da geri ödüyor mu? Naboth, Sans-Souci'nin değirmencisi Fransız kanununu protesto ederlerdi, krallarının kaprisini ettikleri gibi. «O babalarımızın toprakları ve biz onu satmayacağız,” diye bağırırlardı. Eskiler arasında, bireyin reddi Devletin gücünü kısıtlardı. Roma hukuku vatandaşın iradesine boyun eğdi ve bir imparator - Commodus, eğer doğru hatırlıyorsam - tahttan çekilmeyi reddeden işgalcilerin haklarına saygıdan dolayı alanı genişletme projesini terketti. Mülkiyet gerçek bir haktır, *jus in re*, - o şeyin özünde olan ve prensibi insan iradesinin dış manifestosunda yatan bir haktır. İnsan, elişinin nesnelere mührünü bırakır, karakterini damgalar. İnsanın bu plastik gücü, modern hukukçuların dediği gibi, madde üzerine koyulan ve onu kutsal yapan mühürdür. Kim sahibinin iradesi olmadan ona el sürerse onun kişiliğine zulmeder. Ve ancak yönetici bir komite kamu faydasının onu gerektirdiğini ilan etmeyi uygun gördüğünde, mülkiyet genel iradeye yol vermek zorunda kaldı. Kamu faydası adı altında hemen, yetiştirme metotları ve istifade şartları belirlenecek; tarım ve üretici müfettişleri atanacak; mülkiyet yeteneksiz ellerden alınacak ve daha çok hak eden işçilere verilecek ve üretimin genel gözetimi kurulacak. Bir mülk sahibinin bir ormanı boyut olarak beşyüz akreden daha fazla zarar verdiğini görelî iki yıl olmadı.

1 Ocak 184'deki Temsilciler Meclisinin beşinci oturumunda M. Dufaure, kamulaştırma yasasını kamu yararı zemininde yenilemek için harekete geçti.

Eğer kamu faydası için içine girseydi, bu orman - millerce mesafedeki tek orman - hala ayakta olurdu.

Ancak kamu faydası gerekçesiyle kamulaştırma, prensibi onaylayan tek istisnadır ve hakkın lehinde delil olduğu söyleniyor. Güzel ancak bu istisnadan bir diğerine ondan bir üçüncüye ve istisnalardan istisnalara, kuralı sırf soyutlamaya indirgemiş olacağız.

Halk fonlarının dönüştürülmesi projesi için sizce kaç tane destekçi gerekir efendim? Ben fon sahipleri dışında herkesin onu destekleyeceğini düşünüyorum. Şimdi bu sözde dönüşüm geniş bir gasptır ancak bu durumda hiçbir tazminat filan yoktur. Mülk sahibinin mükemmel güvenlikle saydığı gelir ve değerini, fon sahibi kefaret için başvurana kadar, yönetimin belirlenmiş oran üzerinden faiz ödemesi örtük sözüne borçlu olan halk fonları o kadar gayrimenkuldür ki. Çünkü eğer gelir azalmaya duyarlı ise, oranları piyasadaki dalgalanmalara göre yükselip düşebilecek ev kirası ya da çiftlik kirasından daha az karlıdır ve bu durumda, kapitalistin parasını devlete yatırmak için ne gibi bir saik olabilir? O zaman, fon sahibini faiz azalmasına teslim olması için zorladığında, onu küçülme seviyesine getirecek kadar iflas ettirmiş olursun ve dönüşüm sonucunda eşit karlı bir yatırım mümkün olmadığı için, onun mülkünün değerini düşürmüş olursun.

Böyle bir ölçünün adil olarak yürütülmesi için, genellendirilmesi gerekir; yani onu tedarik eden kanun, ev ve çiftlik kiralarının yanı sıra, depozito ya da ipotek için alan boyunca ödünç verilen miktar üzerindeki faizin, yüzde üçe azaltılması için de karar vermeli. Bütün tür gelirlerin bu aynı anda indirgenmesi teklif edilen dönüşümden bir zerre daha zor olmazdı ve dahası, ona karşı itirazları bir darbeye engelleme avantajını teklif ederdi, aynı anda toprak vergisinin adil bir değerlendirmesini garanti ederdi. Bakın! Eğer dönüşüm anında bir parça gayrimenkul bin frank gelir verirse, yeni kanun işleme geçtikten sonra, sadece altıyüz frank verecek. Şimdi, verginin mülkiyetin her bir parçasın-

dan alınan gelirin tam böleni olmasına -dörtte biri örneğin- izin vererek, bir yandan mülk sahibinin vergideki kendi payını hafifletmek için mülkünün değerini indirgemeyeceği açık, çünkü ev ve çiftlik kiralari sermaye tarafından sabitlendiği için ve sonraki vergiye göre ölçüldüğü için, onun gayrimenkulunun değerini düşürmek gelirini azaltmak olurdu. Diğer yandan, aynı mülk sahiplerinin mülklerinin değerini, gelirlerinin kanun limitlerinin ötesinde artırmak için abartamayacakları da eşit şekilde ortada, çünkü kiracılar ve çiftçiler, ellerinde eski kira sözleşmeleri ile bunu protesto ederlerdi.

Bu, efendim, çok uzun süredir talep edilen dönüşümün er ya da geç sonucu olmalı; diğer türlü konuştuğumuz finansal operasyon vasıta olarak niyet edilmezse çığlık atan bir adaletsizlik olurdu. Bu son dürtü en mantıklı olan gibi görünüyor; çünkü ilgili grupların yaygaralarına ve belli hakların alçakça ihlaline rağmen, kamu vicdanı arzusunu gerçekleştirmek zorunda ve mülkiyete saldırmakla suçlanmak onu senet sahiplerinin şikayetlerini dinlemekten daha fazla etkilemiyor. Bu durumda iç güdüsel adalet yasal adaletle çelişir.

Temsilciler Meclisinin, kolonyal ve yerli şekerler meselesini tartışırken içine atıldığı girift şaşkınlığı kim duymadı? Bu iki sanayiye kendilerine mi bıraktılar? Yerli üretici sömürgeci tarafından mahvedildi. Pancarı devam ettirmek için, kamışın vergilenmesi gerekiyordu. Birinin mülkiyetini korumak için, diğerinin mülkiyetini ihlal etmek gerekti. Bu işin en harika özelliği, kesinlikle en az dikkat çeken kısımdı; yani, öyle ya da böyle mülkiyetin ihlal edilmesi gerekiyordu. Piyasada dengeyi korumak için, her endüstriye oransal bir vergi mi empoze ettiler? Her çeşit şeker için maksimum bir fiyat oluşturdular ve bu maksimum fiyat aynı olmadığı için, mülkiyete iki şekilde saldırdılar - bir yandan ticaretin özgürlüğüne karışarak; diğer yandan mülk sahiplerinin eşitliğini gözardı ederek. Pancarı üreticiye bir tazminat vererek mi baskıladılar? Vergi ödeyicisinin mülkünü feda ettiler. Sonuç-

ta, farklı çeşit tütün yetiştirildiği gibi, milletin harcamalarını iki çeşit şeker yetiştirmeye mi tercih ettiler? Şeker endüstrisini ilgilendiren kısmıyla, mülkiyet hakkını yıktılar. En sosyal olan bu son yol şüphesiz en iyisi olurdu ancak eğer mülkiyet medeniyetin gerekli temeli ise, bu derin düşmanlık nasıl açıklanmalı?¹

Bir vatandaşı kamu yararı gerekçesi ile malından etme gücünden memnun olmadıklarından, *bireysel fayda* gerekçesi ile de malından etmek istiyorlar. Uzun bir zaman ipoteklerle ilgili kanunun revizyonu talep edildi; bütün kredi çeşitleri ve hatta borçluların kendilerinin çıkarları adına bir süreç talep edildi, bu gayrimenkulün gasp edilmesini ticari bir protestoyu takip eder gibi çabuk kolay ve etkili kılacaktı. Temsilciler Meclisi, bu yılın ilk kısmında, 1841'de, bu projeyi tartıştı ve kanun neredeyse oybirliği ile geçti. Bu reforma yol açan güdülerden daha adil, daha mantıklı, açıkça daha felsefik bir şey yoktur.

- 1- Önceden, zorunluluğu olgunluğa varmış ve onu karşılayamaz halde olan küçük mülk sahibi, borcundan kurtulduktan sonra, yasal masrafları ödemek için bıraktığı her şeyi kullanmak zorundaydı. Bundan sonra, kamulaştırmanın çabukluğu onu tamamen batmaktan kurtaracak.
- 2- Ödeme yolundaki zorluklar krediyi tutukladı ve sermayenin tarımsal yatırımlar için kullanılmasını engelledi. Bu güvensizlik sebebi artık olmadığından, kapitalistler yeni piyasalar bulacak, tarım hızla gelişecek ve çiftçiler yeni kanunun faydasından istifade eden ilkler olacak.
- 3- Sonunda, protesto edilen bir senedi sebebiyle, zavallı bir üreticinin yirmi dört saat içinde işine el konulması, işten uzaklaştırılması ve ticaretinin elinden alınması, makinesinin açık artırmada satılması ve kendisine hapis yolu gösterilmesi haksız ve saçmaydı. Bu argümanları ve yanısıra

---

1 "Mülkiyet Nedir?" IV. Bölüm, Dokuzuncu Önerme.

diğerlerini, bu akademik yılın ilk derslerinde açıkça ifade ettiniz efendim.

Ancak bu harika argümanları ifade ederken, kendinize ipotek sistemimizin böylesi bir dönüşümünün neye meyledeceğini sordunuz mu efendim? Arazili mülkiyeti, eğer böyle diyebilirim, paraya dönüştürmek için; portfolyolarda biriktirmek için; işçiyi topraktan, insanı Doğadan ayırmak için; onu yeryüzünde bir gezgin yapmak için; kalbindeki aile hissini, milli gururu, ülke sevgisini yıkmak için; daha fazla izole etmek için; çevresindeki herkese karşı duyarsız kılmak için, sevgisini bir objeye yoğunlaştırmak için - para ve son olarak tefeciliğin dürüst olmayan pratikleri ile, toprağı finansal bir aristokratın faydasına tekelileştirmek için - kötücül etkisini çok acı bir şekilde hissetmeye başladığımız endüstriyel feodalitenin değerli bir yardımcısı. Bu yüzden, yavaş yavaş, işçinin aylaklığa bağlılığı, yıkılmış kastların restorasyonu ve soylularla avam arasındaki ayrım etkilenirdi; böylece kapitalistlerin mülkiyetine verilmiş yeni imtiyazlar sayesinde, küçük ve orta mülk sahipleri ve onunla beraber bütün özgür ve dürüst işçiler sınıfı da yavaş yavaş gözden kaybolur. Bu kesinlikle mülkiyetin yıkılması için benim planım değil. Toprağı mobilize etmekten çok daha öte, eğer mümkünse, saf zekanın fonksiyonlarını bile hareketsiz hale getiririm, böylece toplum bize ilk eşyamızı, toprağı veren Doğanın niyetlerinin tatmini olabilir. Çünkü, üretimin enstrümanı ya da sermayesi işçinin işareti ise, aynı zamanda onun kaidesi, desteğı, ülkesi ve Psalmist'in dediğı gibi, *onun aktivite ve dinlenme yeridir.*¹

Adli satışları ve ipotekleri ilgilendiren son kanunun hala kaçınılmaz ve yaklaşan sonucunu daha yakından inceleyelim. Bizi öldüren ve zorunlu olarak ifadesi yağmacı ve tıran bir yönetim olan rekabet sistemi altında, çiftçi her zaman kayıplarının tamiri

---

1 Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. Psalm 139.

için sermayeye ihtiyaç duyar ve kredi sözleşmesine zorlanacaktır. Her zaman borçlarının ödenmesi için geleceğe dayanarak, ümidinde içinde aldanacak ve olgunlukla şaşıracaktır. Bir zorunluluğun olgunluğundan daha çabuk, daha beklenmedik, yer ve zamanın daha kısaltıcı olduğu ne olabilir orada? Bu soruyu bu acımasız Nemesis'in rüyalarındaki sıkıntılarında bile takip ettiği herkese soruyorum. Şimdi, kanun altında, bir borçlunun kamulaştırılması yüz defa daha hızlı etkilenecektir; o zaman gasp etme yüz kez daha emin olacaktır ve özgür işçi şu andaki durumundan toprağa bağlı köle durumuna yüz kere daha erken geçecektir. Önceden, ele geçirmeyi etkilemek için gereken zamanın uzunluğu tefecinin isteğini gemledi, ödünç alana kendini toparlama fırsatı verdi ve onunla kredi sağlayıcısı arasında tamamen serbest bırakma ile sonuçlanabilecek bir işlem olmasına yol açtı. Şimdi borçlunun cezası kesin, sadece birkaç günlük lütfâ sahip.

Talihsiz çiftçinin kafasının üstündeki tek bir saç tarafından sallantıda bırakılan, Damocles'in kılıcına bir karşılık olarak bu kanun hangi avantajların sözünü vermektedir? El koyma masraflarının daha az olacağı söyleniyor; ancak ödünç alınan sermayenin faizi daha az mı fahiş olacak? Çünkü sonuçta köylüyü fakirleştiren ve kamulaşmasına sebep olan faizdir. Kanunun prensibiyle uyum içinde olması, tavsiye edildiği adalet ruhu tarafından doğru bir şekilde ilham alması için, kamulaştırmayı kolaylaştırırken paranın yasal değerini düşürmeli. Diğer türlü, ipoteklerle ilgili reform küçük mülk sahipleri için sadece bir tuzak, yaşamaya ilişkin bir hiledir.

Paranın faizini düşür! Ancak henüz gördüğümüz gibi, bu mülkiyeti kısıtlamaktır. Burada efendim kendi savunmasını yapmalısınız. Öğretici derslerinizde birden fazla, ön çalışma ve konuya ait derin bilgi olmadan oybirliğiyle Bankanın statüsünü ve imtiyazlarını devam ettirmek için oylayan Meclisin telaşından şikayetçi olduğunuzu duydum. Şimdi bu imtiyazlar, bu statüler, Meclisin bu oyu, sadece şu anlama geliyor - nakit paranın piyasa

değeri, yüzde beş ya da altıda. Çok yüksek değil ve takas, indirim ve dolaşım şartları ki bunlar genelde bu faizi iki katına çıkarır, çok şiddetli değiller. Yönetim böyle düşünür. M.Blانqui – maası Devlet tarafından ödenen bir politik ekonomi profesörü - aksini savunur ve kararlı argümanlarla reformun gerekliliğini gösterdiğini iddia eder. O zaman mülkiyetin çıkarlarını en iyi kim anlıyor - devlet mi yoksa M.Blانqui mi?

Eğer nakit paranın yarısı şimdiki oranla ödünç alınabilse, bütün çeşit mülkten gelen gelirler de yarısı kadar azaltılırdı. Örneğin: bir ev yapmak kiralamaktan daha ucuz olduğunda, bir tarlayı temizlemek çoktan temizlenmiş olanı almaktan daha ucuz olduğunda, rekabet kaçınılmaz olarak ev ve çiftlik kiralalarının azalmasına sebep olur, çünkü aktif sermayenin değerini düşürmenin en emin yolu miktarını artırmaktır. Ancak üretimdeki artışın erişilebilir sermaye toplamını artıracığı ve sonuç olarak ücretleri yükselteceği ve nihayetinde faizi ortadan kaldıracığı politik ekonominin bir kanunudur. O zaman, mülk sahipleri Bankanın statüsünü ve imtiyazlarını devam ettirme konusuyla ilgilidirler; o zaman bu meselede bir reform artış hakkı ile uzlaşır; o zaman akranlar ve vekiller Professor Blanqui'den daha iyi haberdardırlar.

Ancak aynı vekiller - bir reformun eşitleyici etkileri kendi entelektüel ufukları içinde olunca onların imtiyazlarını çok kıskanan vekiller - yargıya ait satışlara ilişkin kanunu geçirmeden birkaç gün önce ne yaptılar? Mülkiyete karşı bir komplo kurdular! Çocukların çalışmasını düzenleyen kanun şüphesiz, üreticinin bir gün içinde bir çocuğu çok fazla saat çalışmaya zorlamasını engelleyecek ancak çocuğun ücretini ya da babasınınkini artırması için zorlamayacak. Bugün, sağlığın faydasına, fakirin geçimini azaltıyoruz; yarın onların minimum ücretlerini sabitleyerek onları korumak gerekecek. Ancak onların minimum ücretlerini korumak, mülk sahibini, efendiyi işçilerini arkadaş olarak kabul etmesi için zorlamak demek ki bu da özgürlüğe müdahaledir ve karşılıklı sigortayı zorunlu kılar. Bu yola bir kez girince, asla

durmamalıyız. Azar azar hükümet üretici, komisyoncu ve perakendeci olacak. Tek mülk sahibi olacak. Neden, bütün çağlarda, devlet bakanları ücret sorunu ile uğraşma konusunda gönülsüz oldular? Neden her zaman işveren ve çalışan arasına girmeyi reddettiler? Çünkü mülkiyetin hassas ve kıskanç doğasını biliyorlardı ve onu tüm medeniyetin prensibi görerek, ona karışmanın toplumun asıl temellerini yerinden oynatmak olacağını hissettiler. Mülkiyet *rejiminin* üzücü hali - hayırseverliği adaleti ihlal etmeden uygulama beceriksizliklerinden biri.¹

Ve efendim, zorunlu güçlerin devlet üzerinde zorladığı bu ölümcül sonuç sadece hayal değildir. Şimdi bile yasama gücünden artık sadece fabrikaların yönetimini düzenlemesi için değil fabrikalar yaratması isteniyor. Çalışmanın düzenlenmesi ve *milli atölyeler* oluşturulması için her yandan bağırان milyonlarca sesi dinleyin! Tüm çalışan sınıf tedirgin; dergileri, vasıtaları ve temsilcileri var. Çalışanın işini garantilemek, üretimi satışla dengelemek, endüstriyel mülk sahiplerini imtizaç etmek için bugün ege-men bir çare olarak bir tek başı, bir milli müdürlüğü, kocaman bir üreten şirketi destekliyor. Çünkü efendim, bunun hepsi milli atölye fikrine dahildir. Kanıt olarak, ünlü bir ekonomistin, parlak bir zihnin, ilerlemeci bir aklın ve gayretli bir ruhun, hakiki bir vatanseverin ve mülkiyet hakkının resmi savunucusunun fikirlerini alıntılar yapmak istiyorum.²

Konservatuvarın onurlu profesörü şunu teklif eder:

---

1 İmparator Nicholas, imparatorluğundaki bütün üreticileri, kendi zararlarına, kendi tesislerinde, hasta işçilerin alınması için - herbirindeki yatak sayısı fabrikadaki işçilerin sayısına orantılı olan - küçük hastanelere bakım yapmaya zorladı. "İnsanın çalışması ile kar edersiniz" diyebilirdi. Çar mülk sahiplerine; "İnsan hayatında sorumlu olmalısınız." M. Blanqui böyle bir ölçünün Fransa'da başarılı olamayacağını söyledi. Bu mülkiyete bir saldırı olurdu - Rusya'da, Scythia'da ya da Kazaklar'ın arasında çok zor hayal edilebilir bir şey; ancak bizim aramızda, medeniyetin en yaşlı oğulları arasında! Çağın bu niteliğinin en sonunda bir ihtiyarlığa işaret olacağından çok korkarım.

2 M. Blanqui'nin dersi. Kasım dersi. 27,1840.

1- *İşçilerin kırsaldan şehirlere göçünü devamlı olarak kontrol etmek.*

Ancak köylüyü köyünde tutmak için, yaşadığı mekan yaşana-
bilecek hale getirilmeli: herkese adil olmak için, ülkenin kırsalın
proleterine şehrin proleteri gibi davranılmalı. Çiftliklerde ve fab-
rikalarda yenilenmeye ihtiyaç var ve ne zaman yönetim atölyeye
girerse, sabanı da eline almalı. Bu ilerlemeci saldırı sırasında ba-
ğımsız yetiştirmeye, özel alana, mülkiyete ne olacak?

2- *Her meslek için zamana yere ve belli bilgiye dayalı müte-
vazı bir maaş sabitlemek.*

Bu ölçünün amacı işçilerin geçimini mülk sahiplerinin karı-
nı teminat altına almak ve sonrakini ihtiyat güdüsünden, başka
bir sebep için değilse de, gelirlerinin bir hissesi için fedakarlık
yapmaya zorlamak. Şimdi bu hissenin uzun süreçte, en azından
proleter ve mülk sahibi arasında istifadede eşitlik olana kadar ar-
tacağını söylüyorum. Çünkü birkaç kez ifade etme fırsatı buldu-
ğumuz gibi, kapitalistin çıkarı - diğer ifadeyle işsiz artışı - iş
gücüne, ürünlerin ve takasların çoğalmasına bağlı olarak, gide-
rek azalma ve sürekli azalma ile kaybolma eğilimindedir. Böyle-
ce M. Blanqui'nin teklif ettiği toplumda, eşitlik başta gerçekleş-
mez ancak potansiyel olarak vardır, çünkü mülkiyet, her ne kadar
dışardan görünüşte endüstriyel feodalite olsa da, daha fazla dış-
lanma ve tecavüz prensibi değil, sadece ayrılmanın bir imtiyazı
olacağından, mutlak eşitliğe geçmede proleteryanın entelektüel
ve politik özgürleşmesi sayesinde yavaş olmazdı -bu dünyada en
az her şeyin olabileceği kadar mutlaktır.

Kısa olması hatırına, profesörün Ütopyası olarak, bence çok
mütevazı, adlandırdığına destek için getirdiği sayısız değerlen-
dirmeyi çıkarıyorum. Onlar, kuşkusuz, sadece halkın kulağı-
nı yoran radikalizmin bütün şarlatanlarından hiçbirinin cesur
M.Blانqui'ya düşüncenin derinliği ve açıklığı için yaklaşmadı-
ğını kanıtlamaya hizmet eder.

3- *Milli atölyeler sıradan endüstrilerde sadece durgunluk dö-*

nemlerinde faal olmalı; öyle zamanlarda çalışan nüfusa büyük pazarlar olarak açılmalılar.

Ancak efendim, özel endüstrinin kesintisi aşırı üretimin ve yetersiz piyasaların sonucudur. Eğer o zaman üretim milli atölyelerde devam ederse, kriz nasıl sonlanacak? Şüphesiz, ticari eşyaların genel değerinin düşürülmesi ile ve son analizde özel atölyelerin milli atölyelere dönüşmesi ile. Diğer yandan, hükümet, işçilerine ödeme yapmak için sermayeye ihtiyaç duyacak; şimdi bu sermaye nasıl elde edilecek? Vergi yolu ile. Vergi neyin üzerine toplanacak? Mülkiyetin üzerine. O zaman onunla yarışamayacağı kendisini kendine karşı ayakta tutabilmek için diğer bir endüstri ve kendi zararına mülki endüstri sahibi olacaksın. Bu ölümcül dairede kar ihtimalinin yani mülkiyetin ne olacağını düşün?

Tanrıya şükür! Şartların eşitliği halk okullarında öğretiliyor; devrimlerden daha fazla korkmuyalım. Mülkiyetin en bastırılmaz düşmanı, eğer zarar vermek isteseydi, daha akıllı ve etkili bir şekilde çalışmaya gitmemektir. O zaman cesaret. Bakanlar, vekiller, ekonomistler! bu ihtişamlı inisiyatifi elde etmek için acele edin; bilimin ve gücün zirvelerinden söylenmiş, eşitliğin düsturlarının insanların ortasında tekrar edilmesine izin verin; proleterlerin göğüslerini titresin ve korkuyu imtiyazın son temsilcilerinin kademelerine taşımalarına izin verin! Toplumun mülk sahiplerini milli atölyeleri ve halk fabrikalarını desteklemeleri için mecbur etme eğilimi o kadar güçlü ki birkaç yıldır, seçimle ilgili reform adı altında, bu özel olarak günün sorusu oldu. İnsanların kavradığı ve çok fazla hırslı insanın ya istediği ya da kınadığı bu seçimle ilgili reform, bir tuzakmış gibi, sonuç olarak nedir? Yığınların hakkının vergilerin değerlendirilmesindeki bir sese ve kanunların yapımına verilmesidir ki bu kanunlar her zaman maddi çıkarların korumasını amaçlayarak daha çok ya da az bir derecede verginin ve ücretlerin bütün sorunlarını etkiler. Şimdi dergiler, oyunlar¹ ve

---

1 "Mazaniello,"da Napolili balıkçı, galerilerin alkışlarının arasında, lüks şeylerden vergi toplanmasını talep eder.

şarkılar¹ tarafından uzun süredir eğitilen insanlar verginin bugün eşit olarak bölünmesi gerektiğini, derecelenmesi gerektiğini ve temelde zenginler tarafından yaratılması gerektiğini - ve lüksler için vergi toplanması gerektiğini bilirler. Ve emin olun insanların çoğunluğu Mecliste olduklarında bu dersleri uygulamaktan geri durmayacaklar. Halk işleri bakanımız çoktandır var. Milli atölyeler takip edecek ve hemen sonuç olarak, mülk sahibinin gelirinin işçi ücretleri üzerinden fazlalığı devletin işçilerinin hazinelerinde tüketilecek. Bu şekilde mülkiyetin derece derece, önceden asilğin sembolik bir unvana, sadece doğasında tamamen onursal olan bir ayrıma indirgenmesi gibi, azalacağını görmüyor musun?

Ya seçmenlerle ilgili reformu ondan bekleneneni başaramayacak ve sayısız partizanı hayal kırıklığına uğratacak, ya da kaçınılmaz olarak, altında yaşadığımız sahiplik hakkı içinde mutlak hakkın dönüşümü ile sonuçlanacak; yani şu anda, mülkiyet seçmeni yaratırken, reform başarıya ulaştıktan sonra, vatandaş, üretici mal sahibi olacak.² Sonuç olarak, radikaller seçim reformunun onların gözünde sadece bir araç olduğunu söylemekle haklılar; ancak sonuna ilişkin sessiz kaldıklarında, ya derin cehalet gösteriyorlar ya da faydasızca ikiyüzlülük yapıyorlar. Halktan ve güçten gizlilik ya da önşart olmamalıdır. Onun fikirlerini

---

1 Sème le champ, prolétaire;
C'est l'oisif qui récoltera.

2 "Bazı ülkelerde, belli politik haklardan istifade etmek, mülkiyetin miktarına bağlıdır. Ancak, bu aynı ülkelerde mülkiyet bu hakların uygulanması için gerekli olan özellikleri niteleyici değil anlatımsaldır. Bu özelliklerin sebebinden çok, varsayımsal bir kanıttır." - Rossi: Treatise on Penal Law.

M. Rossi'nin bu ifadesi tarihten doğmamıştır. Mülkiyet seçim hakkının sebebi, kapasitenin varsayımı değildir - son zamanlara kadar asla yayılmamış ve son derece saçma olan bir fikir - ancak kurulmuş düzene adanmanın garantisidir. Seçim kurulu, mülkiyetin ilgili olmayanlara karşı devam ettirilmesine ilgi duyanların ligidir. Gerekirse, bunu kanıtlayacak binlerce doküman hatta resmi doküman vardır. Gerisi için, şimdiki sistem belediye sisteminin sadece bir devamıdır ki bu orta çağlarda, feodalizm - baskıcı, arabozucu, küçük tutkularla ve adi entrikalarla dolu bir system - ile bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır.

yayan, kaçamak ve kurnazlıkla iş yapan arkadaşlarına saygıda kusur eder ve kendini kötü duruma sokar. İnsanların hareket etmeden önce tam gerçeği bilmeleri gerekir. Onlarla dalga geçmeye cesaret eden mutsuzdur! Çünkü insanlar saftır ancak güçlüdür. O zaman onlara bu reformun sadece bir vasıta olarak teklif edildiğini, - sık sık denenmiş ama şimdiye dek etkisi olmamış bir vasıta - ancak seçim reformunun mantıklı amacının servet eşitliği olduğunu ve bu eşitliğin kendisinin toplumun kurtuluşunun yüce ve tanımlayıcı amacını, ahlakın ve dinin restorasyonunu ve şiir ve sanatın canlandırılmasını göz önüne getirince yeni bir vasıta olduğunu anlatalım.

Eşitliğe doğru eğilim üzerinde ısrar etmek okuyucunun sabrını suiistimal etmek olur. Ayrıca şimdiki çağı suçlayan, milletin popüler, bilimsel, temsili eğilimlerini ortaya sererek bir şey elde edilmediğini düşünen çok fazla insan var. Gözlemeden elde edilen çıkarımların geçerliliğini tanımaya yönlendirerek, kendilerini gerçeklerin genel bir sansürüne ve meşruiyetlerinin mutlak inkarına hapsederler. “Son on yılda söylenen ve yapılanı düşününce bu eşitlik atmosferinin bizi zehirlemesi ne tuhaf! Toplumun dağıldığını, bir sevdalanma ruhunun bizi sürüklediğini görmüyor musunuz? Bütün bu toparlanma ümitleri ölümün içine doğmasından başka bir şey değil; senin zafer şarkıların ayrılanların duaları gibi, trompet çanların ölen bir adamın vaftiz törenini ilan ediyor. Medeniyet tahrip oluyor. *Imus, imus, præcipites!*” derler.

Böyle insanlar Tanrı’yı inkar eder. 1830 ruhunun ihlal edilmiş sözleşmenin sürdürülmesinin sonucu olduğu; bu sözleşmenin 89 Devriminden çıktığı, 89’un devlet’in Generallerinin rahatsızlığını ve komünlerin oy verme hakkını ima ettiğini; komünlerin feodalizmi desteklediğini ve onun da karşılığında saldırma, Roma hukuku, Hristiyanlık vb. ni varsaydığı cevabı ile kendimi tatmin edebilirim.

Ancak ileri bakmak gerekir. Eski kurumların tam kalbine nüfuz etmeliyiz; sosyal derinliklere dalmalıyız ve adalet tanrısının

ruhumuza üflediği ve kendisini bütün işlerimizde gösteren bu yıkılmaz eşitlik mayasını ortaya çıkarmalıyız.

İş insanın çağdaşdır; bir görevdir, çünkü varlığın bir şartıdır: “Alın terinde ekmeğini yemelisin.” Görevden daha fazlasıdır, bir misyondur. “Tanrı insanı giydirmek için bahçeye koydu.” İşin, eşitliğin sebebi ve vasıtası olduğunu ekliyorum.

İssiz bir adaya bırakılmış iki adam: biri iri, güçlü, aktif; diğeri zayıf, ürkek ve evcil. Sonraki açlıktan ölecek; diğeri ise, yetenekli bir avcı, usta bir balıkçı ve yorulmaz bir çiftçi, kendisine tedariklerle fazla stok yapacak. Jean Jacques’in kalbine çok sevimli gelen Doğanın bu durumunda, daha büyük nasıl bir eşitsizlik hayal edilebilirdi! Ancak bu iki insanın karşılaşmasına ve ilişki kurmasına izin verelim; ikinci hemen pişirmeye başlar, ev işlerinin sorumluluğunu alır, erzakla, yatakla, kıyafetlerle ilgilenir; daha güçlü olan üstünlüğünü arkadaşını köleleştirerek ve ona kötü davranarak suiistimal etmediği sürece, sosyal durumları harika bir şekilde eşit olur. Bu şekilde, hizmetlerin takası yolu ile, Doğanın eşitsizlikleri birbirini nötrler, yetenekler birleşir ve güçler dengelenir. Şiddet ve atalet sadece fakir ve aristokratlar arasında bulunur. Ve bunda politik ekonominin felsefesi, insan kardeşliğinin sırrı yatar. *Hic est sapientia*. Saf Doğanın varsayımsal durumundan medeniyete geçelim.

Toprağın üreten sahibi, ekonomistlerle olduğunu varsayacağım, aracını ödünç vererek, bir toplumun temelinde ekilebilir arazinin her dönümü için çok fazla tahıl kilesi alır. İş zayıf olduğu ve ürünlerin çeşidi küçük olduğu sürece, mülk sahibi işçilerle karşılaştırıldığında güçlüdür; dürüst bir adamın payının on katına yüz katına sahiptir. Ancak icatlarını, istifadesini ve isteklerini çoğaltarak, iş ve mülk sahibinin, eğer yeni ürünlerden istifade etmek isterse, ilk ürünler değerdeki artıştan çok düşmeye meylettiği için hergün geliri azalmak zorunda kalacaktır, - sürekli yenilerin eklenmesi sonucunda ki bu ilklerin ilavesi olarak görülebilir. Bundan şu çıkar, aylak mülk sahibi kamu refahının arttığı

hızda fakirleşir. “Gelirler” (sizden alıntı yapmak istiyorum efendim, çünkü ekonominin bu basit prensipleri için çok iyi bir otorite vermek imkansız ve ben onları daha iyi ifade edemem), “gelirler”, dediniz, “sermaye arttıkça kaybolmaya meyleder. Bugün yirmibin pound gelire sahip olan birisi, neredeyse aynı miktara elli yıl önce sahip olan kadar zengin değildir. Bütün mülkiyetin aylak için bir yük olacağı ve mecburen yetenekli ve çalışkanın eline geçeceği zaman geliyor¹ . . .”

O zaman mülk sahibi olarak yaşamak için ya da üretmeden tüketmek için, başkasının emeği ile yaşamak gerekir; diğer bir ifadeyle işçiyi öldürmek gerekir. Bu prensipleri başlıca gereklilik olan kapital çeşitlerinin sahipleri çiftlik kiralalarını endüstri geliştikçe artırır, bu anlamda imtiyazları konusunda mülkiyeti güçlendirmek için faiz indirimini destekleyen ekonomistlerden daha dikkatlidirler. Ancak suç faydasızdır: iş ve üretim artar; hemen mülk sahibi çalışmaya zorlanacaktır ve sonra mülkiyet kaybolur. Mülk sahibi, bir aracın üretiminde mutlak kontrol sahibi olan, kendi kullanmadan aracın ürününden istifade etme hakkını talep eden kişidir. Bunun için onu ödünç verir ve bu krediden işçinin eninde sonunda artış hakkına zarar verecek olan bir takas gücü elde ettiğini henüz gördük. İlk etapta, mülk sahibi işçiye ürününün bir hissesi için izin vermek zorundadır çünkü o olmadan işçi yaşayamaz. Endüstrinin gelişimi ile işçi hemen mülk sahibine verdiği kadar daha büyük bir pay kazanma yolunu bulur; böylece sonunda işsiz geliri aynı kalırken, kullanım objeleri devamlı artarak, mülk sahibi, kaynaklarını tüketince, kendisi işe gitmeyi düşünmeye başlar. O zaman üreticinin zaferi kesindir. İş dengeyi kendi tarafına bastırmaya başlar ve ticaret dengeyi sağlar.

İnsanın içgüdüğü hata yapamaz; özgürlükte olduğu gibi, fonksiyonların takası kaçınılmaz olarak insanlar arasında eşitliğe yol açar, böylece ticaret - ya da ürünlerin takası ki bu fonksiyonların

---

1 22 Aralık Dersi.

takası ile aynıdır - eşitliğin yeni sebebidir. Mülk sahibi çalışmadığı sürece, geliri küçükte olsa, imtiyazdan faydalanır; işçinin refahı onunkine eşit olabilir ancak şartların eşitliği yoktur. Mülk sahibi üretici olur olmaz - özel ürününü sadece kiracısı ya da *komanditi* ile takas edebileceği için - er ya da geç bu kiracı, bu sömürülmüş adam, eğer ona şiddet uygulanmamışsa, mülk sahibinden kar elde eder ve onu sermayesindeki faizi geri vermeye - ayrı ayrı ürünlerindeki takasta - zorlar. Böylece bir adaletsizliği bir diğeri ile dengeleyerek, sözleşme yapan gruplar eşit olur. İş ve takas, özgürlük yayılınca, servet eşitliğine yol açar; hizmetlerin karşılıklı olması imtiyazı nötrler. Bu yüzden bütün çağlardaki ve ülkelerdeki despotlar ticaretin kontrolunu almışlardır; vatandaşların çalışmasının tiranların hırsına bir bariyer oluşturmasını engellemek istemişlerdir.

Buraya kadar, hepsi doğal sırada ilerliyor, önceden tasarlama yok, kurnazlık yok. Bütün işlem sadece mecburiyet kanunları tarafından yönetiliyor. Mülk sahipleri ve işçiler sadece isteklerine itaat ediyorlar. Bu yüzden, hakkın kullanımı artıyor, üreticiyi soyma sanatı - medeniyetin bu ilk döneminde - fiziksel şiddete, cinayete ve savaşa dayanıyor. Ancak bu noktada kapitalistlere karşı devasa ve karışık bir komplo kuruluyor. Sömürücülerin silahı sömürülen tarafından ticaret enstrümanı ile karşılanıyor - harika bir icat, mülkiyeti savunan ahlakçılar tarafından başta ifşa edildi ancak şüphesiz iş dehası, proleterlerin Minervası¹ tarafından yayıldı.

Kötülüğün temel sebebi her çeşit sermayenin birikiminden ve hareketsizliğinde yatar - bu hareketsizlik, mağrur aylaklığın köleleştirdiği ve ikincilleştirdiği çalışmayı onu tekrar elde etmekten engelledi. Varlığı bölme ve mobilize etme, taşınabilir hale getirme, sahibin ellerinden çalışanın eline geçirme ihtiyacı hissedildi. İş, *parayı* icat etti. Ondan sonra, bu icat *poliçe* ve *Banka* tarafından canlandırıldı ve geliştirildi. Bütün bunlar gerçekte aynıdır

1 Akıl tanrıçası (ç.n.)

ve aynı zihinden çıkar. Bir değeri kabukla, değerli bir taşla ya da belli ağırlıktaki bir metalle temsil etmek fikrini geliştiren ilk insan Bankanın gerçek mucididir. Biraz para nedir gerçekten? Sert ve dayanıklı materyal üzerine yazılmış ve kendisiyle birlikte kefareтини taşıyan poliçedir. Bu yolla, bastırılmış eşitliğin mülk sahiplerinin çabalarına gülmesi mümkün oldu ve adaletin dengesi ilk kez esnafın dükkanında ayarlandı. Tuzak kurnazca kuruldu ve amacını aylak ellerde o kadar derinden başardı ki, para tek eritici varlık, yanlış bir sembol, malın gölgesi oldu. Mottosu olarak “bir guinea¹ değiştirildiğinde, buharlaşır”ı seçen mükemmel ekonomist ve derin filozof, o cimriydi. Öyleyse, “gayrimenkul paraya dönüşünce kaybolur,” denebilir. Bu tarihin sabit gerçeğini, asillerin –toprağın üretmeyen sahiplerinin- her yerde endüstriyel ve ticari ayak takımı tarafından mülksüzleştirildiğini açıklar. Özellikle ortaçağda derebeylerinin yoksulluğundan doğmuş İtalyan cumhuriyetlerinin oluşmasındaki durum bu şekildeydi. Bu meselelerin öne sürdüğü ilginç düşünceleri takip etmeyeceğim; sadece tarihçilerin şahitliğini ve değişmiş bir şekilde şimdiki ekonomik göstergeleri tekrar edebilirim.

Bugün arazili ve endüstriyel aristokrasinin en büyük düşmanı, servet eşitliğinin devamlı destekçisi *bankacıdır*. Onun aracılığı ile geniş ovalar bölünür, dağlar pozisyon değiştirir, ormanlar halk alanlarında yetiştirilir, bir yarımküre diğerini üretir ve dünyanın her köşesi kendi intifalarına sahiptir. Banka aracılığı ile sürekli yeni varlık yaratılır ki bunun kullanımı (hemen bencillik için vazgeçilmez olur) faal olmayan sermayeyi kıskanç mülk sahibinin elinden zorla alır. Bankacı anında varlığın en tesirli yaratıcısı ve sanat ve Doğa ürünlerinin ana dağıtıcısı haline gelir. Ancak henüz en tuhaf çelişki ile, bu aynı bankacı karın, artışın ve mülkiyet iblisinin ilham olduğu tefeciliğin en acımasız toplayıcısıdır. Verdiği hizmetlerin önemi, empoze ettiği vergiler bizi,

1 Yirmi bir şilin değerindeki eski ingiliz altını

şikayetsiz olmasa da, dayanmaya iter. Buna rağmen, onun talihli misyonundan hiçbir şey kaçamadığı için, var olan hiçbir şey onun için var olduğu sondan kaçamadığı için, bankacı (modern Croesus) bir gün eşitliğin yenileyicisi olmalı. Ve sizin ayak izinizde takip ederek, efendim, çoktan sebebini verdim; yani karın sermaye arttıkça azalacağını söyledim, çünkü sermayedeki artış - daha fazla işçi çağırır, çünkü onlar olmadan verimsiz kalır - her zaman ücretlerdeki artışa sebep olur. Bu yüzden buradan, bugün zenginliğin emme pompası olan Bankanın, insan ırkının hostesi olmaya mahkum olduğu sonucu çıkar.

Sanki burada bilinmeyen diğer dünyanın durumuna atıfta bulunuyormuş gibi *servet eşitliği* ifadesi insanları kızdırıyor. Bu fikrin bahsinin bile öfke ile doldurduğu bazı radikal ve ılımlı insanlar var. O zaman bu aptal aristokratların, karşılıklı yardım için ihtiyatla kurulmuş olan ticari toplulukları ve sigorta şirketlerini yıkmalarına izin verin. Çünkü bütün bu sosyal gerçekler, oldukça gelişigüzel ve bütün seviyelendirmeci niyetlerden uzak, eşitlik içgüdüsünün meşru meyveleridir.

Yasa yapıcı bir kanun yaptığında, düzgün konuşacak olursak o *yapmaz - yaratmaz*: o *tanımlar*. Vatandaşların ahlaki, sivil ve politik ilişkileri üzerine yasama yaparak, keyfi bir nosyonu göstermez: genel fikri, düşündüğü meseleyi yöneten daha yüksek prensibi ifade eder; bir kelime ile o kanunu icat eden değil ilan edendir. Böylece, iki ya da daha fazla adam kendi aralarında, iki taraflı sözleşme ile, endüstriyel ya da sigorta ortaklığı kurduğunda, önceden bencilliğin ve bağımsızlığın yanlış ruhuyla izole olmuş olan, çıkarlarını tanırlar, iç doğaları tarafından ve ilişkilerinin karşılıklılığı ile sıkıca bağlanırlar. Kendilerini gerçekte özel iradelerinin hareketi ile bağlamazlar: bundan sonra o zamana kadar ihmal ettikleri önceden var olan sosyal kanuna uyacaklarına yemin ederler. Ve bu aynı adamların birleşmeden kaçabilseler birleşmeyecekleri gerçeği tarafından kanıtlanır. Çıkarlarını birleştirmek için ikna edilmeden önce, yarışmanın ve izolasyonun

tehlikelerine dair tüm bilgiyi elde etmeliler; bu yüzden kötünün tecrübesi onları topluma iten tek şeydir.

Şimdi insanlar arasında eşitlik kurmak için, sigortanın, tarımsal ve ticari ilişkilerin bağlı olduğu prensibi genellemenin sadece gerekli olduğunu söylüyorum. Rekabetin, çıkarların ayrılmasının, tekelciliğin, sermaye birikiminin, özel kullanımın, fonksiyonların bağlılığının, bireysel üretimin, kar ya da artış hakkının, insanın insan tarafından sömürülmesinin ve tüm bu türleri bir başlık altında özetlemek gerekirse; MÜLKİYETİN sefaletin ve suçun asıl sebebi olduğunu söylüyorum. Ve bu saldırgan ve mülkiyet karşıtı sonuca vardığım için, iğrenç bir canavarım: radikaller ve muhafazakarlar aynı şekilde beni soruşturmak için uygun bir özne olarak işaret ediyorlar; akademiler üzerime sansürlerini yağdırıyorlar; en değerli insanlar beni deli görüyorlar ve benim aptal olduğum fikri ile kendilerini tatmin edenler aşırı toleranslılar. Hakikati, görevinin yerine getirilmesi dışında yayınlayan yazar mutsuzdur. Eğer kalabalığın alkışına güvenmişse, para tutkusu ve menfaatin onun beğenisi ile kendilerini unutacaklarını varsaymışsa; kendisini üç para katmanı ile kaplamayı ihmal etmişse - bencil girişiminde başarısız olacaktır, olmalıdır. Adil olmayan eleştiriler, üzücü hayal kırıklıkları, hatalı hırsının çaresizliği, onu öldürecek.

Sosyal dengenin bu ilginç sorununa yönelik kişisel fikrimi ifade etmeye daha fazla iznim yoksa, en azından ustalarımın düşüncelerini bilinir yapmama ve yönetim adına desteklenen doktrinleri geliştirmeme izin verin.

Efendim, akademinizin adına servet eşitliği doktrini üzerine telaffuz ettiğiniz, kuvvetli sansüre rağmen, benim niyetim hiçbir zaman sizinle çelişmek ve uğraşmak olmamıştır. Sizi dinlerken böyle bir tartışmaya girmeme müsaade etmeyecek kadar keskin bir şekilde bayağılığımı hissettim. Ve o zaman, eğer söylenmesi gerekiyorsa, sizin diliniz benimkinden farklı olsa da, biz aynı prensiplere inanıyoruz; siz bütün fikirlerimi paylaşıyorsunuz. İçrek ve

zahiri bir doktrininiz olduğunu (okulların anlatım biçimi ile) - yani gizlice eşitliğe inanırken mülkiyeti sadece ihtiyat ve yetki güdüleri ile savunduğunuzu söylerken, bu suretle kinaye yapmak istemiyorum. Sizi devrimsel projelerimde iş arkadaşı olarak göreceğim kadar tedbirsiz değilim ve dahası size gerçeği gizleyen halinizden şüphe edecek kadar çok saygı duyuyorum. Ben sadece, metotsal araştırma ve yorucu metafizik spekülasyonun acı verici bir şekilde gösterdiği hakikatlerin, politik ekonomi ile derin bir tanışıklığı olduğunu ve uzun tecrübenin size gösterdiğini kastediyorum. Ben inancımda uzun tefekkürle ve neredeyse arzularına rağmen eşitliğe ulaşmışken, siz efendim, kendinizinkini, inancın bütün harareti ile, dehanın spontanlığı ile tutuyorsunuz. Bu yüzden Konservatvardaki derslerinizin yolu mülkiyete ve servet eşitsizliğine karşı devamlı bir savaş; bu yüzden en bilge araştırmalarınız, en dahi analizleriniz, sayısız gözlemleriniz, her zaman gelişme ve eşitlik formülü ile sonuçlanıyor; bu yüzden sonunda hiç bir zaman, bilimin kanatlarında doğmuş olarak, aşağı kalplerin gayretle atmasına sebep olan ve niyetleri kötü olan korku insanlarını titreten yüksek hakikatlere çıktığınızdaki ilham anlarında olduğundan daha fazla beğenilmiyor ve alkışlanmıyorsunuz.

Kaç kez, istekli bir şekilde sizin zarif kelimelerinizi içtiğim yerden, içten Tanrıya, sizi St. Paul tarafından zamanın filozoflarının geçtiği yargılamadan dışarda tuttuğu için teşekkür ettim. "Hakikati biliyorlardı, ancak onu bildirmediler."! Sizin söylemlerinizin her birinde kendi savunmamı bularak kaç kez sevindim. Hayır, hayır; kendinize öğretmediğiniz hiçbir şeyi ne diliyorum ne talep ediyorum. Sizin sayısız seyircinize başvuruyorum; beni yalanlasınlar eğer sizinle ilgili yorum yaparken anlamınızı saptırsam.

Say'ın bir müridi, sizin gözünüzde gümrük dairesinden; ya da sizin doğru bir şekilde dediğiniz gibi, tekelliğin milletler arasına diktiği bariyerlerden daha antisosyal olan nedir? İngiltere'de ya da Belçika'da sadece on beş metelik ödediğimiz şey için bizi

Fransa'da kırk metelik ödemeye zorlayan bu yasaklayıcı sistemden daha sinir bozucu, daha adaletsiz, daha saçma olan nedir? Birinde,¹ medeniyetin gelişimini, endüstrilerin özelleşmesini önleyerek tutuklayan gümrük dairesidir dediniz, milyonlarca vatandaşını fakirleştirerek yüz tekelciyi zenginleştiren gümrük dairesidir; çokluğun ortasında kıtlık üreten, takası yasaklayarak işi kısırlaştıran ve üretimi ölümlü bir kucağa bastıran gümrük dairesidir. Milletleri birbirini kıskanır ve birbirine düşman haline getiren gümrük dairesidir; bütün çağlardaki savaşların beşte dördü temelde gümrük dairesi tarafından başlatılmıştır. Ve o zaman, heyecanınızın doruk noktasında şöyle bağırdınız: "Evet, eğer bu iğrenç sisteme bir son verilirse, kanımın son damlasını dökmem gerekecek, sevinçle boşluğa atlarım ve Tanrı'dan sadece beni şehitliğe layık gördüğü için teşekkür etmeme yetecek kadar vakit isterim!"

Ve o kutsal anda, kendime şunu dedim: "Fransa'nın her bölümüne böyle bir profesör koyun, devrimden kaçınılır."

Ancak efendim, ticari özgürlüğün bu harika teorisi ile, askeri zaferi imkansız kılıyorsunuz, diplomasiye yapacak bir şey bırakmıyorsunuz; hatta karı tamamen yok ederken, fetih arzusu ortadan kaldırıyorsunuz. Eğer Suriyeliler, Mısırlılar, Türkler kendi efendilerini seçmekte ürünlerini kiminle isterlerse takas etmekte özgürlerse, Konstantinopolü, İskenderiyeyi, Saint Jean d'Acre'yi kimin restore ettiğinin ne önemi var? Eğer sorun bizim mi yoksa İngilizlerin mi Doğu'yu medenileştireceği - Mısır ve Suriye'ye Avrupa sanatını, makine yapmayı, kanal kazmayı ve demiryollarını inşa etmeyi öğretmek ise, neden Avrupa bu önemsiz Sultan ve onun eski Paşası için böyle bir karmaşa içine girsin? Çünkü eğer milli bağımsızlığa serbest ticaret eklenirse, bu iki ülkenin yabancı etkisi ondan sonra sadece üreticinin üretici ile gönüllü ilişkisi ya da çirak kalfa ilişkisi yoluyla uygulanır.

Avrupa güçleri arasında yalnızca Fransa içten bir şekilde

1 15 Ocak dersi, 1841

Doğuyu medenileştirme görevini kabul etti ve karakteri itibarıyla oldukça havarisel bir saldırı başladı - asil düşünceler milletimizi çok mutlu ve yüce gönüllü yapıyor. Ancak diplomatik rekabet, milli bencillik, İngiliz para tutkusu ve Rus hırsı onun yoluna dikildi. Uzun süredir düşülen gaspın tamamlanması için, çok cömert bir müttefikin ezilmesi gerekiyordu: Kutsal İttifakın soyguncuları cesur ve masum Fransa'ya karşı bir lig oluşturdu. Sonuç olarak, bu meşhur sözleşmenin haberleri üzerine, aramızda mülkiyet prensibi üzerine bir lanet korosu yükseldi ki bu o dönemde eski politik sistemin ikiyüzlü formülleri altında çalışıyordu. Mülkiyetin son saati Suriye'nin yanında vurdu, Alplerden okyanusa, Rhine'dan Pyrenees'e, popüler vicdan ayağa kalktı. Bütün Fransa savaş şarkıları söyledi ve koalisyon bu titreyen çığlıklarla solgunlaştı: "Eski dünyanın sahibi olmak isteyen otokratlara savaş! Yalancı İngiliz şahitlere, Hindistanın oburlarına, Çin'in zehirleyicilerine, İrlanda'nın tiranlarına ve Fransa'nın ebedi düşmanlarına savaş! Özgürlüğe ve eşitliğe karşı komplo kurmuş olan müttefiklere savaş! Savaş! Savaş! Mülkiyete savaş!"

Tanrının önerisi ile milletlerin özgürleştirilmesi ertelenir. Fransa örneğin, silahla değil, örnek olarak fethetmelidir. Evrensel mantık, köleliğin yıkılması ile başlayan ve aristokrasilerin ve tahtların enkazları üzerinde ilerleyen, hakların ve varlığın eşitliği ile sonlanması gereken bu büyük denklemin henüz anlamaz; ancak bu hakikatin bilgisinin orijinin eşitliği kadar yaygın olacağı gün uzak değildir. Doğu sorununun sadece gümrük dairesi sorunu olduğu çoktan anlaşılacak görünüyor. O zaman kamu düşüncesinin bu fikri genelleştirmesi ve sonunda gümrük dairelerinin bastırılması milli mülkiyetin yıkılmasını içerdiğinde, bunun sonuç olarak bireysel mülkiyetin yıkılmasını da içereceğini anlaması çok mu zor?

Aslında, eğer gümrük dairelerini ortadan kaldırırsak, milletlerin ittifakını tam olarak bu hareketle ilan ederiz; dayanışmaları tanınır ve eşitlikleri duyurulur. Eğer gümrük dairelerini kaldırırsak, birleşme prensibinin Devletten eyalete, eyaletten şehre ve

şehirden atölyeye ulaşması yavaş olmayacak. Ancak o zaman yazarların ve sanatçıların imtiyazlarına ne olacak? İcat, hayal, düzeltme ve geliştirmenin patentlerinin faydası nedir? Bizim ve-killlerimiz gümrük dairesinde büyük bir ihlal yapan bir kanunun yanında kitabi mülkiyet kanunu yazdıklarında kendileri ile çelişiyorlar ve aslında bir eliyle yaptıklarını diğeri ile aşağı çekiyorlar. Gümrük dairesi olmadan, kitabi mülkiyet olmaz ve açlıktan ölen yazarların ümitleri kırılır. Çünkü iyi insan Fourier olmadan, kitabi mülkiyetin kendisini Fransız bir yazarın karı için alıştırmasını ve imtiyazla dünyanın her yerinde satılan Lamartine'nin bir şiirinin, yazarına milyonlar getirmesini kesinlikle beklemezsiniz. Şairin eseri içinde yaşadığı iklime yabancısıdır; diğer her yerde eserlerinin yeniden üretimi piyasa değeri taşımadığından, dürüst ve özgür olmalıdır. Ancak o da ne! Milletlerin kendilerini dizelerin, tüzüklerin ve iksirlerin hatırına karşılıklı gözlem altına koymaları mı gerekecek? O zaman hep bir vergi, ayakbastı parası, giriş ve transit hakları, sonunda gümrük daireleri ve sonra imtiyaza reaksiyon olarak, kaçakçılık olacak.

Kaçakçılık! Bu kelime bana en korkunç mülkiyet çeşitlerinden birini hatırlatıyor. “Kaçakçılık”, dediniz efendim,¹ “politik yaratımın bir saldırısı, doğal özgürlüğün uygulamasıdır, egemenin iradesi ile belli durumlarda suç olarak tanımlanır. Kaçakçı cesur bir adamdır - ruhu vardır, kendini neşeyle komşusu için çok düşük fiyata mücevher, şal, ya da domestik tekelliliğin aşırı değerli gösterdiği diğer herhangi bir zaruri ya da lüks eşya alarak meşgul eder.” O zaman kaçakçının çok şiirsel monografına - kaçakçının Mandrin ailesine ait olması ve kalyonların onun evi olması gerektiği kasvetli sonucu ekleyin. Ancak efendim, bu şekilde mülkiyet adına gerçekleştirilmiş korkunç sömürüye dikkat çekmediniz. Şimdiki ekonomi bakanının servetini kaçakçılığa borçlu olduğu söyleniyor - ben bu raporu sadece bir hipotez

1 15 Ocak dersi, 1841.

ve gösterge olarak veriyorum çünkü ona inanmıyorum. Strasbourg'un, M. Humann'ının, Fransa dışına yüksek miktarlarda şeker gönderdiği ve bunun için devletin söz verdiği ihracat ikramiyesini aldığı; sonra şekeri tekrar kaçırarak yeniden ihraç ettiği ve ihraç ikramiyesini ikinci kez aldığı ve buna benzer şeyler. Dikkat edin efendim bunu bir gerçeklik olarak söylemiyorum; sadece anlatıldığı şekliyle, teyit etmeden ya da hatta inanmadan veriyorum. Tek amacım bu fikri zihinde bir örnekle düzenlemek. Eğer bir bakanın böyle bir suç işlediğine inanmış olsam, yani eğer işlediğine dair kişisel ve gerçek bilgiye sahip olsam, M. Humann'ı, ekonomi bakanını, Temsilciler Meclisine ifşa ederim ve yüksek sesle bakanlıktan sürülmesini talep ederim.

Ancak M. Humann için şüphesiz yanlış olan şey onun kadar zengin ve ondan daha az onurlu olmayan birçok başkası için doğrudur. Kaçakçılık, insan eti yiyicileri tarafından geniş çaplı organize edilerek, tedbirsiz kurbanlarının riske girmesi ve tehlikesi pahasına, birkaç paşanın çıkarı için yapılır. Aktif olmayan mülk sahibi ticaretini satışa çıkarır, gerçek kaçakçı özgürlüğünü onurunu ve hayatını riske atar. Eğer başarı, yatırımı taçlandırır, cesur hizmetçiye yolculuğu için para ödenir; kâr, korkak olana gider. Eğer şans ya da ihanet bu berbat kaçakçılığın aracını gümrük dairesi memurunun ellerine ulaştırırsa, kaçakçıların başı daha talihli bir yolculuğun hemen telafi edeceği bir kayba uğrar. Hain olarak telaffuz edilen ajan soyguncularla birlikte hapse atılır ve yüce patronu, jüri üyesi, seçmen, vekil ya da bakan kamulaştırma, tekelcilik ve gümrük dairelerine ilişkin kanun yapar.

Bu mektubun başında, mülkiyete yapılacak hiçbir saldırının kalemimden kaçmayacağı sözünü verdim, tek amacım kendimi halkın önünde genel bir atışma ile savunmak. Ancak o kadar iğrenç bir sömürü modunu markalaştırmaktan geri duramıyorum ve bu kısa arasözün affedileceğine inanıyorum.

Mülkiyet, ümit ederim, kaçakçılığın uğradığı zararların intikamını almaz.

Mülkiyete karşı komplo geneldir; alçakçadır; bütün zihinleri ele geçirir ve bütün kanunlarımıza ilham verir; bütün teoriler altında yatar. Burada proleter, mülkiyeti sokakta takip eder, orada yasa yapıcı ona bir yasak uygular; şimdi politik ekonomi profesörü ya da onu savunması için ödenen endüstriyel yasama,¹ ona iki misli darbe ile zarar verir; başka bir zamanda akademi onu sorgular² ya da tahribatının gelişimini araştırır.³ Bugün, mülkiyeti susturmayı hayal etmeyen bir fikir, düşünce, bir mezhep yok. Hiç biri itiraf etmiyor çünkü hala onun bilincinde değiller; bu sebep ve etki, prensip ve sonuç topluluğunu gelişiğüzel anlama kabiliyeti olan çok az zihin vardır. Bu yolla ben mülkiyetin kaybolmasının yaklaştığını göstermeye çalışıyorum; diğer yandan, genel olarak bu haktan oluşan fikirler karşıt teorisinin kabulüne bu kadar çabuk müsaade etmek için çok ayrı ve çok genel olarak belirlenmiş şekildedir. Bu yüzden edebiyatın ve felsefenin orta ve düşük derecelerinde, avam arasında olduğu gibi, mülkiyet yıkıldığında kimsenin emeğinin meyvesinden istifade edemeyeceği, kimsenin kendine özel bir şeyinin olmayacağı ve tiransal komünizmin ailenin ve özgürlüğün enkazı üzerine kurulacağı düşünülür! - imtiyazın amacını bir süre daha destekleyecek olan kuruntular.

Ancak mülkiyet fikrini kesin olarak belirlemeden, yeni hakkın temelini oluşturması gereken ortak elementi sistemlerin zıtlıklarının ortasında aramadan önce, tarihin çeşitli dönemlerinde, mülkiyetin içinden geçtiği değişikliklere hızlı bir bakış atalım.

---

1 MM. Blanqui ve Wolowski.

2 Ahlak ve Politik Bilimler Akademisi, dördüncü sınıf enstitüsünün dördüncü sınıfı tarafından tasarlanan konu: "Kurumların modern fikirlerine göre emek örgütlerinin işçi sınıfına etkileri ne olurdu?"

3 Besançon akademsince tasarlanan konu: "Zamanımızda Fransa'da çocuklar arasında miras yoluyla geçen mülkiyetin eşit bölüşülmesinin hukuğa göre - gelecekte ortaya çıkması kuvvetle muhtemel gibi görünen - ekonomik ve ahlaki sonuçları."

Milletlerin politik biçimleri inançlarının göstergesidir. Bu biçimlerin hareketliliği, düzeltilmesi ve yıkımı, bize fikirlerin değerini gösteren ve geleneklerin sınırsız çeşitliliğinden mutlak, ebedi ve susturulamaz hakikati derece derece eleyen dinsel tecrübelerdir. Şimdi, her politik kurumun, mecburen, ölüm acısı üzerine, şartları eşitleştirdiğini; alt sınıflar mülkiyet yoluyla politik güç elde etmeye çalışsa da, yöneticiler olarak politik gücü çoktandır mülkiyeti ortadan kaldırmak için kullanmış olsalar da, her yerde ve her zaman servet eşitliğinin (hakların eşitliği gibi) sosyal amaç olduğunu görürüz. Kısacası, toplumun ilerlemesi ile, adaletin tamama ermesinin bireysel alanın yok olmasında yattığını görürüz.

Kısa kesmek için, kiliseye ait tarihin ve Hristiyan teolojisinin şahitliğini gözdardı edeceğiz: bu konu ayrı bir tezi hak ediyor ve bundan sonra ona dönmeyi teklif ediyorum. Musa ve İsa Mesih, tefecilik ve eşitsizlik isimleri altında, her çeşit kar ve kar artışını yasakladı ¹. Kilisenin kendisi, en saf öğretilerinde, mülkiyeti her zaman kınadı ve ben kilisenin sadece otoritesine değil, adalete karşı hainliğine saldırdığımda, bunu dinin yüceliği için yaptım. Şu an hedefi olduğu sayısız saldırıya rağmen, inatçı bir cevabı provoke etmek ve Hristiyanlığın zaferi için yol yapmak istedim. Bunu savunan biri hemen ortaya çıkıp, Kitabı Mukaddese, Pederlere, dini nizamlara ve konseylere ve Papanın anayasasına ilişkin yerini alıp, kilisenin her zaman eşitlik doktrinini devam ettirdiğini ve göstereceğini ve disiplininin çelişkilerini geçici gerekliliğe bağlayacağını ümit ettim. Böyle bir iş dinin ve eşitliğin amacına hizmet ederdi. Er ya da geç, Hristiyanlığın ya kilisede ya da kilise dışında tekrar canlanacağını ve bu kilisenin özgürlüğe nefretten ve gelişim antipatisinden dolayı üzerine atılmış olan sitemleri kabul edip etmeyeceğini bilmemiz gerekiyor. O zamana kadar kararı askıya alacağız ve kendimizi rahiplerin önüne tarih öğretilerini koyarak tatmin edeceğiz.

1 Pleonexia - daha büyük mülkiyet. Vulgate onu açgözlülük olarak çevirir.

Lycurgus, Sparta için kanunlar yapmaya giriştiğinde, cumhuriyeti ne durumda bulmuştu? Bu noktada bütün tarihçiler aynı fikirde. İnsanlar ve asiller savaştaydı. Şehir şaşkın bir durumdaydı, iki gruba bölünmüştü - fakirler grubu ve zenginler grubu. Kahramanca çağların barbarlığından zar zor kaçmış olan toplum hızla geriliyordu. Proleterya mülkiyete savaş açtı, o da karşılık olarak proletereyi bastırdı. Lycurgus ne yaptı? İlk ölçüsü genel güvenlikti ki bunun fikri bile yasa yapıcılarımızı titretirdi. Bütün borçları ortadan kaldırdı; sonra sırayla ikna ve güç kullanarak, asilleri imtiyazlarını bırakmaya ikna etti ve eşitliği yeniden kurdu. Lycurgus, bir kelime ile, Lacedæmon'dan mülkiyet avladı, özgürlük, eşitlik ve kanunu harmonize edecek başka bir yol bulamadı. Fransa'nın kesinlikle Sparta örneğini takip etmesini istememeliyim; ancak, doğayla ve insanların ihtiyaçlarıyla tanışık, en eski Yunan yasa yapıcılarının, onun mutlak otoritesinin uygulamasında iptal ettiği zorunlulukların meşruiyetini takdir etme konusunda diğer herkesten daha çok kabiliyetli olmaları dikkat çekici. Zamanının yasama sistemlerini karşılaştıran ve bilgeliğini bir kehanetin ilan etmiş olduğu Lycurgus'un mülkiyet hakkının özgür kurumlarla uyuşmayacağı kararını vermesi gerektiğinin ve yasamasına servetin bütün ayrıcalıklarını yok eden bir darbe ile başlamayı görevi olarak düşünmesi gerektiğinin dikkat çekici olduğunu söylüyorum.

Lycurgus mülkiyetin meydana getirdiği, lüksün, zevk sevgisinin, servet eşitsizliğinin toplumun zehri olduğunu çok iyi anladı; ne yazık ki, cumhuriyetini koruması için geliştirdiği yollar ona politik ekonominin yanlış nosyonları tarafından ve insan kalbinin yüzeysel bilgisi tarafından teklif edildi. Buna göre, bu yasaamacının yanlış bir şekilde varlıkla birleştirdiği mülkiyet, şehre yasaklamaya çalıştığı kötülük sürüsü ile tekrar girdi ve bu kez Sparta ümitsiz bir şekilde yozlaştı.

“Varlığın tanıtımı”, der M. Pastoret, “onların tecrübe ettiği, talihsizliklerin ana sebeplerinden biridir. Ancak bunlara karşı,

kanunlar fevkalade önlemler almıştır ki aralarından en iyisi, arzuyu bastırmaya meyleden ahlakın telkinydi.”

Önlemlerin en iyisi arzunun tatmin tarafından beklentisi olurdu. Sahip olma aç gözlülük için egemen bir ilaçtır, şartlar neredeyse benzer ve servetler hemen hemen eşit olduğu için Sparta için daha az tehlikeli olan bir ilaç olurdu. Genel bir şey olarak, oruç tutmak ve riyazet ılımlılığın kötü öğretmenleridir.

M.Pastoret yine “ Zenginın fakirden daha iyi kıyafet giymesini, daha lezzetli yemekler yemesini ve şık eşyalara, vazolara, perdelere, iyi evlere sahip olmasını yasaklamak için bir kanun vardı,” der. Lycurgus o zaman varlığı faydasız kılarak eşitliği sürdürmeyi ümit etmişti. Eğer askeri disiplini ile uyumlu olarak, endüstriyi organize etse ve insanlara kendi emekleriyle boşuna onları yoksun bırakmaya çalıştığı şeyleri almayı öğretse, ne kadar daha akıllı olurdu? Bu durumda, mutlu düşüncelerden ve hoş hislerden istifade ederek, vatandaş yasa yapıcının ona ilham etmeye cesaret ettiğiinden başka bir arzu bilmeyecekti - onur ve ihtişam sevgisi, yetenek ve değerın zaferleri.

“Altın ve her tür süs kadınlara yasaklanmıştır.” Saçma. Lycurgus’un ölümünden sonra, kurumları yozlaştı ve Hristiyan çağından dört yüzyıl önce, önceki basitlikten tek bir kalıntı kalmadı. Lüks ve altın arzusu Spartalılar arasında, onların zorunlu fakirliğinden ve sanat deneyimsizliğinden beklenecek yoğunluktaki bir derecede erken geliştirildi. Tarihçiler Pausanias, Lysander, Agesilaus ve diğerlerini ülkelerinin ahlakını savaştan elde edilmiş malın tanıtımı ile yozlaştırmakla suçladılar. Bu bir iftiradır. Spartalıların ahlakı, Lacedæmonian fakirliği, İran lüksü ve Atina zerafeti ile tanışınca mecburen yozlaştı. Lycurgus, o zaman, cömertliği ve tevazuyu boş ve gururlu basitlik yoluyla yaymaya teşebbüs ederek ölümcül bir hata yaptı.

“Lycurgus aylaklıktan korkmuyordu! Suçlu bulunan bir vatandaşın cezalandırılması sırasında Atina’da (aylaklığın yasaklandığı) bulunan bir Lacedæmonian, özgür bir insanın haklarını

uyguladıkları için kınanan Atinalıları görmek için sordu... özgür insanların karlı meslekleri takip etmemeleri, Lycurguss'un birkaç yüzyıldır uygulanan prensiplerinden biriydi... Kadınlar ev işini küçük gördüler; diğer Yunanlılar gibi yünlerini kendileri eğirmediler [o zaman Homer okumadılar!]; kölelerini onlara kıyafet yapmaları için bıraktılar." - *Pastoret: History of Legislation*.

Bundan daha çelişkili bir şey olabilir mi? Lycurgus vatan-
daşlar arasında mülkiyeti yasakladı ve geçim araçlarını en kötü mülkiyet biçimi üzerine kurdu - güçle elde edilen mülkiyet üzerine. Bundan sonra hiçbir endüstrinin yürütülmediği, tembel bir şehrin para tutkusunun deliği olması tuhaf mı? Spartalılar, kendi tamamen kendi kabalıklarının merhametine bırakılarak, lüksün cazibelerine ve Asyalı şehvet düşkünlüğüne, çok daha kolay baş eğdiler. Askeri başarı onları İtalyanın dışına attığında, aynı şey - Fabricius'un kişiselleştirmesinin yazarının açıklayamadığı şey, Romalılara da oldu. Ahlakı yozlaştıran sanatın geliştirilmesi değil, aktif olmayan ve lüks zenginliğin sebep olduğu, değerinin düşürülmesidir. Mülkiyetin içgüdücü Dædalus endüstrisini, Phidias'ın yeteneği gibi, kendi mükemmel kırbaçlarına ve utanç verici zevklerine itaatli kılmaktır. Zenginlik değil, mülkiyet Spartalıları mahvetmiştir. Solon görüldüğünde, mülkiyetin sebep olduğu anarşi Atina cumhuriyetinde en zirvedeydi. "Attica'nın sakinleri kendi aralarında yönetim şekline göre bölünmüşlerdi. Dağlarda yaşayanlar (fakirler) popüler şekli tercih etti; ovada yaşayanlar (orta sınıf), oligarklar; deniz kıyısında olanlar, oligarşi ve demokrasi karışımı. Diğer uyuşmazlıklar varlıkta eşitsizlikten kaynaklanıyordu. Zengin ve fakirin karşılıklı düşmanlıkları o kadar şiddetli olmuştu ki, tek insan gücü cumhuriyetin tehdit edildiği devrime karşı tek koruyucu şey gibi görüldü." (*Pastoret: History of Legislation*.)

İyi kurulmuş bir gücün uyuşmazlıkları bastırmasından dolayı, monarşilerde nadiren olan zengin ve fakir arasındaki tartışmalar, popüler yönetimlerin hayatı gibi görünüyor. Aristo bunu

farketmişti. Tarımsal kanunlara ya da aşırı vergiye teslim edilmiş olan zenginliğin bastırılması; her zaman ele geçirme ümidi ile yapılmış olan iftiralara maruz kalan, alt sınıfların üst sınıflardan nefret etmesi - bunlar özellikle Aristo'ya isyan eden ve kısıtlı bir monarşiyi desteklemesine sebep olan Atina hükümetinin özellikleriydi. Aristo eğer günümüzde yaşasaydı, anayasal hükümeti desteklerdi. Ancak, Stagirite'yi dikkate alarak, proleterin hayatını mülk sahibinin hayatına feda eden bir hükümet sonrakinini soyup, öncekini destekleyen kadar mantıksızdır; her ikisi de filozof şöyle dursun, özgür bir adamın desteğini hak etmez.

Solon, Lycurgus'un örneğini takip etti. Borçların ortadan kaldırılması ile, yani iflasla, yasama görevine başlama törenini kutladı. Diğer kelimelerle, Solon yönetsel makineyi faiz oranına bağlı olarak daha uzun ya da daha kısa bir süre için kurdu. Sonuç olarak, yay gevşeyince ve zincir çözülünce, cumhuriyet ya ölmek ya da kendini ikinci bir iflasla iyileştirmek zorunda kaldı. Bu bireysel politika bütün eskiler tarafından takip edildi. Babylon'un esaretinden sonra, Yahudi milletinin lideri Nehemiah borçları kaldırdı; Lycurgus borçları kaldırdı; Solon borçları kaldırdı; Roma halkı, kralların sürülmesinden sonra Sezar'ın gelişine kadar borçların kaldırılması için Senato ile mücadele etti. Sonrasında, cumhuriyetin sonuna doğru ve imparatorluğun kurulmasından çok sonra, tarım terkedilip, eyaletler aşırı faiz oranlarından dolayı nüfus kaybetmeye başlayınca, imparatorlar özgürce toprağı kim yetiştirebilirse ona verdi - yani borçları kaldırdı. Aşırı diğer uca giden Lycurgus dışında kimse, en iyi noktanın borçluları bir darbe ile salmak değil, gelecekteki borçların küçülmesini engellemek olduğunu algılamadı. Aksine, en demokratik yönetimler her zaman özel olarak bireysel mülkiyete dayandı; böylece bütün bu cumhuriyetlerin sosyal elementi vatandaşlar arasında savaş oldu.

Solon, bütün servetlerden bir nüfus sayımı alınması gerektiğı kararını verdi, sonuca göre politik hakları düzenledi, daha büyük mülk sahiplerine daha fazla etki verdi, güçler dengesini kurdu -

bir kelime ile anayasaya en aktif uyuşmazlık mayasını koydu; sanki insanlar tarafından seçilmiş bir yasamacı yerine, onların en büyük düşmanı o olmuştu. Eşit olmayan şartlardaki insanlara politik hak eşitliğini vermek tedbirsizliğin zirvesi değil mi aslında? Eğer bir üretici, bütün çalışanlarını anonim şirkette bir araya getirerek, her birine istişari ve tedbirli ses verse - yani hepsini efendi yapsa bu- efendilik eşitliği devamlı ücret eşitsizliğini garanti altına alır mı? Bu Solon'un en basit ifadeye indirgenmiş bütün politik sistemi budur.

“Mülkiyete adil bir üstünlük vererek,” der M. Patoret, “Solon yapabildiği kadar ilk resmi hareketini -borçların kaldırılmasıyla- tamir etti... Elde edilmiş hakların ve doğal eşitliğin bu büyük fedakarlığını yapmayı halk barışına borçluydu. Ancak bireysel mülkiyetin ve yazılı sözleşmelerin ihlali kamusal yasaya kötü bir giriştir.”

Aslında bu ihlaller her zaman zalimce cezalandırılır. 89'da ve 93'te, asillerin ve ruhbanların eşyaları ele geçirildi, zeki proleterler zenginleştirildi ve bugün onlar aristokrat olarak babalarımızın soygununu bize ödetiyorlar. O halde şimdi ne yapılmalı? Hakkı ihlal etmek değil restore etmek düşer bize. Şimdi bazılarını malsız bırakıp diğerlerine bağışlamak ve orada durmak adaletin ihlali olur. Yavaş yavaş faiz oranını düşürmeli, endüstriyi organize etmeli, işçileri ve görevlerini ilişkilendirmeli ve büyük servetlerden imtiyaz vermek için değil, ancak onların kefarecini mülk sahipleri üzerine yaşam boyu gelir bağlayarak etkileyebiliriz diye bir nüfus sayımı almalıyız. Büyük ölçekte kollektif üretim prensibine başvurmalıyız, devlete bütün sermaye üzerinde kamulaştırma vermeli ve her üreticiyi sorumlu yapmalı, gümrük dairesini yıkmalı ve her mesleği ve ticareti halk görevi haline dönüştürmeliyiz. Bu şekilde büyük servetler gasp etmeden ya da şiddet olmadan kaybolacak; bireysel sahiplik kendini komünizm olmadan cumhuriyetin teftişi altında kuracak ve şartların eşitliği daha fazla sadece vatandaşların iradesine bağlı olmayacak.

Romalılar üzerine yazan yazarlardan, Bossuet ve Montesquieu ilk sırada önemli yerler tutarlar, ilki genelde felsefenin babası olarak görülür ve ikincisi hukuk ve politika üzerine en derin yazar olarak görülür. Buna rağmen, çağlarının önyargıları ve örtüleri aşılmalı, bu iki harika yazarın, Romalıların yükselişi ve düşüşünün sebepleri sorusunu tam olarak buldukları yerde bıraktıkları gösterilebilir. Bossuet kendisini tanımlamaya hapsettiği sürece beğenilir; başka pasajlar içerisinde, İran Savaşından önce verdiği Telemachus'a ilham olmuş gibi görünen Yunanistan'ın resmine; Atina ve Sparta arasındaki Bossuet tarafından yirmi kez çizilmiş olan paralelliğe, eski Romalıların karakter ve ahlak açıklamasına ve son olarak "Evrensel Tarih üzerine Söylem"i sonlandıran yüce söylevin sonuna şahit olun. Ancak ünlü tarihçi sebeplerle ilgilenirken felsefesi hatalıdır.

"Tribünler her zaman ele geçirilen toprakların ayrılmasını ya da onların satışının halk arasında ilerlemesini istediler. Senato devlete zarar veren kanunlara hemen karşı çıktı ve toprakların parasının halk hazinesine verilmesini istedi."

Bu yüzden, Bousset'e göre, sivil savaşların ilki ve en büyüğü açlıktan ölen ve fethetmek için kanlarını döktükleri toprakların ürün yetiştirmeleri için kendilerine verilmesini talep eden insanları vurdu. Onları kölelerine teslim etmek için alan soylular, adaleti ve halk çıkarını daha fazla gözetiyorlardı. İnsanların fikrini ne az etkiliyor! Eğer Cicero'nun ve Gracchi'nin *rolleri* evrilmiş olsaydı, tribünlerin feryatlarından çok harika konuşmacıların zerafetiyle sempatisi artan Bossuet, tarım kanunlarını çok daha başka bir açıdan incelerdi. O zaman, hazinenin çıkarının sadece bir bahane olduğunu, ele geçirilmiş topraklar açık artırmaya konulduğunda soyluların onları almak için onlardan gelen gelirlerden kar etmek için acele ettiğini, ayrıca kesinlikle ödenen paranın er ya da geç onlar tarafından cumhuriyete tedarik edilen ikmaller karşılığında onlara döneceğini ya da sadece onları alabilen ve hizmetleri bir seferde ve fakirliği başka bir seferde devlet

tarafından ödüllendirilen çokluğun geçimi için olduğunu anlardı. Devlet biriktirmediği için halk fonları her zaman insanlara döner. O zaman eğer belli sayıda insan temel ihtiyaç maddelerinin ana satıcısı ise, halk hazinesinin onların elinden geçip tekrar onların eline gelerek, gerçek mülkiyeti orada depolayıp biriktirdiği sonucu çıkar.

Menenius kendi bacaklar ve mide masalını insanlarla ilişkilendirdiği zaman, eğer birisi bu hikaye anlatıcısına midenin bacaklara, bacakların özgürce aldığı besini verdiğini ancak soylu, ayak takımına sadece para karşılığında verdiğini ve sadece tefecilikle ödünç verdiğini söyleseydi, şüphesiz sahtekar senatörü susturur ve insanları büyük bir külfetten kurtarmış olurdu. Zorunlu göreve çağrılan senatörler (Conscript Fathers¹) sadece kendi çizgilerinin senatörleriydi. Sıradan halka gelince, onlar saf olmayan ırk, sömürülebilir, vergiye bağlanabilir olarak ve efendilerinin sağduyusu ve merhametine bağlı görüldüler.

Genel bir şey olarak, Bossuet insanları az düşünür. Monarşik ve teolojik içgüdüleri otorite, itaat, hayır adı altında sadaka vermek dışında hiçbir şey bilmez. Bu talihsiz eğilim onu sürekli belirtileri sebepler sanmaya iter ve çok beğenilen derinliği onun yazarlarından ödünç alınır ve en nihayetinde çok az şeye karşılık gelir. Örneğin, “cumhuriyetteki ihtilaflar ve sonunda çöküşü, vatandaşlarının kıskançlığından kaynaklanmıştır ve özgürlük sevgileri aşırı uç ve tolere edilemez bir boyuta ulaşmıştır,” dediğinde ona bu *kıskançlıklarına* neyin sebep olduğunu sorma çekiciliğine kapılmıyor muyuz? Aşırı ve tahammül edilemez, özgürlük sevgisini insanlara ilham ettiren nedir? Cevaplamak faydasız olur, ahlakın yozlaşması: eski fakirliğin ihmali; çapkınlıklar; lüks, sınıf kıskançlıkları; Gracchi'nin asi karakteri. Neden ahlak yozlaştı ve soylularla alt sınıf arasındaki bu bitmez ihtilaflar nereden çıktı?

---

1 Eski Roma'da senatörlere verilen ad. Patres Conscripti'de denir. (ç.n.)

Roma'da, başka bütün yerlerde olduğu gibi, zengin ve fakir arasındaki uyumsuzluk doğrudan zenginlik arzusundan kaynaklanmıyordu (insanlar genel olarak ele geçirdiklerinin meşru olmayacağı şeye imrenmez) ancak ayak takımının doğal bir içgüdüsünden dolayıdır ki bu onları sıkıntılarının sebebini cumhuriyetin anayasasında aramaya itti. Bugün yaptığımız şey halk ekonomisini değiştirmek yerine, seçim reformu talep etmek. Roma halkı sosyal sözleşmeye dönmeyi diliyor; reform istiyorlar, kanunların revize olmasını ve yeni bir yargıçlık talep ediyorlar. Şikayet edecek hiçbir şeyleri olmayan patrikler her yeniliğe karşı çıktılar. Zenginlik her zaman tutucu oldu. Buna rağmen insanlar senatonun karşı çıkmasının üstünden geldiler seçim hakkı genişletildi, alt sınıfın imtiyazları arttırıldı, -kendi temsilcileri, tribünleri ve konsülleri oldu; ancak bu reformlara rağmen, cumhuriyet kurturulamadı. Bütün politik çareler tükenince, sivil savaş nüfusu tüketince, Sezar kanlı pelerinini imparatorluğu tüketen kanserin üzerine atınca, -her ne kadar birikmiş mülkiyete her zaman saygı duyulsa da ve ateş asla durmadığından, millet alevler içinde ölmek zorunda kaldı. Emperyal güç zengininin mülkiyetini koruyan ve proleterleri Afrikadan ve Sicilyadan gelen buğdayla besleyen bir anlaşmaydı: aristokratları bollukla, avamı kıtlıkla yok eden çifte hata. En azından bir tane gerçek mülk sahibi kaldı, -imparator, -onun bağımlı, yalaka, parazit ya da kölesi olan her vatandaş; bu mülk sahibi mahvolunca, masasının altından kırıntılarını toplayanlar ve şaka yapınca ona gülenler de öldü.

Montesquieu Roma'nın gerilemesinin sebeplerini anlamada Bossuet'ten daha başarılı olmadı; aslında başkanın sadece pis-koposon fikirlerini geliştirdiği söylenebilir. Eğer Romalılar fetihlerinde daha ılımlı, müttefiklerine karşı daha adil, kaybedenlere daha insancıl olsalardı; eğer aileler daha az hırslı, imparatorlar daha az kanunsuz, insanlar daha az şiddetli ve bütün sebepler daha az yozlaşmış olsaydı; eğer...vb. - belki de imparatorluğun itibarı korunabilirdi ve Roma dünya saltanatını devam ettirebilirdi!

Montesquieu'nun öğretilerinden elde edilebilecek olanın hepsi bu. Ancak tarihin hakikati orada yatmıyor; dünyanın kaderleri böyle önemsiz sebeplere bağlı değil. İnsanların tutkuları, zamanın ve iklim değişikliklerinin olasılıkları gibi, insanlığı harekete geçiren ve bütün tarihi değişiklikleri üreten güçleri devam ettirmeye hizmet ediyor; ancak onları açıklamıyor. Eğer bu, ölümün işareti olan olayları hazırlamamış olsaydı, Pascal'ın bahsettiği kum tanesi, sadece bir adamın ölümüne sebep olurdu.

Montesquieu geniş çaplı okudu; Roma tarihini derinden bilir, konuştuğu insanlarla tanışıklığı çok iyidir ve neden onların rakiplerini yenip dünyayı yönetebildiklerini açıkça görür. Onu okurken Romalıları beğeniriz ancak sevmeyiz; zaferlerine zevksiz tanıklık ederiz ve düşüşlerini üzülmekten izleriz. Montesquieu'nun eseri, bütün Fransız yazarların eserleri gibi, ustalıklı oluşturulmuştur -heyecanlı, esprili ve bilge gözlemlerle doludur. Memnun eder, merak uyandırır, öğretir ancak az düşünmeye iter; düşüncenin derinliği ile fethetmez; zihni yükseltilmiş mantık ya da ciddi hisle yüceltmez. Yazılarında boşuna antikitenin bilgisini, ilkel toplumun karakterini ya da ahlakı ve önyargıları cumhuriyetin son günlerine kadar yaşamış olan kahramanca çağların tasvirini ararız. Vico, Romalıları korkunç özellikleriyle resmederek, onları affedilebilir olarak temsil eder, çünkü onların tüm yaptıklarının önceden var olan fikirler ve gelenekler tarafından yönetildiğini ve bilinçsiz oldukları, tabiri caizse daha yüksek bir deha tarafından bilgilendirildiklerini gösterir; Montesquieu'da, Romanın vahşeti isyan eder ancak açıklanmaz. O yüzden bir yazar olarak Montesquieu Fransız edebiyatına daha büyük övgü getirir; bir filozof olarak Vico zaferi kazanır.

Aslında, Romadaki mülkiyet milliydi özel değildi. Romulus tarafından ele geçirilmiş toprakları dağıtarak bireysel mülkiyet kuran ilk Numa'ydı. Numa'dan etkilenen bu dağılımın kar payı neydi? Bireylere ne tür şartlar empoze edildi, Devlete ne tür güçler rezerv edildi? Hiç. Roma devrimlerinin haklı olarak fikir ba-

bası olarak görülebilecek Numa'nın bölünmesinin ilk sonuçları servet eşitsizliği, cumhuriyetin vatandaşların mülkiyeti üzerindeki istimlak hakkını mutlak olarak ele geçirmesiydi. Özel sahipliğin koruyucusu ve İtalya'nın en eski tanrılarında biri olan Terminus tanrısına tapınmayı kurumsallaştıran ilk o oldu. Mülkiyeti, Etrurianları taklit ederek papazları haritacı yapmak isteyen; kadastroya ait operasyonlar için liturjiyi ve sınırları belirlemek için kutsama törenlerini icat eden - kısacası mülkiyet dinini oluşturan Jupiter'in koruması altına alan Numa'ydı¹. Eğer kutsal kral gerekli bir şeyi unutmasaydı; yani her vatandaşın sahip olabileceği miktarı ve ne şartlarda sahip olabileceğini sabitlemeseydi bütün bu fanteziler tehlikeliden daha çok faydalı olurdu. Zam ve kar yoluyla devamlı artmak mülkiyetin özü olduğu için ve ödünç veren mülkiyetin özünde olan bu prensibi uygulamak için her fırsattan yararlanacağı için, mülklerin doğal enerjileri ve onları koruyan dini saygı yoluyla, birbirlerini emmeye meylettığı ve servetlerin belirsiz bir dereceye kadar arttığı ya da azaldığı sonucu çıkar. Bu mecburen insanların mahvolması ve cumhuriyetin düşüşü ile sonuçlanan bir süreçtir. Roma tarihi sadece bu kanunun gelişimidir.

Emirler arasında tartışmalar başladığında, Tarquinler Roma'dan henüz sürülmüş ve monarşi yıkılmıştı. Milattan önce 494 yılında, vatandaşların Mons Sacer'e çekilmesi tribunate (halkı savunan memurlar ve bunların makamı) kurulmasına yol açtı. Halk tabakası neden şikayet etti? Fakir olmaktan, mülk sahiplerine ödedikleri faizten yorulmuş olmaktan - *foeneratoribus*; asillerin faydasına yönetilen cumhuriyetin insanlar için hiçbir şey yapmamasından; onları ve çocuklarını satabilen alacaklıların affına bırakılmış halde, ne ev ne yuvaları olma dan, faiz oranı en

1 Benzer ya da paralel gelenekler bütün milletlerde vardı. Diğer eserlerinin arasından, M.Michelet'in "Origin of French Law" ve Grimm'in "Antiquities of German Law" eserlerine danışın.

yüksek noktada tutulurken geçim yolları reddedildi vb. Beşyüz yıl boyunca, Senatonun tek politikası bu şikayetlerden kaçınmaktı ve tribünlerin enerjilerine rağmen, Gracchi'nin zerafetine, Marius'un şiddeti ve Sezar'ın zaferine rağmen bu berbat politika çok başarılı oldu. Senato her zaman oyaladı; tribünlerin teklif ettiği önlemler iyi olabilir; ancak yersizdi. Bir şeylerin yapılması gerektiğini kabul etti; ancak öncelikle gerekli olan insanların görevlerinin performansını devam ettirmeleri idi; çünkü Senato şiddete boyun eğmedi ve güç sadece kanun tarafından uygulanmalıydı. Eğer insanlar - yasallığa saygıdan - bu güzel tavsiyeyi alsalardı, Senato bir zorluğu aşardı; reform ertelendi ve bu da onun sonu oldu. Aksine, eğer proleterlerin talepleri çok baskın olsaydı, dışarıya karşı savaş ilan eder ve komşu ülkeler Roma aristokrasisini devam ettirmek için özgürlüklerinden yoksun olurdu.

Ancak savaşın ağırları, avam için fakirliğe doğru giden yolda sadece bir duraktı. Fethedilen milletlerden alınan topraklar hemen devletin mülküne, *ager publicus*'a eklendi; ve hazinenin faydasına ekilerek; ya da çoğu zaman olduğu gibi, açık artırmada satıldılar. Hiç biri soyluların, kralların aksine onları satın alma zaferi ile tedarik edilmeyen proleterlere verilmedi. Savaş hiçbir zaman askeri zenginleştirmede; geniş çaplı yağma her zaman generaller tarafından yapıldı. Augereau'nun ve diğer yirmisinin keşif kolu ordularımızda ünlüdür ancak kimse bir erin zengin olduğunu duymadı. Roma'da hiçbir şey orduların başındaki eyaletlerde ve diğer halk mevkilerinde gerçekleşen para aşırma, sızdırma, ihtilas, haydutluk suçlarından daha yaygın değildi. Bütün suçlamalar hile, hakimlere rüşvet verilmesi ve suçlayanın çekilmesi ile kapatıldı. Suçluya her zaman sonunda yağmalarından huzurla istifade etmesi müsaade edildi; oğlu babasının suçlarından dolayı sadece daha fazla saygı gördü. Ve aslında başka türlü olamazdı. Eğer her vekil akran ya da halk memuru servetine unvanını göstermek için çağrılrsa bize ne olurdu?

“Patrikler *ager publicus*’un özel olarak faydalanmasını benimsediler ve feodal lordlar gibi, topraklarının bazı bölümlerini tabi olanlara verdiler - bağışçının iradesi ile iptal edilebilir olan tamamen istikrarsız bir teslim. Avam tabakası, aksine, ortak olarak onlara bırakılan küçük bir otlaktan istifade etme hakkına sahipti: gelinen nokta tamamen adaletsiz, çünkü bunun sonucunda, vergi - *census* - fakirleri zenginlerden daha çok zorladı. Aristokrat aslında kendini her zaman ücret olarak ve mülkün tesliminin kabulü olarak borçlu olduğu vergiden muaf tuttu ve diğer yandan eşyaları için hiç vergi ödemedi, inanmak için yeterince sebep olduğu için, keşke vatandaşın mülkiyeti vergilenseydi.” - *Laboulaye: History of Property*.

Önceki alıntıyı iyice anlamak için vatandaşların mülkünün -yani, halk malından bağımsız olan mülkün Numa’nın ayrımında mı alındığını yoksa hazinedarlar tarafından o zamandan beri satılıp satılmadığını- tek başına mülkiyet olarak görüldüğünü, onların üzerine vergi, ya da *cense*, empoze edildiğini bilmemiz lazım. Aksine, halk mülkünün, *ager publicus*’un (ki bunun için az bir kira ödeniyordu), teslimi ile elde edilen mülklere *possessions* deniyordu. Bu yüzden Romalılar arasında bütün mülklerin yönetimini düzenleyen mülkiyet hakkı ve *possession* hakkı vardı. Şimdi proleterler ne istedi? *Jus possessionis* - basit sahip olma hakkının - açık olduğu üzere özel mülkiyet pahasına değil halk mülkiyeti - *agri publici* - pahasına genişletilmesini. Kısaca proleterler fethettikleri toprakların kiracısı olmayı talep ettiler. Bu talebe, para tutkusu içindeki aristokratlar asla razı olmazdı. Bu topraktan alabildikleri kadar alıp, gerisini malları olarak elde tutmanın yolunu buldular. Bu toprakta kölelerini çalıştırdılar. Zenginlerle rekabetten dolayı alamayan ya da kiralayamayan insanlar - kendi elleri ile yetiştirerek - köleler tarafından ekilen toprağın vereceği üründen gelecek gelire denk bir kira sözü veremedikleri için her zaman sahip olmaktan ya da mülk edinmekten mahrum kaldılar.

Sivil savaşlar bir derece çoğunluğun acılarını dindirdi. “Kanunun onlara vermediğini, mülkiyeti, zorla almak için, insanlar kendilerini hırslı pankartları altına kaydetti. Başarılı bir birliğin ödülü bir kolonyidi. Ancak bu daha fazla sadece *ager publicus* değildi; birliklerin merhametine kalmış olan bütün İtalya’ydi. *Ager publicus* neredeyse tamamen gözden kayboldu,.. ancak kötülüğün sebebi - birikmiş mülkiyet - öncesinden çok daha tesirli oldu.” (*Laboulaye: History of Property.*)

Alıntıladığım yazar sivil savaşların arkasından gelen bu toprak bölünmesinin neden biriktirilmiş mülkiyetin saldırılarını durdurmadığını bize anlatmaz; ihmal kolayca sağlanır. Ürün yetiştirmek için gerekli olan tek şey toprak değildir; işletme gereçlerine de ihtiyaç vardır - hayvanlar, araçlar, koşum takımları, bir ev, avans vb. Onları ödüllendiren diktatör tarafından tahliye edilen sömürgeciler bunları nereden elde etti? Gaspçıların cüzdanından, yani sonunda toprakların kendilerine tefeciliğin hızlı artışı ve gayrimenkullerin ele geçirilmesi sonucunda geri döndüğü asillerin cüzdanından. Sallust, Catiline’nin komplosu açıklamasında, bize bu gerçeği anlatır. Komplocular Sylla’nın eski askerleriydi. Sylla hizmetlerine ödül olarak, ondan Cisalpine, Gaul, Tuscany ve Less yarımadasının diğer bölümlerini almıştı. Bu sömürgeciler borçsuz olarak hizmeti bırakalı ve çiftçiliğe başlayalı yirmi yıl geçmişti. Çoktan tefecilikten kötürüm olmuş ve neredeyse bitmişlerdi. Alacaklıların haraçlarından kaynaklanan fakirlik hemen hemen bütün İtalya’yı alevlendiren ve daha değerli bir şefle ve daha adil yollarla muhtemelen başarılı olacak olan bu komplonun hayatıydı. Roma’da, insanlar sürüsü komplocuların lehindeydi - *cuncta plebes Catilinæ incepta probabat*; müttefikler asillerin soygunlarından bıkmıştı; vekiller Allobroges’ten (Savoyards’tan) Roma’ya, borca girmiş olan vatandaşları adına, Senato’ya başvurmak için gelmişlerdi; kısacası, büyük mülk sahiplerine karşı şikayet evrenseldi. “İnsanları ve tanrıları şahitlik etsin diye çağırıyoruz,” dedi aralarında köle olmayan Roma va-

tandaşları olan Catiline'nin askerleri, "biz ne ülkeye karşı silahlandık ne de kimseye saldırmak için, ancak hayatlarımızın ve özgürlüklerimizin savunması için. Tefecilerin şiddeti ve zulmünden dolayı, sefil, fakir, çoğumuz ülkesinden yoksun, hepimiz ününden ve servetinden mahrum kalmış, haklarımız yok, mülkiyetimiz yok, özgürlüğümüz yok."¹

Catiline'nin kötü ünü ve berbat tasarımları, suç ortaklarının tedbirsizliği, birkaçının ihaneti, Cicero'nun stratejisi, Cato'nun sinirli patlamaları, Senato'nun terörü bu girişimi bozdu ki bu zenginlere karşı seferler için bir örnek sunarak, belki cumhuriyeti kurtaracak ve dünyaya huzur verecekti. Ancak Roma kaderinden kaçamadı; kefaretlerinin sonu gelmemişti. Ani ve beklenmedik bir değişim tarafından cezasını bekleyen bir millet olmamıştı hiç. Şimdi, Roma'nın uzun süredir devam eden suçları birkaç yüz asilin katliamı için telafi edilemezdi. Catiline ilahi kini durdurmak için geldi; o yüzden komplosu başarısız oldu.

Büyük mülk sahiplerinin küçük mülk sahiplerine tefecilik yardımını, çiftlik kirası ve her tür kar yolu ile saldırmaları imparatorluk boyunca yaygındı. En dürüst vatandaşlar paralarını yüksek faiz oranlarına yatırdılar². Sadeliklerinden dolayı bu kadar fark edilen bütün stoacılar Cato, Cicero, Brutus, *virı frugi*, - Seneca, erdemini öğretmeni, - vilayetlerde tefecilik adı altında büyük vergiler koydular; ve cumhuriyetin son savunucularının, gururlu Pompeylerin, hepsinin faizci aristokratlar ve fakirlerin baskı uygulayanlar olması dikkat çekici bir şey. Ancak kurumlara dokunmadan sadece adamları öldüren Pharsalus savaşı, büyük

1 Dees hominesque testamur, nos arma neque contra patriam cepisse neque quo periculum aliis faceremus, sed uti corpora nostra ab injuria tuta forent, qui miseri, egent, violentia atque crudelitate foeneraterrı, plerique patriae, sed omncsfarna atque fortunis expertes sumus; neque cuiquam nostrum licuit, more majorum, lege uti, neque, amisso patrimonio, liberum corpus habere. - Sallus: Bellum Catilinarium.

2 Yüzde elli, altmış, seksen -nM. Blanqui'nin dersi

alanlara saldırma, her gün daha aktif hale geldi. Hristiyanlığın doğuşundan beri, Papazlar bu saldırıya bütün güçleri ile karşı çıktılar. Yazıları bu tefecilik suçu üzerine kızgın lanetlerle doludur ve Hristiyanlar da bu suçtan her zaman masum değildirler. Aziz Cyprian, borsacılık utanç verici borsa oyunlarına dalmış, kiliselerini terketmiş ve faiz üstüne faiz biriktirerek para ödünç vererek, toprakları kurnazlık ve sahtekarlık ile ele geçirerek eyaletlerde dolaşan zamanının belli piskoposlarından şikayetçidir¹. Neden biriktirme hırslının ortasında, kamu arazisi sahipliği, özel mülkiyet gibi, birkaç elde toplanmadı?

Kanunla, Devletin alanı devredilemezdi ve sonuç olarak sahiplik her zaman geri alınabilirdi; ancak pretorun fermanı onu süresiz olarak devam ettirdi, böylece asillerin mülkleri mutlak mülke dönüştürüldü, ancak isim, mülkler, gene onlara uygulandı. Senatörle ilgili para tutkusu tarafından başlatılan bu dönüşüm başarısını en acınacak halde ve gereksiz olan bu politikaya borçluydu. Eğer, her vatandaşın *ager publicus* mülkünü beşyüz akreyle sınırlamayı isteyen Tiberius Gracchus döneminde, bu mülkün miktarı bir ailenin yetiştirebileceği miktarda sabitlenseydi ve sahibin kendisinin yetiştirebilmesinin açık şartı ile verilseydi ve başka kimseye kiralanmasaydı, imparatorluk asla büyük gayrimenkullerle boş bırakılmazdı ve sahiplik, mülkiyeti artırmak yerine onu içine alırdı. O zaman şartların ve servetlerin eşitliğinin kurulması ve sürdürülmesi neye dayanıyordu? *Ager publicus*'un daha eşit bölünmesine, sahiplik hakkının daha akıllı dağılımına.

1 Episcopi plurimi, quos et hortamento esse oportet cæteris et exemplo, divina prouratione contempta, procuratores rerum sæularium fieri, derelicta cathedra, plebe leserta, per alienas provincias oberrantes, negotiationis quaestuosae nundinas au uucu-, pari, esurientibus in ecclesia fratribus habere argentum largitur velle, fundos insidi.sis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus foenus augere. - Cyprian: De Lapsis. Bu pasajda, Aziz Cyprian ipotekler üzerine borç vermeyi ve faizi artırmayı kastetmektedir.

Oldukça önemli olan bu noktada ısrar ediyorum, çünkü bu bireysel sahipliğin tarihini incelemek için bize bir fırsat sunuyor, bundan ilk yazımda çok bahsettim ve okuyucularımdan çok azı bunu anlamış görünüyor. Roma cumhuriyeti - önceden olduğu gibi, toprağını tamamen dağıtma gücüne sahip ve toprak sahipleri üzerinde şartlar empoze etmek için - özgürlüğe ve eşitliğe o zamandan beri her milletin olduğundan daha yakındı. Eğer Senato zeki ve adil olsaydı - eğer Mons Sacer'e geri çekilme döneminde, Menenius Agrippa'nın sahnelediği saçma komedi yerine, her vatandaş tarafından kendi mülk payını elde edince, elde etme hakkının ciddi bir feragati olsaydı - cumhuriyet, mülk eşitliği ve iş görevine bağlı olarak, kendi varlığını kazanırken, ahlaken dejenere olmazdı; Fabricius sanattan sanatçıları kontrol etmekten zevk alırdı ve eski Romalıların fetihleri cinayet ve soygun serisi yerine medeniyeti yayma aracı olurdu.

Ancak mülkiyet, toplamak ve kiralamak için sınırsız gücü olduğundan, yeni eşyaların eklenmesi ile günlük olarak artırıldı. Nero zamanından altı birey Roma Afrikasının yarısının tek sahipleriydi. Beşinci yüzyılda, zengin aileler iki milyondan az olmayan gelire sahipti: bazılarının yirmibin kadar kölesi vardı. Roma Cumhuriyetinin düşüşünün sebepleri üzerine yazan bütün yazarlar hemfikirdir. Aix'in M. Giraud'u¹ Cicero, Seneca, Plutarch, Olympiodorus ve Photius'un tanıklıklarını alıntılar. Vespasian ve Titus'un altında, Pliny, doğa bilimci çığlık atar: "Büyük mülkler İtalya'yı mahvetti ve eyaletleri de mahvediyor."

Ancak mülkün genişletilmesinin bugün olduğu gibi o zaman da kanunun koruması altında ve anayasadan dolayı etkilendiği asla anlaşılmadı. Senato zaptedilen toprakları açık artırmada satınca, bu hazinenin ve halk refahının çıkarınaydı. Asiller eşyaları ve mülkiyeti alınca, Senato'nun kararlarının amacını anladılar; yüksek faiz oranlarında ödünç verince, yasal bir imtiyazdan faydalan-

1 "Romalılar arasındaki Mülkiyete dair incelemeler"

dılar. “Mülkiyet,” dedi ödünç veren, “suiistimal derecesine kadar istifade etme hakkıdır, *jus utendi et abutendi*; yani faiziyle ödünç vermektir - kiralamaktır, elinde bulundurmaktır ve sonra tekrar kiralamak ve ödünç vermektir.” Ancak mülkiyet ayrıca takas etme, iletme ve satma hakkıdır. Eğer o zaman sosyal durum, tefecilikle mahvolmuş mülk sahibinin eşyasını, geçim kaynağını, satmak zorunda olmasını gerektirirse, onu satacak ve kanun sayesinde, birikmiş mülkiyet - yiyip bitiren ve yamyam mülkiyet - kurulacak.¹

O zaman Romalıların gerilemesinin dolaysız olan ve ikinci sebebi, cumhuriyetin iki emri arasındaki iç uyumsuzluklardı - asiller ve ayak takımı arasındaki - bu uyumsuzluklar sivil savaflara, sürgünlere, özgürlük kaybına ve sonunda imparatorluğa sebep oldu; ancak gerilemelerinin asıl ve dolaylı sebebi Numa tarafından mülkiyet kurumunun kurulmasıydı.

Halihazırda birkaç kez alıntıladığım ve geçenlerde Academy of Moral and Political Sciences’tan ödül almış bir eserden kısa bir alıntı ile bitiriyorum:

“Mülkiyetin, aşırı fakirliğe yol açarken yoğunlaşması, imparatorları insanları beslemeye ve eğlenmeye zorladı ki böylece sefaletlerini unutsunlar diye,” der M.Laboulaye. “*Panem et circenses*: bu fakirlerle ilgili Roma hukukuydu; arazili aristokrasinin olduğu her yerde berbat ve belki de gerekli bir kötülük.”

“Bu aç ağızları beslemek için, Afrika’dan ve eyaletlerden tahıl getirildi ve ihtiyacı olanlar arasında bedava dağıtıldı. Sezar

---

1 “Onun mal düşkünü doğası kanun uyurken çalışır. Her şeyi absorbe etmeye hemen hazırdır. Sırımlara ayınlığında, Carthage bölgesini kaplayacak kadar geniş olan öküz derisi ile ilgili ünlü kelime oyununa şahit olun....Efsane Dido’dan bu yana birkaç kez tekrar görüldü...insanın toprak aşkı böyledir. Mezarlarla kısıtlanmış, insan bedeninin üyeleriyle ölçülmüş, başparmakla, ayakla, kolla, insanın kendi oranlarıyla mümkün olduğu kadar harmonize olur. Henüz tatmin olmamıştır; kendisinin olana şahitlik etmesi için Cenneti çağırır, kendi toprağına cennetin şeklini vermeye çalışır... devasa zehirlenmesinde, mülkiyeti tam olarak Tanrıyı tanımlamak için kullandığı kelimelerle tanımlar - *fundus optimus maximus*... onu kanepesi yapmalı ve daha fazla ayrılmamalılar - kai emignunto Figothti.” - Michelet: Origin of French Law.

döneminde, bu şekilde üç yüz yirmi bin kişi beslendi. Augustus böyle bir ölçünün direk ziraatin yıkımına sebep olduğunu gördü ancak bu dağıtımları kaldırmak demek güç isteyen ilk kişinin erişimine engel koymaktı. İmparator bu düşünceden hoşlanmadı.

“Tahıl bedava iken, tarım imkansızdı. Tillage, köleler arasında bile, nüfusun azalmasının başka bir sebebi olan, otlakların yolunu açtı

“Sonunda, lüks, hergün gittikçe daha da artarak devam etti, İtalya'nın toprağını bütün kantonları kaplayan şık villalarla kapladı. Bahçeler ve korular arsaların yerini aldı ve özgür nüfus kasabalara kaçtı. Ziraat neredeyse tamamen kayboldu ve onunla beraber çiftçiler de. Afrika buğday sağladı, Yunanistan şarap. Tiberius, Roma insanların hayatlarını rüzgarların ve dalgaların merhametine bırakan bu kötülükten acı bir şekilde şikayet etti: onun sorunu buydu. Bir gün sonra, üç yüz bin açlık çeken adam Roma sokaklarında yürüdü: bu bir devrimdi.

“İtalya'nın ve eyaletlerin gerilemesi durmadı. Nero yönetiminden sonra, Antium ve Tarentum'un dediği gibi kasabalarda nüfus azalması başladı. Pertinax yönetiminde, o kadar çok çöl arsa vardı ki, imparator onları, hatta hazineye ait olanları bile, yetiştirebilecek olanlara bıraktı ve bunun yanı sıra çiftçileri on yıl süre boyunca vergiden muaf tuttu. Senatörler servetlerinin üçte birini İtalya'da gayrimenküllere yatırmak zorunda kaldı; ancak bu önlem tedavi etmeye çalıştıkları kötülüğü artırmaya hizmet etti. İtalya'da zenginleri sahiplenmeye zorlamak ülkeyi mahveden büyük mülkleri artırmak demektir. Ve sonunda Aurelian'ın, esirleri Etruria'nın çöl topraklarına göndermek istediğini ve Valentinian'ın, Alamanni'yi Po'nun verimsiz sahillerinde yerleştirmek zorunda kaldığını söylemeli miyim?”

Eğer okuyucu bu kitabı okurken, diğer eserlerden alıntılar ve dergilerden, halk derslerinden ekstreler, kanunlar üzerine yorumlar ve onların açıklamalarından başka bir şeyle karşılaşmadığı için şikayet ederse, ona bu incelemenin mülkiyete dair fikrimin

evrensel olarak kabul görenle benzerlik oluşturmasını sağlamak olduğunu hatırlatırım; bir paradoks amaçlamaktan uzak, dünyanın tavsiyesini takip etmek benim ana çalışmam oldu ve sonuç olarak benim tek iddiam genel inancı açıkça formüle etmektir. Onu çok sık tekrar edemiyorum ve gururla itiraf ediyorum - yeni olan hiçbir şey öğretmiyorum ve eğer tek bir şahit ona karşı tanıklık ederse, savunduğum öğretiyi radikal bir şekilde hatalı görmeliyim.

Şimdi Barbarlar arasındaki mülkiyette devrimlerin izini sürelim.

Alman kabileler ormanlarında yaşadıkları sürece, toprağı bölmek ve sahiplenmek akıllarına gelmedi. Toprak ortaktı; her birey sürebilir, ekebilir ve biçebilirdi. Ancak imparatorluk saldırıya uğrayınca, kendilerinin toprağı paylaştığını anımsadılar aynen zafer sonrası ganimetleri paylaştıkları gibi. “Dolayısı ile,” der M. Laboulaye, “*sortes Burgundiorum Gothorum ve klhroi Ouan-digwn* ifadeleri; *allod*, tam mülk ve *loos*, pay, Alman kelimeleri modern dilde şansın hediyelerini belirlemek için kullanılır.”

Tam mülk, en azından ortak varisler yığınyla, aslında o zaman eşit oranlardaydı; çünkü bütün ödülleri eşitti ya da en azından denkti. Bu mülkiyet, Romalılarınkı gibi, tamamen bireysel, bağımsız, özel, transfer edilebilir ve sonuç olarak biriktirmeye ve saldırıya duyarlıydı. Ancak, kar artışı ve tefecilik yoluyla küçük olanı bağlayan ve yutan büyük mülk olmak yerine, Romalıları arasında olduğu gibi, varlıktansa savaşa daha çok düşkün, şeyleri ele geçirmektense kişileri alt etmeye daha istekli Barbarlar arasında, rakibini silahların üstünlüğü ile köleleştiren savaşıydı. Romalıları madde istiyordu, Barbarlar insanı. Sonuç olarak, feodal çağlarda, kiralar hemen hemen hiç bir şeydi - sadece bir tavşan, keklik, turta, küçük bir kızın getirdiğı birkaç kadeh şarap, ya da bir hükümdarın erişiminde kurulmuş olan bir Maypole¹ -

1 Bahar bayramında çevresinde dans edilen bahar direğı (ç.n.)

Karşılığında, tebaa ya da görevli derebeyini savaşmak için takip etmeliydi (hemen hergün olan bir şey) ve kendisini onun zararına donatıp beslemeliydi. “alman kabilelerinin bu ruhu—bu arkadaşlık ve birleşme ruhu—bireyleri yönettiği gibi toprağı da yönetti. Topraklar, insanlar gibi, karşılıklı koruma ve sadakat bağı ile bir şef ya da derebeyi tarafından güvenceye alındı. Bu bağımlılık feodalizme yol açan Alman çağının işiydi. Ne pahasına olursa olsun, lider olamayan her mülk sahibi tebaa olmaya zorlandı.” (*Laboulaye: History of Property.*)

Ne pahasına olursa olsun, usta olamayan her tamirci günlük işçi olmak zorunda; istila etmeyen mülk sahibi istila edilecek; başka insanları sömürerek, karakteristik değerinden daha az fiyata ürün sağlayamayan her üretici işini kaybedecek. Keskin bir şekilde nefret edilen ancak dikkatli olmazsak tekrar ortaya çıkacak olan kurumlar ve ustalıklar, mülkiyetin özünde olan rekabet prensibinin sonuçlarıdır; onların organizasyonu insanların ve eşyaların bağıllığının sonucu olan feodal hiyerarşinin öncesinde yapılmıştır.

Feodalizmin ilerlemesi ve büyük mülk sahiplerinin yeniden ortaya çıkmasına neden olan zamanlar katliam ve en korkunç anarşi zamanlarıydı. Hiçbir zaman cinayet ve şiddet, insan ırkında böyle bir tahribat yapmamıştı. Onuncu yüzyıl, diğerleri arasında, eğer hafızam beni yanıltmazsa, *demir çağı* olarak adlandırıldı. Mülkiyeti, yaşamı, karısının ve çocuklarının onuru her zaman tehlikede olan küçük mülk sahibi, koruma ve güvenlik alırım diye, derebeyine saygısını iletmek için ve mülkündeki kiliseye hediye vermek için acele etti.

“Gerçekler ve kanunlar altıncı yüzyıldan onuncu yüzyıla küçük mülk sahiplerinin derece derece yağmalandığına, ya da büyük mülk sahiplerinin ve kontların saldırısıyla vassal ya da vergi veren durumuna düşürüldüğüne şahitlik eder. Capitularies baskıcı hükümlerle doludur; ancak bu tehditlerin sürekli tekrarlanması sadece kötülüğün devam ettiğini ve yönetimin tesirsizliğini gösterir. Dahası, baskı, yöntemlerinde çok az değişir. Özgür mülk

sahiplerinin şikayetleri ve ayak takımının inlemeleri Gracchi döneminde bir ve aynıydı. Ne zaman fakir bir adam mülkünü piskoposa, papaza, konta, hakime ya da komutana vermeyi reddetse, bunların hemen onu mahvetmek için bir fırsat aradıkları söylenir. Mülkünü vermeye ilna olana kadar, ne pahasına olursa olsun, tamamen bitmiş bir şekilde, onlara orduda hizmet ettirdiler.” -*Laboulaye: History of Property.*

Hileyle, davayla yarışla kaç tane küçük mülk sahibi ve üretici büyükler tarafından mahvedilmedi? Strateji, şiddet, tefecilik - bunlar mülk sahibinin işçiyi yağmalama metotları.

Bu yüzden mülkiyeti, bütün çağlarda ve bütün şekillerinde, prensibinden dolayı iki karşıt terim arasında sallanırken görüyoruz - aşırı bölünme ve aşırı birikim.

Mülkiyet, ilk teriminde, neredeyse hükümsüzdür. Kişisel sömürüye indirgenmiş, sadece potansiyel olarak mülkiyettir. İkinci teriminde, mükemmeliyetiyle var olur; o zaman hakiki mülkiyettir.

Mülkiyet geniş olarak dağıtıldığında, toplum gelişir, ilerler, büyür ve hızla gücün zirvesine çıkar. Bu yüzden Yahudiler, Babilî Esdras ve Nehemiah ile bıraktıktan sonra, kralların altında olduklarından çok daha zengin ve güçlü olmuşlardır. Sparta, Lycurgus'un ölümünden sonra takip eden iki ya üç yüzyıl boyunca güçlü ve refah bir durumdaydı. Atina'nın en iyi günleri İran'la savaşta olduğu zamanlardı; başlangıçtan beri yerleşikleri iki sınıfa bölünen Roma - sömürücüler ve sömürülenler - huzur diye bir şey bilmedi.

Mülkiyet yoğunlaşınca, toplum, kendisini suiistimal ederek, kirleşmiş halde, adeta yozlaşır, kendini yıpratır - bu korkunç fikri nasıl ifade etmeliyim? - uzun süredir devam eden ölümcül lükse dalar.

Feodalizm yerleştiğinde, toplum, onu Sezar'ın yönetimi altında öldüren, aynı hastalıktan ölmek durumundaydı - yani mülkiyet birikiminden. Ancak ölümsüz bir kader için yaratılmış olan insanlık, ölümsüzdür; ona zarar veren devrimler, daha dinç bir

sağlıkla takip eden, saflaştırıcı krizlerdir. Beşinci yüzyılda, Barbarların saldırısı dünyayı kısmen doğal eşitlik haline restore etti. Onikinci yüzyılda, bütün toplumu saran yeni bir ruh, milletlerin kalbine adaletin üflemiş olduğu yeni hayatla kölelere haklarını verdi. Hristiyanlığın dünyayı düzelttiği söylenir ve sıkça tekrar edilir. Bu doğrudur ancak bana onun tarihinde bir yanlış var gibi geliyor. Hristiyanlığın Roma toplumu üzerinde bir etkisi olmadı; Barbarlar geldiğinde bu toplum yok olmuştu. Tanrı'nın mülkiyet üzerine laneti bu şekilde olduğu için; insanın sömürülmesine dayalı her politik organizasyon yok olmalı: tiranların soyu için köle iş gücü ölümdür. Soylu ailelerin soyu tükendi, feodal aileler gibi ve tüm aristokratların da tükenmeli.

Orta çağlarda, reaksiyoner bir hareket mülkiyetin birikimine gizlice zarar vermeye başladığında, Hristiyanlığın etkisi ilk kez bütün boyutuyla uygulandı. Feodalizmin yıkımı ve Üçüncü Sınıf'ın politik güce kabul edilmesi sadece Hristiyanlığın başardığı işlerdi. Hristiyanlık diyorum, kilise demiyorum, çünkü papazlar ve piskoposların kendileri büyük mülk sahipleriydi ve köylülere sık sık eziyet ettiler. Orta çağların Hristiyanlığı olmadan, modern toplumun varlığı açıklanamazdı ve mümkün olmazdı. Bu ifadenin doğruluğu her ne kadar bu yazar karşı fikre meyletse de, M. Laboulaye'nin alıntıladığı asıl gerçekler tarafından gösterilir.¹

---

1 M. Guizot, Hristiyanlığın tek başına köleliğin yıkılması şerefine layık olduğunu inkar eder. "Bunun için," der, "birçok sebep gerekliydi -diğer fikirlerin ve medeniyetin diğer prensiplerinin gelişimi." Bu kadar genel bir ifade çürütülemez. Bu fikirlerin ve sebeplerin bazıları belirtilmeliydi ki onların kaynağı tamamen Hristiyan değil miydi ya da en azından Hristiyan ruh yayılmamış mıydı ve bu yüzden vatandaş, Barbarlar imparatorluğa ayak basmadan önce Hristiyanlıktan mı etkilenmişlerdi karar verebilelim. Bu ahlaki devrimin gelişimini sadece toplumun çalışanlarında takip edebiliriz. "Ancak," diye devam eder M. Laboulaye haklı olarak, "bu insanların durumunu, şeylerin durumu gibi, bir anda değiştirmede; kölelik ve özgürlük arasında bir günde doldurulamayacak bir boşluk vardı; geçiş basamağı esaretti."

Şimdi esaret neydi? Roma köleliğinden farkı neydi ve bu fark nereden geldi? Aynı yazar cevaplasın.

1- *Romalılar arasında Kölelik* - “Romalı köle, kanun gözünde, sadece bir şeydi - bir öküzden ya da attan fazlası değildi. Ne mülkü ve ne ailesi ne de kişiliği vardı; efendisinin zulmüne, ahmaklığına ya da hırsına karşı savunmasızdı. ‘Yaşlanmış öküzlerini sat,’ dedi Cato, ‘danalarını, kuzularını, yününü, derilerini, eski sabanlarını, eski demirini, eski köleni, hasta köleni, sana faydası olmayan her şeyi sat.’ Hastalıktan ya da yaşlılıktan dolayı yıpranmış köleler için bir pazar bulunamadığında, açlığa terkedildiler. Claudius bu utanç verici uygulamayı ilk kınayandı.”

“Eski işçinden kurtul,” der mal sahipleri okulunun ekonomisti; “bu hasta, dişsiz, yıpranmış evcil hizmetçinin işine son ver. İş yaramaz güzelliği faydasız ağızlarla beraber hastaneye kaldır!”

“Bu sefil varlıkların durumu imparatorların yönetiminde çok az düzeldi ve Antoninus’un iyiliği için söylenebilecek en iyi şey tolere edilemez zulmü mülkiyetin suiistimali olarak yasaklamasıdır. *Expedit enim reipublicæ ne quis re re sua male utatur*, der Gaius.

“Kilise konseyde buluşur buluşmaz, köleleri üzerinde bu korkunç yaşam ve ölüm hakkını uygulayan efendilere karşı bir aforoz başlattı. Köleler, sığınak hakkından ve fakirliklerinden dolayı, dinin en sevgili korunanları değil miydi? Hristiyanlığın büyük fikirlerini somutlaştırmış olan Constantine, bir kölenin hayatına bir özgür adamınki kadar değer verdi ve kasten kölesini öldüren efendiyi cinayetten suçlu ilan etti. Bu kanun ve Antoninus’un kanunu arasında, ahlaki fikirlerde tamamen bir devrim var: köle bir şeydi; din onu insan yaptı.”

Son kelimelere dikkat edin: “İncil’in kanunu ve Antoninus’un kanunu arasında, ahlaki fikirlerde tamamen bir devrim var: köle bir şeydi; din onu insan yaptı.” Köleyi döllenen onlara dönüşüren bir ahlaki devrim... Özgürlük sözleşmelerinin çoğu bu kelimelerle başlar; “Tanrının sevgisi ve ruhumun kurtuluşu için.” Şimdi, İncil yayılana kadar Tanrıyı sevmeye ve kurtuluşumuzu düşünmeye başlamadık.

2- *Esaret*. - “Efendinin köşküne evle ilgili görevler verilmiş köleler görüyorum. Bazıları efendinin kişisel hizmetinde kullanılıyor; diğerleri evle alakalı işlerle görevli. Kadınlar yün eğiriyor; erkekler tahıl öğütüyor, elmek yapıyor ya da derebeyi için, endüstriyel sanatlardan bildikleri kadarını yapıyorlar. Efendi onları istediğinde cezalandırıyor, dokunulmazlıkla öldürüyor, onları ve onlarınkileri bir sürü büyükbaş gibi satıyor. Kölenin şahsiyeti yok ve sonuç olarak kendine ait bir *wehrgeld*¹ yok, o bir şey. *Wehrgeld* mülkiyetinin kaybı için bir telafi olarak efendiye aittir. Köle öldürülse de çalınsa da, tazminat değişmez, çünkü zarar aynıdır; ancak tazminat kölenin değerine göre artar ya da azalır. Bütün bu özellikleriyle Alman köleliği ve Roma esareti benzerdir.”

Bu benzerlik dikkate şayandır. Bir Roma villasında ya da Barbar çiftliğinde, kölelik daima aynıdır. İnsan, öküz ve eşek gibi canlı hayvanların parçasıdır; kafasına bir ücret konulur; vicdansız bir araçtır, kişiliği olmayan bir maldır, günahsız, sorumsuz ne hakları ne görevleri olan bir varlıktır...

Şartları neden düzeldi?

“Zamanında... (ne zaman?) “köle insan olarak görülmeye başlandı ve bu şekilde, Vizigotların kanunu Hristiyan fikirlerin etkisi altında, onu sakatlayan ya da öldüren herkesi para cezası ile ya da sürgünle cezalandırdı.”

Her ne kadar sadece kanunlardan konuşmayı sevsek de, her zaman Hristiyanlık her zaman din. Vizigotların yardımseverliği ilk görünüşünü İncil'in vaazından önce mi sonra mı yaptı? Bu nokta açıklanmalı.

“Fetihten sonra, köleler Barbarların geniş mülkleri üzerine dağılmıştı, her birinin karşılığında kira ödediği ve hizmet ettiği evi, hissesi ve özel mülkü vardı. Toprakları satıldığında ev-

1 Weregild - bir cinayet için ödenen ceza. Bir kont için çok fazla, baron için çok fazla, özgür bir adam için çok fazla, bir papaz için çok fazla; bir köle için hiçbir şey. Kölenin değeri mülk sahibine geri ödenirdi.

lerinden nadiren ayrılmışlardı; onlar ve sahip oldukları her şey alıcının mülkü olmuştu. Kanun ülke dışına satılmasına müsaade etmeyerek kölenin paraya çevrilmesini destekledi.”

Sadece köleliği değil mülkiyeti de yıkan bu kanuna ne ilham oldu? Çünkü, eğer efendi bir zamanlar orada kurulmuş köleyi arsasından çıkaramazsa, o zaman kölenin efendinin de sahibi olduğu sonucu çıkar.

“Barbarlar,” der M. Laboulaye, “kölenin, aile ve mülkiyet hakkını tanıyan ilklerdi - kölelikle uyumlu olmayan iki hak.”

Ancak bu idrak Hristiyanlığa ihtida etmeden önce Alman milletler arasında moda olan esaret modunun mecburi sonucu müydü, yoksa dinle birleşmiş olan adalet ruhunun acil etkisi miydi? Derebeyi kölede kendisinininkine eşit olan bir ruha, aynı vaftizle saflaştırılmış ve Tanrının Oğlu'nun insan şeklinde aynı fedakarlığı ile günahlarından arınmış İsa Mesihin bir kardeşine saygı duymaya bu yolla mı zorlanmıştı? Gözlerimizi, Barbarca ahlak ve cahillik ve kendilerini daha çok savaşlarla ve kavgalarla meşgul eden tarıma az ya da hiç önem vermeyen derebeylerin dikkatsizliği, kölelerin özgürleşmesinde ciddi bir yardımcı olmuşlarsa da, bu özgürleşmenin ana prensibinin temelde Hristiyan olduğu gerçeğine kapatmamalıyız. Barbarların putperest bir dünyanın ortasında putperest kaldıklarını varsayın. İncil'i değiştirmedikleri için, çok inançlı geleneklerini de değiştirmeyeceklerdi; kölelik olduğu gibi kalacaktı; özgürlük, aile ve mülkiyet isteyen köleleri öldürmeye devam edeceklerdi; bütün milletler Helots'un durumuna indirgenecekti; yeryüzüne ait sahnede aktörler dışında hiçbir şey değişmeyecekti. Barbarlar, Romalılara göre daha az bencil, daha az mütehakkim, daha az ahlaksız ve daha az zalimdi. İmparatorluğun düşüşü ve toplumun yenilenmesinden sonra Hristiyanlığın hareket edeceği böyle bir ortamdı. Ancak bu ortam, önceki zamanlarda olduğu gibi kölelik ve savaş üzerinde temellenmişti, kendi enerjisi ile savaş ve kölelik dışında bir şey üretmedi.

“Yavaş yavaş köleler efendileri ile aynı standartlarda yargılanma imtiyazını elde ettiler. . .»

Ne zaman, nasıl ve ne unvanla bu imtiyazı elde ettiler?

Yavaş yavaş görevleri düzenlendi.”

Nereden geldi bu düzenlemeler? Onları tanıtmaya kimin yetkisi vardı?

“Efendi, kölenin işinin bir kısmını aldı - üç gün mesela - gerisini ona bıraktı. Pazara gelince, bu Tanrıya aitti.”

Ve Pazar gününü din değilse ne kurdu? Buradan, düşmanlıkları askıya alan ve kölenin görevlerini hafifleten güçle adliye düzenleyen ve köleler için bir çeşit kanun yaratan gücün aynı olduğunu çıkarıyorum.

Ancak bu kanunun kendisi, neye dayanıyordu? - prensibi neydi? - bu meseleyle ilgili konseylerin ve papaların felsefesi neydi? Bütün bu sorulara gelen cevaplar, sadece benden geldiğinden, güvenilmez olacaktır. M. Laboulaye'nin otoritesi benim kelimeleme güven vermeli. Kölelerin her şey için borçlu olduğu bu kutsal felsefe, İncil'in bu duası, mülkiyete karşı bir lanetlemeydi.

Küçük mülk sahipleri, yani orta sınıfın özgür adamları asillerin tiranlığının sonucu olarak kiracılardan ve kölelerden daha kötü bir duruma düşmüşlerdi. “Savaşın masrafları köleleri özgürlerden daha çok zorladı ve yasal korumaya gelince, kölenin emsallerince yargılandığı derebeylik mahkemesi, kanton meclisine göre çok daha tercih edilebilirdi. Bir derebeyi için soya sahip olmak bir hakimin sahip olmasından daha iyiydi.”

Bu yüzden bugün bir ilişki için büyük sermayesi olan bir adama sahip olmak bir rakibe sahip olmaktan daha iyi. Dürüst kiracı - haftalık mütevazı ancak düzenli maaşa sahip olan işçi - bağımsız ancak küçük kiracıdan, ya da fakir lisanslı tamirciden daha çok kıskanılır.

O dönemde, hepsi ya derebeyi ya da köle, zalim ya da zulüm görenlerdi. “O zaman manastırların koruması altında, ya da beylik kulelerin altında, onların elleri ile bereketli hale getiril-

miş olan toprağın üzerinde sessizce yayılan ve gücünü onların adına kaydettiği özgür sınıfların yok olmasından alan yeni toplumlar oluşturuldu. Kiracılar olarak bu adamlar kuşaktan kuşağa, tembel ve talancı efendilerinin çıkarına yetiştirdikleri toprak üzerinde kutsal haklar elde ettiler. Sosyal şiddetin dindiği hızda, çalışmalarlarıyla toprağı kendi faydalarına hakiki anlamda düzenlemiş bu kölelerin birleşimine ve mirasına saygı duymak gerekti.”

Karşıt bir unvan ve sahipliğın olduğu bir yerde mülkiyet hakkının nasıl etkin olacağını soruyorum? M. Laboulaye bir avukat. O zaman nerede bir kölenin emeğinin ve kiracının yetiştirmesinin toprağı kendi çıkarına, günlük mülk sahibi olarak davranan tanınmış bir efendinin zararına düzenlediğini gördü? Meseleleri gizlemeyelim. Kiracılar ve köleler zengin olur olmaz, bağımsız ve özgür olmak istediler. İlişki kurmaya, belediyeye ait pankartları açmaya, çan kulelerini yükseltmeye, kendi şehirlerini güçlendirmeye ve beylığe ait vergileri ödemeyi reddetmeye başladılar. Bunları yaparken, son derece haklıydılar; çünkü aslında onların durumu tolere edilemezdi. Ancak kanunda - Roma ve Napolyon kanununu kastediyorum - efendilerine itaat etmeyi ve haraç vermeyi reddetmeleri meşru değildi.

Şimdi, mülkiyetin avam tarafından bu hissedilmeden gaspı din tarafından ilham edilmişti.

Derebeyi köleyi toprağı bağlamıştı; din köleye toprak üzerinde haklar verdi. Derebeyi köleye görevler empoze etti; din sınırlarını sabitledi. Derebeyi köleyi dokunulmazlığından dolayı öldürebilirdi, eşinden mahrum bırakabilir, kızına tecavüz edebilir, evini yağmalayabilir ve birikimlerini soyabilirdi; din onun saldırılarını kontrol etti: derebeyini aforoz etti. Din, feodal mülkiyetin mahvolmasının asıl sebebiydi. Bugün kapitalist mülkiyeti kararlı bir şekilde kınayacak kadar neden cesur olmasın? Ortaçağlardan beri, sosyal ekonomide şekilleri dışında bir değişim olmadı; ilişkileri değişmeden devam ediyor.

Kölelerin özgürleşmesinin tek sonucu mülkiyetin el değiştirmesi oldu; ya da daha doğrusu yeni mülk sahipleri doğmuş oldu. Er ya da geç imtiyazların, kötülüğü tedavi etmekten çok ötede, uzatılması avam sınıfının dezavantajına hareket etmekte. Buna rağmen, yeni sosyal organizasyon bütün yerlerde aynı sonla karşılaşmadı. İnsanların hızla ticaret ve endüstri yoluyla zengin olarak otoriteleri fethettiği Lombardy'de örneğin, asillerin dışlanması derecesinde - ilk olarak asil sınıfı fakirleşti ve değeri düştü ve yaşamak ve kredilerini devam ettirmek için localara kabul edilmeye zorlandı. Sonra mülkiyetin sıradan ardıllaşması servet eşitsizliğine, varlığa ve yoksulluğa, kıskançlıklara ve nefretlere sebep olarak, şehirler hızla en sayılı demokrasiden bir kaç hırslı liderin boyunduruğu altına girdiler. Birçok Lombardic şehrinin kaderi böyleydi - Genoa, Florence, Bologna, Milan, Pisa, vb. - ki bunlar sonradan sık sık yönetici değiştirdiler, ancak o zamandan beri asla özgürlük lehinde yükselmediler. İnsanlar despotların tiranlığından kolayca kaçabilir ancak kendi despotluklarının etkilerini nasıl atacaklarını bilmezler; aynen bizim suikastçinin silahından kaçarak anayasal bir sıkıntıya karşı koyamamamız gibi. Bir millet mülk sahibi olur olmaz, ya ölmek zorundadır ya da dış bir saldırı onu tekrar devrimsel turuna tekrar başlamaya zorlamalıdır. ¹

---

1 Komünleri canlandıran despotluk ve tekelleşme ruhu tarihçilerin dikkatinden kaçmadı. "Avam birliklerinin oluşumu", der Meyer, "özgürlüğün doğru ruhundan değil, derebeylerinin yüklerinden kaçınma arzusu, bireysel çıkar ve başkalarının refahını kıskanmadan doğdu... Her komün ya da organizasyon bir diğerinin oluşumuna karşı çıktı; ve bu ruh öyle bir dereceye geldi ki İngiltere Kralı, Henry V., 1432'de Caen'de bir üniversite kurunca, şehir ve Paris üniversitesi bildirinin kaydolmasına karşı çıktı.

"Komünler organize olunca, krallar onlara daha üstün kullar gibi davrandı. Şimdi, nasıl ki alt tebaa kralla doğrudan tebaanın aracılığı dışında iletişime geçemiyorsa, aynı şekilde avam da komün dışında şikayet iletemiyordu.

"Aynı sebeplerin etkileri üretmesi gibi. Her komün birkaç vatandaşın yönettiği, kendi otoritelerini başkaları üzerine yaymaya çalışan, küçük ve ayrı bir Devlet oldu; bunun karşılığında onlar vatandaşlık hakkı olmayan talihsiz sakinlerden intikam aldılar. Özgürleşmemiş ülkelerdeki feodalizm ve komünlerdeki oligarşi

Fransa'da, Devrim çok daha yavaştı. Komünler, kralların koruması altında sığınarak, onlara koruyucu değil efendiler bulmuşlardı. Özgürlükleri çoktan beri kaybolmuştu, ya da daha doğrusu özgürleşmeleri, feodalizm Richelieu'nun elinden ölüm darbesini yiyince, askıya alınmıştı. Sonra özgürlük durdu; de-rebeylik prensi bölünmemiş yönetime tek başına sahip oldu. Asiller, ruhban sınıfı, avam, parlamentolar, kısacası birkaç görünen imtiyazlı dışında her şey kral tarafından kontrol edildi; o ki kendinden öncekiler gibi arazisinin gelirlerini düzenli olarak ve neredeyse her zaman önceden tüketmişti - bu arazi Fransa'ydı. Sonunda 89 yılı geldi; özgürlük yürüyüşünü devam ettirdi; feodal mülkiyetin son şeklini, monarşiyi, tüketmek için birbuçuk yüzyıl gerekmişti.

Fransız Devrimi gerçek hakkın kişisel hakkın yerine geçmesi olarak tanımlanabilir; yani bu şu demek, feodalizm günlerinde mülkiyetin değeri mülk sahibinin pozisyonuna bağlıydı, Devrimden sonra ise insana bakış mülkiyeti ile orantılı oldu. Şimdi, önceki sayfalarda söylenenlerden gördük ki, işçilerin haklarının tanınması kölelerin ve komünlerin nihai amacı, çabalarının gizli dürtüsü olmuştu. 89 hareketi bu uzun isyanın son aşamasıydı. Ancak bana, aynı sebeplerle başlatılmış, aynı ruhla calandırılmış, aynı mücadelelerle zafere ulaşmış olan 1789 Devrimi'nin İtalya'da dört yüzyıl önce tamama erdiği gerçeğine yeterince dikkat etmiyormuşuz gibi geliyor. Feodalizme karşı savaş sinyallerini ilk seslendiren İtalya'ydı, onu Fransa takip etti; İspanya ve İngiltere hareket etmeye başlıyor; geri kalanlar hala uyuyor. Eğer dünyaya büyük bir örnek verilmesi gerekiyorsa, duruşma günü çok özet olurdu.

---

neredeyse aynı yağmayı yapmıştır. Komünlerde alt dernekler, cemiyetler, esnaf dernekleri ve üniversitelerde kolejer vardı. Baskı o kadar büyüktü ki, bir komünün sakinlerinin onun bastırılmasını talep etmesini görmek nadirattan değildi..." - Meyer: *Judicial Institutions of Europe*.

Roma imparatorluğundan şimdiye kadar olan mülkiyet devrimlerinin aşağıdaki özetini not edin: 1- *Beşinci Yüzyıl*. - Barbar saldırıları; imparatorluğun topraklarının bağımsız hisselerle ya da mülklere bölünmesi. 2- *Beşinci yüzyıldan sekizinci yüzyıla*. -mülklerin yavaş yavaş toplanması ya da küçük mülklerin has-lara, tımarlara, mülkiyete dönüştürülmesi vb. Büyük mülkler, küçük eşyalar. Charlemagne (771-814) bütün mülklerin Fransa kralına bağlı olduğu kararını verir. 3- *Sekizinci yüzyıldan onuncu yüzyıla*. - taht ve daha üstün bağımlılar arasındaki ilişki kırılır; sonrakiler mülk sahipleri olurken, küçük bağımlılar kralı tanımayı bırakırlar ve en yakın derebeyine bağlanırlar. Feodal sistem. 4- *On ikinci yüzyıl* - Kölelerin özgürlüğe doğru hareketi; komünlerin özgürleşmesi. 5- *On üçüncü yüzyıl* - Kişisel hakkın ve İtalyadaki feodal sistemin yıkılması. İtalyan Cumhuriyetleri. 6- *On yedinci Yüzyıl* - Fransa'da Richelieu'nun başkanlığı sırasında feodalizmin yıkılması. Despotizm. 7- *1789*. - Bütün doğum, kaste, vilayet ve kurum imtiyazlarının yıkılması; insanların ve hakların eşitliği. Fransız demokrasisi 8- *1830*. - Bireysel mülkiyetin özünde olan toplanma prensibine *işaret edilir*. Birlik fikrinin gelişimi.

Bu dönüşüm ve değişim serisi üzerinde düşündükçe, onların prensiplerinde, manifestolarında ve sonuçlarında gerekli olduk-larını daha açık görürüz.

Özgürlük için istekli olan tecrübesiz fetihçilerin Roma impa-ratorluğunu kendileri kadar özgür ve bağımsız olan birçok arsaya bölmeleri gerekliydi.

Savaşı özgürlükten daha çok seven bu insanların liderlerine teslim olmaları gerekliydi ve mülkün insanı temsil etmesi gibi mülk de mülkü ihlal etmeliydi.

Kavga etmediğinde her zaman başıboş olan soyluların yöne-timi altında, üretimin gücü ve varlığın bölünmesi ve dolaşımı ile ticaret endüstri ve toprağın bir bölümü üzerinde zengin olarak güç ve yetkiyi de arzu edecek bir grup işçinin oluşması gerekliydi.

Soyluların yönetimi altında savaş olmaksızın daima işsiz güçsüz olan ve üretimin gücü olan emekçilerin olması zaruriydi ve refahın bölüşülmesi ve dağıtılmasıyla endüstri ve arazinin bir bölümünün ticareti üstünde kontrolü yavaş yavaş ele geçiren ve zengin olanlar otorite ve iktidarı da arzularlar.

Son olarak, hakların özgürlüğü ve eşitliği sağlandığında ve soygun, fakirlik, sosyal eşitsizlik ve baskının eşlik ettiği bireysel mülkiyet halen var iken, bu kötülüğün sebebine dair bir araştırma ve evrensel birlik fikrinin oluşması ve bu vasıtayla, çalışma şartı ile bütün çıkarların korunması ve sağlamaştırılması gerekiyordu.

Bilgili bir hukukçu, “kötülük çok ileri gittiğinde kendini tedavi eder ve Devletin gücünü artırmayı amaçlayan politik yenilik, sonunda kendi eserinin etkilerine boyun eğer. Almanlar, bağımsızlıklarını garanti altına almak için, liderler seçtiler ve hemen ardından kendi kralları ve asilleri tarafından bastırıldılar. Emirler özgür insanları kontrol etmek için kendilerini gönüllülerle çevrelediler ve kendilerini gururlu tebaalarına bağlı buldular. İmparatorların gücünü devam ettirmek ve insanları asillerin baskılarından korumak için vilayetlere elçiler gönderildi ve onlar emperyal gücü büyük bir ölçüde kullanmakla kalmayıp sakinlerle daha şiddetli bir şekilde uğraştılar. Özgür adamlar askeri görevden ve mahkeme görevinden kaçmak için tebaa oldular ve anında derebeylerinin bütün kişisel tartışmalarına müdahil oldular ve onların mahkemelerinde jüri görevi yapmak zorunda kaldılar... Krallar şehirleri ve komünleri, büyük tebaanın boyunduruğundan kurtarma ümidi ile ve kendi güçlerini daha mutlak kılmak için korudu ve aynı komünler birkaç Avrupa şehrinde, bir anayasal gücün kurulmasını sağladılar, şu anda kraliyeti kontrol altında tutuyorlar ve politik reform için evrensel bir arzuya sebebiyet veriyorlar.” - *Meyer: Judicial Institutions of Europe.*

Tekraren.

Feodalizm neydi? Büyük derebeylerinin köylülere ve krallara

karşı konfederasyonudur. ¹ Anayasal hükümet nedir? Burjuvannın işçilere ve krallara karşı konfederasyonudur².

Feodalizm nasıl son buldu? Komünlerin ve kraliyet yetkisinin birleşmesi ile. *Burjuva* aristokrasisi nasıl sonlanacak? Proleterlerin ve egemen gücün birleşimi ile.

Komünlerin ve kralın derebeylerine karşı mücadelesinin anlık sonucu neydi? Louis XIV'nın monarşik birleşimi. *Burjuvaziye* karşı proleterlerin ve egemen gücün birleşik mücadelesinin sonucu ne olacak? Milletın ve yönetimin mutlak birleşimi.

Tek ve yüce olan milletin yönetimde ve merkezi güçte birle, beşle, yüzle mi ya da binle mi temsil edileceğinin görülmesi kaldı; yani kraliyetin barikatlarının kendisini insanlarla mı yok-

---

1 Feodalizm, özünde ve ilahi kaderinde, insan kişiliğinin keşif komünizme karşı uzun bir tepkisiydi ki Avrupa orta çağlarda onun tarafından istila edilmişti. Putperest bencilliğinin cümbüşünden sonra, toplum - Hristiyanlık dini tarafından karşı uca taşınmış halde - hayatını sınırsız riyazet ve dünya zevklerine karşı mutlak duyarsızlıkla riske attı. Feodalizm, Avrupayı dini toplumların ve dördüncü yüzyıldan beri farklı isimler altında farklı ülkelerde ortaya çıkmış olan Manichean [Manesci -ç.n.-] mezheplerin birleşmiş etkisinden kurtaran denge ağırlığıydı. Modern medeniyet kişinin, evliliğın, ailenin ve ülkenin tanımlayıcı kuruluşunu feodalizme borçludur. (Bakınız, bu konuda, Guizot, "History of Civilization in Europe.")

2 Bu 1830'da ve sonraki yıllarda, seçmen burjuva kral üzerinde kontrol kurmak için bir devrimi etkileyince ve insanları kısıtlamak için isyanları bastırınca belli oldu. Burjuva, jüri, hakimler, ordudaki pozisyonu ve belediyeye ait despotluğuyla, hem kraliyeti hem de insanları yönetir. Diğer her sınıftan daha öte muhafazakar olan ve geri giden burjuvadır. Bakanlıkları kuran ve bozan burjuvadır. Senato etkisini yok eden ve Kralı ondan tatmin olmadığında tahttan indirecek olan burjuvadır. Kraliyet, burjuvayı memnun etmek için kendisini popüler olmayan hale getirir. İnsanların ümitlerinden endişe eden ve reformu engelleyen burjuvadır. Burjuva dergileri kendileri için şüphecilik ve duyarsızlığı ayırırken, bize ahlaki ve dini vaaz ederler, kişisel yönetime saldırlar ve mülkiyeti olmayanları seçim imtiyazının reddedilmesini desteklerler. Burjuva proleterin özgürleştirilmesi dışında her şeyi kabul edecektir. İmtiyazlarının tehdit altında olduğunu düşünür düşünmez, kraliyetle birleşecektir; ve tam da bu noktada bu iki düşmanın tartışmalarını askıya aldıklarını bilmeyen var mı? ...O bir mülkiyet sorunu oldu.

sa insanlar olmadan mı devam ettirmeye niyet ettiğini ve Louis Philippe'nin kendi yönetiminin tarihteki en ünlüsü olmasını mı istediği halen daha belirsiz.

Bu ifadeyi, gerçekleri ve detayları gözardı ederek, toplumun ekonomik ilişkilerine daha fazla dikkat edeyim diye olabileceği kadar kısa ve aynı zamanda kesin yaptım. Çünkü tarihin çalışması insan organizmasının çalışması gibi; nasıl ki sonrakinin ayrı ayrı ele alınabilen sistemi, organları, fonksiyonları varsa, öncekinin de kendi birliği, araçları ve sebepleri var. Elbette mülkiyet prensibinin bütün sosyal güçlerin bütün bir özeti olduğunu iddia etmiyorum; ancak bedenimiz dediğimiz bu harika makinede olduğu gibi, bütünüün harmonisi bizi tek bir fonksiyonun ya da organın düşüncesinden genel bir sonuca varmaya götürür. Böylece, tarihi sebepleri tartışırken, gerçeklerin basit sıralamasından mutlak kesinlikle akıl yürütebildim, çünkü bu özel sıra ve evrensel tarih arasındaki harika korelasyondan emindim. Bir milletin mülkiyeti neyse, ailesi, evliliği, dini, sivil ve askeri organizasyonu, yasama ve adli kurumları da odur. Tarih bu açıdan bakıldığında, büyük ve yüce bir psikolojik çalışmadır.

Evet, efendim. Mülkiyete karşı yazarken tarihin dilini alıntılamaktan ötesini yaptım mı? Önceden gelen bütün toplumların kızı ve kadın varisi - *age quod agis* - olan modern topluma şöyle dedim: Tanrının ilhamı ve emriyle altıbin yıldır yürütmekte olduğun görevi tamamla; yolculuğunu bitirmek için acele et; ne sağa ne de sola dön, ancak önünde duran yolu takip et. Mantık, kanun, birlik ve disiplin talep et; ancak bundan sonra onları sadece çocukluğun perdesini sıyrarak ve içgüdüyü bir rehber olarak takip etmeyi bırakarak bulabilirsin. Uyuyan vicdanımı uyandır; gözlerini düşünce ve bilimin saf ışığına aç; rüyalarını sıkıntıya sokan ve seni uzun süre ifade edilemez elem içinde tutan hayalete dikkatle bak. Kendini bil, ah uzun zamandır aldanmış toplum¹ düşmanını bil! ...ve ben mülkiyeti ifşa ediyorum.

---

1 Kayıp dipnot.

Mülk hakkının savunucularının sık sık görüşlerini savunmak için milletlerin ve çağların şahitliğini alıntılıdığını duyarız. Şimdi söylenmiş olana bakarak, bu tarihi argümanın ne kadar hakiki gerçeklerle ve bilimin sonuçlarıyla uyduğuna karar verebiliriz.

Bu özrü tamamlamak için, çeşitli teorileri incelemeliyim.

Ne politika, ne yasama ne de tarih onların elementlerini tanımlayan ve kanunlarını keşfeden pozitif bir teori olmadan, kısaca, felsefe olmadan, ne açıklanabilir ne de anlaşılabilir. Şimdi, bugüne kadar dünyanın dikkatini bölen iki başlıca okul, bu şartı karşılamaz.

Karakter olarak esasında *pratik* olan ilki, gerçeklerin ifadesi-ne hapsedilmiş ve öğrenmeye gömülmüş olarak, insanlığın hangi kanunlarla kendini geliştirdiğini çok az umursar. Ona göre, bu kanunlar Tanrı'nın sırrıdır ve yukardan bir komisyon olmadan kimse anlayamaz. Tarihin gerçeklerini yönetime uygulayarak, bu okul mantık yürütmez, beklemez, geleceği tahmin etmek için geçmişin günümüzle karşılaştırmasını yapmaz. Onun fikrine göre, tecrübe dersleri biz sadece eski hataları tekrar etmeyi öğretir ve bütün felsefesi doğrudan onun işaret ettiği yönde ebediyen gitmek yerine, eskinin izlerini devamlı olarak izlemeyi içerir.

İkinci okul *kaderci* ya da *panteist* olarak adlandırılabilir. Ona göre imparatorlukların hareketleri ve insanlığın devrimleri Tanrı'nın manifestoları, canlanmasıdır. İnsan ırkı, ilahi özle özdeşleşince, görüntüler, bilgiler ve tahribatlar çemberinde döner ki bu da mutlak doğru fikrini mecburen dışlar ve kadere ve özgürlüğe zarar verir.

Bu iki tarih okulu ile uyumlu olarak, iki tane hukuk bilimi okulu vardır aynı şekilde karşıt ve aynı tuhafıklara sahiptirler.

1. Pratik ve geleneksel okul ki ona göre kanun her zaman yasa yapıcının icadıdır, vermeye "tenezzül ettiği bir imtiyazdır - kısaca ne ilan ederse etsin, adaletli ve meşru görülme için gereksiz bir doğrulama.

2. Bazen tarihsel okul denilen kaderci ve panteist okul, ilkinin despotluğuna karşı çıkar ve kanunun edebiyat ve din gibi her zaman toplumun ifadesi, manifestosu, şekli, hareketli ruhunun dış idraki ve her zaman değişen ilhamları olduğunu savunur.

Bu okulların her biri mutlak olanı inkar ederek, bütün pozitif ve *a priori* felsefeyi reddeder.

Şimdi bu iki okulun teorilerinin, onlarla ilgili nasıl düşünürsek düşünelim tamamen kifayetsiz olduğu açıktır; çünkü karşılıklı olarak hiç bir ikilem oluşturmazlar - yani eğer birisi yanlışsa, bu diğerinin doğru olduğu sonucunu çıkarmaz ve birlikte doğruyu oluşturmazlar, çünkü o olmadan doğrunun olmadığı mutlak olanı ihmal ederler. Arka arkaya bir *tez ve karşıtezdiler*. O zaman bulunması gereken, mutlak olanı gösteren, yasa yapıcının iradesini doğrulayan, kanunun değişimlerini açıklayan, insanlığın sirküler hareketinin teorisini yok eden ve gelişimini gösteren bir *sentez* var.

Hukukçular, çalışmalarının doğası gereği ve inatçı önyargılarına rağmen, dayanılmaz bir şekilde kanun bilimindeki mutlağın genelde varsayıldığı kadar hayali olmadığından şüphe etmeye itildiler ve bu şüphe yasamacıların düzenlemek için çağrıldıkları çeşitli ilişkilerin karşılaştırmasından ortaya çıktı.

Enstitünün ödüllüsü M. Laboulaye, "History of Property" eserine şu kelimelerle başlar:

"Sadece insanların karşılıklı çıkarlarını düzenleyen sözleşme kanunu, yüzyıllardır değişmemişken (zorunluluk karakterinden çok kanıtla ilişkili olan belli formlar dışında), vatandaşların karşılıklı ilişkilerini düzenleyen mülkiyetin medeni kanunu, birkaç radikal değişimden geçti ve çeşitlemelerinde toplumun bütün değişikliklerine ayak uydurdu. Özellikle insan kalbinin derinlerine kazınmış olan ebedi adaletin prensiplerine tutunan sözleşme kanunu, hukuk ilminin ve belli bir ölçüde onun felsefesinin sus-

turulamaz elementidir. Mülkiyet, aksine hukuk ilminin tarihinin politikasının değişken elementidir.”

Harika! Hukukta ve sonuç olarak politikada, değişken bir şey ve değişken olmayan bir şey var. Değişken olmayan element zorunluluk, adalet bağı, görev; değişken element ise mülkiyet -yani kanunun dış şekli, sözleşmenin konusudur. Buradan kanunun mülkiyeti tamlayabileceği, değiştirebileceği, yenileyebileceği ve yargılayabileceği sonucu çıkar. Bunu, eğer yapabilirseniz, sonsuz, mutlak, kalıcı ve hatasız bir hakla uzlaştırın.

Ancak, M.Laboulaye şunu eklediğinde kendisiyle mükemmel uyum içindedir, “Toprağın sahipliği, toplum onu eline alıp sahibin amacına eşlik edene kadar sadece güce dayanır¹ ve biraz daha ötede, “Mülkiyet hakkı doğal değildir, sosyaldir. Kanunlar sadece mülkiyeti korumaz, onu doğururlar,” vb. Şimdi, kanunun yaptığını kanun bozabilir; özellikle, tarihi ya da panteist okulun açık partizanı M. Laboulaye’ye göre, kanun mutlak değildir, bir fikir değildir bir formdur.

Ancak neden mülkiyet değişken ve zorunluluğun aksine, tanım ve yerleşme kabiliyeti yok? Hakta mutlak prensiplerin (hayal edilebilecek en tehlikeli, en ahlaksız, en acımasız iddia - bir kelime ile, en anti-sosyal -) olmadığını şüphesiz biraz cesur bir şekilde onaylamadan önce, onun değişken, keyfi ve rastlantısal elementlerini ve sonsuz, meşru ve mutlak olanları kanıtlamak için, mülkiyet hakkının derin bir incelemeye tabi olması uygundu; sonra bu operasyon gerçekleşince, kanunları açıklamak ve bütün kodları düzeltmek kolay hale geldi.

Şimdi bütün detayları ile yaptığımı iddia ettiğim bu mülkiyet incelemesi ya halkın tavsiye edilmeyen ya da çekici olmayan bir kitapçığa ilgisi olmamasından ya da - ki bu daha muhtemel -eseri

---

1 Aynı fikre geçenlerde tribünden bizim en onurlu vekillerimizden biri, M. Gauguier tarafından işaret edildi. “Doğa insan arazili mülkiyet bahşetmemiştir” dedi. Sadece bir türü kapitalist gösteren, bir cinse işaret eden *arazi* sıfatını değiştirerek, M. Gauguier inancın *eşitlikçi* bir iddiasında bulundu.

karakterize eden anlatım zayıflığı ve deha isteğinden, Mülkiyet üzerine İlk İnceleme arada kaynadı; nadiren birkaç komünist, sayfalarını çevirerek, tenkitleriyle yaftalamaya tenezzül ettiler. Sadece siz efendim, sizin ekonomik öncellerinize karşı çok ağır eleştiri ile gösterdiğim memnuniyetsizliğe rağmen - sadece siz beni adil olarak yargıladınız ve ilk yargınızı kabul edemesem de, en azından asıl itibariyle, son olarak görülmek için fazla şüpheli olan bir karardan sadece size müracaat ediyorum.

Prensipler üzerine bir tartışmaya girme eğiliminde değilim. Bizim kuşağımızın üretmiş olduğu bu basit ve anlaşılabilir olan kesin noktadan kendimi kestirimde bulunmakla tatmin etmeliyim.

Mülkiyetin en kesin fikri bize özellikle eski hukukçuların sadıkane takip ettiği Roma kanunu tarafından verilmiştir. Bir insanın bir şey üzerindeki mutlak, özel, otokratik etkinlik alanıdır - zamanla *edinme* yoluyla başlayan alan, *sahiplikle* sürdürülür ve sonunda, *hak kazanma* yardımı ile medeni kanunda onaylanır; insanla şeyi o kadar çok ilişkilendiren bir alandır ki, mülk sahibi şöyle diyebilir, “benim alanımı kullanan, adeta beni onun için çalışmaya zorlar; bu yüzden bana tazminat borçludur.”

Mülkiyetin elde edilebileceği, mülkiyetin orijini ile hiçbir ortak noktaları olmayan ikincil yöntemleri sessizce geçiyorum - *gelenek, satış, değiş-tokuş, miras vb.*

Bu yüzden, Pothier sadece *mülkiyet* değil *mülkiyet alanı* demmiştir. Ve hukuk bilimi üzerine en bilgili yazarlar - mülkiyet hakkını ve *zaman aşımını* tanıyan Roma pretorunu¹ taklit ederek - dikkatli bir şekilde alan ve yararlanma, kullanma ve yerleşme hakkını ayırtmışlardır ki bunlar doğal sınırlarına indirgenğinde ve benim fikrimce, alansal mülkiyetin yerine geçmek ve son olarak bütün hukuk biliminin temelini oluşturmak için adaletin asıl ifadesidir.

---

1 Roma yargıcı (ç.n.)

Ancak efendim sistemlerin hantallığını ya da daha doğrusu mantığın uğursuzluğunu takdir edin! Roma hukuku ve ondan esinlenen bütün alimler mülkiyetin orijinalinde hukuk tarafından onaylanan ilk kullanma hakkı olduğunu öğretirken, modern hukukçular, bu acımasız tanımdan memnun olmayarak, mülkiyetin çalışmaya dayalı olduğunu iddia ederler. Hemen, daha fazla çalışmayan ancak başkasının yerine çalışanın sonrakinin kazanımlarından olan hakkını kaybettiği çıkarımını yaparlar. Bu prensipten dolayı ortaçağ köleleri mülkiyetten yasal hak iddia ettiler ve sonuç olarak politik haklardan istifade etmek istediler; ruhban sınıfının 89'da büyük mülkleri yağmalandı ve karşılığında maaş verildi; restorasyonda liberal vekiller bir milyar frank tazminata karşı çıktılar. "Millet," dedi ki onlar "yirmibeş yıl çalışma ve göçmenlerin terkederek ve uzun süren aylaklıkla kaybettiği mülkün sahipliğini elde etti: Asiller neden papazlardan daha fazla lütuf görmeli?"¹

Savaştan doğmayan bütün gasplara çalışma yoluyla sebep olunmuş ve desteklenmiştir. Roma imparatorluğunun sonundan günümüze bütün modern tarih bunu kanıtlar. Ve bu gasplara yasal bir onay vermek istemiş gibi, mülkiyeti yıkan çalışma doktrini, *zaman aşımı* adı altında Roma hukukunda uzunca açıklanmıştır.

Ürün yetiştiren adamın toprağı kendinin yaptığı söylenir; sonuç olarak mülkiyet artık yoktur. Bu, bu yeniliğı ifşa etmekte başarısız olmayan eski hukukçular tarafından açıkça görüldü ve

---

1 Karşılaştırmalı hukuk profesörü, M. Lerminier, daha ileri gitti. Millet'in ruhban sınıfından bütün eşyalarını aylaklıktan dolayı değil değersizlik yüzünden aldığını söyledi. "Dünyayı medenileştirdiniz," diyerek eşitliğin bu havarisi papazlara konuşarak çağırır, "ve bu sebepten eşyalarınız size verildi. Sizin ellerinizde onlar, bir zamanlar bir araç ve ödüldü. Ancak şimdi onları hak etmiyorsunuz çünkü uzun zamandır herhangi her şeyi medenileştirmeyi bıraktınız..." Bu pozisyon benim prensiplerimde oldukça uyum içindedir ve M.Lerminier'in öfkesini kalpten alkışlıyorum ancak bir mülk sahibinin mülkünden değersiz olduğu için mahrum bırakıldığını bilmiyorum ve o şey ne kadar makul sosyal hatta faydalı görünse de, mülkiyetin kullanımına ve geleneklerine oldukça ters.

diğer yandan genç okul ilk kullanım teorisinin saçmalığına yuh çekmektedir. Diğerleri kendilerini iki fikri birleştirerek onları uzlaştırıyormuş gibi görünerek sundular. Dünyanın bütün akıllı araçları gibi başarısız oldular ve eklektisizmlerinden dolayı gülünç düştüler. Şu anda alarm eski öğreti kampında; bütün yönlerden *mülkiyet savunuları, mülkiyetle ilgili çalışmalar, mülkiyet teorileri* akıyor ve her biri yalanı gerisine vererek, mülkiyet üzerinde taze bir yara açıyor.

Aslında, mülkiyetin cesur savunucularının kendilerini oldukça hafif bir şekilde dahil ettikleri çözülmez utançları, çelişkileri, absürtlükleri, inanılmaz saçmalığı düşünün. Eklektiği seçiyorum çünkü bunlar öldü, diğerleri yaşayamaz.

M. Troplong, hukukçu, “Le Droit”ın editörlerinin gözünde bir filozof. “Le Droit” beylerine, filozofların yargılarında, M. Troplong’u sadece bir avukat olduğunu söylüyorum ve iddiamı kanıtlıyorum.

M. Troplong gelişimin bir savunucusu. “Kelimelerin yasası onsekizinci yüzyıl klasik eserlerinin aktığı verimli bitki özleridir. Onları bastırma arzusu... gelişme kanununu ihlal etmektir ve hareket eden bir bilimin gelişen bir bilim olduğunu unutmaktır,” der.¹

Şimdi kanunun tek değişken ve ilerlemeci kısmı, çoktan gördüğümüz gibi, mülkiyeti ilgilendiren kısımdır. O halde, mülkiyet hakkının tanıtılması için hangi reformların gerektiğini soruyorsun? M. Troplong cevap vermez; hangi ilerleme ümit edilmeli? Cevap yok; evrensel birleşme durumunda mülkiyetin kaderi ne olacak? Cevap yok; mülkiyette mutlak olan nedir, değişken nedir, doğru ve yanlış olan nedir? Cevap yok. M. Troplong mülkiyete gelince sükuneti ve *statükoyu* tercih eder. İlerici bir filozofta felsefi olmayan daha ne olabilirki?

Buna rağmen, M. Troplong bunlar üzerine düşündü. “Modern yazarların mülkiyetle ilgili doktrinlerinde çok fazla zayıf nokta

---

1 “Treatise on Prescription.”

ve eski fikir var; MM. Toullier ve Duranton'un eserlerine bakın," der. M. Troplong'un doktrini o zaman güçlü noktaların ilerlemeci ve gelişmiş fikirlerin sözünü verir. Bakalım; inceleyelim:

"Maddenin mevcudiyetine yerleştirilmiş insan, onun üzerindeki bir gücün bilincindedir, bu kendi ihtiyaçlarını karşılaması için ona verilmiştir. Cansız ya da zeki olmayan doğanın kralı olarak, onu değiştirmeye, yönetmeye ve kullanmaya uygun hale getirmeye hakkı olduğunu hisseder. Ve orada mülkiyet konusu gelir, bu insanlar üzerinde değil sadece şeyler üzerinde uygulandığında meşrudur."

M. Troplong o kadar küçük bir filozof ki, kullanma şovu yaptığı felsefi terimlerin anlamını dahi bilmiyor. Madde mülkiyetin öznesidir diyor; *nesnesidir* demeliydi. Özne terimini deneylerinde insan maddesine uygulayan analizcilerin dilini kullanıyor.

Yazarımızın bu hatası ilerde tekrar edilir: "Özgürlük, maddeyi geçerek, mülkiyet mevzusu, vb." Mülkiyetin öznesi insandır; amacı ise maddedir. Ancak bundan bile küçük bir riyazet; doğrudan birkaç çarımha sahip olmalıyız.

Bu yüzden, henüz alıntılanan pasaja göre, mülkiyet prensibinin aranması insanın vicdanında ve kişiliğindedir. Bu doktrinde yeni olan bir şey var mı? Görünüşe göre Cicero ve Aristo'dan beri ve daha öncesinde şeylerin ilk kullanıcıya ait olduğunu düşünenler tarafından kullanımın, vicdanı ve kişiliği olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilebileceği hiç düşünülmedi. İnsan kişiliği, mülkiyetin prensibi ya da öznesi olsa da, maddenin amaç olması gibi, şart değildir. Şimdi, bilmemiz gereken bu şarttır. Şimdiye dek, M. Troplong bize efendilerinden ve tarzını süslediği figürlerden başka bir şey anlatmaz ve eski fikre hiçbir şey eklemeyiz.

O zaman mülkiyet üç terimi ima eder: özne, nesne ve durum. Bu ilk iki terimle alakalı zorluk yoktur. Üçüncüye gelince, mülkiyetin durumu bugüne kadar, Yunanlılar ve Barbarlar için, ilk kullanıcının olmuştur. Şimdi neye sahip olmak istersiniz, ilerlemeci doktor?

"İnsan sahibi olmayan bir nesneye ilk kez el sürdüğünde, in-

sanlar arasında çok büyük önemi olan bir şey yapmış olur. Ele geçirilen ve kullanılan şey adeta onu tutanın kişiliğine dahil olur. Kendisi gibi kutsal olur. Onun özgürlüğüne şiddet uygulamadan ya da şahsına aceleyle saldırmadan hareket ettirerek almak imkansızdır. Diogenes sadece içgüdünün bu gerçeğini ifade etmiştir: “İşığımın önünden çekil.”

Çok iyi! Ancak siniklerin prensi, çok şahsiyetli ve mağrur Diogenes, güneş ışığı alan aynı yerin kirası olarak, yirmi dört saatlik sahiplik için başka bir sınığa bir kemik ödetme hakkına sahip midir? Mülk sahibini oluşturan budur; açıklamakta başarısız olduğu şey budur. İnsan kişiliği ve bireyselliğinden mülkiyet hakkına mantık yürüterek, bilinçsiz bir şekilde, sonucun öncül-lerden daha çok olduğu Aristo'nun koyduğu kuralların aksine bir kıyas kuruyorsun. İnsan kişisinin bireyselliği, orijinalinde *proprietas* denilen, kollektif sahiplik, *communio*, karşıtı olan bireysel sahipliği kanıtlar. Senin ve benim ayrımını, hiçbir şekilde bağlılığın değil, eşitliğin doğru işaretlerini doğurur. “Kelime oyunundankelime oyununa,” der M. Michelet, ¹ “mülkiyet dünyanın sonuna doğru sürünecek; eğer kendisi onun sınırı olmasaydı insan onu sınırlayamazdı. Çarpıştıkları yerde, onun cephesi olacak.” Kısacası, varlığın bireyselliği, komünizm hipotezine zarar verir ancak bundan dolayı alan doğmaz. O alandan dolayı bir şeyin tutucusunun kendi yerini alan kişi üzerinde uyguladığı ödeme ya da hükmetme hakkı, bu her zaman mülkiyetin kendisiyle ilişkilendirilmiştir.

Dahası, meşru şekilde elde edilmiş malı kimseyi incitmeyen kişinin alçakça adaletsizlik olmadan takipsizlik kararı olamaması önsezinin değil, M.Troplong'un dediği gibi, mülkiyetle alakası olmayan iç algılamanın² hakikatidir.

1 “Origin of French Law.”

2 Birinin ailesini onurlandırmak, bağışçılara karşı minnettar olmak, öldürmemek ya da çalmamak için - içsel algının hakikatleri. İnsanlardansa Tanrıya itaat etmek, onun olanı her birine vermek; bütün bir bölümden daha yucedir, düz bir

O zaman M. Troplong, kullanımı mülkiyetin bir şartı olarak kabul eder. Bunda, Roma hukuku ile, MM. Toullier ve Duranton ile uyum içindedir; ancak ona göre bu durum tek değildir ve bu noktada onun doktrini onlarınkinin ötesine geçer.

“Ancak, tek kullanımdan gelen hak özel olsa da, insan çalışarak maddeye şekil verdiğinde daha fazla öyle olmaz mı; onun içinde kendinden bir parça yüklediğinde, çalışarak yeniden yarattığında ve onun üzerine zekasının ve aktivitesinin mührünü koyduğunda? Bütün fetihlerin içinde, en meşru olanı budur çünkü o çalışmanın fiyatıdır. O şekilde yeniden modellenmiş ve insancılaştırılmış olan şeyden insanı yoksun bırakan kimse, insanın kendisini istila etmiş ve özgürlüğüne en derin yaraları vurmuş olur.”

M. Troplong’un emek ve çalışmayı tartışarak belagatının bütün varlığını sergilediği çok güzel açıklamaları geçiyorum. M. Troplong sadece bir filozof değil, o bir hatip ve sanatçı. *Vicdanın ve tutkuların ilgisini çeken şeylerle doludur*. Eğer incelemeye kalksam onun retoriğinden kötü bir eser çıkarabilirim, kendimi şimdilik felsefesi ile sınırlıyorum.

Keşke M. Troplong nasıl düşüneceğini ve kafa yoracağını bilseydi, kullanımın orijinal gerçeğini terketmeden ve iş teorisine yapışmadan önce kendisine sorardı: “Kullanmak nedir?” Ve kullanımın bütün sahiplenme modlarının gösterildiği - elde etme, yerleştirme, bulunma, yerleşme, yetiştirme, kullanma, tüketme vb. gibi genel bir terim olduğunu, çalışmanın sonuç olarak sadece binlerce kullanım çeşidinden biri olduğunu keşfederdi. En sonunda çalışmaktan doğan sahiplik hakkının şeylerin basit elde edilmesinden kaynaklanan aynı genel kanunlar tarafından yönetildiğini anlardı. Mantık yürütmesi gerekirken söylev veren, sürekli metaforları yasal aksiyomlarla karıştıran ve çıkarım yoluyla

---

çizgi bir noktadan diğerine en kısa yoldur - Sezginin hakikatleri. Hepsi a priori'dir. Ancak ilki vicdan tarafından hissedilir ve ruhun sadece basit bir hareketini ima eder; ikincisi mantık tarafından algılanır ve karşılaştırma ve ilişkiyi ima eder. Kısacası, öncekiler duygular sonrakiler fikirlerdir.

evrenseli elde etmeyi ve kategori oluşturmayı bilmeyen birisi ne tür bir hukukçudur?

Eğer çalışmak kullanmak ile aynı ise, işçiye sağladığı tek fayda emeğinin nesnesinin bireysel sahipliği hakkıdır; eğer kullanımdan farklı ise, sadece kendisi ile eşit olan bir hakkı doğurur -yani kullanıcının çalışması ile başlayan, devam eden ve sonlanan bir hak. Bu sebepten, kanun diliyle, birisi sadece çalışarak bir şey için unvan elde edemez. Onun sahibi olarak görülmek için, onu bir yıl ve bir gün boyunca tutmalıdır ve mülk sahibi olmak için ona yirmi ya da otuz yıl sahip olmalıdır.

Bu başlangıç yapılıncaya, M. Troplong'un bütün yapısı kendi ağırlığından düşer ve yapmaya çalıştığı çıkarımlar kaybolur.

"Mülkiyet kullanımla ve çalışmayla birkez elde edilince, doğal olarak kendisini korur ancak aynı yollarla değil, tutanın bırakmayı reddetmesiyle de; bir hakkın yüksekliğine çıkmış olması gerçeğinden, kendini devam ettirme ve sınırsız bir vakit boyunca sürme doğasından... Haklar, ideal bir bakış açısı ile düşününce, ölümsüz ve ebedidir ve sadece rastlantısal olanı etkileyen zaman Tanrının kendisine zarar veremediği gibi onları da rahatsız edemez." Bizim yazarımızın *ideali, zamanı ve sonsuzluğu* konuşurken, cümlesine Plato'nun *kutsal kanatlarını* koymamış olması şaşırtıcı - bugünlerde felsefi eserlerde çok moda bu.

Yanlışlık dışında, dünyada her şeyden çok saçmalıklardan nefret ediyorum. *Mülkiyet elde edildiğinde!* İyi, eğer elde edilirse, ancak elde edilemeyeceği için korunamaz. *Haklar ebedidir!* Evet, Tanrı'nın gözünde, Platocuların arketipik fikirleri gibi. Ancak, yeryüzünde, haklar sadece bir öznenin, nesnenin ve şartın huzurunda var olurlar. Bu üç şeyden birini al ve haklar kaybolur. Bu yüzden, bireysel sahiplik öznenin ölümüyle, nesnenin zarar görmesi ile ya da takas ya da terketme durumlarında durur.

Ancak M. Troplong ile mülkiyetin mülk sahibinin eylemi ve iradesi olmadan zarar görmeyecek mutlak ve ebedi bir hak oldu-

ğunu kabul edelim. Bu pozisyondan hemen sonra gelen sonuçlar nelerdir?

Adaleti ve mülkiyet hakkı kullanımını göstermek için, M. Troplong, mülk sahibinin uzun süredir unuttuğu ya da hatta bilinmeyen, mülkünden çıkarmaya teşebbüs ettiği bir *bona fide* sahibi durumunu varsayar. “Başlangıçta, sahibin hatası affedilebilirdi ancak tamir edilemez değildi. Yolunu takip ederek ve derece ile yaşlanarak, kendini hakikat renkleriyle tamamen giydirdi, doğrunun dilini yüksek sesle konuştu, çok fazla itimat edilen çıkarı içine aldı ki belki adil bir şekilde gerçekliğe dönmenin kendi yolunu dikmiş olan kurguları (şüphesiz bir hata) onaylamaktan daha fazla şaşkınlığa sebebiyet verip vermeyeceği sorulabilirdi. Evet, tereddütsüz itiraf edilmeli ki tedavi hastalıktan daha kötü olurdu ve uygulaması en fena adaletsizliğe sebep olurdu.”

Kullanım ne zamandan beri bir kanunun bir prensibi oldu? Atinalılar, Aristides’in tavsiyesi ile, cumhuriyetleri için avantajlı olan ancak açıkça adaletsiz olan bir teklifi açıkça reddettiler. M. Troplong’dan daha yüksek ahlaki algı ve daha iyi zeka açıklığı gösterdiler. Mülkiyet ebedi bir haktır, zamandan bağımsızdır, mülk sahibinin eylemi ve iradesi olmadan yıkılamaz ve burada bu hak mülk sahibinden alınıyor. Hangi gerekçe ile? Aman tanırım! Olmamasından dolayı! Hukukçuların hakları vermede ve almada kaprisle yönetildikleri doğru değil mi? Bu beyleri mutlu ettiğinde, aylaklık, değersizlik, ya da yokluk benzer şartlar altında çalışma oturum ve değerle elde etmenin yetersiz olduğu bir hakkı geçersiz kılabilir. Hukukçuların mutlak olanı reddetmesine şaşmayın. Onların iyi zevki kanundur ve bozuk hayal güçleri hukuk bilimindeki evrimlerin gerçek sebebidir.

“Eğer sembolik mülk sahibi cahilliği savunursa, iddiası daha geçerli olmazdı. Aslında, cahilliği affedilemez dikkatsizlikten vb. kaynaklanıyor olabilir.”

Ne! Mülkiyet hakkı yolu ile elden çıkarmayı meşrulaştırmak için, mülk sahibinde hatalar olduğunu mu varsayıyorsunuz! Onun

yokluğunu ayıplıyorsunuz, - ki bu gönülsüz olabilen; onun ihmali - neyin buna sebep olduğunu bilmeden; dikkatsizliği - sana ait gereksiz bir varsayım! Saçma. Basit bir gözlem bu teoriyi yok etmeye yeter. Eski mülk sahibine karşı sahibin lehinde, emirin çıkarına bir istisna yapan toplumun, eski mülk sahibine tazminat borçlu olduğunu söylerler; çünkü mülkiyet hakkı imtiyazı halk kullanımı için el koymaktan başka bir şey değildir.

Ancak burada daha güçlü bir şey var:

“Toplumda bir yer dokunulmazlıkla boş kalmaz. Kaybolan ya da giden eski kişinin yerine yeni birisi gelir; kendi varlığını getirir, tamamen dahil olur ve kendini terkedilmiş olarak bulduğu bu göreve adar. O zaman terkedene, adil gördüğü bir dava uğrunda, alında teriyle savaşıyor ve günün yükünü taşıyan askerle zaferin onurunu tartışmalı mıdır?”

Bir avukatın dili hareket etmeye başlayınca nerede duracağını kim söyleyebilir? M. Troplong gasp etmeyi mülk sahibinin yokluğunda ve yalnız *dikkatsizliği* olasılığında kabul eder ve savunur. Ancak ihmalin doğruluğu ispatlanınca; terketmek bir yargıç huzurunda bir sözleşmede resmi ve gönüllü olarak ortaya konulduğunda; mülk sahibi şunu demeye cesaret ettiğinde, “Çalışmayı bırakıyorum, ancak hala üründen payımı istiyorum,” - o zaman yok olanın mülk hakkı korunur; ele geçirenin gaspı suç olur; çiftlik kirasi aylıklığın ödülüdür.

Bu kanunun, tutarlılığı demiyorum ancak dürüstlüğü nerede?

Mülkiyet hakkı medeni kanunun bir sonucu, yasa yapıcının bir eseridir. Kanun yapıcı şartları neden farklı şekilde sabitlemiştir? - neden, yirmi ve otuz yıl yerine, bir yıl kazanmak için yeterli değildir? - Neden gönüllü bulunmama ve itiraf edilmiş işsizlik, kamulaştırma için gönülsüz bulunmama, cahillik ya da duygusuzluk gibi iyi gerekçeler değil?

Ancak boşuna M. Troplong’dan, filozoftan, bize mülkiyet hakkının temelini anlatmasını isteriz. Kanunla ilgili olarak, M. Troplong mantık yürütmez. “Yorumcu şeyleri olduğu gibi kabul etmelidir,

toplugumu olduğu gibi, kanunları yapıldıkları gibi: bu tek mantıklı çıkış noktasıdır.” O zaman daha fazla kitap yazma; senin gibi sadece kanunu yorumlamayı amaçlamış olan senden öncekilere arkada kalmış olduğun için sitem etmeyi bırak - daha fazla felsefeden ve ilerlemeden bahsetme çünkü yalan boğazına yapışıyor.

M. Troplong, sahiplik hakkının gerçekliğini inkar eder; sahipliğin toplumun prensibi olarak var olduğunu inkar eder ve tamamen karşıt fikri savunan ve cevapsız bırakmaktan memnun olduğu M. De Savigny'den alıntı yapar. Bir seferinde, M. Troplong sahipliğin ve mülkiyetin çağdaş olduğunu ve aynı anda var olduklarını ifade eder ki bu mülkiyet hakkının sahiplik gerçeğine bağlı olduğunu ima eder - bu açıkça saçma olan bir sonuçtur; bir diğerinde, sahipliğin mülkiyetten önce tarihi varlığının olduğunu inkar eder. Bu iddia, toprağı ele geçirmeden yetiştiren birçok milletin gelenekleri tarafından; sahipliğı ve mülkiyeti açıkça ayırmış olan Roma hukuku tarafından ve sahipliğı yirmi ya da otuz yıl boyunca mülkiyetin şartı yapan kendi kodumuz tarafından yalanlanır. Sonuç olarak, M. Troplong, *ager publicus*'un sahipliğine çok çarpıcı bir kinaye içeren ve er ya da geç tekrar vasıfsız olarak kabul edilecek olan Roma maksiminin, *Nihil comune habet proprietatis cum possessione* - Fransız kanununda sadece hukuki bir aksiyom, *action possessoire* ile *action petitoire* birleşimini yasaklayan basit bir kuralı, felsefi olmadığı kadar gerileyen bir fikri gösterdiğini sürdürecektedir kadar ileri gider.

Action possessoires ile ilgili olarak, M. Troplong o kadar talihsiz ya da beceriksizdir ki, ekonomiyi anlamını kavramada başarısızlık yoluyla sakatlar “aynı mülkiyetin iade talebini sebebiyet verdiği gibi, sahiplik - jus possessionis - de sahiplikle ilgili yasakların sebebiydi... İki tür yasak vardı -*recuperandæ possessionis* yasağı ve *retinendæ possessionis* yasağı - ki bunlar bizim *complainte en cas de saisine et nouvelete* ile uyumludur. Bir üçüncüsü de vardır - ki bunu Roma kanunu kitapları diğer ikisi ile bağlantılı olarak konuşurlar. Ancak, gerçekte, bu yasak

sahiplikle ilgili değildir: çünkü bu yolla sahiplik elde etmeye çalışan sahip olmaz ve olmamıştır; ancak elde edilmiş sahiplik sahiplikle ilgili yasakların şartıdır” diye yazar. Sahiplik elde etmek için olan bir hareket sahiplikle geri getirilecek olan bir hareketle neden eşit şekilde olası değildir. Roma köylüleri fethedilmiş toprağın bir bölümünü talep ettiklerinde; Lyon proleterleri *Vivre en travaillant, ou mourir en combattant* (çalışarak yaşamak ya da savaşırken ölmek) sloganını seçti; modern ekonomistlerin en aydınlanınışları her insanın çalışma ve yaşama hakkı olduğunu iddia ettiklerinde, - M. Troplong’u çok ciddi utandıran sadece bu yasağı - *adipiscendæ possessionis* teklif ederler. Ve mülkiyete karşı savunma yaparken, benim amacım eğer sahiplik elde etmek değilse nedir?

Mr. Troplong, - hukukçu, hatip, filozof, - diğer ikisinin mecburi tamamlayıcısı olduğu için ve üçü birleşince ayrılamaz bir üçlü oluşturduğundan - bu yasağın mantıklı olarak iyileştirmek, sürdürmek, elde etmek için kabul edilmesi gerektiğini nasıl görmez? Bu seriyi kırmak, boşluk yaratmak, şeylerin doğal sentezini bozmak ve bir katı maddeyi sadece iki boyutla anlamaya çalışan bir geometricinin örneğini takip etmektir. Ancak M. Troplong’un, biz sahipliğin kendisini reddettiğini düşünürken, *actions possessoires*’ın üçüncü sınıfını reddetmesi, şaşırtıcı değildir. Bu anlamda önyargıları tarafından o kadar çok kontrol altındadır ki, bilinçsiz bir şekilde birleştirmeye değil (bu onun gözünde korku olurdu), *action possessoire* ile *action petitoire*’ı ilişkilendirmeye yönlenir. Bu metafizik belirsizliklere takılmak çok bıktırıcı olmasaydı bu kolayca kanıtlanabilir.

Hukuk yorumcusu olarak, M. Troplong bir filozoftan daha başarılı değildir. Bu yönde onun yeteneğinde bir örnek olsun, onunla işim biter:

Sivil Prosedür Kodu, 23.Madde: “*Actions possessoires* sadece felaket yılı içinde kesin bir unvanla sahipliği en azından bir yıl elinde bulundurmuş olanlar tarafından başlatılır.”

M. Troplong'un yorumları:

“Ne mülk sahibi olan ne de yıllık sahip olan bir birey, mülkte hakkı olmayan üçüncü bir parti tarafından sürüldüğünde, Duparc, Poullain ve Lanjuuais'in isteyeceği gibi, *spoliatus ante omnia restituentus* kuralını sürdürmeli değil miyiz? Bence değil. Kanunun 23. Maddesi genel: *actions possessoires* içindeki davacının mutlak bir şekilde en azından bir yıl boyunca çekişmesiz sahiplikte olması gerektiğini şart koşar. Bu değişmez prensiptir: hiçbir şekilde düzeltilemez. Ve neden bir kenara bırakılmalı? Davacının hiç tasarrufu yoktu; imtiyazlı mülkü yoktu; mülkiyetin olasılığını onun lehine garantilemesi yetersiz olan, yıllık sahipliği çok değerli kılan sadece geçici bir kullanımı vardı. Evet, bu *de facto* kullanımı kaybetti; diğeri onunla birlikte yatırılır: mülk bu yeni gelenin ellerindedir. Şimdi, bu prensibin uygulanması için bir durum değil midir, *In pari causa possessor potior habetur*? Gerçek profesör tahliye edilen profesöre tercih edilmemeli midir? Rakibinin şikayetini şöyle diyerek karşılayamaz mı: “davacı olduğun için benden önce senin yıllık sahip olduğun kanıtla. Gördüğüm kadarıyla, sana nasıl ya da ne kadar süredir sahip olduğumu anlatacak olan ben değilim. *Possideo quia possideo*. Benim başka bir cevabım başka bir savunmam yok. Senin kendi hareketinin kabul edilebilir olduğunu gösterince, o zaman benim mülkümün orijini ni gizleyen örtüyü kaldırmaya layık olup olmadığını göreceğiz.”

Hukuk bilimi ve felsefe ismi ile şereflendirilen budur - gücün yenilenmesi. Ne! Ne zaman “maddeye çalışarak şekil verdim” [M. Troplong'dan alıntı yapıyorum]; ne zaman “onun içine kendimden bir hisse koydum” [M. Troplong]; ne zaman onu “çalışmamla yeniden yarattım ve ona zekamın mührünü koydum” [M. Troplong], - ona bir yıldır sahip olmadığım gerekçesi ile, bir yabancı beni malımdan edebilir ve kanun bana koruma vermez! Ve eğer M. Troplong benim hakimim ise, M. Troplong beni kınayacaktır! Ve eğer muhalefette ısrar edersem - eğer alanım dediğim ve beni yoksun bırakmak istedikleri bu çamur parçası için ısrar

edersem, iki yarışmacı arasında bir savaş başlar - yasamacı güçlü olan diğerini öldürerek bir yıl boyunca sahipliğe kavuşana kadar usulca bekleyecektir. Hayır, hayır Mösyö Troplong! Kanunun kelimelerini anlamıyorsunuz; çünkü yasamacının adaletindense sizin zekanızı sorgulamayı tercih ediyorum. *In pari causa possessor potior habetur* prensibini uygulayışınız hatalı: sahipliğin gerçekliği burada zorluk çıktığı zaman sahiplenene atıfta bulunur, şikayet döneminde sahiplenene değil. Ve kanun *actions possessoires* alımını sahipliğin bir yıl sürmediği durumlarda yasaklayınca, bu basitçe bir yıl geçmeden, elinde bulunduranın mülkü bıraktığı ve gerçekte *in propria persona* kullanmayı durduğu, halefine karşı bir *action possessoire*'dan faydalanamayacağı anlamına gelir. Bir kelime ile, kod bir yıldan az süre olan mülklere bütün mülklere davranması gerektiği gibi davranır ancak uzun süredir olduğundan - yani mülkiyetin şartı sadece bir yıllık mülk edinme değil devamlı mülk edinme olmalıdır.

Bu analize daha fazla devam etmeyeceğim. Bir yazar iki ciltlik kelime oyununu bu kadar kesin olmayan temeller üzerine bina edince, bu eserin, içinde gösterilen öğrenme miktarı ne olursa olsun, bir eleştirmenin dikkatine değmeyecek saçmalık yığını olduğu cesurca ilan edilebilir.

Bu noktada, efendim, hiçbir şeye saygı duymayan, adaletin ve akli-selimin tekeline iddia eden ve boyunduruğa kendisinin-kine karşı olan bir fikri sürdürmeye cesaret eden herkesi asan bu kibirli dogmatizm, bu kanunsuz kabalıktan dolayı beni ayıpladığınızı duyar gibiyim. Bir yazarda bulunan diğer herhangi bir şeyden daha itici olan bu hatanın, İlk İncelememin de öne çıkan bir özelliği olduğunu söylüyorlar ve onu düzeltirsem iyi olacak.

Savunmamın başarısı için kendimi bu kınamadan aklamam önemli ve kendimde başka karakterde olan diğer yanlışları algı-larken, hala bu özel tartışmacı tarza tutduğum için, bu tavrıma ait sebepleri vermeliyim. Ben eğilimle değil gereklilikle hareket ediyorum.

Q zaman yazarlarıma bu şekilde şu iki sebepten davrandığımı söylüyorum: *hak sebebi* ve *niyet sebebi*; ikisi de müspet.

1- Hak sebebi. Servet eşitliğini vaaz verdiğimde, az çok muhtemel olan bir fikri, az çok dahi bir ütopyayı değil, sadece beynimde hayal gücü ile oluşan bir fikri geliştiriyorum. Tereddütün imkansız, mütevazılığın yersiz ve şüphenin saçma olduğu mutlak bir doğruyu şart koşuyorum.

Ancak söylediğimin doğru olduğunun garantisinin ne olduğunu mu soruyorsunuz? Beni temin eden nedir, efendim? Doğruluğunu öncesinde mantık yürüterek gösterdiğim, kullandığım mantıklı ve metafizik süreçler; yazarlarımin tanışık olmadığı hatasız bir araştırma ve doğrulama metoduna sahip olduğum gerçeği ve son olarak mülkiyet ve adalete ilişkin bütün mevzular için tüm yasamayla ilişkili değişimleri açıklayan ve bütün problemler için bir anahtar olan bir formül bulmuş olmam. Şimdi, kanunun kendisi kadar mantıktan ve ahlak duygusundan neredeyse yoksun olan, M. Toullier, M. Troplong ve bu sıkıcı yorumcular sürüsünde yöntemin bir gölgesi kadar bir şey var mı? Metodun ismini, konuların alfabetik, kronolojik analogik ya da sadece sembolik sınıflandırması için verir misiniz? Metodun ismini keyfi bir başlık altında toplanmış olan, baroda modelleri çok yaygın olan ancak başka yerlerde nadiren bulunan bu paragraf listelerine, bu sofistike kuruntulara, bu çelişkili alıntılar ve fikirler sürüsüne, bu iğrenç tarza, bu kasıtlı retoriğe verir misiniz?

Bu zırvallığı, birkaç skolastik düzenleme ile bezenmiş bu tolere edilemez önemsiz tartışmayı, felsefe olarak kabul eder misiniz? Hayır, hayır! Kendisine saygı duyan bir yazar asla hukukçu olarak yanlış isimlendirilmiş olan kanunun bu manipülatörleri ile dengeye girmeye razı olmayacaktır ve kendi kısmım için ben karşılaştırmaya itiraz ediyorum.

2- Niyet sebebi. Bu sırrı deşifre etmeye iznim olduğu sürece, büyük bir devrimde şarlatanlar ve despotlar için, zayıfların ve safların sömürücüleri için, bütün maaşlı aylaklar için, her derde

deva olan politik ilaçlar ve benzetmeler için, düşüncenin ve fikrin bir kelime ile tiranlar için korkunç olan, bir komplocuyum. Bi-reylerin mantığını otoritelerin mantığına karşı isyan etmeleri için kışkırtmaya çalışıyorum.

Mensubu olduğum toplumun kanunlarına göre, insanlığın başına bela olan bütün kötülükler dış öğretilere olan inançtan ve otoriteye teslim olmaktan kaynaklanıyor. Ve kendi yüzyılımızın dışına çıkmamak için, örneğin, Fransa'nın kafalarla değil topluluklarla konuştuğu için yağmalandığı, alay edildiği, eziyete uğradığı doğru değil mi? Fransız insanları üç ya da dört kişilik topluluklar halinde, sinyallerini bir liderden alarak, bir liderin sesine cevap vererek ve aynen onun dediği gibi düşünerek hapsedilir. Belli bir derginin elli bin abonesi olduğu söylenir; her aboneye altı okuyucu olduğunu varsayarsak, aynı yemlikte otlayan ve meleyen üçyüz bin koyun var demektir. Bu hesaplamayı bütün periyodik basına uygulayın ve bizim özgür ve zeki Fransamızda, her sabah dergilerden manevi çayır alan iki milyon yaratık olduğunu görürsünüz. İki milyon! Başka bir kelimeyle, bütün millet küçük adamların skoru için ipleri ellerine vermeye izin veriyor.

Hiçbir şekilde efendim, gazetecilerden yetenek, bilim, hakikat aşkı, vatanseverlik ve istediğiniz şeyleri esirgemiyorum. Onlar eğer kendilerini bilme onurunu tatsaydım, şüphesiz benzemek isteyeceğim, çok değerli ve zeki insanlar. Benim şikayet ettiğim ve beni komplocu yapan şey, bizi aydınlatmak yerine bu beylerin bize emretmesi, bize göstermeden, onaylamadan inanç bahislerini empoze etmeleri. Örneğin ne zaman, önceki zamanlarda belli önyargıların etkisi altında ve tartışmanın hatırına var olduğu farzedilen fevkalade şartların rastlantısı yoluyla bizi korumak için, belki de hizmet etmiş olan ancak bizden sonra gelenlerin kullanıp kullanmayacakları şüpheli olan Paris'teki bu surların, hangi gerekçe ile geleceği varsayımsal bir geçmişe asimile ettiklerini sorduğumda, bana harika bir zihni olan M. Thiers'in bu konu üzerine takdire şayan bir incelikte ve fevkalade açıklıkta olan bir

rapor yazdığını söylüyorlar. Buna kızıyorum ve M. Thiers'in ne ile ilgili konuştuğundan haberi olmadığını söylüyorum. Yedi yıl önce müstakil kale istememişken, neden bugün onları istiyoruz?

“Lanet olsun,” derler, “çok büyük farklılık var; ilk hisarlar bize çok yakındı; bunlarla bombalanamıyorduk.” Bombalanamıyorsunuz, ancak ablukaya alınabilirsiniz ve eğer karıştırırsanız alınacaksınız. Ne! Abluka hisarlarını Parislilerden almak, onları bombardıman hisarlarına karşı önyargılı hale getirmek yetti! Ve hükümeti atlatmayı düşündüler! Ah insanların egemenliği!

“Lanet olsun! Senden daha akıllı olan M. Thiers vatandaşlara savaş açan ve kendisini güçle ve insanların iradesine rağmen devam ettiren bir hükümet varsaymanın saçma olacağını söylüyor. Bu saçma olur!” Belki öyle: böyle bir şey bir kereden fazla oldu ve yine olabilir. Ayrıca, despotluk güçlü olduğunda, neredeyse meşru görünüyor. Ancak öyle olsa da, bizi bomba ile tehdit edenler 1833'te yalan söylediler ve 1841'de tekrar yalan söylüyorlar. Ve o zaman eğer M. Thiers hükümetin niyetlerinden bu kadar eminse neden kalelerin çevreleri genişletilmeden önce inşa edilmesini istemiyor? Eğer yönetim ve M. Thiers arasında bir entrika yoksa, yönetimin bu şüphe havası neden var?

“Lanet olsun! Tekrar saldırıya uğramak istemiyoruz. Eğer Paris 1815'te güçlendirilmiş olsaydı, Napolyon fethedilemezdi!” Ancak size Napolyon'un fethedilmediğini, satıldığını söylüyorum ve eğer 1815'te Paris'in surları olmuş olsaydı, savaşta yanlış yönlendirilen Grouchy'in otuzbin adamı gibi onlarla birlikte olurdu. Yine de, askerleri sürmektense kaleleri teslim etmek daha kolay.

Bencil ve korkak olanlar düşmana teslim olmak için sebep bulmakta hiç zorlanırlar mı?

“Ancak mutlakiyetçi mahkemelerin bizim surlarımıza karşı kıskırtıldığını görmüyor musun? - senin gibi düşünmediklerine bir kanıt.” Sen buna inanıyorsun ve ben gerçekte onların konuya dair oldukça müsterih olduklarına inanıyorum ve eğer bakanlarımızla dalga geçiyor gibi görünüyorlar ise, onlara sadece reddet-

meleri için bir fırsat vermek adına öyle yapıyorlar. Mutlakiyetçi mahkemeler her zaman anayasal monarşimizle, monarşimizin bizimle anlaştığından daha iyi anlaşır. M. Guizot, Fransa'nın dışarda olduğu kadar içerde de savunulması gerektiğini söylemiyor mu? İçerde! Kime karşı? Fransa'ya karşı. Oh Parisliler! Savaş talep ettiğinizden beri altı ay geçti ve şimdi sadece barikatları istiyorsunuz. Siz kendinizi dahi kontrol edemezken neden müttefikler sizin doktrinlerinizden korksun? Bir aktrisin yokluğundan dolayı ağlarken bir kuşatmayı nasıl sürdürebilirsin?

“Ancak sonuç olarak, modern savaş kurallarına göre, bir ülkenin başkentinin her zaman saldıranların vuruş noktası olduğunu anlamıyor musun?” Ordumuzun Rhine'de yenildiğini, Fransa'nın saldırıya uğradığını ve savunmasız Paris'in düşmanın ellerine düştüğünü farzet. Bu yönetici gücün ölümü olurdu; başsız yaşayamazdı. Başkent alındığında millet teslim olmak zorunda. Buna ne diyorsun?”

Cevap çok basittir. Neden toplum öyle bir şekilde oluşturuluyor ki ülkenin kaderi başkent in güvenli olmasına bağlı oluyor? Neden toprağımızın saldırıya uğraması ve Paris'in kuşatma altında kalması durumunda, yasama, yönetim ve askeri güçler Paris dışında hareket edemiyorlar? Neden Fransa'nın bütün hayati güçleri lokalize ediliyor? ...Ademi merkezîyetçiliği çağırma. Bu sıradan sitem sadece senin zekanın ve samimiyetinin değerini düşürür. Bu bir ademi-merkezîyet sorunu değil, benim saldırdığım sizin politik fetişizminiz. Neden milli birlik belli bir yere, belli görevlilere ve belli süngü lere bağlı olsun? Neden Place Maubert ve Tuilleries Sarayı Fransa'nın paladyumu olsun?

Şimdi bir hipotez üreteyim.

Sözleşmede şöyle yazdığını varsayın, “Ülkenin tekrar saldırıya uğraması ve Paris'in teslim olmak zorunda kalması durumunda, yönetim ortadan kaldırılır ve milli meclis dağılırsa, başka bir resmi bildiri olmadan, Orleans'ta geçici bir yönetim düzenlemek için yeni vekiller atama amacı ile, seçmen kurulu hemen tekrar

toplanmalı. Eğer Orleans yenilirse, yönetim aynı şekilde kendini Lyons'ta tekrar kurmalı; sonra Bordeaux'da, sonra Bayonne'de, bütün Fransa zaptedilene ya da düşman topraktan sürülene dek. Hükümet ölebilir ancak millet asla ölmez. Kral, lordlar ve vekiller katliama uğradığında *Vive la France!*”

Sözleşmeye böyle bir ekleme olmasının ülkenin özgürlüğü ve bütünlüğü için, Paris etrafındaki duvarlardan ve burçlardan daha iyi olacağını düşünmüyor musunuz? Peki, o zaman! Bundan sonra yönetim, endüstri, bilim, edebiyat ve sanat için sözleşmenin merkezi yönetime ve genel savunmaya yüklemesi gerektiği şeyi yap. Paris'i zaptedilemez kılmak için çabalamak yerine, Paris'in kaybını önemsiz bir mesele haline getirmeye çalış. Akademiler, fakülteler, okullar, politik, idari ve hukuki merkezler toplamak yerine; entelektüel kalkınmayı tutuklayıp, vilayetlerdeki halk ruhunu bu ölümcül yığılma ile zayıflatmak yerine, - birliğe zarar vermeden, yerler ve insanlar arasında sosyal görevler dağıtamaz mısınız? Böyle bir sistem - her vilayete politik güç ve harekete katılma ve ülkenin her yerinde endüstriyi, zekayı ve gücü dengelemeye müsaade ederek - içerdeki ve dışardaki düşmanlara karşı insanların özgürlüğünü ve yönetimin dengesini eşit şekilde güven altına alır.

O zaman, görevlerin merkezleşmesi ve organların yoğunlaşması arasında; politik birlik ve onun materyal sembolü arasında ayrım yapın.

“Evet, bu makul ama imkansızdır!” - ki bu Paris şehrinin, imtiyazlarından vazgeçmeye niyeti olmadığını ve hala bir mülkiyet sorunu olduğu anlamına geliyor.

Gereksiz konuşma! Ülke, üzerinde zekice çalışılmış bir panik halinde, surlar talep etti. Ben egemenliğini teslim ettiğini onaylamaya cesaret ediyorum. Bu intihardan bütün partiler sorumludur -muhafazakarlar, yönetimin planlarını kabul etmeleri ile; hanedanlığın dostları, onları mutlu eden bir muhalefet istemedikleri için ve popüler bir devrim onları ortadan kaldıracığı için;

demokratlar. Çünkü onların karşılığında bunlar yönetmeyi ümit ediyorlar.¹ Elde etmekten mutlu olan herkes saldırgan için bir vasiyettir. Ancak, bir yazara çıkışırken, ona şöyle diyorum, “Vatan-

1 Armand Carrel başkanın güçlendirilmesini destekledi. “Le National” tekrar ve tekrar, eski editörün ismini Napolyon ve Vauban’ın isimlerinin yanına koyarak söyledi. Popüler olma karşı politikacının bu mezardan çıkarılmasını ifade eden nedir? Bu Armand Carrel’in yönetimi bir birey ve hareket ettiremez, ancak seçici, mülkiyet yapmak istediğini ve mülkiyetin insanlar tarafından değil ordu tarafından seçilmesini istediğini gösterir. Carrel’in politik sistemi sadece sahtekar muhafızların yeniden organizasyonuydu. Carrel de péquin’lerden nefret etti. Temmuz devriminde şikayet ettiğinin, insanların isyanı değil ancak insanların askerler üzerindeki zaferi olduğunu söylerler. Carrel’in, 1830’dan sonra, vatan-severleri asla desteklememesinin sebebi budur. “Bana birkaç alayla mı cevap veriyorsunuz?” diye sordu. Armand Carrel orduyu - askeri gücü - hukukun ve yönetimin temeli olarak gördü. Bu adam şüphesiz içinde gelecek baskısının ahlak duygusunu taşıyordu. Ülkenin savunmasına gelince, bununla ilgili endişeli değiller. Tiranlık fikri herkesin zihninde yaşar ve herkesi bencilliğin bütün çeşitleri içinde bir komploya getirir. Toplumun yenilenmesini isteriz ancak bu arzuyu kendi fikirlerimize ve uygunluğumuza bağlarız. Yaklaşan evliliğimiz olabilir, işimiz başarılı olabilir, fikirlerimiz zafere ulaşabilir diye reform erteleriz. Toleranssızlık ve bencillik özgürlüğe pranga vurmamıza sebep olabilir ve Tanrının dilediği her şeyi dileyemediğimizden, eğer bizimle kalsaydı, kaderin yolunda kalmayı kendi çıkarlarımızı ve benlik sevgimizi feda etmeye tercih ederdik. Bu Solomon’un kelimelerinin uygulanabileceği bir örnek değil mi, - “L’iniquité a menti à elle-même”?

Bu yüzden, efendim, çoğunluğun üzerindeki her çeşit otoriteye karşı umutsuz bir savaş başlattım. Proleterlerin ileri gözcüsü olarak, süngüleri günün ünlüleri, casusları ve şarlatanları ile geçiyorum. Ünlü bir rakip ile dövüşürken, her ifadenin sonunda, tribündeki bir hatip gibi, “bilge yazar”, “zarif yazar”, “derin yazar” ve insanlarla dalga geçmenin moda olduğu diğer yüz tane tatsız sözü söylemek için durmalı mıyım? Bu incelikler bana, onursuz ancak hiç adalet duygusu olmayan bir adamın saldırıya uğramasından daha az aşağılayıcı görünmüyor. Eğer hala bu dünyada olsaydı, cesurca ilan ediyorum, özgürlük Carrel’den daha büyük düşmana sahip olmazdı.

Paris’in güçlendirilmesi ile ilgili “Le National” çalışanlarının karar veremediği söyleniyor. Bu eğer kanıtı ihtiyaç olsa, bir derginin, kimseye editörlerini suçlama hakkı vermeden gaf yapabileceği ve tahrif edebileceğini kanıtlardı. Bir derginin için kimsenin sorumlu olmadığı ve varlığını sadece karşılıklı tavizlere borçlu olan metafizik bir canlıdır. Bu fikir, bir dergiden fikirlerini ödünç aldıkları için bir politik partiye ait olduklarını hayal eden ve gerçekten başsız olduklarına dair en küçük şüpheleri olmayan değerli vatandaşları korkutmalıdır.

daş senin doktrinin saçma ve eğer iddiamı kanıtlamam sana karşı bir saldırı ise, ben bundan suçluyum” dinleyici anında kulaklarını açar; dikkat kesilir ve eğer onu ikna etmede başarılı olamazsam en azından düşüncesine bir dürtü veririm ve onun için şüphenin ve özgür incelemenin erdemli örneğini oluştururum.

O zaman, efendim, sizin çok bilgili ve değerli meslektaşınız M.Troplong’un, felsefesine çelme takarak, onun yazar olarak yeteneğini ya da bilgisini, çok kapalı bir şekilde kanun mektubunu ve eski kitapları okuma ile sınırlanmış olsa da, takdir etmediğimi (ki bence bir hukukçu olarak çok fazla var) düşünmeyin. Bu açılardan, M. Troplong yetersizlikten ziyade aşırılık nedeniyle kızdırıyor. Dahası, ona karşı herhangi bir kişisel düşmanlıkla hareket ettiğime ya da onun benlik sevgisini yaralamak için en ufak bir arzu taşıdığımı inanmayın. Ben M. Troplong’u sadece “Treatise on Prescription” eseri ile tanıyorum ki onu yazmamış olmasını dilerdim ve benim eleştirilerime gelince; ne M. Troplong ne de fikirlerine değer verdiğim kişilerden biri beni okuyacak. Bir kez daha, benim tek amacım yapabildiğim kadar bu mutsuz Fransız milletine, bu kanunları yapanların ve onları yorumlayanların genel kişisel olmayan ve mutlak mantığın hata yapmayan vasıtaları olmadıklarını kanıtlamak.

Sizin Konservatürden iş arkadaşınız M.Wolowski tarafından son dönemlerde ortaya atılan mülkiyet hakkının yarı resmi savunmasının sistemli bir eleştirisini sunmaya karar vermişim. Bu görüşle, onun derslerinin her birisi için gerekli olan dökümanları toplamaya başlamıştım, ancak profesörün fikirlerinin tutarsız olduğunu argümanlarının birbiri ile çeliştiğini, bir doğrulamanın diğeri tarafından bozulacağını kesin olduğunu ve M. Wolowski’nin eserlerinde iyinin her zaman kötü ile karıştırıldığını ve doğası gereği biraz şüpheli olduğunu hemen algılayınca, M. Wolowski’nin kılık değiştirmiş eşitliğin bir savunucusu olduğunu, kendisine rağmen başpapaz Jacob’un oğullarından birini resmettiği pozisyona düştüğü, - *inter duas clitellas*, atasözünün de dediği gibi iki şey

arasında sıkışıp kaldığı aniden aklıma geldi. Daha diplomatik dille ifade etmek gerekirse, M. Wolowski'nin bir yandan bu derin inançlar ve diğer yandan kendi resmi görevleri arasında yer aldığını ve pozisyonunu sürdürmek için, belli bir eğilim takınması gerektiğini açıkça gördüm. Sonra, görevi dogmaları açıklık ve netlikle öğretmek olan bir yasama profesörünün başvurmayla mecbur kaldığı, ihtiyatlılığı, laf kalabalığı, şekilleri ve ironisini görünce, çok acı çektim ve dürüst bir adamın açıkça ne düşündüğünü söylemesine müsaade edilmeyen topluma lanet etmeye başladım. Asla efendim böyle bir işkenceyi tasavvur edemezsiniz: bir zihnin şahadetine şahitlik ediyor gibi göründüm. Size bu şaşkırtıcı toplantıların ya da daha doğrusu bu üzüntü sahnelerinin bir fikrini vereceğim.

20 Kasım 1840, Pazartesi - Profesör kısaca şunu ilan eder, 1- Mülkiyet hakkı kullanım temelli değildir, insanın damgasını taşır. 2- Her insanın eşyanın kullanımına dair doğal ve devredilemez bir hakkı vardır. Şimdi eğer, mal elde edilebiliyorsa ve eğer buna rağmen bütün insanlar bu malın kullanımına dair devredilemez bir hakkı devam ettiriyorsa, mülkiyet nedir - ve eğer mal çalışma ile elde edilebiliyorsa, bu elinde bulundurma ne kadar süre devam eder? - bütün hukukçuları her şekilde şaşkırtacak ve kafalarını karıştıracak sorular.

Sonra M. Wolowski kendi otoritelerinden alıntı yapıyor. Yüce Tanrım! Ne şahitler getiriyor! İlk tartıştığımız M. Troplong, büyük metafizikçi; sonra "Organization of Labor" isimli eserini yayınladığı için neredeyse jüri tarafından yargılanacak olan ve halk yargıcının pençelerinden sadece bir hilekarın hilesi ile kaçabilen "Revue du Progres," editörü M. Louis Blanc;¹ bir

---

¹ M. Wolowski tarafından okunan çok kısa bir makalede, M. Louis Blanc esasında komünist olmadığını (ki buna kolayca inanıyorum); bir insanın mülkiyete saldırarak için aptal olması gerektiğini (neden olduğunu söylemez); ve mülkiyeti suistimaller ile karıştırmaya karşı tedbir alınması çok gerekli olduğunu ilan eder. Voltaire, Hristiyanlığı alaşağı ettiğinde, tekrar tekrar dine karşı nefreti olmadığını sadece onun suistimallerine karşı olduğunu beyan etmişti. .

kasidesinde, toprağı dalgalarla, pulluğun toprakta bıraktığı iz ile, geminin anaforu ile şiirsel bir şekilde karşılaştıran Corinne - Madame de Stael'i kastediyorum - "mülkiyet sadece insanın izini bıraktığı yerde vardır," der ki bu mülkiyeti elementlerin katılığına bağılı yapar; özgürlüğün ve eşitliğin havarisi olan ancak M. Wolowski'ye göre mülkiyete sadece bir şaka olarak ve bir paradoksu göstermek için saldırmış olan Rousseau; böyle bir önlemi mülkiyetin canlanması olarak gördüğü için toprağın bölünmesini yasaklamış olan ve cumhuriyetin tanımlayıcı organizasyonunu beklerken bütün mülkiyeti insanların ilgisine yerleştirmiş olan - yani kamulaştırma hakkını bireyden topluma devretmiş olan Robespierre; mülkiyeti millet için, komünizmi vatandaşlar için istemiş olan Babeuf; arazili mülkiyetin bir bölümünün paylara ayrılmasını destekleyen - yani mülkiyeti sembolik ve kurgusal hale getirmek isteyen M. Con-sidéran: hepsi mülkiyet hakkının rakiplerinin zararına, (şüphesiz insanları kötü durumdan uzaklaştırmak için niyet edilmiş) şakalar ve nüktelerle karışmıştır.

Kasım 26. - M. Wolowski şu itirazı yapar: Toprak, su, hava ve ışık gibi yaşam için gereklidir, bu yüzden kendine mal edilemez ve o şöyle cevaplar: arazili mülkiyetin önemi, endüstrinin gücü arttıkça azalır.

Güzel! Bu önem *azalıyor* ancak *kaybolmuyor* ve bu, kendisi, arazili mülkiyetin meşru olmadığını gösteriyor. Burada M. Wolowski mülkiyet karşıtlarının onu bir karşılaştırma terimi olarak alırken, sadece topraktaki mülkiyete atıfta bulduklarını düşünüyor gibi görünür ve onları koyduğu pozisyonun saçmalığını harika bir netlikle göstererek, dinleyicilerinin dikkatini kendi ofisinin yalanlayacağı doğruya karşı yanlış yapmadan başka bir konuya çekmenin bir yolunu buluyor.

"Mülkiyet," der M. Wolowski, "insanı hayvanlardan ayıran şeydir." Durum böyle iken; bunu bir iltifat olarak mı yoksa hiciv olarak mı kabul etmeliyiz?

“Mahomet mülkiyete karar verdi,” der M. Wolowski. Ve milletlerin bütün yağmacıları, Cengiz Han, Tamerlane de aynısını yaptılar. Onlar ne tür yasamacılardı?

“Mülkiyet insan ırkının başlangıcından beri var oldu.” Evet, kölelik de despotluk da vardı ve aynı şekilde çok eşlilik ve putperestlik de. Ancak bu eskilik neyi gösteriyor?

Devlet Konseyi üyeleri - başlarında M. Portalis - Kanunu tartışırken, mülkiyetin meşruluğu sorununu konuşmadılar. “Sessizlikleri bu hakkın lehinde olmalarının örneğidir,” der M. Wolowski. Bu cevabın kişisel olarak bana yönelik olduğunu düşünebilirim çünkü gözlem bana ait. Cevabım şu, “Bir fikir evrensel olarak kabul edildiği sürece, fikrin evrenselliği argüman ve kanıt olarak kendine hizmet eder. Aynı fikir saldırıya uğradığında, önceki inanç bir şeyi kanıtlamaz; mantığa başvurmalyız. Ancak cahillik eski ve affedilebilir olsa da, asla mantıktan ağır basmaz.”

M. Wolowski mülkiyetin suiistimalleri olduğunu itiraf eder. “Ancak bu suiistimler yavaş yavaş gözden kaybolur. Bugün sebepleri bilinmektedir. Hepsi mülkiyetin yanlış teorisinden doğarlar. Prensipite, mülkiyet ihlal edilemez ancak kontrol ve disipline edilebilir ve edilmelidir,” der. Profesörün sonuçları bu şekildedir.

O yüzden birisi şüphede kalınca, lafı dolandırmaktan korkmasına gerek yok. Buna rağmen, bu mülkiyet *suiistimallerini* tanımlamasını, sebeplerini göstermesini, kendisinden hiçbir suiistimalin çıkmayacağı bu doğru teoriyi açıklamasını kısaca bana mülkiyete zarar vermeden, herkesin iyiliği için nasıl yönetileceğini anlatmasını isterim. M. Wolowski, bu konu ile ilgili konuşurken, “Bizim medeni kanunumuz arzu edilecek çok şey bırakıyor,” der. Bence her şeyi çözülmemiş bırakıyor.

Son olarak, M. Wolowski bir yandan sermayenin yoğunlaşmasına ve ondan kaynaklananın absorbe etmeye karşı çıkar ve diğer yandan toprağın aşırı bölünmesine itiraz eder. Şimdi İlk İncelememde, büyük birikimin ve anlık bölünmenin ekonomik üçlünün ilk iki terimi olduğunu gösterdiğimi düşünüyorum - *tez ve*

antitez. Ancak M. Wolowski üçüncü terim, *sentez* ile ilgili bir şey demezken ve müdahaleyi ertelerken, üçüncü terimin mülkiyetin ortadan kaldırılması olan, BİRLEŞME, olduğunu göstermişim.

30 Kasım. – EDEBİ MÜLKİYET. M. Wolowski bunun sadece yetenek haklarını (ki bu hiçbir şekilde eşitliğe düşman değil) tanımak için olduğunu onaylar; ancak yazarın varislerinin çıkarına, dehanın eserlerindeki devamlı ve mutlak mülkiyete ciddi biçimde karşı çıkar. Temel argümanı toplumun, zihnin her yaratığında kollektif üretim hakkı olduğudur. Şimdi, benim “Mülkiyet ve Yönetim Üzerine Araştırmalar” eserimde geliştirdiğim ve üzerine yeni bir sosyal organizasyonun bütün binasını kurduğum tam olarak bu kollektif güç prensibi. M. Wolowski, bildiğim kadarı ile, bu ekonomik yasanın yasamacı bir uygulamasını yapan ilk hukukçu. Sadece, ben kollektif güç prensibini her çeşit ürüne genişletmişken, M. Wolowski, benim olacağımdan daha tedbirli, onu nötr bir zeminle sınırlar. Böylece, o benim bütününü için söylemeye cesaret ettiğimin bir kısmını onaylamaktan tatmin olur, zeki izleyiciye boşluğu kendisinin doldurması için bırakır. Ancak, argümanları keskin ve yakındır. İnsan profesörün, mülkiyetin bir açısı ile kendisini daha rahat hissederek, düşüncesinin dizginlerini bıraktığını ve özgürlüğe doğru koştuğunu hisseder.

1- Mutlak edebi mülkiyet diğer insanların aktivitelerini engeller ve insanlığın gelişimini durdururdu. Bu kalkınmanın sonu, bu intihar olurdu. Eğer ilk icatlara sahip olunsaydı - saban, ölçü, testere vb. - ne olurdu?

M. Wolowski'nin önermesi bu şekildedir.

Ben cevaphyorum: Toprakta mutlak mülkiyet ve araçlar insan aktivitesini engeller ve gelişmeyi ve insanın özgür gelişimini durdurur. Roma'da ve bütün antik milletlerde ne oldu? Orta çağlarda ne oldu? Bugün İngiltere'de üretim kaynaklarında mutlak mülkiyetin sonucunda ne görüyoruz? İnsanlığın intiharı.

2- Gerçek ve kişisel mülkiyet sosyal fayda ile uyumludur. Edebi mülkiyet sonucunda, sosyal ve bireysel çıkarlar sürekli ça-

tışmalıdır. Bu önermenin ifadesi, tam konuşma özgürlüğünden tamamen istifade etmeyenlerle ortak olan retorik bir görüntü içerir. Bu görüntü, *anti-phrasis* ya da *contre-vérité* dir.¹ Dumarsais ve diğer en iyi hümanistlere göre bir şey derken başka bir şeyi kastetmeyi içerir. M. Wolowski'nin önermesinin tabii ifadesi şu şekilde okunur: "Nasıl ki gerçek ve kişisel mülkiyet temelde topluma düşmansa, bu şekilde edebi mülkiyetin sonucu olarak, sosyal ve bireysel çıkarlar devamlı çelişki içindedir."

3- M. de Montalembert, Chamber of Peers'de, öfkeli bir şekilde yazarların makine icatlarına asimile olmalarına karşı protesto etti; daha önceki yazarları için incitici olacağını iddia ettiği bir asimilasyon bu. M. Wolowski yazarların haklarının makine olmadan sıfır olacağı; kağıt fabrikaları, harf dökümhaneleri ve baskı ofisleri olmadan ne dize ne düzyazı satışı olamayacağı; birçok mekanik icadın - pusula, teleskop, buhar makinesi gibi - bir kitap kadar değerli olduğu cevabını verir. M. Montalembert'ten önce, M. Charles Comte, mantıklı zihinlerin yazarlara verilmiş imtiyazlardan çıkarmakta zorlanmadığı mekanik icatların müdahalesine gülmüştü. M. Comte, "bir parça ahşabı bir çift takunya-ya, ya da hayvan derisini bir çift sandala dönüştürme fikrini ilk kim düşünmüş ve uygulamışsa bu şekilde insan ırkı için ayakkabı yapmaya özel hak elde etmiştir!" der. Şüphesizki mülkiyet sistemi altında. Çünkü, aslında, sizi bu kadar sevindiren bu bir çift takunya ayakkabıcının eseridir, dehasının işidir, düşüncesinin göstergesidir; onun için o onun şiiiridir, aynı "Le Roi s'amuse," nin M. Victor Hugo'nun oyunu olduğu gibi. Herkes için aynı şekilde adalet. Eğer bot geliştiricisine patent vermeyi reddederseniz, o zaman kafiye yapana da imtiyaz vermeyi reddedin.

4- Bir kitaba önem veren, yazarı ve eseri dışında bir gerçekliktir. Toplumun zekası, kalkınması ve onunla yazarları arasında belli fikirler topluluğu, tutkular, çıkarlar olmadan, sonrakinin

---

1 Zit anlam ya da karsıt gerçek (ç.n.)

eserlerinin hiç değeri yoktur. Bir kitabın takas edilebilir değeri, içinde gösterilen yetenekten ziyade daha çok *sosyal şart* içindir.

Aslında, kendi kelimelerimi kopyalıyorum gibi görünüyor. M. Wolowski'nin bu önermesi genel ve mutlak bir fikrin, mülkiyet hakkına karşı en güçlü ve en ikna edici olanın özel bir ifadesini içerir. Neden sanatçılar, tamirciler geçinecek yollar bulurlar? Çünkü toplum en kaba endüstriler gibi güzel sanatları, sonunda ticaretin ve politik ekonominin bütün kanunları tarafından yönetilen tüketim ve takas objeleri yapmıştır. Şimdi, bu kanunların ilki fonksiyonların dengesi, birleşimlerin eşitliğidir.

5- M. Wolowski edebi mülkiyet imzacılarına karşı alaycı davranmaktan zevk alır. "Yazarların imtiyazlarını arzu eden ve bu sebeple melodramın gücünü işaret eden yazarlar var. Corneille'nin yeğenin, amcasının zenginleştirmiş olduğu bir tiyatroyunun kapısında dilendiğinden bahsederler... edebi insanların hırsını tatmin etmek için, edebi üst sınırlar yaratmak ve bütün bir istisnalar kodu oluşturmak gerekli olurdu," der.

Bu erdemli ironiyi seviyorum. Ancak M. Wolowski hiçbir şekilde sorunun içerdiği zorlukları tüketmedi. Ve ilkin sadece ders verdikleri için devlet tarafından ödeme yapılan MM. Cousin, Guizot, Villemain, Damiron ve şirkete kitap satıcılar tarafından ikinci kez ödeme yapılmalı mı? - onların derslerine gelme hakkı olan ben, onları basma hakkına sahip olmamalı mıyım? Sadece üniversitenin müfettişleri MM. Noel ve Chapsal'mı, edebiyattan seçtiklerini, çalışmalarına maaş karşılığı bakmaları öğretilen gençlere satarken nüfuzlarını kullanabilmeli? Ve eğer bu adil değilse, edebi mülkiyetin kamu görevlisi olan ve pansiyon ya da maaş alan yazarlara verilmemesi mi uygun değil?

Yine, yazarın imtiyazı dinsiz, ahlaksız, sadece kalbi bozmak ve anlayışı bulandırmak için hesaplanmış eşerleri de içermeli mi? Bu imtiyazı vermek ahlaksızlığı kanunla onaylamaktır; onu reddetmek ise yazarı sansürlemektir. Toplumun şu anki mükemmel olmayan durumunda, ahlaki kanunun bütün ihlallerini engel-

lemek imkansız olduğu için kitaplar ve ahlak kuralları için bir lisans ofisi açmak gerekli olacak. Ancak o zaman edebi insanların dörtte üçü kaydolmak zorunda olacak ve o zamandan beri kendi ilanları ile fahişe olarak tanınarak, mecburen halka ait olacaklar. Fahişeye para öderiz; bağışta bulunmayız.

Son olarak, intihal sahtecilikle birlikte mi sınıflandırılmalı. Eğer “evet” diye cevaplarsanız kitapların geri durduğu bütün konulara önceden el koymuş olursunuz; eğer “hayır” dersiniz, bütün meseleyi hakimın kararına bırakırsınız. Gizli bir tekrar baskı durumu dışında, sahteciliği alıntıdan, taklitten, intihalden hatta tesadüften nasıl ayıracak? Bir alim bir logaritma tablosunu dokuz ya da on ondalığa hesaplamak için iki yıl zaman harcar. Bunu basar. İki hafta sonra kitabı yarı fiyatına satmaktadır; bu sonucun sahtecilikten mi yoksa rekabetten mi olduğunu söylemek imkansız. Mahkeme ne yapmalı? Şüphe durumunda, mülkiyeti ilk kullanıcıya mı ödül olarak vermeli. Soruya hak ettiğince karar ver.

Ancak bunlar ufak düşünceler, yazarlara ve varislere sürekli bir imtiyaz vererek, onların çıkarlarına ölümcül bir darbe indirdiğimizi görüyor muyuz? Kitap satıcılarını yazarlara bağımlı yapmayı düşünüyoruz - bir aldanış. Kitapçılar eserlere ve onların sahiplerine karşı birleşecek. Eserlere karşı, onların satışını itmeyi reddederek, onları basit taklitleriyle değiştirerek, yüz dolaylı şekilde yeniden üreterek ve kimse intihal biliminin ve yetenekli taklitin ne dereceye taşınacağını bilmez. Sahiplere karşı. Bir düzine kopya talebinin bir kitapçıya bin tane satma imkanı verdiğini; beşyüz baskı ile bir krallığı otuz yıl boyunca tedarik edebileceği gerçeğini bilmiyor muyuz? Bu kitapçıların muktedir birliği karşısında zavallı yazarlar ne yapacak? Ben ne yapacaklarını onlara söyleyeceğim. Şu anda korsan olarak davrandıkları kişilerin hizmetine girecekler ve bir avantajı garantilemek için ücretli işçiler olacaklar.

İğrenç para tutkusu ve doyumsuz gurur için uygun bir ödül.¹

6. İtiraz. –İşgal edilmiş topraklardaki mülkiyet işgal edenin varislerine geçer. “Neden”, der yazarlar, “dahinin eserleri deha

---

1 Mülkiyet humması yazarlar ve sanatçılar arasında zirvede ve yasamacılarımızın ve harf insanlarının bu yiyip bitiren tutkuya değer verişlerindeki rahatlığı görmek ilginç. Bir sanatçı bir resim satar ve sonra ürün iletilince, kendisi, ressamın, orijinali satarak kendi dizaynını satmadığı bahanesiyle, alıcıyı gravür satmaktan engellediğini varsayar. Amatör ve sanatçı arasında gerçeğe ve kanuna ilişkin bir tartışma çıkar. M. Villemain, Kamu Bilgilendirme Bakanı, bu konu ile ilgili kendisine danışılınca, ressamın haklı olduğunu görür; sözleşmede sadece dizayn edilen mülk özel olarak ayrılmalıydı: böylece, gerçekte, M. Villemain sanatçıda eserinden vazgeçme ve onun iletişimi engelleme gücünü tanımış; bu şekilde yasal aksiyomla, *insan aynı anda hem verip hem de elinde tutamaz*, çelişmiş olur. M. Villemain tuhaf bir mantıktır! Belirsiz bir prensip yanlış bir sonuca götürür. Prensibi reddetmek yerine, M. Villemain sonucu kabul etmek için acele eder. Onun için *reductio ad absurdum* ikna edici bir argümandır. Bu yüzden, edebiyatın yüz karası ve halk ahlakının vebası, bir dizi aylak tarafından anlaşılacağından ve sürdürüleceğinden emin, edebi mülkiyetin resmi savunucusu olmuştur. Neden o zaman M. Villemain kendisini edebi sınıfların şefi olarak göstermeye, onların faydası için devlet konseylerinde Trissotin rolünü oynamaya ve on yıldan fazla süredir halk ruhunu bozmak için zihni çarpıtarak kalbi yozlaştırmak için çok elim bir başarı ile çalışan müsriflerin, sözümona harf erbabinin, ortağı ve arkadaşı olmaya karşı böyle güçlü bir ilgi duyuyor?

Çelişkilerin çelişkileri! “Deha dünyanın mükemmel düzelteçidir” diye çılgık atar M. de Lamartine; “O zaman dahi mülk sahibi olmalıdır. Edebi mülkiyet demokrasinin servetidir.” Bu talihsiz şair sadece övüldüğünde kendisini derin görür. Zarıflığı sadece birbiri ile çatışan fikirleri eşleştirmesini içerir: yuvarlak kare, karanlık güneş, düşen melek, papaz ve aşk, düşünce ve şiir, deha ve servet, düzeltme ve mülkiyet. Ona cevap olarak zihninin karanlık bir ışık olduğunu söylemlerinin her birinin düzensiz bir harmoni olduğunu ve bütün başarılarının dize ya da düzyazı, en sıradan konuları fevkalade kullanımla ele almasından kaynaklandığını anlatalım.

“Le National,” M. Lamartine'nin raporuna cevap olarak, edebi mülkiyetin arazili mülkiyetten oldukça farklı bir doğası olduğunu kanıtlamaya çabalar; mülkiyet hakkının doğası uygulama moduna ve varlığının durumuna değil de uygulandığı nesneye bağlıymış gibi. Ancak “Le National”ın temel amacı, mülkiyet hakkının genişletilmesine kızan bir grup mülk sahibini mutlu etmektir: bu yüzden “Le National” edebi mülkiyete karşı çıkar. İlk ve son kez bize eşitlik taraftarı mı yoksa karşıtı mı olduğunu anlatacak mı?

insanının varislerine aynı şekilde geçmesin?” M. Wolowski'nin cevabı: “Çünkü ilk işgal edenin çalışması varisleri tarafından devam ettirilirken, bir yazarın varisleri ne eserlerini değiştirebilir ne de ekleme yapabilir. Arazili mülkiyette, işin devamı hakkın devamını açıklar.”

Evet, iş devam ettiği; ancak iş devam etmezse hak durur. M. Wolowski tarafından tanınan, kişisel çalışmaya dayalı sahiplik hakkı bu şekildedir.

M. Wolowski yazarlara eserlerinde ilk yayınladığı günden başlayarak belli bir yıl boyunca, sahiplik vermenin lehinde karar verir.

Patentler, icatlar üzerine devam eden dersler, faydalı gerçekleri daha hoş yapma düşüncesi ile gömülü olan şok edici çelişkilerle karıştırılmış olsa da daha az öğretici değildi. Kısa kesme gerektiğinden bu incelemeyi burada üzülmeye sonlandırmam gerekiyor.

Bu yüzden, mülkiyet savunmasına teşebbüs eden iki eklektik hukukçudan birisi prensip ya da metot olmadan bir dizi dogma içinde karışmış durumda ve sürekli saçmalıyor; diğeri kasıtlı olarak mülkiyet davasını aynı isim altında bireysel sahiplik teorisini sunmak için terk ediyor. Hukukçular arasında şaşkınlığın hüküm sürdüğünü iddia ederken hatalı mıydım ve onların biliminin bundan böyle yanlışlıktan hükümlü olduğunu, görkeminin söndüğünü söylediğim için gerçekten yasal olarak yargılanmalı mıyım?

Kanunun sıradan kaynakları daha fazla yetmediği için felsefe, politik ekonomi ve sistemlerin çerçevelerine danışıldı. Bütün başvuru kehanetler heves kırıcı oldu.

Bugün filozoflar eklektik olgunlaşma zamanından daha da net değiller; buna rağmen, mistik vecizeleri yoluyla, mülk sahiplerine kesinlikle rahatlatıcı gelmeyen *gelişme*, *birlik*, *birleşme*, *dayanışma*, *kardeşlik* kelimelerini ayırt edebiliriz. Bu filozoflardan biri, M. Pierre Leroux, içinde bütün dini, yasama ve felsefi sistemler aracılığı ile insanlar birbirine karşı sorumlu olduğu için,

şartların eşitliğinin toplumun son kanunu olduğunu gösterdiğini iddia ettiği iki büyük kitap yazdı. Bu filozofun bir çeşit mülkiyeti kabul ettiği doğru; ancak bizi eşitliğin varlığında ne tür mülkiyetin olacağını hayal ederken bıraktığı için, onu cesurca artış hakkı karşıtları ile sınıflayabiliriz.

Burada özgürce - mizacıma yabancı olan gizli suç ortaklığından şüphe edilmesin diye - M. Leroux'un benim bütün sempati mi kazandığını söylemeliyim. Onun sözde Pisagorcu felsefesine inanmıyorum (bu mesele üzerine ona vermek için birden fazla gözlemim olmalı, şayet çizgilerle bir emektarca sağlanan zorunlu çalışan birinin sözlerini aşağılamazsa); mülkiyete karşıtlığından dolayı bu yazara herhangi özel bir ilgi ile bağlı hissetmiyorum. Bence, M. Leroux pozisyonu daha açıkça ve mantıklı bir şekilde ifade edebilir ve hatta etmelidir. Ancak felsefi kahramanlarımızın düşmanı, gasp edilmiş ünlerin yıkıcısı, eskiliğinden dolayı saygı duygulan her şeyin acımasız eleştirmeni M. Leroux'yu seviyorum, beğeniyorum. M. Leroux'ya karşı yüksek saygımın sebebi budur; bu topluluklar yüzyılında, kurmak isteyeceğim tek edebi ilişkinin prensibi bu olurdu. M. Leroux gibi sosyal prensipleri - onlarla ilgili şüphe yaymak için değil ancak onları iki kat keskin kılmak için - sorgulayan, zihni cesur olumsuzlamalarla heyecanlandıran ve vicdanı yok olma doktrinleri ile titreten insanlara ihtiyacımız var. M. Leroux'un "Ne bir cennet var ne de cehennem; kötü olan cezalandırılmayacak, iyi olan ödüllendirilmeyecek. Ölümlüler! Ümit etmeyi ve korkmayı bırakın; bir görüntüler çemberinde dönüyorsunuz; insanlık ölümsüz bir ağaçtır, dalları arka arkaya solarak enkazları ile her zaman genç olan kökü beslerler!" feryadını duyup da ürpermeyen adam var mıdır. İnançın bu ıssız itirafını duyarak korku ile şu şekilde talep etmeyen adam var mıdır, "O zaman benim bilinmeyen bir güç tarafından düzenlenmiş elementler toplamı olduğum, birkaç dakikalık gerçek olmuş bir fikir olduğum, giden ve gözden kaybolan bir şekil olduğum doğru mu? Zihnimin sadece bir harmoni olduğu, ruhumun

ise girdap olduğu doğru mu? Ego nedir? Tanrı nedir? Toplumun yaptırımını nedir?"

Eskiden sadece ölüm ve evrensel laneti (Vanini gibi) hak eden büyük bir suçlu olarak görülürdü. Bugün, M. Leroux bir kurtuluş misyonunu gerçekleştiriyor ki bunun için, ne derse desin, ödüllendirilecek. Her zaman yaklaşan ölümlerini konuşan ve doktorun fikri onların yalanlarını onaylayınca bayılan kasvetli hastalar gibi, bizim materyalist toplumumuz filozofun şu irkilten hükmünü dinleyince endişelenir ve yüzü düşer, "Ölmelisin!" O zaman bize Epikürcülerin korkaklığını gösteren M. Leroux'ın onuruna; yeni felsefi çözümler gerektiren M. Leroux'a! Eklektik karşıtı eşitlik havarisinin onuruna!

"İnsanlık" üzerine eserinde, M. Leroux mülkiyetin gerekliliğini önererek başlar: "Sen mülkiyeti yıkmak istiyorsun; ancak o zaman insanlığı hatta insanın ismini ortadan kaldıracığını görmüyor musun?...Mülkiyeti yıkmak istiyorsun ancak bir beden olmadan yaşayabilir misin? Bu bedeni desteklemek gerektiğini anlatmayacağım sana... bu bedenin kendisinin mülkiyetin bir türü olduğunu anlatacağım."

M. Leroux'un doktrinini açıkça anlamak için, üç gerekli ve ilkel toplum çeşidi olduğu akılda tutulmalıdır - komünizm, mülkiyet ve bugün uygun olarak birleşme dediğimiz şey. M. Leroux ilk olarak komünizmi reddeder ve ona karşı bütün gücü ile savaşır. İnsan kişisel ve özgür bir canlıdır ve bu yüzden bağımsızlık ve bireysel aktivite alanına ihtiyaç duyar. M. Leroux şunu ekleyerek bunu vurgular: "Ne aile, ne ülke ne de mülkiyet istiyorsun; o zaman artık baba, oğul, kardeş yok. Buradasın, zamandaki hiç bir canlı ile alakan yok; bu yüzden ismin de yok; buradasın bugün yeryüzünde olan bir milyar insanın ortasında yalnız. Bu çokluğun ortasında uzayda seni ayırt etmemi nasıl bekliyorsun?"

Eğer insan ayırt edilemezse, hiçbir şey değildir. Şimdi sadece kullandığı belli şeylere adanması yoluyla - bedeni, melekeleri ve kullandığı aletleri gibi - ayırt edilebilir, bireyselleştirilebilir. "Bu

yüzden,” der M. Leroux, “kendine mal etmenin gerekliliği”: kısaca mülkiyet.

Ancak hangi şartla mülkiyet? Burada M. Leroux, komünizmi kınadıktan sonra, ona karşılık alan hakkını suçlar. Bütün doktrini şu basit önerme ile özetlenebilir - İnsan mülkiyet yoluyla sırasıyla köle ve despot yapılabilir.

Bu belirlenmişken, eğer M.Leroux’a hangi mülkiyet sistemi altında insanın ne köle ne de despot olmayacağını ancak özgür adil ve bir vatandaş olacağını anlatmasını istesek, M.Leroux “İnsanlık” üzerine eserinin üçüncü cildinde cevaplar:

“İnsanın arkadaşları ve evren ile birleşimine zarar vermenin üç yolu vardır: ...1- İnsanı zamanda ayırarak; 2-Onu mekanda ayırarak; 3- Toprağı bölerek, ya da genel terimlerle, üretim araçlarını bölerek; insanları şeylere bağlayarak, mülkiyete bağlayarak, insanı mülk sahibi yaparak.”

Bu dilin, yazarın sık sık kullandığı metafizik zirvelerin ve M. Cousin’in okulunun tadını biraz fazla güçlü bir şekilde çıkardığı itiraf edilmeli. Ancak buna rağmen, bana yeterince açık görünüyorsa, M. Leroux’un üretim araçlarına özel el koymaya karşı çıktığı görülebilir; sadece bu üretim araçlarına el koymamayı mülkiyeti kurmanın *yeni bir metodu* olarak adlandırır, ben ise bütün teammüllere uygun olarak, ona mülkiyetin yıkımı diyorum. Aslında, araçlara el koyulmadan mülkiyet hiçbir şeydir.

“Şimdiye dek, mülkiyeti tek başına düşünerek, kendimizi mülkiyetin despotça özelliklerini göstermeyle ve onlarla savaşmayla sınırladık. Mülkiyetin despotluğunun insan ırkının bölünmesinin bir benzeri olduğunu; mülkiyetin, insanın arkadaşları ve evrenle sınırsız birleşimini kolaylaştırmak için organize edilmek yerine, aksine bu birleşime karşı çıktığını göremedik”.

Bunu ticari ifade bilimine çevirelim. Despotluğu ve şartların eşitsizliğini yıkmak için, insanlar rekabeti bırakmalı ve çıkarlarını birleştirmeli. İşverenlerin ve çalışanların (şimdi düşman ve rakipler) ilişki kurmasına izin verin.

Şimdi her imalatçıya, tüccara, kapitaliste, eğer gelirini ve karını arkadaşlarının yapması teklif edilen bu ücretli işçi sürüsü ile paylaşırsa kendisini mülk sahibi olarak görüp göremeyeceğini sorun.

“Aile, mülkiyet, ülke sınırlı şeylerdir, sınırsız olana göre düzenlenmelidir. İnsan sınırlı bir canlıdır, sonsuz olmayı arzular. Ona göre, mutlak sonluluk kötüdür. Sonsuzluk amacıdır, sonsuz olan hakkıdır.”

Okuyucularımdan çok azı bu tefsirci kelimeleri anlardı eğer bunları açıklamadan bıraksaydım. M. Leroux bu mükemmel formül ile, insanlığın basit büyük bir toplum olduğunu, kolektif birliği ile sınırsız olanı temsil ettiğini; her milletin, kabilenin, komünün ve her vatandaşın farklı derecelerde sınırsız toplumun parçaları ya da sınırlı üyeleri olduğunu, ondaki kötülüğün sadece bireysellik ve imtiyazdan diğer kelimelerle, sınırsız olanın sınırlı olana bağlanmasından kaynaklandığını, sonuç olarak, insanlığı sonunu ve amacını elde etmek için, her kısmın sonsuz kalkınmacı gelişime hakkı olduğunu kastetmektedir.

“İnsan ırkını sıkıntıya sokan bütün kötülükler kasttan çıkar. Aile bir nimettir; aile kastı (asillik) kötüdür. Ülke bir nimettir, ülke kastı (yüce, baskıcı, fetheden) kötüdür; mülkiyet (bireysel sahiplik) bir nimettir; mülkiyet kastı (Pothier, Toullier, Troplong, vb. nin mülkiyet alanı) kötüdür”.

Bu yüzden, M. Leroux’a göre mülkiyet vardır - biri iyi diğeri kötü - mülkiyet vardır. Şimdi, farklı şeyleri farklı isimlerle çağırarak uygun olduğu için, eğer önceki için “mülkiyet” ismini kullanırsak sonrakine soygunculuk, yağmacılık, eşkiyalık demeliyiz. Eğer tam aksine, “mülkiyet” ismini sonraki için ayırırsak, öncekini *sahiplik* terimi ile ya da başka bir dengiyle isimlendirilmeliyiz; yoksa hoşnut olmayan bir eşanlamlılıktan rahatsız oluruz.

Eğer filozoflar, bir kez olsun düşündükleri her şeyi söylemeye cesaret ederek, sıradan ölümlülerin dilinde konuşsalar ne büyük nimet olurdu! Milletler ve yöneticiler onların derslerinden çok daha fazla faydalanırdı ve aynı isimleri aynı fikirlere uygulaya-

rak, belki de birbirlerini anlar hale gelirdi. Cesurca ilan ediyorum, mülkiyetle ilgili olarak, M. Leroux'un fikrinden başka bir fikri tutmuyorum ama eğer filozofun tarzını benimseyecek ve onun arkasından, "Mülkiyet bir nimettir, ancak mülkiyet kastı-mülkiyetin statükosu- kötüdür," diye tekrar edeceksem, dergiler için yazan bütün üniversite mezunları tarafından bir dahi olarak yüceltilmeliyim.¹ Eğer aksine Roma'nın ve medeni kanunun klasik dilini tercih eder ve ona uygun olarak "Sahiplik bir nimettir, ancak mülkiyet soygundur," dersem, hemen önceki mezunlar canavarı protesto ederler ve hakim beni tehdit eder. Ah, dilin gücü!

Sırası gelince sorgulanan ekonomistler, sermayeyi ve emeği birleştirmeyi teklif ederler. Bunun ne demek olduğunu siz biliyorsunuz efendim. Eğer doktrini takip edersek, hemen doktrinin mülkiyetin toplum tarafından değil genel ve çözülemez bir *komandit* tarafından emilmesi ile sonuçlandığını görürüz, böylece mülk sahibinin durumu çalışan adamdan sadece daha büyük ücret almasından dolayı farklı olacaktır. Birkaç tuhaf ekleme ve abartma ile bu sistem toplum evi (phalanstery)² filodur. Ancak eğer şartların eşitsizliği mülkiyetin özelliklerinden birisi ise,

---

1 M. Leroux mülkiyeti savunduğu için bir değerlendirmede fazlaca övüldü. Çalışkan ansiklopedist övgüden memnun mu değil mi bilmiyorum, ancak onun yerine mantık ve doğruluk için yas tutmam gerektiğini çok iyi biliyorum. "Le National," diğer taraftan M. Leroux'u laf kalabalığı yapmakla ve çocuklukla suçlayarak, onun mülkiyet üzerine fikirlerine güldü. "Le National" anlamak istemiyor. Bu dergiye kendisinin bir doktrini olmadığı için, dogmatik bir filozofla alay etmeye hakkı olmadığını hatırlatmaya gerek var mı? Kuruluşundan beri, "Le National" entrikacılar ve dönemler için bir bakımevi oldu. Zaman zaman okuyucularını uyarmayı düşünür. Bütün ihanetlerine ağıt yakmak yerine, demokrat sayfa, ayıbı kendinde arasa ve teorilerinin sığığını itiraf etse daha iyi olur. Ne zaman bu popüler ilgilerin ve seçim reformunun organı kuşkucuları istihdam etmeyi ve şüphe yaymayı bırakacak? Daha ileri gitmeden, M. Leroux'un eleştirmeni M. Leon Durocher'in, bir burjuva hatta aristokrat derginin anonim ya da takma adlı editörü olduğuna bahse girerim.

2 Fourierci bir cemaatte yaşanan ev (ç.n.)

tümü olmadığı açıktır. Mülkiyeti güzel yapan, bir filozofun dediği gibi (kim olduğunu bilmiyorum), isteğe göre, sadece kendi eşyalarından değil onların özel doğasından kurtulabilme; istediğin şekilde onları kullanma; sınırlama ve çevirme; insanlığı aforoz etme gücü, M. Pierre Leroux'un dediği gibi, kısacası, onları tutkunun, ilginin hatta kaprisin tavsiye ettiği şekilde kullanmaktır. Paranın, tarımsal ya da endüstriyel bir yatırımdaki hissenin ya da devlet tahvili kuponunun sahipliği, bağının ve incir ağacının altında kendi evinin ve toprağının efendisi olmanın sınırsız cazibesi ile karşılaştırıldığında nedir? M. Troplong'un alıntıladığı bir yazar "*Beati possidentes!*" der. Gerçekten, bu geliri olan, güneşin altında pazardan, cebinde parasından başka eşyası olmayan birine uyarlanabilir mi? Bir yalağın bir korkak olduğuna da bakın. Güzel bir reform metodu! Altına olan susuzluğu ve yüzyılın büyüyen bireyselliğini kınamayı asla bırakmazlar; ancak çelişkilerin en anlaşılmasını, bütün mülkiyet çeşitlerini tek bir şeye - paralı mülkiyete dönüştürmeye hazırlanırlar.

Son zamanlarda biraz tantanayla ileri sürülmüş olan mülkiyet teorisi ile ilgili bir şeyler daha söylemeliyim: M. Considérant'ın teorisini kastediyorum.

Fourierciler bir doktrini kendi sistemleri ile çakışıyor mu diye öğrenmek için inceleyen adamlar değiller. Aksine, bir muhalif onları algılamadan ya da farketmeden geçtiğinde övünmek ve zafer şarkıları söylemek gelenekleri. Bu beyler doğrudan red istiyorlar, böylece eğer yenilirlerse en azından konuşulmuş olmanın bencil rahatlığına sahip olabilirler. Güzel, birakalım istekleri tatmin edilsin.

M. Considérant mantığa en kibirli iddialarda bulunur. Onun prosedür metodu her zaman büyük küçük ve sonuçtur. Şapkasının üzerine istekli bir şekilde "*Argumentator in barbara*" yazar. Ancak M. Considérant iyi bir mantıkçı olmak için çok fazla akıllı ve zeki, kıyası mantık olarak kabul etmiş gibi görünmesinin de kanıtladığı gibi.

Kıyas, felsefi garipliklere ilgisi olan herkesin bileceği gibi, insan zihninin ilk ve devamlı sofizmi - yanlışlığın favori aleti, bilimin ayak bağı, suçun avukatıdır. Fabl yazarının zarifçe kınadığı bütün kötülükleri kıyas üretmiştir ve iyi ya da faydalı olan hiçbir şey yapmamıştır: doğruluktan, adaletten olduğu kadar yoksundur. İncil'in şu kelimelerini ona uygulayabiliriz: «*Celui qui met en lui sa confiance, périra.*» Sonuç olarak, en iyi filozoflar uzun süredir onu kınadılar böylece şimdi mantığın düşmanları dışında kimse kıyası, silahı yapmak istemiyor.

M. Considérant, o zaman, mülkiyet teorisini bir kıyas üzerine bina etti. Benim eşitliğin bütün doktrinini bu sistemin reddi üzerine riske atmam gibi, Fourier'in sistemini argümanları üzerine riske atmaya istekli olur muydu?

Böyle bir düello M. Considerant'ın savaşvari ve nazik zevkleri ile oldukça uyumlu olurdu ve halk ondan kar elde ederdi; çünkü muhaliflerden biri düşünce, onunla ilgili daha fazla konuşulmaz ve dünyadan bir dırdırcı eksilmiş olur.

M. Considérant'ın teorisinin hem işçilerin hem mülk sahiplerinin iddialarını aynı anda tatmin etmeye teşebbüs ederek, öncekinin haklarını ve sonrakinin imtiyazlarını aynı şekilde ihlal etme gibi dikkat çekici bir özelliği vardır. İlk olarak, yazar onu bir prensip olarak ele alır: "1- Toprağın kullanımı ırkın her üyesine aittir; bu hava ve güneş ışığı hakkı ile bütün açılardan benzer olan doğal ve sürekli bir haktır. 2- Çalışma hakkı eşit şekilde temel, doğal ve süreklidir." Bu çifte hakkın tanınmasının mülkiyetin ölümü olacağını gösterdim. M. Considerant'ı mülk sahiplerine ihbar ediyorum!

Ancak M. Considerant çalışma hakkının mülkiyet hakkını yarattığını devam ettirir ve mantığı şu şekildedir:

Büyük Önerme. - "Her insan çalışmasının, yeteneğinin ya da daha genel terimle aksiyonunun yarattığı şeye meşru olarak sahiptir."

Buna yorum yoluyla M. Considerant şunu ekler: "Gerçekte, toprak insan tarafından yaratılmamıştır. Bunu mülkiyetin temel

prensibi takip eder. Ortak ırka verilmiş olan toprak bu değer in yaratıcısı olmayan böyle bireylerin asla özel ve meşru mülkiyeti olamayacağı sonucu çıkar.”

Eğer yanlış değilsem, bu önermenin ilk bakışta ve bütünüyle çürütülemez görünmeyeceği kimse yoktur. Okuyucu, kıyasa güvenme.

İlk, *meşru olarak sahip olma* kelimelerinin yazarın zihninde *meşru mülk sahibine* işaret ettiğini gözlüyorum; diğer türlü argümanın, mülkiyetin meşruiyetini kanıtlamaya niyet ettiğinden, bir anlamı olmazdı. Burada mülkiyet ve sahiplik arasındaki fark sorunu konusunu açabilirim ve daha ileri gitmeden birini ve diğerini tanımlamak için M. Considerant'ı hatırlatabilirim ancak geçiyorum.

İlk önerme iki yönden yanlış. 1- *Yaratma* eyleminin mülkiyetin tek temeli olduğunu ifade ediyor. 2- bu eylemi bütün durumlarda mülkiyet hakkına yetki vermek için yeterli görüyor.

Ve ilk etapta, eğer insan yaratmadığı ancak öldürdüğü oyunun; topladığı ancak yaratmadığı meyvelerin; ektiği ancak yaratmadığı sebzelerin; yetiştirdiği ancak yaratmadığı hayvanların sahibi olabilirse; aynı şekilde insanın yaratmadığı ancak temizleyip verimli hale getirdiği toprağın da sahibi olması anlaşılabilir. O zaman yaratma eylemi, mülkiyet hakkının elde edilmesi için *gerekli* değildir. Dahası bu eylemin tek başına her zaman yeterli olmadığını söylüyorum ve bunu M. Considérant'ın ikinci önermesi ile kanıtıyorum.

Küçük Önerme. - “İzole olmuş bir adada, bir milletin toprağında, ya da yeryüzünün bütünü üstünde (aksiyon sahnesinin boyutu bizim gerçek muhakememizi etkilemez), bir insan kuşağının kendilerini ilk kez endüstriye, tarına, üretime vb. adadıklarını varsayın. Bu kuşak, çalışması, zekası ve aktiviteleri ile ürün yaratır, yetiştirilmemiş toprakta olmayan değerleri geliştirir. Eğer herkesin çalışması ile üretilen değer ya da varlık üreticiler arasında, her birinin genel varlığın oluşmasındaki

yardımına göre dağıtılırsa, bu çalışkan kuşağın mülkiyetinin bir hakkın temeli üzerinde duracağı tamamen açık değil mi? Bu sorgulanamaz.”

Bu oldukça sorgulanabilir. Çünkü herkesin çalışması ile üretilen bu değer ya da zenginlik, yaratılışı gereği kullanımı toprağınki gibi bölünebilen ancak mülkiyet olarak *bölünmez* kalan *kollektif* varlıktır. Neden bu bölünmez sahiplik? Çünkü onu yaratan toplum bölünemez, kalıcı bir birimdir, parçalara indirgenme kapasitesinde değildir. Ve toprağı ortak mülkiyet yapan ve M. Considerant'ın dediğı gibi, her bireyin durumunda kullanımını sürekli kılan toplumun bu birliğidir. Belirli bir zamanda toprağın gerçekten eşit şekilde bölünmesi gerektiğini varsayın; hemen sonra bu bölünme, eğer mülkiyet hakkına izin verdi ise, gayrimuşru olur. Aktarma metodunda en küçük bir düzensizlik olsun, insanlar, toplumun üyeler, toprağın daimi sahipleri bir darbeye mülkten, sahiplikten ve üretim yollarından mahrum bırakılabilir. Kısacası, sermaye halindeki mülkiyet bölünemez ve sonuç olarak devredilemez. İllaki sermaye yaratılmamış olduğunda değil, ancak ortak ya da kollektif olduğunda.

Bu teoriyi M. Considérant'a karşı, onun kıyaslamasının üçüncü önermesi ile onaylıyorum:

Sonuç. - “Bu kuşağın yaptığı işin sonuçları iki sınıfa bölünebilir ki onlar arasında açıkça ayırım yapmak önemlidir. İlk sınıf, intifa kapasitesinde, artırılmış, geliştirilmiş ve emeğı ve çalışması ile artırılmış olan bu ilk kuşağı ait olan toprağın ürünlerini içerir. Bu ürünler ya tüketim nesnelere ya da çalışma enstrümanlarını içerir. Bu ürünlerin onları aktiviteleri ile yapanların müşru mülkiyeti olduğuy açıktır. İkinci sınıf. - Bu kuşak henüz bahsedilen ürünleri (tüketim nesnelere ve iş enstrümanları) yapmakla kalmamış, aynı zamanda toprağın orijinal değerine, gerçekleştirmiş olduğuy toprağı yetiştirme, binalar dikme, kalıcı sonuçlar üreten bütün çalışmaları yoluyla katkıda bulunmuştur. Bu ek değer açıkça bir ürünü içerir - ilk kuşağın çalışması ile yaratıl-

mış bir değer; ve eğer herhangi bir şekilde, bu değerın sahipliği toplumun üyeleri arasında eşit olarak paylaşılacaksa - yani her birinin gerçekleştirdiği işe oranla - her biri aldığı hissese meşru olarak sahip olmuş olacak. O zaman bu meşru ve özel mülkiyeti uygun gördüğü şekilde bırakabilir, değiştirebilir, verebilir ya da aktarabilir; ve başka hiçbir birey, ya da diğer bireylerin toplamı - yani toplum - bu değerler için herhangi bir iddiada bulunamaz.”

Bu şekilde, kollektif sermayenin dağılımı ile, her ortağın kullanımını için, ya kendi hakkı ya da yazarlarının hakkı olarak, daimi ve bölünmez bir unvanı vardır. Fransa'nın 1841 'de olduğu gibi, toplum evinde fakirler ve zenginler olacak; bazı insanların lüks içinde yaşaması için, Figaro'nun dediği gibi, sadece doğma sıkıntısını çekmesi gerekir ve hayatın şansının uzun süren fakirlik fırsatından başka bir şey olmadığı diğerleri vardır. Büyük gelirleri olan aylaklar ve talihleri her zaman gelecekte olan işçiler; bazıları doğuştan ve kastla imtiyazlı ve diğerleri tek sivil ve politik hakları çalışma ve *toprak hakkı* olan paryalar. Ancak aldatılmamalıyız; toplum evinde her şey bugün olduğu gibi olacak, bir mülkiyet nesnesi - makineler, icatlar, düşünce, kitaplar, sanat, tarım ve endüstri ürünleri; hayvanlar, evler, çitler, bağlar, otlaklar, ormanlar, arsalar - kısacası boş arazi dışında her şey. Şimdi, boş arazinin değerinin, mülkiyetin savunucularına göre ne olduğunu bilmek ister misiniz? “Düzgün bir cemiyet bir vahşinin desteğini pek kazanamaz,” der M. Charles Comte. Bu vahşinin sefil geçiminin yıllık üçyüz frank olduğunu tahmin ederek, onun yaşamı için gerekli olan dürüst cemiyetin sadık olarak onbeş frankla temsil edildiğini, ona nisbeten, buluyoruz. Fransa'da, yirmisekiz adet cemiyet var, bu tahminle, toplam kiralari 420 frank olur ki bu da 34 milyon insan arasında bölününce, *her birine bir kuruş ve bir çeyrek kalır*.

Bu Fourier'in harika dehasının *Fransız insanları adına* icat ettiği ve ilk müridinin onu kullanarak dünyayı yenilemeyi ümit ettiği yeni hak. M. Considérant'ı proleterlere ihbar ediyorum!

Eğer M. Considerant'ın teorisi en azından çok kışkanç bir şekilde değer verdiği bu mülkiyeti garanti ederse, kesinlikle hayatında yapmış olduğu en iyisini, kıyas hatalarını bağışlayabilirim. Ancak hayır; M. Considerant'ın mülkiyet olarak kabul ettiği sadece ekstra ödeme imtiyazı. Fourier'in sisteminde, ne yaratılan sermaye ne de toprağın artan değeri etkili bir şekilde bölünür ve el koyulur: iş enstrümanları, yapılmış olsun ya da olmasın, cemiyetin elinde kalır; sahte mülk sahibi sadece gelire dokunabilir. Ne stoktan kendi payını paraya çevirmesine; ne özel olarak sahiplenmesine, ne de ne olursa olsun onu yönetmesine izin verilir. Kasiyer ona kendi payını atar ve sonra mülk sahibi, hepsini de yiyebilirsen!

Fourier'in sistemi, mülkiyetin en tatlı özelliğini - birinin eşyalarından özgürce kurtulması gibi - aldığı için, mülk sahiplerine uygun değildir. Komünistleri de daha fazla mutlu etmez çünkü eşit olmayan şartlar içerir. İnsan karakterini ve bireyselliği, sahipliği, aileyi ve ülkeyi, insan kişiliğinin üçlü ifadesini bastırarak süpürme eğilimi sonucunda, özgür birleşme ve eşitliğin dostlarına iğrenç gelir.

Bütün aktif yazarlarımız arasından M. Considerant'tan başka hiç birisi bana kaynaklar konusunda daha verimli, hayal gücünde daha zengin, tarz olarak daha lüks ve çeşitli gelmez. Buna rağmen, mülkiyet teorisini yeniden oluşturmaya teşebbüs edecek mi şüphe ediyorum. Eğer bu cesareti varsa, ona şunu söylemeliyim: "Cevabını yazmadan önce, hareket planını iyi düşün; ülkeyi ovarak temizleme; sıradan önlemlerinden hiç birine başvurma; medeniyet şikayeti yok; eşitliği iğnelemek yok; toplum evini yüceltmek yok. Fourier'i ve ölmüş olanları rahat bırak ve kıyasının parçalarını yeniden ayarlamaya çalış. Bunun için, ilk olarak, rakibinin her önermesini yakından analiz etmelisin; ikincisi, ya doğrudan çürütme yoluyla ya da tersini kanıtlayarak hatayı göstermelisin; üçüncüsü, argümana argümanla karşı çıkma, böylece itiraz ve cevap karşı karşıya gelince daha güçlü olan daha zayıf olanı yıkabilir ve atomlar halinde parçalayabilir. Bu metotla, sadece sen fethetmiş

olmaktan dolayı övünebilirsin ve seni dürüst bir mantıkçı ve topçu eri olarak görmem için beni zorlayabilirsin.”

Eğer kendime temiz bir tarama yapmak için empoze ettiğim zorunluluk ve bir yazar olarak onurumu savunma gerekliliği bana La Phalange'in bir muhabiri tarafından söylenmiş olan kınamayı sessizce geçiştirmekten beni engellemese, bu toplum evci çengellerle daha fazla oyalanmak için bahanem olmamalı. Bu gazeteci¹ “Son dönemler hariç, Fourier tarafından yaratılan bilimin gayretlisi olan M. Proudhon'un ne olursa olsun her şey için gayretli olduğunu ya da olacağını gördük,” der.

Eğer mezhepçiler birbirlerini inançlarındaki değişiklikler için kınama hakkına sahip olsalar, bu hak, her zaman bütün grupların terkedicilerinin Fourierci vaftizlerini yönetmeye çok istekli olan Fourier müritlerine kesinlikle ait olmaz. Ancak eğer samimilerse neden onu bir suç olarak görüyorlar? Her zaman aynı olan doğruya karşı bir bireyin sabitliğinin ya da kararsızlığının sonucu nedir? İnsanların zihinlerini aydınlatmak onlara önyargılarında inatçı olmayı öğretmekten daha iyidir. İnsanın kırılğan ve kaypak olduğunu, kalbinin aldanmalarla dolu olduğunu ve dudaklarının yanlışlığın damıtma tesisi olduğunu bilmiyor muyuz? *Omnis homo meudax*. İstesek de istemesek de bir süre krallığı her gün gelen bu hakikatin enstrümanları olarak hizmet ediyoruz. Sadece Tanrı susturulamaz çünkü o ebedidir.

Bu dürüst bir adamın genel bir kural olarak her zaman yapmaya yetkili olduğu ve benim belki de bir bahane olarak sunduğum için, çünkü ben pederlerden daha iyi değilim, mutlu olmam gereken bir cevap. Ancak bizimkisi gibi şüphe ve döneklik yüzülünde, küçük ve zayıf olana, güç ve söylemde dürüstlük örneği olmak önemli iken, mülkiyetin bir kamu eleştirmeni olarak karakterime onursuzlukla eziyet etmemeliyim. Eski fikirlerimin bir hesabını tutmalıyım.

¹ Besançon'un "Impartial,"ı.

O yüzden, kendimi Fourierizm'in bu suçlaması üzerine inceleyerek ve hafızamı tazelemeye çalışarak, çalışmalarım ve dostluklarımda Fouriercilerle bağlantılı olduğum için, bilmeden Fourier'in partizanlarından biri olmamın mümkün olduğunu görüyorum. Jérôme Lalande, Napolyon'u ve İsa Mesih'i kendi ateistler kataloğuna koydu. Fourierciler şu astronomiste benziyorlar: eğer bir insan varolan medeniyetle ilgili hata bulursa ve onların eleştirilerinin birkaçının doğruluğunu kabul ederse, hemen onu onların okuluna mecburen kaydederler. Buna rağmen ben bir Fourierci olduğumu inkar etmiyorum çünkü öyle söylediklerine göre elbette öyle olabilir. Ancak efendim, benim eski arkadaşlarımdan bilmediği ve şüphesiz sizi şaşırtacak olan şu ki ben başka birçok şey oldum - dinde sırayla Protestan, Papacı, Aryan ve yarı-Aryan, Manişiist, Gnostik, hatta Ademci ve Adem-öncesici, Kuşkucu, Pelagianci, Socinuscu, Teslis karşıtı ve Yeni Hristiyan¹; felsefe ve politikada, İdealist, Panteist,

---

1 Aryanlar, İsa'nın kutsallığını inkar ederler. Yarı-Aryanlar, Aryanlardan sadece birkaç küçük farkla ayrılırlar. İsa'yı insan olarak gören ancak Tanrının Ruhunun ona üflendiğini iddia eden M. Pierre Leroux tam bir Yarı-Aryandır. Manişiistler iki beraber olan ve ebedi prensibi kabul ederler - Tanrı ve madde, ruh ve beden, aydınlık ve karanlık, iyi ve kötü; ancak ikisini uzlaştırdıklarını iddia eden Fouriercilerin aksine, Manişiistler maddeye ve çalışmaya karşı bütün güçleriyle bedenini yıkılması için, evliliği kınayarak ve yeniden üretimi yasaklayarak savaş açarlar - ancak bu onları en yoğun şehvetin düşünebileceği cinsel zevklerden keyif almaktan alıkoymaz. Bu son özellikte, Fourierci ahlakın eğilimi oldukça Manişiisttir. Gnostikler ilk Hristiyanlardan farklı değildiler. İsimleri de gösterdiği gibi, kendilerini ilhamlı olarak görürler. Uyurgezerlerin vizyonları ile ilgili tuhaf fikirleri olan ve manyetik gücü görünmez canlılarla iletişime geçebilecek boyuta getirene kadar geliştirme ihtimaline inanan Fourier yaşıyor olsaydı, Gnostik olarak görülebilirdi.

Ademciler ayine bekaret dürtüsüyle tamamen çıplak katılırlar. Bekaret olarak duyguların uykusunu kabul eden ve tevezuda sadece zevkin arıtılmasını gören Jean Jacques Rousseau Ademizme eğilim göstermiştir. Üyelerinin sırlarını genelde banyodan gelen Venüs kostümünde kutladıkları bir mezhep biliyorum. Adem-öncesiciler, insanın ilk insandan önce varolduğuna inanırlar. Bir keresinde bir Adem-öncesici ile tanıştım. Doğru, sağdı ve Fourierciydi. Pelagianlar lütfu inkar ederler ve iyi eserlerin bütün değerini özgürlüğe bağ-

Platoncu, Dekartçı, Eklektik (bu bir çeşit *juste-milieu*), Monarşist, Arisktokrat, Anayasacı, Babeuf takipçisi ve bir Komünist oldum. Bütün bir sistemler ansiklopedisini gezdim. Bütün bunlar içinde efendim kısa bir süre Fourierci olmamı şaşırtıcı mı buluyorsunuz?

Her ne kadar şu anda hiç hatırlamasam da, kendi adıma hiç şaşkın değilim. Bir şey kesin - batıl inançlarım ve saflığım eleştirirlerimin kınayarak Fourierci inançlarımın tarihini tahsis ettikleri gün hayatım o dönemdeki zirvesine ulaştı. Şu an tamamen farklı fikirlere sahibim. Zihnim Fourier metotları olan kıyaslarla, mukayese ya da metaforlarla gösterilenleri artık kabul etmiyor, hatayı dışarda bırakan genelleme ve çıkarım süreci talep ediyor. Kesinlikle *geçmişteki* fikirlerimden hiçbirini devam ettirmiyorum. Biraz bilgi edindim. Daha fazla inanmıyorum. Ya *biliyorum* ya da *cahilim*. Bir kelime ile; şeylerin mantığını ararken, rasyonalist olduğumu gördüm.

Şüphesiz bitirdiğim yerden başlamak daha basit olurdu. Ancak o zaman, eğer insan zihninin kanunu o şekilde ise; eğer bütün toplum, altı bin yıl boyunca, hataya düşmekten başka bir şey yapmamışsa, eğer bütün insanlık hala inancın karanlığında gömülü, önyargıları ve tutkuları tarafından aldatılmış, sadece liderlerinin içgüdüleri ile yönlendiriliyor ise, eğer beni suçlayanların kendileri mezhepçilikten uzak değilse (çünkü kendilerine Fourierciler diyorlar), kendi iç benliğimde, vicdanımın gizli mahkemesinde,

---

larlar. İnsanın doğasının ve tutkularının iyi olduğunu öğreten Fourierciler, ters Pleagianlardır; her şeyi lütfâ bağlarlar ve özgürlüğü hiçbir şey vermezler.

Diğer bütün açılardan tanrıci olan Socinuscular, orijinal vahyi kabul ederler. Bugün ondan şüphe etmeyen ve fikirlerini yeni kabul eden birçok insan Socinuscudur.

Yeni-Hristiyanlar, Hristiyanlığı çan ve katedral ürettiği için seven avanaklardır. Ruhta alçak, kalpte yozlaşmış, zihinde ve duygularda sefih olan yeni Hristiyanlar özellikle dış şekle bakarlar ve dini kadınları sevdikleri gibi fiziksel güzelliği için beğenirler. Yaklaşan bir vahye ve Katolikliğin başkalaşımına inanırlar. Toplum evinde büyük gösteride ayınlar söyleyecekler.

zavallı insanlığımızın yeni bir yolculuğuna çıkmış olduğum için sadece ben mi affedilemezim?

O zaman, hiçbir şekilde hatalarımı inkar etmeyeceğim, ancak efendim baskıya koşanlardan beni ayıran, düşüncelerim çok değişmiş olsa da, yazılarımın değişmediği gerçektir. Bugün, hatta birçok soru üzerine, bin adet müsrif ve çelişkili fikirle kuşatıldım; ancak fikirlerimi basmıyorum çünkü halkın onlarla bir işi yok. Dostlarıma hitap etmeden önce, tam doğru olmasa bile (hiçbir insan bunu bilemez), doğrudan başka bir şey olmasın diye neyi söyleyip-söyleyemeyeceğimi fikirlerimin kaosuna ışık girene kadar beklerim.

Zihnimin önce onu daha iyi anlamak ve sonra meşruluğunu test etmek için üzerinde düşünmek adına bir sistemle kendisini ilişkilendiren tekil eğilimi, beni Fourier'den nefret ettiren ve toplumsal okuldaki saygımı mahveden asıl şeydir. Aslında sadık bir Fourierci olmak için insan mantığını terketmeli ve efendiden gelen her şeyi kabul etmelidir - doktrin, yorum, uygulama. Aşırı toleranssızlığı egemen kararlarına uymayan herkesi aforoz eden M. Considérant'ın başka bir Fourierizm algısı yoktur. Fourier'in dünyadaki vekili ve maalesef havarileri için asla bu dünyaya ait olmayacak bir Kilisenin papası olarak atanmamış mıydı? Pasif inanç bütün tutucuların, özellikle de Fouriercilerin teolojik değeridir.

Şimdi benim başıma şu geldi. Fourier çalışırken, takipçisi olduğum dinin argümanlarını göstermeye çalışırken, aniden mantık yürüterek kuşkucu olmaya başladığımı farkettim; öğretinin her maddesinde mantığım ve inancım farklıydı ve altı haftalık çalışmam boşa gitti. Fouriercilerin, - tükenmek bilmeyen laklaklarına ve her şeye karar verme konusundaki müsrif savlarına rağmen - ne *alim*, ne mantıkçı, hatta ne de inançlı olduklarını; mezheplerinin başarısı için çalışmak amacıyla vicdanları tarafından yönlendirilmekten çok ben sevgisi ile hareket eden ve bu sona götüren her yolu iyi gören bilimsel şarlatanlar olduklarını gördüm. O zaman neden Epikürcülerin kadın, şarap, müzik

ve deniz lüksü sözü verildiğini; rigoristlere evliliğin devamı, ahlakın saflığı ve ölçülü olma sözü; işçilere yüksek maaş sözü; mülk sahiplerine büyük gelir; filozoflara, sadece Fourier'de olan çözümlerin sırrı; papazlara, pahalı bir din ve müthiş festivaller; alimlere hayal edilemeyen bir doğanın bilgisi; gerçekte her birine en çok arzu ettiği şeyin sözünü verdiklerini anladım. Başlangıçta bu bana tuhaf göründü; sonunda bunu terbiyesizliğin zirvesi olarak gördüm. Hayır, efendim, Fourierci sistemin içerdiği aptallığı ve rezilliği henüz kimse bilmiyor. Hesaplarımı mülkiyetle dengelemler dengelemez ilgilenmek istediğim bir konu bu. ¹

Fouriercilerin Fransa'dan ayrılmayı ve toplum evi kurmak için yeni dünyaya gitmeyi düşündükleri söyleniyor. Bir ev yıkılma tehdidi ile karşılaşınca, sıçanlar kaçırlar çünkü sıçandırlar. İnsanlar daha iyisini yapar; onu yeniden inşa ederler. St. Simoncular, onları önemsemeyen ülkelerinden umudu keserek, gururlu bir şekilde ayaklarındaki tozu silkip özgür kadının savaşında dövüşmek için Doğuya gideli çok olmadı. Gurur, inatçılık, çılgın bencillik! Hakiki yardım, doğru inanç gibi, üzmez, asla hayal kırıklığına uğratmaz; ne kendi görkemini, ne çıkarını ne imparatorluğunu ister; her şeyi herkes için yapar, mantığa ve iradeye karşı müsamaha ile konuşur ve sadece ikna ve fedakarlık ile fethetmeyi arzu eder. Eğer kalbinizde taşıdığınız tek şey insanlığın gelişmesi ise Fransa'da kalın Fourierciler! Burada, yeni dünyadan daha çok yapacak şey var. Yoksa gidin! Yalancı ve ikiyüzlüden başka bir şey değilsiniz!

Az önceki ifade, mülkiyetin geleceğini tehdit eden bütün politik unsurları, fikirleri ve eğilimleri hiçbir şekilde kucaklamaz;

---

1 Yukardakinin Fourier'in sadece, bütün felsefi ve dini sistemler gibi, kökünü ve mantığını toplumun varlığından alan ve bu sebepten incelenmeyi hak eden ahlaki ve politik doktrinlerine atıfta bulunduğu anlaşılmalıdır. Fourier'in ve mezhebinin evrenin doğuşu, jeoloji, doğal tarih, fizyoloji ve psikolojiye dair tuhaf spekülasyonlarını, Blue Beard (Mavi Sakal) ve Ass's Skin (Eşeğin Derisi) malsallarını çürütme işini görevi olarak görenlerin dikkatine bırakıyorum.

ancak gerçekleri nasıl sınıflandıracığını ve onları yöneten kanunu ya da fikri nasıl çıkaracağını bilen herkesi tatmin etmeli. Bugünün toplumu yanlışlık ve gürültü şeytanına terkedilmiş görünüyor ve bizimkini anlayabilmek için önceki çağda çok uzun süre yaşamış olan pek çok seçkin zihni derinden üzen bu acı tablo. Şimdi, basiretsiz izleyici insanlıktan ümidini kesmeye başlar ve kafası karışık ve bilmediği şeyleri lanetleyerek, şüpheciliğe ve kaderciliğe tutunur. Doğru gözlemci, dünyayı yöneten ruhtan emin şekilde, Tanrıyı anlamaya ve kavramaya çalışır. Geçen yıl Besançon Akademisi tarafından yayınlanan Mülkiyet üzerine inceleme sadece bu türden bir çalışmadır.

Bana çoktan çok fazla dert veren ve beni çok tutulmayan hale getiren bu talihsiz tezin tarihi ile ilişki kurma zamanım geldi; ancak benim açımdan o kadar gönülsüz ve kasıtsız oldu ki, benden yüz kat daha suçlu olmayan bir ekonomist, bir filozof, bir hukukçu olmadığını onaylamaya cesaret ederim. Mülkiyete saldırmaya sürüldüğüm şekilde o kadar müstesna bir şey var ki, eğer üzücü hikayemi duyunca kınamanıza devam ederseniz, efendim, en azından bana acımaya zorlanacağınızı ümit ediyorum.

Hiçbir zaman harika bir politikacı olduğumu iddia etmedim; bundan çok öte, politik olan çelişkiler için her zaman en büyük isteksizliği hissettim ve eğer “Mülkiyet Üzerine Makale” mde, bazen politikacılar ile dalga geçtiysem, inanın efendim, onların cahilliğini ve aşırı kibrini canlı bilincimden çok daha az, bildiğim biraz şeyle, gururum tarafından yönlendirildim. İnsanlardan çok Tanrıya dayanarak; politikanın diğer her bilim gibi, mutlak bir hakikat içerdiğinden başta şüphe etmeyerek; Bossuet ve Jean Jacques’e eşit şekilde katılarak - teslimiyetle insanın sefilliğinden kendi payıma düşeni kabul ettim ve Tanrıya iyi vekiller, dik duran bakanlar ve dürüst bir kral vermesi için dua ederek kendimi tatmin ettim. Felsefi beyinleri işgal eden en büyük problemle, kesinlik kriteri ile, aniden karşılaştığımda zevk, sağduyu ve güçlerime olan güven eksikliği ile, biraz metafizikle karış-

tırılmış filoloji çalışmalarında yavaşça klişe araştırmaları takip ediyordum.

Okuyucularımdan felsefi terminolojiye aşına olmayanlar, birkaç kelime ile eserimde büyük bir yer tutan bu kriterin ne olduğunun anlatılmasından memnun olacaklar.

Kesinlik kriteri, filozoflara göre, keşfedildiğinde, bir fikrin, kararın, teorinin, ya da sistemin hakikatini mutlak olarak kurma metodu olacak, neredeyse altının mihenктаşı tarafından tanınması, demirin mıkna-tısa yaklaşması ya da daha iyisi, matematiksel bir işlemin sağlamasını yaparak onaylamamız gibi. *Zaman* şimdiye dek toplum için bir nevi *kriter* görevi gördü. Bu yüzden, ilkel insanlar - güçte, güzellikte ve çalışmada hepsinin denk olmadıklarını gözlemleyerek - aralarından belli kişilerin doğa tarafından basit ve ortak görevlere çağrıldığına, doğru olarak karar verdiler ancak şu sonuca vardılar ki bunda hata yaptılar, daha sığ anlayışı ve kısıtlı dehası, daha zayıf kişiliği olan aynı kişiler başkalarına hizmet etmek üzere varlardı; yani diğerleri dinlenirken çalışmak ve onlarınkinden başka iradeleri olmamak. İnsanlar arasındaki bu doğal bağlanmadan ilk başta gönüllü olarak kabul edilen ev hayatı doğdu ve belli belirsiz bir şekilde korkunç köleliğe dönüştürüldü. Zaman bu hatayı daha somut hale getirerek, adaleti doğurdu. Milletler kendi zararlarına insanın insana tabi olmasının yanlış bir fikir, hatalı bir teori, efendi ve köle için aynı şekilde kötü olduğunu öğrendiler. Ancak böyle bir sosyal sistem birkaç bin yıl boyunca dayandı ve ünlü filozoflar tarafından savunuldu; hatta bugün bile, bir şekilde azaltılmış formlarda, her tanımdan sofistler onu savunuyor ve yüceltiyorlar. Ancak tecrübe onu sonlandırıyor.

O halde, zaman toplumların *kriteridir*; bu şekilde bakılınca, tarih insanlığın hatalarının *reductio ad absurdum* argümanıyla gösterilmesidir.

Şimdi, metafizikçilerin aradığı *kriter* her fikirde hemen doğru ve yanlış arasında ayrımın yapma avantajına sahip olacak; böylece,

örneğin politikada, dinde, ahlakta, doğru ve faydalı olan hemen tanınınca, zamanın üzücü tecrübesini daha fazla beklememize gerek olmayacak. Açıkçası böyle bir sır, aileye lanet eden, farklı isimler altında milletlerin merakını heyecanlandıran ve sanatsal bir şekilde işlenmiş olan onların teorilerde doğruyu hatadan ayırma zorluğundan dolayı onları ölümcül risklere sürükleyen, huzurunu bozan ve fevkalade önyargı ile dolduran sofistler için ölüm olurdu.

Bugüne kadar, kesinliğin *kriteri* sır olarak kalmıştır; bu arka arkaya teklif edilen kriterlerin çokluğundan dolayıdır. Bazıları mutlak ve kesin *kriter* olarak duyguların şahitliğini kabul etmiştir; diğerleri önsezi; şunlar kanıt bunlar argümanı. M. Lamennais evrensel akıldan başka *kriter* olmadığını onaylar. Ondan önce, M. de Bonald onu dilde keşfettiğini düşünmüştür. Oldukça yakın bir zamanda, M. Buchez ahlakı teklif etmiştir ve hepsini uyumlu hale getirmek için, bütün eklektikler mutlak bir *kriter* aramanın saçma olduğunu söylemişlerdir, çünkü bilginin özel durumları kadar kriter vardır.

Bütün bu hipotezler: duyguların şahitliğinin bir kriter olmadığı, çünkü duygular bizi sadece fenomenle ilişkilendirerek, hiçbir fikirle tedarik etmezler; sezginin dış onay ya da objektif kesinliğe ihtiyaç duyduğu; kanıtın ispat ve argümanın onay gerektirdiği; evrensel aklın çok kez hatalı olduğu; dilin doğruyu ya da yanlışlığı göstermek için eşit şekilde rol oynadığı; ahlakın diğer hepsi gibi gösterilmeye ve kurala ihtiyaç duyduğu ve son olarak, birini gösteremeyeceksek birkaç kriter olduğunu söylemenin bir faydası olmadığı için, eklektik fikrin hepsinin en mantıklısı olduğu gözlemlenebilir. *Kriterin*, filozofun taşı gibi olmasından, sonunda sadece çözülemez olarak değil hayali olarak terkedilmesinden çok korkuyorum. Sonuç olarak onu bulduğuma dair hiç ümit beslemiyorum; buna rağmen, daha yetenekli birinin onu keşfetmeyeceğinden emin değilim.

Kriterle ya da ölçütlerle ilgili olsun, belli konulara uygulan-

dığında, bilinmeyen gerçeklerin keşfine yol açan, önceden şüphe edilmeyen ilişkileri aydınlatan ve bir paradoksu kesinliğin en yüksek derecesine kaldıran gösterme metotları var. Böyle bir durumda, bir sistem yeniliği ile değil, hatta içeriği ile bile değil, metoduyla yargılanmalıdır. O zaman eleştirmen, kendinden önce gelen durumlarda gerçekleri asla incelemeyen sadece prosedür şekline bakan Yargıtay örneğini takip etmelidir. Şimdi, prosedür şekli nedir? Bir metottur.

O zaman, *kriter* yokluğunda, felsefenin özel metotların yardımıyla ne başardığına baktım ve -bazılarının yüksek sesle ilan ettiği iddialara rağmen - gerçek değeri olan herhangi bir şey ürettiğini keşfemediğimi söylemeliyim; ve sonunda felsefik zırvadan yorgun düşüp, *kriter* için yeni bir araştırma yapmaya karar verdim. Kendi utancıma bu akılsızlığın iki yıl sürdüğünü ve ondan henüz kurtulmadığımı itiraf ediyorum. Otlakta iğne aramak gibiydi. Kıyaslamaları düşünmeye ve tekrar düşünmeye, merdivenin üstüne tırmanır gibi bir çıkarımın zirvesine çıkmaya, bir önermeyi bir ikilemin boynuzları arasına yerleştirmeye, soyutlamaları süzgeçten geçirebilirmişim gibi tekrar oluşturmaya, farketmeye, ayırmaya, inkar etmeye, onaylamaya, kabul etmeye ayırdığım vakitte Çince ya da Arapça öğrenebilirdim.

Adaleti deneylerimin konusu olarak seçtim. Sonunda, bin kez ayrışma, yeniden oluşturma ve çift oluşumdan sonra, analitik denememin altında, kesinliğin *kriterini* değil, sonuçlarını sanatsal ya da anlaşılabilir bir şekilde sunmayı umursamayacağım şekilde olan metafizik-ekonomik-politik bir inceleme buldum. Bu eserin bütün zihin sınıfları üzerinde ürettiği etki çağımızın ruhuna dair bir fikir verdi ve tarzımın tedbirli ve bilimsel belirsizliğinden dolayı pişman olmama sebep olmadı. Bugün nasıl oluyor da, çalışmam yüksek ahlakın açık etkisini taşıırken niyetlerimi savunmaya mecbur kalıyorum?

Çalışmamı okudunuz efendim ve yorucu ve skolastik eserlerimin anafikrini biliyorsunuz. İnsanlığın devrimlerini, imparator-

lukların değişikliklerini, mülkiyetin dönüşümlerini ve adalet ve hakkın sayısız şekillerini düşününce, sordum, “Bize kaygı veren kötülükler insan olarak durumumuzda fitri mi, yoksa sadece bir hatadan mı kaynaklanıyorlar? Herkesin toplumun utanç sebebi olarak kabul ettiği bu servet eşitsizliği, bazılarının ifade ettiği gibi, Doğanın etkisi mi, yoksa çalışmanın ve toprağın ürünlerinin bölünmesinde, hesaplamada birkaç hata olmuş olamaz mı? Her işçi kendi hakkı olanı ve sadece kendi hakkı olanı mı alır? Kısacacı, çalışmanın, ücretlerin ve takasın şu anki şartlarında kimse hatalı değil mi? - hesaplar iyi tutuluyor mu? - sosyal denge doğru mu?”

Sonra çok zahmetli bir araştırmaya başladım. Resmi olmayan notları düzenlemek, çelişkili başlıkları tartışmak, boş iddialara cevap yazmak, saçma iddiaları çürütmek ve kurgusal borçları, dürüst olmayan işlemleri ve sahte hesapları tanımlamak gerekiyordu. Safsatacılar karşısında galip olmak için, geleneğin otoritesini inkar etmek, yasamacıların argümanlarını incelemek ve bilime bilimin kendisi ile karşı çıkmak zorunda kaldım. Son olarak, bütün bu operasyonlar tamamlandıca, adli bir karar vermem gerekti.

O zaman elim kalbimin üzerinde, Tanrının ve insanların önünce sosyal eşitsizliğin sebeplerinin üç olduğunu ilan ettim: *1- Toplu varlığın gereksiz benimsenmesi 2- Takasta eşitsizlik; 3- Kar ya da artış hakkı.*

Bu üçlü gasp metodu mülkiyet alanının asıl özü olduğu için, mülkiyetin meşruiyetini inkar ettim ve kimliğinin hırsızlık olduğunu ilan ettim.

Tek suçum bu. Mülkiyet üzerine mantık yürüttüm. Adaletin kriterini araştırdım; servet eşitliğinin imkanını değil gerekliliğini gösterdim; kişiler üzerine saldırıya, herkesten çok benim geçici taraftarı olduğum hükümete saldırı için kendime müsaade etmedim. Eğer bazen mülk sahibi kelimesini kullandıysam, gerçekliği her bireyde, sadece birkaç imtiyazlı insanda değil - nefes alan metafizik bir canlının soyut ismi olarak kullandım.

Buna rağmen, itirafımın samimi olmasını dilediğim için, kitabımın genel tonunun acı bir şekilde sansürlendiğini kabul ediyorum. Dürüst bir adama layık olmayan ve bu kadar ciddi bir meselenin ele alınmasında oldukça yersiz olan bir tutku ve hakaret atmosferinden şikayet ediyorlar.

Eğer bu sitem iyi temellendirilmiş ise (benim için inkar etmek ya da kabul etmek imkansız çünkü kendi işimde ben yarıç olamam) - eğer bu suçlamayı hak ediyorsam, kendimi sadece gönülsüz bir yanlışın suçlusu olarak aşağılarım ve kabul ederim; böyle olmaktan dolayı sunabileceğim tek mazeret, onun halka iletilmesi gerektiğidir. Söyleyebileceğim tek şey, adaletsizliğin sebep olduğu öfkenin bir yazarı eleştirilerinde nasıl sert ve şiddetli kıldığını herkesten iyi anladığımdır. Yirmi yıl çalıştıktan sonra, bir insan kendini hala açlığın eşliğinde buluyor ve aniden bir kelime oyunu, hesapta bir hata keşfediyor, milyonlarca arkadaşı ile ortak olarak ona eziyet veren kötülüğün sebebini bulduğunda, üzüntü ve keder çığlığını güç bela tutabilir.

Ancak efendim, kabalığımla gururu gücendirdiysem de, gururdan değil, belki de mahcup ettiğim proleterlerden, temiz kalplilerden özür diliyorum. Benim sinirli diyalektiklerim bazı huzurlu zihinlerde kötü bir etki yaratmış olabilir. Bazı zavalı işçiler - argümanlarımın gücünden çok alaycılığımın daha çok etkilenmiş olanlar - belki de mülkiyetin, yöneticilerin yönetenlere karşı devamlı Makyevalinizminin sonucu olduğuna varmışlardır - bu acınacak bir hata ki kitabım bunun iyi bir tekitabidir. İki bölümü mülkiyetin nasıl insan kişiliğinden ve bireylerin karşılaştırmasından doğduğunu göstermeye ayırdım. Sonra onun sürekli kısıtlamasını açıkladım ve aynı fikirden devam ederek yaklaşan kayboluşunu tahmin ettim. Nasıl o zaman "Revue Démocratique," editörleri, ekonomik makalelerinin neredeyse tüm özünü benden ödünç aldıktan sonra, şunu demeye cesaret ederler: "Toprağı ve diğer üretken sermayeyi ellerinde bulunduranlar, çalınan altınların tek alıcıları ve hisse-

darları oldukları için büyük bir soygunda az ya da çok gönüllü ortaklardır”?

Soygun suçunun *gönüllü* suçluları olan mülk sahipleri!

Bu öldürücü ifade asla kalekimden çıkmadı; kalbim bu ürkütücü düşünceyi asla tasavvur etmedi. Çok şükür! Kendi türümü nasıl karalayacağımı bilmiyorum ve kriminal komplolara inanmaya istekli olmak için şeylerin mantığını arama konusunda çok güçlü bir arzun var. Milyoner günde otuz kuruş için çalışan işçiden daha kirli değildir. İki tarafta da hata ve niyet eşittir. İlkinde pozitif sonrakinde negatif olsa da etki de aynıdır. Mülkiyeti suçladım; mülk sahiplerini kınamadım ki bu saçma olurdu: ve aramızda kötü dizaynlarında yardımcı olacak kadar doğruya değer veren kötü huylu iradeler ve dağılmış zihinler olduğu için üzgünüm. Belki çok acı bir şekilde gösterilse de, en azından kaynağı bakımından dürüst ve meşru olan öfkem hesabına hissettiğim tek pişmanlık budur.

Ancak Academy of Moral Sciences için gönüllü olarak teslim ettiğim bu makalede ne yaptım? Sosyal belirsizlikler ortasında sabit bir aksiyom arayarak, üzerindeki ikincil soruların şu anda bir çatışmayı köpürtecek kadar gayretli ve çeşitli olduğu bir temel sorunun izini sürdüm. Bu soru mülkiyet hakkıydı. Sonra, bütün var olan teorileri birbiri ile karşılaştırarak ve hepsi için ortak olanı çıkararak, mülkiyet fikrinde gerekli, susturulamaz ve mutlak olan elementi keşfetmeye uğraşım. Gerçek onaylamadan sonra, bu fikrin *bireysel ve şeffah sahipliğe* indirgenliğini; *dengelessizliğe değil takasa duyarlı olduğumu; kurgusal kullanıma ya da başboş kaprise değil çalışmaya dayalı olduğunu* ifade ettim. Dahası bu fikrin bizim devrimsel hareketlerimizin sonucu olduğunu - bütün fikirlerin, yavaş yavaş kendilerini çelişen elementlerden ayırarak, birleştikleri birikim noktası olduğunu söyledim. Ve bunu kanunların ruhu ile politik ekonomi ile psikoloji ve tarih ile göstermeye çalıştım.

Kilisenin bir Pederi, Katolik doktrinin öğretici bir tefsirini bi-

tirirken, inancının coşkunluğu ile çılgılık attı, “*Domine, si error est, a te decepti sumus* (eğer benim dinim yanlış ise, suçlusu Tanrıdır)”. Bu teolog gibi ben de “eğer eşitlik bir masal ise, kendisi aracılığı ile hareket edip düşündüğümüz Tanrı, toplumu ebedi kanunlarla yöneten, adil milletleri ödüllendiren ve mülk sahiplerini cezalandıran Tanrı, kötülüğün yazarı sadece Tanrıdır; Tanrı yalan söylemiştir. Hata bende değildir.” Ancak eğer çıkarımlarımda hatalıysam, hatamın ve ondan dönüşün gösterilmesi gerekir. Bu kesinlikle sıkıntıya değer ve ben bu onuru hak ettiğimi düşünüyorum. Yasaklamak için bir temel yok. Çünkü, giyotini sevmeyen Kongre üyesinin sözleriyle, öldürmek cevap vermemektir. O zamana dek, eserimi faydalı, sosyal, kamu memurları için eğitim dolu - kısaca ödüle ve teşviğe layık görmeye devam ediyorum.

Çünkü derinden ikna olduğum bir doğru var - milletler mutlak fikirlerle yaşarlar, yaklaşık ve kısmi kavramlarla değil; o yüzden prensipleri tanımlayan en azından ihtilaf ateşinde test eden insanlara ihtiyaç var. Kanun bu şekilde, ilk fikir, saf fikir, Tanrının kanunlarını anlamak, teori: onu yavaş adımlarla takip eden pratik, tedbirli, olayların akışına dikkat ederek; ebedi meridyene doğru, yüce mantığın göstergelerini, ele geçireceğinden emin halde takip eder. Teori ve pratiğin işbirliği insanlıkta düzenin gerçekleşmesini – mutlak doğruyu üretir.¹

---

1 Radikal basının bir yazarı olan, M. Louis Raybaud, “*Studies of Contemporary Reformers*”ın önsözünde şöyle demiştir: “Ahlakın göreceli olduğunu kim bilmez? Vurucu bir şekilde içgüdüsel olan birkaç büyük duygu dışında, insan hareketlerinin ölçüsü milletlerle ve iklimlerde değişmektedir ve sadece medeniyet - soyun ilerici eğitimi - evrensel bir ahlaka götürebilir ...mutlak olan bizim olasılıksal ve sınırlı doğamızdan kaçır; mutlak Tanrının sırrıdır.” Tanrı, M. Louis Raybaud’u kötülüklerden korusun! Ancak bütün politik havarilerin mutlağın olumsuzlaması, ki gerçekte hakikatin olumsuzlaması, ile başladığını ifade etmeden duramayacağım. Şüpheliği ileri süren bir yazarın, radikal fikirlerle ortak neyi olabilir? Okuyucularına söyleyecek neyi vardır? Çağdaş reformculara hangi yargıları aktarmaya hakkı vardır? M. Raybaud hukukçunun eski bir küstahlığını tekrar etmeyi akıllıca düşünmüş ve bu ona bahane olarak hizmet edebilir. Hepimizin bu zayıflıkları vardır. Ancak M. Raybaud gibi bu kadar zekası olan, sistemleri çalışan bir adamın,

Hepimiz, yaşadığımız sürece, her kes gücüyle orantılı olarak, bu yüce iş için çağırılırız. Bize empoze ettiği tek görev, doğruyu ya saklayarak, ya çağın durumuna uydurarak, ya da kendi çıkarlarımız için kullanarak kendimize tutmaktan kaçınmaktır. Çok büyük ve basit olan vicdan prensibi her zaman düşüncemde var olmuştur.

Aslında yapabileceğim ancak yapmak istemediğim şeyi düşünün efendim. En onurlu hipotez üzerine mantık yürütüyorum. Gelecek bir kaç yılda, beni servet eşitliğinin soyut teorisini gizlemekten ve aynı zamanda anayasaları ve kanunları eleştirmekten; mutlak ve rastlantısal olanı, susturulamaz ve fani olanı, ebedi ve geçici olanı, şimdiki ve geçmiş kanunları göstermekten; yeni bir yasama sistemi inşa etmekten ve bu sosyal binayı zarar görmüş ve sık sık yeniden inşa edilmiş sağlam bir temel üzerine kurmaktan alıkoyan neydi? Safsatacıların tanımlarını alarak, onların ihtilaflarının ve belirsizliklerinin sebebini gösterip aynı zamanda sonuçlarının yetersizliğini tamamlayamaz mıydım? Bu işi, dışlama prensibinin ve mülkiyetin birikmesinin, kolektif varlığın benimsenmesinin ve takaslardaki radikal kötülüğün, tiranlığın, savaşın ve devrimin daimi sebepleri olarak görüneceği geniş bir tarihi beyanla onaylayamaz mıydım?

“Yapılması gerekliydi”, diyorsunuz. Şüphe etmeyin efendim, böyle bir görev dehadan çok sabır gerektirirdi. Analiz ettiğim sosyal ekonomi prensipleri ile, sadece mevcut zemini sarsmam ve yolu takip etmem gerekirdi. Kanunların eleştirmeni adaleti belirlemekten daha zor bir şey görmüyor: kendi başına emek çok daha uzun olurdu. Ah bu parlayan ihtimali takip etseydim ve yanan çalıdaki adam gibi, ilhamlı bir çehre ve derin ve mistik bir sesle, kendimi yeni göstergelerle sunsaydım, orada beğenilecek aptallar, alkışlanacak sersemeler ve bana diktatörlük teklif edecek

---

ilk başta anlaması gerekli olan asıl şeyi, yani sistemlerin zihnin mutlağa doğru olan gelişimi olduğunu görememesine şaşıyorum.

korkaklar olurdu; çünkü popüler sevdalanma yolunda, hiçbir şey imkansız değildir.

Ancak efendim, küstahlığın ve gururun bu anıtından sonra, sizce ben Tanrının kürsüsünde ve özgür adamların kararına göre neyi hak etmem gerekiyordu? Ölüm efendim ve daimi lanet!

Bu yüzden doğruyu görür görmez, sadece düzgün bir ifade vermeye yetecek kadar bekleyerek, konuştum. Her biri kendini yenileyebilsin ve işlerini daha faydalı kılsın diye hatayı işaret ettim. Yeni bir politik unsurun varlığını ilan ettim ki, reformdaki arkadaşlarım, onu birlikte geliştirerek, tek başına topluma daha iyi bir gün garantisi veren prensiplerin birliğine hemen varsınlar diye.

Kitabım için değilse de, övgüye layık davranışım için, küçük bir cumhuriyetçi alkış almayı bekledim. Ve seyredin! Gazeteciler bana sitem ediyor, akademisyenler beni lanetliyor, politik maceracılar (yüce Tanrım!) benim gibi olmadıklarını protesto ederek kendilerini tolere edilebilir yapmaya çalışıyorlar. Bütün sosyal yapının bilimsel olarak yeniden yapılandırılacağı sosyal formülü veriyorum ve en güçlü zihinler beni sadece zarar verebilmekle suçluyorlar. Gerisi beni aşağılıyor çünkü bilmiyorum. “Essay on Property” ıslah edici kampa düşünce, bazıları sordu: “Kim konuştu? Argo mu? Lamennais mi? Michel de Bourges ya da Garnier-Pagès mi?” Ve yeni bir adamın ismini duyduklarında, “Onu duymadık,” diye cevaplarlar. Bu yüzden, düşüncenin tekelliği, mantıklı olan mülkiyet, *burjuvayı* kadar proletaryayı bastırır. Adı kötüye çıkmış olanın ibadeti, tapınak basamaklarına dahi yayılır.

Ancak ben ne diyorum? Eğer zavallı yaratıkları ayıplarsam, başıma kötülük gelsin! Ah, vatanseverliklerinin heyecanı ile her zaman liderlerinin sesini hakikatle ilişkilendirmeye hazır olan bu cömert ruhları aşağılamayalım. Hatta onların basit saflıklarını teşvik edelim, sakince ve merhametle değerli samimiyetlerini aydınlatalım ve şahtlarımızı her zaman dehalarını beğenen ve insanları yönetmek için farklı dillerde seven bu mağrur ruhlar için ayıralım.

Sadece bu düşünceler beni “Journal du Peuple”un mülkiyet sorunu üzerine tuhaf ve yüzeysel sonuçlarına cevap vermeye zorluyor (11 Ekim nüshası, 1840). O yüzden kendim sadece okuyucularına seslenmek için gazeteciyi bırakıyorum. Yazarın benlik sevgisinin, yığınların huzurunda öfkelenmeyeceğini ümit ederek, bireyi ihmal ediyorum.

“Peuple” proleterleri diyorsunuz, “insanların ve şeylerin olduğu sebepten dolayı, bir şeye sahip olan insanlar her zaman olacak bu yüzden hiçbir şey mülkiyete zarar veremez.”

Bu şekilde konuşarak, farkında olmadan özellikle, her zaman sahiplikten mülkiyete mantık yürüten M. Cousin’in tavrıyla tartışıyorsunuz. Ancak, bu tesadüf beni şaşırtmıyor. M. Cousin çokça akıl filozofu ve siz proleterlerde hala daha da fazlası var. Yanlışlarda sizin arkadaşınız olmak bir filozof için bile kesinlikle onurdur.

Aslında, *property* (mülkiyet) kelimesi *proper* (uygun) ya da *individual possession* (bireysel sahiplik) ile eş anlamlıydı. Bir şeyi kullanmak için her bireyin özel hakkını düzenliyordu. Ancak ne zaman bu kullanım hakkı, diğer kullanım hakkına sahip olanlarla ilgili olduğu gibi etkisiz (deyim yerindeyse) olduğu için, aktif ve üstün oldu - yani kullanım hakkı olan kişi şeyi kişisel olarak kullanma hakkını komşusunun işi yoluyla kullanma hakkına dönüştürdü - o zaman mülkiyetin yapısı değişti ve mülkiyet fikri karmaşık hale geldi. Hukukçular bunu çok iyi biliyordu, ancak bu karların toplanmasına karşı çıkmak yerine ki çıkmaları gerekiyordu, tamamını kabul ettiler ve onayladılar. Ve çiftlik kirası mecburen kullanım hakkını ima ettiği için - diğer ifadeyle, toprağı bir kölenin emeği ile yetiştirme hakkı birinin kendi yetiştirme gücünü varsaydığı için, daha fazla olanın daha az içerdiği prensibine göre - mülkiyet ismi bu çifte hakkı tahsis etmek için ayrıldı ve sahiplik kullanım hakkını ifade etmek için benimsendi. Bundan dolayı mülkiyet mükemmel hak, alan hakkı, yüce hak, kahraman ya da *quiritaire* hak - Latince, *jus perfectum*,

jus optimum, jus quiritarium, jus dominii olarak çağrılırken, sahiplik çiftlik kirasına asimile edildi.

Şimdi, bu bireysel sahipliğin haktan ya da daha iyisi doğal gereklilikten olduğunu, bütün filozoflar kabul eder ve kolayca gösterilebilir; ancak M. Cousin taklit edilerek, biz onun mülkiyet alanının temeli olduğunu varsaydığımızda, *sophisma amphiboliae vel ambiguitatis* adı verilen sofizme düşeriz ki bu da anlamı sözlü bir oyalama ile değiştirmeyi içerir.

İnsanlar kendilerini sık sık çok derin görürler çünkü aşırı genellenenin göstergelerinin yardımı ile, mutlak fikirlerin zirvesin çıkarlar ve bu şekilde tecrübesiz zihinleri aldatırlar ve daha kötüsü, buna yaygın bir şekilde soyutlamaları incelemek denir. Ancak aynı gerçeklerin karşılaştırılması ile oluşan soyut başka bir şeydir, aynı terimin farklı kabullerinden çıkarılan tamamen başkadır. İlki evrensel fikri, aksiyomu, kanunu verir; ikincisi fikirler kuşağının sıralamasını gösterir. Bütün hatalarımız bu iki tür soyutlamanın sürekli karıştırılmasından kaynaklanır. Bu anlamda, diller ve filozoflar aynı şekilde eksiktir. Bir deyim ne kadar az yaygın ise ve terimleri ne kadar belirsiz ise, hata kaynağı olarak o kadar çabuk ürer: bir filozof dildeki bu kusuru nötrleyecek herhangi bir yöntemle dair cahilliği ile orantılı olarak sofistikedir. Eğer konuşma hatalarını düzeltme sanatının bilimsel yöntemleri keşfedilecek olursa, o zaman felsefe kesinlik *kriterini* bulmuş olacak.

Şimdi o zaman mülkiyet ve sahiplik arasındaki fark iyi anlaşıldığına göre ve öncekinin henüz verdiğim sebeplerden dolayı, mecburen yok olması gerektiği anlaşıldığına göre, bir etimolojiyi yeniden oluşturmanın küçük avantajı için, *mülkiyet* kelimesini devam ettirmek en iyisi değil mi? Benim fikrim bunun hiç akıllıca olmayacağı ve size neden olduğunu anlatacağım. “Journal du Peuple” dan alıntılıyorum:

“Mülkiyeti düzenleme, ele geçirme, sahip olma ve onu gönderme şartlarını belirleme hakkı yasama gücüne aittir... mirasın,

vergilendirmenin, ticaretin, endüstrinin, çalışmanın ve ücretlerin en önemli değişimleri gerektireceği inkar edilemez.”

Siz proleterler *mülkiyeti düzenlemek* istiyorsunuz; yani onu yok etmek ve sahiplik hakkına indirgemek istiyorsunuz. Mülk sahiplerinin rızası olmadan mülkiyeti düzenlemek alan hakkını ihlal etmek demektir; çalışanları mülk sahipleri ile ilişkilendirmek yüce hakka zarar vermektir; genel olarak çiftlik kirasını, ev kirasını, gelir ve artışı bastırmak hatta azaltmak mükemmel mülkiyeti ortadan kaldırmaktır. Neden o zaman eşitliğin kurulması için övgüye değer bir gayretle çalışırken, kuşkulu anlamı başarının önünde her zaman engel olacak bir ifadeyi sürdüresin?

İşte ilk sebep - tamamen felsefi - sadece şeyi değil ismi, mülkiyeti reddetmek için orada. Şimdi politik, en büyük sebep burada.

Her sosyal devrim - M. Cousin size anlatacaktır - politik, ahlaki ya da dini sadece bir fikrin gerçekleşmesinden etkilenir. İskender, Asya'yı fethettiğinde, aklında Şark despotizmin aşağılamalarına karşı Yunan özgürlüğünün intikamını almak vardı; Marius ve Sezar Roma patriklerini devirdiğinde, insanlara ekmek vermeyi düşünmüşlerdi; Hristiyanlık dünyayı değiştirdiğinde, insanlığı özgürleştirmeyi ve Tanrıya tapınmayla Epicurus ve Homer'e tapınmanın yerini değiştirmeyi düşünmüştü; Fransa 89'da ayaklandığında, düşüncesi kanun önünde özgürlük ve eşitlikti. M. Cousin fikri olmayan hiçbir devrim olmamıştır der; bundan dolayı bir fikrin olmadığı, hatta resmi ifadesinin başarısız olduğu yerde devrim imkansızdır. Halk takımı, komplocular, isyancılar, kral katilleri var. Devrimciler yok. Toplum, fikirlerden yoksun, bükülür ve savrulur ve verimsiz emeğinin ortasında ölür.

Buna rağmen, hepiniz bir devrimin geleceğini ve bunu sadece sizin başarabileceğinizi hissediyorsunuz. O zaman sizi, 19. Yüzyıl proleterlerini yöneten fikir nedir? - çünkü gerçekten size devrimciler diyemiyorum. Ne düşünüyorsunuz? - neye inanıyorsunuz? - ne istiyorsunuz? Cevabınıza dikkat edin. Sizin favori dergilerinizi, en saygın yazarlarımızı inanarak okudum. Her yerde

sadece faydasız ve çocuksu *entités* gördüm; hiçbir yerinde bir fikir keşfetmedim.

Bu kelimenin, *entité*nin, anlamını açıklayacağım - şüphesiz çoğunuz için yeni bir kelime.

Entité ile genelde hayalgücünün algıladığı, ancak duygular ve mantık tarafından anlaşılmasın olan bir öz akla gelir. Bu yüzden Sganarelle'nin bahsettiği afyonun *uyutucu gücü* ve eski ilaçların kusurlu esprileri *entités*'dir. *Entité* cahilliklerini itiraf etmek istemeyenlerin desteğidir. Anlaşılamaz ya da St. Paul'un dediği gibi, *argumentum non apparentium*dur. Felsefede, *entité* sıklıkla düşünceye bir şey eklemeyen kelimelerin bir tekrarıdır.

Örneğin, M. Pierre Leroux - birçok harika şey söyleyen ancak Platonik formülleri bence fazla beğenen - insanlığın kötülüklerinin hayata dair cahilliğimizden kaynaklandığı konusunda bizi temin eder, M. Pierre Leroux bir *entité* söyler, çünkü nasıl yaşayacağımızı bilmediğimiz için kötü olduğumuz açıktır ancak bu gerçeğin bilgisi bizim için değerli değildir.

M. Edgar Quinet Fransa'nın acı çektiğini çünkü insanlar ve çıkarları arasında bir düşmanlık olduğunu ilan ettiğinde, bir *entité*yi ilan etmektedir, çünkü sorun bu düşmanlığın sebebini keşfetmektir.

M. Lamennais gök gürültüsü tonunda, özveri ve sevgiyi vaaz ederken, iki *entité*yi bildirmektedir; çünkü özveri ve sevginin hangi şartlarda doğup var olacağını bilmemiz gerekiyor.

Bu yüzden, proleterler siz de özgürlük, *ilerleme* ve *insanların egemenliğinden* bahsederken, bu doğal olarak anlaşılabilir şeyleri uzayda bir sürü *entité*ye çeviriyorsunuz; çünkü bir yandan özgürlüğün yeni bir tanımına ihtiyacımız var, 89'daki daha fazla yeterli gelmediği için ve diğer yandan toplumun ilerliyor olması için ne yönde hareket etmesi gerektiğini bilmemiz şart. İnsanların egemenliğine gelince, mantığın egemenliğinden daha büyük bir *entité* var; *entité*'nin *entité*'si. Aslında, egemenlik mantığın dışından daha fazla insanların dışında algılanamaz, insanlar arasında kimin

egemenliği uygulayacağı ve bir sürü beyin arasında kimlerin egemen olacağı hala kesinleşmeyi bekliyor. İnsanların temsilcilerini seçmeleri gerektiğini söylemek insanların egemenlerini tanımalarn gerektiğini söylemektir ki bu zorluğu hiç gidermez.

Ancak, doğumla eşit, kanun önünde eşit, kişilikte eşit, sosyal görevlerde eşit olunca, şartlarda da eşit olmayı dilediğinizi varsayın.

Farzedin ki, insanların karşılıklı bütün ilişkilerini algılayarak, değiştirilebilen adaletin ilişkileri olmak için, bir kelime ile sosyal ilişkiler için, üretiyorlar mı, takas mı yapıyorlar ya da tüketiyorlar mı - farzedin ki ben bunu algılayarak, bu doğal topluma yasal bir varlık vermeyi ve bu gerçeği kanunla kurmayı dilemenizden bahsediyorum.

O durumda tüm filerinizin açık, pozitif ve tam olarak ifade edilmesine ihtiyacınız olduğunu söylüyorum - yani bir anda prensibi, yolları ve sonu belirten bir ifade ve bu ifadenin *birleşme* olduğunu ekliyorum. Ve insanın ırkının birleşimi en azından meşru olarak dünyanın başlangıcına dayandığı için kendini yavaş yavaş arka arkaya negatif unsurlardan, kölelikten, soyluluktan, despotizmden, aristokrasiden ve feodalizmden yoksun bırakarak kurmuş ve mükemmelleştirmiştir. Toplumun son olumsuzlaşmasını elemek için, son devrimsel fikeri formüle etmek için eski düsturlarınızı, *mutlakçılık yok, soyluluk yok, köleler yoku mülkiyet yoka* dönüştürmeniz gerektiğini söylüyorum.

Ancak sizi şaşırtanın ne olduğunu biliyorum, fakirliğin rüzgarıyla kavrulmuş ve efendilerinin gururuyla ezilen zavallı ruhlar: sonuçları sizi korkutan şey *eşitlik*. Derginizde söylediniz, “doğal olmadığı için adil olmayan bir seviyeyi nasıl hayal edebiliriz? Cormenin ya da Lamennais’in günün emeğini nasıl ödeyebiliriz?”

Ayak takımı, dinleyin! Salamis savaşından sonra, Atinalılar cesaret için ödülleri vermek için toplandılar, oylar toplandıktan sonra, her savaşının ilk ödöl için bir oyu olduğu ve Themistoc-

les bütün oylarının ikinci için olduğu ortaya çıktı. Minerva halkı kendi elleriyle taçlandırıldı. Hakiki kahraman ruhlar! Hepsi zeytin dalına layıktı çünkü hepsi onu kendisi için talep etmeye girişmişlerdi. Antikite bu yüce ruhu övmüştür. Kendinize saygı duymayı ve onurunuza saygı göstermeyi öğrenin proleterler. Özgür olmak istiyorsunuz ve nasıl vatandaşı olunacağını bilmiyorsunuz. Şimdi her kim vatandaşlar derse mecburen eşitler der.

Eğer kendime Lamennais ya da Cormenin diyecek olursam ve benden bahseden bir dergi bu abartılarla *karşılaştırılmaz deha, daha üstün beyin, mükemmel değer, asil karakter* açılırsa, bunu sevmemeli ve rahatsız olmalıyım - birincisi böyle övgülerin asla hak edilmez ve ikincisi kötü bir örnek sundukları için... Ancak sizi eşitlikle uzlaştırmak için, yüzyılımızın en harika edebi karakterine dikkatle bakmanızı diliyorum. Beni kıskançlığımdan dolayı suçlamayın proleterler, ben, eşitliğin savunucusu, evrensel olarak beğenilen yeteneklerin özdeğerini tahmin ediyorum ve herkesten daha iyi nasıl tanıyacağımı biliyorum. Bir cüce bir dev her zaman ölçülebilir tek ihtiyacı olan ölçüttür.

"*L'Esquisse d'une Philosophie*"nin kendini beğenmiş duyularını gördünüz ve güven üstüne olan eseri beğendiniz; çünkü ya onu okumadınız ya da okuduysanız onu yargılama kabiliyetiniz yok. O zaman kendinizi sestem daha muhteşem olan bu spekülasyonla tanıştırın ve yazarın gayretini beğenirken, sadece alışkanlığın ve ona engaje olmuş yüksek sayıdaki insanların hor kıldığı bu faydalı işlere acımayı bırakın. Kısa tutacağım çünkü konunun önemine ve yazarın dehasına rağmen, söylemem gereken şu an için az.

M. Lamennais, Tanrının varlığı ile başlıyor. Onu nasıl gösteriyor? Cicero'nun argümanı ile - yani, insan ırkının rızası ile. Bunda yeni olan bir şey yok. Hala insan ırkının inancının meşru olup olmadığını; ya da Kant'ın dediği gibi, Tanrının varlığının sübjektif kesinliğinin objektif gerçekle uyuşup uyuşmadığını bulmamız gerekiyor. Ancak bu M. Lamennais'i endişelendirmez. İnsan

ırkı inanıyorsa, inanmak için bir sebebi olduğundan inanıyor der. Sonra Tanrının ismini söyleyerek, M. Lamennais bir ilahi söyler; göstergesi budur.

Bu ilk hipotez kabul edilince, M.Lamennais onu ikincisi ile devam eder; yani Tanrıda üç kişinin olduğu ile. Ancak Hristiyanlık, Teslis dogmasını sadece vahiy otoritesi üzerine öğretirken, M. Lamennais ona sadece argümanın gücü ile vardığını iddia ediyor ve iddia edilen göstergesinin baştan sona antropomorfizm - yani, insan zihninin melekelerinin ve doğanın güçlerinin İlahi öze yüklenmesi - olduğunu algılamıyor. Yeni şarkılar, yeni ilahiler!

Tanrı ve Teslis bu şekilde, filozofun yaratılana geçtiği - M. Lamennais'in her zaman zarif, çeşitli ve yüce bir şekilde Tanrı'nın dünyayı ne hiçbir şeyden, ne bir şeyden ne de kendinden yaptığını; yaratmakta özgür olduğunu, ancak buna rağmen yaratmaktan başka bir şey yapamadığını, maddenin içinde madde olmayan bir madde olduğunu, dünyanın arketipik fikirlerinin birbirinden İlahi zihinde, belirsiz ve anlaşılamayan ancak önemli ve gerçek olan ve anlaşılabilirliği içeren bir bölünme ile ayrıldığını gösterdiği üçüncü bir hipotezi gösterdi. Kötülüğün orijinine dair benzer ihtilaflarla karşılaşırız. Bu problemi açıklamak için - felsefenin en derinlerinden biri - M. Lamennais bir seferinde kötülüğü inkar eder. Bir diğerinde Tanrıyı kötülüğün yazarı yapar ve yine bir başkasında Tanrının dışında olan Tanrı olmayan bir ilk sebep arar - az çok tutarsız olan Plato, Proclus, Spinoza ve hatta bütün filozoflardan diyebilirim, ödünç alınmış olan bir *entités* karışımı.

Bu şekilde hipotezlerinin üçlüsünü kurduktan sonra, M. Lamennais kötü bir şekilde bağlanmış analogiler zinciri ile bütün felsefesini çıkarır. Ve özellikle burada ona tuhaf gelen bağdaştırırmacılığı farkederek. M. Lamennais'in teorisi bütün sistemleri kucaklar ve bütün fikirleri destekler. Siz bir materyalist misiniz? Faydasız *entités* gibi siz de Tanrıdaki üç kişiyi bastırın; sonra, doğrudan sıcaklık, ışık ve elektro-manyetizmden başlayarak - ki bunlar yazara göre üç orijinal akışkan, İradenin, Zekanın ve

Aşkın üç temel dış manifestosu - materyalist ve ateist bir evren yaratışına sahip olursunuz. Aksine, metafizik düşünceye bağlı mısınız? Bedenin asılsızlığı teorisi ile her yerde ruhlardan başka bir şey göremiyorsunuz. Sonunda, eğer panteizme eğilim gösterirseniz, şeklen dünyanın İlahtan bir sızıntı olmadığını - ki bu saf panteizmdir - ama İlahın akışı olduğunu öğreten M. Lamennais, tarafından tatmin edilirsiniz.

Ancak, “L’Esquisse”nin bazı mükemmel şeyler içerdiğini inkar ettiğimi iddia etmiyorum ancak yazarın ilanı ile bu şeyler onunla orijinal değildir, onun olan sistemdir. Şüphesiz bu M. Lamennais’in felsefede kendinden önce gelenlerle ilgili neden bu kadar aşağılayıcı konuştuğunun ve asıllarını alıntılamaı küçümsemediğinin sebebidir. “L’Esquisse” hakiki tüm felsefeyi içerdiği için, eski filozofların adları ve çalışmaları yok olduğunda dünyanın bir şey kaybetmeyeceğini düşünür. Güzel şarkılarda Tanrının yüceliğini teslim eden M. Lamennais aynı şekilde arkadaşlarına adaleti nasıl teslim edeceğini bilmez. Ölümcul hatası bilginin kendine bu mal edilmesidir ki buna teologlar *felsefi günah* derler ya da *Kutsal Ruha karşı günah* - size, proleterlere ya da bana lanet etmeyecek bir günah.

Kısaca, “L’Esquisse,” bir sistem olarak yargıladığında ve önceki sistemlerden ödünç aldığı tüm yazarları mahrum ettiğinde, sürekli olarak bilinenin bilinmeyen yoluyla açıklayan ve soyutlamalar olarak *entites* ve kanıtlar olarak totolojilere bağlı yöntemleri olan sıradan bir iştir. Bütün felsefi tanrı bilimi [theodicy] dehanın değil, hayal gücünün işidir, neo-Platonik fikirlerin bir birleşimidir. Psikolojik oran bir şeye karşılık gelmez, M. Lamennais açıkça o olmadan metafiziğin imkansız olduğu bu karakterin işleri ile dalga geçer. Mantıktan ve yöntemlerinden bahseden kitap zayıf, belirsiz ve sığdır. Sonunda, M. Lamennais’in teslise ait evrenin doğumunun ciddi hatalarından çıkarım yaptığı, fiziksel ve fizyolojik spekülasyonlarında, gerçekleri teoriye uyarlamanın peşin hükümlü dizaynını ve hemen her durumda hipotezin ger-

çekle yer değiştirmesini görürüz. Endüstri ve sanat üzerine üçüncü cilt okuması en ilginç ve en iyisi olandır. M. Lamennais'in tarzı dışında bir şeyle övünemeyeceği doğru. Bir filozof olarak kendinden önce gelenlerin fikrine tek bir fikir eklememiştir.

O zaman neden bir düşünür olarak addedilen M. Lamennais'in aşırı sıradanlığı, kendini "Essai sur l'Indifférence"ın yayınlandığı dönemde açığa vurmuş bir sıradanlık. Çünkü (bunu iyi hatırlayın proleterler!) Doğa hiçbir insanı hakiki olarak tam yapmaz ve çünkü belli melekelerin gelişimi hemen her zaman karşıt melekelerin eşit gelişimini dışta bırakır; çünkü M. Lamennais en üst seviyede bir şair, hislerin ve duyguların adamı olması gibi. Tarzına bakın - hayat dolu, tantanalı, renkli, coşkulu, abartı ve tahkir dolu - ve böyle bir tarzı olan bir adamın asla doğru bir metafizikçi olmadığından emin olun. Herkesin beğendiği bu ifade ve örnekleme zenginliği, M. Lamennais'te felsefi zayıflığının tedavi edilemez sebebi oluyor. Dil akışı ve hayal gücünü yanlış yönlendiren duyarlı yapısı, kendini tekrar ederken mantık yürüttüğünü düşünüyor ve kolaylıkla bir tarifi mantıklı bir çıkarım olarak alıyor. Bu yüzden pozitif fikir korkusu, zayıf analiz gücü, belirsiz analogiler için belli tarzı, sözlü soyutlamaları, varsayımsal genellemeleri, kısacası her tür *entités*.

Dahası, M. Lamennais'in tüm yaşamı felsefe karşıtı dehasının nihai kanıtıdır. Mistikliğe bile adanmış olan, gayretli bir ultramontanci, toleranssız bir teokrat olarak ilk başta bu yüzyılın başlangıcına damga vurmuş olan dini reaksiyonun ve edebi teorilerin çifte etkisini hisseder ve orta çağlara ve 7. Gregory'ye sırtını dayar; sonra aniden ilerlemeci bir Hristiyan ve demokrat olarak, yavaş yavaş rasyonalizme yaslanır ve son olarak deizme düşer. Şu anda, herkes sahne kapısında bekliyor. Bana gelince, her ne kadar yemin etmeyecek olsam da, M. Lamennais'in, çoktan şüpheciliğe abayı yakmış halde, duyarsızlık halinde öleceğini düşünmeye meyilliyim. İlk yazdığı makalelerinin kefarecini bireysel mantığa ve metotlu şüpheye borçlu.

Şimdi teokrasi, evrensel demokrasi vaazı veren M. Lamennais'in her zaman tutarlı olduğu; farklı isimler altında devamlı olarak tek ve bir şeyi; birliği aradığı iddia edilir. İhtilafın asıl hareketi ile şaşırmış bir yazar için acınacak bahane! Sırasıyla Louis XVI altında despotluğun hizmetçisi, Robespierre ile demagog, İmparatorun adamı, Restorasyon döneminde onbeş yıl boyunca bağınaz, 1830'dan beri bir muhafazakar olmuş bir adam sadece tek bir şeyi, kamu düzenini dilemiş olduğunu söylemeye cesaret etse ne düşünülür? Bütün gruplardan bir dönekten daha az olarak görülür müydü? Kamu düzeni, birlik, dünyanın refahı sosyal uyum, milletlerin birliği - bunların her biri ile ilgili fikir farklılığı mümkün değildir. Herkes onları ister, yazarın karakteri sadece onlara hangi yollarla ulaşmayı teklif ettiğine bağlıdır. Ancak kendisinin reddettiği fikir metaneti için neden M. Lamennais'e bakalım? "Zihnin kanunu yoktur; bugün buna inanıyorum, dün inanmıyordum yarın inanır mıyım bilmiyorum?" dememiş midir?

Hayır, insanlar arasında gerçek üstünlük yoktur çünkü bütün yetenekler ve kapasiteler asla bir bireyde birleşmez. Bu insan düşünce gücüne sahiptir, şu hayal gücüne ve tarza, başkası endüstriyel ve ticari kapasiteye. Doğamız ve eğitimimiz gereği, sınırlı ve kısıtlanmış olan ve derinlik ve güç kazandıkça sonuç olarak daha gerekli olan sadece özel istidatlara sahibiz. Kapasiteler birbirleri ile görevler ve insanlar gibidir; onları rütbelere ayırmaya kim cesaret edebilir? En iyi deha, varlığının ve gelişiminin kanunu ile onu yaratan topluma en fazla bağlı olandır. Olağanüstü çocuktan tanı yapmaya kim cesaret edebilir?

Pazar yerinde Herkülü, beğeni dolu kalabalığa, "İnsanı yapan güç değildir, karakterdir," dedi. Sadece kasları olan bu adam, gücü aşağıladı. Proleterler bu iyi bir ders; ondan faydalanmalıyız. Yetenek değil (ki o da bir güç), bilgi değil, güzellik değil insanı yapan. Kalp, cesaret, irade, erdem. Şimdi, eğer bizi insan yapan şeyde eşitse, ikincil melekelerin kazara dağılımı bizi insanlıktan nasıl alıkoyabilir?

İmtiyazın doğal ve kaçınılmaz olarak zayıfın hissesi olduğunu hatırlayın ve en yüksek erdemleri nadirlikleri olan belli yeteneklere eşlik eden şöhret tarafından ve uzun ve meşakkatli çıracılık tarafından yanlış yönlendirilmeyin. M. Lamennais için sert tenkitte bulunmak ya da Platonik modada bir insani övgü söylemek basit faydalı bir hakikati keşfetmekten daha kolaydır; bir ekonomist için üretimin ve dağıtımın kanunlarını uygulamak M. Lamennais tarzında on satır yazmaktan daha kolaydır; her ikisi için de konuşmak hareket etmekten daha kolaydır. O zaman elinizi işinize koyan, sadece doğru bir şekilde yaratan siz, neden benim sizin aşağılık olduğunuzu kabul etmemi istiyorsunuz? Fakat ben ne söylüyorum? Evet, siz bayağısınız, çünkü erdem ve iradeden yoksunsunuz! Çalışmaya ve savaşa hazırsınız, özgürlük ve eşitlik mevzu olunca ne cesaretiniz ne de karakteriniz var.

“Le Pays et le Gouverne-ment,” üzerine kitapçığının önsözünde ve jüri önündeki savunmasında, M. Lamennais kendisini açıkça mülkiyetin destekçisi olarak deklare etti. Yazarı ve talih-sizliğini dikkate alarak, bu deklarasyonu karakterize etmekten ve bu iki üzücü performansı incelemekten kaçınmalıyım. M. Lamennais sadece, onu kullanmak için şımartan, görkemli bu sebepten güçsüz eski yaşa saygısı olmayan, yarı radikal bir partinin aleti gibi görünüyor. Bu inancın beyanı ne anlama geliyor? “L’Avenir” in ilk sayısından “L’Esquisse d’une Philosophie,”ye, M. Lamennais her zaman eşitliği, birleşmeyi, hatta bir çeşit belirsiz ve kesin olmayan komünizmi savunur. M. Lamennais, mülkiyet hakkını tanıyarak, yalanı geçmiş kariyerine verir ve en cömert eğilimlerinden vazgeçer. O zaman, çok sert davranılmış ancak kolayca şımartılan bu adamda, yeteneğin gücünün çoktan iradenin gücünden daha uzun yaşadığı doğru olabilir mi?

M. Lamennais’in onun için cümlesinin bir değişimini temin etmeye çalışan arkadaşlarından bir kaçının teklifini reddettiği söylenir. M. Lamennais zamanını taksim etmeyi tercih eder. Bu yanlış stoik felsefenin gösterişi mülkiyet hakkını tanıması

ile aynı kaynaktan gelmiyor olabilir mi? Huron, esir alındığında, onu yenen kişiye aşağılamalar ve tehditler savurur - barbarın kahramanlığı budur; şehit kendini infaz edenlere dua eder ve onlardan hayatını almaya isteklidir - bu Hristiyanlığın kahramanlığıdır. Neden sevginin havarisi, öfke ve intikam havarisi oldu? O zaman "L'Imitation" çevirmeni hayır işini kızdıranın erdemi onurlandıramayacağını unuttu mu? Galileo, dizleri üzerinde engizisyon mahkemesi önünde yerin hareketi ile ilgili sapkınlığını geri çekerek ve bu bedel karşısında özgürlüğünü geri alarak, bana M. Lamennais'ten yüz kat daha büyük görünür. Ne! Eğer doğruluk ve adalet için acı çekiyorsak, buna mukabele olarak, eziyet edenlerimizi insan toplumunun sınırına mı itmeliyiz ve adil olmayan bir cezaya çarptırılınca, muafiyet bize teklif edildiğinde red mi etmeliyiz, çünkü ona af demek birkaç temel uyduyu memnun eder? Hristiyanlığın hikmeti bu değildir. Ancak M. Lamennais'in huzurunda bu ismin daha fazla telaffuz edilmediğini unuttum. "L'Avenir" peygamberi hemen özgürlüğüne ve arkadaşlarına kavuşsun ancak hepsinden öte, bundan sonra ilhamını sadece dehasından ve kalbinden alsın.

Ey proleterler, proleterler! Yanlış arkadaşlarınızın alevlendirdiği ve belki de reforma ilişkin fikirlerin gelişmesine yolsuzluk, cahillik ve hükümetin kötülüğünden daha fazla zarar vermiş olan bu intikam ve bastırılmaz nefrete daha ne kadar kurban gideceksiniz? Bana inanın, şu anda herkes suçlu. Aslında, niyet olarak ya da örnek olarak, hepsi istekli bulundu ve senin kimseyi suçlamaya hakkın yok. Kralın kendisi (Tanrı beni bağışlasın! Bir kralı savunmak istemiyorum) - kralın kendisi, kendinden öncekiler gibi sadece proleterlerin fikrinin ve bir fikrin sadece kişileştirmesidir. Sonuç olarak yönetimde mantıklı olmasının siz, sadece kısmen anlaşılmasını dilerken, onun en büyük hatası tamamen anlamayı dilemeyi içeriyor; siz ise şikayetlerinizde hiç öyle değilsiniz. İkinci bir kral cinayeti için yaygara koparıyorsunuz. Aranızda günahsız olan mülkiyet prensine ilk taşı atsın!

Eğer insanları etkilemek için, insanların ben sevgisine başvurmuş olsaydın - eğer kanun ve anayasasını değiştirmek için, kendini anayasa ve kanun içinde konumlandırıysaydın ne kadar başarılı olurdu! Elli bin kanun politik ve medeni kodumuzu oluşturuyor diyorlar. Bu elli bin kanundan, yirmibeş bini senin için, yirmibeş bini sana karşı. Senin görevinin ilkinin sonrakinin karşısına koymak ve bu şekilde ihtilaf argümanı ile imtiyazı son hendeğe sürmek olduğu açık değil mi? Bu hareket metodu tek ahlaklı ve mantıklı olan olduğu için, bundan sonra tek faydalı olan. Bana bakan yönüyle, eğer, doğum ve tercih yolu ile bağlı olduğum bu milletin kulağı bende olsaydı, gelecek cumhuriyette başrol oynama niyeti olmadan, çalışan yığınları mülkiyeti kurumlar ve adli ricalar yoluyla fethetmelerini; toplumun en yüksek mevkilerinde yardımcıları ve arkadaşları aramalarını ve bütün imtiyazlı sınıfları onların yaygın güç ve popülerite arzularının avantajından faydalanarak mahvetmelerini tavsiye ederdim. Seçim reformu için dilekçe çoktan ikiyüzbin imza aldı ve çalışkan Arago bizi bir milyonla tehdit ediyor. Kesinlikle bu iyi yapılacak; ancak eşitliğe olduğu kadar imparator için de oy kullanmaya istekli bu milyon vatandaştan, on bin imza seçemez miyiz - yani *bona fide* imzalar - yazarları okuyabilen, yazabilen, hesap yapabilen ve hatta biraz düşünebilen ve süresi dolmuş inceleme ve sözlü açıklamadan sonra aşağıdaki gibi bir dilekçeyi imzalaması için davet edebileceğimiz:

“Ekselansları İçişleri Bakanlığına: -

“Başkan Bey, - modern milli atölyelerin kurulmasını onaylayan, kraliyet fermanı ‘Moniteur’de, aşağıda on bine kadar olan imza, Tuilleries Sarayını tamir edecek ve orada ciğerlerinin bütün gücü ile ‘Çok yaşa Louis Philippe,’ diye bağracaklardır!

“Moniteur halkı bu dilekçenin reddedildiğine dair bilgilendirince altta *on bine* kadar olan imza içlerinden gizlice ‘Kahrolsun Louis Philippe’ diyeceklerdir.

Eğer yanılmadıysam böyle bir dilekçenin biraz etkisi olur.¹ Popüler bir tezahüratın hazzı birkaç milyonun feda edilmesine değer. Popüler olmamayı biçmek için çok fazla ekiyorlar! Sonra, eğer millet, 1830 beklentisini anarınca, sözünü tutmanın kendi görevi olduğunu hisseder de - ve onu tutacaktır, çünkü milletin sözü, Tanrınıninki gibi, kutsaldır - eğer, millet, bu hareketle yardımsever monarşi ile uzlaşmış şekilde, tahtın ayağına, alkışını ve yeminlerini taşır ve bu kutsal anda kendi adına benim konuşmamı isterse, aşağıdaki konuşmamın özü olacaktır:

“Efendimiz, - Milletin siz Majestelerine demek istediği budur:

---

1 Seçim reformunun bir amaç değil araç olduğu sürekli ifade edilir. Şüphesiz, fakat o zaman son nedir? Neden nesnenin tartışmasız bir açıklamasını sağlamayalım? Eğer insanlar neden seçtiklerine dair amaçlarını ve onlara verdikleri komisyonun amacını önceden bilmezler, nasıl temsilcilerini seçebilirler?

Ancak, insanlar tarafından seçilenlerin asıl işinin reformun amacını bulmak olduğu söylenir. Bu lafı çevirmektir. Gelecekte seçilecek olan insanları, önce bu amacı aramaktan ve sonra onu bulduklarında insanlara iletmekten alıko-yan nedir? Reformcular, seçim reformunun amacı az da olsa belirsiz kalırken, sadece gücü önemsiz tiranların elinden diğer tiranların eline geçirmenin bir yolu olacağını söylediler. Bir milletin, kendi kanunlarına itaat ettiğine inanmaya yönlendirilerek nasıl bastırılılabildiğini çoktan biliyoruz. Evrensel oy hakkı, bütün milletler arasında, özgürlüğün çoğunluk tarafından ve onun adına kısıtlanmasının tarihidir.

Yine de eğer, seçim reformu, şu anki hali ile mantıklı Pratik temiz vicdanlar ve dürüst beyinler için kabul edilebilir olsaydı, belki de insanın, onun amacını bilme de onu desteklemesi mazur görülebilirdi. Ancak hayır; dilekçe metni hiçbir şeyi belirlemiyor, ayırım yapmıyor, şart gerektirmiyor, garanti yok; görev olmadan hakkı kuruyor.

"Her Fransız bir oy kullanıcısıdır ve görev için hak sahibidir." Ayrıca şunu der: "her baron zekidir, her vahşi medenidir, her köle özgürdür." Belirsiz genelle- mesinde, reformcu dilekçe soyutlamaların en zayıfıdır ya da politik ihanetin en yüce şeklidir. Sonuç olarak aydınlanmış vatansızlar birbirine güvenmezler ve birbirini aşağılarlar. Zamanın en radikal yazarı - karşılaştırmaz, ekonomik ve sosyal teorileri en gelişmiş olan - M. Leroux evrensel oy hakkına ve demokratik yönetime karşı cesur bir duruş sergiledi ve J.J. Rousseau'nun fazlasıyla keskin şekilde bir eleştirisini yazdı. Şüphesiz bu M. Leroux'un artık Le National filozofu olmamasının sebebi. Bu dergi Napolyon gibi fikir adamlarını sevmeyiz. Buna rağmen, Le National fikirlere karşı savaşanların fikirlerle öleceğini bilmelidir.

“Ey Kral! Vatandaşların alkışını almanın neye mal olduğunu görüyorsunuz. Bundan böyle düsturumuz olarak şunu almamızı ister misiniz: ‘Krala yardım edelim, Kral bize yardım edecek?’ İnsanların ‘KRAL VE FRANSIZ HALKI’? diye çığlık atmalarını ister misiniz? O zaman bu açgözlü bankacıları, kavgacı avukatları, mutsuz burjuvayı, adı kötüye çıkmış yazarları bu onursuz insanları bırakın. Bütün bunlar Efendim sizden nefret ediyorlar ve sizi desteklemeye sadece bizden korktukları için devam ediyorlar. Krallarımızın işini bitirin; aristokrasiyi ve imtiyazı süpürün; bu sadık proleterlere millete danışın; sadece onlar bir egemenliği onurlandırabilir ve samimi olarak ‘Kralımız Çok Yaşa’ diye bağırabilir.

Söyleyeceklerimin gerisi sadece sizin için efendim, diğerleri beni anlamayacaklardır. Algıladığım kadarı ile bir cumhuriyetçi ve aynı zamanda ekonomistsiniz ve vatanseverliğiniz otoritelere Louis Philippe hükümetinin üstü örtülü bir şekilde tanınması gerektiğine dair bir dilekçenin gönderilmesi fikrine bile başkaldırıyor. “Milli atölyeler! Böyle kurumların kurulması güzeldir,” diye düşünüyorsunuz, “ancak vatansever kalpler onları ne arisktokrat bir bakanlıktan ne de bir kralın inceliğiyle asla kabul etmeyeceklerdir.” Çoktan, eski önyargılarınız şüphesiz geri döndü ve şimdi beni sadece bir sofist olarak görüyorsunuz, güçte olanları pohpohlamaya, eşitlik ve evrensel kardeşlik prensiplerini, onları en uca çekerek, kepaze etmeye olduğu kadar hazır.

Size ne demeliyim? ...Teorilerimin geleceğini o kadar hafifçe uzlaştırmalıyım ki, ya bu bana atfedilen zeki sofistlik çok saçma bir ilişkinin altında olmalı ya da benim kanaatlerim o kadar sıkı olmalı ki beni özgür iradede yoksun bıraksın.

Ancak yönetici güç ile insanlar arasında uzlaşma gerekliliğinde daha fazla ısrar etmemek için, bana öyle geliyor ki efendim, vatanseverliğimden şüphe ederek, çok kaprisli bir şekilde mantık yürütüyorsunuz ve kararlarınız fazlasıyla atak. Sizin efendim, görünürde hükümeti ve mülkiyeti savunarak cumhuriyetçi, re-

formist, Fourierci, dilediğiniz her şey olmaya müsaade ediliyor; diğer taraftan ben halk ekonomisinde oldukça ayırd edici bir şekilde küçük bir reform talep ederek muhafazakar ve aynı şekilde hanedanlığın bir dostu olarak kabul ediliyorum. Tamamlanan gerçeklerin ve yönetsel biçimlerin statükosunun felsefesinin o kadar sıkı bir inananyım ki var olanı yok etmek ve geçmişe tekrar başlamak yerine, düzelterek her şeyi meşru kılmayı tercih ederim. Teklif ettiğim düzeltmelerin, şekle saygı gösterse de, düzeltilen şeylerin doğasını sonunda değiştirme eğilimi gösterdiği doğrudur. Bunu kim inkar ediyor? Benim statüko sistemimi oluşturan şey tam olarak budur. Sembollere şekillere ya da hayaletlere savaş açmıyorum. Korkuluklara saygı duyuyorum ve umacıların önünde baş eğiyorum. Bir yandan mülkiyetin olduğu gibi bırakılmasını, ancak her çeşit sermaye üzerindeki faizin zamanla düşürülmesini ve sonunda yıkılmasını istiyorum; diğer yandan sözleşmenin şimdiki haliyle sürdürülmesini, ancak yöntemin yönetime ve politikaya tanıtılmasını istiyorum. Bu kadar. Buna rağmen, olan her şeye teslim olarak, onunla tatmin olmasam da, kurulu düzene uymaya çalışıyorum ve Sezar'ın olan şeyleri Sezara teslim ediyorum. Örneğin benim mülkiyeti sevdiğim mi düşünüyorsunuz? Çok güzel, ben kendim bir mülk sahibiyim ve artış hakkına saygı duyuyorum, alacaklılarımın olması gerçeğinin de kanıtlaadığı gibi her yıl büyük bir miktarda sadık bir şekilde faiz ödüyorum. Politika için de aynı. Monarşi olduğumuzdan, ölümüne katlanmaktansa, *“Kralımız çok yaşa,”* diye bağırırım; ancak bu beni milletin hareket ettirilemez, ihlal edilemez ve kalıtsal temsilcisinin imtiyazlı sınıflara karşı proleterlerle hareket etmesini, bir kelime ile kralım radikal partinin lideri olmasını talep etmekten alıkoymaz. Bu şekilde biz proleterler her şeyi elde ederiz; ve eminim bu bedele, Louis Philippe ailesi için cumhuriyetin devamlı başkanlığını garantiler. Bu yüzden böyle düşünüyorum.

Eğer Fransada tek bir büyük fonksiyonel eşitsizlik olsaydı, görevli kişinin işi, yılın bir sonundan diğerine, alimlerin, sanat-

çıların, askerlerin, vekillerin, müfettişlerin vb. ilgisini çekmek olunca, o zaman başkanlığın masraflarının milli masraflar olacağı açıktır ve bu sivil listenin tüketici yığına dönüşürülmesi ile bahsettiğim büyük eşitsizlik bütün milletle tam bir denge oluşturur. Hiç bir ekonomist bunun gösterilmesine ihtiyaç duymaz. Sonuç olarak, artık komite, saray adamı, has korkusu olmaz çünkü yeni bir eşitsizlik kurulamaz. Kral, kral olarak arkadaşlara sahip olur (duyulmamış şey), ancak ailesi olmaz. Akrabaları ya da yakınları - *agnats et cognats* - eğer aptallarsa, onlara hiç bir şey olmaz ve hiç bir durumda, varisin görünür olması dışında, mahkemede bile diğerlerinden daha fazla imtiyazları olmaz. Adam kayırma yok, iyilik yok, adilik yok. Görevinin gerektirmesi dışında ya da onurlu bir ayrıcalıkla çağrılması dışında kimse mahkemeye gitmez ve bütün şartlar eşit, bütün görevler eşit şekilde onurlu olacağı için erdem ve değer dışında bir emülasyon olmayacaktır. Fransa kralının utanmadan şunu diyebilmesini istiyorum, "Benim bahçıvan kardeşim, sütçü baldızım, kraliyet prensi oğlum ve demirci oğlum." Kızı bir sanatçı da olabilir. Bu güzel olurdu efendim, bu asil olurdu; hiç kimse değil fakat bir soytarı bunu anlamaktan zorlanırdı.

Bu şekilde, kraliyet şekillerinin eşitliğin gereklilikleri ile uyumlu hale getirilebileceğini düşünmeye başladım ve cumhuriyetçi ruhuma monarşik bir şekil verdim.

Fransa'nın genelde varsayıldığı kadar demokrata sahip olmadığını gördüm ve monarşi ile uzlaştım. Ancak eğer Fransa bir cumhuriyet isterse, kendimi eşit şekilde bağdaştıramayacağımı söylemiyorum, hatta belki daha iyi olur. Doğam gereği, bütün ayrımların, onur haçlarından, altın dantelden, üniformalardan, kostümlerden, onurlu unvanlardan vb. ve hepsinden öte geçit törenlerinden nefret ediyorum. Eğer kendi istediğim şekilde olsaydı, hiç bir general bir askerden, Fransa'nın bir lordu bir köylüden ayırt edilmemeli. Neden asla bir değerlendirmede yer almadım? Çünkü efendim milli muhafız olduğumu söylemekten

mutluyum; dünyada bundan başka bir şeyim yok. Çünkü değerlendirme her zaman sevmediğim bir yerde tutulmuştur ve çünkü itaat etmek zorunda olduğum memurlar yerine aptallar vardır. Görüyorsunuz - ve bu benim tarihimin en iyisi değil - muhafazakar fikirlerime rağmen hayatım daima cumhuriyete adanmıştır.

Buna rağmen, eğer bu basitlik Fransız kibrine, milletimizi dünyada en önemsiz yapan gereğinden çok ayrıcalık ve yağcılık aşkına, makul gelirse şüphe ederim. M. Lamartine, büyük "Meditation on Bonaparte," eserinde, Fransızları *Brütüsler milleti* diye adlandırır. Biz sadece Narcissuslar milletiyiz. 89'dan önce, kan aristokrasisine sahiptik; sonra her burjuva avama yukardan baktı ve asil olmayı diledi. Sonrasında, ayrıcalık varlığa bağlı hale geldi ve asilliği kıskanan ve parasıyla gurur duyan *burjuva*, 1830'u hiçbir şekilde özgürlüğü değil varlığın aristokrasisini desteklemek için kullandı. Fransanın gelişimine özgür hareket sunduğu, olayların gücü yolu ile ve toplumun doğal kanunları ile, eşitlik, görevler ve servetler halinde kurulduğunda, o zaman güzel kadınlar ve erkekler, alimler ve sanatçılar, yeni sınıflar oluşturacaklar. Bu Gallik ülkede ün ve şöret için evrensel ve fitri bir arzu var. Her ne olursa olsunlar, ayrıcalıklarımız olmalı - asalet, varlık, yetenek, güzellik ya da elbise. MM. Arage ve Garnier-Pages'in aristokratik hareketleri olduğundan şüphe ediyorum ve kendime bizim harika gazetecilerimizin köşelerinde insanlara karşı çok dostane olduklarını, baskı ofislerinde dizigicilere karşı sert tekmeler attığımı düşünüyorum.

Le National birinde, Carrel'den bahsederken, "Bu adam ilk konsolos olarak duyurduğumuz kişi!" demişti. Monarşik prensibin hala demokratlarımızın kalbinde yaşadığı ve evrensel oy hakkını kendilerini kral yapmak için istedikleri doğru değil mi? "Le National", "Le Journal des Debats"a göre daha sabit fikirlere sahip olmakla övünürken, ben, Armand Carrel öldüğü için, şimdi M. Armand Marrast'ın bizim ilk konsolosumuz olduğunu ve M. Garnier Pages'in ikinci konsolos olduğunu farzediyorum. Her

şeyde vekil gazeteciye yol vermelidir. İftiraya rağmen, konsolosluk için çok bilgili olduğuna inandığım M. Arago'dan bahsetmiyorum. Öyle olsun. Konsoloslarımız olsa da, pozisyonumuz çok değişmedi. Kendi egemenlik payımı atan konsoloslara MM. Armand Marrast and Garnier-Pagès'e vermeye hazırım, şayet ofislerinin görevlerine girişmeye, mülkiyeti yıkmaya ve mağrur olmamaya yemin ederlerse.

Her zaman söz vermek! Daima yemin etmek! Krallar kendileri yalan yere yemin ederken neden insanlar mahkemelere güvensin? Eyvah! Doğruluk ve dürüstlük, Kral John günlerinde olduğu gibi prenslerin ağzında değil artık. Bütün bir senato ağır suçtan hüküm giydi ve valilerin çıkarları her zaman gizemli bir sebepten yönetilenlerin çıkarları ile zıt olduğu için, millet açlıktan ölürken parlamentolar bir birini takip ediyor. Hayır, hayır! Daha fazla koruyucu yok, imparator yok, konsolos yok. Aracıları varsa kendi işlerimizi kendimiz halledelim daha iyi. Tekellere yalvarmaktan sa endüstrilerimizi birleştirelim ve cumhuriyet, değerler olmadan yapamayacağı için reformumuz için çalışalım.

Bu yüzden bu benim tutumum. Proleterlere kurtuluşu vaaz veriyorum; işçilere birleşmeyi; zenginlere eşitliği. Gücümün yettiği her şekilde devrimi ilerletiyorum - dil, kalem, basın, eylemle ve örnek olarak. Hayatım sürekli bir havarilik.

Evet, ben bir reformcuyum; düşündüğüm gibi iyi niyetle söylüyorum ki gösterişten dolayı suçlanmamalıyım. Dünyayı dönüştürmek istiyorum. Çılgınlığa dönüşebilecek olan gayretli bir gururdan bu fantezilerin doğması çok muhtemel; ancak en azından birçok arkadaşım olduğu ve deliliğimin saplantı olmadığı kabul edilecektir. Günümüzde, herkes Beranger'in delileri arasında sayılmak ister. Caddelerimizde ve atölyelerimizde dolaşan Babeuf'ler, Marat'lar ve Robespierre'ler de cabası ve eskinin en büyük reformistleri yine zamanımızın en tanınmış karakterlerinde yaşar. Birisi İsa Mesih'tir, diğeri Musa'dır, bir üçüncüsü Muhammed'dir; bu Orpheus, şu Plato ya da Pisagor'dur. Gregory VII.,

kendisi, mezarından evanjelikler ve havarilerle beraber kalkmıştır ve efendisinin evinden kaçan köle olan ben bile St. Paul tarafından hemen bir piskopos ya da reformcu yapılmış olabilirim. Bakirelere ve kutsal kadınlara gelince, hergün beklenirler; şimdi sadece Aspasiyas ve fahişeler var.

Şimdi bütün hastalıklarda olduğu gibi, tanı mizaca göre değişir, benim deliliğimin de kendi tuhaf özellikleri ve ayırt edici karakteristikleri vardır.

Genel olarak reformcular *rollerini* kıskanırlar; rakiplere katlanmazlar; partner istemezler; havariler vardır ancak iş arkadaşları yoktur. Aksine, benim arzum gayretimi iletmek ve yapabildiğim kadar yaygın hale getirmek. Hepsinin benim gibi, reformcu olmasını dilerdim ki mezhepler olmasın ve İsalar, İsa karşıtları ve sahte İsalar birbirini anlamaya ve birbiri ile anlaşmaya zorlansın.

Tekraren, her reformcu bir büyücüdür ya da en azından öyle olmayı ister. Bu yüzden, Musa, İsa Mesih ve havariler misyonlarını mucizelerle kanıtlamıştır. Muhammet onları gerçekleştirmeye çalıştıktan sonra mucizelerle dalga geçmiştir. Fourier, daha kurnaz, dünya toplum evleriyle kaplandığında bize harikaların sözünü verir. Bana gelince, yetkililer kadar mucizelerden korkarım ve sadece mantığı hedeflerim. Bu yüzden devamlı olarak kesinliğin *kriterini* araştırıyorum. Fikirlerin reformasyonu için çalışıyorum. Beni yavan ve ciddi bulmaları çok mühim değil. Cesur bir mücadele ile fethetmeyi ya da teşebbüs ederken ölme-yi istiyorum ve her kim mülkiyetin savunmasına gelirse, yemin ederim onu M. Considerant gibi tartışması ya da M. Troplong gibi felsefe yapması için zorlayacağım.

Sonuç olarak -ve burada en çok akranlarımdan ayrılıyorum- eşitliğe ulaşmak için, her şeyi altüst etmek gerektiğine inanmıyorum. Altüst etmekten başka hiçbir şeyin reforma yönlendirmeyeceğini düşünmek, benim kararımca, bir kıyaslama kurmak ve bilinmeyen bölgelerde hakikati aramaktır. Şimdi ben genelleme, çıkarım ve gelişme taraftarıyım. Genel elden çıkarımayı imkansız

görüyorum; bu noktadan saldırılınca, evrensel birleşme sorunu bana çözülmez görünüyor. Mülkiyet, Herkül'ün öldürdüğü dragon gibi: ona zarar vermek için, kafasından değil kuyruğundan çekilmeli - yani kar ve faizle.

Duruyorum. Okuyabilen ve anlayabilen herkesi tatmin edecek kadar söyledim. Hükümetin dolapları başarısız kılacağı ve partileri ayırabileceği en kesin yol bilimin sahipliğini almaktır ve millete çoktan farkedilir bir mesafeden eşitliğin yükselen sancağını işaret etmektir; mahkemenin ve verimsiz tartışmaları için bir sürü ödeme yaptığımız basının politikacılarına, "kör bir şekilde mülkiyeti yıkmaya koşuyorsunuz, ancak hükümet gözleri açık olarak yürüyor," demektir. Prensipsiz ve samimiyetsiz ihtilaf ile geleceği sıkıştırıyorsunuz; ancak bu geleceği bilen hükümet sizi mutlu ve huzurlu bir geçiş ile oraya yönlendiriyor. Şimdiki kuşak, medeni milletlerin rehberi ve modeli Fransa mevki ve meşru etkisini yeniden kazanmadan ölmeyecek."

Ancak eyvah! Hükümetin kendisi - onu kim aydınlatacak? Korkunç ancak belirleyici formülünü en cömert zihinlerin zorlukla kabul etmeye cesaret ettiği, eşitliğin bu doktrinini kabul etmesi için kim ikna edecek?...Üç adamın şahitliği evet öğretmeyi ve tanımlamayı işi haline getirmiş üç adamın kamu fikrine, fikirlerin değişmesine ve kaderlerin sabitlenmesine olanak sağlamak için yeterli olacağını düşününce tüm varlığımın titrediğimi hissediyorum. Üç adam bulunmayacak mı? ...

Ümit edelim mi, etmeyelim mi? Bizi yönetenlerle ilgili ne düşünmek zorundayız? Proleterlerin hareket ettiği ve gücün niyetine dair hiçbir şeyin bilinmediği üzüntü dünyasında hayal kırıklığının yayılacağı söylenmelidir. Ancak siz efendim - siz görev icabı resmi dünyaya aitsiniz; sizde insanlar en asil arkadaşlarından birini ve mülkiyet en ihtiyatlı rakibini tanıyorlar - bizim vekillerimiz, bakanlarımız, kralımızla ilgili ne dersiniz? Otoritelerin bize karşı cana yakın olduklarını düşünüyor musunuz? O zaman bırakın hükümet kendi pozisyonunu ilan etsin; inancının

beyanını eşitliğe bassın ve ben dilsiz olurum. Diğer türlü, savaşa devam ederim ve daha fazla inatçılık ve kötülük gösterildikçe, enerjimi ve yürekliliğimi daha sık artıracam. Önceden söyledim ve tekrar ediyorum - hançer ve ölünün kafası üzerine değil, yer altı mezarlığının dehşetinin ortasında ve kanla bulanmış insanların huzurunda yemin ettim; ancak mülkiyeti takip edeceğime, onu her yerde bela okunmuş görüncüye kadar ona ne huzur ne de rahat vermeyeceğime dair vicdanım üzerine yemin ettim. Mülk hakkı ile söylemem gerekenlerin henüz yarısını ve en iyi şeyleri yayınlamadım. Mülkiyetin şövalyeleri, geri gitmeden savaşanlar varsa, yeni bir gösteri ve suçlama için hazır olsunlar; sofizme sarılmış halde değil meydana mantık ve bilgiyle silahlanıp çıksınlar, çünkü adalet uygulanacaktır.

“Aydınlanmak için, özgürlüğümüz olmalı. Bu tek başına yeter; ancak bütün kamu meseleleri ile ilgili mantığı kullanmak için özgürlük olmalı.”

“Ve hala orada burada her türden otoritenin ve rütbenin çığlık attığını duyuyoruz: “Mantık yürütmeyin!”

“Eğer bir ayrım isteniyorsa, burada:

“*Halkın* mantık kullanımı her zaman özgür olmalı ancak özel kullanım her zaman sıkı bir şekilde kısıtlanmalı. Halk kullanımı ile bilimsel edebi kullanımı özel ile sivil memurlar ve kamu görevlileri tarafından faydalanılabilecek olanları kastediyorum. Birliği korumak ve amacımızı elde etmek için, yönetsel makine hareket halinde tutulması gerektiğinden, mantık yürütmemeli itaat etmeliyiz. Ancak bu bakış açısından pasif itaate zorunlu olan aynı birey kendi vatandaş ve bilim adamı kapasitesinde konuşma hakkına sahip. Cezalandırılabilir suçlardan kaçmaya dikkat ederek onun üst mevkisinde halka başvuruda bulunabilir, etrafında olan olaylarla ilgili gözlemlerini sunabilir.

“İstedığınız kadar mantık yürütün o zaman; ama sadece itaat edin” - *Kant: Fragment on the Liberty of Thought and of the Press. Tissot's Translation.*

Büyük filozofun bu sözleri benim için görevimin taslağını çıkarıyor. "Mülkiyet Nedir?" isimli eserimin yeniden basımını tartışmayı saçma yaygaranın düşürdüğü yerden felsefi yüksekliğe çıkarayım, sorunun yeni bir sunumu ile iyi vatandaşların korkularını dağıtayım diye erteledim. Şimdi mantığının halk kullanımına tekrar giriyorum ve hakikate tam kapasite veriyorum. Mülkiyet üzerine İlk İncelemenin ikinci edisyonu hemen bu mektubun yayınlanmasını takip edecek. Daha fazla bir şey yayımlamadan, eleştirmenlerimin gözlemlerini ve insanların ve eşitliğin dostlarının işbirliğini beklemeliyim.

Şimdiye dek, kendi adıma ve kendi kişisel sorumluluğumla konuştum. Görevim buydu. Eskinin onlara gösteren bilime, politik ekonomiye dair bir şey bilmedikleri için eskinin keşfedemediği prensiplere dikkat çekmeye çalışıyordum. O zaman gerçeklerle ilgili *tanıklık* ettim kısacası şahit oldum. Şimdi rolüm değişiyor. Bildirilen gerçeklerin pratik sonuçlarını çıkarmak bana kalıyor. Bundan böyle doldurmanın uygun olduğu *halk yargıcı* pozisyonudur ve davayı *insanların* adına özetlemeliyim.

Yeteneğinize ve karakterinize borçlu olduğum düşüncesi ile efendim,

Sizin mütevazı ve en itaatkar hizmetçiniz,

P. J. PROUDHON,

Besançon Akademisi Pansiyoneri

Not. 2 Nisan oturumunda, Temsilciler Meclisi büyük bir çoğunlukla edebi mülkiyet tasarısını reddetti, çünkü onu anlamadılar. Buna rağmen edebi mülkiyet herkesin anladığını iddia ettiği mülkiyet hakkının sadece özel bir şekli. Ümit edelim ki bu yasama teamülü eşitlik amacı için verimsiz olmasın. Meclisin oyunun sonucu - anlaşılmaz, ihtilafli, imkansız ve saçma olan kapitalist mülkiyetin yıkılmasıdır.

1848 devriminden önce, 1840'da yayınlanan bir eser P. J. Proudhon'un "Mülkiyet Nedir"i. Fikirleriyle 19. Yüzyıl Avrupa'sının entelektüel iklimini oldukça etkilemiş bir düşünür ve kendisine ilk defa kaos ve terör anlamına gelmediğini vurgulayarak Anarşistim diyen biridir. "Mülkiyet Nedir" kitabı Özel Mülkiyetin hırsızlık ve soygun olduğunu zamanın ekonomistleri ve düşünürlerinin tezlerini ele alarak analitik bir yöntemle çürüten, daha sonraları ona karşı kimi zaman sert ve haksız saldırıları yapan Marx ve Marksistleri de etkileyen bir eserdir. Fikirleri Paris Komünarlarını da derinden etkileyen Proudhon'un bu kitabının içine girdiğinizde "Mülkiyet hırsızlıktır" cümlesini daha detaylıca açıkladığını; onu özel mülkiyet ve sahip olmak şeklinde ayırdığını ve ikincisine karşı olmadığını da anlatacaksınız.

Bu çeviride 1841'de M. Blanqui'ye Mektup başlıklı oldukça uzun olan İkinci Metin ilk defa yayınlanmaktadır.

ISBN: 978-975-584-293-6

U414864

